

INSECTELE

ÎN LIMBA, CREDINȚELE ȘI OBICEIURILE ROMÂNILOR.

STUDIŪ FOLKLORISTIC

DE

SIM. FL. MARIAN

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE
PROFESOR LA GIMNASIUL GR. OR. DIN SUCĒVA.

EDIȚIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE.

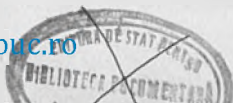

BUCURESCI

INSTIT. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL“ S-SOR ION ST. RASIDESCU
16, STRADA DÓMNEI, 16

1903.

www.digibuc.ro

PREFAȚĂ.

În toamna anului 1883, fiind însărcinat de către direcțiunea liceului gr. or. din Suceva a predă, pe lângă obiectul meu de religiu-ne, și zoologia în cl. I a despărțiturilor românești de la acest liceu, am luat cu plăcere asupra mea această sarcină și, în decurs de 12 ani, am dus-o cu o deosebită tragere de inimă.

Un lucru însă mi-a fost din capul locului foarte bătător la ochi. Când venia adecă rândul să propun despre insecte și deschideam zoologia, pare că eră lucru pocit, nu dam măi peste nici o singură numire românească de insecte, ci tot numai peste numiri străine sau peste traduceri din limba latină sau cea germană.

Vădând eu acesta și știind prea bine încă de pe când eram băiat mic că și Români ai numiri de insecte, mi-am propus chiar în anul cel dintâiu să adun nu numai numirile românești ale insectelor, ci tot odată și cele ce le cred și istorisesc Români despre dinsele, și apoi tot ce voi fi adunat să dau publicității spre întrebuințarea și folosul obște.

De la propusul meu însă și până la împlinirea lui ai trecut măi mulți ani la mijloc, căci multe alte lucrări, tot pe terenul literaturii poporane, pentru cari aveam măi mult material adunat, m'au apucat pe dinainte.

Acuma însă, fiind cu ajutorul lui Dumnezeu gata și cu această lucrare, care cuprinde în sine toate numirile, legendele, datinele și credințele Românilor de pretutindenă a peste o sută și opt-deci de specii de insecte, iată că o dau publicității.

Meritul însă că lucrarea de față e ast-fel, după cum se presintă ea publicității, nu este numai al meu, ci și al celor

mai mulți dintre elevii, cari ȳ-am instruat din istoria naturală, precum și al altor domni, cari mȳ-au întins mână de ajutor la adunarea materialului cuprins într'însa.

Și cine mai scie când ar fi văduț lumina publicității, dacă on. Academie Română n'ar fi fost așa de bună și de preventoare de a luă asupra ei sarcina de a o tipări pe spesele sale.

Drept aceea mȳ simt dator de a aduce cele mai sincere și mai cordiale mulțumiri atât acestei înalte corporațiuni pentru binele ce mi l-a făcut și de astă dată, cât și tuturor domnilor, cari mȳ-au întins mână de ajutor la compunerea acestei lucrări, și în deosebi S. Sale părintelui T. Bălășel, preot și învățator în România, com. Ștefănescă, jud. Vâlcea, d-luț Th. A. Bogdan, învățator în Transilvania, orașul Bistrița, d-luț Per. Papahagi, Aromân din Macedonia și în timpul de față profesor în București, d-luț S. Theodorescu-Chirilean, învățator în România, com. Zorlenă, jud. Tutova, și d-luț El. Pop, învățator pensionat în Ungaria, orașul Șomcuta-mare, comitat. Satmarului, cari au binevoit a mȳ trimite, pe lângă diferite numiri de insecte, și cele mai multe și mai interesante legende, datine și credințe.

Și acum, în interesul cauzei, încă o rugăminte către on. public cetitor.

Sunt cuprinse în această publicațiune peste 900 numiri și peste 180 de specii de insecte. Nu încapă însă nici o îndoielă că numărul acesta nu este complet, și că se vor fi aflând la popor încă multe numiri peste cari încă n'am putut da și prin urmare mȳ-au rămas necunoscute.

Dorința mea pe de o parte și datorința tuturor cetitorilor pe de altă parte ar fi deci ca să completeze aceste numiri de insecte prin cunoscințele ce le vor fi cules în deosebitele localități locuite de Români, și să mi le aducă ori direct ori pe calea publicității la cunoscință, ca la timpul sȳ să pot completă această scriere prin un appendice la publicațiunea de față.

Sucéva, la 8 (21) Iulie 1903.

S. Fl. Marian.

ÎNTRUCERE.

Limba română are mai multe cuvinte cu înțelesul de *insect*, și anume: *bóngă*, *borză*, *gândac*, *gânganie*, *gângolie*, *gâză*, *gâzóbă*, *góngă*, *grângóșă* și *gujulie*.

Nu toate cuvintele acestea însă au una și aceeași însemnare, nici nu se înțeleg sub ele toate insectele, ci prin unele se înțeleg numai o parte de insecte, iar prin altele, pe lângă insecte, se mai înțeleg încă și alte vietăți.

a) Așa sub cuvântul *bóngă*, pl. *bónge*, dim. *bonguță*, care, după cât știu până acuma, e usitat numai în *Transilvania*, se înțeleg un fel de insecte, cari se deosibesc de *musce*, ceea ce se poate vedea și din următoarele versuri reproduse dintr'o poezie poporană tot din *Transilvania* :

Mă duc la împărat,
Că el m'a chemat
Să-i arăt *bonguțele*
Și toate *muscuțele* (1).

b) Sub cuvântul *borză*, pl. *borze*, unii Români din *Bucovina* înțeleg toate insectele, cari se țin de gândacii cu mustăți lungi, lat. *Longicornia*, alții însă atât din *Bucovina*, cât și din *Maramureș*, înțeleg *muscele* și în deosebire *musca de casă* și *musca mare*, precum și unele dintre celelalte insecte, cari se arată prin casele omenesci.

c) Cuv. *gândac*, pl. *gândaci*, cu care unii naturaliști români au numit până acuma ordinea primă a insectelor, adică *Coleopterele*, înseamnă întâiu: insect, și cu deosebire o parte

(1) Iuliu Bugnariu, *Dicționar poporal*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. L, Brașov 1887. No 263.

dintre Coleoptere, precum: *Cărăbușul* sau *Găinușa*, (1) lat. *Melolontha vulgaris* Fabr. și *Gândăcelul* sau *Cățelul frasinilor*, lat. *Lytta visicatoria* L.; apoi orî și ce vierme, care se nutrește cu frunze, precum e bună-ôră *Viermele de mătase*, care se numește și *Gândac de mătase* (2), lat. *Bombyx mori* L. și în urmă *șérpe* (3) și *șórece* (4).

Însă orî și cum cuv. *gândac* are mai mult înțelesul de *insect*, pentru că cu acest înțeles e cunoscut tuturor Românilor din tóte părțile, pe când cu înțelesul de *șérpe* și de *șórece* e cunoscut numai în unele părți din *Transilvania*.

Și cum că într'adevăr însemnarea de insect e cea mai răspândită, se póte cunoște și din unele poezii poporane, în cari provine acéstă numire.

Iată una și dintre aceste poezii, și anume din *Bucovina*:

Cine iubesc și spune
Scóte-l, Dóme, la rușine.
Cine iubesc și lasă
Nu l-ași vedé făcênd casă,
Aibă casa racului
Și hrana gândacului
Pe vârful copacului.
Aibă casa cucului
Și masa vulturului
Și odihna vîntului! (5)

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel, paroch și invêțător în Țera-românească, com. Ștefănesci, jud. Vâlcea: «*Găinușa* se numește și *Gândac de prin*»; — I. Pop-Reteganul, *Trandafirî și vioarele, poezii poporale*, Gherla 1884, p. 192: «*Gândac*—Cărăbușul de Maiu, germ. Maikäfer, ung. Cserebogár, lat. *Melolontha vulgaris*.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) I. Pop-Reteganul, *Trandafirî și vioarele*, p. 192: «Pe la Retég Cărăbușului de Maiu îi dic *Bunzariu*, căci ei dic *gândac* la șérpe»; — St. Buzilă, *Réspuns la cestionarul d-lui B. P. Hasdeu pentru «Etyrn. Magn. Rom.»*, publ. în *Tribuna*, an. VIII, Sibiu 1891. No 155; — I. Dologa, *Doine și hore din Ardél*, ținutul Bârgăului, publ. în *Familia*, an. XXII, Oradea-mare, 1886, p. 251.

(4) Al. Viciu, *Glosariu de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român*, Blaj 1899, p. 32: «*Gândac*, șórece (Clopotiva), mâța a prins un *gândac* din cămară.» «S'o încuibat *gândacii* în cămară.»

(5) S. Fl. Marian, *Poezii pop. române*, t. II, Cernăuți 1875, p. 172; — cf. I. Dologa, *Doine și hore din Ardél*, publ. în *Familia*, cit., p. 251.

Alta din *Transilvania*, ținutul Năsăudului:

Ardă-te focul *gândac*,
 Că mâncași frunza din fag,
 Și-ai învățat și-o *omidă*
 De mănecă frunza de crudă,
 N'ai lăsat să crească mare
 Să facă umbră pe vale:
 Când fu frunza cât pătacul
 D'apucaî codrul săracul! (1)

A treia, tot din *Transilvania*:

Nu mi-î ciudă de *gândac*,
 C'a mâncat frunza de fag,
 Cum mi-î ciudă de hămeiș,
 C'a mâncat frunza de teiș! (2)

A patra, din *Moldova*:

Nu mi-e ciudă de *gândac*,
 C'a mâncat frunza de fag;
 Dar mi-e ciudă de *omidă*,
 C'a mâncat frunza de crudă;
 N'a lăsat să odrăsléscă,
 Voiniciî să se umbréscă (3).

A cincia și ultima, din *Țera-românéscă, jud. Vâlcea*:

Frunză verde de trei flori,
 Nu te blestem ca să mori,
 Te blestem ca să te'nsori,
 Să te'nsori de nouă ori
 Și să-mi faci nouă feciori.
 Iar în anul de credință
 Să-ți deă Domnu de-o fetiță,
 Să te pörte pe uliță.
 Și să-ți deă Domnu, să-ți deă,
 Să-ți deă mersul racului
 Și *pasul gândacului*;
 Si să-ți deă Domnu, să-ți deă:
 O căruță cu doi junci,

(1) I. Pop-Reteganul, *Trandafirî și vioarele*, p. 36.

(2) Com. de d-l B. B. Iosof.

(3) I. Creangă, *Opere complete*, București 1902, p. 68.

Unul surd și altul orb,
 Cum sunt bunî de căpētat,
 Să te plimbî p'în mahală
 Să-ți dea toți câte ce-vă,
 Să vii și la pōrta mea
 Să-ți daū și eū d'o parā,
 Să-ți daū un blid de mălaiū
 Și donē de jārāgaiū,
 Să-ți daū un blid de făină
 Și la urmă o prăjină! (1)

Afară de poesia acēsta, se mai află în *Tēra-romānēscă* încă și următōrele đicale și locușuni, în carî provine cuv. *gāndac*:

Cavaler *gāndac*
 Saesana bricēg, —

care se đice în batjocură celor ce se fudulesc peste măsură, însă sunt proșți și săraci.

A avé gāndaci în cap, —

a fi cam smintit, cam nerod.

A fi māncat de gāndaci, —

a avé haine rupte, ciuruite.

A fi gāndācos, —

adecă mic, nevoiaș, fără nici un spor în lucrul seū.

Ai draci,
 Orî *gāndaci*,
 Orî te prefaci ?

adecă: ești nebun în regulă, orî numai așa te prefaci? (2)

Gāndacul nici cum moșasce
 Pe vultur când nasce —

se đice pentru cele din fire împrotivtōre (3).

đ) Sub cuv. *gānganie*, pl. *gāngāniș* și *gāngāniș*, pre care

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) I. A. Zanne, *Proverbele Romānilor*, București 1896, p. 479.

învetații străini îl traduc prin cuv. *insect* (1), unii Români înțeleg numai o parte de insecte, și anume pe cele veninoase, iar alții nu înțeleg nici măcar atâta, ci ei sub acest cuvânt înțeleg cu totul alte vietăți, și anume: șerpii, solomâsdrole sau salamâsdrole, șopârlele, brôscele și unele dintre miriapode (2).

Eșiți brôsce și gângăni,
Că v'ajuns Blagoveșteni.

e) Sub cuv. *gângolie*, pl. *gângoliți*, care, după cât îmi este mie până acuma cunoscut, e usitat numai la Români din Banat, se înțelege ori și ce insect (3).

f) Sub cuv. *gâză*, pl. *gâze*, dim. *gâzuță* și *gâzuliță*, se înțeleg mai cu sémă insectele cele mici cu aripi transparente ca *Dipterele*, *Semidipterele* și *Aphidele* (4).

Pe valea Someșului în *Transilvania*, se înțelege sub cuv. *gâză* deosebitele insecte mici, ale căror nume nu se scie (5).

(1) A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*, t. II, Francfort s. M. 1879, p. 114; — Dr. Arthur Byhan, *Die alten Nasalvokale in den slavischen Elementen des Rumänischen*, publ. în *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar)* zu Leipzig, ed. de Dr. Gust. Weigand, Leipzig 1898, 312. — Cihac înșiră cuv. acesta în rând cu *gâng*, *gângav-ă*, *gângăvesc*, *gângăesc*, *gângănesc*, *gôngă* și *gongonesc*, ca și când toate cuvintele acestea s'ar trage din una și aceeași rădăcină, fără a lua în considerare că *gângav*, *gângăvesc*, *gângăesc*, *gângănesc*, *gânguresc*, *gongonelă*, *gongonitură* și *gongonesc* sunt cuvinte onomatopeice, cari s'aũ format de la sunetele ce le produc copiii când se învață a vorbi, pe când *gânganie*, *gângonă* și *gôngă* însemnă diferite vietăți, dintre cari unele nu produc nici un fel de sunet.

(2) Cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală a țeranului român*, Iași 1897, p. 7; — S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, București 1899, p. 194 și 195; — St. Buzilă, *Răspuns la chestionarul d-lui Hasdeu*, publ. în *Tribuna*, an. VIII, No. 155: «Șerpii (pop. Gândacii) și șopârlele se numesc cu un cuvânt *gângăni*».

(3) Com de Ios. Olariu, fost învățator în Maidan și repausat în decursul anului acestuia; — Dr. Gust. Weigand, *Dritter Jahresbericht*, 1896, p. 317; — Idem, *Fünfter Jahresbericht*, p. 312.

(4) În Bucovina, apoi com. de S. Sa păr. T. Bălășel; — cf. și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7; — *Enciclopedia română*, t. II, p. 615.

(5) Al. Viciu, *Glosariu*, p. 33; — Cihac, *Dict.*, t. II, p. 131, pune cuv. *gâzuliță* în rând cu *gujulie*, ca și când amândouă aceste cuvinte s'ar trage din una și aceeași rădăcină. Iar la p. 120, în rând cu cuv. *gâză*,

g) Sub cuv. *gâzóbă*, pl. *gâzóbe*, dim. *gâzobuță*, și *gâzobenie*, pl. *gâzobenii*, înțeleg Românii din unele părți ale *Bucovinei*, precum bună-ora cei de pe lângă apa Sucevei, distr. Rădăuțului, insectele de apă, în special însă pe cele lăbănate, adecă lungi în picior. Alți Români însă, tot din *Bucovina*, înțeleg sub acest cuvânt pe cele mai multe insecte, cari nu sboră nici nu alergă, ci numai de abia se mișcă, ca și când s'ar târâi, și dintre acestea pe cele mai urite.

h) Sub cuv. *góngă*, pl. *gónge*, dim. *gonguță*, se înțeleg atât în unele părți din *Țera-românească*, precum bună-ora în jud. Mehedinți și Vâlcea, cât și în unele părți din *Banat*, tot felul de insecte, cari nu au un nume deosebit în graiul poporului (1), iar în *Biharia*, tot sub acest cuvânt, se înțeleg mai cu sémă insectele cele mici (2).

Góngă e deci nu numai cel mai răspândit cuvânt, ci printr'insul se înțeleg tot de odată și toate insectele ce n'au un nume deosebit, nu numai cele mai arătóse, ci până chiar și cele mai mici, după cum prea lesne se póte cunósce acésta și din următórele dícale din *Țera-Românească*:

A fi góngă —

a fi slab, pipernicit în ultimul grad.

A fi ajuns ca o góngă, —

pe care singur îl traduce prin *insect* și *taon*=tăun, pune și cuv. *ghijógă*, care în limba Românilor din *Bucovina* însemnă o *épă bătrână*, *hitiónă* și *slabă*. Va să zică face dintr'o *gâză* o *épă*, după cum face unii *dintr'un tânțar* un *armăsar*, numai și numai ca pe amândoué cuvintele acestea să le póta deduce din cuv. pol. *gies* sau *giez*: sorte de taon, care la rândul seú s'ar trage din mball. *bies-wurm* sau *bies-fliege*. Se vede că n'a știut sau n'a voit să știe că, pe lângă cuv. *ghijógă*, mai există încă și cuv. *ghijog*=cal bătrân, hition și slab, și că amândoué cuvintele acestea se mai rostesc și *bghijog* — *bghijoga* și *bijog-bijógă*.

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Sub numele *góngă* se înțeleg tot felul de insecte, cari nu au un nume deosebit în graiul poporului. Așa dar numele de *góngă* este un nume generic, ce poporul de pe aici dă tuturor insectelor. Deci *góngă* — insectă; — Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht*, p. 312; — com. de Ios. Olariu.

(2) M. Pompiliu, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XX, București 1887, p. 1.010: «*Góngă*=insectă mică, gâză.»

se dice de cine-vă, care din cauză de bôlă sau alte nevoi a slăbit peste fire (1).

Sau din următórea poesie poporală din *Banat*:

Săraca inimă 'ntrégă,
Cum o mânc'o góngă nêgră.
Las' s'o mânce că-î de vină,
Că s'a tras în țeră strină,
Unde nu-î nici dor nici milă,
Numai jel și multă silă (2).

i) Sub cuv. *grângoșă* sau *gringóșă* și *gârgóșă*, unii Români din *Banat*, unde e usilat cuvîntul acesta, înțeleg orî și ce insect, alții însă înțeleg numai gândacii, cari se vîd pe drumuri și pe alte căi trăgînd câte o bobolócă sau *ghemuș* cât un ou de pasere de mare făcută din baligă de vite cornute (3), și iarăși alții pe insectele ale căror aripî de-asupra sunt scortóse, adecă *Coleopterele* (4).

j) În fine sub cuv. *gujulie*, pl. *gujuliă* (5), atît Români din *Bucovina* cât și cei din *Transilvania* și *Ungaria*, înțeleg numai o parte dintre *Coleoptere*, și anume pe acelea ce petrec mai mult numai pe pămînt, din cauză că, fiindu-le unora dintre dînsele aripile de-asupra crescute la un loc, iar altora fiindu-le aripile moi și scurte, nu pot să sbóre (6).

Din cele expuse rezultă că nici unul din cele dece cuvinte, înșirate mai sus, nu însemnăză tóte insectele, ci numai o parte

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) M. G. Crăciun, *Căntece poporale din Banat*, publ. în *Familia*, an. XXVII, Oradea-mare 1891, p. 535.

(3) Com. de Ios. Olariu.

(4) Dr. Gust. Weigand, *Dritter Jahresbericht*, p. 316.

(5) Cihac, *Dict.*, t. II, p. 131, voind cu orî și ce preț a deduce cuvîntul acesta de la limba slavă, a inventat și a pus în rând cu dînsul un nou cuvînt, care nu există în popor, anume: *jujulie*. Eú cred însă că cuv. *gujulie*, care însemnăză un insect ce petrece mai mult pe fața și sub fața pămîntului, stă în legătură cu cuv. *guz*, care la Români din unele părți ale *Transilvaniei* și *Banatului* însemnăză *cărtiță*, precum și cu cuv. *guzan* și *guzgan*—cloșan. Decí nu de la vsl. *zuzelĭ* = scarabaeus sau *zuzelica* = insectum vermis, se derivă, ci cu totul de la alt cuvînt.

(6) Ales. Viciu, *Glosariu*, p. 33: «*Gujulie*, gónge mici, insecte; «ce te scarpini atâta, dóră n'ai *gujuliă*» (ca să nu șic păduchi); — com. de d-l El. Pop: «*Gujulia* e un fel de *gonguță* nêgră.»

din ele, prin urmare că nu avem în limba noastră un cuvânt, care să corespundă exact noțiunii *insect*: artropodar cu corpul împărțit în trei părți: cap, torace și abdomen, cu trei perechi de picioare și cu o pereche de antene.

Cuv. *borză*, care e cunoscut mai cu seamă Românilor din *Bucovina*, corespunde mai mult gândacilor cu mustăți lungi, lat. *Longicornia*.

Cuv. *gândac*, care e cel mai răspândit și tot odată mai bine cunoscut, corespunde mai mult ordinii *Coleoptereleor*, pentru că el exprimă cu mult mai exact noțiunea de coleopter.

Cuv. *gază*, care asemenea e foarte răspândit, corespunde mai mult ordinii *Dipterelor*, adică a insectelor câte cu două aripi.

Iar cuv. *góngă*, care e cunoscut mai cu seamă Românilor din *Țera-românească*, *Banat* și *Ungaria*, corespunde mai multor feuri de insecte.

Noțiunea cea mai completă, ce o are poporul, e cea de *Lepidoptere*, pe cari le numesc *Fluturi* (1).

Și precum nu există un cuvânt anumit, care să exprime exact noțiunea *insect*, tot așa nu există nici unul care ar exprima exact noțiunea de *larvă*.

Larva, în limba poporului român de pretutindeni, se exprimă prin trei cuvinte deosebite, și anume: *omidă*, *cariu* și *vierme*.

Tote larvele cele pérose ale fluturilor, cari nu au numiri proprii, se numesc *omidi*, sing. *omidă*, la Români din Macedonia: *umidă* și *lumidă*.

Tote larvele, cari trăesc și rod prin lemne, se numesc *cari*, sing. *cariu* (2).

Iar toate celelalte larve, fie ori și de ce insect ar fi, se numesc *viermi*.

Trebuie însă să notăm aici că partea cea mai mare a larvelor au numiri proprii.

Nimfele, lat. *Nympha*, sau *Crysalidele* unor insecte, bună-

(1) Cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7.

(2) Lat. Rom. din Bucovina; — a celor din *Moldova*, cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; — și a celor din *Țera-românească*, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Poporul, afară de *cariul* veritabil, numesc cu numele generic de *cariu* toți *viermii*, cari găuresc lemnele.»

óră ca cele ale fluturilor, se numesc *păpuși*, sing. *păpușă* și *gogóșe*, sing. *gogóșă*, iar altele, ca cele ale furnicilor, se numesc *saci* și *perine*.

O sémă de insecte însă, bună-óră ca *furnica* și *țințarul*, nu numai că singure au numiri proprii, ci chiar și larvele și nimfele lor.

Furnica—*ou*—*cățel* (larva ei) — *sac* sau *perină* (nimfa furniceii).

Țințariu—*ou*—*carabef* (larva lui) — *lălăuș* sau *lăturaș* (nimfa lui).

Antenele sau pipăitórele tuturor insectelor, fără deosebire, se numesc pretutindenii cu un nume propriu: *mustăți*.

Scutul gâtului: *scut* sau *scoicuță*.

Toracele: *pept*.

Abdomenul: *pântece*.

Elitrele: *aripi scorțóse*.

În fine, *metamorfoza* se exprimă prin cuv. *trântorire*, care însemnă a se transformă din ce-vă activ în sedentar. De ex. un vierme, când începe a se metamorfosă spre a deveni *insectă*, starea de ședere până ce se perfecționează, se numește *trântorire*. *Omida*, când încetă de a mai umblă și a mânca, când se fixază într'un loc spre a se face fluture, se dice că *se trântoresce*, *s'a trântorit* (1).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

R E P E D E A.

(*Cicindela campestris* L.)

Pe locurile unde bate mai tare sórele, și cu deosebire pe arăturile nisipóse, precum și pe țermurile ríurilor, se póte fórte adese-orí observá în decursul veríi un gândácel mititel și frumușel, pe de desubt de colóre întunecat-arámie, iar pe de-asupra deschis-verde, și câte cu cincí puí albí pe laturea fie-cárei aripí de de-asupra, care alérgá cu o deosebitá iuțelá în colo și în cóce, cáutându-și nutrețul de tóte đilele.

Acest gândácel drágálaș și fórte sprinten se numesce în Transilvania: *Repede*, pentru că e lung în picióre și fuge fórte repede (1), iar în unele părți din Banat: *Dragobete*, pentru că o sémá de fete mari íși fac *de dragoste* cu dînsul (2).

Despre acest gândácel alergátor, care numai cu fórte mare greutate se póte prinde, există la Românií din Transilvania urmátóarele credințe:

Când ți se nasce un báiat, aduná *Repedí* și, punéndu-le în légán, đí:

— Cum îi acésta de repede la mers, așa să fii și tu, N! (3)

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan, învătător în Bistrița: «*Repedea* e o insectá micá și cu piciórele lungí, care umbíá fórte repede.»

(2) S. Fl. Marian, *Serbătórite la Români*, vol. II, Bucuresci 1899, p. 144: «În alte locurí însă ar însemná *Dragobete* un gândac alergátor, ce-l folosesc descântátórele la descánțele de dragoste.»

(3) Cred. Rom. din Șamșud, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Cine suferă de durere de picioare, vindece-se cu picioare de *Repede*, că-î va trece (1).

Când veđi *Repedea* ăi: «Stăi și mă învață și pe mine a umblă ca tine, că te veđ simți mai ușor (2).

Când mor multe *Repeđi*, are să vie un beteșug mare în sat (3).

Cine nu cunósce *Repedea*, acela nu are să ajungă la bătrânețe (4).

De ai prins 9 *Repeđi* într'o ăi, și ți-î femeea îngreunată, are să nască copil fără splină (5).

Nevasta îngreunată, dacă va strînge într'o ăi 9 *Repeđi* și le va acăță de-asupra ușii, are să nască copil fără splină (6).

Cine póte merge așa de repede, ca *Repedea*, acela are să umble mult pe jos în lumea cea-laltă (7).

(1) Cred. Rom. din Fărăgău.

(2) Cred. Rom. din Téca.

(3) Cred. Rom. din Batăș.

(4) Cred. Rom. din Șieuț.

(5) Cred. Rom. din Ardan.

(6) Cred. Rom. din Mociu.

(7) Cred. Rom. din Felfală. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan, învăț. în Bistrița.

GONIȚA.

(*Gyrinus natator* L.)

Românii din cele mai multe părți ale *Bucovinei* numesc toate vitele cornute de genul femeesc, dar mai cu seamă *juncile* și *vacile*, cari nu se *alungă* sau, după cum se mai dice, nu se *gonesc* un timp mai îndelungat ori nici de cum, *știre*, sing. *știră*, iar pre cele ce se alungă mai adese-ori, și tot nu se țin, le numesc *Gonițe*, sing. *Goniță*.

Trăind o parte însemnată de Români mai mult din creșterea și cultivarea vitelor și ca atari ne dându-le mâna a ține pe lângă casă nisce *sterpături*, cari nu pot să le aducă mai nici un folos, de aceea, cum observă ei că cutare juncă sau vacă e *știră*, îndată și întrebuintează fel de fel de mijloce spre a o face ca să se cêră cât mai de grabă la buhaiu, adecă să devie *goniță* și ca atare mai pe urmă și productivă.

Unul din mulțimea mijlocelor pe cari le întrebuintează ei spre acest scop e și insectul de apă numit atât în Bucovina cât și în alte părți locuite de Români *Goniță* (1).

Românii, respective Românele, cari *voesc* ca să li se *alunge*, adecă să li se *gonescă* vacile la timp, se duc cu

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, sat în districtul Rădăușului, dict. de Michaiu St. Coniac, agricultor: «*Gonița* trăește în apă și sboră. Ea e pe spate neagră, iar picioroale-i sunt galbene-ruginii. De-asupra are aripă tari (coji), iar de desubt moi»; — a celor din Frătăușul-nou, sat în distr. Rădăușului, dict. de Const. Rusu, agricultor: «*Gonița* are trup scurt și lat, aripile de-asupra sunt negre, iar pânțele galben. Ea petrece numai în apă»; — *Enciclopedia română*, t. II, p. 580.

sacul de prins pește la o apă stătătoare, în care petrece de regulă acest insect și în care înotă învârtindu-se foarte repede pe suprafața ei, ca și când s'ar alungă, de unde se vede că-î vine apoi și numirea, prind mai multe *Gonițe* de acestea, le aduc acasă, le piséză bine și apoi, puindu-le în tărățe, le dau vacilor știre ca să le mănânce.

Vacile, cari mănâncă *Gonițe* de acestea amestecate cu tărățe, se dice că încep apoi nu mult după acesta a umblă ca și vacile numite *gonițe* după buhaiu și în scurt timp se și gonesc, se alungă (1).

Unii Români însă nu prind mai multe *Gonițe* de acestea de-odată, ci numai un număr anumit, și adecă *nouă* sau *trei*. Iar după ce le-au prins și le-au dumicat mărunțel, le pun în tărățe, le amestecă bine cu acestea, și apoi le dau vacilor celor *știre* de mâncare.

Făcând acesta cred că vacile, cărora li s'au dat de mâncat, nu rămân mai mult *știre*, ci în curând se alungă (2).

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de M. St. Coniac.

(2) Dat. și cred. Rom. din Igesci, sat în distr. Storojinețului, dict. de Ioan Danilescu, agricultor.

BOUL DE APĂ.

(*Hydrophilus piceus* L.)

Unul dintre cei mai mari gândaci de apă, care se află în țările locuite de Români, e *Boul de apă* (1) sau *Boul de baltă* (2).

Boul de apă are corp lătăreț-oval, foarte neted și strălucitor. De-asupra e negru ca tăciunele, iar de desubt negru-castaniu. Pieptul său e acoperit cu un fel de păr vârtos și neted, iar picioarele, foarte potrivite pentru înotat, sunt acoperite cu peri lungi și deși. Mustețile îi sunt scurte și au forma unui ic, iar fălcile îi sunt foarte lungi.

Boul de apă e un gândac leneș, care petrece peste Ți, de regulă, în apele cele stătătoare, iar seara părăsesce apa, în care a petrecut peste Ți, și prinde a sbură prin apropierea ei. El înotă și sboră foarte bine, de umblat însă umblă greu.

Femeiușca își depune ouăle într'un fel de beșicuță care, umplută fiind cu aer, plutesce pe de-asupra apei și din care, după 12--15 zile, es apoi larvele.

Larvele sémână cu nisce viermi moi, lungi, turtiți și negri; au câte șese picioare și un cap solzos, armat cu fălci puternice și cu cârlige; respiră pe partea dinapoai a corpului și petrec numai în apă, unde se nutresc cu *cobelci* sau *culbeci* și cu *lutunoi* sau *vișelari*, adecă cu puî de bróscă, precum și cu multe alte vietăți mici de apă, pe când gândacul însuși

(1) Dat. Rom. din Moldova, com. Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp, agricultor: «*Boul de apă* e în trup *lătăuș*»

(2) Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, Bukarest, pag. 217—218.

se nutrește numai cu materii vegetale, cari au început a trece deja în putrejune.

După ce s'au dezvoltat larvele deplin, ies afară din apă și sapă pe malul acesteia un fel de culcuș sau vizuină, în care se prefac apoi în nimfe și în care stau mai multe zile chiar și după ce au ajuns în stare perfectă (1).

(1) Cf. D. Ananescu, *Curs elementar de istorie naturală*, t. III. *Zoologie*, București 1874, p. 215.

LARDARIUL.

(*Dermestes lardarius* L.)

Lardariul (1) e un gândac mic, numai de 7—8 mm. de lung, pe partea de desubt a corpului acoperit cu perî galbii, iar pe cea de-asupra cu negri; scutul gâtului în genere cu un cercușor de petițe galbii; partea dinainte a aripelor de-asupra de colóre ruginie și câte cu trei puiuți negri pe fie-care aripă, iar partea cea dinapoî négră.

Lardariul, când se află pe-afară, trăesce din hoituri, iar când se pripășesce prin case, atunci se nutresce cu diferite materii animalice, cari se află prin acestea, precum cu piel și blăni, pe cari le róde, și mai ales cu slănină, din care causă se vede că se și numesce apoi românesce *Lardariu*, de la cuv. *lard* = slănină, usitat mai ales în unele părți ale Transilvaniei.

Larva *Lardariului*, care în unele părți din Bucovina se numesce *Codaș* (2), iar în unele părți din Ungaria: *Strepede*, pl. *Strepeđi* (3), trăesce din aceleași materii ca și gândacul ce a produs-o, și e tot atât de stricăciósă ca și dînsul.

(1) B. Nanian. *Elemente de istoria naturală*, partea I. *Zoologia*, Bucuresci 1878, p. 134: «*Lardariul*, *Dermestes lardarius*, este o insectă mică, négră la capete și ócheșă la mijloc.»

(2) Datina Românilor din cele mai multe părți ale Bucovinei: «Viermii, cari se fac în slănină, brânză și lapte, se numesce *Codași*.»

(3) V. Sala, *Glosariul din comitatul Bihor în Ungaria*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, Iași 1896, p. 339: «*Strepeđi*, viermuleși din slănină ori brânză». — Românii din *Țera-Românescă*, după cum imi scrie Sânția Sa părintele T. Bălășel, paroch și învățător în Ștefănesci, jud. Vâlcea, înțeleg sub cuv. *Strepede*, pl. *Strepeđi*, un fel de viermi albi, scurți, groși

În fine mai e de însemnat și aceea că atât gândacul acesta, cât și larva sa, când sunt atinși cu ce-vă saŭ când sunt împedicați în mersul lor, se fac și staŭ locului, ca și când ar fi morți.

Iar o ȳicere din *Țera-Românească* sună:

A. fi făcut strepeȳi,

adecă a se fi stricat, a nu mai fi bun de mâncare, saŭ de păstrat (1).

și bonți, adecă nu ascuțiți la capete, cari se fac numai în zȳmuri acre, și cu deosebire în oȳet, când acesta e gata pe isprăvite în vas. Sătenii nu aŭ scărbă de dinșii, ci îi strecără și oȳetul îl mânâncă. Iar numele de *Strepeȳi* trebuie să stea în legătură cu verbul *a strepeȳi*, acțiunea mâncărilor și cu deosebire a fructelor acre asupra dinților.

(1) Com. de S. Sa pār. T. Bălășel.

C A R A B A N U L.

(*Oryctes nasicornis* L.)

Prin apropierea dubălăriilor precum și pe locurile unde sunt multe surcele ce-au prins a trece în putrejune, se află foarte adese-orî un fel de gândac castaniū, de la 22—36 mm. de lung. pe spate gol, iar pe pantece și pe picîore acoperit cu perî de colórea vulpiî.

Acest gândac se numesce în Bucovina: *Caraban*, fem. *Carabană* (1), *Dubălariū* (2), *Forfecariū* (3) și *Băligariū cu corn* (4); în Moldova: *Caraban*, fem. *Carabană* (5); iar în Ungaria: *Taurul lui Dumneđeū* (6).

Numirea de *Caraban*, fem. *Carabană*, a acestui gândac cred că stă în legătură cu cuv. *Cărăbuș*, lat. *Carabus*; cea de *Dubălariū* îi vine de acolo, pentru că el petrece de regulă în *dubala* saū *argăséla* de pe lângă dubălăriî; cea de *Băligariū cu corn* saū *Taurul lui Dumneđeū*, pentru că bărbătușul are pe scutul capului un cornișor ascuțit și întors cu vârful spre spate, în care călcând foarte lesne te poțî

(1) Dat. Rom. din orașul Suceva și a celor din Bosancî, sat în distr. Sucevei.

(2) Dat. Rom. din Suceva, Bosancî și Tișeuț, sat în distr. Sucevei.

(3) Dat. Rom. din Udescî, sat în distr. Sucevei, dict. de Vasile Cimpoieș, agricultor.

(4) Usitat în mai multe comune din Bucovina.

(5) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșoni, dict. de Grigore Olariū și Anton Sandrușcă; — și a celor din Opișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob.

(6) Com. de d-l Elia Pop, învățător în Șomcuta-mare: «*Taurul lui Dumneđeū* are un fel de corn în frunte.»

sparge; iar cea de *Forfecariu*, pentru că atât bărbătușul cât și femeiușca au câte o păreche de fălei foarte puternice cu cari taie obiectele din cari se nutresc.

Femeiușca, care e fără de corn în frunte, ci are în locul acestuia numai cât un fel de melc, care arată unde ar trebui să fie cornul, își depune oușele sale în dubala de pe lângă dubălării, precum și în pământul cel guncios.

Larvelor, cari es din aceste oușe și cari petrec într'un fel de bubolócă sau ghiemuș făcut dintr'o materie ca baliga, le trebuie mai mulți ani până ce se prefac în gândaci, și acesta din cauză că nutrețul lor e foarte sec.

I L É N A.

(*Cetonia aurata* L.)

În decursul lunii lui Iunie și mai cu sémă pe la *Dumitrica mare* sau *Rusalii*, când cei mai mulți trandafiri sunt înfloriți, nu odată ni se întâmplă să vedem atât prin grădini cât și prin rediuri, și anume în cele dintâi pe trandafiri, iar în cele din urmă pe *Păducei*, lat. *Crataegus oxyacantha* L., un fel de gândac ce-vă mai mic decât *Cărăbușul* și de colóre aurie-verde, lucind la rațele sórelui ca o piétră scumpă.

Acest gândac se numesce de către Români din Bucovina: *Ilénă*, pl. *Ilene* (1), de către cei din Moldova: *Ilénă* și *Cărăbuș verde* (2), de către cei din Țera-Românescă: *Gândac verde*

(1) Dat. Rom. din Storojineț, dict. de Niculae Haraga, agricultor: «*Iléna* e un gândac strălucitor-verde»; — a celor din Putna, sat în distr. Rădăuțului, dict. de Vasile Văcăreaz și Elisei Bâcul, agricultori, și com. de d-l Dorim. Vlad, conducătorul școliei pop. din loc.: «*Iléna* e un gândac ce-vă mai mic decât *Cărăbușul* și mai mare decât *Cărăbușelul*, însă mai scurt decât acesta și ce-vă mai gros. Ea este de colóre verde-strălucitoare. De desubtul aripilor celor vârtóse are două aripi transversii-albe. Ea ese numai primăvara în luna lui Mai și Iunie și sbórá mai ales séra și cu deosebire după ploí. Țiua însă stă mai mult ascunsă pe trandafiri.»

(2) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariu, agricultor: «*Iléna*, numită și *Cărăbuș verde*, e un gândac care trăesce la câmp pe *Păducei*, precum și pe alți pomișori sălbatici»; — a celor din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp, agricultor: «*Cărăbușul verde* steclesce pare că e poleit. El e de colóre verde și în trup cam rotund. O sémă îi dic și *Ilénă*.»

saŭ *Gândac de trandafir* (1), iar de către cei din Macedonia: *Dzundzunar* (2), *Gîungîunar*, *Dzăngănar*, *Iujunar*, *Zăngănar* (3), *Zăngănar* (4) și *Zăngănâr* (5).

Un alt gândac, care se ține asemenea de familia *Ilénei*, însă care provine mai mult în Banat, se numesce de către Români din această țără: *Grângoșă verde* (6), lat. *Cetonia fastuosa* F.

Copiii Românilor din Macedonia până la vârsta de opt ani obișnuiesc în timpul verii să prindă câte un *Gîungîunar*, căruia, după ce-l lăgă cu o ață subțire pe la mijloc, fiind de capătul liber al aței, îi dau apoi drumul în vînt.

Gîungîunarlu sburând bázăe în vînt, ceea ce procură copiilor o mare plăcere (7).

Tot la Români din Macedonia mai există și credința că, dacă într'un an se întîmplă să fie mulți *Zăngănari*, are să fie secetă mare (8).

(1) Com. de S. Sa părintele T. Bălășel, paroch și învățator în Ștefănesci, jud. Vâlcea.

(2) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II Bd., Leipzig 1894, p. 52 și 301: «*Dzundzunar*, Rosenkäfer (auch sonstige Käfer, die beim Fliegen ein Summen hören lassen.)»

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Com. de d-l Christea Geagea, Român din Macedonia, stud. filos. la Universitatea din Cernăuți.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, Bucuresci 1900, p. 182. Nota 1.

(6) Com. de d-l Iosif Olariu, învățator pensionat în Maidan.—Români din Banat înțeleg sub cuvîntul *gănganie*, *găngolie*, *grângoșă* și *góngă* ori ce insect saŭ gândac; — cf. Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1896, p. 316 și 317. — Unii Români însă, tot din Banat, înțeleg sub cuv. *grângoșă*, după cum imi scrie d-l Ios. Olariu, mai mult gândacii, cari se vîd pe drumuri saŭ pe alte căi trăgînd câte o *bobolocă* cât un ou de pasere de mare făcută din baligă de vite cornute.

(7) Per. Papahagi, op. cit., p. 183

(8) Com. de d-l Chr. Geagea.

G R Â N G Ó Ş A.

(*Gymnopleurus pilularius* F.)

Nu odată se pôte observă vara pe drumuri, precum și pe alte căi, un fel de gândac negricios trăgând câte o *bobolócă* (1) de baligă de vită cornută, cât un ou de pasere, sau purtând câte o *blucă* (2) de pământ la picidrele dindărăt. Mai adese-orî însă se pot vedé trăgând la una și aceeași bobolócă câte doi inși, adecă o pereche, și anume bărbătușul și femeiușca.

Acest gândac se numesce de Români din Banat: *Grângoșă* sau *Gândac de grâne*.

Tot la Români din Banat există despre acest gândac și următórea legendă:

«Se dice o'a fost odată,
Când erà lumea curată,
Și-a fost o frumósă fată,

care

Pre cât erà de frumósă,
Cu mult erà mai lenósă,
Că de leneșă ce erà,
De multe orî nu se sculà,
Batăr apă ca să beà.

«Mama fetei aceleia erà văduvă de mai mulți anî și-și iubià fata ca și ochii din cap.

(1) Sub *bobolócă*, pl. *bobolóșe*, înțeleg Români din Banat un boț mic rotund.

(2) *Blucă* = bobolócă.

«Dar fata, cu cât mumă-sa o iubiă și o cruță mai tare, cu atâta se făliă mai mult și nu ascultă mai nemică.

«De la un timp, vădënd mumă-sa că nu lucréză mai nemică, se supără pe dînsa și începù a o muștră și a o înfruntă pentru lenea ei.

«Dar în zadar, că fata se făcea că n'o aude și nu ascultă de loc ce muma ei îi dicea.

«Odată, nu seîu cum și ce s'a întîmplat, destul că biata văduvă trebuî să mērgă de dimineță la câmp, ca să rându-escă ce-vă de lucru și acolo, și a lăsat în grija fetei ea, până ce se va înturnă ea, să măture casa și curtea, care eră plină cu *bóbe* (1) de grău de la *trăierat* (2), dicëndu-î:

—«Vedî, draga mea, ești fată mare de măritat; ași voi să vină pețitori, ca să te mărit, dar cine va peți o fată, pe care n'a vădüt-o în vieța ei lucrând!

«După ce a rostit cuvintele acestea, se duse la câmp și până la *amproor* isprăvi ce avù de lucrat și se întorse apoi acasă. Când ajunse însă acasă, ce să-î vadă ochii?... Vede curtea nemăturată și pre fata ei somnorósă — căci numai atunci se sculase din pat,— împingënd cu picioarele gunoiul înainte, iar mătura ținënd-o în mână.

«Vădënd mumă-sa acēsta, deși îi eră mamă adevērată și o iubiă ca ochii sēi din cap, nu și-a mai putut stîmpēră mânia, ei înfuriindu-se a început a o muștră și a o blēstēmă dicënd:

—«Da, la ce ți-a dat Dumneđeũ mână, ca să lucrezi cu dînsule! dar dacă tu mână (mâi) gunoiul cu picioarele, apoi să te faci Dumneđeũ, ca ziua și noptea să tot lucrezi, însă numai cu picioarele!

«Și să se scie că:

Blēstēmul cel de părinte
E ca focul de fierbinte.

«N'a apucat bine a rosti cuvintele acestea, și Dumneđeũ, care tóte le scie și le vede, ascultând blēstēmul mumei celei

(1) *Bóbe* = grăunțe.

(2) *Trăierat* = trierat, fîmblătît.

superate și necăjite, prefăcû pre fata ei cea leneșă într'o *Grângoșă*, care de atunci încóce numai încetéză de a lucrà ziua și nóptea, dar nu cu mânilé, căci ea nu are mai mult mâni, ei numai cu piclórele.

«Și precum, ca fată, a mânat ea gunoiul cu piclórele, tot gunoiu mâná ea și acuma ca *Grângoșă*.» (1)

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

CĂRĂBUȘELUL.

(*Rhizotrogus solstitialis* L.)

În decursul lunii lui Iunie și mai cu sémă începând cam de pe la *St. Onufreiu*, 12 Iunie, înainte, se pôte foarte adese-orî vedé pe la inserate, când e timp senin și frumos, sburând în colo și încóce, pe de-asupra fânațelor și a holdelor un fel de gândăcel, ca și când ar jucà un roiú de albine.

Acest gândăcel, care aduce foarte mult la făptura corpului cu *Cărăbușul*, lat. *Melolontha vulgaris*, atâta numai că e ce-và mai mic decât acesta, se numesce în Bucovina: *Cărăbușel*, *Cărăbuș de vară* (1), *Cărăbuș de hrișcă* (2), *Cărăbuș mânățel* (3), *Cărăbuș micșor* (4), *Cărăbuș mic* (5), *Cărăbuș*

(1) Dat. Rom. din Brașca, sat în distr. Gurei-Homorului, dict. de Gerasim Roșca, agricultor; — a celor din Frătăuțul-noú, dict. de Nic. Rusu: «*Cărăbușelul* trăesce pe cosiri și mânăncă mușchiú mânățel»; — a celor din Galanesci, sat în distr. Rădăuțului, dict. de Iléna Cuciurean, țerancă: «*Cărăbușeii* es pe timpul florii grâului, adecă când e grâul și secara în flóre.»

(2) Dat. Rom. din orașul Suceva, com. de Ioan Ienachi, stud. gimn.; — a celor din Poieni, sat în distr. Siretului, dict. de Iacob Popovici, agricultor; și a celor din Igesci, dict. de Ioan Danilescu, agricultor.

(3) Dat. Rom. din Carapciú, sat în distr. Storojinețului, dict. de Vasile Cârciú, agricultor; — și a celor din Văeovul-de-jos, sat în distr. Rădăuțului, dict. de Sidor Calancea, agric.

(4) Dat. Rom. din Igesci, dict. de I. Danilescu.

(5) Dat. Rom. din Bilca, sat în distr. Rădăuțului, dict. de Chirilá Horodnic, agricultor.

roșu (1), *Gândac de hrișcă* și *Hrișcariu* (2), iar în Moldova: *Cărăbuș de érbă* (3) și *Cărăbuș de hrișcă* (4).

Gândăcelul acesta se numește *Cărăbușel*, *Cărăbuș mânânțel*, *Cărăbuș mic* și *Cărăbuș micșor*, de aceea pentru că e ce-vă mai mânânțel, adecă mai mic, decât *Cărăbușul*(5); *Cărăbuș de vară* pentru că se arată vara, adecă la o lună după *Cărăbuș*, care se arată la începutul primăverii și din care causă se numește apoi și *Cărăbuș de primăvară* (6); *Cărăbuș de hrișcă*, *Gândac de hrișcă* și *Hrișcariu*, pentru că ese tocmai atunci când e timpul de séménat *hrișca* (7); iar *Cărăbuș de érbă*, fiind-că petrece mai mult prin érbă (8).

Deci când ese *Cărăbușelul*, atunci e un semn că trebuie numai decât să semene hrișca, dacă cel ce o séménă voesce ca să se facă (9).

Câte odată hrișca se séménă și mai de timpuriu, dacă te miri din ce causă *Cărăbușelul* n'a putut eși mai înainte din pământ (10).

(1) Dat. Rom. din Carapeiū, dict. de V. Cărciū

(2) Dat. Rom. din Crasna, sat în distr. Storojinețului.

(3) Dat. Rom. din Oprișeni, dict. de George Iacob: «se numește astfel, pentru că petrece mai mult prin érbă.»

(4) Dat. Rom. din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariū.

(5) După spusa Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «*Cărăbușelul* e mai mânânțel decât *Cărăbușul*»; — a celor din Igești, dict. de I. Danilescu; — și a celor din Carapeiū, dict. de Vas. Cărciū.

(6) După spusa Rom. din Brașca, dict. de Anton Popovici, agricultor: «*Cărăbuș de vară* se numește de aceea pentru că ese vara.»

(7) După spusa Rom. din Igești, dict. de I. Danilescu: «*Cărăbușul de hrișcă* ese numai atunci, când e timpul de séménat hrișca. Amu-î timpul de séménat hrișca — ȕic ómenii — că a eșit *Cărăbușul micșor*»; — a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca; — și a celor din Poeni, dict. de Iac. Popovici: «*Cărăbuș de hrișcă* se numește de aceea că ese tocmai atunci când se séménă hrișca.»

(8) După spusa Rom. din Oprișeni, dict. de George Iacob.

(9) Cred. Rom. din Poeni, dict. de Iac. Popovici; — a celor din Buniňi, sat în distr. Sucevei, dict. de George Dărja, agricultor: «*Cărăbușul de hrișcă* ese cam pe la *St. Onufreiu*. Când ese el e un semn că e bine de séménat hrișca. El nu face nici o stricăciune. Ese din pământ și iarăși în pământ se ascunde»; — a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «Când ese *Cărăbușelul* sau *Cărăbușul de vară* e timp de séménat hrișca.»

(10) Dict. de Iac. Popovici.

În fine mai e de amintit și aceea că atunci când es mulți *Cărăbuși de hrișcă* e un semn că are să se facă multă și frumoasă pâne albă și hrișcă, iar când sunt puținți, atunci se crede și se dice că va fi puțină pâne albă și hrișcă (1).

(1) După spusa Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cuciurean; «Când es mulți *Cărăbușei*, atunci pânele albe vor legă bine; când es puținți, atunci nu-î timp bun, pânea nu va legă»; — a celor din Budeniț, sat în distr. Storojinețului, dict. de Mărióra Dutcă: «Când sunt mulți *Cărăbuși de hrișcă*, atunci hrișca are timp bun, va rodî bine»; — a celor din Moldova, com. Opișeni, dict. de G. Iacob: «Când sbôră mulți *Cărăbuși de erbă*, are să fie timp bun, ghielșug.»

CĂRĂBUȘUL.

(*Melolontha vulgaris* Fabr.)

Nu odată ni se întâmplă să vedem pe la începutul lunii lui Maiu, une-orî însă, când se desprimăvăreză mai de timpuriu, chiar și pe la finele lui Prier, un insect, ale cărui antene, picioare și elitre sunt de colóre roșiatică-castanie, iar restul corpului negru, care, cum începe a se îngână ziua cu noaptea, prinde a sbură în toate părțile într'un număr așa de mare, ca și când ar fi un roiu de albine.

Acest insect care se ține de familia gândacilor și care, după ce s'a saturat de sburat, se așeză pe ramurile arborilor și mai ales ale pomilor, unde stă apoi până a doua zi dimineața, roțindu-le mai toate frunzele, florile și fructele cele tinere și fragede, se numesce pretutindene în Bucovina: *Cărăbuș*, în unele părți însă, pe lângă *Cărăbuș*, încă și *Cărăbuș de primăvară* (1) și *Cărăbuș de păpușoiu* (2).

În Moldova: *Cărăbuș*, fem. *Cărăbușă* și *Vruh* (3);

(1) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic; — a celor din Brașca, dict. de Anton Popovici: «*Cărăbușul* se numesce și *Cărăbuș de primăvară*, pentru că esă îndată după ce s'a încălțit pămîntul și pentru că prevestesce primăvara.»

(2) Dat. Rom. din Budeniș, dict. de Măriora Dutcă: «*Cărăbușul* se numesce în Budeniș și *Cărăbuș de păpușoiu*, fiind-că se arată pe când are să se semene păpușoiul.»

(3) Dr. H. Tiktin, *Romänisch-deutsches Wörterbuch*, vol. I, p. 289; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală a țeranului român*, Iași 1897, p. 9; — Idem, *Istoria naturală medicală a poporului român*, București 1903, p. 84.

În Țera-Românească: *Cărăbuș* (1), *Scărăbuș* (2), *Găinușă* (3), *Găinușă de séră* și *Gândac de prun* (4);

În Transilvania: *Cărăbuș*, *Cărăbuș de Maiu* (5), *Buzariu* (6), *Buzariu* și *Gândac* (7);

În Maramureș: *Cărăbuș* (8);

În Banat: *Cărăbuș de Maiu*, *Grângoșă de svârnaică* (9) și *Scărăbuș* (10);

La Români din Meglenia: *Bumbăr* (11);

Iar la cei din Macedonia: *Cărăbuș* (12).

Larva *Cărăbușului*, care e tot așa sau chiar și mai stricăcioasă decât dînsul, se numește în cele mai multe părți ale Bucovinei: *Çiormag*; pl. *çiormagi*, în unele comune însă, precum bună-ură în *Bilca*, districtul Rădăuțului, și în *Carapciu*, districtul Storojinețului: *Vierme alb* sau *Gierme*

(1) *Gazeta Săténului*, an. II, R.-Sărat, 1885—1886, p. 366;— D. Ananescu, *Curs elementar de istoria nat.*, t. III. Zoologie. Partea II, București 1874, p. 215.

(2) G. Baroni, *Limba română și tradițiunile ei*, Galați 1872, p. 52; — Cf. Cihac, *Dieț.*, t. I, p. 43.

(3) *Gazeta Săténului*, an. II, p. 366; — I. Moisil, *Cărăbușii, prinderea și conservarea lor*, publ. în *Jiul*, revistă pentru literatură și știință, an. I, Târgu-Jiu 1894, p. 28; — *Amicul Tinerimei*, fîe de cunoștințe folosite, an. I, T.-Jiu, 1896, p. 7.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Găinușa* în partea muntîsă a jud. Vâlcea se numește *Gândac de prun*, căci acestei insecte îi place mult a sta prin pometurile de pruni.»

(5) I. Moisil, *Cărăbușii*, publ. în *Țiar. cit.*, p. 28. — Deși gândacul acesta se arată de regulă în luna lui Maiu, totuși numirea sa de *Cărăbuș de Maiu* nu mi se pare a fi populară, ci tradusă din germ. *Maikäfer*.

(6) *Gazeta Transilvaniei*, an. LVI, Brașov 1893, No. 117, p. 8: «*Buzariu*, pl. *buzari* = cărăbuș.»

(7) *Cărțile Săténului român*. Cartea IV, Blași 1886, p. 64: «*Gândacii* (Buzariii) cari se arată în April vor îngheța în Maiu.»

(8) *Gutînul*, Țiar social, literar și economic, an. I. Baia-mare 1889, No. 29, p. 4.

(9) Com. de d-l Ios. Olariu.

(10) Teod. Rotariu: *Inimicii pomilor și mijloce în contra aceloră*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, Pesta 1867, p. 96.

(11) Com. de d-l Per. Papahagi; — Idem, *Români din Meglenia*, publ. în revista «*Tinerimea română*» Noua serie, Vol. V, București 1900, p. 259.

(12) Com. de d-l Per. Papahagi.

alb (1), iar în altele, precum bună-ora în Vilaueca, com. peste Prut: *Babă* pl. *babe* (2); în Maramureș: *Ciormă* (3) și *Ciorman* (4); iar în Țera-Românească: *Vierme alb* (5).

Deși *Cărăbușul* e un insect stricăcios, totuși Românii nu se pot răbdă, când apare el întâiași dată primăvara, de a nu-l privi cu plăcere cum sboră și sbârânesce în toate părțile și cum, greoiu fiind la sborul său, se lovesce mai de toate obiectele, cari îi stați în cale.

Și nu fără cauză, pentru că, după credința lor, dintre toate insectele câte le sunt cunoscute, *Cărăbușul* e acela care le anunță cu siguranță mult dorita și așteptata primăvară.

De aici vine apoi și datina unor Români din *Bucovina* că, îndată ce ved întâia ora un *Cărăbuș*, cașută numai decât să-l prindă, și după ce l-au prins dic:

— «Pe sănătate c'am prins» sau «c'am pus mâna pe un *Cărăbuș!*» — ceea ce înseamnă: «Mulțămesc lui Dumnezeu c'am ajuns cu sănătate primăvara!» (6).

Alții iarăși îndatinăză, când es întâia ora primăvara *Cărăbușii*, de a prinde pe unul dintre dinșii și a-l pune pe palmă. Și dacă cărbușul prins sboră de grabă, cred că în decursul întregii veri vor fi harnici, iar dacă nu sboră de grabă e un semn că vor fi leneși (7).

Însă *Cărăbușul*, după credința Românilor din *Bucovina*, e nu numai un prevestitor al primăverii, ci ei pretind tot odată a cunoște de pe mulțimea saș pușintimea perişorilor saș mai bine șis a *pufuşorului*, cu care e acesta acoperit pe pantece și picioare, cum va fi vara ce urmăză: căldurósă

(1) Dict. de Chirilă Horodnic și Vas. Cărciș.

(2) Com. de Victor Bodnărescu, stud. gimn.

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «Numirea *Ciormă* (viermuleț) am aușit-o de la un om din Oroiu de lângă Baia-mare.»

(4) *Gulinul*, an. I, p. 4: «*Ciorman* = larva *Cărăbușului*.»

(5) D. Ananescu, op. cit., p. 215; — *Gazeta Săténului*, an. II, p. 366: «Larva *Cărăbușului* obicinuit e insecta cea mai stricăciosă. Chiar tóamna acésta, prin prejurul pădurilor și chiar la câmp și mai ales pe lângă coturii și mărăcinii, *Viermele alb*, precum se mai numesce acésta uricósă insectă, a atacat o mare parte de grău séménat mai cu sémă timpuriu.»

(6) Dat. Rom. din Poeni, sat în distr. Siretului.

(7) Cred. Rom. din Crasna, sat în distr. Storojinețului.

saŭ frigurósă? roditóre saŭ neroditóre? și mai ales în privința păpușoiului (porumbului) și a pómelor.

Așa cred și spun ei că dacă *Cărăbuși*, când es întâiașidată primăvara și încep a sbură în colo și în cóce, sunt pe pântece péroși, atunci e un semn că vara va fi frigurósă, iar dacă nu sunt péroși, că va fi căldurósă (1).

Dacă *Cărăbușul* e îmbrăcat pe picióre, adecă péros, când ese din pămînt, atunci vara va fi fórte mánósă, iar dacă nu va fi îmbrăcat, atunci nu va fi timp de pâne (2).

Dacă *Cărăbușul* are picióre fórte pérose, apoi se crede că este bine a séménă păpușoiu, în care va fi belșug, dacă însă piciórele nu-s pérose, că nu va rodi păpușoiul (3).

Și cu cât mai mulți *Cărăbuși* se vor arătă primăvara, și mai ales pe timpul aratului, cu atâta, cred ei, că anul acela va fi mai roditor (4), că se va face mai mult și mai bun păpușoiu, însă mai puține póme, iar când es mai puțin, atunci, spun ei, că n'are să fie mult păpușoiu, dar pentru aceea vor fi mai multe póme (5).

(1) Cred. Rom. din Crasna.

(2) Cred. Rom. din Storojineț, dict. de Niculaí Haraga, agricultor.

(3) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, Ceruăuți 1894, No. 79, p. 2; — Cred. Rom. din Băeșesci, sat în distr. Gura-Homorului; — a celor din Tereblecea, distr. Siretului, com. de Luca Buliga, stud. gimn.: «Când es întâia óră *Cărăbuși*, e bine să se semene păpușoiul, căci atunci e un semn că nu va fi mai mult rece, nu va fi brumă.»

(4) Cred. Rom. din Câmpulung, com. de Vas. Burdohos, stud. gimn.

(5) Cred. Rom. din Poeni, com. de Dim. Furtună, stud. gimn.; — a celor din Tereblecea, com. de L. Buliga; — a celor din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac: «Când primăvara se arată mulți *Cărăbuși*, atunci se crede că păpușoi vor avé timp bun»; — a celor din Biica, dict. de Chir. Horodnic: «Când es mulți *Cărăbuși de primăvară* va fi timp; atunci încep a se séménă *păpușoiele*»; — a celor din Gura-Sadovei, com. de Leon Latiș, stud. gimn.: «Când sunt mulți *Cărăbuși* primăvara, atunci se crede că are să fie belșug în tóte pânele»; — S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. I, p. 117; — *Albina Carpaților*, an. IV, Sibiu 1879—80, p. 27: «Când es *Scărăbuși*, e dricul aratului, cu cât sunt mai mulți *Scărăbuși* într'un an, cu atât va fi el mai mános;» — Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, No. 63, p. 1: «Dacă într'o primăvară se arată mulți *Cărăbuși*, apoi se crede că va rodi păpușoiul și vice-versa.»

Tot cam așa cred în privința acésta și Româniî din *Moldova* (1), *Țera-Românească* (2), și cei din *Transilvania* (3).

Și ca să se încredințeze: care rând de păpușoiî sau porumb anume va fi mai bun și mai frumos: cel ce se va sămănă mai de vreme, cel ce se va sămănă mai după aceea sau cel mai târziu? cercă, când ară, picioréle *Cărăbușului*, și care pereche de picioré sunt mai pérose: cele dinainte, cele mijlocii sau cele dindărăt, acel rând de păpușoiî, spun ei că va fi mai bun, iar celălalt mai slab (4).

N'apucă însă a trece două, trei zile de la prima arătare a *Cărăbușilor*, și numai ce veđi și pre băeți alergând pe la înserate în colo și încóce după dînșii, a-î prinde și a se jucă cu ei. Iar ziua caută să afle câte unul sau și mai mulți, carî sunt mai mari și cât se póte de vioi, ca nu numai să se jóce, ci să póta face și *morișcă* sau *sbárnăitóre* din ei. Și cum pun mâna câte *pe unul*, încep a-î descântă și a-î dice:

Vai, sărace *Cărăbuș*,
Că'n bunî mânî mai încăpuși,
De-acum orî cât vei ceră,
Din mâna mea nu-î scăpă!

Iar după aceste cuvinte introducétóre, urmând mai departe, dic:

Cărăbușe, Cărăbuș,
Eă din tine-oiu face-acuș
O morișcuță de vînt
Pe faț'acestui pămînt

Și-așă mi te-î invărti,
Pămîntul de nu-î zări,
Până ce te-î ameți
Și tu tot nu vei perî! (5)

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9: «În anul când sunt *Cărăbuși* mulți, se fac bucate multe.» — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 85.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când sunt multe *Găinuși* primăvara, e semă că anul va fi bogat în tot felul de róde.»

(3) *Cărțile Săténului român*. Cartea V, Blașiú 1886, p. 80: «*Gândacii* mulți (*cărăbuși*) vestesc an mănos»

(4) Cred. Rom. din Oprîșeni, distr. Siretului; — a celor din Mahala, com. de Ionică al lui Iord. Isac: «Când *Cărăbuși* sunt flocoși la tóte șése picioréle, păpușoiî cei timpuriu sămănăți, cei mijlocii și cei târzii vor avé timp bun; iar când sunt flocoșe numai cele de dinainte, iar cele-lalte nu, atuncî numai păpușoiî cei timpurii sămănăți vor avé timp bun, iar cei mijlocii și cei din urmă nu.»

(5) Dat. băeșilor din Stroesci, sat în distr. Sucevei.

După ce au rostit cuvintele acestea, ieau două *crăcănuțe*, adecă două bețișore asemenea de lungi, cari au la un capăt cornișore în forma unei furcuțe, iar neavând forma acésta, le încrestéză la un capăt și le dau forma de furcuțe, și apoi le implântă în pământ la o depărtare anumită una de alta. După acésta ieau alte două bețișore mai netede, și iarăși asemenea de lungi, dintre cari pre unul, numit *sul*, crépându-l la mijloc, îl pun orizontal între furcuțe, iar pre cela-lalt, care e la amândouă capetele ascuțit, îl bagă în crépătura sulului ast-fel ca amândouă bețișorele să formeze o cruce. Ieau apoi Cărăbușii, ce l-au prins mai nainte, și cari sunt de regulă un bărbătuș și o femeiușcă, le rup la amândoi câte un picior de dinapoï, și îi implântă cu piciorul rupt unul într'un capăt al bețișorului ascuțit și pre al doilea în celălalt capăt (1).

Făcând în chipul acesta *morișca*, îi silese să sbóre dicând :

Hâz, bâz,
Hâz, bâz,
Învârte-te,
Desvârte-te,
Femeiușcă
Sue-te,
Bărbătuș
Scobórá-te !
Hâz, bâz,
Hâz, bâz,

La móră la Ilișesci,

Cum puî mâna picluesci
Și de vamă nu gândesci,
Dar cum macinî, eum plătesci
Și mai mult nu zăbovesci,
Ci spre casă te pornesci.

Hâz, bâz,
Hâz, bâz,
Femeiușcă
Urcă-te,
Bărbătuș
Scobórá-te ! (2)

Cărăbușii, voind să sbóre, încep a sbárnăi și a se învârti împrejurul sulului toemaï ca și o morișcă saü mai bine dis ca și cupele de la róta unei mori.

Iar *sbárnăitórea* se face ast-fel :

Ieau mai întâiu o aripă de-asupra (elitră) de la un *Cărăbuș* și indoind-o în două bagă prin capetele ei un spin vartos de perj saü de pěr sêlbatic.

Fiind acésta gata, prind un alt *Cărăbuș* cât se póte de vioiü

(1) Dat. băeșilor din Ilișesci, sat în distr. Gura-Homorului, com. de Filaret Dobos, stud. gimn.

(2) Dat. băeșilor din Reusenî, sat în distr. Sucevei, com. de Vasile Pop, stud. gimn.

îi rup un picior de dinapoï de prin incheietura cea din urmă despre corp și înfig în partea rămasă spinul cu aripa îndoită.

După acésta caută un paiú saú o nueluță subțire, bagă nuelușa în îndoitura aripei, și apoi suflă asupra Cărăbușului.

Bietul Cărăbuș, voind a sbură și a scăpa din mânilor celui ce l-a prins, începe a se învârti și a sbârni împrejurul paiului saú a nueluței, ca și când ar fi o adevărată sbârni-tóre (1).

Băeții din *Banat*, la cari jucăria acésta e asemenea usitată, fac *sbârni-tórea*, numită de dânșii *svârnaică*, așa :

Prind o *muerușcă* de *Cărăbuș* și, rupându-i o aripă deasupra, bagă în unul din capetele acesteia un spin subțire pre care îl înfig apoi într'un bêt ca degetul cel mic de gros și cam de o palmă de lung. După acésta bagă la celălalt capet de aripă un alt spin, asemenea subțirei, însă ce-vă mai lung decât cel dintâiu, pre care îl lasă liber.

Sfârșind acésta de făcut, prind un bărbătuș, pre care îl numesc ei de astă dată *popă* și, rupându-i piciorul cel de dina-poï din partea stângă de prin incheietura din urmă, înfig în locul acestuia spinul ce a rămas mai nainte liber, și apoi daú *popei* drumul să sbóre.

Popa, adecă *Cărăbușul* bărbătuș, cugetând că a scăpat din mânilor celor ce l-au prins, dă să sbóre, dar neputându-se depărtă, prinde a sbârni și a se învârti necontent în pre-jurul spinului înfipt în bêt, până ce nu mai póte de ostenit, apoi se opresce din sbor.

Băeții, vędându-l că s'a oprit, îl învârtesc de douë, de trei ori, și el iarăși începe a sbură și a sbârni până ce nu mai vede bine.

O sémă de băeți înțepenesc *svârnaica* acésta în pămînt, alții însă, ca să fie mai siguri și să aibă mai mult haz și bucurie, o țin strîns în mână (2).

În fine băeții din *Téra-Românescă*, la cari jucăria descrisă în șirele de mai sus e așîderea usitată, fac *sbârni-tórea*, care se numesce de dânșii *sfârléză*, ast-fel:

Prind douë *Găinușe* mai măricele și după acésta rup uneia

(1) Dat. băeților din Ilișesci, com. de Fil. Doboș.

(2) Com. de d-l Ios. Olariú.

o aripă și o lăpădă. Aripa luată o găuresc la ambele capete. Cu un capăt o pun în vârful unui băț, tăiat rotund în cap, și cu un mărăcine o fixeză acolo, introducând mărăcinele prin gaura făcută în aripă, și apoi prin vârful bățului. Mărăcinele are măciucă, ca aripa să nu pôte scăpă. Se ia apoi alt mărăcine cu măciucă și se introduce pe gaura de la capătul rămas liber al aripei și anume din lăuntru în spre afară, ast-fel ca vârful ascuțit al mărăcinelui să ăsă afară mult, iar măciuca să nu-l lase a se desprinde. Se ia după acésta ceea-laltă *Găinușă* și i se frânge unul dintre cele doue picioare mai mari, și anume de la genunche. Pe cavitatea cotoiului acesta se vără mărăcinele cu vârful cel ascuțit până se întăresce bine, așa că *Găinușa* rămâne spânzurată de un picior, având aripele libere. Se apucă apoi bățul în mână ca pe o codă de biciu și începî a învârti puțin. *Găinușa* își ia vînt și sburând se învârtesc ca o *sfârléză* un timp mai îndelungat (1).

Acéstă datină a băeților de a face *morisce* și *sbârnaitoare* sau *svârnaice* și *sfârleze* din *Cărăbuși*, la care ocasiune atăta ce-î muncesc până ce nu mai vęd bine, cred că a dat cu timpul nascere următorei ȓicale:

Vai, sërmane *Cărăbuș*,
Pe-a cui mână-mî încăpuși!

Sau:

Of, sārache *Cărăbuș*,
Pe-a cui mână încăpuși!

care e usitată nu numai în Bucovina, ci și în Moldova și Țera-Românescă (2), sau:

Scărăbuș,
P'a cui mână ai ajuns! (3)

care e usitată în Țera-Românescă, și care se ȓice despre un om, ce se vede într'o mare primejdie (4).

(1) Com. de S. Sa. Për. T. Bălășel.

(2) I. N. Zanne, *Proverbele Românilor*. Vol. I, p. 398.

(3) Baronzî, op. cit., p. 52.

(4) Zanne, op. cit., p. 399.

Alții însă sunt de părere că adevărata origine a acestei dicale ar fi cu totul alta, și anume următoarea poveste:

«Dice că pe timpul când se luptau Românii cu Turcii, s'aun întâlnit într'o di doi ostași, unul român, iar celălalt turc,

«Turcul, cum dete cu ochii de Român, își puse în gând ca numai decât să-l omóre. Însă el, deși erà cu mult mai tare decât Românul, totuși nu voi să-l omóre așa-și îndată, ci voi să-i afe mai întâiu o pricină.

«Dar ce pricină să-i afe, după ce Românul nu erà cu nemică vinovat?

«Iată însă că tocmai atunci, când se bâtea Turcul cu gândul ce fel de pricină să-i afe, dà cu ochii de un *Cărăbuș*, și cum îl zăresce îl iea în mână, fără ca să-l vadă Românul, și apoi, întorcându-se cătră Român și arătându-i mâna, în care ținea *Cărăbușul*, îl întrebă dicend:

— «Spune-mi, Române, ce am eu în mâna acesta? De mi-i spune, e norocul tãu, iar de nu ghicesci, pe loc te omor!

«Românul, care din întâmplare se chema *Cărăbuș*, nesciind ce are Turcul în mână, și crezând că acesta îl va omori, începù a oftà și a dice:

Oi, săraçe *Cărăbuș*,
Pe-a cui mână încăpuși!

«Turcul, la rândul sãu, nesciind că Românul se chema *Cărăbuș*, ci cugetând că el întru adevër a ghicit, îi dise:

Norocul tãu e'ai ghicit,
Că de n'ai fi fost ghicit,
Pe loc te-ași fi omorit!

«Și rostind cuvintele acestea îl dete Românului drumul să mERGă în pace» (1).

O variantă a acestei povești, intitulată «*Învățatul Cărăbuș sau cismarul doctor*», sună în prescurtare după cum urmază:

«*Cărăbuș*, un biet cismar, mai mult peticar, sărac lipit pãmîntului, vEDdendu-și nevasta bolnavă, alERGă la un doctor și-i spune pESul, care l-a adus; primesce o reșetă, dà cãrbOVA și plECă.

(1) Din Șcheia, sat în distr. Sucevei, com. de D. Câmpan, stud. gimn.

cu acea deosebire numai că la A. Pann eroul povestei n'are nume, în povestea culésă de Ispirescu însă, în loc de *Cărăbuș*, figuréză *Lăcusta* (1), iar în cea culésă de Cătană *Grelușul* (2).

Afară de povestea citată, în care figuréză cuv. *Cărăbuș*, se află și un joc, în care copiii se pun în cerc și unul dintre ei arată pe rând pe fie-care dintre tovarășii lui, spunând câte unul din cuvintele frasei:

Scărăbuș, Scărăbuș,
P'a cui mâni ai ajuns! (3)

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că o sémă de Români din Bucovina întrebuintéză adese-orî *Cărăbușii* ca medicament, și anume în contra bólei *De dinsele*, adecă în contra reumatismului.

Prind adecă în luna lui Maiu mai mulți Cărăbuși și-î pun într'un șip mare cu spirt, în care îi lasă apoi până ce putrețesc.

În restimpul acela însă, cât staă *Cărăbușii* în șip, caută în pădurea cea mai apropiată trei mușinoe de *furnici de cele mari* și, după ce le-a aflat, merge bolnavul de *Dinsele*, iar dacă nu póte singur merge, se duce altul în locul lui într'o Lună diminétă până nu răsare sórele, iea din mușinoiul dintăiú un pumn de țernă cu furnicii cu tot și le légă într'un corn de basmă, apoi merge la al doilea și la al treilea mu-

(1) Op. cit., p. 110: «Ghici ce este aici, moșule, țise Vodă, arătându-î pumnul, în care țineă *gândacul*.

«Moșul o băgase pe mânecă de frică; lui îi eră témă să nu i se desopere vicleniile.

— «Ei, *Lăcustă, Lăcustă*, țice moșul cu graiú milogit,

Al umblat cât ai umblat
Dar aci și s'a 'ntundat!»

(2) Op. cit., p. 37: «Părinte! am auđit că scii căută în pascălie. Cine-vă mî-a furat o mie de galbeni și nu pot da de urma hoțului; am venit la tine să-mi dai în pascălie, deci înainte de a merge cu mine, să-mi ghicesci ce am eú acuma în mână?

«Vlădica băgase mâna în buzunar și țineă *Grelușul* în ea.

«Popa, nesciind în grabă ce să răspundă, își implăntă mâna în barbă țicând:

— «Vaí, sármane *Greluș!* înțelegându-se pre sine sub cuvintul *Greluș*»

(3) Zanne, op. cit., p. 399.

șinoiū și luând și dintr'acestea ca și din cel dintâiū le lęgă și pre acestea separat. După acésta se întorce cu țerna și cu furnicele acasă și așa legate în cornurile basmalei, cum sunt, le pune într'un céun la foc ca să férbă. După ce aū fiert, scóte basmaua din céun și ducéndu-se cu dinsa iarăși în pădure, pune fie-care legătură cu furnicele mórte la locul lor, adecă fie-care pe mușinoiul din care a fost luată.

În sfârșit, după ce s'a făcut și acésta, cel bolnav de *Dinsele* se scaldă în apa, în care aū fost fiert țerna și furnicele. Iară după ce s'a scaldat, se unge, mai ales pe picioare, cu spirtul în care aū fost puși *Cărăbuși*.

Spirtul se póte întrebuintă orī și când, *Cărăbuși* însă trebue să se pue într'insul numai în luna lui Maiū (1).

Babele din *Țera-Românescă* adună *viermī albi*, adecă larve de *Găinușe*, îi piséză cu *tămăe din Bobotéză* și cu *usturoiū*, tot din *Bobotéză*, și fac un fel de unsóre dintr'insii, cu care se ung apoi bolnavii pe picioarele bolnave de bóla numită «*D'ăi rēi*» (2).

O sémă de Români însă, atât din *Bucovina cât și din Moldova* și *Țera-Românescă*, susțin că *Cărăbuși* sunt buni nu numai. *De dînsele* saū *D'ăi rēi*, ci și pentru *Bóla necazulu*. Drept aceea când cine-vă oftéză într'una, mănâncă *Cărăbuși* și-i trece.

În unele sate întâiū se mănâncă și numai *de gust*, după ce se curăță mai întâiū de aripi și de picioare ca să nu sgârie în gât (3).

(1) Dat. Rom. din Șcheia, com. de D. Câmpan;—a celor din Mitocul-Drăgomișne, sat în distr. Sucevei, com. de V. Greciuc, stud. gimn.: «Când îl dóre pe cine-vă picioarele saū mânăle saū și alte părți ale corpulu, e bine să ieă *Cărăbuși* și să-i pue în spirt, ca să stea vre-o douē zile, și apoi cu spirtul acela să se ungă pe locul care-l dóre.»

(2) Com. de S. Sa Păr. T. Bălășel :> Bólele reumatismale în poporul de pe la noi se numesc «*D'ăi rēi*.»

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 85.

BĂLIGARIUL.

(*Geotrupes stercorarius* L.)

Prin baligele vitelor de casă și mai ales prin cea de cai foarte adese-ori se poate observa în decursul verii un gândac de 15—24 mm. de lung și de coloră neagră sau întunecat-albastră, care, după ce a răscolit în toate părțile baliga în care a petrecut și a mâncat tot ce a aflat într'insa bun pentru dînsul de mîncare, își face sub aceeași baligă o borticică perpendiculară în pămînt, în care se ouă apoi femeiușca câte un ou.

Acest gândac se numește în Bucovina : *Băligariu* sau *Bălețariu* (1), *Găza boulu* (2), *Trînduș* (3), *Trânt* (4), *Trânz* (5),

(1) Dat. Rom. din Carapciu, dict. de Vas. Cărciu : «*Băligariul* petrece mai cu seamă în baligă de vită. El e negru și are mustețe scurte;» — a celor din Galanesci, dict. de Precup Galan ; — a celor din Frătăuțului-vechiu, dict. de Mich. St. Coniac : «*Băligariul* se face mai cu seamă în gunoierul de cai;» — a celor din Udesei, dict. de Lazar Rotariu ; — precum și în multe alte sate din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean : «*Găza boulu* face borți sub baliga de vită.»

(3) Dat. Rom. din Valea-Putnei, sat în distr. Câmpulungului, com. de Em. Antonovici, stud. gimn.; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de d-l Ibrim Isopescu, conducător al școlii pop. din loc.; — și a celor din Putna, dict. de Vasile Văcărean : «*Trîndușul* se află toamna în baligă de cal.»

(4) Dat. Rom. din Storojineț, dict. de Nic. Haraga : «*Trântul* se face numai în baligă de cal.»

(5) Dat. Rom. din Carapciu, dict. de Vas. Cărciu : «Aripile cele deasupra ale *Trânzului* sunt ca coaja, iară cele dedesubt ca hîrtia de țigară; cele deasupra sunt negre, iar cele de desubt albe. De la cap până la aripă are o pată, o scoicută de coloră verde. Lângă ochi are mustețe mai măcitate decât părul, vin ca părul cel de porc. El petrece numai în baligă de cal, sub care își face bortițe, și anume numai la câmp, nici odată însă în grajd.»

Ilenuță sau *Ilenuța cea păduchiósă* (1); în Moldova: *Trânz* (2) în Țera-Românească: *Bălegar* și *Băligar* (3); în Transilvania: *Găză*, *Gândac de gunoii*, *Góngă* și *Góngă de baligă* (4); la Români din Meglenia: *Bubulică* (5); iar la Români din Macedonia: *Bubulic* și feminin *Bubulică* (6).

Numele de *Băligariu* al acestui gândac îi vine de acolo, fiind-că el de regulă petrece numai prin baligi său, după cum cred și spun Români din Epir, fiind-că el se naște din baligile de cal său de catâr (7); cel de *Trânt*, plur. *Trânți*, fiind-că se află mai cu sémă pe locurile acelea unde pasc și se *trântesc* (tăvălesc) caii; (8) cel de *Trânduș*, pl. *Trânduși*, pentru că umblă încet și greoiu, căci *trânduș* însemnă în

(1) Dat. Rom. din Poeni, distr. Siretului, com. de Dim. Furtună.

(2) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariu: «*Trânzul* e negru, petrece pe câmpuri și pe lângă grajduri și se face numai în baligă de cal.»

(3) B. P. Hașdeu, *Etym. Magn.*, t. III, p. 3.027: «*Bălegar* sau *Băligar*, pl. *bălegari* și *băligari*, lat. *Scarabeus fimetarius*, «gândac negru care trăește în bălegar.» (Tutova, c. Epurenii). Așa se ȳice și în Bucovina (S. Fl. Marian). Cuvîntul se trage din *balegă* prin sufixul masculin *ar*, lat. *arius*, fiind ast-fel o formațiune diferită de neutru *bălegar*»

(4) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în *Convorbiri liter.*, an. XXIII, p. 335.

(5) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, publ. în revista «*Tinerimea română*» Noua serie. Vol. V, București 1900, p. 258: «*Bubulică* s., un fel de cărăbuș.»

(6) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Bubulic* în genere însemnă *gândac*, *gărgăun*, *góngă*. La Avela (Epir) se numesc gândacii negri cari se nasc, după credința poporului, din baligele de cai și de catări, și cari apoi își depun oulele tot în baligă, din cari fac un *ghemuș*, pe care îl rostogolesc până ce se rotundește cu desăvârșire și expus la soare se întărește. *Bubulică* este același lucru și se usiteză în Macedonia mai mult forma feminină. În Epir se usiteză forma feminină ca nume propriu; — Gustav Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., Leipzig 1894, p. 62 și 298: «*Bubulik*, Mistkäfer (München), pl. *Bubulits*; *Bubulikă*, Käfer, Mistkäfer»; — Idem, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1898, p. 305: «Ar, *Bubulik-ă*, Käfer, Mistkäfer, ist wohl eine selbständige Bildung des Ar. vom Stamme *bub*, — bzw. *bubus* (s. u. *bombuli*) aus vgl. nblg. *буболичка*, «Insekt», ngr. *βουβόλιος*, «Hummel».

(7) Com. de d-l Per. Papahagi.

(8) După spusa Rom. din Storojineț, dict. de Nic. Haraga.

limba Românilor din unele părți ale Bucovinei atâta cât *hălăoiu*, greoiu, lenes (1); iar cel de *Ilenuța cea păduchiósă*, fiind-că e foarte adese-orî nezăjit de un fel de păduchi numiți lat. *Gamasus coleopratorum* (2).

Numele de *Bubulic* și *Bubulică* provine, pe lângă vorba de toate ȕilele, încă și într'o poezie poporană din *Macedonia*, intitulată «*Nunta Purecelui cu lindina*» sau «*amînșușitsa*», după cum numesc Macedonenii lindina.

Iată și poezia respectivă, în care mai provin încă și alte numiri de insecte:

Sămbădă dimneatsă
Si sculă *furniga*,
Z duse la moară
Cu daă grătsă di melu
Tă s facă culats,
Tă s chiamă nunlu ș furtatlu,
S nsură *puriclu*
Ș lo *amînșușitsa*,
Tahtalbicku nunlu
Ș *piduchul* furtatlu,
Bubuliclu socru,
Z *bubulica* sócră,
Preftsă *tăunli*,
Dzundzunarku despot,
Iăkisiră taifă.

Sămbătă diminătă
Se sculă *furnica*,
Se duse la móră
Cu două grăunțe de meiü (3)
Ca să-și facă colaci,
Își chemă nunul și färtatul (4),
Se însură *puricul*
Și-și luă *lindina*,
Ploșnița ca nun
Și *păduchele* färtat,
Băligariul socru,
Băligărița sócră,
Preoții *tăunii*,
Dzundzunariul episcop
Și așa se porni ospetul (5).

În fine la Româniî din *Macedonia* mai există încă și expresiunea: «*Are bubuliți în cap*», ceea ce însemnă atâta cât a avé gărgăunî, precum și: «*Li ști bubuliți*», a sci, a se pricepe în drăciî (6).

(1) Com. de d-l Ifrim Isopescu.

(2) Com. de Dim. Furtună.

(3) Meiü = Mălaiü mărunțel.

(4) Vornicel, vătăjel.

(5) G. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., p. 60.

(6) Com. de d-l Per. Papahagi.

BOUL LUI DUMNEDEŪ.

(*Lucanus cervus* L.)

Prin grădinile împănate cu pomete mari și mai cu sémă prin pădurile de stejari se află un insect mare, negru-castaniu, ale cărui fălcă sémână cu córnela unui cerb.

Acest insect, care se ține de ordinul *gândacilor*, lat. *coleoptera*, și anume al celor cu antenele în forma unei foite și cu cinci încheieturi la picior, și care e cel mai mare din totă Europa, se numește în Bucovina: *Boul lui Dumneđeŭ*, femeiușca: *Vaca lui Dumneđeŭ*, *Boul Domnului*, fem. *Vaca Domnului*, *Capul cerbului*, *Cerbul lui Dumneđeŭ*, *Cerbariŭ*, *Buhaiŭ*, *Buhaiul lui Dumneđeŭ*, *Taur*, *Bourel*, *Caraban*, fem. *Carabană*, *Rudașcă*, *Rodașcă* și *Regóce*;

În Moldova: *Caradașcă*, *Cărădașcă*, *Radașcă*, *Rădașcă*, *Ragace*, *Boul lui Dumneđeŭ*, *Boul Domnului*, fem. *Vaca Domnului*, *Bourel* (1);

În Țera-Românescă: *Răgace*, *Răgăce*, *Răgóce* și *Rădașcă* (2);

(1) Com. de Melchisedec, fost episcop de Roman și membru al Academiei Române; — dict. de Nic. Const. Carp din Bogdănesci, jud. Suceava; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală a țeranului român*, Iași 1897, p. 9.

(2) B. Nanian, *Elemente de istoria naturală*. Partea I. *Zoologia*. Ed. III, București 1873, p. 134; — D. Ananescu, *Curs elementar de istoria naturală*, t. III. *Zoologia*, București 1874, p. 216. — A. T. Laurian și I. C. Massim, *Glossariŭ*, București 1871, p. 487, însă susțin că cuvintele acestea n'ar fi cunoscute în Muntenia. Iată ce ție ei: „*Ragace* și *Ragaciŭ* s. m. și *Rudașcă* s. f. *lucanus*, *scarabeus lucanus*; *lucariŭ*, *scarabeŭ lucan*, — specie de insecte; însă dincóce de Carpați cuvîntul nu e cunoscut; — com. de d-l Mich. Vlădescu, profesor universitar în București.

«Își face de atunci cismarul planul să se lase de meseria lui și să se apuce de alta mai bănoasă, cum e cea de doctor, și scrie pe ușa lui: *om ce scie multe*.

«După nenumărate isbândi, i-a eșit numele de om învățat și a-tot-sciutor, stringe parale multe și se pornesc înapoi acasă cu toate ale lui.

Cum mergea el însă, iat' un *Ture* călare
 Alergă să vadă ce 'nvățat e mare,
 Cel ce-așă de grele lucruri isprăviă.
 Și precum călare către el mergea,
 Prin văzduh de-odată mâna și-a întins
 Și din sbor cu mâna, cum a dat, a prins
 Un *gândac*, o găză, ce pe câmp trăesce,
Cărăbuș anume care se numesce.
 Pe cismar opresce, fără ca să scie
 Cum îl chemă, cine poate ca să fie,
 Și-arătându-i mâna țice: «să-mi ghicesci
 Ce-i aici într'insa, ghicitor ce ești?»

Biet cismarul tace, șede nemișcat
 Și la *Ture* privesce cât e de 'ncruntat:
 Grea beleă, păcatul
 Astăzi m'a găsit,
 Și pe cât îmi pare
 Pote le-am sfârșit!

Ast-fel țice 'n gându-i plin de supărare,
 Iar apoi se vaită chiar cu glas mai mare:
 — «*Vai, sărmane Cărăbuș,*
Pe-a cui mână-mi încăpuși!»

Aușindu-l *Ture*ul țice: «L-ai ghicit
Cărăbuș e, iată-l! Bine-ai nimerit.» (1)

Alte variante ale acestei povești sau anecdote se află la Anton Pann (2), P. Ispirescu (3), G. Cătană (4) și I. Adam (5),

(1) Th. D. Speranția, *Alle anecdote populare*. Vol. II, Bucuresci, p. 54—69.

(2) *Povestea vorbei*. Partea I, Bucuresci 1852, p. 30—50.

(3) *Legende saŃ Basmele Românilor*. Partea II. Fasc. I, Bucuresci 1874, p. 100—112.

(4) *Poveștile Banatului*, culese din gura poporului bănățean, Gherla 1896, p. 35—39.

(5) *Pe lângă vatră*, pilde și glume țărănesci, Bucuresci 1900, p. 66—68.

În Transilvania, și anume pe Mureș: *Boul lui Dumneđeșu*, *Cerb* și *Rudașcă* (1); la Lăpuș: *Rudeșcă* (2); la Brașov: *Dărădașcă* (3); iar în alte părți: *Cârnece*, *Cornenciū*, *Radașcă*, *Rădașcă*, pl. *Rădasce* și *Rădăscă*, *Rudașcă* și *Răgaciū*; (4)

În Banat: *Radașcă*, *Cornac*, *Cornac mare* și *Rugace* (5);

În Ungaria: *Boul lui Dumneđeșu*, fem. *Vaca lui Dumneđeșu* (6);

La Români din Meglenia: *Bubalica Domnului* și *Cuvaciū*;

Iar la cei din Macedonia: *Boulu al Dumneđeșu* și *Favru* (7).

Larva Boului lui Dumneđeșu, care trăește în trunchiurile arborilor, cu deosebire al stejarilor, și care are fălcă puternice, cu cari råde lemnul și face găuri mari într'insul, se numește în Bucovina și Moldova: *Cariū* și *Cariū de stejar*, iar excrementele ei, cu cari umple găurile făcute de dînsa, se numesc *făină de cariū* (8). În alte părți însă se numește: *Buturuğă*. (9)

(1) Com. de d-l Paul Oltean.

(2) *Șeșetorea*, fôia poporului român. Budapesta, 1877, p. 6.

(3) Com. de d-l Mich. Vlădescu.

(4) Com. de d-l Paul Oltean; — și de d-l Th. A. Bogdan; — Veđi și G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XXIII, p. 330. — Al. Viciu: *Glosariū de cuvinte dialectale din graiul viū al poporului român*. Blaj, 1899. p. 27.

(5) Com. de d-l Ios. Olariū: «Partea bărbătească a *Cornacului* are la cap nise cörne mari cu cari stringe de minune»; — George Cătană: *Poveștile Banatului*, t. I, Gherla 1893, p. 54: «*Pitic ținșariul* începă a mănca cu poftă din *ținșari* și într'o clipă toți *ținșarii* erau în burta lui. Atunci împăratul îi dede cartea, iar el sărută mâna împăratului și a împărătesei, își luă rēmas bun de la toți ômenii, și apoi își dede de trei ori peste cap și se făcū un *ținșar* mare cât o *rugaciă* și sbură cătră gaura muntelui.»

(6) Com. de d-l E. Pop: «*Boul lui Dumneđeșu* e insectul cel mai mare de pe la noi. El are două cörne mari, cu ramuri tari și osöse, cu cari prinde și stringe în forma cleștelor și le mișcă după plac.»

(7) Com. de d-l Per. Papahagi. — *Favru* = taur, fierariū.

(8) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iordache Bran, pâlmaș; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 84.

(9) Teod. Rotariū: *Inimiciū pomilor și mijloce în contra aceloră*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, Pesta 1867, p. 96: «*Larva buturuğă*, din care se face *rudășca*, începe mai întâiū a råde scôrța, după ce îmbătrănesce råde și lemnul. Larvei acesteia îi trebuie patru ani până ce se transformă în *rudășcă*, în care timp un vierme singur e în stare pomul cel mai mare a-l găuri din rădăcină prin trupină și tôte crengile până în vârf.»

Despre insectul acesta există la Români din *Transilvania*, com. Blaj, următoarea legendă:

«Pe vremea aceea, când *Dumnezeu* umblă prin poiene cu straița în botă, păzindu-și ciurdele de boi și turmele de oi, se dice că odată, trudit cum eră, a adormit cu capul pe un moșinoiu, și nu s'a deșteptat până într'un târziu. Înainte de acesta însă dete el de scire boilor celor mai mari și mai bătrâni ca să se porțe bine și să grijescă de cei micuți, ca nu cum-vă să se întimple ce-vă vrajbă între ei.

«Dar abiă adormi mai de dai Dómnne, când colea aude un răget și o larmă ca aceea, de gândia că se hâesc delurile și se surpă pămîntul.

«*Dumnezeu* sări ca fript drept în picioare, căci îi venise în ajutor *Sfîntul Sóre* și sculându-l îi dîse:

— «Dómnne! *Rădascele* astea ale tale tótă nóptea aú boncănît, de gândia că or să mă alunge și pe mine de pe fața pămîntului. Uite ce minunî aú făcut, că mi-aú sfîrticat tóte hainele de de-abiă am scăpat colo după cel răzor!

— «Ce *Rădasce*? — Întrébă *Dumnezeu*.

— «D'apoi boii ástia ai tîi s'aú purtat așa de rău, de nu-s vrednici, decât să-i faci numai nisce *Rădasce*.

— «Fie! — îi dîse *Dumnezeu*, — am să-i ieaú la ráport, și dacă l-oiú gási vinovați, pe toți am să-i fac așa după cum doresci!

«Și *Dumnezeu*, după cum dîse, așa și făcú, căci aflându-i vinovați, l-a alungat în codri, unde suindu-se pe stejari, cu toți s'aú făcut *Rădasce* cu córne mici și mari, adecă din vaci s'aú făcut *Rădasce* cu córne mici și din boi cu córne mari, după cum îi pedepsise *Dumnezeu*.

«De aceea *Rădascelor* li se dice și *Boul lui Dumnezeu* și *Vaca lui Dumnezeu*» (1).

Și de óre-ce *Rădascele* sunt *Boii lui Dumnezeu*, de aceea nu trebuie omorîte, că-ți sécă mánile (2).

După o altă legendă, tot din *Transilvania*, com. Aldorf de lângă Bistrița, *Rădascele* sunt ingerii, cari n'aú vrut să ajute lui *Sf. Ilie* ca să-și lege rafurile la căruța cea de foc,

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Tonciú, com. de d-l Th. A. Bogdan.

de aceea li s'a făcut gura clesce pentru tot-deauna în semn de pedepsă (1).

Și tot din cauza acésta cred că se numesce *Rădașca* de către Români din Meglenia: *Cuvaciū*, iar de către cei din Macedonia: *Favru*.

Cele mai răspândite și mai usitate dintre toate numirile însă, câte i se dau acestui insect, sunt: *Boul lui Dumneșeu*, fem. *Vaca lui Dumneșeu* și *Boul Domnului*, fem. *Vaca Domnului*, pentru că numirile acestea le întâlnim pretutindenă nu numai în Bucovina, ci și în cele-lalte țări locuite de Români (2).

După A. de Cihac: *Boul Domnului* se numesce un alt insect, anume *Cantharis unctuosa* (3).

Însă insectul, saū mai bine ȃis varietatea acésta de insect, după cât imă este mie până acuma cunoscut, nici nu provine în țările locuite de Români, ci numai *Cantharis visicatoria* saū *Lytta visicatoria*, rom. *Gândăcel verde*, *Gândăcel de turbat*, *Gândăcel*, pl. *Gândăcei* și *Cățelul frasinilor*. Prin urmare Români nici nu aveaū pe cine să-l numescă ast-fel.

Laurian și Massim asemenea se îndoesc că numirea acésta s'ar atribui de către popor insectului *Cantharis unctuosa*.

Iată ce ȃic ei:

«*Boul Domnului* = *Boul lui Dumneșeu* = ? *Cantharis unctuosa* lui Lineu. Pe cât ne aducem noi aminte din gura poporului, *Boul lui Dumneșeu* este un insect cu aripărele pe-strițate cu picățele roșii și negre, căruia, dacā nu ne înșelā memoria, se dā și mai des numele de *Vaca lui Dumneșeu* (4).

Din descrierea acésta rezultā cā *Boul lui Dumneșeu* nu e *Cantharis unctuosa*, dar nici *Lucanus cervus* saū *Scarabeus lucanus*, ci cu totul alt insect și anume acela pre care Români din Bucovina îl numesc *Buburuzā* și *Măriușā*, lat. *Coccinella septempunctata* L.

Și cum cā într'adevăr insectul din urmā, adecā *Bubu-*

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan

(2) Veȃi cit. de mai sus.

(3) *Dieȃ.*, t. I, p. 27.

(4) *Dicȃionarul limbei române*, Bucuresci 1871, p. 242.

ruza, e numit în Țera-Românească *Vaca lui Dumnezeu*, ne putem încredința nu numai din spusa lui Laurian și Massim, ci și din Zoologia lui Nanian (1).

Și mie încă mi-este cunoscut că unii Români dau numirile acestea și altor insecte.

Cu toate acestea ele se potrivesc mai bine numai insectului *Lucanus cervus*. Și iată de ce:

Am amintit chiar la început că fălcile acestui insect, numite în limba poporului *córne*, samână întru cât-vă cu córnele unui *cerb*. De aici apoi și numirile sale la Români din Bucovina: *Boŭ*, fem. *Vacă*, *Bourel*, *Cerb*, *Cerbariŭ*, *Taur* și *Buhaiŭ*, iar la cei din Transilvania, Ungaria și Banat: *Boŭ*, *Cerb*, *Cornac* și *Cornenciŭ*.

Tot de la făptura fălcilor acestui insect îi vin și unele dintre cele-lalte numiri de origine străină, precum *Răgace* și *Ragaciŭ*, etc., dacă nu cum-vă stau numirile acestea în legătură cu verb. *a rage*. Cel puțin așa rezultă din cele ce ni le spune Cihac în privința acésta, și anume: *Rogaciŭ*, *Ragaciŭ*, *Rudașcă*, *Rădașcă* (pour rogașcă) *Lucanus*, cerf-volant; vsl. rogŭ, roglŭ, *cornu*, rogatŭ *cornutus*; russ. rogačŭ cerf-volant; ceh. rohač, cerf-volant; nsl. rog, rogačŭ, cerf-volant (2).

Cât privescă numirea *Rogaciŭ* eŭ unul n'am auđit-o până acuma de la nimeni, și cu atâta mai puțin cuv. *rogașcă*.

Deci după cât mi se pare mie, Cihac a inventat anume aceste două numiri ca să pótă deduce cu atâta mai lesne și pre cele-lalte numiri românești de la limba slavă.

Însă el o putea face acésta cu numirile dejă usitate în popor, fără ca să mai aibă trebuința de inventarea unor numiri nouă, despre cari Români nici cu spatele nu știu nimica.

Laurian și Massim din contră scriu: «*Ragace* și *Ragaciŭ* s. m. și *Rudașcă* s. f. *Lucanus*, *Scarabeus lucanus*, *lucan*, *scarabeŭ lucan*; specie de insecte, însă dincóce de Carpați cuvântul nu e cunoscut» (3).

(1) Op. cit., p. 137.

(2) *Dict.*, t. II, p. 317.

(3) *Glossariŭ*, p. 487.

Iar în alt loc: «*Rudașcă*, Lucanus, Scarabeus lucanus, un insect *lucuritoriu*, ce nu lipsese pe nopți senine a *lucurii*; compară *rudă*, din care *Rudașcă* pare a fi un derivat» (1).

Radașcă e de bună sémă Lucanus, însă descrierea ce i-o dau autorii nu se potrivește de fel la *Lucanus* = *Boul lui Dumneșeu*, ci ea se potrivește la un alt insect și anume la *Licuriciu*, lat. *Lampyris noctiluca* L. care într'adevăr *licuresce* sau *lucuresce* noaptea, după cum se exprimă autorii.

În fine ce se atinge de numirea *Caraban*, fem. *Carabană*, cred că stă în legătură cu cuv. *cărăbuș* lat. *carabus*.

Atâta de o cam dată în privința numirilor acestui insect.

Și acuma să trecem la datinele și credințele Românilor despre dînsul.

În unele comune din *Fucovina*, precum bună-ora în Brăesci, Băieșesci și Stupca, distr. Gurei-Homorului, Tereblecea, distr. Siretului, și în orașul Storojineț, îndatinéză Români a prinde câte un *Boul lui Dumneșeu* și a-l pune pe *vacile știre*, anume ca să se alunge și să nu sângere, creșdend că vaca pe care se pune, de bună-sémă se alungă și nici când nu sângere (2).

În comuna Măzănăesci, distr. Gurei-Homorului, când află vre-un *Boul lui Dumneșeu* perit, îl ieau, îl piséză mărunțel, îl pun în tărățe, și-l dau apoi dimpreună cu acestea vacilor mulgătoare de mănecare, anume ca să dea lapte (3).

În Vilaucea, comună peste Prut, în timpul de față mai totă rutenisată, îl pun pe vițefi cei mici, anume ca să crească mari și să fie tari, iar *Vaca lui Dumneșeu* o pun pe vacile cele a fêtă, anume ca să fete mai de grabă (4).

În Crasna, districtul Storojineșului, ieau ómenii séra înainte de *Sânđiene* mai mulți *Bourei* și-i aruncă în ogórele cu hrișcă, anume ca acésta să fie roditóre (5).

În Zăhăresci, districtul Sucevei, când se sperie cine-vă, prind un *Boul lui Dumneșeu*, îl pun pe un hârb cu jăratie

(1) *Glossariu*, p. 460.

(2) Com. de Luca Buliga și Al. Bozone, stud. gimn. și dict. de Nic. Haraga.

(3) Com. de Ostafie Moldovan, stud. gimn.

(4) Com. de Victor Bodnareșcu, stud. gimn.

(5) Com. de Victor Petrescu, stud. gimn.

fi ard, și cu fumul ce iese dintr'însul afumă pre cel speriat, iar cenușa lui i-o daă ca s'o bea (1).

În fine în unele comune, precum bună oră în Todiresci și Soloneț, districtul Sucevei, Frătăuțul-vechiu, districtul Rădăuțului și Tereblecea, copilele și fetele îndătinază a prinde câte unul saă și mai mulți *Bourei* de aceștia, a le tăia *córnele*, a le borti și a le înșiră apoi la mărgele, iară băeții a le legă la cheutorile cămeșilor, parte ca să nu se *dióche* și parte ca să nu-î musce câni, când se duc la vre-o casă unde se află câni răi. (2)

O sémă de neveste, ale căror bărbați sunt duși de acasă și nu știu unde se află, întrebunțază *Bourelul* saă *Boul lui Dumneđeū* ca un fel de trimis spre aducerea acestora.

Așă nevestele, cari nu știu singure unde sunt bărbații lor, prind un *Bourel* și adresându-se cătră dînsul, rostesc următorele cuvinte:

Bourelul meū,

Bourelul meū!

Rógă-te lui Dumneđeū

Să vie bărbatul meū.

De-a veni bărbatul meū

Tu ești *Boul lui Dumneđeū,*

Și de-a fi dus la răsboiū,

Să se 'ntórcă inapoi

Sănătos

Și voios.

De-a fi dus la tálhărit

Să mi-l aducă rănit

De-a fi dus la ciobănie,

Să vie

Mai tinerel

Și frumușel,

Să fiū fudulă cu el,

Să vie ca un curcan

Durăind ca-un bolovan.

Hop, hop, hop,

Bourelule 'n galop,

Cu córnele tot stringënd,

Cu-aripele sbárnăind,

Cu bărbatul meū venind!

Saă așă :

Boū, bourelul meū!

Rógă-te lui Dumneđeū

Să vie bărbatul meū.

Și de-a fi, precum vreaū eū,

Să vie bărbatul meū,

Tu ești *Boul lui Dumneđeū.*

Și de-a fi dus în răsboiū,

Să se 'ntórcă inapoi

Sănătos

Și voios.

Și de-a fi dus la hoțit

Să-l aducă prigonit,

(1) Com. de d-l G. Tomoiagă, cant. bis.

(2) Auđit de autor de la mai mulți inși.

De-a fi la p \acute{e} cur \acute{a} rie,
S \acute{a} vie cu voinicie,
Ca el altul s \acute{a} nu fie,
S \acute{a} vie ca un curcan
Dur \acute{a} ind ca-un bolovan.

Hop, $\acute{\tau}$ up, *bourelule*,
Hop, $\acute{\tau}$ up, voinicelule,
Cu c \acute{o} rnele sf \acute{a} r \acute{a} ind,
Cu b \acute{a} rbatul me \acute{u} venind!

Iar dup \acute{a} ce rostesc cuvintele acestea, f \acute{i} fac v \acute{i} nt ca s \acute{a} sb \acute{o} re (1).

Cop \acute{i} l din *Transilvania* \acute{s} i cel din *Banat*, rump \acute{e} nd c \acute{o} rnele de *Cornac* sau *Boul lui Dumne \acute{d} e \acute{u}* \acute{s} i leg \acute{e} ndu-le la cheu-t \acute{o} rea de la grumaz, le p \acute{o} rt \acute{a} \acute{i} n credin \acute{t} \acute{a} c \acute{a} nu le va curge s \acute{a} nge din nas, \acute{s} i cel sur \acute{d} i c \acute{a} vor au \acute{d} i mai u \acute{s} or (2).

Rom \acute{a} n \acute{i} l din *Transilvania* mai cred \acute{s} i mai \acute{d} ic \acute{i} nc \acute{a} :

«De vrei s \acute{a} a \acute{i} p \acute{e} r mare, pune tot-deauna *c \acute{o} rne de R \acute{a} da \acute{s} c \acute{a}* \acute{i} n apa cu care te spel \acute{i} pe cap» (3).

Dac \acute{a} o fat \acute{a} va purt \acute{a} *c \acute{o} rne de R \acute{a} da \acute{s} c \acute{a}* \acute{i} n p \acute{e} r, va av \acute{e} p \acute{e} r frumos (4).

Arip \acute{i} de R \acute{a} da \acute{s} c \acute{a} \acute{i} n cosi \acute{t} e de va ascunde, va av \acute{e} p \acute{e} r frumos (5).

R \acute{a} du \acute{s} c \acute{a} \acute{i} n p \acute{a} l \acute{a} rie de vei purt \acute{a} , nu vei av \acute{e} durere de cap (6).

Pici \acute{o} re de R \acute{a} da \acute{s} c \acute{a} \acute{i} n buzunar de vei purt \acute{a} , vei drum \acute{a} ri bine \acute{s} i s \acute{a} n \acute{a} tos (7).

Cap de R \acute{a} da \acute{s} c \acute{a} de vei usc \acute{a} \acute{s} i m \acute{a} cinat \acute{i} l vei da la c \acute{a} ne, ho \acute{t} i \acute{i} la cas \acute{a} nu \acute{t} i se vor apropi \acute{a} (8).

C \acute{a} nd vrei cu cine-v \acute{a} s \acute{a} te ba \acute{t} i, \acute{t} ine- \acute{t} i trei \acute{d} ile m \acute{a} ni \acute{l} e \acute{i} n ap \acute{a} f \acute{e} r \acute{t} \acute{a} cu *c \acute{o} rne de R \acute{a} da \acute{s} c \acute{a}* , c \acute{a} te vei face tare (9).

R \acute{a} da \acute{s} c \acute{a} \acute{i} n n \acute{o} ptea de *Sf. Gheorghe* \acute{i} n fer \acute{e} str \acute{a} de vei afl \acute{a} , e semn c \acute{a} a \acute{i} picat \acute{i} n drag *strigoilor* (10).

(1) Dat. Rom. din C \acute{a} mpulung, com. de George Ciup \acute{e} rc \acute{a} , stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din \acute{T} era-Ha \acute{t} egului, com. de d-l Aron Densu \acute{s} ianu; — a celor din Maidan, \acute{i} n Banat, com. de d-l Ios. Olari \acute{u} .

(3) Dat. \acute{s} i cred. Rom. din Ragla.

(4) Dat. \acute{s} i cred. Rom. din Bucerdea.

(5) Dat. \acute{s} i cred. Rom. din Bozia \acute{s} l \acute{a} ng \acute{a} Dics \acute{o} -Szt.-Martin.

(6) Dat. \acute{s} i cred. Rom. din Rodna-nou \acute{a} .

(7) Dat. \acute{s} i cred. Rom. din Abrud.

(8) Dat. \acute{s} i cred. Rom. din F \acute{a} r \acute{a} g \acute{a} u.

(9) Iden.

(10) Dat. \acute{s} i cred. Rom. din Arcalia.

Rădasce în grajd de veî află, îî va muri o vită (1).

Româniî din *Moldova*, când o vacă nu se gonesce, pun pe spinarea ei, ca și cei din *Bucovina*, o *Rădașcă*, ca să o înțepe cu córnela, și cum o înțepă se crede că se va gonî. Femeile pórta córne de *Rădașcă* în coșile de la cap, ca să nu li se deóche pěrul (2).

Iar dacă pre cine-vă îl dóre *țârloiul*, adecă fluorul picio-rului, se unge cu *cariu de stejar*, adecă cu larvă de *Boul lui Dumneđeũ*, pe locul unde-l dóre, și fiind-că acesta e unuros, se óice că-î trece.

O sémă de Români, tot din *Moldova*, rup capul *Carabanului* și-l sug, óicend că sucul dintr'insul e dulce (3).

Româniî din *Macedonia* întrebuinteză córnela de *Boulul Dumneđeũ* în contra deochiului. În acest scop se légă de amuleta, în care se pune usturoiũ și sare (4).

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că numirea de *Boul lui Dumneđeũ* în vorba de tóte óilele se aplică adese-orî unui om fórte stupid sau fórte sanguinic și mare bătăuș. Așă auđim nu odată óicendu-se: «Dă-î pace, cá acesta-î *Boul lui Dumneđeũ*,» adecă stupidul stupiđilor (5), sau: «lasă-l în pace, cá acesta-î *Boul lui Dumneđeũ*,» adecă: réntácios și bătăuș, care, ca și *Boul lui Dumneđeũ*, cum puî mâna pe dînsul, îndată te bate.

Iar o cimilitură din *Lăpuș în Transilvania*, și anume despre femeiușca *Boului lui Dumneđeũ*, sună așă :

Care vacă sbórá în aer ?

— *Rudeșca* (6).

(1) Cred. Rom. din Mociũ. — Tóte datinele și credințele acestea mi le-a com. d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 84.

(3) Dat. Rom. din Pașcani, diet. de Iordache Bran.

(4) Com. de d-l Per. Papahagi.

(5) Laurian și Massim, *Dicț. limbii române*, p. 242.

(6) *Șeđetőrea*, Budapesta, loc. cit.

F A U R U L.

(*Elafer segetum* L.)

Atât pe semănături cât și pe fânațe se află un gândăcel lungăreț și subțire, de colóre castanie și acoperit cu păr sur care, prințându-l și punându-l cu spinarea în jos pe pământ, sare cu un fel de frémăt drept în sus.

Acest gândăcel, ale cărui mustețe și picioare sunt cărămiđii, iar scutul gâtului în forma unei potcove de cal, se numesce în Bucovina : *Faur*, iar în Transilvania : *Purecul dracului* (1).

Gândăcelul acesta, deși e mic, e fôrte stricăcios, și mai ales în stare de larvă, fiind-că róde rădăcinile cele tinere ale pânei albe și ale erbiî ast-fel, că de multe ori nu se alege mai nimica din pânea în care s'a încuibat.

(1) Dat. Rom. din Brașfalău, com. de d-l Th. A. Bogdan : «Purecul dracului» e o insectă lungăreță, de colóre negrie, care dacă o pui pe spate, sare drept în sus.»

LICURICIUL.

(*Lampyrus noctiluca* L.)

Cine a călătorit mai adese-orî în decursul veriî nóptea,  i mai ales după apusul sórelui p n  către mie ul no ti , printr'o pădure sa  pe sub p lele acesteia, pe unde se află multe tufi uri, acela trebuie numai dec t să fi observat un fel de puncte lucitoare ca nisce stelu e, cari zac nemi cate în  rb  sa  cari plutesc încet prin aer.

Aceste puncte lucitoare nu sunt nimic alta fără numai licuirea ce-o produce un g nd cel numit în cele mai multe părți locuite de Români: *Licurici * (1), iar în Bucovina, pe l ng  *Licurici *, încă  i *F clie * (2), *F n ra * (3), *Focul lui Dumnezeu* (4), *G nd cel sc nteios* (5), *Lumină de pădure* (6), *Sc nteu * (7)  i *Stelu * (8); la Rom ni  din Meglenia: *Li-*

(1) *Enciclopedia rom n *, vol. III, p. 100;—Laurian  i Massim, *Dic ionarul limbii rom ne*, t. II, p. 164; — Nanian, *Zoologia*, p. 135; — Ananescu, *Zoologia*, p. 214.

(2) Dat. Rom. din Fr tau ul-vechi , dict. de G. Onciul: «G nd celul acesta se nume ce ast-fel de aceea, fiind-că luce ce ca o făclie.»

(3) Dat. Rom. din Fundul-Sadovei, precum  i în alte sa e de la munte, com. de Leon Latiș, stud. gimn.

(4) Usitat la Rom. din Reusen , com. de Vas. Pop.

(5) Usitat la Rom. din Brăesci, com. de Ioan Pohoat , stud. gimn.: «G nd celul acesta se nume ce de aceea a  , pentru că str luce ce nóptea ca o sc ntee.»

(6) Usitat  n Putna, dict. de Sam. Lucaci .

(7) Usitat la Rom. din  tiulbican , com. de Nic. Cotlareciuc, stud. gimn.

(8) Dat. Rom. din Crasna, dict. de Anisia Iliuț, țerancă.

curiciu și *Sftulică*, iar la cei din Macedonia : *Licuriciu* și *Liuliac* (1).

Licuriciul e un insect mic și ócheș din familia Lampiridelor ; are corp întins, cam de 10 mm. de lung, și móle ; antene în formă de fir ; iar în partea de dedesubt a abdomenului organe de iluminat (fosforescență). El petrece de regulă prin érbă, sbórá rar, și se află în toate țerile locuite de Români (2).

Femeiușca *Licuriciului* se deosebesce fórte mult de bărbătușul său, și anume prin aceea că întâiú : e mai lungă decât dînsul, adecă de 15-16 mm., al doilea : că are mai multă lumină fosforică, și al treilea : că n'are de fel aripí, ci séménă mai mult unei larve. De-aici vine apoi și datina Românilor din unele părți ale *Bucovinei* de a o numi, spre deosebire de bărbătușul său, *Viermișor* (3), *Viermuș* (4), *Vierme lucitor* (5) și *Germe de putregaiú* (6).

Despre acest insect mic există la Români de pe *Câmpia Ardélului*, com. Pogăcéua, următórea legendă :

«Dice că scoborîndu-se odată bunul Dumneđeú din cer jos pe pămînt, a luat cu sine și vr'o căpî-vă *îngerí* ca să le arate și lor lumea în care trăesc ómenii pămîntení.

«*Îngerii*, umblând în colo și 'n cóce prin lumea largă, cât timp vor fi umblat, le plăcură tare mult de lumea ómenilor pămîntení, și mai cu sémă unuia așa în cât la despărtenie începú a plânge cu hohot, de-í curgeaú lacrimile vale.

«După ce se depărtară de pămînt, înălțându-se în sus către cer, Dumneđeú a întrebat ce aú vėđut ei mai frumos și ce le-a plăcut mai mult pe pămînt ?

«*Îngerii* răspunseră că bisericii frumoșe, orí călugări îmbrăcați în haine potrivite, orí codru cu frunza verde, orí

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) *Enciclopedia română*, vol. III, p. 100.

(3) Usitat la Români din Tereblecea, com. de Paul Scripcariú, stud. gimn și la cei din Valea-Putnei, com. de Em. Antonovici, student gimnasial.

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi, agricultor.

(5) Dat. Rom. din Câmpulung, com. de Vas. Burduhos ; — cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9.

(6) Dat. Rom. din Bîlca, dict. de Chirilă Horodnic.

florile mirositoare, numai unul nu-i răspunse nimic, fără sta trist și îngândurat.

«Mai în urmă îl întrebă Dumneșeu și pe acesta că pentru ce e atât de trist și de ce nu răspunde nimic ?

— «Mi-e frică că mă vei certă rău ! — îi răspunde ingerul.

— «Nu-ți fie teamă de nimic ! — îi duse Dumneșeu, — căci de una și aceea-și sorțe vë veți bucură !

«Ingerul, cădënd în genunchi dinaintea lui Dumneșeu, cu ochii scăldați în lacrimi îi duse :

— «Dómne ! is trist și amărît de aceea, că ochii unei pămîntene mî-au picat așa de dragi, cât nu-i modru ca să-i mai uit vre-odată, fiind așa de frumoși cum nu mai vedusem nici odată !

— «Și ai cui erau ? — întrebă Dumneșeu.

— «Al unei păstorite, ce păseacă oi albe pe un câmp verde !

— «Și ai grăit ce-vă cu ea ? — întrebă iarăși Dumneșeu !

— «Da ! căci imi căduse dragă, și i-am spus că mî-ași da viața mea ingerescă pentru ochii ei cei albaștri ca cerul înseninat !

«Auđind Dumneșeu cele spuse, începü a se face îngândurat, și din om cu fața senină și fruntea curată se prefăcù într'un moșneg cu fruntea tótă crețe. Și apoi, cum mergeau așa, înălțându-se cu toți încetinel către scaunul cel dumneșesc, ajungënd la marginea cerului, Dumneșeu îi oprì în loc și le duse :

— «Sciü că dacă veți merge cu toți în cer și vë veți întâlni cu cei-lalți ingeri, acolo veți povesti despre lucrurile cele pămîntene, și fiind-că lucrurile acestea nu-i ertat ca să le scie și cei din cer, acum vë opresc pe toți aici !

«Și cum rostü cuvintele acestea, Dumneșeu i-a prefăcut pe toți în *stele luminöse*, lucind de fericire că ele în tótă vremea pot vedea lumea pămîntenă.

«Ingerul cel îndrăgostit, prefăcut fiind și el în stea, nu luchia de bucurie, ci mereü scăpëra, aruncând scânteï de foc asupra celor-lalte stele.

«Dumneșeu, vedënd că din asta aü să se întimple neînțelegeri între stele, a luat pe stéua cea plângëtore și, deslipind-o de pe cer, i-a dat drumul spre pămînt, aruncând-o așa de tare că tot în picurî de scânteï a picat pe pămînt,

umplënd intreg câmpul, unde fata cea cu ochi albaștri eră cu oile.

«Scânteile acelea însă nu s'aũ stins, ci s'aũ făcut *Licurici*, pentru ca să nu-ı piără urma ingerului celui îndrăgostit în fata cea pămîntenă.

«De-atunci a trecut multă vreme, dar și acuma se povestesc că *Licurici* nu sunt alt ce-vă decât scânteii din stéua cea aruncată de pe cer» (1).

O altă legendă despre *Licurici*ũ, tot din *Transilvania*, com. Mădăraș, sună precum urméză :

«Pe vremea slobodeniei, adecă pe când s'aũ fost despărțit *ingerii* lui *Dumnezeũ* de *ingerii* *Satanei*, se spune și se povestesc că *ingerii* *cei răi*, adecă ai *Dracului*, s'aũ dus de-a stânga, adecă în spre porțile Iadului, iar *ingerii* *cei buni*, adecă ai lui *Dumnezeũ*, s'aũ ales de-a drépta în spre ușa cerului.

«În învălmășela cea mare, alegându-se careși pe partea sa, unul dintre *ingerii* *cei răi*, mai drăcos și mai prefăcut, și-a învărtit cõda colac și s'a vârit între cei de-a drépta, vrënd, veđi bine, ca să ajungă și el în cer, nici prin minte trecëndu-ı că *Dumnezeũ* îi scie gândul, iar că *Sân-Petru* la ușa Raiului o să-l deă de gol.

«Și așa, după ce cu toții se despărțiră, se luară care în cotro în spre locul ce i-l alese *Dumnezeũ*, după faptele făcute.

«*Ingerii* *Satanei* se duceau la stânga, ascundëndu-se în adâncul pămîntului, unde îi așteptaũ slujbașii mai marelui dracilor; iar *ingerii* *cei buni* și drepti se înălțau cu pompă și între cântece ingeresci în sus spre cer, unde locuesce *Dumnezeũ* cu sfinții lui slujbași.

«*Ingerii* *Satanei* mergeau plângënd, vâetându-se și rum-pëndu-și hainele și smulgëndu-și părul de supërare și necaz, iar ai lui *Dumnezeũ* mergeau voioși, ținëndu-se de mână unul cu altul și cântând cântece sfinite și dumnezeesci.

«Și așa, în voie bună și veselie, ajunseră la ușa raiului unde *Sân-Petru*, stând cu cheile raiului la îndemână, după

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

ce se uită la *rëveș*, da fie-căruia drumul în raiu, după ce-î găsiă insemnătura.

«La urmă sosese și *ingerul cel rău*, ce cu *hamnișă* voiă să se vâre în cer, și uitându-se *Sân-Petru* la el, nu i se prea *impăreți*, că i se înroșise nasul și i se îngălbenise fața, și de aceea se apucă a-î caută semnătura pe *rëveș*. Dar când colo, ce să vadă? il găsește între cei din partea *Satanei*.

«*Sân-Petru*, vedându-î *hamnișagul*, nu dice nimic, fără il iea de mână și-l aruncă jos, însă așa de tare, de tot sfărmi și bucățele s'a făcut.

«Ajungând *ingerul cel rău* jos în sfărmi și bucățele, nici mai marele dracilor n'a vrut să-l mai primescă, fără l-a lăsat de minune la lume.

«Din sfărâmăturile și bucățelele acelea apoi s'a făcut o mulțime de viermuleți, cari și acum îi vedem luminând sêra pe marginea drumurilor și la cari noi le dicem *Licuriță*» (1).

A treia legendă despre *Licuriță*, așisderea din *Transilvania*, com. Fărăgău, sună așa:

«Odată, când *Satana* aveă copii și umblă pe pământ, ca și noi ómeni de acum, se începû o sfadă mare între *Satana* și copiii lui pentru o pãrticică de pământ, căci, veđi, dóră și ei se înmulțiseră așa de tare, de nu le mai ajungeă pământul.

«Feciorul cel mai mare, vedând îndărătnicia tătâne-seu, care nu vrea ca din a lui să deă nimic până după mórte, se luă cu dînsul la harț, că dór nu le cădeă bine ca tată-so să *aivă* prea mult, iar ei să fie peritori de fóme pe ulițe.

«Nici una, nici alta, făr' la urma urmelor ajunseră la trântă, punând legătură, că cine va învinge, aceluia să-î fie tótă moșia.

«Și așa, după multă sfadă, se puseră pe harț și isbindu-se și trântindu-se care-și de putere, nici unuia nu-î isbuti a-l omori pre celălalt.

«Feciorul, vedând puterea tătâne-seu, se mânie și mai tare și, *sulvucându-și* (2) mânecele, se apropie de el și-l strînse

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) În Bucovina se dice *a sufucă* și *a suflecă*; *sulvucându-și* și *suflecându-și*.

cu atâta putere, de se lăți în mânilor lui, apoi învârtindu-l odată rôtă îl svârli peste cap de dunga unui bolovan, de tot sfârmă s'a făcut.

«Sfârmile acelea apoi s'aũ schimbat în nisce viermuleți mici și sclipicioși, ce și ađi îi vedem nóptea pe câmp sclipind ca și nisce capete de *moșini* (1).

«Și la acești viermuleți noi le ăicem *Licurici*» (2).

A patra și ultima legendă despre *Licurici*, și anume din *Tera-Românească*, sună precum urmază:

«Povestea bătrânescă spune, măre-leț, că în vremea veche lumea eră mai bună și pământul mai curat ca acum. D'aia și Dumneđeũ și sfinții umblău pe pământ. Și sfinții își aveau și ei cuprinsul lor, cum bună-órá avem și noi ađi: casă, masă, vitișóre, copilași, și de tóte câte trebuie la casa omului.

«Între sfinți însă, ăl mai însemnat eră *Sfeti-Petrea*. El umblă mai mult cu bunul Dumneđeũ p'un drum. Dar își aveă și el, ca tot Românul, rostu lui, casa și tóte treburile în bună rânduélă, ca un sfânt al lui Dumneđeũ, ce eră. Povestea bătrânescă spune că, între alte avuturi ale sale, aveă și o herghelie însemnată de cai frumoși, tot unu și unu: negri în pěr ca péna corbului și iuți ca focul, de mâncaũ nori, nu alta. Mě rog d-vóstre, cai de sfânt și dá-le pace!

«Și în vremurile alea, cum din păcate și acum, pe lângă sfinți — ómenii lui Dumneđeũ — eraũ și destui hoți de codru, căci și *Dracu* și-a avut și-și va avé tot-deauna partea sa în lume.

«Dar mai înainte vreme hoții eraũ tot mai puțin și mai cu frică și rușine și ședeau prin codri neumblați decât de duhuri rele; pe când în ăiua de ađi, din păcate, hoții s'aũ immulțit atât de tare, în cât mai nu e colț unde să nu dai de ei: în sate, în orașe și pe tot locul, te fură ăiua nă-miađă mare, ba te fac de le dai cu mâna ta și tu rămâi cu o mână la inimă și cu alta scărpinându-te în cap!

«Un hoțoman de frunte, pe vremurile alea, eră și *Cucu*.

(1) *Moșini* = cătrănițe, aprinjióre, chibrituri.

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

«De unde și până unde că acesta află de caii lui *Sfeti-Petre* și își puse în gând să-i șterpeléscă.

«Vreme multă nu mai trecu la mijloc, de vreme ce *Sfeti-Petre* eră mai mult călător p'în lume cu *Dumnezeu*, și așa într'o nópte făcu cum făcu și-i fură caii, și cu ei la pădure, băete!

«A doua zi pică și *Sfeti Petre* din călătoriile sale. Și cum veni, întreabă de cai. Caii nicăiri! Că o fi, că o drege, că sucita, că invârtita, nu sunt caii și pace! Ei! de luat i a luat, dar cine i-a luat și unde i-a dus?

«*Sf. Petre*, ca un sfânt al lui *Dumnezeu* ce eră, numai de cât ghici hoțul: *Cucu* i-a luat! și după el copii!

«*Sf. Petre* ceru de la *Dumnezeu* să-i dea câți-vă câni voi-nici, cu cari să plece p'în păduri după cai.

«*Dumnezeu* îi dete *lupi*, și de atunci *lupi* au rămas să fie câni lui *Sf. Petre*.

«Și plecă *Sf. Petre* cu câni după el, și răscoli toate pădurile și toate hududóele, de dimineța până séra și de urma cailor nu mai dete și nici de a hoțului. Îl apucă nóptea în pădure și eră o nópte d'ale de să-ți dai cu degetele în ochi de întunec, beznă nu alt ce-vă, mai întunec ca în Iad. Nu mai vedeă *Sf. Petre* în cotro să mai apuce. Atunci se rugă el la *Dumnezeu* să facă vre-o minune, ca să-i lumineze calea.

«*Dumnezeu* sfintu ascultă rugăciunea lui *Sf. Petre* și câte-ai șterge la ochi se umplu totă pădurea de *Licurici*.

«*Sf. Petre* se înveseli și pe lumina *Licuricilor* mai căută caii totă nóptea prin păduri, iar la ziua se întorse acasă tot fără cai.

«Atunci *Sf. Petre* blestemă pe *Cuc* ca să se prefacă în pasere négră, să fie cobe reă și singur să-și spue numele unde s'o află.

«De atunci hoțul *Cucu* a rămas pasere négră și blestemată, și când își-a cântă în spate, pe casă sa în curte, mórte însemnéză, și el alt ce-vă nu mai dice, decât își strigă totă ziua numele prin păduri: *Cucu! cucu!*

«Și *Cucu* are mare frică de *Licurici*. De aceea cum se ivesc *Licurici* prin păduri, el încetéză de a mai cântă, cre-

gând că *Sf. Petre* îl caută iar să-l prindă, pentru că l-a furat caii.

«*Licurici* sunt blagosloviți de *Sf. Petre* ca să lumineze calea rățăciilor prin păduri: ei sunt *făcliile pădurilor*. Ei se ivesc tot aproape de *Sf. Petre*, adecă de ziua lui *Sf. Petre* cam prin postul lui *Sân-Petru*. Atunci și *Cucu* tace, cum vine și vorba cântecului:

Veni Postu lui Sân-Petru,
Părăsi Cucu bugetu
Și turturéua vâlcéua
Și mândruța poticéua» (1).

Pe lângă legendele înșirate până aici, Români, și cu deosebire cei din *Transilvania*, mai cred și mai zic că:

Licuriciul e feciorul *Dracului* (2).

Licuriciul e puiul *Satanei*, care a îndemnat pe *Iuda* ca să vîndă pe *Christos* (3).

Licuriciul e ochiul *dracului*, de aceea nu-l lua în mână că te duce (4).

Licuriciul e ochiul șerpelui din raiu (5).

Licuriciul e scânteia ce a sărit din ochii *dracului*, când s'a bătut cu arhanghel *Michail* (6).

Licuriciul e scânteia din stéua, care s'a ținut mai luminósă ca luna (7).

Licuriciul e scânteia eșită din plésna sărită din sbiciul lui *Sân-Petru* (8).

De aici vine apoi că:

Cine are *Licurici* pe lângă casă, e semn că acela e prieten *dracului* (9).

Cine găsesce *Licurici* mulți, e semn că îl iubesc *dracul* (10).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Cred. Rom. din Șamșud.

(3) Cred. Rom. din Ș.-Magheruș.

(4) Cred. Rom. din Gurghiu și Ș.-Cristur.

(5) Cred. Rom. din Ș.-Cristur.

(6) Cred. Rom. din Runc.

(7) Cred. Rom. din Chiraleș.

(8) Cred. Rom. din Arcalia.

(9) Cred. Rom. din Fărăgău.

(10) Cred. Rom. din Teiuș.

Cine va află nóptea *Licurici* pe perină, e semn că s'a împrietenit cu diavolul (1).

Cine va află nóptea *Licurici* pe hainele pe cari s'a culcat, e semn că s'a culcat lângă *Satana* (2).

Cine pörtă *Licurici* cu el, pörtă ochii *Satanei* (3).

Cui îi plac *Licurici*, acelaia îi place *dracul* (4).

Cine voesce să se împrietenescă cu *Satana*, acela să strîngă *Licurici* de pe drum (5).

Din contră însă:

Cine vrea ca să nu aibă val (trébă) cu *dracul*, acela să nu calce *Licurici* de pe drum (6).

Și dacă:

Va strînge 99 de *Licurici* și rupându-le capul, îi va pune la un loc, atunci e bine (7).

Licuriciul, după spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei*, se arată mai cu sémă a vreme bună, nici când însă a slótă (8).

După spusa Românilor din alte părți ale *Bucovinei* însă, când se vede *Licuriciul* sburând, iară femeiușca sa strălucind prin tufișuri, atunci e un semn că a doua ți saū chiar în nóptea aceea are să plóie. Plóia n'are să fie vehementă, ci liniștită. Iară dacă a plouat mai multe zile după oaltă și *Licuriciul*, care în restimpul acesta nu se putea nicăeri observa, se arată de odată sburând prin aer saū strălucind prin tufișuri, atunci e semn că în scurt timp după acesta are să înceteze plóia cu totul și că are să urmeze timp bun, frumos și călduros (9).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și spun că:

(1) Cred. Rom. din Serețel.

(2) Cred. Rom. din Herina.

(3) Cred. Rom. din Galați lângă Bistrița.

(4) Cred. Rom. din Bistrița.

(5) Cred. Rom. din Buduș.

(6) Cred. Rom. din Fărăgău.

(7) Cred. Rom. din Cătina.—Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(8) Cred. Rom. din Carapei, dict. de Vas. Cărciș.

(9) Com. de d-l Ioan Nistor, cant. bis.

Licuriciu vinet a vedé, e semn că se va schimbà vremea (1).

Licuriciu vara de timpuriu a vedé, e semn de an călduros, iar:

Licuriciu tómnă târziu a vedé, e semn de tómnă lungă (2).

Tot la Români din unele părți ale *Transilvaniei*, pe lângă acestea, mai există încă și următoarele credințe despre *Licuriciu*, și anume:

Licuriciu fără soție de veí vedé, e semn că are să ți se întimple ce-vă neplăcere (3).

Licuriciu cu soție de veí vedé, e semn bun, veí avé bucurie (4).

Orbul, care va află 9 *licurici*, își va căpeta vederea (5).

Licurici uscați și ținuți la grindă e bine (6).

Cine are durere de ochi și va purta *Licurici* la sine, acela se va însănătoșă (7).

Și în fine :

Copilul, în a căruí scaldă se va pune trup de *Licuriciu*, acela se va face luminat la minte (8).

Cel ce va prinde 7 *Licurici* și-í va scaldă în lapte dulce, acela va scăpa de friguri (9).

Cel ce voesce să-și scape găinile de uliu saú de *gaiță*, să așeze 4 piei de *Licurici* în patru cornuri ale grădinii, că venind uliul se va speria de ele și va fugi (10).

Cine va prinde mai mulți *Licurici* și-í va pune pe vitele carí nu se gonesc, vitele aceluia îndată se vor goni (11).

(1) Cred. Rom. din Șamșudul-de-câmpie.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău.

(3) Cred. Rom. Pogăcéua.

(4) Cred. Rom. din Pogăcéua și Măldăraș-de-câmpie.

(5) Cred. Rom. din Riciu-de-câmpie.

(6) Cred. Rom. din Craifalău.

(7) Cred. Rom. din Bozed.

(8) Cred. Rom. din Milășel.

(9) Cred. Rom. din Band.

(10) Cred. Rom. din Șieú-Odorheiú. — Tóte credințele acestea mi le-a com. d-l Th. A. Bogdan.

(11) Dat. și cred. Rom. *Țera-Românească*, com. de S. Sa păr. T. Bălășel; — și a celor din *Banat*, com. de d-l Ios. Olariú : «Românele din unele părți ale *Banatului* îndatinéză de a prinde câte un *Licuriciu* și a-l aruncă pe vitele de prăsilă, în credință că acestea se alungă mai de grabă și devin producătoare.»

O sémă de Românce din *Bucovina*, crezând că *Licuriuul* este *focul lui Dumnezeu*, și având copii mititei bolnavi de *plânsori*, adevă cari nu pot dormi și din cauza acesta plâng neconținț ziua și noptea, se îndreptă după ce apune sôrele cu fața într'acolo, unde sciũ că se află mulți *Licuriu*, și cum zăresc pe vre-unul licurind, încep a rostii următôrele cuvinte :

Dragul meũ,
Puiuțul meũ !
Iea focul lui Dumnezeu,
Deci du-te
Iute
Pân'la el
Și'ncetinel
Apropie-te de el

Și-ți încăldește
Mănuțele
Și picioruțele,
Și las'acolo
Plânsorile
Și strînsorile
Și vin'apoĩ
La mămuca înapoi! (1)

Sau așã:

Dragul mamii pușor,
Iată colo un focșor!
Deci grăbesce
Și pornesce
De-ți încăldește
Picioruțele
Și mănuțele
Și-ți las'acolo
Plânsorile,
Strînsorile,

Durerile
Și tôte chinurile
Și neodihna.
Și-ți iea de-acolo
Odihna
Și crescerea
Și întôrce-acasă
Sănătos
Și voios! (2)

Rostind cuvintele acestea, se crede că copilul bolnav de plânsori se însănătosează, nu plânge mai mult și dôrme liniștit.

Româncele din unele părți ale *Moldovei* au datină de a prinde *Licuriu* și a-i ferbe cu apă și cu apa acesta a se spălă apoĩ pentru *sperieturã* (3).

În fine merită a fi amintit și aceea că *Licuriuul* sau *Gândacul strălucitor*, după cum se mai numesce acest insect în

(1) Dat. Rom. din Reusenı, com. de Vas. Pop.

(2) S. Fl Marian, *Nascerea la Români*, p. 361.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

unele părți ale României, este foarte mult admirat de omeni. Feciorii mai ales strâng adese-ori mai mulți inși de acești gândaci și puindu-i prin pălării, acestea aū în interiorul nopții un aspect ca și când ar fi fermecate. Iar fetele, culegându-i, îi pun prin pahare și dimpreună cu acestea prin ferești (1).

(1) Com. de d-l S. Teodorescu-Chirilean.

MUSCARIUL.

(*Telephorus fuscus* L.)

În apele din munții *Bucovinei* se află mai multe specii de pesci și anume:

Lipantul, pl. *Lipeni*;

Păstrăvul, pl. *Păstrăvi*;

Lostica, pl. *Lostici*, sau *Lostoca*, pl. *Lostoci* și *Lostucă*, pl. *Lostuci*;

Boieșteanul, pl. *Boieșteni* sau *Bôștiul*, pl. *Bôști* și *Bôște*, pl. *Bôști*; un fel de pește mic de mărimea *Grindeei*;

Grindeiul, pl. *Grindei* sau *Grindeua*, *Grindea* și *Grindelă*, pl. *Grindele* și *Grindeia* pl. *Grindeie*;

Mrână, pl. *Mrene*, dim. *Mrenișoră*, pl. *Mrenișore* și *Mrenuță*, pl. *Mrenuțe* (1);

Sglăvocul, pl. *Sglăvoc* sau *Sglăvoacă*, pl. *Sglăvoce*, numit altmintrelea și mai ales de către Români de la țară, unde asemenea se află, *Midhariu*, pl. *Midhari*, *Mnidhariu*, pl. *Mnidhari*, *Midhariu*, pl. *Midhari*, *Mnidhariu*, pl. *Mnidhari* și *Măntuș*, pl. *Măntuși* (2);

(1) Se dice că dacă un om, care are *gălbenare*, va pune o *Mrână* într'un lighian de aramă cu apă și se va uita drept în ochii ei, *Mrâna* respectivă îndată pierе și după aceea devine atât de veninosă, că numai decât trebuie să se îngrope în pământ, ca să nu se atingă cine-vă cu mâna de dînsa, căci atingându-se, îndată se învenineză. Omul însă, care s'a uitat în ochii ei, nu mult după aceea se vindecă de *gălbenare*.

(2) Între măruntaiele *Mnidhariului* se află un fel de untură care, după cum spun o sēmă de Români, e bună de léc pentru *alunèle*, sing. *aluneă*, germ. *Sommersprossen*, și *plămâișe*, sing. *plămâișă*, germ. *Leber-*

Clenul pl. *Cleni*, dim. *Clenuț*, pl. *Clenuți*, un pesce cu solzi albi, strălucitori, care trăește mai cu sémă unde e apa mai adâncă ;

Ochianul, pl. *Ochieni* sau *Ochiana*, pl. *Ochiene*, care sémână cu *Mréna*, dar e ce-vă mai mare decât acesta ;

Svârluga, pl. *Svârlugi* ;

Porcuțul, pl. *Porcuți* sau *Porcușorul*, pl. *Porcușori*, care trăește mai mult în apă mâlósă ;

Beldița, pl. *Beldițe* ;

Scobaia, pl. *Scobăi*, care însă numai rar când trece de la apele de țără la cele de munte ;

Poduțul, pl. *Poduți*, care e ca un *Lipan* de mic ;

Fusariul, pl. *Fusari*, numit altmintrelea și *Pișcariu*, pl. *Pișcari* și *Chișcariu*, pl. *Chișcari*, căruia, când are să se mănânce, i se taie capul ;

Plotica, pl. *Plotici*, un fel de pescișor mic cu ochii roșii ;

Costrășul, pl. *Costrăși* ; și în fine :

Carașul, pl. *Carași*, dim. *Cărășel*, pl. *Cărășei* (1).

Unii dintre pescii aceștia, și cu deosebire *păstrăvi*, se prind nóptea cu mâna sau cu *oăstea* (2) la lumina *fachiei* sau a *fachiului* (3), iar alții ziua, parte cu mâna și parte cu diferite instrumente, precum : cu *lésa* (4), cu

fleckchen. Cine are *alunete* sau *plămâișe*, acela să ieă untura acesta și s'o anine în fața sórelui de un cuiu, iară de desubtul ei să pue un tálgeraș și apoi cu ceea ce se topesce ca untul-de-lemn să ungă *alunetele* sau *plămâișele* și apoi se vindecă de dínsele.

(1) O parte dintre aceste numiri de pesci am auđit-o eú singur de la mai mulți Români din districtul Câmpulungului și al Dornei, iar o parte mî-au comunicat-o George Vedean și George Croitoriu, stud. gimn.

(2) Sub cuv. *oăste*, pl. *oăști* sau *ostră*, pl. *ostre* și *ostrie*, pl. *ostrii* se înțelege un fel de instrument de fer în forma unei dărđi, cu care se străpung *păstrăvi*, când es nóptea la lumină.

(3) *Fachia* sau *fachiul* e un fel de făclie, care se face sau din nisce despicăturii lungi, subțirele și rășinóse de draniță, sau din scórță de mestécăn în forma unui bucium, care se unge apoi cu rēșină și care aprinđendu-se arde și lumineză așa de tare, că nici vintul cel mai mare n'o stinge. *Păstrăvi*, trágënd la lumina *fachiei*, pescarii îi străpung în spate cu *oăstea* și-í scot apoi afară.

(4) *Lésa* este un instrument făcut din nuele de răchită, și anume la un capét lată, iar la celălalt îndoită în forma unui gurguiú. Acesta se

vârșă (1), cu *sacul de pește* sau *crisnicul* (2), cu *răstăoa* (3), și cu *unghița*.

Pescarii, cari prind peșcii cu *sacul de pește* sau cu *crisnicul*, au datină de a-i scormoni și a-i alungă de pe sub pietre și de pe sub rădăcinii spre crisnic cu un fel de botă lungă provădută la capătul de jos cu o măciucă, care se numește *știulbic*, de unde apoi și verb. *a știulbică*, adecă a da cu *știulbicul* (4).

Pescarii însă cari prind peșcii cu *unghița*, voind a-i ademeni, pun într'acésta, între multe altele, fôrte adese-ori încă și un fel de insect, care se numește în Bucovina: *Muscariu*, *Ciobotăraș*, *Doftor* și *Doftoraș*, iar în Banat: *Gândac de salcă* (5), lat. *Telephorus fuscus* L. sau *Cantharis fusca* L.

Muscariul e un insect lungăreț și môle, are mustețe în forma unui fir de păr și de colóre négră; aripile de-asupra sau elitrele sunt negre și acoperite cu păr scurt de colóre

pune unde curge apa repede și nu e tocmai adâncă, ridicându-se partea cea gurguiată o lécă mai în sus decât cea-laltă, și lăsându-se acolo apoi mai lung timp. Peșcii dau de sine într'însa.

(1) *Vârșă* este făcută asemenea din nuele de răchită, și anume la un capăt în forma unui calamar cu grumazul întors înăuntru, iar la celălalt capăt ascuțită și legată cu ață. La *gârliciul* ei se pune mămăligă sau alt ce-vă ce le place peștilor și apoi se aruncă acolo unde e apa mai adâncă, bună-ôră într'o *bulbônă* sau *sciônă*. Peșcii venind și intrând înăuntru ca să mănânce ce se află acolo, nu pot eși mai mult afară.

(2) *Sacul de pește* sau *crisnicul* e un fel de împletitură de tort fôrte rară în formă pătrată și prinsă cu cornurile de capetele a două nuele încrucișate și semicercuale cari, la rândul lor, de multe ori sunt prinse la încrucișătură de vârful unei prăjinii.

(3) Sub cuv. *răstăoa* se înțelege *răstocirea*, adecă strămutarea cursului unei ape de pe o gărlă pe alta, și punerea unei *vârșe* cu gura la vale pe gărla *răstocită*, care prinde a secă, anume ca peșcii, întorcându-se de la vale la dă, să intre în *vârșă*.

(4) De la cuv. *știulbic* cred că vine și numele satului *Știulbicani* din districtul Câmpulungului în Bucovina. Tot în legătură cu cuv. *știulbic* cred că stă și subst. *știulbină* = *bulbônă mică*, usitat la Români din *Biharia*. Veți despre acésta: M. Pompiliu, *Gratul românesc din Biharia*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XX, Bucuresei 1887, p. 1.018.

(5) Com. de d-l Ios. Olariu: «*Gândacul de salcă* are mare asemănare cu *Gândacul de frapsin*, atâta numai că e ce-vă mai mic și de colóre cafenie.»

surie. Scutul gâtului e roșu și cu o pată neagră la mijloc, iar picioarele negre.

Muscariul e un insect răpitor, care se nutrește cu felurite musculițe, de unde se vede că-i vine și numirea, însă mai cu seamă cu *Păduchi de frunze*. El petrece foarte adese-ori pe arbori și pe tufișuri, iar larva sa, care se arată une-ori chiar și érna, când e moloșag, și din care cauză se numesce apoi de către unii *Vierme de omét*, stă ascunsă pe sub pietre și pe sub rădăcinile arborilor, unde se nutrește cu felurite vietăți mici.

CARIUL

(*Anobium pertinax* L.)

Nu unuia și nu odată cred că i se va fi întâmplat ca, culcându-se séra într'o odaie în care se află multe obiecte de lemn, să audă, înainte de ce a apucat să adormă, un fel de sunet în vre-unul din pereții săi în vre-o icónă, care sémână cu tictacul unui orariu de buzunar.

Acest sunet regulat, ca și tictacul orariului de buzunar, nu e nimica alt ce-vă decât sunetul ce-l produce în decursul nopții un fel de gândac mititel numit pretutindini, în toate țările locuite de Români, *Cariu*, și câte odată și *Cariu mic*, spre deosebire de alte insecte ce-vă mai mari, cari asemenea bortesce și rod lemnele și cari se numesc *Car* mari.

Cariul, deși e un insect foarte mic, cu toate acestea însă e foarte stricăcios, pentru că el intrând în vre-un părete, icónă, dulap, pat, scaun, sau ce este, atâta ce-l *căresce*, adecă atâta ce-l bortesce și ródé într'insul, până ce-l face mai tot făină.

Însă el nu ródé în fie-care lemn, ci numai în lemnele cele uscate și moi și cu deosebire în cele ce se taie când e *lună veche* (1).

Pre lemnele din urmă atâta ce le bortesce și ródé până ce le preface într'un fel de făină, numită în genere *făină* sau *făină de cari* (2).

(1) După spusa Rom din Frătăușul-vechiu, dict. de Dumitru al lui George Covașă; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciú; — și a celor din Caraciu, dict. de Vas. Cărciu.

(2) Dat. Rom. din Bucovina; — a celor din Moldova, dict. de C. S. Bucan; — și a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Cariul* este o insectă, care găuresce lemnul, scoțând un fel de făină de lemn, care în limbajul poporului se numesce *făină de cari*».

Cariul, după cum am amintit mai sus, e foarte stricăcios, așa că lemnele bortite și mâncate de dînsul nu se pot întrebuința la nimica, dîr numai să se arunce în foc ca să ardă. Făina sa însă o sémă de Români din *Bucovina* o întrebuințază, când aū lipsă, parte ca léc în contra opăriturilor, precum și a altor rane, și parte spre curățenie.

Așa bună-órá, când copiii cei mici, adecă cei de țată, se opăresc, femeile sciutóre ieau făină de acésta și o presură pe locul opărit. Făcendu-o acésta, se țice că opăritura în scurt timp se vindecă (1).

Ba făina de cariū se întrebuințază nu numai la opărituri, ci și la alte rane. Așa dacă are cine-vă din te miri ce causă vre-o rană pe trup și o presură cu făină de acésta, rana nu mult după aceea se strînge și se vindecă (2).

Însă nu fie-care făină de cariū e bună la rane, ci făina, care are să se întrebuințeze spre acest scop, trebuie să fie căutată mai întâiū de ce fel de lemn e, și abiă după aceea să se întrebuințeze, pentru că dacă lemnul e stricăcios, atunci și făina pôte să fie periculósă, și în loc să ajute, pôte mai mult să strice (3).

Pentru *curățenie* se ieă numai foarte puțină făină de cariū, se pune în apă și se beă. Făcend-o acésta, cel ce a bėut-o se curățesce, ca și când ar fi luat lécuri din spițerie (4).

Făina de cariū e însă foarte posnașă.

De aceea cel ce o beă saū o dă altuia de bėut trebuie să fie cu mare băgare de sémă, căci cum beă mai multă, de cum cere trebuința, îndată capetă nu numai un *trépéd* foarte mare, ci chiar și *vintre*, și dacă nu caută cât mai de

(1) Dat. Rom. din Drăgoesci, dict. de Zamfira Brădățan, și com. de Isae Brădățan, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Carapețu, dict. de Vas. Cărciū; — și a celor din Igesci, dict. de Ioan Danilescu.

(3) După spusa Rom. din Gura-Homorului, dict. de d-l Dionisie Maximiuc, cant. bis.

(4) Dat. Rom. din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iordache Bran; — și a celor din Țera-Românească, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Sătenii adună făină de cariū și o dau de bėut cu apă în loc de curățenie (purgativ) ómenilor și vitelor încuiate (constípate).

grabă alte mijloace ca să-î înceteze *trépédul*, pôte chiar să și móră (1).

Așâ dacâ voesce cine-vâ să-l facâ pre altul ca să *trepede*, îi dâ *făină de cariu* de bătut în vin sau în apă rece. Și apoi ómenii ce o bea, îndată capetâ nu numai *trépéd*, ci și *vintre* (2).

Drept aceea ómenii cei rói întrebuintezâ *făina de cariu* nu atâta spre curățenie, ci mai mult ca un mijloc spre a strică altora. Aceștia o pun de regulă în lapte de vacă și de oi și apoi o dau ómenilor ca s'o bea.

Ómenii, cariî din nesciință au bătut un ast-fel de lapte, capetâ scurt timp după acêsta mai întâi un mare *pântecare* și pe urmă *vintre*.

Mișelia acêsta o fac mai cu sémă bacii și ciobanii cu ómenii, cariî se abat prea adese-orî pe la stână și de cariî sunt prea din cale afară necăjiți. Acestora li se dâ de bătut *făină de cariu* amestecată de regulă cu puțin pěr de capră dumicat mărunțel în jintiță.

Ómenii, ce bea jintiță de acêsta, capetâ un *trépéd* așâ de mare, că numai de abia se pot ține pe picioare. Iar după *trépéd* capetâ în scurt timp și *vintre*.

Însă baciul și ciobanii, sciind prea bine ce fel de urmări pôte să aibă o asemenea faptă din partea lor, le dau mai pe urmă chiag cu lapte de bătut și apoi tótă pântecarea și tótă durerea le încetâ (3).

Cariul, despre care ne-a fost până aici vorba, figurézâ și într'o dicală fórte răspândită în sînul poporului român, și anume:

Róde'n mine, ca cariu'n lemn,

saú :

Róde'n om, ca cariu'n lemn,

(1) După spusa Rom. din Gura-Homorului, dict. de d-l Dion. Maximiuc.

(2) Dict. de C. S. Bucan din Pașcani în Moldova și de d-l Dion. Maximiuc.

(3) Dat. Rom. din cele mai multe comune din Bucovina, și în deosebi în Putna, dict. de Sam. Lucaciú; — și în Gura-Homorului, dict. de Dion. Maximiuc.

adecă: nu-mi dă a scăpă; de o vorbă nepotrivită și nesuferită nu scap și în alta mă bagă; mă cincăesce neconținut (1); — care se ȃice despre 6meniī ceī nesuferiī, ce ne nēcăjesce prea tare, saū despre dușmaniī, cari caută mereū a ne face supėrare și rėū (2).

Dar și despre o muere rea, care-și nēcăjesce neconținut, ȃiua și n6ptea, soțul încă se ȃice cā:

R6de'n el, ca cariu'n lemn (3).

Iar:

A fi cārit

īnsemnėzā: a fi gāurit de *Cariū*. Se mai ȃice īnsā și de un obiect, și cu deosebire de lemn, care este f6rte vechiū, usat. și gāurit de cari și de vremuri (4).

(1) Dict. de Vas. Cārciū dīn Carapeiū.

(2) Dupā spusa Rom. dīn Putna, dict. de Sam. Lucaiū; — și a celor dīn Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran și C. S. Bucan.

(3) Com. de d-l Ios. Olariū.

(4) Com. de S. Sa pār. T. Bālășel.

B O R Z A.

(Blaps mortisaga L.)

Borza (1) numită altmintrelea în Bucovina încă și *Góndă* (2), *Góndră* (3) și *Gândacul morșilor* (4), iară în Transilvania: *Gómbă*, pl. *Gómbe* (5), e un gândac negru, de la 20—25 mm. de lung, cu capul mic și lungăreț, cu scutul gâtului mai tot atât de lung ca și de lat, și cu aripile de-asupra încovăiate în jos, iar la vârf ascuțite.

Borza petrece de pe la începutul primăverii și până târziu toamna prin case și pivnițe și mai cu sémă prin cotlonele în cari se află lemne umede și barabule ce au început a trece acuma în putrejune.

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de George Onciul. — În unele părți din Bucovina, precum bună-ora în Câmpulung, sub cuv. *Borză*, după cum mi s'a spus, se înțelege *Musca de casă*, iar în unele părți, din Maramureș, precum bună-ora în Oroiu de lângă Baia-mare, tot sub acest cuvânt se înțelege *Musca mare*.

(2) Dat. Rom. din Bălăcenea, com. de Const. Boca, stud. gimn: «*Gónda* este un insect de mărime mijlocie și mohorit.»

(3) Dat. Rom. din Udesei, dict. de Const. Cimpoeș: «*Góndră* se numește un gândac de coloré neagră. Ea are șese piclôre și doue perechi de aripi. Aripile cele de desubt sunt ca la cărăbuși lucide și străvêdătoare, cele de-asupra sunt vârtôse. Cu toate acestea nu sbóră. Se găsește pe sub lemnele cari se află la umeđelă; — a celor din Frătăuțul-noú, dict. de Niculai Rusu: «*Góndra* e neagră.»

(4) Dat. Rom. din Siretiú și a celor din Frătăuțul-noú, dict. de Nic. Rusu.

(5) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Gómbele* is negre și mari, se țin prin casă și put, și nu sbóră (Reghin).»

Fiind un gândac cam trândav și neiubind lumina zilei, *Borza* ese de prin ascunșișurile sale mai cu sémă nóptea și numai rar când și ziua. Iar atunci, dacă o atingem cu vre-un obiect óre-și-care său o prindem cu mâna, slobóde un fel de suc, care are un miros fórte neplăcut, puturos (1).

În vechime *Borza* erà considerată ca un sol al morții.

Credința acésta s'a păstrat în unele părții ale Bucovinei până și în ziua de astăzi.

Așa Românii din Siretiú, după cum m'ia spus soția mea Leontina, care e de loc din acest oraș, cred și acuma că unde se arată gândacul acesta, trebuie numai decât să móră cine-và din casă.

Tot din cauza acésta cred că i-au dat unii Români numirea de *Gândacul morților*, iar alții că sperie cu dinșii copiii cei mici, cari fac prea multe nebunii și nu se culcă séra la timp, dicându-le :

— «Fugi de acolo, că te-a mánca *Borza*» ; său :

— «Culcă-te mai de grabă, că de nu, vine *Borza* și te-a mánca!»

Însă cei ce o fac acésta, nu fac bine, căci de máncaț nici pre un copil nu l-a máncaț *Borza*, dar de speriat nu pre unul îl sperie, ast-fel că părinții săi sunt constrinși a alergà pe la babele sciutóre și a le pofti ca să vie și să-i descante de speriat.

Și... noroc că babele, cari sciú și tóca în cer, nu se lasă prea mult îmbiate și poftite, ei, cum sunt chemate, îndată și vin și-i descântă ast-fel :

S'o sinecat,
S'o mánecat
N. de la casa ei,
De la masa ei,
Grasă și frumósă,
Sprintenă și voiósă.
Când o fost
La mieș de cale,

De cãrare,
Înainte eșitu-i-o,
În cale opritu-o
Borză îmborzată,
Borză înfocată,
Borză uriciósă,
Borză fiorósă,
Borză scãrindéua

(1) După spusa Rom. din Frătăuțul-vechiú, dict. de G. Onciul;—a celor din Bălácénca, com. de Const. Boca; — și a celor din Udesei, dict. de Const. Cîmpoieș.

Cu ochii sgâți,
 Cu dinții rinjiți,
 Din gură molfăind,
 Din ochi clipind,
 Vacu să-î scurte,
 Țilele să-î ciunte.
 Alelei *Borză* 'nborzată,
Borză infocată,
Borză uriciósă.
Borză fiorósă,
 La N. nu te duce,
 Vacu nu-î scurtă,
 Țilele nu-î ciuntă,
 Ci mi te grăbesce

Și mi te pornesce
 La Marea cea mare,
 Că la Marea cea mare
 Este un pesce mare,
 Aceluia vacu scurtă-î,
 Țilele ciuntă-î!
 N. să rămăe curată,
 Luminată,
 Ca maica ce-o dat-o,
 Ca Dumneđeű ce-o lăsat-o.
 Amin, amin!
 Ca sórele 'n senin.
 De la mine descăntecu,
 De la Dumneđeű lécu! (1)

Descăntecul acesta se descăntă în trei ȝile de fruct câte de trei oră pe ȝi, și anume dimineța, la amiaȝi și séra, și mai cu sémă atunci când cel speriat dórme.

Descăntătórea însă, înainte de ce începe a descăntă, face un *șumulteș* de pânză. Apoi aprinȝând șumulteșul acesta, învârtindu-l neîncetat împrejurul celui speriat și afumându-l cu dînsul, pronunță versurile de mai sus ale descăntecului (2).

(1) Dacă cel speriat e un băiat, atunci versurile descăntecului se schimbă și se pronunță ca pentru un băiat.

(2) S. Fl. Marian, *Descăntece pop. române*, Sucéva 1886, p. 231—233.

M O R A R I U L.

(*Tenebrio molitor* L.)

Prin mori, unde se află de regulă multă făină și *ometiță* (1), precum și prin brutării și cămările, în cari se ține multă pâne coptă, provine foarte adese-ori un fel de gândac sprinten, al cărui corp de 13—15 mm. de lung e tot una de lat de la cap și până la capătul abdomenului.

Acest gândac, ale cărui aripă de de-asupra sunt negre sau brunete, lucitoare, fine și des punctate, iar partea de desubt și piciorcele roșii-castanii, se numesce în *Bucovina*, precum și în alte părți locuite de Români: *Morariu* și *Gândac de făină* (2).

Numirea de *Morariu* a acestui gândac i se trage de acolo, pentru că el trăese mai mult prin mori, iar cea de *Gândac de făină*, pentru că nutrețul său obicnuit e *făina* și rămășițele de pâne, cari se află prin brutării sau pitării, și prin case și cămările acestora.

Larva *Morariului* se numesce în unele părți *Vierme de făină*, în altele însă și mai cu sémă în Țera-Românescă: *Molete*, pl. *moleți* (3), *Sfoiag*, pl. *sfoieg* (4) și *Surdomaș*, pl. *surdomași* (5) sau *Surdumaș*, pl. *surdumași* (6).

(1) Sub cuv. *ometiță* se înțelege pulberea de făină, care se prinde de perei morilor sau se așeză pe podelele acestora.

(2) *Enciclopedia română*, vol. III, p. 321; — B. Nănian, *Zoologia*, p. 136.

(3) La Români din Meglenia cuv. *moleți* însemnăză atâta cât *molie*. Veđi Per. N. Papahagi, *Megleno-Românii*. Partea II, București 1902, p. 95.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) *Șeđetőrea*, an. VI, p. 97.

(6) *Sănătatea*, revistă bi-lunară ilustrată de medicină populară, an. II, București 1902, p. 289.

Moletele sau *Surdumaşul* este un vierme solzos, cu solzii în formă de inele tari. Colórea lui e gălbie sau cafenie lucioasă. El e tare și are obiceiul de a se încovrigă, când e în primejdie. Nu se face însă nici când mai lung ca 1—2 cm. (1).

În credințele populare *Moletele* este un vierme diabolic, de óre-ce el în mod nevădut intră în intestinele copiilor mici și prinde a-î ciupi de măruntae, din care causă apoi copiii se îmbolnăvesc de bóla numită în popor *de molefă* (2) sau *de surdumaş* (3).

Bóla acésta însă de multe ori o capătă copiii și atunci când sunt *deochiați domol*, nu pripit, și când nu se bagă de sémă (4).

Moletele are legături cu *Moroii* și *Strigoii*, căci el se năstimesce în copii din deocheturile *Strigoilor* și *Moroilor*, deocheturi domóle, cari de multe ori trec neobservate, până ce copilul cade în bóla greă.

Semnul caracteristic, după care se póte cunoște bóla *de molefă* sau *de surdumaş* este că copilul, ce-o capătă, are arsuri, vërsături, dureri de cap și urdinare, adecă eșiri dese la scaun și numai apă gólă. Mai departe că n'are mucii la nas, ci nasul îi este uscat și se frécă mereu la el (5), se svârgolesce, țipă, nu sugă și nu dórme cu nopțile întregi (6).

Părinții, cari voesc să scape pre copiii lor de acésta bóla, numită *de molefă* sau *surdumaş*, și cu deosebire mamele, alérgă la o babă sciutóre și o chémă ca să vie și să le descânte.

Baba, care nu se dá mult poftită, vine îndată și *face de molefă* copilului bolnav în modul următor:

Caută mai întâi și întâi prin podurile caselor, pe sub obiecte puse pe pământ uscat și murdar, precum și pe sub paturi, pe sub vase, până ce găsește 9 *molefi*. Iar după ce

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel; — cf. *Sănătatea*, cit., p. 289: «*Surdumaş* = un fel de vierme galben-cafeniu, lungueț, cu picioare multe și care se face la jilăvelă (umeđelă)».

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(3) *Sănătatea*, cit., p. 289.

(4) *Şeđătórea*, an. IV, p. 31.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel; — cf. *Şeđătórea*, an. IV, p. 31.

(6) *Sănătatea*, cit., p. 289.

i-a găsit, îi pune într'o țevă astupată bine, ca să nu pótă fugi dintr'înșa afară. Face apoi rost de *unt prospăt* de la vite și de un peptenaș cu care se péptenă pèrul capului. Iar mama își iea copilul bolnav în pólă și îl ține, așa ca să stea bine și să nu se misce nici într'o parte.

Baba împărtesce după acésta untul în trei părți egale, iea o parte cu peptenele și o pune în crescetul capului, care la copil este môle, din care causă îi mai dîce și *mólele capului*. Apoi iea din țevă trei *moleși* și îi pune pe unt, ca să nu plece în vre-o parte, iar din gură începe a spune următorul *descântec al moleșilor* :

Plecă (cutare) pe cale,
Pe cărare
Și se 'ntâlni cu *Moleșii*,
Cu *Stoegii*,
Cu *Strigoii*,
Cu *Moroii*
Și cu *Păduroii*,
Cu *Moróicele*,
Cu *Strigóicele*
Și cu *Păduróicele*.
La el se uitare,
Inima-î mîncară,
Pieptu și spatele-î încheștară,
Mánile intinseră,
De pept și de rărunchi îl cu-
[prinseră.

Voî *Moleșilor*,
Voî *Sfoegilor*,
Voî cânilor,
Voî *Moroilor*,
Voî *Strigoilor*,
Voî *Păduroilor*,
Voî *Moróicelor*,
Voî *Strigóicelor*,
Voî *Păduróicelor*,
Eșiți de la (cutare)
Din creerii capului,
Din sgârciu nasului,
Din fața obrazului,

Din baerile inimii,
Din pept, din spate,
Din tóte ósele încheiate,
Cu tótă fârșela,
Cu tótă amețela,
Cu tótă năploela,
Că dacá n'êți eși,
Nu v'êți potoli,
Nu v'êți domoli,
Eú cu untu v'oiú topi.
Cu peptenele v'oiú sdrucii,
Cu mătura v'oiú măturá :
Din creerii capului,
Din sgârciu nasului,
Din fața obrazului,
Din baerile inimii,
Din pept, din spate,
Din tóte ósele încheiate,
Din inimă v'oiú scuturá,
Din rărunchi v'oiú sburá
Și cutare o rêmâné
Curat,
Luminat,
Ca botezu botezat,
Ca argintu strecurat,
Cum Maica Precistá l-a lăsat.
Descântecu meú
Și lécu de la Dumneđeú
Și de la sfinta și de ađi!

Cu o bucată de unt și cu alți trei *Molefi* se face *la nas*, anume pe buza de de-asupra în dreptul nasului, repețind descântecul.

Cu a treia bucată de unt și cu cei-lalți trei din urmă *Molefi* se face *la buric*, repețind pentru a treia oră descântecul de mai sus.

Dacă *Molefi* mor în timpul descântecului, e semn că copilul într'adevăr e bolnav *de Molefi*. Dacă nu mor, copilul are altă bătă.

Molefi, ast-fel descântați, se pun pe vatra focului ferbinte și se lasă până se prefac în scrum. Se ieau apoi și se pisază până se prefac în praf mărunt, care se amestecă cu untul descântat și se unge cu această alifie copilul în creștetul capului, la nas și la buric (1).

Alte babe sciutóre, și anume cele din com. Pătulele, jud. Mehedinți, descântă *de Molefi* sau *Surdomași* ast-fel :

Adună mai mulți *Molefi*, îi pun pe capul copilașului bolnav, unde țesta e încă neîmplinită, și apoi strivind *Molefi* adunați cu peptenul de peptenat capul, rostesc următoarele cuvinte de trei ori după olaltă :

Plecă (entare) pe cale,
Pe cărare,
Se 'ntâlni cu 99 de *Surdomași*

[în cale,

Surdomași de-ai românesci,
Surdomași de-ai țigănesci,
Surdomași turcesci,
Surdomași sîrbesci,
Surdomași grecesci,
Surdomași rusesci,
Surdomași bulgăresci,
Surdomași nemțesci,
Surdomași de-ai cu nucă,
Surdomași de-ai seci,
Surdomași de-ai cu ochi,
Surdomași cu uncrop,
În cap îi săriră,
În cap îi deliră,

Înima că i-o mâncară,
Creerii îi turburară,
Și-l lăsară țipând
Și chirăind
Cu glas pân' la cer,
Cu lacrimi până 'n pămînt.
Maica sa, Sântă Măria,
Că-l auđiă,
Din cer jos la el se da :
— Ce olicăesci,
Ce te gevelesci ?
— De ce să nu mă olicăesc,
De ce să nu mă gevelesc,
Că plecai și eă pe cale,
Pe cărare
Și mă 'ntâlnii cu 99 de *Surdo-*
[mași în cale,
Surdomași de-ai românesci,

(1) Com. de S. Sa pâr. T. Bălășel; — cf. și *Șeđătórea*, an. IV, p. 31-32

Surdomași de-ai țigănesci (ca
[mai sus).
— Du-te la (cutare) descântă-
[torea,
Că peptenu 'n mâna dreaptă
[l-o luă
Și ție ți-o descântă,
Că cu peptenele

Descâlcesce toate vițele,
Toate cosițele.
Așa să descâlcescă
Surdomașii tăi
Din creerii capului,
Din năuntrul trupului,
Din baerile inimii! (1)

În fine o sémă de descântătoare din *Oltenia*, cari sunt che-
mate a descântă de *Surdumaș* la căpătâiul copilului bolnav,
își încep meșteșugul în următorul mod :

Caută mai întâiu pe sub lemne, pe sub țole, pe sub lădi,
precum și prin alte locuri, unde cred că vor da peste vre-
un *Surdumaș*, până ce află și prinde un *Surdumaș* viu, ne-
vătémat.

Ieaă acest *Surdumaș*, împreună cu un peptene ursăresc, cu
care se péptenă copiii pe cap, și pe când cine-vă din casă
ține copilul bolnav în brațe, baba sciutóre sfarmă, sd robesce
Surdumașul în cresetul (mólele) capului, până ce ese din
Surdumaș un fel de puroiă alb, iar din capul copilului sânge.

După acésta baba, amestecând la un loc, cu peptenele,
puroiul cu sângele — ca la vaccin — în cresetul copilului,
care țipă de ți-i mai mare mila de dînsul, descântă ast-fel:

Surdumaș de mâncare,
Surdumaș de culcare,
Din vërsatul zorilor,
Din cântatul cocoșilor,
Surdumaș negru,
Surdumaș verde,
Surdumaș din deochetură . . .
Cine a deochiat
Ochii i-a crëpat,
Cine s'a mirat,
Ochii i-a scăđut . . .
Să periiți,
Să rësperiți
În trupu lu (cutare)
Să nu mai fiți!

Din os,
Pe sub os,
Din piele,
Pe sub piele,
Din sgârciu nasului,
Din fața obrazului,
Din creerii capului . . .
Iar (cutare) să rămăe
Curat,
Luminat
Ca stéua în cer,
Ca roua în câmp,
Cum Maica Precista
L-a zimislit! . . .

(1) *Ședětorea*, an. IV, p. 97.

Sfârșind descântecul acesta de descântat, arde viermele, adecă *Surdumașul* pe vatra focului și apoi, sfărâmându-l și puindu-l în apă, îl dă copilului bolnav de băt (1).

Molefii sau *Sfoegii* sunt priviți de popor ca viermi cel mai spurcați. De aceea când vede vre-unul în bucate, le lepădă.

Iar dacă găsește vre-unul în hambarul cu făină, pune în ea aghiasmă și chemă preotul de cetesce rugăciunea de curățire (2).

Păsărarii însă, cari îndatinéză a ține paseri cântătoare, nu odată întrebunțéză acești *Viermi de făină* sau *Molefi* ca nutreț pentru paserile lor și în deosebi pentru privighetori, despre cari se dice că se bat foarte tare după dînșii (3).

În fine la Români din Țera-Românească există și următoarele diceri, în cari figureză cuvîntul *Molete* :

A avé de *Molefi*,

a fi bolnav de bóla Moleților.

A face de *Molefi*,

adecă : a vindecă. Și :

A fi sfoegit,

adecă : a fi stricat, muceđit, impuțit (4).

(1) *Sănătatea*, cit., p. 289.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Usitat în unele părți din Bucovina.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

CĂȚELUL FRASINILOR.

(*Cantharis viscatoria* L.)

Dacă va trece cine-vă de mai multe ori pe la sfârșitul lunii lui Mai și începutul lui Iunie, printr'un loc, unde se află mulți frasini sau liliiec, va trebui numai decât să simțescă un fel de miros neplăcut ca de șórec. Iar dacă se va apropia de locul din cotro ȳ-a venit mirosul acela, va observă o mulțime de gândăcei moi în trup și de colóre verde, foșcând în colo și în cóce și mândând cu o deosebită lăcomie frunzele frasinului sau liliacului pe care s'aũ pus.

Acest gândac, de la care vine mirosul cel așa de neplăcut și a cărui mărime ajunge abiã de 17—19.5^{mm}, se numesce în Bucovina: *Cățelul frasinilor* sau *Cățel de frasin* (1), apoi *Gândac*(2), *Gândac de frasin*(3), *Gândac de turbă*(4), *Gândac verde*(5) și *Gândăcel* (6) ;

(1) Dat. Rom. din Iușesci, com. de Vasile Botezat, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Brașea, dict. de Anton Popovici;— a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Tôder Pârcea; — a celor din Igesci, dict. de Pinteleiũ al lui Toader Socolovschi; — și a celor din Budeniș, dict. de Mărióra Dutcã.

Trebuie să observãm aici cã partea cea mai mare a Românilor din Bucovina înțeleg sub cuv. *Gândac* numai insectul despre care ni-ĩ acuma vorba.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi;—a celor din Frãtãușul-vechiũ, dict. de Mich. St. Coniac; — și a celor din Udesci, dict. de Const Cimpoiș.

(4) Dat. Rom. din Frãtãușul-vechiũ, dict. de Mich. St. Coniac.

(5) Dat. Rom. din Stupea, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.

(6) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de George Cârsteian și Iléna Cuciurean: «Sub cuv. *gândăcel*, pl. *gândăcei* se înțeleg pe la noi numai aceia cari petrec pe frasini, cu ale cãror frunze se hrãnesc.»

În Moldova: *Gândac*(1), *Gândac de frasin* (2), *Gândac de turbă* (3), și *Gândăcel* (4);

În Țera-Românească: *Gândac de turbă*, *Gândac de turbat*, *Gândăcel* și *Gândăcel verde* (5);

În Transilvania: *Cățel de turbă*, *Gândac de turbare* (6) și *Gândăcel de frasin* (7);

În Banat: *Gândac de frapsin* și *Gândac de turb* (8);

Iar în Macedonia: *Bubulic di frapsin* (9), lat. *Cantharis* sau *Lytta visicatoria* L.

Numirea de *Cățelul frasinilor* sau *Bubulic*, *Gândac* și *Gândăcel de frasin* a acestui insect îi vine de acolo, pentru că el, după cum am amintit din capul locului, petrece mai mult pe *frasină* și se nutrește cu frunza acestora (10), iar

(1) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, diet. de Grigore Olariu: «*Gândacul* trăește pe frasin și o sêmă de femei fac boele albastre dintr'insul cu carî boese mătăsuri. El pute fôrte urit.»

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 8.

(3) Dat. Rom. din Pașcani, diet. de Iordache Bran, pâlmaș; — a celor din Bogdănesci, jud. Suceva, diet. de Nic. Const. Carp; — com. de d-l S. Teodorescu-Chirilean: «*Gândacul de turbă* e cu pântecule aprôpe drept-unghiular și de colôre verdue»; — veđi și Dr. N. Leon, op. cit., p. 8.

(4) Dr. N. Leon, op. cit., p. 8.

(5) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 335; — Laurian și Massim, *Glossariu*, p. 257: «*Gândăcel* s. m., dim. din *gândac*; în special, cu sensul de *Cantharide*, aplicat de regulă în pl. *gândăcei*: *gândăceii trec de bun remediu contra turbării* sau *rabia*». Apoi nemijlocit după acesta: «*Gândac* s. m. *Scarabeus*, gen de insecte; în special: *Cantharide*: *cu gândaci se vindecă turbarea*;» — Nanian, *Zoologia*, p. 136; — Dr. Urechia, *Săinzime*, București 1898, p. 31: «*Cantarida* e incontestabil un *gândac*, atât de *gândac* în cât i se ȝice chiar *Gândac de turbă*, ba unii mai în vârstă o mângăie ȝicându-l *Gândăcel*;» — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Cantaridele* în limbajul popular se numesc *Gândăcei*. Tot cu numele de *Gândăcei* însă se mai numesc și *florile arșarului*.»

(6) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(7) Com. de d-l Teofil Frâncu.

(8) Com. de d-l Ios. Olariu.

(9) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Bubulic de frapsin* = *Gândăcel* ce se pune pe frasin și din care se fac *vinduse* când rēcesce cine-vă.»

(10) După spusă Rom. din *Bucovina* și în deosebi a celor din *Tereblecea*, diet. de Irina Bulbuc; — apoi a celor din *Vicovul-de-sus*, diet. de T. Ionesi: «*Gândacii de frasin* se fac mai mult pe frasinii cei vechi;»

numirea de *Cățel* și *Gândac de turbă* îi vine de acolo, pentru că Românii de pretutindenă îl întrebuințază ca léc contra *turbului* (1), sau a *turbării* (2), și contra *cățelilor de turbă* (3).

Așa Românii din unele părți ale *Bucovinei*, cari vor să vindece pe vre-un om sau vită mușcată de un câne turbat, caută *Luni* după *Duminica mare* sau *Rusalii*, când es și se află mai mulți gândaci de aceștia pe frasină, și prinzându-î într'un număr cât se pôte de mare, îi pun într'un șipușor cu apă, și în apa aceea apoi, în care cu timpul se topesc, îi păstrează peste tot anul. Iar când se întimplă ca un *câne turbat* să-l mușce pe vre-un om, îi spală îndată, cum a fost mușcat, rana cu apă de acesta și tot odată îi dau puțină apă de băut. Tot așa fac ei și cu vitele (4).

— apoi a celor din *Moldova*, com. Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariu: «*Gândacul* trăesece pe frasin»; — și com. Pașcani, dict de Iord. Bran: «*Gândacul de turbă* se nutrește mai mult cu frunză de frasin»; — a celor din *Transilvania*, dict. de T. Frâncu: «În munții Abrudului provine *Gândăcelul de frasin* mai ales pe frasină și se nutrește mai cu sémă cu frunzele acestuia»; — a celor din *Banat*, com. Măidan, com. de d-l Ios. Olariu: «*Gândacul* acesta se nutrește cu frunză de *frapsin*, în cât ciupilesce arbori și *frapsini* ca și omișile prunii»; — veđi și Nanian, *Zoologia*, p. 136.

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) Laurian și Massim, *Glosariu*, p. 257; — dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «Dacă-l mușcă pre cine-vă vre-o *păhae* turbată, se vindecă numai cu *Gândacul de frasin*»; — a celor din *Moldova*, com. Dumbrăveni, jud. Botoșeni, dict. de Gr. Olariu: «*Gândacul* pisat se întrebuințază contra *turbei*»; — Dr. N. Leon, op. cit., p. 8: «*Gândaci* de *turbă* se întrebuințază la țără în contra *turbării* la vite și la ômeni»; — a celor din *Transilvania*, com. Feleac, com. de d-l Th. A. Bogdan: «Când cine-vă *turbă*, e bine să i se deă *Gândac de turbare*.»

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict de Iord. Bran.

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict de T. Ionesi; — a celor din Galanesci, dict. de G. Cârstean: «*Gândăceii*, cari se fac și petrec pe *frasină*, sunt bunî de *turbă*. Ei se culeg numai înaintea *Duminecei mari*, căci numai atunci sunt bunî. După *Duminica mare* nu-s bunî. Se pun într'un șipușor deșert, în care staū singuri. Când aū trebuință de dinșii, atunci torn rachiū în șipușor, pun șipușorul pe horn, unde-l lasă ca să mocnescă, și apoi dau rachiū de acesta vitelor mușcate de câni turbați, și în urma acesta pier *Căței de turbă* din capul vitelor. Tot așa dau și ômenilor, cari simțesc că le cură balele, că-l dôre capul, că aū *căței de*

Alți Români, tot din *Bucovina*, când mușcă un *câne turbat* pe vre-o vită, ieau *Gândaci de frasin*, îi usucă bine, și după aceea, frecându-i până se fac praf dintr'înșii, îi pun în tărățe, și tărățele acelea le dau apoi vitei respective ca să le mănânce. Măncând vita tărățele, se vindecă (1).

Și iarăși alții, când mușcă vre-un *câne turbat* pe vre-o vită saă și pre un alt câne, înecă *Gândaci de frasin* în borș și borșul acesta îl dau apoi atât vitelor cât și cânilor mușcați de băt. Iar dacă nu-i pun în borș spre a se îneca, atunci îi piséză mai întâiu și după aceea, aruncând făina dintr'înșii în putina cu borș, dau borșul acesta cu tărățe cu tot vitelor și cânilor mușcați de băt (2). Saă prind *Gândaci de turbă*, îi pun într'un șip, în care se află *borș de tărățe*, după aceea dumatică *mături de grădină* și ferbându-le cu borșul de *gândaci*, dau borș de acesta vitelor mușcate ca să-l bea. Făcând acésta, se dize că vitele nu turbă (3).

Românii din unele părți ale *Banatului*, prindând *Gândaci de turbă* și omorîndu-i cu un ban de argint, îi dau vitelor mușcate de un câne turbat ca să-i mănânce, și anume: cânilor în pâne saă în carne, iar vitelor cornute în lături saă în pâne (4).

În unele părți din *Moldova*, când sosese timpul *Gândacilor de turbă*, se culeg, se pun pe o rogojină ca să se usuce bine, și așa se păstrează apoi peste tot anul. Iar când un

turbă;»—a celor din Igești, dict. de Pint. al lui T. Socolovschi: «Dacă prinde cine-vă 9 *Gândaci*, îi pune în rachiū de se topesc, și rachiul acesta se bea, acela, dacă e mușcat de vre-un *câne turbat*, nu turbă, căci rachiul acesta îl oprește de-a turbă»;—a celor din Budeniș, dict. de Măr. Dalcă: «*Gândacul* se prinde, se usuoa, se piséză bine și apoi se pune în apă saă în vin ca să mocnescă. În apa aceea se rade și se pune și puțin lemn de *tisă* ca să mocnescă. După ce a mocnit, se dă omului saă vitei mușcate de cânele turbat ca s'o bea, și apoi îi trece.»

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei* an. V, No. 17, p. 1.

(2) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Const. Cimpoieș.

(3) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiū, dict. de Mich. St. Coniac.

(4) Com. de d-I Ios. Olariū, în două rânduri: «Românii din *Banat* taie cu un ban de argint capul *Gândacului de frasin* și apoi, sdrumecat bine și amestecat cu altă mâncare, se dă animalului mușcat de atare câne saă alt animal turbat.»

câne turbat mușcă vre-o vită, se piséză bine, se pun în tărățe sau făină, se mestecă bine cu acésta, și așa se dau apoi vitei mușcate de mâncat (1).

În alte părți, tot din *Moldova*, se strîng mulți gândaci de aceștia, se piséză cu sare și se fac dintr'înșii o zémă apósă care se dă apoi de bėut ori i se tórnă în gât animalului turbat (2).

Și iarăși în alte părți, asemenea din *Moldova*, dacă e vre-un om sau vită mușcată de vre-un câne turbat, se afumă cu *Gândaci de turbă* ori se beaŭ pisați cu apă sau cu vin alb. Bėutura însă se dă de regulă pe feréstră de un român din sat, care nu are același nume cu bolnavul (3).

Turbăciunea la vite se mai lecuiesce, dacă li se dă să bea apă în care aŭ fert 5—6 *Gândaci*, cireșe amare de pădure și *mătură de grădină* (4).

Dacă are cine-vă *căței de turbă*, numiți în Macedonia: *cățeluși* (5), adecă un fel de bubulițe sau beșicuțe, cari se fac sub limba ómenilor celor mușcați de vre-un câne turbat sau și celor ce numai aŭ respirat aerul ce a eșit din gura unui câne turbat, atunci o sémă de Români sau Românce, atât din *Bucovina* cât și din *Moldova*, cari se pricep, îi frig cu vârful unui ac inferbîntat, și urmele lor se frécă cu sare pisată. Și asta o fac ei tot-deauna până ce nu apucă a cresce căței mari. Dacă aŭ crescut mari sbórá în cap, și atunci omul, ce i-a avut, turbă și apoi e peste putință de scăpat (6).

Neafându-se nimeni, care s'ar pricepe la frigerea *cățeilor de turbă*, atunci se ieau mai mulți *Gândaci de turbă*, se pun în borș, și după ce s'aŭ topit, se frécă cu borșul acesta atât

(1) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Com. de d-l S. Teodorescu-Chirilean.

(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 9;—Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

(4) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura populară a Aromânilor*, p. 286.

(6) Dat. și cred. Rom. din Bucovina și Moldova, dict. de Iord. Bran;—Per. Papahagi, op., cit. p. 285—286: «Să iei o bucată de pâne cu care să ștergi rana, unde te-a mușcat *cănele turbat*, apoi să o dai să o mănânce cănele acela și să-l omori, că-ți trece Dacă nu faci acésta, îți es căței mici (*cățeluși*) sub limbă, după care fapt turbezi și începi a lătră ca un câne turbat.»

căței cât și capul omului ce-i are, și în urma acésta căței se trec, iar durerea și amețela de cap îi încetéză (1).

Afară de acésta, *Gândacii de turbă* se mai întrebuințéză încă și contra *nebunelui, a durerii de cap, a durerii de măsele, a bēșiceii celei rele, a bólei lumesci, a scurgerii de sânge, a pecingenei și pentru sculament.*

Așă pentru ómenii cei ce nebunesc se ieau mai mulți gândaci de aceștia, se sfarmă bine în apă și apa acésta se dă apoi celor nebuni de bēut (2).

Pentru cei ce au *durere de cap*, se ieau *Gândaci de turbare* și, punându-se pe frunte, durerea încetéză (3).

Cel ce are *durere de măsele* prinde un *Cățel de turbă* și apoi omorându-l se frécă cu dînsul pe obraz în dreptul măselei ce-l dóre (4).

Pentru *bēșica cea rea* se prinde un *Gândac verde*, se pune în apă ferbinte ca să piéră, și se ieau apoi *mustețele* și *piclórele*, se pun în făină prăjită, și făina acésta puindu-se apoi la bēșică, bēșica se mută dintr'un loc în altul și se perde (5).

Pentru *bēșica cea rea* la cap se ieau trei *Gândaci de turbă*, se pun într'o bucățică de mămăliguță, se descântă purtându-i împrejurul obrazului bolnavului, apoi îi légă la mână unde se face o bēșică, iar durerea de cap încetéză.

În com. Frunțișani, jud. Tutova, se piséză *Gândaci de turbă*, se amestecă cu făină de grâu, se face un fel de cocă din care se face o turtiță și se légă la mână sau picior pe pielea sănătósă spre a trage *bēșica cea rea* de la față, gură, cap, orî din altă parte delicată a corpului (6).

(1) Dat. Rom. din Moldova, dict. de Iord. Bran.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc.

(3) Dat. Rom. din Transilvania, com. Beclean, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Gândac de turbare*, uscat și pus pe frunze, folosește în contra *durerii de cap.*»

(4) Dat. Rom. din Bârgău, în Transilvania, com. de d-l Paul Beșu, preot și învățator.

(5) Dat. Rom. din Stupca, com. de Dum. Logigan; — a celor din Ilișesci, com. de Vas. Botezat; — a celor din Brașca, dict. de Anton Popovici: «*Dacă se iea un gândac de cei ce petrec pe frasinii și se unge bēșica cea rea* cu dînsul, bēșica se mută și se trece.»

(6) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

Pentru *bóla luméscă* (sifilis) se strîng mai mulți *Gîndăcei*, se usucă și apoi, pisându-se și amestecându-se cu miere de fagure și cu apă, se dau celui bolnav de bîut (1).

Sau: se rup capetele la 9 *Gîndaci*, iar trupurile se pun în o litră de rachiú cu unt-de-lemn, se lasă 2—3 zile și se iea de 3 ori pe zi, dar în timpul acesta să nu se mănânce acrituri (2).

Coji de ouș pisate, cu rachiú și alte burueni, în care se pun și *Gîndaci de turbă*, sunt bune de dat femeilor, ce au scurgere de sînge (3).

Arși, pisați și amestecați cu unt alb, se face o alifie pentru *pecingină*.

Pentru *pecingină* se mai strînge cu mîna *Gîndacul* de mijloc, pînă ce ese din el zémă, cu care se unge.

Plămădiți în rachiú și oțet cu *sînge de noue frați*, rădăcină de pir, rădăcină de boz și *ochi de rac*, se beau pentru sculament (4).

Fetele cele mari din unele părți ale *Transilvaniei* întrebunțeză *Căței de turbă* sau *Gîndaci de turbare* nu numai ca léc în contra *turbării* sau a altor bóle, ci mai ales spre a-și face cu dînșii *pe dragoste*. Așa se dice că, dacă o fată mare va luă *Gîndaci de turbare* și, mestecându-i cu vin-ars, prune uscate, mintă crétă și potrocă, și-i va da apoi drăguțului său de bîut, acela de bună-sémă va luă-o de soție. Înainte de acésta însă trebuie să ție câte trei Vineri și trei Mercuri în trei luni, numărînd în vremea aceea tóte paserile câte le va vedé. Iar séra, când drăguțul ei va veni la dînsa, după ce se va întorce a casă, să dică :

Gîndac, gîndăcel,
Mic, mititel,
Frumos, frumușel,
Urit, uritel!
Dă-mi vrăji,
Dă-mi soroci

Și pe badea,
Că țî-oii da
Carne móle
Să nu te dóră la fóle,
Carne călduță,
Móle, molență,

(1) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

(2) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

(3) *Șeșetórea*, an. VII, Făltíceni 1902, p. 116.

(4) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

Bună, bună
De găină
Fără splină,
De rață
Crêță,
De cocoș
Roș.

Pui,
Pui,
Gândac
Drag,
Să fi cu noroc,
Cu soroc,
Că de nu te puiă pe foc!

Fata, pe când rostesc de trei ori după olaltă versurile acestea, ține un *Gândac* în mână. Iar după ce a gătit versurile de rostit, dă drumul *Gândacului* să meargă după drăguțul ei (1).

O sémă de femei rele însă, saū mai bine ȓis o sémă de vrăjitoare, nu se mulțumesc numai cu atâta, ci fac cu *Gândacii de turbă* încă și de dușmănie între bărbat și femeie. Îi îngropă adecă împreună cu *faptele* saū făceturile lor sub prag și, trecând după acésta bărbatul saū femeia peste pragul sub care s'aū pus, zizania se vără între ei, și atâta ce se cêrtă până se despart (2).

În fine, ce se atinge de cauza mirosului celui neplăcut al acestui gândăcel, o legendă din *Transilvania*, orașul *Bistrița*, ne spune următoarele :

«După ce prinseră Jidovii pe Is. Christos și-l răstigniră, *Sf. Maria Magdalena* mergeă în tótă ȓiua la mormîntul Domnului Christos, unde plângend îi duceă tot felul de olóie mirositoare și-i stropiă mormîntul cu ele, căci dór îi eră drag ca sufletul.

«În tótă séra și tótă diminéța îl stropiă ea cu olóie mirositoare, că așa eră datina și credința pe vremea aceea. Dar par'că eră făcetură, că oloiul numai până atunci sta pe mormînt, până sta și dînsa la mormînt, iar după aceea veniaū nisce musculițe vinete la aripī cari, plácendu-le mirosul cel frumos, mergeaū și sugeaū tot oloiul și-și ungeaū aripile cu el, ca să mirósă și ele.

«Afiând *Sf. Maria Magdalena* despre cele ce se întimplase, căđu în ghenunchi la mormîntul Domnului și, plângend de-ți

(1) Dat. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

rupeà inima s'o fi ascultat, a început a blestemà pre acele musculițe, dicând :

— «Dumnezeu vè pedepsescă, cum va sci el mai rău, că mare batjocură ați făcut de mormîntul fiului său, mirósele cele frumoșe ce le-ați furat voi schimbe-se în duhóre, și trupul vostru din frumos ce a mirosit până acuma împuțescă-se, de nimeni să nu vè mai pótă suferi!

«Și blestemul ei s'a legat, căci trupul cel plin cu parfum și frumos mirositor al musculițelor celor vinete la aripă, pe cari noi în timpul de față le numim *Cățeii de turbă*, astăzi este împuțit și nime nu-l póte suferi» (1).

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

MAMORNICUL.

(*Meloe proscarabaenus* L.)

E pe la începutul primăverii.

Prin erva înverdită de pe marginea unui drum, ce duce în câmp, se mișcă alene încolo și în cõce un gândac gros și bolocãnos, de colõre albãstrie-negrã și ca de 13—32 mm. de lung.

Acest gândac trãndav și mõle în trup, ale cãruí elitre sunt așã de scurte cã numai de abiã ajung pãnã la jumãtatea abdomenului, și care, când îl atingí cu ce-vã saũ pũ mãna pe dînsul, îndatã slobõde de la încheieturile piciõrelor sale un fel de suc galben și puturos, se numesce în Bucovina: *Jidov* saũ *Jidan* (1); în Moldova: *Clãbuc* (2), *Gãndac negru* și *Gãndac puturos* (3); în Țera-Romãnescã: *Mamornic*, pl. *mamornic* (4); iar în Banat: *Gringõșã puturõsã* (5).

Numirea de *Gãndac puturos* saũ *Gringõșã puturõsã* a acestui insect îi vine de acolo fiind-cã el, dupã cum am amintit mai sus, slobõde de la încheieturile piciõrelor sale un fel de suc galben saũ și alb, care pute fõrte urit; *Clãbuc*, pentru

(1) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «*Jidovul* saũ *Jidanul* e un gândac negru, ghibos, mõle și puturos, care se aratã primãvara, și trãese numai prin erva, și care, când îl prinđi în mãnã, slobõde un suc galben».

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicalã*, p. 7.

(4) Idem de eadem, p. 7.

(5) Com. de d-l Ios. Olariu: «*Gringõșã puturõsã* e ce-vã mai micã decãt *Gringõșã verde* și petrece numai prin erva.»

că sucul, ce-l slobóde el, e nu numai puturos, ci tot odată și oloios și clăbucos, adecă cleios și lipicios ca nisce *clăbucî*; iar *Jidov* saú *Jidan*, din caúsă că, după cum spun o sémă de Români din Bucovina, e negru, ghibos și puturos ca și un *jidán rufundos* și *cotrenșos* (1).

Sucul saú zéma cea oloiósă și puturósă a acestui gândac o întrebuițeză o sémă de Români spre vindecarea *bubelor rele*, cari se capetă din rēutate (2), iar alții o întrebuițeză spre vindecarea *pecingeni* (3).

Cei ce voesc a se vindecà de *pecingeni* caută și prind un *Gândac puturos*, lasă să le picure în palmă sudórea cea galbenă ce o slobóde el, cum pun mâna pe dînsul, și apoi cu sudóre de acésia ung *pecingenea* (4).

Întreg gândacul se mai întrebuițeză încă și contra *turbării*. Se prinde, se uscă, și apoi pisându-se se dă vitelor mușcate de atare *câne turbat* în tărățe de mâncare (5).

(1) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Umedēla*, ce o slobóde *Clăbucul* dintr'insul, o întrebuițeză óamenii pentru *bube rele* căpătate din rēutate.»

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 8: «El lasă de la încheieturile piciórelor un fel de zémă cleiósă, puturósă, care e bună de uns pentru *pecingeni*.»

(4) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 8; — și dict. de C. S. Bucan.

MĂZERARIUL.

(*Bruchus pisi* L.)

Sunt unii ani, în cari cea mai mare parte de mazere e bortită și mâncată de un gândăcel din seminția *gândacilor cu rit*, ast-fel că nu rămâne mai numai cója dintr'însa.

Acest gândăcel foarte mititel și de colóre négră-castanie, al cărui cap se sfârșesce într'un bot său rit lung și lat și ale cărui aripă sunt mai scurte decât corpul, iar șoldurile piciórelor de dinapoî gróse, se numesce în Bucovina: *Măzerariu* (1) și *Gârgăriță de mazere*; în Moldova: *Gârgăriță* și *Gârgăliță de mazere* (2); în Țera-Românescă: *Gârgăriță de mazere* (3) și *Gândacul mazerei* (4); iar în Transilvania: *Gómbă de câmp* (5).

Femeiușca acestui gândăcel își depune ouăle sale în păs-tăile de mazere. Din aceste ouă es un fel de larve gróse, albe și fără de picióre, cari se vără apoi în firele de mazere, și atâta ce le scobesc și mănâncă până ce nu rămâne numai cojile dintr'însele.

Un alt-fel de gândăcel, care se ține asemenea de familia

(1) Cf. și *Enciclopedia română*, vol. III, p. 230.

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Gârgărița* face stricături la grâu, mazere și bob»; - tot de acolo, dict. de Iordache Bran: «*Gârgărița* e de patru feluri, și anume: *Gârgărița de grâu*, de păpușoiă, de mazere și de bob. Cea mai rea și mai molipsitoare e cea de păpușoiă.»

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășei.

(4) *Gazeta sâtenului*, an III, p. 185.

(5) Dat. Rom. din Craifalău, Oenița și Cosma, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Gómbele de câmp* se sporesc în mazerea cea bună de câmp, sunt negre și sbórá.»

Măzerariului și care e tot atât de stricăcios ca și acesta, mai ales bobului, e *Gârgărița de bob* sau *Gârgălița de bob*, numită altmintrelea și *Gârgăriță neagră* sau *Gârgăliță neagră* (1), lat. *Bruchus rufimanus*.

Unii Români din *Bucovina* cred și spun că atât *Măzerariul* cât și *Gârgărița de bob* se fac din *colțul mazerei* și al bobului, când acestea se învechesc prea tare și stau prea mult în unul și același loc (2).

Ce se atinge de stârpirea acestor doi gândăcei foarte stricăcioși, e de observat că se întrebuintează contra lor aceleași mijlăce ca și pentru stârpirea *Gârgăriței de pâne*.

(1) Dat Rom. din cele mai multe părți ale *Bucovinei*, și în deosebi a celor din *Vicovul-de-sus*, dict. de Tóder Ionesi: «Sunt două feluri de *gârgărițe*, și anume: *Gârgărița de pâne* și *Gârgărița de bob*;—a celor din *Vicovul-de-jos*, dict. de Sidor Calancea: «Tot *Gârgăriță* se numesce și gândacul, care mănâncă bobul»;—a celor din *Igesci*, dict. de Pinteleiú al lui T. Socolovschi: «*Gârgăriță* se numesce atât gândacul care mănâncă grâul, cât și cel ce mănâncă bobul, mazerea și păpușoiul»;—și a celor din *Moldova*, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Cred. Rom din *Udesei*, dict. de Lazar Rotariú.

PRUNARIUL.

(*Rhynchites cupreus* L.)

Sunt unele veri, în cari partea cea mai mare de prune și perje, nemijlocit după ce a prins a se dezvoltă simburele într'insele și a ajunge mărimea unei alune, încep a se îngălbeni și a se sbârçi, a li se subția și uscă cода și apoi a căde una după alta jos, ast-fel că în câte-vă zile mai tot pământul de sub prunii și perji, din cari au cădut, e galben de dinsele.

Causa îngălbenirii și a căderii acestor pome înainte de ce le-a sosit timpul, precum și a cireșelor, cari adese-orî au aceeași sorte, e un insect mititel, de colóre cafenie și acoperit cu puținî perî surii, care se numesce în Bucovina: *Prunariu*; în Banat *Burghiaș* sau *Burghieș* (1); iar în unele părți din Ungaria: *Firesariu* (2), și iată de ce:

Femeiușca acestui insect are datină de a *burghia*, adecă a sflederî, a împunge prunele, perjele și cireșele cele tinere și a depune apoi în fie-care borticică câte un ou, iar după ce și-a depus oul a råde până cam pe la jumătate și cода pomelor respective.

(1) Com. de d-l Ios. Olariu, învățator în Maidan: «Sub cuv. *Burghiaș*, pl. *burghiași* și *Burghieș*, pl. *burghieși*, care vine de la verb. a *burghia*, a împunge, se înțelege un fel de *grîngôșă* sau *grângôșă* sau *gârgôșă*, *gôngă*, adecă o insectă care împunge primăvara prunele și cireșele.» Cf. S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, p. 1. Nota 1. și Al. Viciu, *Glosariu de cuvinte dialectale*, p. 22.

(2) Teodor Botariu, *Inimicîi pomilor și mijloce în contra aceloră*, publ. în *Amicul poporului*, an I, 1867, p. 104.

Nu mult după acésta, eșind larva din oul depus și prindēnd a mănca din carnea pómei în care se află, acésta începe a se îngălbeni, cõda a i se uscã, și când larva dintr'insa e acuma deplin desvoltatã, atunci cade și ea jos. După ce a cãdut póma jos, larva ese dintr'insa, se vãrã în pãmîni, și în primãvara urmãtoare se preface în insect (1).

Un alt insect care se ține de aceeași familie și care e tot atãta de stricãcios ca și *Prunariul*, însă nu pomilor, ci viilor, e *Viarul* sau *Forfecelul*, pl. *forfeceii* (2), lat. *Rhynchites betuleti* Fabr.

Femeiușca acestui insect *fórfecã* (taie) cođile frunzelor de vie și apoi, depunēnd mai multe oue pe partea lor cea deasupra, le invãlãtucește. În urma acésta frunzele se usucã și cad jos spre stricãciunea strugurilor, cari nu se pot desvoltã fãrã de frunze.

Romãniî din *Banat* cred și spun cã *Burghiașii* împung prunele și cireșele și prin acésta le fac sã îngălbenescã și sã cadã jos, din causã cã muerile din casã, la care se întimplã acésta, aũ împuns — aũ lucrat cu acul — în *Ajunul nasceriî* și a *Botezului*, în *Joia* din *Sẽptãmãna albã* și în *điua de Joî marele*, *Joia mare* (3).

Deci Romãniî și cu deosebire Romãncele din acéstã țerã, voind ca *Burghiașii* și *Forfeceii*, precum și un alt insect a-nume *Forfecariul*, lat. *Lethrus cephalotes* Fabr. (4), sã nu strice pomilor și viilor, serbėzã *Điua burgiahișilor* și a *forfecarilor*, care cade în *Lunia* primã din *Paresimî* sau *Postul mare* prin abținere de la ori-și-ce cusuturã sau împunsãturã (5).

(1) Cf. T. Rotariũ, loc. cit.

(2) Numirea acésta e din Moldova și mĩ-a dict. Pinteleiũ a lui Tõder Socolovșchi din com. Igeșci, care a petrecut un timp mai îndelungat în Moldova.

(3) S. Fl. Marian, *Serbãtorile la Romãni*, vol. II, p. 1.

(4) *Revista viticolã și horticolã*, an. II, București 1897, p. 249 și 250.

(5) S. Fl. Marian, *Serbãtorile la Romãni*, vol. II, p. 1.

ȚIGAIUL.

(*Hylobius abietis* L.)

Dacă vom desface scórța de pe trupina câtor vâ brađi sau pini bătrâni, tăiați, căduți sau dați de vînt de un timp mai îndelungat la pămînt, și dacă vom căutâ cu luare de sémă între scórța și trupina unuia dintre dînșii, vom observâ nisce borticele rotunde și lungărețe.

Și dacă vom cercetâ mai cu de-amăruntul, ne vom convinge că borticelele acestea nu sunt întimplătore, ci ele sunt făcute de un gândac cu rît, numit în unele părți din Transilvania: *Țigăiul* și *Țigăinat* (1), lat *Hylobius abietis* L. și *Hylobius* sau *Curculio* pini Ratz.

Țigăiul sau *Țigăinatul* e unul dintre gândacii cei mai stricăcioși pădurilor și în deosebî celor de brađ și de pin.

Colórea principală a acestui gândac lungăreț, tare și acoperit cu pěr ruginiu, e întunecat-castanie, bătînd une-orî în roșu. Rîtul sêu, cam gros și strîmbat în jos, e mai tot așâ de lung ca și scutul cel rotund al gâtului, iar aripele deasupra îi sunt împestrițate cu puî galbeni.

Țigăiul e de aceea așâ de stricăcios, pentru că el nu se mulțumescé numai cu bortirea și róderea copacilor celor căduți sau dați la pămînt, ci se apucâ și de cei sănătoși, rođîndu-le și acestora nu numai trunchiurile, ci și rădăci-nele, ramurile și mugurii.

Larva sa însă nu e așâ de stricăciósă ca dînșul, pentru

(1) Dat. Rom. din Șermaș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

că ea nu se atinge de copaciî ceî sănătoşi, ci trăesce mai mult prin *ciungî* şi *hăsci*.

Ce se atinge de originea acestuî gândac foarte stricăcios, o legendă din *Transilvania*, şi anume din Şermaş, unde-î sunt usitate şi numirile, ne spune următoarele :

«Duce că *Sân-Petru* aveà datină de a duhăni ca şi ceî mai mulţi ómenî din ȕiua de aȕi, însă nu din ȕigară, ci din *pipă*, pentru că pe vremea aceea ȕigărilor nu erau încă cunoscute.

«Intr'o ȕi, astupându-i-se pipa şi voind a o destupă cu *sulhacul*, orî şi câtă silinȕă şî-a dat, n'a putut-o de fel destupă.

«Vedënd el acésta, se făcù foc şi pară de mânîe, şi apoi, aruncând *sulhacul* cine scie unde, ȕise :

— «Atuncî să te ved, când mî-oiŭ vedé céfa ! Atuncî şi nici atuncî !

«Din *sulhacul Sf. Petru* s'a făcut apoi un gândac cu capul mic, cu un rît lung, foarte ascuȕit şi încărliat tocmai ca şi un sulhac, care se numesce *ȕigăiu* sau *ȕigăinat*, şi care de frică s'a ascuns intr'o bortă de copac.

«Şi de atuncî tot prin borȕi de copaci, pre carî şi le face el singur, trăesce el şi până în ȕiua de aȕi» (1).

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

G Â R G Ă R I Ț A.

(*Calandra granaria* L.)

Pretutindenî, unde se ține *pâne albă*, dar mai cu sémă prin magazinele și grânarele prea puțin luminate și aerisite, adese-orî se încuibéză un gândăcel care, nedepărtându-se de cu bună vreme din locul unde s'a încuibat, nimicesce în scurt timp toate *bucatele* câte se află într'însul.

Acest gândăcel foarte stricăcios bucatelor, și în deosebi grâului, secării și păpușoiului, se numesce în Bucovina: *Gârgăriță, Gârgăliță, Gârgăriță de pâne și Gârgăliță de pâne*;

În Transilvania: *Gârgără (1), Gârgăriță, Gârgăriță, Gârgăliță de bucate și Gârgăliță neagră (2)*;

În Moldova: *Gârgăriță (3) și Gârgăliță (4)*;

Iar în Țera-Românescă: *Gârgăriță (5), Curculeț (6) și Curculez (7)*, lat. *Calandra granaria* L., *Sitophilus granarius*.

(1) Alecsandri, *Poesii pop. ale Românilor*, București 1866, pag. 319; — cf. Fr. Damé, *Nouveau Dict. roum.-fr.* vol. II, pag. 66.

(2) *Gazeta Transilvaniei*, an. LIX, Brașov 1896, No. 237, pag. 6; — *Foaia Poporului*, an. I, Sibiu 1893, pag. 308.

(3) Dict. de C. S. Bucan din Pașcani.

(4) Dict. de Iord. Bran din Pașcani.

(5) *Gazeta săténului*, an. III, R.-Sărat, pag. 186;—com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Gârgărița* este insecta care străpunge grăunțele de cereale, cum: grâul, porumbul și leguminósele, cum: fasolea, mazărea, bobul, etc.»

(6) *Enciclopedia română*, tom. I, pag. 665.

(7) Fr. Damé, op. cit. vol. I, pag. 323; — Cihac, *Dict.*, t. I, pag. 71.

Gărgărița se ține de ordinea Coleopternelor, adică a gândacilor cu rit; are 3.75 mm. în lungime, 1.5 în lățimea spatelui, și e de coloro roșietică-cafenie. Ritul ei e subțirel, ce-vă încovăiat și cam de lungimea scutului de-asupra grumazului.

Despre acest gândăcel foarte dăunător, o legendă din *Țera-Românească* ne spune următoarele :

«Eră odată un om putred de bogat, așa de bogat, în cât râniă banii cu lopata, și magariile lui pline cu bucate erau așa de mari, cât ar fi putut indestulă un colț de țără.

«Pe cât eră însă omul acesta de bogat, cu dece părți eră el mai sgârcit, așa de sgârcit, că nu-î scăpă din mână nici măcar o bucățică de mămăligă mucedă la un sărac. Căci așa au fost și sunt până și în ziua de azi bogații; lor le este necontentit frică că or săraci, dacă or milul un sărac cu o *bucătură* cât de mică.

«Și în țera aia, unde eră bogatul ăsta, se întâmplă într-o vreme o fomete mare, cum nu s'a pomenit în lume, că muriaș omeni și stârpiăș muerile de fome. Măcaș bieții creștini erbă și frunze ca vitele și nici erbă și frunze nu mai erau, căci eră o secetă mare, de s'aprindeă pământul. Bieții omeni rodeaș cojile copacilor și măcaș pământ sărat, căci nimeni, nimeni nu aveă o bóbă de grău sau de porumb în țera aia. Numai magariile bogatului ăsta nemilostiv gemeaș de bucate, și el nimeruș nu da o fărâmă. Și cu cât năvăliaș omeni și cereaș bucate, cu atăta el incuia magariile cu verigi de fier și lacăte și puneă străjuiri, ca nimenia să nu se apropie. Și celui ce cereă bucate, îi răspundeă ca să-î aducă aur și argint, și apoi îi va da. Dar de unde eră să-î aducă bieții săraci aur și argint? Și așa muriaș omeni pe un cap de fome pe lângă magariile pline cu bucate ale bogatului nemilostiv.

«De la o vreme însă Dumneș sfintul, vedând atăta impietire de inimă la bogatul ăsta nemilostiv, își întorse mila și începū a plouă și rodiră câmpiile din belșug, în cât ședeăș acuma bucatele grămeși pe câmpuri. Iar în magariile bogatului nemilostiv trimise atătea *Gărgărițe*, câte bobe erau acolo, și în puțină vreme tôte bucatele nu mai rămaseră decât nisce coji, cari nu mai erau bune de nimic.

«Bogatul, de mare ciudă, se îmbolnăvi și atât de mult zăcu, în cât îl mâncară viermii de viu.

«Și de atunci a rămas de mănâncă *Gărgărițele* bucatele de prin magasiile ómenilor bogați, căci ei țin grămadă bucatele prin magasi și de multe-ori săracii rabdă fóme.» (1)

Și dacă în timpul verií nu se scóte *pânea albă* de prin gránare afară la sóre, ca să se soréscă și svínteze, ci se lasă ca să umeđéscă (2), și dacă în același timp nu se svíntéză și gránarele, atunci *Gărgărițele*, cari petrec peste érnă prin crepăturile gránarelor și ale coșurilor, eșind primăvara de prin ascunđișurile lor, preface tóte bucatele, în cari s'aú încuibat, în tărâte.

Femeiușca acestuí insect, fiind fórté productívă, depune de la 188—200 de oué în grăunțele pânei, în care s'a încuibat, și anume în fie-care grăunte câte un ou. Nu mult după acésta es din ouéle depuse larvele, numite în unele părți locuite de Români *Strepeđi*, cari prind apoi a róde făina cuprinsă în grăunțe și cari, după un timp óre-care, prefácându-se în gândăcei, adecă *Gărgărițe*, încep și acestea să ródă mieđul din grăunțe, până ce rămâne numai cója. Ne mai avénd ce róde, atunci părăsesc gránariul, și sbórá grămadă cu remășițele tărátóse cu tot (3).

Ínsă fie-care econom bun nu așteptă nici odată până ce se vor duce *Gărgărițele* singure din gránariul seú, ci el caută tóte chipurile și mijlócele cum le-ar puté mai lesne și mai de grabă depártă, índată cum a observat că s'aú încuibat în bucatele sale.

Timpul cel mai potrivit pentru depártarea *Gărgărițelor* și stárpirea lor se đice că e pe la sfârșitul lunií lui Iulie, când e *cânepa* și *haldanul* plin de suc. Atunci se taie plantele acestea de la rădăcină, se usucă la umbră într'un pod saú într'o șură, ast-fel ca să nu fie atinse de sóre, căci în

(1) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Ioan Pusdrea: «Când stă pânea albă mult de se umeđesce, atunci se bagă *Gărgărița* într'ínsa, mai ales în grăú și popușoiú, o hortescce și-í mănâncă tot mieđul.»

(3) *Șeđétórea*, an. VI, Budapesta 1880, pag. 22; — *Fósa poporului*, an. I, Sibiiú 1893, pag. 308.

casul acesta li se slăbește sucul. După ce s'au uscat, și anume înainte de a se pune pânea albă în magazin sau grânariu, se așază mai întâiu la fund un rând de cânepă sau de haldani, și de-asupra se tórna apoi grâul. La jumătatea magazinului sau grânariului se pune iar un rând de cânepă și apoi, după ce s'a așezat acuma tótă pânea, se mai pune și de-asupra un rând ca înveliș. Făcându-se acésta, pânea e scutită de acest dușman neimpăcat al său.

Se pot însă pune și haldani verđi în grâne, fiind aceștia și mai buni (1).

O sémă de Români însă pun tómnă mánunchiuri de cânepă topită, de al cărei miros încă se ȃice că fug.

Alții din contră, voind a scăpa de *Gărgărițe*, aduc și pun, în apropierea bucatelor năpăstuite, *furnicari*, și anume în nisce vase (2).

Românii din unele părți ale *Bucovinei* ieau lână, ast-fel după cum s'a tuns de pe oi, fără ca s'o spele și să se ducă *usucul* de pe dinsa, o pun câte o lécă ici colea în nisce hârburi lângă pânea din hambar sau unde se află, și apoi îi dau foc ca să ardă.

În urma acésta *Gărgărițele*, neputând suferi mirosul ce ese din lână, fug în tóte părțile (3).

O sémă de Români din *Moldova* aștern, unde știu că se află *Gărgărițe*, *Boziú verde*, lat. *Sambucus ebulus* L., pe jos. *Gărgărița* trage la dînsul ca să-l mánance, dar fiind-că *Boziú* e fórte amar și ea nu póte suferi amărăla acésta, sau piere sau fuge (4).

Mulți inși însă sunt de părere că *Gărgărițele* se pot depărta de prin hambare nu numai prin mijlocele până aici arătate, ci și prin anumite descântece.

Așa Românii din *Transilvania*, com. Bârgău, cred și ȃic că dacă, având *Gărgărițe* în hambar, veți prinde 9, le veți afumă la fum de bălegar și veți rostii următórea descântecă:

(1) *Șeștóra*, cit., p. 22.

(2) *Gazeta Transilvaniei*, cit., p. 6.

(3) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(4) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

Gărgăriță!
De ești,
De nu ești,
Până mâni să nu mai fii
Pe la casa mea,

Prin pivnița mea,
Prin hambariul meu,
Pe la grâul meu,
Că de-î fi
Capu ți l-oii suci!

atunci toate *Gărgărițele* vor fugi de la casă.

Iar dacă se află *Gărgărițe* în vecini și voesci să nu se apropie de casa ta, atunci e bine să dicî:

Gărgăriță, fata popei,
Du-te la *Mama pădurii*
Și te jocă cu ea
Și te sfădesce cu ea
Și te sărută cu ea
Și te împacă cu ea,
Da la mine nu veni,
Că eu bine nu ți-oii face,
Făr'în temniți te-oii băgă
Și'n lanțuri te-oii legă

Și în lăcăți te-oii incuie.
Fugi de la mine,
De la casa mea,
De la vatra mea,
De la șopru meu,
De la hambarul meu;
Fugi de aici,
Peri-ți-ar vița
Și parodița!

Acastă descântecă se dice înconjurând grădina de trei ori și apoi afumând o *Gărgăriță*, s'o arunci în vecini (1).

Mai departe, tot în *Transilvania*, se mai află încă și următoarele credințe cu privire la depărtarea *Gărgărițelor*:

Gărgăriță în hambar când vei vedé, fă-ți cuce și di: «*ptiū fata popei!*» că vor fugi (2).

Gărgărițe la casă când vei vedé, astupă-ți ochii și scupă peste ele de 9 ori, că toate vor orbi (3).

Gărgărița e așa de virtuoasă că, dacă este dusă dimpreună cu atari grăunțe la móră și este turnată cu acestea în coș, trece pe sub piétra morii și nu se sfarmă.

Din cauza acésta apoi ómenii se feresc de a duce grăunțe de măcinat la o móră, unde sciū că se află *Gărgărițe*, siguri fiind că, dacă ar măcină la o asemenea móră, fórte lesne s'ar puté înturnă cu *Gărgărițe* acasă (4).

(1) Com. de d-l. Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Bistrićora, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Odorheiú, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariú, și a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

În fine merită a fi amintit și faptul că ómenii cei fórte lacomi se compară cu *Gârgăra* sau *Gârgărița*(1).

Iar ómenii cei ce se bat fórte tare după mâncare, cari se amestecă și lingăresc prin óle, se numesc în Bucovina: *gârgariți* și *gârgaliți*, sing. *gârgariț* și *gârgaliț*. D. ex.: omul acesta e un *gârgariț*, sau: omul acesta e *gârgariț*.

Iar pânea, în care s'aú încuibat *Gârgărițele*, e *gârgărițósă*; grâul e *gârgărițos* sau *gârgălițos*, adecă: plin de *Gârgărițe*; și *îngârgărițat*, adecă: *îngăurit* de *Gârgărițe* (2).

(1) V. Alecsandri, op. cit., p. 319.

(2) Com. de S. Sa pár. T. Băiășel.

CARIUL DE PĂDURE.

(*Bostrychus tipographus* L.)

Cel ce a trecut mai adese-orî printr'o pădure de brađi și de moliđi, acela de bună sémă că va fi observat într'insa nu numai o mulțime de *hăscă* (1), ci și de *ciungă* (2). Iar dacă curiositatea îl va fi împins ca să jupescă vre-o bucățică de scórță de pe vre una din aceste *hăscă* sau de pe un *ciung*, orî și de pe un alt copac peste care va fi dat în atare *căđetură* (3), acela e mai mult decât sigur, că va fi aflat între scórța jupită și între lemnul de pe care s'a jupit o mulțime de cărărușe pline de un fel de făină și de un fel de viermișori.

Causa uscării acestor *hăscă* și *ciungă* e, în cele mai multe casuri, un fel de gândac mic, numit în Bucovina: *Cariu de pădure*, *Cariu mare* și *Cariu de scórță* (4); în alte părți: *Gândac de scórță* (5), iar cea a cărărușelor sau borticelelor e larva sa, numită în Bucovina: *Cariu* (6) și *Vierme* sau *Germe de cariu* (7).

(1) Sub cuv. *hașcă*, pl. *hășcă* înțeleg Românii din Bucovina un brad sau molid uscat și rupt de vârf.

(2) Sub cuv. *ciung*, pl. *ciungă* se înțelege un brad sau molid uscat, însă necăđut la pămînt.

(3) Sub cuv. *căđetură* se înțelege locul unde se află mai mulți copaci căđuți la pămînt.

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de George Onciul; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciu: «*Cariu mare* se numește gândacul, care merge pe sub scórța bradului.»

(5) Crăiniceanu, *Nomenclatura*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 335.

(6) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădășan: «*Cari* se numesc viermii ce se află între scórța bradului și între lemnul acestuia și cari bortește lemnul;» — a celor din Brașca, dict. de Anton Popovici: «*Viermele*, care se face pe sub scórța copacilor celor bătrâni și a ciungilor, se numește *Cariu*.»

(7) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic.

Cariul de pădure e un gândac de colóre castanie, rotund, și numai de 5—5.5^{mm.} de lung, cu capul mic, ascuns cu totul sub scutul gâtului, care e mare și încovăiat, iar mustețele scurte și în formă de ic.

Cu toate acestea însă că *Cariul de pădure* e așa de mic, totuși el este foarte stricacios, căci nu odată a nimicit păduri întregi de brați și moliți, pre cari i-a bortit și ros dimpreună cu larva sa, care e tot atât de stricaciósă ca și dînsul.

Pe la începutul saș pe la mijlecul lunii lui Maiu, *Cariul* acesta roesce ca și albinele.

În restîmpul roirii sale, mai ales dacã atunci e secetã mare, nu odatã ese din pădure afarã, prinde a jucã la sóre și apoi a sburã ca un roiu la țerã și aici a se pune pe pomi și pe răchiși. După acésta se întorce iarăși înapoi, intrã în pădurea din care a eșit, și aici prinde a face bortți în scórța molișilor celor verđi și femeiușca sa a se ouã prin borticelele acestea (1).

Atât din cauza borticelelor făcute de cariul acesta cât și din cauza larvei sale, care róde scórța în drépta și în stânga, brađii și molișii, în cari s'a încuibat, încep apoi pe încetul a se îngălbeni și pe urmă a se uscã cu desãvârșire.

Noroc numai că nu mult după ce se înmulțesc și se desvoltã larvele sale, adecã *Viermi de cariũ*, dând *ciocãnilorile* de dînsule, scõțendu-le cu ciocul lor cel tare și ascuțit de pe sub scórță și mâncãndu-le, le mai nimicesc.

De n'ar fi *ciocãnilorile* ca să stãrpescã la timp *Cariũ* aceștia, atunci nu sciũ, đeũ, ce s'ar alege din întréga pădure (2).

Ce se atinge de *fãinã* saș *fãninã de cariũ*, adecã de rugeturile și excrementele ce le produc cariĩ aceștia, amintim aici numai atãta că ea se întrebuintezã de către Romãniĩ din Bucovina spre același scop ca și cea a *Cariuluĩ mic* (3).

(1) După spusa Rom. din Frãtãușul-vechiũ, dict. de G. Onciul.

(2) După spusa Rom. din Bileca, dict. de Chir. Horodnic.

(3) Veđi artic. despre acesta.

STRĂLUCUL.

(*Cerambyx moschatus* L.)

Strălucul, pl. *strălucă* (1), numit în unele părți și *Gândao mirositor* (2), lat. *Cerambyx moschatus* L. sau *Aromia moschata* Serv., e un insect, care se ține de *gândacii cu córne*, lat. *Longicornia* sau *Capricornia*. Corpul său, de colóre metalică-verde sau roșie ca bronzul, e îngust și de 15-34 mm. de lung. Aripile cele de-asupra sunt albastre sau verzi sau, după cum spune poporul, în colóreă păunului (3), și foarte fin punctate.

Córnela bărbătușului sunt mai lungi decât corpul, ca niște peri vârtoși și cu închieturi, și steclesc ca pana păunului.

Strălucul petrece mai cu sémă pe *răchiiș*, pe *lițian*, lat. *Lycium barbarum* L. și pe *sdrăvăț* (4), și când îl prinđi răspândesce un fel de miros ca de *mosc*, lat. *Moschus moschiferus*.

Un alt insect, care se ține asemenea de familia *Strălucului*, și care trăesce atât pe stejarii cei bătrâni cât și pe cei de curând tăiați, e *Croitoriu* (5) sau *Gornicu* (6), lat. *Cerambyx cerdo* L. sau *Cerambyx heros* Scop.

(1) Dat. Rom. din Stroesci, dict. de I. Crișan, și a celor din Stupca, dict. de I. Savu.

(2) G. Crăniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 335.

(3) După spusa lui Ioan Savu.

(4) *Sdrăvățul* e un fel de răchită mică, tufosă, cu frunța lungăreță și mai mică decât la cele-lalte răchiiș. Din nuelele sale, cari sunt foarte mlădiöse, se fac coșărci și coșărcuțe.

(5) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Țera-Românească, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(6) *Enciclopedia română*, t. II, p. 51 și 583.

Córnele, adecă antenele acestuï insect sunt lungi, și fiind-că ele dimpreună cu capul și fălcile aũ forma unor fõrfeci de croitor, de aceea poporul ñ-a pus numele de *Croitoruï*.

Când se ivesc vara mulți *Croitorï* de aceștia, se ȓice că va merge bine vitelor lãnóse, adecă oilor și caprelor.

Iar o ȓicere sună :

Și Croitorul are fõrfeci, dar nu
croesce nimic cu ele,

care se ȓice de cel ce se laudă că are instrumente bune
dar nu scie a le întrebuiȓă (1).

(1) Com. de S. Sa pãr. T. Bãlãșel.

SCRIPCARIUL.

(*Saperda carcharias* L.)

Intre toate *Bórzele* (1) saú *Gândaciî cu córne*, cel mai răs-pândit și mai bine cunoscut Românilor după nume e *Scrip-cariul* (2), numit altmintrelea, și mai cu sémă în Bucovina, și *Scripcariu negru* (3), *Cobzariu* (4), *Țigănaș* (5) și *Plopa-riu* (6).

Insectul acesta se numesce *Scripcariu* și *Cobzariu* de a- ceea, fiind-că el, după cum spun Româniî din Bucovina și cei din Moldova, când îl prinđi în mână și-l pui la ureche, produce un fel de *gomel* saú *fițiit*, ca și când ar cânta cine-vă dintr'o *scripcuță* saú *cobză* (7).

(1) Româniî din Tereblecea, distr. Siretului, și cei din Valea-Putnei, distr. Câmpulungului, în Bucovina, înțeleg sub cuv. *bórză*, pl. *bórze* pe toți gândaciî cu córne lungi, lat. *Longicornia*.

(2) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu: «*Scripcariul* e un gândac negru cu mustețe lungi pe cari le ridică în sus»; — a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca; — a celor din Udesci, dict. de Lazăr Rotariu; — a celor din Frătăușul-noú, dict. de Nic. Rusu; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan și Iord. Bran, și din com. Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariu.

(3) Dat. Rom. din Oprîșeni, distr. Siretului, dict. de Iacob Popovicî.

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-noú, dict. de Nic. Rusu: «*Scripcariul* se numesce pe la noi și *Cobzariu*».

(5) Dat. Rom. din unele părți ale Bucovinei și Moldovei.

(6) Dat. Rom. din mai multe părți ale Bucovinei;— cf. și *Enciclopedia română*, t. II, p. 51.

(7) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — a celor din Oprîșeni, dict. de Iac. Popovicî: «Atât *Scripcariul negru* cât și cel *galben*, când îi prinđi în mână, cântă ca și când ar cânta cine-vă dintr'o

Și de ôre-ce *gomëtul* saü *țifiitul* acesta face multora și mai ales băeților o deosebită plăcere, de aceea cum dau peste vre-un *Scripcariu*, îndată îl prind, îl stupesc între ochi și apoi, ducându-l la ureche, îl fac ca să cânte (1).

Scripcariu negru și *Țigănaș* se numesce de aceea, pentru că el nu numai că cântă ca un scripcariu, ci e tot-odată și negru ca un țigan; iar *Plopariu*, pentru că petrece mai cu sémă pe plopî.

Un alt insect, care se ține tot de familia Scripcariului, însă care e ce-vă mai mic decât acesta și acoperit cu perî galbiî, e *Scripcariul galben*, numit ca și cel dintăiü și *Plopariu* (2), lat. *Saperda populnea* L.

scripcuță» ; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Scripcariul*, dacă-l pui la ureche, face *gomët*, adecă *țârțiesce*, de aceea îi spun ômenii *Scripcariu*» ; -- tot de-acolo, dict. de Iord. Bran : «*Scripcariul* are mustețe lungi și încrestate; dacă-l prinđi și-l pui la ureche *țifiiesce*, de aceea se numesce *Scripcariu*» ; — și a celor din Dumbrăveni juđ. Botoșani, dict. de Grig. Olariu : «*Scripcariul* e curat negru, are mustețe lungi. Când îl prind băeții, îl stupesc și atunci cântă. De aceea îi đie ômenii *Scripcariu*».

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu : «*Scripcariul*, când îl prind băeții, îl stupesc și-l pun la ureche ca să cânte; atunci el *cârțiesce*, cântă din gură, de aceea se numesce *Scripcariu*» ; — a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca : «Băeții prind *Scripcariul*, îl stupesc și spun ca să cânte. El începe atunci a cântă : *scărța, scărța*, și tot așa *cărție* până ce-l dau drumul ; — a celor din Udesci, dict. de Lazăr Rotariu : «Ômenii prind *Scripcariul*, îl stupesc, după cum spun ei, în gură, adecă între mustețe, iar după aceea îl duc la ureche spre a-l auđi cum cântă» ; — a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran : «Ômenii și mai ales băeții pun *Scripcariul* la ureche ca să-l audă cum cântă.»

(2) Dict. de Iacob Popovici.

PURICELE DE GRADINĂ.

(*Haltica oleracea* L.)

Nu e nici o singură primăvară, în care legumele și cu deosebire *resadul de curechiu* sau *varză* să nu fie atacat de un gândăcel ce-vă mai mare decât un *Purice de casă*, însă care are datină de a sări în colo și în cöce întocmai ca și acesta.

Acest gândăcel, de colöre albastră ca oțelul sau verde ca metalul, cu cap mic care ese förte puțin de sub scutul gätului, și cu antene subțirele în forma unui fir de păr, se numesce atât în Bucovina cât și în cele-lalte țeri locuite de Români: *Purice de grădină*, *Purice de curechiu*, *Purice de resad*, *Purice de pămînt*, *Purice de câmp* și *Purice verde* (1).

Cum a prins sëmînța de curechiu a rësări și a se desvoltă, îndată se și vöd pe *resad* o mulțime de purici de aceștia, cari încep a-ï găuri și a-ï mânca frunzișörele, ast-fel că dacă nu se ieau din cu bună vreme töte măsurile spre a se stârpi,

(1) Dat. Rom. din Frätăușul-vechiu, dict. de George Onciul; — a celor din Șcheia, dict. de Marghiöla Donuș;—a celor din Igesci, dict. de Pint. al lui T. Socolovschi: «*Puricele verde* petrece mai cu sëmă prin grădină și mânacă *resadul de curechiu*»;—a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran: «Mai este încă un fel de purice numit *Purice de câmp*, *Purice de grădină* și *Purice de curechiu*, care se hrănesce mai mult cu frunză de curechiu, de ridiche și de alte legume»;—tot de acolo, dict. de C. S. Bucan: «*Puricele de câmp* se face numai prin iarbă, sare ea și cel de casă și e verde; — veđi și *Föia poporului* an. I. Sibiu 1893, p. 296 și an. VII. Sibiu 1899, p. 162.

förte lesne se póte întîmplă ca în câte-vă ȓile tot resadul să piéră (1).

Nu în fie-care an însă și nu tot-deauna mánăncă purecîi aceștia răsadul de curechiu de o potrivă, ci ei, după cum spun unele Românce din *Bucovina*, îl mánăncă mai tare când e secetă mare și cu deosebire în *Postul Sân-Petrului*, când a crescut acuma mărișor, dar n'a apucat a se învîrtoșă, ci e încă crud (2).

Mijlócele pe cari le întrebunțéză Româncele din *Bucovina*, precum și cele din *Moldova*, spre stârpirea acestui gândăcel förte stricăcios legumelor și cu deosebire resadului de curechiu și rădichí (3) sunt următoarele:

Ieañ cenușă din Ajunul Crăciunului și al Bobotezei și cu cenușă de acésta presară apoi în ȓile de sec, adecă Miercuria și Vineria, melegariul pe care se află resadul de curechiu, sañ tot în aceste două ȓile stropesc resadul de curechiu cu aghiasmă din ȓiua *Sf. Trif*, sañ cu móre veche de curechiu (4).

Unii Români, și mai ales din *Moldova*, fac anume aghiasmă în ȓiua de *Sf. Trif* pentru alungarea și nimicirea puricilor acestora. Și cu aghiasmă de acésta, care o strîng și o păstréză peste an, stropesc apoi nu numai resadul de curechiu, ci și tóte cele-lalte legume, cari sunt atacate de acest gândăcel stricăcios (5).

(1) Cf. *Fóia poporului*, an. VII, p. 182;—idem, an. I, p. 296: «*Puricii de pămînt*, numiți *Puricii de resad* sañ *de grădină* adese cășunéză legumelor mai multă stricăciune decăt aprópe tóte cele-lalte insecte imprenă. Micile larve se ivesc prin Maiu, sárind cu repegiune și ciuruind mai ales *resadul de varză* (curechiu), calarabe, brojbe, cum și foile de ridichí, hrean, etc.»

(2) Dict. de Marghióla Donuț.

(3) După spusa Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Colancea: «*Puricii de curechiu* mánăncă curechiul și rădichile.»

(4) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Már. Donuț;—a celor din Galanesci, dict. de George Cârstean: «Când începe *Puricele de curechiu* a mánca curechiul, îl stropesc pe acesta cu *móre veche de curechiu*» — a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran: «Româncele, cari voesc să alunge *Puricii de câmp*, strîng aghiasmă de la *Sf. Trif* și cu aghiasmă de acésta stropesc apoi locul unde s'añ arătat puricii aceștia, și după acésta puricii fug.»

(5) Dict. de Iord. Bran și Nic. Const. Carp.

O sémă de Românce din *Bucovina*, pe lângă aghiasmă din ziua de *Sf. Trif*, întrebuintează spre același scop și apă din ziua de *Dochia*. Strîng adecă în ziua acésta o cantitate anumită de omét, îl topesc, și apa acésta de omét o păstrează apoi pînă sosesc timpul resadului, și atunci dacá se arată *Puriciă de curechiă*, stropesc curechiul cu dînsa. Dacá plouă în ziua de *Dochia*, atunci strîng și întrebuintează apă de acésta la stropirea resadului (1).

Dacá presurarea cu cenușă din Ajunul Crăciunului și a Bobotezei și stropirea cu aghiasmă din ziua *Sf. Trif* saú cu apă din ziua de *Dochia* nu ajută, atunci voind ca să fugărescă puriciă de pe resad, ieau crenguțe de *pelin* și cu acestea ating vârful resadului ca și când ar vré să-l măture de purici. Făcend acésta toți *puriciă* fug, pentru că nu pot suferi amărăla pelinului. Măturarea acésta însă trebuie să se facă mai adese-orî (2).

Tot așa fac și o sémă de Românce din *Moldova*, cu acea deosebire numai că acestea întrebuintează, în loc de crenguțe de *pelin*, frunze de *mestécăn*, care se dice că sunt tot atât de *amărăcióse* (3).

Româncele din munții Abrudului în *Transilvania* adună totă cenușa, câtă se face în ziua de *Patru-șeci de Sînfi*, pe vatră, și cu cenușă de acésta presură straturile cu legumele și cu resadul de curechiu pe care s'aú ivit *Puriciă de câmp* (4).

Româncele din alte părți ale *Transilvaniei*, precum bună-óră cele din comuna Reteag, voind ca *Puriciă de pămînt* să nu le mănânce curechiul și resadele în *resadniță* (pat cald, melegariu) merg Marți dimineța și, închidend ochii, scutură un sac fărinos pe resadniță, în credință că făcend ast-fel resadele vor fi scutite de purici.

O sémă de Românce însă, tot din acéstă comună, după ce aú resădit curechiul, vădend că *puriciă* aú inceput a-l mănca, îl udă cu móre de curechiu ce a rămas din érna trecută (5).

(1) Dat. Rom. din Hudenit, dict. de Măr. Duce.

(2) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Héna Cârstean.

(3) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp.

(4) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, p. 154.

(5) Din manuscrisul d-lui I. Pop-Reteganul, aflător la Academia Română.

Voind ca *Puriciî de grădină* să nu mănânce resadul de curechiu, o sémă de Românce din *Bucovina* îl sémână de regulă la *lună veche*, în credință că atunci creșce mai scurt și căpățina e mai îndesată și mai bună, și că tot odată nu-l mănâncă *Puriciî de curechiu* așa de tare. Pe când din contră, dacă-l sémână la *lună nouă*, creșce în sus, căpăținele sunt mai mici și mai înfoiate, și *puriciî* nu odată îl potopesc, așa de tare îl mănâncă (1).

Cele mai multe Românce din *Bucovina* însă aū datină de a-l sémână în ziua de *Patru-șeci de Sfinți*, creșcând că tôte legumele sémenate în acéstă zi, și cu deosebire cépa și curechiul, nu le mănâncă viermiî, omidile, *Puriciî de grădină*, precum și alte insecte stricăcioșe (2).

Un alt purice, care se ține tot de familia *Puricilui de grădină*, însă care e ce-vă mai mic decât acesta și de colóre négră, e *Puricele negru*, numit altmintrelea și *Purice de câmp* (3), *Purice de în* (4), *Purice de pămînt* sau *Puricele pămîntului* (5), lat. *Haltica nemorum* L.

Puricele acesta e tot atât de stricăcios ca și cel de grădină. El mănâncă, mai ales când e secetă mare, inul, trifoiul și curechiul, ast-fel că de multe ori nu rămâne mai nimica din aceste plante de dînsul (6).

Inul mai ales, după cum spun Româniî din *Bucovina*, n'are altă bôlă și dușman mai mare decât puricele acesta (7).

(1) Dat. și cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârștean.

(2) S. Fl. Marian, *Sêrbătorile la Români*, vol. II, p. 152.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu: «*Puricele de câmp* e așa de mare ca și cel mai mare *purice de casă*, însă e ce-vă mai negru decât cel de casă și cu capul despărțit de trup.»

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul: «*Puricele de în* sare ca și *Puricele de casă*. El e negru, are picioare lunguțe și trup rotungior.»

(5) *Țera nouă*, t. III, București 1887, p. 400.

(6) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu;— și a celor din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(7) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

BUBURUZA.

(*Coccinella septempunctata* L.)

De cum se desprimăvereză și până spre sfârșitul toamnei, vedem pretutindeni, mai ales însă prin livezi, sburând sau alergând în coce și în colo un insect mititel, al cărui corp e rotund și bulbucă, picioarele scurte, iară aripile de-asupra, adecă elitrele, roșii și cu șapte puț saș puncte negre pe dînele.

Acest insect drăgălaș și viciu, care are datină, când îl prinzi, de a-și îndoi piciorușele sub corp și a scote un fel de suc gălbui și neplăcut la miros, și care se ține de ordinea Gândacilor, și anume a celor cu trei închieturi la picioare, se numește în Bucovina: *Buburuză*, dim. *Buburugióră*, *Buburuză roșie*, *Buburuz*, *Măria popei*, *Măriuța*, *Măriuța popei*, *Găinușă*, *Găinușa lunii*, *Găina lui Dumneșeu*, *Vaca lui Dumneșeu*, *Cucușor* și *Vrăjitoare*;

În Moldova: *Buburuz*, *Buburuză* (1) și *Vaca Domnului* (2);

În Țera-Românească: *Gărgăriță* (3), *Gărgăriță-mărgăriță* (4), *Margarită*, *Margarintă*, *Boul popei* (5), *Boul Dom-*

(1) Com. de Melchisedec, fost episcop de Roman și membru al Academiei Române;—N. A. Bogdan, *Cântecele copiilor țerani* (culegere de prin jurul Iașului), publ. în *Gazeta săténului*, an. II, R.-Sarat 1885, p. 279.

(2) Dat. Rom. din Opișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob: «*Vaca Domnului* e mică, rotundă, roșie, și câte cu unul sau mai multe puncte negre pe dînsa».

(3) T. G. Djuvara, *Superstițiuni populare la Români și la diferite popore*, publ. în *Țera nouă*, an. II, București 1886, p. 226;—*Convorbiri literare*, an. XXX. vol. II, București 1896, p. 102—103.

(4) Gr. G. Toeulescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I partea I, București 1900, p. 510.

(5) Com. de Episcop. Melchisedec.

nului (1), *Boul lui Dumneșeu* (2) și *Vaca lui Dumneșeu* (3);

În Transilvania: *Buburuză*, *Buburuță* (4), *Măriuța*, *Măriuța popii* (5), *Mămăruță* (6), *Mumuruță* (7) și *Păpărușe* (8);

În Banat: *Paparue*, *Păpărușe*, *Paparugă* (9);

În Ungaria: *Buburuză*, *Păpălușă*, *Păpărușă* (10), *Măriuța* și *Paparugă* (11);

La Români din Meglenia: *Vaca Domnului* (12);

Iar la cei din Macedonia: *Păscăliță* și *Puliă aroș* (13).

Dintre toate numirile, câte i le dau Românii din Bucovina acestui insect, cea mai răspândită și mai usitată este numirea *Buburuză* și *Măriuța*.

Buburuze, sing. *buburuză* numesc Românii din Bucovina de regulă și un fel de *bubușe* rotunde și înfoiate, cari se fac pe corpul omenesc. Mai departe îndatinéză ei a numi

(1) Fr. Damé, *Nou Dict.*, p. 153.

(2) D. Ananescu, *Zoologia*, p. 218;— Tocilescu, op. cit., p. 510;— com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Cocinelă* în graiul poporului se numesc *Boul lui Dumneșeu*.»

(3) B. Nanian, *Zoologia*, p. 137.

(4) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Buburușă*, *Buburuța* sau *Mumurușă* este o insectă mică, roșie și cu puncte negre pe spate.»

(5) Com. de d-l Domejiu Dogariu, învățător în Satulung lângă Brașov: «Numiri de insecte pe aici nu prea sunt. De o singură insectă am auzit vorbindu-se, și anume de *Măriuța* sau *Măriuța popii* = *Cocinelă*.»

(6) Com. de d-l T. Frâncu: «*Măriuța* în Munții Apuseni se numesc *Mămăruță*.»—*Enciclopedia română*, vol. I, p. 870 și vol. III, p. 183;— G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în *Convorbiri lit.* cit., p. 338;— Sextil Pușcariu, *Diminuția în limba românească*, publ. în *Noua Revistă Română*, vol. I, București 1900, p. 376—377.

(7) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(8) Com. de d-l Paul Oltean;— *Revista critică literară*, an. III, Iași 1895, p. 164.

(9) Com. de d-l Aur. Iana și Ios. Olariu: «*Păpărușă* e o insectă roșie rotundă, cu *pupi* negri pe ea»;— *Familia*, an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 479.

(10) Com. de d-l El. Pop, învăț. în Șomcuta-mare.

(11) Veđi despre aceste două numiri poeziile pop. reproduse mai la vale. Iar cât despre numirea *Măriuța*, veđi și Cihac, *Dict.*, t. II, p. 186.

(12) Com. de d-l Per. Papahagi.

(13) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 191;— com. de d-l Chr. Geagea: «*Păscăliță* = *buburuză*.»

buburuze încă și ridicăturile saū globurelele cele rotunde, ce se fac pe cōja unor bostanī, cari din cauza acēsta se și numesc apoi *bostanī buburuzoși*.

Avēnd corpul insectului acestuia forma unei bubuțe rotunde și mai ales sēmēnānd el în cāt-vā cu globurelele de pe cōja bostanilor, de aceea, cred eu, s'aū îndatinat Romāniī din Bucovina și cei din Moldova a-l numi *Buburuz* și *Buburuză*.

Buburuza, după cum am spus și mai sus, e un insect frumușel, curățel și sprintenel. Decī numirile de *Măria popei* și mai ales *Măriușă* cred că sunt numiri de desmerdare, cari i s'aū dat din aceeași cauză, din care l-aū numit și Germaniī *Marienkäfer*. Probabil că tot din acēstă cauză s'a numit el de către Romāniī din Țera-Romānescă *Margarită* și *Margarintă*.

Găinușă, *Găinușa lunii* și *Găinușa lui Dumnezeu* se numesc de aceea, pentru că, după cum spun Romāniī din unele părți ale Bucovinei, precum bună-ōră cei din comuna Stupca, districtul Gura-Homorului, și cei din Buniți, districtul Sucevei, are *șapte puī* (puncte) pe aripile sale tocmai ca și *găinușa* (germ. Siebengestirn), ce se arată sēra pe cer și care are asemenea *șapte puī*, adecă *șapte stele*.

Vrăjitoare se numesc de aceea, pentru că ea, după cum ne vom incredința mai apoi, se întrebuinteză de către Romāniī de pretutindenī, și mai ales de către feciorī și fete, ca prevestitōrea locului în care parte se vor însurā saū măritā, precum și a timpului cum are să fie acesta în viitor.

Păpărugă și *Păpărușe* se numesc probabil din acea cauză, fiind-că colōrea elitrelor sale este roșiatică tocmai ca și colōrea *macului roș* saū, după cum se numesc planta acēsta în unele părți locuite de Romāni, *paparună* și *paparōne*, lat. *Papaver Rhoeas* L. (1)

Din care cauză însă se va fi numind *Boul popei*, *Boul lui*

(1) Dr. D. Brândză, *Prodromul florei române*, Bucuresci 1879—1883, p. 116. — D-l P. Oltean imi scrie că Romāniī din Transilvania o numesc de aceea *Păpărușe*, fiind-că colōrea aripelor sale sēmănă cu colōrea plantei numită *păpărușe*. De e însă planta *păpărușe* sinonimă cu *macul roș*, până acuma n'am putut aflā.

Dumnegeu, Vaca lui Dumnegeu, Cucușor, Mămăruță și Mummuruță, până acuma nu mi-a fost cu puțință a afla.

Am ȃis mai sus cĂ *Buburuza* servește Romănilor de pretutindenă ca un mijloc spre cunoscerea timpului, cum are sĂ fie în viitor, și mai ales a locului din care parte va fi *ursita* saĂ *ursitul*.

Drept aceea feciorii din Bucovina, cum prind o buburuză, îndată o și pun în palmă și ȃic :

Buburuză
Uză,
În cotro-I sbură,
Acolo m'oiĂ însurĂ ! (1)

saĂ :

Buburuză
Ruză,
În cotro-I sbură
Acolo m'oiĂ însurĂ ! (2)

saĂ așă :

Buburuză,
Buburuză,
În cotro-I sbură
Într'acolo m'oiĂ însurĂ ! (3)

Rostind cuvintele acestea, cred cĂ în cotro sbĂrĂ *Buburuza*, într'acolo le va fi partea și norocul, adecă într'acolo se vor însurĂ.

Iar dacĂ *Buburuza* nu voesce sĂ sbĂre, dacĂ-și sgĂrcesce piciĂrele și le ascunde sub sine, dacĂ stĂ locului, ca și cĂnd ar fi mĂrtĂ, și la urma urmelor se rostogolesce și picĂ jos, atunci e semn rĂu, cĂci cel ce i-a rostit cuvintele de mai sus în scurt timp trebuie sĂ mĂrĂ (4).

Unii feciori, precum bunĂ-ĂrĂ cei din orașul CĂmpulung și de prin împrejurimea acestuia, cred cĂ dacĂ vor prinde un *Buburuz*, il vor luĂ în mĂnĂ și-i vor lĂsĂ sĂ umble pe

(1) Din Buninși și Mihoveni, com. de St. Goraș.

(2) Din Brăesci și Ilișesci, sat în distr. Gurei-Homorului.

(3) Din Marginea, sat în distr. Rădăușului.

(4) Cred, Rom. din Ilișesci.

unde va voi el, atunci *Buburuzul*, umblând în colo și în cōce, are de la un timp numai decât să sbōre într'acolo, unde le va fi partea și norocul, unde se vor însurà. Iar dacà nu voesce de fel să sbōre, atunci e un semn cã nu se vor însurà de grabã, cã vor rēmãné un timp mai îndelungat *holteï, feciori tomnatecï* sau chiar *burlacï*, adecã pentru totdeauna neînsurați.

În restimpul acela însă, pe când *Buburuzul* se preumblă în drépta și în stânga, rostesc următōrele cuvinte :

Buburuz
Tuz,
În cotro vei sburà
Acolo m'oiũ însurà
La resãrit de-ĩ sburà,
Acolo m'oiũ însurà.
La apus de vei sburà,
Acolo mĩ-oiũ cãutã

Mie soție,
Numai sã fie
Tinereã
Și frumuseã,
Ca și-o florceã,
Și dupã ce voiũ aflã-o,
În brațe cã voiũ luã-o
Și 'n guriț'oiũ sãrutã-o! (1).

Și precum fac fecioriĩ, tot așã fac și fetele. Acestea încã, cum prind vre-o Buburuzã, îndatã o pun pe palmã și dic:

Buburuzã,
Buburuzã,
Unde-ĩ sburã
Acolo m'oiũ mãritã! (2)

saũ :

Buburuzã burburã,
În cotro vei sburã,
Într'acolo m'oiũ mãritã! (3)

saũ :

Ruzã,
Buburuzã,
În cotro-ĩ sburã,
Într'acolo m'oiũ mãritã! (4)

saũ :

(1) Com. de Vas. Burduhos și George Ciupereã, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Știulbicanĩ, com. de Ioan Boca, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Bréza, distr. Cãmpulunguluĩ, com. de Eusebie Prelci, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Budeniț, diet. de Mãr. Dutcã.

Buburuză
Ruză,
În cotro-î sburâ
Într'acolo m'oiu mărită! (1)

saŭ așă :

Măriuță,
Măriuță,
În cotro-I sburâ,
Într'acolo m'oiu mărită! (2)

Rostind cuvintele acestea, fetele așteptă până ce sborâ Buburuza. Și în cotro sborâ, într'acea parte de țeră cred ele că se vor mărită.

Aceași datină și credință, care există la Români din Bucovina în privința acestui insect, o aflăm și la Români din *Moldova*.

Feciorii și fetele, une-orî chiar și băeții și copilele din această țeră, cum prind vre-o *Buburuză*, o pun pe degetul arătător de la mâna stângă și dic:

Buburuz,
Buburuz,
În cotro-î sburâ,
Într'acolo m'oiu mărită!

De-î sburâ la răsărit,
Bărbatu mî-a fi zărghit,
De-î sburâ către apus,
Bărbatu mî-a fi supus! (3)

saŭ:

Buburuz,
Buburuz,
În cotro-î sburâ,
Într'acolo m'oiu mărită!

saŭ:

Buburuz,
Buburuz,
În cotro-î sburâ,
Într'acolo m'oiu însurâ!

(1) Dat. Rom. din Tereblecea.

(2) Dat. Rom. din Marginea, distr. Rădăuțului, și a celor din Crasna, distr. Storojinețului, com. de Vict. Petrescu.

(3) N. A. Bogdan, *Cântacele copiilor țerani*, publ. în țiar. cit.

Și rostind cuvintele acestea așteptă până ce sbóră. Iar Buburuza, ajungând la vârful degetului, trebuie să sbóre într'o parte ori alta (1).

În privința datinei și a credinței Românilor din *Țera-Românescă* despre acest insect, d-l T. G. Djuvara scrie următoarele :

«Cunósceți obiceiul fetelor și al băeților, când prind o *Gărgăriță*, de a o pune pe palmă, fără a-i face nici un rău, și a-i dice:

Gărgăriță
Mărgăriță,
În cotro vei sbură,
Acolo m'oiți însură!

«Rostindu-se aceste cuvinte, se crede că *Gărgărița* se duce să pórte veste acolo, unde o trimitem, și că *e păcat s'o omorim*» (2).

Iară într'o nuvelă, tot din *Țera-Românescă*, cetim următoarele:

«S'a stricat hora. Stanca iea de mână pe nea Chivu.

— «Ia vino 'n coa să-ți găcesc norocul. — Și nea Chivu tremură, par' c'ar fi bolnav de friguri, și merge ca un copil.

— «Aïdi, aïdi. Uite, veđi? Am prins o *Gărgăriță*.

«Stanca se pune jos pe érbă. Tóte fetele și flăcăii se fac rôtă împrejurul ei. Și ea, ca o țigancă cu ghiocu, începe:

— «Uite-te bine la *Gărgăriță*, nea Chivule!

«Stanca o iea în vârful degetelor și i-o arată.

— «Na, aci e gura; uite-te piciorușele ce mici sunt, ce subțirele. Are aripóre mici, mititeluțe și pe de-asupra petele ale negrele, le veđi? nu-ı așa că sunt multe de tot?

«În vremea asta nea Chivu ar fi putut spune petele din ochii Stancăi, pe care le vedeă mai bine decât pe ale *Gărgăriței*.

— «Petele astea sunt satele, în care póte să se însóre un flăcău, după cum vrea *Gărgărița*, să veđi!

«Stanca așeză pe dosul palmei și începe:

(1) Com. de Episc. Melchisedec.

(2) Superstițiuni populare la Români și la diferite popóre, publ. în *Țara nouă*, an. II, Bucuresci 1886, p. 226.

Gărgăriță,
Mărgăriță,
În cotro-îsbură,
Într'acolo m'oiu însură.

«Și ȕice așa de trei ori, și *Gărgărița* sbóră, iar fetele și băieții bat din palme.

— «Ei vedeți, spre satu nostru, de aici o să ieși fata, aici o să te 'nsori. Să scii că ea nu minte. Așa s'a întâmplat și cu Mitu al Voicăi și cu Radu al Négăi. Eă le-am găcit.

«Nea Chivu dór atâta a făcut :

— «De una-î bine, că o să fie din sat.

— «Ei, cum Stanco, *Gărgărițele* nu mint nici odată ?

— «Nu, ȕeă; uite, în cotro sbóră ele, e sciut, par'că e voia lui Dumneȕeău» (1).

Datina și credința Românilor din *Țera-Românescă*, după cum prea lesne se pôte cunósce din aceste două citate, e aceeași ca și cea a Românilor din Bucovina și Moldova.

Una însă nu-mi vine la socotélă! Să se refere óre ver-surile de mai sus la insectul *Gărgăriță*, numită altmintrelea în unele locuri și *Curculez*, lat. Calandra granaria L., sau să se numescă *Buburuza* în *Țera-Românescă* întru adevér și *Gărgăriță* ?

Nici una nici alta nu-mi vine a crede. Și asta din mai multe puncte de privire.

Mai întâiă *Gărgărița* petrece, după cum scie ori-și-cine, mai mult ascunsă la umbră prin magazinele și grânarele de pâne decât afară la lumină, pe când *Buburuzei* îi place mai mult lumina și aerul curat.

Al doilea *Gărgărița*, după cum e cunoscut tuturor Românilor, prin urmare și celor din *Țera-Românescă*, e un insect fórte stricácios, fiind-că nimicesce adese-ori grânare întregi de pâne (2), pe când din contră *Buburuza* e fórte folositóre, pentru că atât ea, cât și larva ei se nutresc cu sucii *Păduchilor de pom*, numiți altmintrelea și *Păduchi de frunze* (3),

(1) *Convorbiri literare*, an. XXX, vol. II, Bucuresci 1896. p. 102-103.

(2) Nanian, op. cit., p. 136; — Ananescu, op. cit., p. 217.

(3) Nanian, op. cit., p. 137.

lat. *Aphis rosae* L., *Aphis sorbi* Klt., cari sunt foarte stricăcioși, și mai ales pomilor roditori.

În fine al treilea, după cât îmi este mie până acuma cunoscut, Românii de pretutindeni cred și spun că numai acele vietății nu e bine, e păcat să le omori, cari sunt folositore, pe când toate cele-lalte, despre cari sunt ei convinși că-s stricăcioase, nu le prea cruță, ci ori când le dă mâna, caută să le nimicească și să se cotorosască de ele.

Prin urmare fiind *Gărgărița* stricăcioasă, Românii nu pôte să le placă, și de aceea fie-care caută toate chipurile și mijlocele cum ar puté-o mai lesne și mai de grabă depărtă din magazinele și grânarele lor și a o nimici. Iar cât despre purtat pe palmă și de desmierdat și jucat cu dînsa nici vorbă!

Din contră, despre *Buburuză*, fiind folositore, cred și spun Românii din *Bucovina*, precum și cei din *Moldova*, că e păcat s'o omóre (1). Iar când îi întreb: de ce nu e bine, de ce e păcat s'o omori? nu știu să-ți spună folosul ce ni-l aduce, ci numai atâta că așa le-au spus și lor bătrânii, și că de ce s'o omorîm, dacă nu ne face nici o stricăciune, nici un rău!

Stând ast-fel lucrul, cred că cuvîntul *Gărgăriță* s'a pus în fruntea versurilor de sus mai mult din nesciință sau greșelă, și nici de cum că aceste versuri s'ar referi la insectul cu acest nume.

Deci în locul cuvîntului *Gărgăriță* ar fi trebuit, după părerea mea, să se pue *Mărgăriță*, căci așa cred eu că se va mai fi numind *Buburuza* în unele părți din Țera-Românească.

Și cum că într'adevăr se va fi numind sau cel puțin se va fi numit când-vă așa, avem dovadă numirile *Margarita* și *Margarintă*, cari i se dau acestui insect în alte părți tot din Țera-Românească.

În fine copiii din Diosci, jud. Romanați, când prind primăvara o *Buburuză*, care de către dînșii se numesce *Boul lui Dumneșeu*, ca și în alte părți ale Țerii-Românești, încă ȳic:

(1) În *Șeșetorea*, an. I, Fălticeni 1892, p. 192, se află următoarea superstițiune din Moldova: «Să nu omori *Vaca Domnului*. De se referă credința acesta la *Buburuză* nu știu.

Gărgăriță,
Mărgăriță,
În cotro-î sbură,
Într'acolo m'oiu însură! (1)

Și ôre de ce fac ei acêsta? De ce nu dic: *Boul lui Dumneșeu*, după cum numesc ei *Buburuza* în vorba de tôte di-
lele? Probabil din causă că ôre-când versurile acestea se
vor fi rostît :

Mărgăriță,
Gărgăriță,
În cotro-î sbură,
Într'acolo m'oiu însură,

ceea ce nu e tot una cu :

Gărgăriță,
Mărgăriță.

Dar să lăsăm acuma pe Munteni în pace și să trecem la
Românii din *Transilvania*.

Băeții din unele părți ale Transilvaniei, precum bună-ôră
cei din Hașeg, comitatul Hunedôrei, când prind o *Buburuză*
saă *Păpărușe*, după cum o numesc ei, o pun pe mână și dic:

Păpărușe rușe,
Sue-mă 'n cărușe (2),
Că de mă-î sul,
Eă țî-oiu spune
Unde-î mumă-ta
Și tată-tău.
Muma ta e 'n furci,
Tatăl tău e 'n Turci!

Și tot așa-î descântă ei, până ce sbôră (3).

Iar fetele, când o află, o prind și puind-o pe degete o
lasă să sbôre dicând :

Buburuță
Ruță,

(1) Gr. G. Tocilescu, op. cit., p. 510.

(2) *Cărușe* = căruță cu două rôte.

(3) Com. de d-l Paul Oltean.

În cotro îi sbură,
Într'acolo m'oiu mărită ! (1)

Tot așa fac și fetele din munții apusenii ai Transilvaniei.
Acestea ȳic :

Măriuță,
Măriuță,
În cătrău vei sbură,
Într'acolo mă voiu mărită ! (2)

În fine tot în Transilvania, și anume în com. Fărăgău de lângă Reghinul săsesc, se află și următoarea legendă despre *Buburuză* :

«ȳice că *Împăratu roșu* a avut o fată și un fecior.
«Amândoi frații aceștia erau frumoși de nu aveau pereche, și erau buni și drăgălași până erau mici. După ce crescură însă mai mari s'aun făcut răi și blestemați din cale afară.

«Împăratul s'a supărat rău, și în supărarea sa l-a lovit guta și a murit.

«Rămânând împărăția fără cap, începură cei doi frați la sfadă, că nu sciau care are mai mult drept la împărat. Fata ȳicea că ea are mai mult drept, că dór ea eră mai bătrână. Iar feciorul ȳicea că el are mai mult drept, că dór numai feciorul póte să fie împărat.

«Și așa se sfădiră ei cât se sfădiră, până odată feciorul venind beat acasă, s'a năpustit asupra surorii sale ca s'o alunge din împărăție.

«Fata însă, coala vânjósă și voinică, nu-i purtă frica. Și, nepăsându-i de el nici cât de un pui de cioră, l-a luat într'o ȳi de cefă și l-a dat afară din împărăție.

«Feciorul, la rândul său, neputând răbdă rușinea, s'a întors înapoi, unde, omorîndu-și sora, s'a suit pe tron și a împărățit multă vreme.

«Dumneȳeu însă a făcut din trupul fetei omorite, drept pomenire, o gujolie mică și roșie pe spate numind-o *Buburuză*, care trăesce și adî și o vedem și noi» (3).

(1) Dat. Rom. din Fărăgău, de lângă Reghinul săsesc, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Com. de d-l Domeșiu Dogariu.

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

Băeții din *Ungaria*, când prind o *Măriuță*, și o pun pe palmă, dic:

Măriuță, Măriuță,
Sue-mi-te în căruță,
Că iată vin Turcii
Și-ți mănâncă toți pruncii!

Alții însă, tot din *Ungaria*, prindend-o și puind-o pe o palmă, o lasă mai întâiu să mērgă puțin în colo și în cōce, și apoi dic:

Buburuză
Ruză,
În cotro-î sbură,
Acolo m'oiu însurà!

Iar fetele dic:

Buburuză
Ruză!

saū:

Păpăruză
Ruză,
În contro-î sburà,
Acolo m'oiu mărità! (1)

Românii din *Banat*, mai ales însă flăcăii și fetele, au datină că eșind vara la câmp și aflând vre-o *Păpăruē* sau *Paparugă*, după cum o mai numesc ei, o ieaū în mână și dic:

Paparue
Rue,
În cotro veī sburà,
'N acolo m'oiu însurà,

saū:

Paparue
Rue,
În cotro veī sburà,
'N acolo m'oiu mărità! (2)

(1) Com. d-1 El. Pop.

(2) Aurel Iana, *Din credințele poporului român*, publ. în *Familia*, an XXVI, p. 479.

saŭ așă :

Rugă, rugă,
Paparugă,
În cotro tu veî sbură,
În colo m'oiŭ însurâ ! (1)

Făcând acêsta, cred că în care parte sbôră *Paparuga*, în acea parte de sat saŭ jur se vor însurâ orî mărită (2).

Dacă nu sbôră *Păpăruia*, atuncî e semn că anul acela feciorul saŭ fata, ce a pus-o, nu se va mai căsătorî (3).

Ce spun Româniî din *Ungaria* asupra acestui insect, când îl prind, am văđut mai sus, ce cred însă despre dînsul, nu sciŭ alta nimic, decăt numai aceea ce se pôte cetî în următorea poesie poporală din Satmar :

Frunză verde de cicóre,
Pier feciorii în prinsóre.

Merg părinții

Cu florinții

Și fetița

Cu groșița

Să-î pôtă răscumpără,

Dar nu-î lasă a scăpă.

Merge și o fecioriță

Cu năframa de credință :

— Jupâne, cinstit birăŭ,

Lasă-mî pe bădițul meŭ,

Că m'oiŭ face rugă,

Rugă, *păpărugă*,

Păpărugă face-m'oiŭ

Pe rostee pune-m'oiŭ ! ...

Domniî rēŭ s'aŭ speriat,

Pe bădița l-aŭ lăsat,

Căci drăguța cu dreptate

Te-a scôte și de la mórte ;

Și drăguța cu credință

Scôte-te-a și din temniță (4).

În fine băeții de Român din *Macedonia*, la cari există asemenea credința că'n cotro va sbură *Buburuza*, din acea parte își vor luă soțiile, când prind o *Buburuză*, ție :

Ncalți-ti,

Mbalți-ti,

Că-ți fudiră soații

Dihuva s-Mirihuva

C'un birbiliŭ di viin

Ș-cu nă mnată di sari.

Încalță-te,

Îmbalță-te,

Că-ți fugiră sôtele

La Dihuva și la Mirihuva

Cu un pahar de vin

Și c'o mână de sare.

(1) *Familia*, an. IV, Pesta 1868, p. 327.

(2) Aurel Iana, loc. cit.

(3) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

(4) Paulina Pelle, *Doine și hore pop. din Satu-mare în Ungaria*, publ. în *Familia*, an. VIII, Pesta 1872, p. 461.

saŭ :

Pulŭ, pulŭ aroș
Zamă, zamă di gugoș,
Spuni-ni calea oilor,
A oilor și-a boiler,
Că ti talŭ cu cōrda
Cu cōrda-l Dumniđeŭ.

Puŭ, puŭ roș,
Zamă, zamă de gugoș,
Spune-mi calea oilor,
Oilor și a boiler,
Că te taiŭ cu sabia,
Cu sabia lui Dumneđeŭ.

saŭ :

Păscăliță liță,
Adă-ni pipuță,
Pipuță noauă,
Si-ni ti bag tra Paști
Cu oauli aroși.

Păscăliță liță,
Ada-mi păpuți,
Păpuți noi,
Să-i încălț la Pasci
Cu ouele roși (1).

Ce se atinge de prevestirea timpului, Româniî din *Bucovina* spun că dacă *Măriuța* sbōră de pe mână, când o ți pe acēsta, are să fie vreme bună, iar dacă nu vrea să sbōre, are să fie vreme rea (2).

Când își lasă aripile cele de desubt afară, are să fie o cumpēnă fōrte mare.

Iar când se bagă în casă, are să fie frig (3).

Româniî din *Transilvania* însă cred și ȃic:

Când veȃi o *Buburuză* sburând spre rēsărit, e semn că are să plouă (4).

Când veȃi o *Buburuză* sburând spre amēȃȃ-ȃi, e semn că are să se rēcōrēcă vremea (5).

Când prinȃi o *Buburuză* primăvara de timpuriŭ, e semn de vreme bună și căldurōsă (6).

Afară de acēsta mai cred Româniî din *Transilvania* că:

A vedē la cine-vă o *Buburuză* pe umeri, e semn că o să-ȃ vină vre-o greutate (7).

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromănilor*, p. 191-192.

(2) Cred. Rom. din Valea-Putnei.

(3) Cred. Rom. din Udesei.

(4) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.

(5) Cred. Rom. din Reghinul săsesc.

(6) Cred. Rom. din Șomfalăŭ.

(7) Cred. Rom. din Bistrița.

Iar când afli *Buburuze* mórte, e semn că te va ajunge vre-un necaz (1).

Dar de óre-ce *Buburuza*, după credința unora, e făcută din *sângele lui Avel* (2), și ca atare e prietina *Maicii Domnului* (3) și *nepóta dragostei* (4), de aceea :

Când veđi la cine-và o *Buburuză* pe pălărie, e semn că o să-í pice dragă cine-và (5).

Iar *Buburuza roșie* la fete pe năframă a vedé, e semn că sunt îndrăgostite (6).

Și tot din cauza acésta, că *Buburuza e nepóta dragostei*, unele fete o și întrebuițéză spre a-și face *pe dragoste* cu dinsa.

Așă dacă o fată vrea să fie frumósă ca să placă feciorilor, prinde o *Buburuză* și spélându-se cu apă de pe dinsa în ajunul Pascilor, se đice că se face roșie ca o flóre (7).

Fata, care voesce să fie iubită de atare fecior, dacă va luá mai multe *Buburuze* uscate și bine mărunțite, le-a pune într'o plăcintă umplută cu urdă și cu mărar, și le va da apoi feciorului respectiv ca să le mânânce, acela va iubi-o (8).

Iar avênd o fată drăguț, și acela nu vrea ca s'o mai iubéscă, dacă-í va da vin-ars cu *Buburuze*, drăguțul seú din nou va îndrăgi-o (9).

Dar nu numai atâta, ci :

Buburuza uscată la fum e bună și în contra petelor pe trup (10).

Iar aripile de *Buburuță* sunt bune în contra pecinginei (11).

În fine trebuie să mai amintim și aceea că de familia

(1) Cred. Rom. din Reghin.

(2) Cred. Rom. din Bistrița.

(3) Cred. Rom. din Madaraș.

(4) Cred. Rom. din Cluș.

(5) Cred. Rom. din Bistrița.

(6) Cred. Rom. din Téca.

(7) Dat. și cred. Rom. din Borsec.

(8) Dat. și cred. Rom. din Cluș.

(9) Dat. și cred. Rom. din Felfalău.

(10) Dat. și cred. Rom. din Dumbrava.

(11) Dat. și cred. Rom. din Prisiop. — Tóte datinele și credințele acestea mi le-a com. d-l Th. A. Bogdan.

Buburuzei se mai ține încă și *Buburușióra* sau *Buburuza mică*, lat. *Coccinella* dispar Schneid, sau *Coccinella bipunctata* L., care e ce-vă mai mică decât *Buburuza*, despre care ne-a fost până acuma vorba, și care are de regulă pe fie-care elită numai câte un singur pui sau punct negru, apoi *Buburuza galbenă*, lat. *Coccinella impustulata* L., ale cărei elitre sunt turbure-gălbii și cu mai multe puncte negre pe dinsele.

Afară de aceste *Buburuze* mai sunt, după cum spun o sémă de Români, încă și *Buburuze negre, albăstrii, verđi și cafenii* ca sumanul de șiiac.

Mai toate *Buburuzele* acestea, precum și cele amintite mai sus, sunt pe pânțele negre și cu dungii pe coste ca solzii de pește, iar pe aripile de-asupra au *buburuze*, adică punctișóre sau puiuți negri. La unele *Buburuze*, punctele acestea sunt cu soț, la altele însă fără soț. Mai rari sunt însă cele cu soț, și tocmai pre acelea le întrebuițeză vrăjitoarele la diferite descânțece și vrăji (1).

(1) Dict. de Vasile Văcărean din Putna.

A L B I N A.

(*Apis mellifera* L.)

Albina e răspândită mai peste totă fața pământului și ca atare nu numai că e cunoscută de toți oamenii, ci ea, pentru facultatea ei de a culege miere și a produce faguri din cari se face cêra, a fost domesticită, îmbunătățită și întrebuințată din timpurile cele mai vechi spre folosul omenirii.

De aici vine apoi că și Românii nu numai că au cunoscut-o și cultivat-o chiar de la începutul existenței lor ca Români, ci tot-odată că au despre dînsa și o mulțime de legende, datine și credințe.

Cari sunt legendele, datinele și credințele acelea și ce mai spun Românii despre dînsa, se va vedé din șirele ce urmază. Vom începe deci mai întăi cu reproducerea legendelor, și în special cu cele cosmogonice, din cauză că *Albina* jôcă în cosmogonia poporană română un rol foarte interesant.

Prima legendă cosmogonică, și anume din *Bucovina*, com. Cireș-Opaiț, e acésta :

«Dice că înainte de facerea lumii nu eră pămînt, sôre, lună și stele, nici oameni și vietăți, ca în ziua de astăzi, ci numai o apă ori în cotro te-ai fi întors și te-ai fi uitat. Iar pe de-asupra acestei ape nemărginit de mare umblă în colo și în côce *Dumnezeu* și cu *Dracul*, unicele ființe pe atunci.

«De la o vreme însă, săturându-se *Dumnezeu* de atăta umblătură în drépta și în stînga și voind să aibă macar o bucățică de loc, unde să se așeze și să se odihnescă, se hotărî să facă pămîntul. Și cum se hotărî, trimise pe *Dracul*

în fundul mării ca să ieă de acolo *sămînță de pămînt* în numele lui și să i-o aducă de-asupra apeî.

«*Dracul* nu se puse de pricină, ci cum îi porunci *Dumneșeș*, de-auna se și cufundă în apă. Dar când a ajuns în fundul mării, nu luă *sămînță de pămînt* în numele lui *Dumneșeș*, după cum i s'a spus, ci în numele seș. De aceea, încuviinșându-i-se a-și luă sēmînța trebuincioșă și eșind cu dînsa afară, până ce a ajuns de-asupra apeî, unde sta și-l așteptă *Dumneșeș*, nu i-a rēmas nimica în mână.

«*Dumneșeș*, cum l-a vēșut c'a eșit de-asupra apeî, l-a și întreat: adus'a sēmînță ori nu ?

«*Dracul*, deschidēnd mâniale și vēșēnd cā nu i-a rēmas nici un fir de *sēmînță de pămînt* în palmă, nu rēspunse nimica, ci se cufundă a doua oră în mare, dar luând și de astă dată sēmînță în numele seș, și nu într'al lui *Dumneșeș*, pāși ca și întăia oră, cu tōte cā de astă dată a șinut *sēmînța de pămînt* cu mult mai bine în mână decāt mai nainte.

«Cufundāndu-se a treia oră a luat acuma *sēmînță de pămînt* atāt în numele seș, cāt și al lui *Dumneșeș*. Și fiind-c'a luat în numele amāndurora, de aceea, cānd a sosit de-asupra apeî, i-a rēmas pușin pămînt sub unghii, iar cea-laltă sēmînță, deși a luat cāt a voit, s'a spēlat printre degete și s'a perdut ca și mai nainte.

«Înșă *Dumneșeș* s'a bucurat și de acēsta, a scos pămîntul, cāt a mai rēmas sub unghiile *Dracului*, a făcut din el o *turtișă*, și pe turtișă aceea s'a pus apoi ca să așipēscă măcar cāt de pușin.

«*Dracul*, vēșēndu-l cā se culcă, ce-l plesnesce prin minte?... se gāndesce să-l rēștōrne în apă ca să se inee, și apoi să se facă el stāpān peste pămînt. Și cum s'a gāndit, așā a și făcut. Cānd cugetă el cā *Dumneșeș* a adormit acuma dus, se puse să-l rēștōrne în apă. Înșă cum începū a-l rostogoli, de-auna începū și pămîntul a cresce în partea aceea, în care l-a rostogolit.

«*Dracul*, vēșēnd cā în loc să se rēștōrne *Dumneșeș* în apă, începe pămîntul de sub dînsul să creșcă, se gāndesce ca să se pue pe pămîntul care a crescut, și așā, avēnd unde sta, îi va fi mai ușor a-l rēșturnă. Dar ce folos! cāci cum

s'a încercat de astă dată să-l răstórne, pămîntul a crescut în acea parte mai tare.

«Acuma și-a gândit *Dracul* alta. Vădënd adecă că *Dumneđeũ* stă pe pămînt ca pe o scândură, s'a pus să-l împingă într'o lature, dar pămîntul a crescut iarăși, și anume tocmai în partea aceea în care l-a împins.

«Vădënd acésta *Dracul*, i-a venit acuma, pentru cea de pe urma óră, un gând și mai potrivit cum să-l răstórne pe *Dumneđeũ*. Și-a gândit adecă că pămîntul a crescut din trei părți, decî are acuma destul loc unde a se împotrăpi ca să-l pótă răsturnă pe *Dumneđeũ* în apă. Dar în zadar, că și de astă dată n'a reușit, de óre-ce când a voit el să-l răstórne pe *Dumneđeũ* în apă, pămîntul a crescut și în acésta parte.

«Și acuma, după ce *Dracul* l-a rostogolit pe *Dumneđeũ* în patru părți, pămîntul cuprindeă atâta, în cât apa nu mai aveă loc unde să încapă.

«Sculându-se după acésta *Dumneđeũ* și vădënd că pămîntul e așa de mare, că apa nu are mai nici un pic de loc unde să steă, a picat pe gândurî: ce să începă și să facă ca și apa să aibă loc? Dar de géba, căci orî și cât a gândit, n'a putut-o scóte la capét. În urmă își trase pe sémă: să întrebe vietățile, pe carî le făcuse în réstimpul acesta pe pămînt, că póte acestea i-or sci spune.

«Pe atuncia însă cel mai deștept și mai ajuns de cap dintre tóte vietățile eră *Ariciul*. De aceea trimise el pe *Albină* ca să mérgă la *Ariciũ* și să-l întrebe pe acesta ce să facă.

«*Albina*, ducëndu-se la *Ariciũ*, îi spuse la ce a trimis-o *Dumneđeũ*.

«*Ariciul* însă n'a voit să-i spună, ci îi díse numai atâta:

—«*Dumneđeũ* e dóră a-tot-sciutor. El scie prea bine ce să facă, ce mă mai întrébă pe mine, un biet nemernic!

«*Albina*, vădënd că *Ariciul* nu voesce să-i spue, eși afară, dar nu s'a întors așîși îndată cum a eșit, ci s'a pus pe usciorul ușei din afară a locuinței *Ariciului*, anume ca să audă ce va díce mai pe urmă acesta.

«Și întru adevěr că nemijlocit după ce a eșit de la dînsul, *Ariciul* a și început a vorbi și a díce:

—«Ce?.. pare că *Dumneđeũ* nu scie să facă délurî și munți,

văi și văgăunî și atunci de bună sémă că și apa va avé destul loc!

«*Albina*, auđind acésta, bucuria ei!.. de-auna și sbóră de unde erà ascunsă și se duce țintă la *Dumneđeũ* ca să-ı spue ceea ce a auđit.

«*Ariciul*, vėdėnd că *Albina* l-a înșelat și l-a ascultat ce a vorbit, a blestemat-o đicėnd că, de óre-ce délurile și munții sunt de trebuință spre folosul ómenilor, de aceea aceștia să-ı mănánce *scărna*.

«Însă *Dumneđeũ*, pentru binele ce i l-a făcut *Albina*, n'a lăsat să fie așa cum a voit *Ariciul*, ci a binecuvėntat-o ca *scărna* saũ baliga ei să nu fie spurcată, ci bună de mánat și aceea e *mierea*» (1).

O variantă a acestei legende, tot din *Bucovina*, și anume din com. Fundul-Sadovei, sună precum urmėză :

«Đice că *Dumneđeũ*, după ce a făcut lumea, n'ar fi sciut cum să facă munții și văile.

«Acésta o scià numai *Ariciul*, însă el nu voià să spue lui *Dumneđeũ* cum să le facă.

«*Dumneđeũ*, auđind, acuma de la cine și prin cine va fi auđit, că *Ariciul* ar sci taina ce lui îi erà necunoscută, a trimis pre *Albină* să asculte pe *Ariciũ*, când acesta va vorbi cu *Aricióica*, ca să vadă ce va spue.

«*Albina*, harnică cum e din firea ei, nu steta mult pe gânduri, ci cum îi spuse *Dumneđeũ* să se ducă, îndată se și duse, și cum ajunsese la locuința *Ariciului* se puse într'un ungheriũ și trase cu urechia să audă ce va vorbi *Ariciul* cu *Aricióica*.

«*Ariciul*, nici visând măcar că s'ar aflà cine-và ascuns prin apropiere și l-ar ascultà ce vorbeșee, a început a spue *Aricióicei* cum s'ar puté face munții și văile.

«*Albina*, cum auđi ceea ce spuse el nevetei sale, *sbărna* de unde erà ascunsă și sbóră țintă la *Dumneđeũ*, ca să-ı împărtășescă ceea ce a auđit de la *Ariciũ*.

«*Ariciul*, vėdėnd că l-a pândit și l'a iscodit, s'a mániat pe đinsa și a blestemat-o đicėnd ca ea, cât va fi și va trăi, să-ı mănánce baliga.

(1) Com. de Constantin Dugan, stud. gimn.

Însă *Dumnezeu*, fiind că *Albina* i-a spus ceea ce a auzit de la *Ariciul*, a binecuvîntat-o ca nu numai ea singură, ci și omenii să-i mănânce baliga, și... aceea e *mierea*» (1).

A doua variantă a acestei legende, și anume din *Țera-Românească*, sună precum urmază :

«Când a voit *Dumnezeu* să facă pămîntul, a luat un ghem de ață și l-a dat *Ariciului* să mîergă înainte și să slobodă ața ca să măsure, să nu fie pămîntul mai mare decât cerul.

«*Ariciul* însă, plătîndu-și să aibă mai mult pămînt, a slobodit mai multă ață decât a fost de trebuință.

«Și așa, când s'a trezit *Dumnezeu*, pămîntul eră cu mult mai mare decât să-l pótă acoperi ceriul.

«Ce să facă acuma *Dumnezeu*?... Cum să-l micșoreze?... Se ciudescce cum să-l facă mai mic, iar *Ariciul* se duce la cuibul sîșu, unde-și erau puil într'o gaură de pămînt, și cum ajunge, începe a rîde așa de tare că se ținea de pîntece.

«Puil, cum îl vîd că rîde așa de tare, îl întrebă plin de mirare :

— «Ce este?... ce s'a întîmplat de rîdeți așa de tare ?

«Însă *Ariciul* rîde mai departe, fără să le rîspundă.

«*Albina*, care fusese la *Dumnezeu* și-l vîdî cît e de supărat, pentru că a făcut pămîntul mai mare de cum a voit și neputîndu-l acuma micșora, a șis :

— «Las', Dóme, că mî duc sî la *Ariciul* și îndată voiți sci ce și cum e tréba!

«Și după ce rosti cuvintele acestea, se duse la *Ariciul*, se ascunse acolo într'o flóre și ascultă tot ce spuse el puilor sîș, și anume că *Dumnezeu* se ciudescce cum să facă pămîntul mai mic. Însă el n'are alta ce să facă decât să ieă pămîntul în brațe, să-l strîngă odată și bine, ast-fel ca să se facă pe dînsul délurî și vâi, și apoi va fi mai mic.

«*Albina*, cum auđi acésta, făcî odată *sbárrr* și sbură către *Dumnezeu* ca să-și spue ceea ce a auđit.

«*Ariciul*, când vîdî pe *Albină* că sbóră și prinse de veste că l-a pândit și l-a ascultat tot ce a vorbit cu puil sîș, se făcî foc și pară de mînie pe dînsa și de aceea îi șise :

(1) Dict. de Gafița Crăciunaș, și com. de Tóder Lunčan, stud. gimn.

«Măncă-ți-ar ceea ce nu se mănâncă acela care te-a trimis ca să mă ascuți ce-oii vorbi eu cu puii mei!

«*Albina* însă nu-î băgă blestemul în sémă, ci sbură mai departe, și cum ajunse la *Dumnezeu*, îi spuse tot ce a aușit de la *Ariciū*.

«*Dumnezeu* a luat atunci pămîntul în brațe și strîngându-l, s'a făcut văi și déluri dintr'însul, și așa l-a făcut el mai mic. Iar pe *Albină* a binecuvîntat-o ca, din ȕiua aceea începînd înainte, baliga ei să fie dulce și bună de mîncare.

«Și de atunci *Albina* face *miere*, pentru că așa a binecuvîntat-o *Dumnezeu* în ciuda *Ariciului*» (1).

A treia variantă, tot din *Țera-Românescă*, și anume din com. Nisipii, jud. Vâlcea, sună așa :

«La început cînd a zidit *Dumnezeu* lumea, a făcut mai întăiū cerul și pe urmă pămîntul. Dar cînd a făcut pămîntul a avut de ajutor pe *Ariciū*. *Dumnezeu* a desfășurat după un ghem ață cît eră țancu cerului și pe urmă a dat ghemul *Ariciului*.

«*Ariciul* șiret, vrînd să facă pe *Dumnezeu* să greșoacă, cînd vedeă că *Dumnezeu* se apropie de el cu zidirea pămîntului desfășură cîte puțin ață după ghem ; așa că tocmai la urmă, cînd *Dumnezeu* a văduț că pămîntul este mai mare decăt cerul, a priceput că *Ariciul* i-a stricat țancu.

«Atunci *Ariciul* a fugit și s'a pitulat în erbă.

«*Dumnezeu*, după ce s'a gîndit și rîsgîndit și n'a aflat nici un mijloc ca să facă pămîntul să nu fie mai mare decăt cerul, a trimis *Albina* ca să caute pe *Ariciū* și să-l întrebe.

«*Albina*, găsind pe *Ariciū*, l-a întrebat, dar el a ȕis că scie și nu vrea să spună.

«*Albina*, și ea șirătă, s'a prefăcut că plécă. Ea însă, depărtându-se puțin, s'a ascuns într'o flóre.

«*Ariciul*, credund că e singur, a ȕis :

— «Hei! nu se pricepe *Dumnezeu* atăta lucru! Să ieă pămîntul în mîni de margini, să-l strîngă, și așa o să se facă munți, văi și déluri.

«Cum aude *Albina* lucrul, sbóră din flóre.

«Și *Ariciul*, aușind-o, i-a ȕis :

(1) Com. de d-l B. P. Hasdeu.

— «Ei!... acî ai fost, hoto! mîncă-ți-ar ce nu se mîncă cîn'te-a trimis!

«Și de atunci *Albina* face *miere* în loc de alt ce-và!» (1).

A patra variantă, asemenea din *Țera-Românească*, și anume din comuna Căineni, jud. Gorj, sună așa:

«*Dumnezeu* a început pămîntul *Marfia*. Dar neputîndu-l face cum se cuvine, fiind-că nu scià ce formă să-î deà, a mînat pre *Albină* la casa *Ariciului* ca să asculte și să vadă ce vorbește acesta cu nevasta sa.

«*Albina*, mergînd și ascultînd, a auđit pre *Ariciú* vorbind și ȓicînd nevastei sale cã *Dumnezeu* nu sciie cum trebuie să facă pămîntul.

— «Și óre de ce nu e bună forma ce o are acuma pămîntul? — îl întrebă nevasta sa.

— «De aceea! — rîspunse *Ariciul* — pentru cã nu are dîlurî și vâi!..., însã cînd ar face dîlurî și vâi, atunci ar avé o formă mai bună!

«*Albina*, cum auđi acésta, sburã de unde erã ascunsã și se duse la *Dumnezeu* ca să-î spue ceea ce a auđit de la *Ariciú*.

«*Ariciul*, simțînd cã l-a ascultat ce a vorbit el cu nevasta sa, a eșit afarã supêrat și a ȓis:

— «Ai! mîncă-ți-ar ceea ce nu se mîncă cel ce te-a trimis ca să mă ascuți!

«*Dumnezeu*, cum a sosit *Albina* la dînsul, a și întreat-o ce a auđit la casa *Ariciului*?

«*Albina* de o cam datã s'a rușinat de a spune ce a auđit la casa *Ariciului*, dar mai pe urmã tot i-a spus.

«*Dumnezeu*, vîdînd cã acest plan este bun, a întocmit pămîntul așa, iar pe *Albină* a binecuvîntat-o ca baliga ei să nu fie spurcatã, ci bună de mîncat, și aceea e *mierea*» (2).

«A cincia variantã, așisderea din *Țera-Românească*, și anume din comuna Bogdănesci, jud. Vâlcea, e acésta:

«Dupã ce a urzit *Dumnezeu* pămîntul, i-a mai rîemas o țãrișorã de pămînt și nu scià ce să mai facă cu el, nu scià unde să-l mai pue. Atunci *Dumnezeu* a trimis pe *Albină*

(1) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 746.

(2) Din rîspunsurile la Cestionarul d-lui Nic. Densușianu.

la *Ariciū* să-l întrebe, să vadă nu l-o tăia pe el capu, ce să facă cu pământul ăl de-î mai rămăsese?

«*Albina* s'a dus și l-a găsit într'un bordei și l-a întrebat.

«Da *Ariciul* a ȝis că nici el nu scie.

«Da *Albina* îl scia că este șiret, și în loc să plece, s'a pus pe coșul bordeiului, să vadă nu cum-vă o mai ȝice ce-vă *Ariciul*.

«Când a socotit *Ariciul* că *Albina* s'a dus departe, a început a vorbi singur:

— «Ce om și *Dumnezeu* ăsta, el mai puternic decât mine și mă întreabă tot el pe mine, un păcătos: ce să facă cu pământul ăl de î-a rămas, par'că el nu scie să facă munți și deluri din el!

«*Albinei* atâta î-a fost și *sbârnn* după coș drept la *Dumnezeu* de-î spuse ce a auȝit de la *Ariciū*.

«*Dumnezeu* atâta a așteptat, și a făcut din tot pământul ce-î rămăsese tot munți și deluri. Și pentru slujba d'o făcuse, *Dumnezeu* a blagoslovit pe *Albină* să fie sfântă în lume și din sângele ei să se arănescă o lume.

«Și după aia î-a dat voie *Dumnezeu* să cêră de la el ce-o vrea, că el îi dă.

«Da *Albina*, cu minte, dar obrasnică, ȝise de colo:

— «Să-mi dai putere, ca p'ăl de l-oiu mușcă eu, să moră!

«Da *Dumnezeu*, ca să-î taie nasul, îi răspunse:

— «Ba mai bine să mori tu!

«Și *Albina* de atunci și până în ȝiua de aȝi a rămas să fie pedepsită pentru c'a fost obrasnică, și când mușcă pe cine-vă îi rămâne acul cu mațele târăș în carnea Romănului și ea moré.

«Și *Ariciul* mic, mic, da înfundat al ciórelor, cât e de ghemuit, da scie multe, bată-l pârdaľnicu, da nu i le póte afla nimeni că e *sanchiū* de tot» (1).

A șesea și ultima variantă, și acésta tot din *Țera-Romănescă*, sună precum urméză:

«Întăiū și întăiū, când *Dumnezeu* sfintu a urzit lumea de sub sóre, a făcut pământu și l-a așezat de-asupra apelor. Dar

(1) T. Bălășel, *Legende populare*, publ. în *Șeȝetórea*, an. III, Fălticeni 1894, p. 26.

cum făcuse, cum dresesă Milostivul, că făcuse pămînt mai mult decăt îi trebuia și cu ăl de-î mai rămăsese nu scia ce să facă.

«Atuncî *Dumnezeu* și-aduse aminte că *Moș-Ariciū* e infundat al ciórelor și are multă pricepere la cap. Trimite decî numai decăt pe *Albină* la el să-l întrebe: ce-l învață să facă cu pămîntul ăl de i-a rămas de *pristos*?

«*Albina* numai decăt: *sbârnn!* fu la bordeiul lui *Moș-Ariciū*

«*Moș-Ariciū* sta ghemuit pe vatră. Cum vădū pe *Albină*, o întreabă supărat:

— «Ce cați aici, fă șiréto!

— «Ce să caut!—răspunse *Albina*—iacă viu de *Dumnezeu* mă trimise să-ți spuî că de la clădirea pămîntului i-a mai rămas o țarișoră de pămînt de *pristos* și nu scie ce să facă cu el și te întreabă pe tine ce să facă cu el?

— «Ei, ași!... asta fu vorbă de clacă! Da eți de unde să sciu?... Dacă nu-î dă lui în gînd, că e *Dumnezeu*, dar eți un prăpădit de unde ași scî!... Haidi, cară-te de aci și mă lasă în pace!

«*Albina* tăcū și plecă. Plecă, da nu plecă. Cum eși afară se puse pe coșul bordeiului și trase cu urechea să vadă nu o da vre-o vorbă din *Ariciū*, ca să aibă ce spune lui *Dumnezeu*.

«Așa și fu. Cum plecă *Albina*, *Ariciul* începū a vorbi singur pe vatră:

— «Ce om și *Dumnezeu* ăsta! cum nu i-o fi dînd și lui în gînd, să facă deluri și munți din pămîntul, care i-a rămas.

«*Albina* atăta așteptă și... *sbârnn!* se duse și spuse lui *Dumnezeu* ce aușise de la *Ariciū*.

«*Ariciul* înțelese șiretenia *Albinei* și de ciudă îi dișe:

— «D'alea mî-ai fost, șiréto?... mîncă-ți-ar ce nu se mîncă cine te-a învățat!

«*Dumnezeu* sfintu făcū deluri și munți, iar pe *Albină* o blagoslovl să fie sfîntă, iar *scârna* ei să se facă *miere* mai dulce ca ori-ce din lume» (1).

A doua legendă, asemenea cosmogonică, și anume din

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Banat, care ne spune tot odată și aceea de ce *Albina* se numește *Albină*, și cum de vine că corpul ei la mijloc e așa de subțire, ca și când ar fi curmată, sună precum urmază:

«Când a voit *Dumnezeu* să facă lumea, a trimis pre *Albină* la *Dracul* ca să-l întrebe pe acesta de sfat: cum ar fi mai bine, să facă numai un singur *Sóre* ori mai mulți?

«*Albina* se duse, îl întreabă pre *Dracul* de sfat, și apoi se puse pe nesimțite pe capul lui.

«*Ducă-se-pe-pusti* începù a se sfătui cu sine cum ar pute mai înțelepțesce răspunde la întrebarea acesta și a dice:

— «Dacă vor fi mai mulți *Sóri*, nu va fi bine, pentru că arșita lor ar pute să întrcă văpaia iadului, și atunci ómenii n'ar avé nici o frică de dñsul!

— «N'ar fi bine — dñse el mai departe, — dacă ar fi mai mulți *Sóri* și de aceea, pentru că ar pute să prefacă nóptea în zi, și atunci faptele întunericului ar avé un capăt!

«După acestea *Dracul* își dete părerea sa dñcnd:

— «E mai bine dacă va fi numai un singur *Sóre*!

«Sburând acuma *Albina* ca să ducă Domnului răspunsul acesta și prinđnd a sbárnai, *Stăpánul nopții* cunoscù că ea ședù pe capul lui și că a ascultat ceea ce a vorbit el la sine. Decì inversunat fiind pentru acesta, o lovì cu un biciù peste spate.

«Din pricina acestei lovituri *Albina* se făcù tótă négră. Și tot de la dñsa i se trage și curmătura ce o are acuma la mijlocul trupului sèu.

«Mai înainte însă de ce a fost ea ast-fel bătută de către *Diavolul*, aveà colóre albă, și de aceea se și numește ea până în ziua de astăzi *Albină*.

«Și că avem noi acuma numai un singur *Sóre* pe cer, numai *Albinei* avem să-i mulțumim» (1).

O variantă a acestei legende, tot din *Banat*, sună ast-fel:

«O fost înainte de ce o venit *Domnu Christos* pre pămînt.

«Într'o diminěță *Tatál-de-sus* căută din cer spre pămînt și iacă vede pe *Diavolu* cum umblă *hoticând* pre o cărare *lăturință* dus pe gânduri.

(1) Schott, *Walachische Märchen*, Stuttgart und Tübingen 1845, p. 283—284.

— «Iar o clocit vre o blestemăție *Necuratu*, iar o adus vre-o urgie pe capul bieților omeni de pre pământ, — ăise Dumneșu, îndelung răbdătorul.

«*Diavolul* adecă n'are altă slujbă, fără numai să izofle și să născocescă la *snobe*; pre cât face *Dumneșu* bine, ei să facă rău. Și atâtea rele a sēmēnat printre omeni și atâtea osândi a pus pe bieții de ei, cât *poede* . . . , de se îngrozise și *Dumneșu* sfintul.

«Și făcū *Dumneșu* ochi rōtă prin raiū : pre cine să-și alégă bună iscōdă, ca s'o trimetă pre pământ, să ispitescă gândurile și planurile nouē ale *Spurcatuluș*. Și dete cu ochi de *Albină*, cum sburā prin raiū de la flōre la flōre, încārcāndu-și pāntecele de *miere*, și cum sburā ea, sunet n'auđiaī, cā ea-și cāutā de lucru și nu bāzāiā ca *Bārdăuniū* și ca muscele ale fără de trēbă. Și cum se puneā pe florī ușuricā, florile par'cā nici nu simțiaū greutatea trupșoruluī ei, ci-și deschideā cu drag potirașele lor pline de rouā dulce și ea sugeā, sugeā cu nesăț.

«Se gândi *Dumneșu* : *Albina* o fi bună pentru taina asta.

«Grāi darā *Albinei* și-ī dete poruncā să se gate de drum să sbōre de grabă pre pământ, și arātāndu-ī locul, pre unde făceā *Dracu* tārcole, o învățā cum să se apropie pe nesimțite de *Necuratu*, să ciulescă și să afle ce rău o mai fi născocit, și apoi să-ī aducā veste.

«*Albina* cuminte fără împotrivire ascultă porunca, se duse la un părăū, ce curgeā limpede prin liveđile daurite ale raiuluī, se spělă pe piciorușe, luā câte-vā gurī de apă rēcoritōre, eși pe pōrta raiuluī, întinse aripiōrele și ca săgēta se repeđi în jos din *vînătări*. Sburā, sburā ca vīntul, și cānd erā sōrele *nampror* (prānzul mic), ajunse la locul, unde tocmai ședeā *Diavolu* cu cōda colac pe o buturugă și cu piciorul āl fără de genunche rezimat pre o brōscă în mijlocul unui bucinīș și inconjurat de papurā și trestie înaltă — ăice cā el își face corābiū din trestie,—și încet pe dinapoi se puse *Albina* la *Sotea* taman pre comānac.

«El n'o simțise.

«*Albina* stete mālcom și dete ureche.

«*Nestreteā* mormāiā :

— «O să se supere foc *Al-de-sus* și o să trimetă pre *Ilie*

cu fulgere după mine, când o află că și pentru legea a mai tare, ce a croit el spre binele ómenilor, pentru *buna înțelegere* între ómeni, când ei se însoțesc cu puteri înmulțite ca să facă vre-o ispravă . . . , am găsit eú cârlig.

«Cu bună înțelegere s'ar mai poté stăpâni lumea și ómenii s'ar mai ținé la *olantă* (olaltă) și s'ar întări la primejdii, ar mai fi să fie în chipul și asemnarea lui — cum se dice, — dar las' că n'o să mai samene lui, — acuș n'o să le mai dică *ómeni* ci *draci*. Că ori-ce *năsărîmbe* i-am învățat eú, ei tóte le-aú primit de grabă și mi le implinesc. de nu mai *ajuesc* popii și *dascării* cu predicile și învățăturile, să-i aducă la *brézdă* după voia lui. . . Câte păcate is oprite în ale dece porunci, ei tóte le fac, ba le pun și vârî, — nici că le pasă de *Savaot* . . . Am isbutit să smulg și rădácina de credință și dragoste către de aprópele, către frați și către părinți. . . Ei se dușmănesc și se urésc ca dracii și se măncă unii pre alții ca lupii. Cresce lăcomia draga'n de ea bugeac între ei. Fie-care numai când póte să-i facă rěú, orí să-l vorbescă de rěú.

«Ómenii, dragii mei, școlarii mei ascultători, o duc bezmeteci și fără frică și fără gând la Dumneđeú, — numai de mine mai aú câtă rěcóre și de cazanu cu smólă fierbinte din iad.

«Cu îndemnurile mele fac ei minunate lucruri în lume. Adevérat că nimic din ce face unul orí altul nu trece până la al treilea genunche. Dar ce fac doi și mai mulți în *bună înțelegere* — eú să nu stric óre? . . . Las' c'om vedé!

«*Ce fac doi ómeni numai copiii lor pot să strice* — sună legea, — și el crede că copiii nu pot stricá ce orí fi făcut părinții lor, teměndu-se de blestem. Veđi bine că nu, dacá nu mi-ași vârî eú codița printre ei . . . El cu *bună înțelegerea* lui a blăjină, eú cu *vrajba*, cu *pisma* și cu *ura*, trei *zmeóne* cu dinți de oțel, ne-om lovi în capete. . .

«Dise *Diavolu* și sáring în sus de bucurie, că a mai făcut un pocinog lui *Dumneđeú* dragul, scóse un hohot, de cloctiaú váile; pasérile sburaú și jivinile tremuraú de spaimă, iar un păstor ațipit la umbra unei sálcii din *ostru* sári ars în sus și-și făcú cruce.

«Al *Bată-l crucea*, isbit de puterea sfinteí cruci ca de trăs-

net, dete să se arunce în balta din apropiere și să se cufunde în iad, iar *Albina* înspăimântată în clipita aceea îi înțepă acu în cap prin comănu de pipirig, și ... *sfâr* se avintă în văsduh.

«Atunci *Diavolu* răcnî de durere. Smulse turbat sbiciu de la brâu și o plesni preste spate, de îi mai curmă mijlocelul bieteî *Albine*, iară *Întunecatu* miră-te că atunci a rămas cu al doilea corn în frunte și-și dete de-a cufundișilea ciobâlc în lac și eșiau bulbucî din apă, cum se coboriă în iad.

«*Albinióra* schilăvită cu mare chin și trudă își urmă sboru mai departe, până ce în de séră ajunsese la Dumneđeș. — Îi povestî din vorbă în vorbă și din fir în pěr tot ce a audîț și a pășit.

«*Dumneđeș* sfintu se turbură fórte, dar nu lăsă pre biata *Albină* necăjită, ci punënd degetul pre rană, o vindecă într'o clipă.

«Și de-atunci rămase *Albinița* drăgălașă cu mijlocul subțirel ca o coconiță; și i-a mai dat Dumneđeș *Albinei* darul că ce descarcă ea, să se facă *miere* dulce de gustare ómenilor, și ce asudă ea *céră* galbenă ca aurul de luminări în biserici, ca să se îndepărteze *Necuratu* și *Întunecatu* dintre noi.

«Și se socotiă *Dumneđeș* cum să pună capët la atâtea blestemășii, ce ó născocit și tot născocesce și le aruncă — *Beda* — între ómeni.

«Și atunci a hotărît *Tatăl* să trimetă pre *Fiul* pre pămînt, ca să întărăscă *dragostea* între ómeni, că numai *dragostea* ține lumea în țâțâni, — și apoi copiii n'o să mai strice ce au făcut părinșii și înaintașii lor cu *bună înțelegere*» (1).

După o altă legendă, așijderea din *Banat*, să aibă *Albina* făptura ei cea curmată, precum și colórea sa cea négră de la biciul cel de foc al cerului, adecă de la *fulger*, cu care o lovî *Sînt-Ilie*, în mânia sa, pentru că ea, fiind neascultătóre, s'a certat cu părinșii săi (2).

A treia legendă, care asemenea ne spune că *Albina* a fost dintru început fată și abiă mai pe urmă s'a prefăcut în *Albină*, însă nu din causă că póte ar fi fost neascultătóre

(1) *Calendarul Săténului* pe anul 1901, Sibiu, p. 37—39.

(2) Schott, op. cit., p. 284.

și s'ar fi certat cu părinții săi, ci din contră pentru că a iubit mai ales pe maica sa foarte mult, sună precum urmază :

«Eră odată o femeie și avea doi copii, un băiat și o fată.

«Copiii au plecat amândoi în lume să-și caute de lucru, pentru că mama lor n'avea putere să-și ție.

«Băiatul a intrat învățacel la un țesător de pânză, iară fata căra pietre pentru zidarii carî făceau case.

«După câtă-vă vreme mama lor s'a îmbolnăvit de morțe și a rugat pe un om din satul său să ducă veste copiilor.

«Omul, după mult umblet prin lume, a găsit pe băiat și pe fată. Băiatul eră tocmai la răsboiul de țesut, și când i-a spus omul de ce a venit, băiatul răspunse :

— «Eū ce să-î fac ! Las' să moră, că e bătrână și i-a sosit césul. Eū nu pot să plec, că prea am mult de lucru.

«Și a rămas băiatul tot la răsboiū, și a țesut mai departe și n'a plecat.

«Pe fată a găsit-o omul suind schelele cu pietre în pōla hainei. Și când i-a spus omul de ce a venit, fata a lăsat pietrele jos și a început să plângă și a plecat într'un suflet spre casă.

«Mamă-sa, când a văđut-o, s'a ridicat din pat, și de multă bucurie i s'a limpedit sufletul, dar s'a făcut neđră de supărare, când i-a spus că băiatul n'a vrut să vie. A luat capul fetei între mână și a sărutat-o pe frunte și a đis :

— «Măcar că el a uitat de mine tocmai în césul morții mele, eū vă iubesc de o potrivă pe amândoi. Ū iubesc și îl iert și dacā a făcut el cu asta vre-un păcat, să-l judece Dumnezeu, că e drept și puternic, și judecata lui e fără greșelă.

«Așā a đis biata mamă, apoi și-a lăsat capul pe căpătāiū și a închis ochiū și a murit.

«Și în clipa aceea fata s'a făcut *Albină*, iar băiatul *Păiangen*.

«Și de atunci *Păiangenul* trăește singur, vecinic singur, fără frați și surori și fără părinți. El fuge de lumină și vecinic își țese pânza prin locuri întunecoșe, și e tot posomorit și supărat, iar ómenii îl urgisesc, și orî unde îl află îi strică pânza și pe el îl fugăresc și-l omórá.

«Dar *Albina* de atunci e veselă și tótă điua sbórá de pe

o flóre pe alta, și trăește cu părinții ei și cu frații, și cu surorile la un loc. Iar ómenii o iubesc și o vèd cu drag, căci ea cu toți împărțese ceea ce adună și tuturor le dă din *mierea* ei. Iar casa ei e *fagurul* cel galben ca sórele; și din *céra* albinelor fac creștinii lumînările pre cari le aprind în césul morții și le pun să lumineze sub icóna Maicii Domnului» (1).

O variantă a acestei legende, și anume audită de la un Român din *Albania*, com. Ohrida, sună așa:

«*Pangul* cõ-*Alghëina* éra hîili di-una mumă. Nă duă, aclo în țisea *Pangul* tõ-arizboiu, vinîră di-lî adusîră urita știri, că mâ-sa trađi trã mórti și că caftă si-ș vèdă tumélia ninca nă óră.

«*Pangul*, n-loc si se-astragă tu óră, s-õ-agîungă cu graitu n-gură, ni z-bitu dit arizboiu, ma li u turnă așilor țe li-adusîră știrea țea urită:

— «Am cum, móri mu-mea di cãri ști! s-nî alás òo arizboiulu și țisitura trã nisă. Nu pot s-mi duc.

«Tut atumțea lîi vinîi urita aestă hîrbari ș-a *Alghëiniliei*, țe cât dèdi de-avđi, lîi și multă perlu din cap; ș-alisă lucrili baltă și zghîlinda, dipirînda, ș-u dèdi alaga tu un suflit tra si-ș agîungă mă-sa cu gură.

«Cât u viđu mă-sa, s-turnă di u bișeă pri frîmti și-lî ură cu graiu di mórti:

— «Cât trađi arina ș-amarea, ahîntă se-agîungă fara ta; cât va s-eși din casă, acumiulu a tău s-hibă lilicia țea mușată a Maîlui ș-a primavérăliei și putè s nu ti tórni a casă-ți ni mâncată, ni sâturată și nincârcată. *Nîari* si scoți, și dulțémea liei țiva si nu õ-antrécă, și lumei cându si gustă di nisă, să s-andulțescă; și țera țe s-ardă lumea la Hristolu și n-grailu mari. Dumniđélu cu dóuli mîni s-ti vluisescă. Cât trã *Pangu*: *Cob* se-armănă; đua tută ș-anlu tut si țesă și hîiri putè si nu vèdă!»

Daco-românesce:

«*Păianjenul* cu *Albina* eraŭ fice de o mamă. Într'o đi, acolo unde țesea *păianjenul* în răsboiŭ, aŭ venit (solii) și i-aŭ

(1) Publ. de G. Coșbuc, în *Fóia populară*, an. I, Bucuresci 1898, No. 4, pag. 2.

adus urita scire, că mamă-sa trage de mörte și că cere să-și vadă familia încă odată.

«*Păianjenul*, în loc să se repedă la moment, ca s'o ajungă trăind (lit. cu vorba în gură), nici nu s'a mișcat din răsboiū, ci răspunse aceloră carī aduseră scirea cea urită :

— «D'apoi cum să nu! mörte mama de mare pagubă (lit. de cine scie), să-mī las eū răsboiul și țesătura pentru dīnsa. Nu pot să mă duc.

«Tot atunci a sosit acéstă urită scire și *Albinei*, care îndată ce auđi, i se rădică pērul de pe cap; își lăsă treburile baltă și vaitându-se și smulgēndu-și pērul, a alergat într'o singură rēsufare spre a-și ajunge pe mamă-sa trăind.

«Cum o vedđū mamă-sa, o sărută pe frunte și-ī ură cu graiū de mörte :

— «Câtă este frunza, cât trage nisipul și marea, atâta să ajungă nēm̄ul tēū: îndată ce vei eși din casă, rēzimul tēū să fie flōrea cea frumōsă din luna lui Maiū și din primăvară și nici odată să nu te întorci la casa ta nemāncată, nesăturată și neīncărcată. *Miere* să produci și dulcēța ei să nu o întrēcă nimic și lumea când să guste, dīnsa să se îndulcēscă, și *cēra* pe care să o arđă lumea la Christos la a doua īviere. Dumneđeū cu cele două mânăī să te binecuvinteze. În ce privesce pre *Păianjen* : cuc să rēmāe, điuva tōtă și anul tot să țesă și noroc nici odată să nu vadă!» (1)

A patra legendă, și anume din *Țara-Romānescă*, care ne arată de la cine și când a căpētat *Albina* darul de a adună *mierea*, sună ast-fel :

«După ce bunu *Dumneđeū* a făcut tōte lighiōnele și tōte jivinele ce se mișcă pe pāmīnt, le-a chemat pe tōte īnaintea lui, ca să-ī arate fie-care sporul și munca lor și să le deă blagoslovenie.

«Fie-care lighiōnă veniă cu câte ce-vă īnaintea *Milostivului* : una aduceă un vīnat, alta altul, o pasēre cāntă frumos, alta veniă în cioc cu o omidă; óia cu ugerul plin de lapte, boul cu jugul de cēfă; în sfārșit tōte veniăū de-și arătaū vrednicia lor și-și luaū blagoslovenia de la *Dumneđeū*.

(1) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromānilor*, p. 772.

«*Albina* veni și ea ostenită și plină de nădușeli de multă muncă și alergătură, cu trupul sgâriat și plin de sânge tot alergând pînă în spinii și mărăcinii după hrană.

«Bunului *Dumnezeu* îi plăcù vrednicia ei și o blagoslovì ca sudorea și sângele ei să se prefacă în *miere* și *cera*, să-î fie destulă hrană ei și altora și *cera* să se ardă în sfintele biserici.

«Și de atunci a rămas sfintă *Albina* și totă strădania ei» (1).

A cincina legendă, din *Bucovina*, com. Mahala, care ne spune, pe lângă multe altele, și aceea de când e *Albina* cu *ghimpe* sau mai bine zis cu *ac*, și de ce pierde ea când împunge pe cine-vă cu *acul* său, sună precum urmază :

«Dice că *Dumnezeu*, după ce a făcut lumea și toate vietățile câte se află într'însa, chemat într'o zi pre toate vietățile la sine, anume ca să-î lea fie-căreia câte o ocupațiune.

«Adunându-se toate vietățile, *Dumnezeu*, pe lângă munca de toate zilele, i-a mai dat fie-căreia pe de-asupra încă și aceea ca să-l slujescă pe om cum va puté și cu cât va puté.

«Ce i-a fi spus fie-căreia în deosebii, nu știu, atâta știu numai că *Albinei* i-a zis să sbore din flóre în flóre când va fi arșița cea mai mare și să strîngă *miere* și *cera* atât pentru dînsa, cât și pentru ómenii.

«*Albina*, vîdînd că lucrul, ce i l-a dat ei *Dumnezeu*, adevă de a sburà totă ziua și încă când e arșița cea mai mare din flóre în flóre și a culege *miere* și *cera* nu numai pentru sine, ci și pentru ómenii, e un lucru foarte anevoios și ostenicios, s'a supărat și de aceea zise către *Dumnezeu* :

«Dómne! greú lucru mi-ai dat, dar ea una ce sunt supusă și neîmpotrivoitoare, trebuie să te ascult și să mă mulțumesc cu sórtea mea! . . . Eú voiú strînge până și la o vadră de *miere*, de una însă te rog, și anume ca totă *mierea* ce voiú strînge-o eú să fie a mea. Pe lângă acesta să-mi mai dai și un *ghimpe*, ca în cas când ómenii ar îndrăsnii a-mi răpi *mierea*, să-î pot împunge cu dînsul, și *ghimpele* acela să fie așa de puternic, că pe cine îl voiú împunge cu dînsul, pe loc să și mórá. Dacă imi vei da așa un *ghimpe*, pe lângă *miere*, voiú mai strînge încă și *cera* de ajuns!

(1) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

—«Nu!—dise *Dumnezeu*—asta-îprea mare și prea cutezată vorbă de la tine! . . . Așa cum vrei tu nu se poate! . . . Despre mine, eu îți dau bucuros *ghimpele*, ce-l dorești, și chiar să-l și ai de acuma înainte, dar tu strânge mai bine mai puțină miere și dă și omului dintr'însa, iar de înghimpat să nu-l înhgimpî ei numai să-l sperîi cu dînsul. În cas însă să calci această hotărîre a mea și să-l înghimpî, atunci să nu móră el, ci să morî tu!

«De atunci *Albina* are *ghimpe* sau *ac*, și tot de atunci, când înghimpă cu dînsul pe vre-un om, nu móre omul, ci din potrivă móre ea, eșindu-î dimpreună cu *ghimpele* și *mațele*» (1).

O variantă a acestei legende, tot din *Bucovina*, com. *Toderesci*, sună așa :

«Dîce că după ce a făcut *Dumnezeu* lumea și tóte vietățile câte se află într'însa, s'a dus într'o ți *Albina* la el și a cerut să-î dea voie și putere ca atît ea cât și surorile ei să pótă umblă în tot locul și fie-care să pótă strînge câte o vadră de miere pe an. Iară când vre-un om nu le-ar da pace și vre-una dintre dînsele l-ar mușcă, omul acela să móră.

«Însă *Dumnezeu* nu i-a împlinit cererea acésta, ci el a hotărît ast-fel: să aibă voie a umblă și a strînge miere din tot locul, dar când vre-una dintre dînsele ar mușcă pe om, să nu móră omul mușcat, ci să móră ele; și nu una, ci tóte câte vor fi într'un *știubeiú*, să pótă strînge o vadră de miere.

«Și de atunci fie-care *Albină*, când mușcă pe om, móre, și tóte la un loc, fie orî și cât de multe ar fi și orî cât de sâr-guinciose, câte sunt într'un *știubeiú*, abià pot strînge o vadră de miere pe an» (2).

A doua variantă, așîderea din *Bucovina*, com. *Bălácena*, e acésta :

«Odinióră cerú *Albina* de la *Dumnezeu* ca ea, cu împun-sătura acului sêú, să fie în stare a-l omorî pe om.

«A-tot-înțeleptul *Dumnezeu* îi jurú că-î va împlinî ruga, însă numai cu adausul dacã va strînge într'o vară douê-spre-ce ocã de miere. Iar dacã nu va împlinî acest lucru,

(1) Com. de Ionicã al lui Iordachi Isac.

(2) Com. de Nic. Rãdășan, stud. gimn.

atunci când va împunge cu acul sēu, să nu móră omul, ci ea să móră.

«De aceea *Albina* e așa de sârguincioasă tótă vara. Însă pe lângă tótă sârguința ei, nu pôte să strîngă atâta miere, câtă i-a spus *Dumneḑeū*. De aceea când *slobóde acul*, trebuie și ea numai decâț să móră» (1).

A treia variantă, tot din *Bucovina*, și anume din com. Costișa, sună ast-fel :

«Dice că odată se duse *Albina* la *Dumneḑeū* și i se rugă ca să-i deă atâta putere asupra omului, care nu-i lasă hrana în pace, ci i-o iea cu de-asila, ca atunci când îl va împunge, să móră de veninul ei.

«*Dumneḑeū*, voind să-i împlinescă dorința, îi răspunse ȓicând :

— «Când vei strînge tu o vadră de miere pe an, să-ȓi fie dorul împlinit. Iar până atunci să mori tu, de vei da omului cu acul !

«De atunci *Albina* lucră neîncetat, dóră va strînge o vadră de miere într'un an, ca să-i fie dorul împlinit. Însă de órece nu e în stare s'o facă acésta, de aceea de câte ori împunge cu acul sēu pe cine-vă, móre ea» (2).

A patra variantă, asemenea din *Bucovina*, com. Ciudeiū, sună așa :

«Dintru început fie-care *Albină* umblă șépte hotare pe ȓi și aduceă câte o vadră de miere pe an. Dar pe atunci, când mușcă pe vre-un om, omul acela îndată muriă.

«*Dumneḑeū*, vȓdȓnd acésta, a făcut ca fie-care albină să umble nu numai pe șépte hotare într'o ȓi, ci și pe mai multe, și nu numai odată, ci și mai de multe ori, dar să aducă mai puțină miere, iar când va mușcă pe vre-un om, nu omul, ci ea să móră.

«Și de atunci fie-care *Albină*, când mușcă pe vre-un om, îndată móre» (3).

A cincia variantă, din *Țera-Românească*, sună precum urméză :

(1) Com. de M. Jemna, stud. gimn.

(2) Com. de Sofroniū Cernoschi, stud. gimn.

(3) Dict. de M. Popescu, dăscăliță.

«Omul, fiind tot-deauna lacom, precum este și în ȋua de aȋ, de nu mai are saȋ pe lume, stricȃ mereȃ rostul *Albinei* și i furȃ *cȃra* și *mierea*. Aȋ așȃ, mȃine așȃ, pȃnȃ cȃnd nu mai putȃ rȃbdȃ sȃraca de ea și se duse de se jelui la *Dumnezeȃ* de faptele omului nesȃȋios.

«*Dumnezeȃ* o ȃntrebȃ:

— «Ei, și ce vrei tu sȃ-i fac eȃ?»

«*Albina* rȃspunse supȃratȃ:

— «Dȃmne! sȃ mȃrȃ tot omul pe care l-oiȃ ȃntȃpȃ eȃ!»

«*Dumnezeȃ*, fiindu-i milȃ de om și vȃdȃnd și pe *Albinȃ* cam obrasnicȃ, i rȃspunse:

— «Ba, mai bine sȃ mori tu decȃt omul!

«Și așȃ a rȃmas pȃnȃ aȋ; *Albina* mȃre pe loc, cum o mușcȃ un om! (1)

ȃn fine a șȃsea și ultima variantȃ a acestei legende, și anume din *Transilvania*, com. Voila, ȃinutul Fȃgȃrașului, sunȃ precum urmȃzȃ:

«Cȃnd a fȃcut *Dumnezeȃ* tȃte vietȃȃile, a ȃntrebat pe fie-care ce putere voesce sȃ aibȃ.

«*Albina* a rȃspuns:

«Pre cine voiȃ ȃmpunge cu acul meȃ sȃ și mȃrȃ.

«Atunci *Dumnezeȃ* a ȃis:

«Mai bine sȃ mori tu!

«Și așȃ se vede pȃnȃ în ȃȃua de astȃȃi, cȃ ȃndatȃ ce ȃnghimpȃ cu acul sȃȃ *Albina* pre cine-vȃ, mȃre ea ȃnsȃși» (2).

A șȃsea legendȃ, din *Bucovina*, com. Toderesci, care ne spune de cȃnd aȃ ȃnceput ȃmenii a ȃine *Albine* pe lȃngȃ locuinȃele lor și a le mȃncȃ *mierea*, sunȃ așȃ:

«ȃice cȃ în vremile de demult erȃ un om fȃrte sumȃș și rȃȃ, rȃȃ, de nu mai aveȃ pȃreche în lume.

«Omul acela și-a fȃcut o casȃ, și-a ȃnchis-o din tȃte pȃrȃile ca sȃ nu ȃntre ȃnr'ȃnsa nimeni, nici mȃcar o *gȃzȃ*.

«Și dupȃ ce a sfȃrșit el casa de fȃcut, a eșit afarȃ sȃ vadȃ ce ședere și ȃnfȃȃșare are și cȃt iȃ de frumȃsȃ.

«Și dupȃ ce s'a uitat la dȃnsa din tȃte pȃrȃile și a vȃdȃt cȃ-i toema așȃ, dupȃ cum a dorit el sȃ fie, s'a ȃntors plin

(1) Com. de S. Sa pȃr T. Bȃlȃșel.

(2) B. P. Hasdeȃ, *Etym. Magn.*, I, p. 114.

de mulțumire în casă, și cum a intrat înăuntru a închis iute ușa după dînsul, ca să nu mai intre nimeni altul.

«Dar când dete el să intre înăuntru i se puse o *Albină* pe cap, și după ce a intrat înăuntru, *Albina* i-a sburat de pe cap și a început a *sbárnâi* în colo și în cōce prin casă.

«Sumețul și răutăciosul om, cum dete cu ochii de *Albină*, se făcū foc și pară de mânia pe dînsa și-î dîse:

— «Fîind-că ai fost atît de viclénă și de îndrăsnéță de ai intrat în casa mea cea atît de bine închisă, de aceea să-ți mănânce óamenii ceea ce nu se mănâncă!

«*Dumnezeu*, care le scie și le vede tōte, auđind blestemul omului acestuia, a dat ca din ȓiua aceea *Albina* să facă *miere* în loc de alt ce-vă, și omul cel dintâit, care îi va mănca-o, să fie tocmaș acela care a blestemat-o.

«Mergēnd după un timp óreși-care omul acela în țerină, a aflat acolo o mulțime de *Albine*, iar între dînsele un *fagur* galben ca aurul și plin de *miere*.

«Vēđēnd el acēsta, s'a apropiat și a gustat să vadă ce-î aceea. Și gustānd a aflat că-î dulce.

«Vēđēnd el acēsta, a luat *Albinele* și *fagurul* și le-a dus la sine a casă. Și de atunci țin ómenii *Albine* pe lângă casele lor și le mănâncă *baliga*, adecă *mierea*.

«Și cel dintâitū om, care le-a mănecat *baliga*, a fost tocmaș omul ce a blestemat *Albina*» (1).

A șéptea și tot-odată ultima legendă a *Albinei*, asemenea din *Bucovina*, com. Volovăț, e acēsta:

«Đice că *Fariseii*, cānd au voit să-l prindă pre Domnul nostru Is. Chr., s'aū adunat într'o casă și acolo, cu ușile încuete și cu ferestrele astupate, au început ei a se sfātu cum să-l prindă și ce să facă după aceea cu dînsul.

«Domnul nostru Is. Chr. auđind despre acēsta, trimise pre *Albină* ca să asculte la ușa ce vorbesc *Fariseii* și apoi să vie și să-î deă de scire.

«*Albina* făcū așa, după cum îi spuse, se duse, și după ce ascultă și auđi tōte cele ce le-aū pus *Fariseii* la cale, se ridică bāzāind de unde s'a fost pus și se întōrse la Is. ca să-î spue ceea ce a auđit.

(1) Com. de Nic. Rădășan.

«Auđind unul dintre *Farisei* bázăitul *Albinei* și pricepându-se că i-a ascultat ce vorbesc, a blestemat-o ȓicând.

— «De ađi înainte nu tu, ci ómenii să-ți mánance hrana ta și să-ți ardă munca ta, și tu nemica să nu le poți face!

«De atunci mánăncă ómenii cu atáta gust *mierea Albinei* și-și fac luminări din *céra* strínsă de dinsa» (1).

Acestea sunt tóte legendele *Albinei* câte le-am putut eű pánă acuma aduná. Din ele se vede, după credința și ȓisa poporului, când a început *Albina* prima óră a aduná *miere*, de ce se numesce ea *Albină*, și din care caúsă e curmată pe la mijloc, la ce ocasiune a cǎpétat *acul* și ce pǎtesce dacá împunge pe cine-vá cu dînsul, și în urmá: când și de cine anume a fost prima óră îmblândită și domesticită, cine mai cu sémă îi mánăncă «ceea ce nu se mánăncă», adecá *mierea* și-i întrebuintézá *céra*.

Acuma însă să vedem mai de aprópe cam în ce chip a fost ea îmblândită și domesticită.

Iată ce ne spune în privința acésta I. Créngá în povestea lui *Harap-alb* :

«Și mai merge el cât merge, și numai iacá se aude o bázăiturá nádusită. Se uitá el în drépta, nu vede nimica ; se uitá în stânga, nici atáta ; și când se uitá în sus, ce să vadá ? Un *roiú de albine* se invártiá în sbor pe de-asupra capului seű și umbláu besmetice de colo pánă colo, neavénd loc unde să se așeze.

«*Harap-alb*, vėđendu-le așá, i se face milá de dînsele și, luându-și pǎlăria din cap, o pune pe érbá la pámînt, cu gura în sus, și apoi el se dá într'o parte.

«Atunci bucuria albinelor ; se lasá jos cu tótele și se aduná *ciotcă* în pǎlărie.

«*Harap-alb*, aflându-se cu pǎrere de bine despre asta, alérgá în drépta și în stânga și nu se lasá pánă ce gásește un buștihan putregáios, îl scobesce cu ce póte și îi face *urdiniș* ; după aceea așezá nisce țepuși într'însul, îl frécá pe din năuntru cu *cățușnicá*, cu *sulciná*, *mătáciune*, cu *Póla-Sántei-Máriei* și cu alte burueni mirositoare și prielnice albinelor, și apoi, luându-l pe umér, se duce la *roiú*, rėstórná albinele frumușel din pǎlărie în buștihan, îl întórcce binișor cu gura în jos, îi pune de-asupra nisce *cǎptálani* ca să nu resbatá sórele și plóia în láuntru, și apoi lăsându-l a-

(1) Com. de Ilie Buliga, stud. gimn.

colo pe câmp între flori, își caută de drum. Și cum mergea el, mulțumit în sine pentru această facere de bine, numai iaca i se infățișează înaintea *crăiasa albinelor*» (1).

Din acest pasagiū se vede dejă că crescerea albinelor are în popor o bogată terminologie proprie, care câte odată se deosebesce după localități, așa:

Albina în genere se chemă *Muscă*, și când sporesce bine se dice: are multă *muscă*; în Banat: *Biză* sau *Bază* (2); iar în Bucovina: *Găză*, dim. *Găzuță*, *Găză de miere* și *Găză folositore*, spre deosebire de alte *găze*, cari nu fac miere, și dintre cari cele mai multe nu sunt folositore, ci din contră nefolositore (3).

Albina femeie: *Matcă*, pl. *mătcă*, pe alocurea, precum bună-
 oră în jud. Brăila din Țera-Românescă: *Albină lucrăe*; în jud. Mehedinți: *Împărătesă* (4); în jud. Vâlcea: *Matcă*, *Mumă*, pl. *mume*, și *Mumină*, pl. *mumină* sau *mumine* (5); la Români din Meglenia: *Anpirătiță* (6), *Matcă*, *Matifă* și *Mumă*; la cei din Macedonia: *Mumă* (7); iar în alte părți locuite de Români: *Albină împărătescă* (8).

Albina bărbat: *Trântor* sau *Trântore* (9), dim. *Trântoraș* (10); la Români din Meglenia: *Bumbar* și *Bumbăr* (11); iar figurat: *Lăutar*, fiind-că nu face altă trebă decât băzăe, cântă și jăcă (12).

Vasul sau butucul găurit în care se adăpostesc albinele:

(1) *Opere complete*, vol. I, p. 238.

(2) B. P. Hasdeū, *Etyim. Magn.*, t. I, p. 743.

(3) În cele mai multe părți din Bucovina, cu deosebire însă în distr. Rădăușului.

(4) Hasdeū, op. cit., p. 743.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(6) Com. de d-l Per. Papahagi;—veđi de același: *Români din Meglenia*, publ. în *Revista „Tinerimea Română“*, Noua serie, vol. V, p. 266.

(7) Com. de d-l Per. Papahagi.

(8) Hasdeū, op. cit., p. 743.

(9) Idem de eadēm;—com. de S. Sa păr. T. Bălășel: „Partea bărbătescă (de la *Albină*) se numesce: „*Trântor*“ sau „*Trântore*“, pl. „*trântori*“.

(10) N. A. Bogdan, *Povești și anecdote din popor*, Iași, p. 102.

(11) Com. de d-l Per. Papahagi;—veđi de același și *Români din Meglenia*, publ. în op. cit., p. 259.

(12) Hasdeū, op. cit., p. 743.

uleiū, stup, ștubeiū sau *știubeiū, matcă* (1), *coșniță* sau *cușniță* (2).

Bortica în stup pe unde intră și es albinele: *ochiū, ordiniș, urdiniș*, pl. *urdinișuri* și *urghiniș* (3) și *vrană*, pl. *vrane* și *vrăni* (4).

Ceea ce se pune pe stup ca să-l apere de plôie sau arșiță: *căptar, căptan* și *căptălan*.

Stratele unde se așeză mierea și din cari se face cêra: *fagur, fagor*, dim. *făguraș* și *făgurel*, la Coresi 1577, Ps., CXVII: *stredia* (5).

Chiliorere în cari se reproduc albinele și trântorii: *chili-ôră* și *chiliuță, găoce*, pl. *găoci, gaură*, pl. *găuri* și *căsuică*, pl. *căsuici*; iar cele în cari se reproduc mătcile: *botcă*, pl. *botce* și *țăță*, pl. *țățe* (6).

Țepușele de lemn prin cari se susțin fagurii: *Prêtcă*, pl. *pretce* și *precî* și *trêpcă*, pl. *trepee* (7).

Locul unde se țin stupii vara: *stupină* sau *stuchină*, și *prisacă*, pl. *prisăci* (8), care cuvînt provine și într'un cântec din Țera-Românescă, și anume:

(1) Sub cuv. *matcă* înțeleg Românii din Bucovina mai mult stupul, care a roit de mai multe ori; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Casa în care locuiesc albinele și strîng miere și cêră p'aici se numesce *uleiū*; — com. de d-l El. Pop: «Matca dimpreună cu tôte *albinele* lucrătore (muncitôre) și cu *trântorii* se numesc *stup*; — tot așa și în Bucovina.

(2) Hasdeu, op. cit., p. 743.

(3) N. Densușian, *Glosariū din comitatul Solnoc-Dobăca în Transilvania*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, p. 87: «*Urdiniș* s. *Urghiniș*, strunga sau gaura pe care es albinele»; Hasdeu, op. cit., p. 743.

(4) În Bucovina și Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) Hasdeu, op. cit., p. 743, și în Bucovina.

(6) Dat. Rom. din Bucovina; — a celor din Ungaria, com. de d-l El. Pop; — și a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Celelele fagurilor se numesc *găuri*, sing. *gaură* și *căsuici*, sing. *căsuică*, iar celula în care se desvoltă *matca* se numesce *țăță*, pl. *țățe*».

(7) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Vergelele cari se înfig pe pereții uleelor și pe cari se fixeză fagurii se numesc *pretce*, sing. *prêtcă*»; — veđi și Hasdeu, op. cit., p. 743.

(8) Hasdeu, op. cit., p. 743.

Ia-auđi, lele, piđigoiu,
 Lasă la naiba răsboiu
 Și hai să'nfundăm zăvoiu.
 Ia-auđi, lele, pitpalaca,
 Ia lasă la naiba natra
 Și hai să'nfundăm prisaca! (1)

iară érna: *temnic* sau *tevníc*.

Pázitorul albinelor: *stupar* sau *prisăcar*.

Scóterea mierei sau a cerei din stup: *retezare* sau *retezat*
 și *tuns* (2).

Exterminarea trântorilor: *trântorit* sau *bătuť*.

Instrumentul cu care «se retéză» stupii: *custură*.

Îmmulđirea albinelor eșind pentru a căuťa un noú locaș:
roire, roit, eșirea muscei, ese musca (3).

Stupul vechiú cu albine: *matcă, stup* sau *pârvac*; cel noú
 căpětat din cel vechiú: *roiú*; iar cel ce se capěťa din *roiú*
 în aceeași vară: *paroiú*, de unde apoi și verbele: *roesce* și
paroesce sau *roescesce* (4).

Stupul care nu roesce: *buhaiú*.

Stupușorul sau știubeieșul purťareť, în care se prind roiú
 și paroiú: *roiniťă*.

Un roiú mic: *sfârlac*.

Oul sau puiul de albină: *puiú* sau *cățel*, iar producerea
 lui: *cățelit, cătelesce* (5).

Materia vâscóasă din care se nutresce cățelul: *păstură* (6).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Hasdeú, op. cit., p. 743; — și com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Hasdeú, op. cit., p. 743 și în Bucovina.

(4) Idem, p. 744.

(5) Hasdeú, op. cit., p. 744; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Larvele albinelor se numesc *căței*, sing. *cățel*». — Și d-l El. Pop, învăťător în Șomcuta-mare, în Ungaria: «Din ouăle puse în *găurile* (celulele) fagurilor prin *matcă* se prefac *puiú*, numiți și *căței*. Unii aumesc așă puiú, cari din unele cause nu se desvoltă în *albine*, ci remân morți în *găurile* fagurilor.»

(6) Hasdeú, op. cit., p. 744; — *Seđeltórea*, an. III, Fálticeni, p. 84: «*Păstură*, materia cea nęgră și amară din faguri»; — Ar. Densusișanu: *Glosariú din Țera-Haťeguluá*, publ. în *Revista critică-literară*, an. III, p. 164: «*Păstură*, mńncarea trńntorilor în stup.»

Materia din care se forméză căţelul: *plămadă* (1).

Fagurul fiert care s'a stors şi din care s'a scos céra: *boştină* (2), *hoştină*, *jintiţă* şi *băbaş*.

Apă amestecată cu miere: *mursă* (3).

Apa cu care se spală vasele, în cari s'a scurs mierea: *mursă de miere* şi *lapte de miere* (4).

Iar *mursa de miere*, care se lasă se férbă ca şi mustul din pómă de vie şi din care se face apoi un fel de băutură dulce: *mied*, *mñied*, *ñied*, *mïid* şi *ñïid* (5).

Despre sonul, pre care-l scóte albina, generalmente se dice: *bâzâe*, uneori: *bombănesce* sau *bombâesce* ori *bombănéză*, *zuzăe*, *vâjăesce* şi *sbárnăe* (6).

Alexiile, cari cad tot-deauna la 17 Martie, e ziua în care, după credinţa şi spusa poporului român de pretutindenî, se desmótesc, se mişcă şi es tóte insectele, amfibiile şi reptilele de prin culcuşurile şi ascunđişurile lor de peste érnă la rađele cele luminóse şi călduróse ale sórelui de primăvară (7).

Deci în acéstă zi, precum şi în ziua de *Bunavestire*, îndatinéză cei mai mulţi Români din *Bucovina* a-şi scóte şi stupii cu albinele de la *iernatic* şi a-i aşeză prin *prisăci* (8).

(1) Hasdeu, op. cit., p. 744.

(2) Com. de S. Sa pár. T. Bălăşel.

(3) Hasdeu, op. cit., p. 744.

(4) Com. de S. Sa pár. T. Bălăşel.

(5) În *Bucovina* şi la *Hasdeu*, op. cit., p. 744.

(6) Hasdeu, op. cit., p. 744.

(7) S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. II, p. 208.

(8) Dat. Rom. din Şcheia, dict. de Pinteleiú Maerean şi com. de d-I Pancraţiú Prelipcean, învăţător superior: «În ziua de *Alexie*, omul lui Dumneđeú, se scot albinele de unde au érnat şi se pun pe locul unde au să vâreze»; — a celor din *Buniţi*, com. de Vesp. Corvin, stud gimn: «*Albinele* se scot afară în ziua de *Alexii*»; — a celor din *Tereblecea*, dict. de Irina Bulbuc şi Tôder Epure şi com. de Pavel Scripcariú: «*Albinele* se slobod din stupi în ziua de *Alexie*»; — a celor din *Stănesci*, dict. de Ana Furtună şi com. de Dim. Furtună: «*Albinele* se scot tot-deauna în ziua de *Alexii*, Omul lui Dumneđeú»; — a celor din *Broscaşul-vechiú*, dict. de Ilinca Bahriú şi com. de George Palamarciuc, student gimn: «*Albinele* se scot de obiceiú afară când îi ziua de *Alexiá*, omul lui Dumneđeú, care pică după *Patru-deci de sfinţi* cu o săptămână şi o zi»; S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. II, p. 224: «Tot în acéstă

O sémă de Români însă, tot din *Bucovina*, sunt de părere ca *albinele*, când se scot de peste érnă, să se scótă numai într'o ȕi de *Joř* până la umplutul lunei, căci atunci le merge bine. După ce se pişcă luna nu e bine de scos, căci în cazul acesta multe rele póte să li se întîmple în decursul anului. De aceea, dacă *Alexiele* sau *Buna-vestire* nu cade într'o *Joř* înainte de umplutul lunei, e bine să se mai aştepte (1).

Nemijlocit înainte de a le scóte, se ȕice că e bine să umble un copil mic în pielea gólă cu o lumină din ȕiua de Pasci împrejurul lor, anume ca să le mérgă bine (2).

După acésta proprietarul, respective prisăcarul, care are să le scótă, le afumă cu tãmăe sfinţită (3), le stropesce cu aghiasmă (4), şi apoi luându-le pe rând şi scóţându-le afară, le duce şi le aşeză în *prisacă* sau, dacă nu sunt mulţi stupi şi prin urmare nu e o prisacă anumită pentru dînşii, în locul acela unde s'aũ menit ca să stea peste vară.

ȕi—adecă în ȕiua de *Buna-vestire*—se scot şi stupii, carí nu s'aũ scos în ȕiua de *Alexii*;—Dat. Rom. din Udesci, dict. de Zamfira Niculi, şi com. de Darie Cosmíuc: «*Albinele* se scot afară la *Patru-ȕecă de sfinţi*, la *Alexii* şi la *Blagoveştenii*;—a celor din Bosanci, com. de Sim. Şutu: «În ȕiua de *Blugoviştenie* se scot stupii;—a celor din Udesci, dict. de Vasile Címpoieş: «Ómenii scot *albinele* mai ales la *Blagoviştenie*, şi se ȕice că-l bine să se scótă în ȕi de fruct; şi *mierea* încă se scóte în ȕi de fruct;—a celor din Mázánăesci, com. de Vasile Zapraţan: «În ȕiua de *Buna-vestire* se obícínuesce a se da *albinelor* de mâncare (zahar) şi a le scóte afară de unde aũ stat érna întrégă;—a celor din Bălácéna, com. de G. Boca: «Ómenii scot *albinele* afară mai ales în ȕiua de *Blagoviştenie*;—a celor din Toderesci, com. de Nic. Rádăşan: «Ómenii scot *albinele* afară pe la *Blagoviştenie*;—a celor din Horodnicul-de-jos, com. de George Teléga: «*Albinele* se scot primăvara în ȕiua de *Buna-vestire*;—a celor din Frătăuful-noi, com. de Iul. Sidor: «*Albinele* le scot în ȕiua de *Buna-vestire*;—şi a celor din Volcineţ, com. de Al. Jijie: «Stupii se scot de regulă în ȕiua de *Buna-vestire*.»

(1) Dat. şi ered. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de G. Teléga;—a celor din Căreş-Opaiş, com. de Const. Popescu: «Ómenii spún că *albinele* se scot după *Buna-vestire*.»

(2) S. Fl. Marian, *Sérbătorile la Români*, vol. II, p. 224.

(3) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean şi com. de P. Nimegean: «Când se scot *albinele* din locul lor afară, atunci se afumă ştiubeele cu tãmăe sfinţită.»

(4) Dat. Rom. din Stănesci, dict. de Ana Furtună şi com. de Dim. Furtună.

Unii prisăcari, voind ca albinele lor să fie peste vară foarte iuți, harnice și puternice, înfig o cósă cu *costia* în pămînt și când scot știubeele afară, le scot pe sub cósă acésta, atîngînd în același timp fie-care știubeiú de ascuțișul cóssei (1).

Alți prisăcari însă, când scot albinele afară din casă sau de unde s'aú ernat, la aer prospét pentru vară, le petrec peste un *foc viu*, care se face de regulă prin frecarea a două lemne uscate de brad între olaltă și care se ațată la intrarea în prisacă, anume ca să fie iuți ca para focului. Pe de-asupra acestui *foc viu* avîntă adecă pe fie-care stup sau stiubeiú. Iar după acéstă avîntare trece stupul peste o cósă, care se află cu ascuțișul în sus (2).

După ce s'aú scos și s'aú așezat acuma tóte stiubeele, unde aú să văreze, se înfige cósă, ce s'a întrebuintat la scóterea lor, sau și o altă cósă părăsită, însă fără *costie* sau *cosie*, în pămînt dinaintea stupilor, ast-fel ca să vie muchia cóssei întórsă către stupi, iar ascuțișul ei în direcțiunea contrarie, și apoi se înconjură prisaca cu o luminare aprinsă în mână de trei orî, dicîndu-se:

«Să fie albinele mele iuți ca cósă și pe străini să-î dóră când i-or înghimpă, cum îi dóre când se frig cu foc. Și cum nu se apropie nimeni de tăișul cóssei și de para focului, așa să nu se apropie nici un dușman de prisaca mea!»

După rostirea acestor cuvinte, luminarea se stinge, se rupe sau se taie în trei bucăți tot una de marî, și tustrele bucățile se înfig apoi în pămînt dinaintea știubeelor în formă de triunghiú (3).

O sémă de prisăcari, pe lînga cósă cea părăsită, mai pun între știubee încă și un *briiciú*, asemenea părăsit, anume ca albinele lor să taie ca cu cósă și ca briiciul în toți dușmanii

(1) Dat. Rom. din Buniți, dict. de George Tanasie și com. de Vas. Strachină, stud. gimn. și a celor din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin: «Scotînd știubeele afară, le atinge de ascuțișul cóssei, cu acésta cred ei că albinele vor fi harnice și iuți peste întreg anul.»

(2) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de fostul meú coleg de scóla d-l Petru Prelupean.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, com. de d-l Pancr. Prelupean.

și albinele cele străine, cari s'ar încumetă să vie și să le fure mierea (1).

Sfârșind-o și acésta de făcut, ieau o cósă mai bună și puind-o de-asupra urdinișului fie-cărui stup cu tăișul în jos și cu varga în sus, încep a da drumul albinelor pe sub dînsa (2). Alții însă pun cósă la urdiniș, ast-fel ca albinele, eșind din știubeiū, să se pótă scobori pe dînsa, și în același timp, când prind a eși albinele, dic:

«Să fiți iuți ca cósă și să aveți spor, precum are cósă în câmp!» (3)

O sémă de Románce din *Bucovina* fac în *Ajunul Crăciunului*, când coc colăcei pentru colindători, cel dintâiu colăcel pentru *albine*. Acest colăcel îl țin apoi până în ziua de *Sf. Alexie*. În ziua de *Sf. Alexie*, când au să slobódă albinele, pun colăcelul acesta la urdinișul știubeiului și o cósă prin borta colăcelului cu ascuțișul în sus și cu vârful în știubeiū și dic:

Când vor veni albine străine la știubeiul vostru ca să vă ieă mierea, să vă rotiți ca colacul și să tăieți ca cósă!»

După rostirea acestor cuvinte lasă cósă și colăcelul tótă ziua la știubeiū unde le-au pus, în credință că făcend acésta, albinele vor fi peste vară iuți ca cósă și că vor alungă pe tóte albinele străine, cari vin ca să le ieă mierea. Iar colăcelul se pune încă și pentru aceea ca albinele să fie cu mană (4).

În alte părți din *Bucovina* este datină să se facă în ziua de *Boboléză* o lumină de céră curată și să se lipescă de vasul în care sfințesce preotul apa și acolo să se lase apoi

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean și com. de P. Nimegean.

(2) Dat. Rom. din Mihoveni. com. de Nic. Popenciuc, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Stănesci, dict. de Ana Furtună și com. de Dim. Furtună; — a celor din Băncesci, com. de Dim. Băncescul: «*Albinele* când se scot afară, se pune cósă la *urdinișul* pe care es ele afară, ca să se scobóre pe cósă, că atunci se fac mai iuți;» — a celor din Igesci, com. de Ioan Zilinschi, stud. gimn: «Acela, ai cărui stupi sunt atacați de *albine* străine, trebuie să le trecă pe ale sale diminéja într'o și de sec peste o cósă ascuțită, căci ast-fel pot aibineie sale învinge pre cele străine și a se apără de ele.»

(4) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc și de Const. Scripcariū, și com. de P. Scripcariū.

aprinsă până ce sfârșese preotul de făcut aghiasma. După ce s'a sfârșit aghiasma, se ia de acolo și se păstrează până în ziua în care aș să se scôtă albinele de la ernatic. Atunci omul, care are să scôtă albinele, o aprinde și așa aprinsă o duce în prisacă și acolo o lipese de un stâlp sau de un alt obiect. După ce aș făcut acésta, scôte pe rând toți stupii și-i bagă în prisacă. Iea apoi aghiasmă tot din ziua de Bobotéză și o crenguță de *susaiu* și, muind-o în aghiasmă, prinde a stropi stupii cu dinsa și a dice:

Vă stropesc
Și vă 'ntăresc
Cu puterea Tatălui
Și voința Fiului
Și cu a Duhului cel sfint,
Dar și puternic cuvint,
Ca voi harnice să fiți,
În zori ca să vă treziți,

Diminéța să vă sculați,
În câmp să alergați,
Miere și céră s'adunați;
Sá huiți
Ori să nu huiți,
Da de trei ori să-mi roiți;
Pân' aici aveți
Stiubeiul să mi-l umpleți (1)!

Saú :

Harnici să fiți,
Diminéța să vă treziți,
Să vă duceți și să vă hrăniți,
Câmpii să-i alergați,

Averea să v'o câștigați
Din mana cerului
Și din grăsimia pământului,
S'aduceți folos stăpânului! (2)

Iar dacă stropese numai pe un singur stup, dice:

Harnic să-mi fi,
Diminéța să te scoli,
Să huesci ori să nu huesci,
Da de trei ori să roesci,
Pân'aice ai să umpli!

Când rostese cuvintele din urmă, arată cu un briciu până unde are să se umple stupul de miere.

După ce aș scos toți stupii și i-aș așezat unde aș avut să-i așeze, leaú nouă ace nouă, adecă neîntrebuințate și așezându-le cu urechile în *ochiul* (urdinișul) celui dintâiu stup

(1) Dat. Rom. din Cludeiú, diet. de M. Popescu.

(2) Dat. Rom. din Toderesci, com. de Nic. Rădășan.

pe care îl destupă și din care voește să dea albinelor drumul, ȳic:

Vă daŭ armele Turcului
Și ale Némțului
Și ale Muscalului,
Să nu vă pótă stricã
Alte albine
Strãine.
Da nici voi să nu cătați
Pe altele să stricați!

De pãmînt să vă prindeți,
Grãmãgiórã să ședeți,
Cum stã tot poporul
În ȳiua de Bobotézã
Pe lângã preotul
Care stã și cetesce
Și apa o sfîntesce!

Iar cãnd rostesce cuvintele :

De pãmînt să vă prindeți,
Grãmãgiórã să ședeți,

atunci se prinde cu mãnile de érbã.

Dupã ce a fãcut și acésta, scóte acele și le pune în ochiul altui știubeiŭ, și tot așã, pe rãnd, pãnã ce a slobođit tóte știubeele. Iar cãnd a sfãrșit acuma de slobođit pe cel din urmã știubeiŭ, lasã acele, briciul și susaiul să rêm̃e acolo pãnã a doua ȳi diminéța (1).

În multe locuri din *Bucovina* mai este încã și acea datinã, ca în ajunul Crãcunului, dupã ce a eșit preotul cu icóna din casã, să se ieã o lingurã din grãul fiert și îndulcit cu miere, care se aflã pe masã, și să se arunce de trei ori în pod, iar cel ce picã să se prindã și să se pãstreze pãnã în ȳiua cãnd se scot albinele. Atunci se ieã grãul acela și se pune sub știubee cu cuvintele:

«Așã să fiți de roditóre și de cinstite, precum este grãul» (2).

(1) Dat. Rom. din Ciudeiŭ, dict. de M. Popescu.

(2) Dat. Rom. din Buninți, dict., de G. Tanasie și com. de Vas. Strachinã; — a celor din Tereblecea, dict. de Paraschiva Scripcariŭ: «În ȳiua de Ajunul Crãciunului, dupã ce a eșit preotul cu icóna din casã, se ieã întãia lingurã de grãu și se asvãrle în podélã sus, pentru ca și *roiŭ* să se prindã, precum se prinde grãul de pod; — a celor din Volcineț, com. de Al. Jijie: «Dacã voește cine-vã să scie ori de va avé noroc la *albine* și mai cu sémã la *roiŭ*, să arunce în séra Ajunului de Crãciun, cãnd va întinge întãiași datã în strachina cu grãu, vre-o câte-vã fire de grãu în pod, și dacã se va prinde (lipi) grãul de pod, va puté prinde la varã *roiuri de albine*;» — a celor din Bilca, com. de George Tofan: «Altã da-

În fine mai e de observat încă și aceea că o sémă de prisăcarî din *Bucovina*, voind ca albinele lor să roiéscă mai de multe ori peste vară și să adune miere multă, îndatinéază îndată după ce a scos stupii de la ernatic de a frige o țarcă și a o pune sub stupi (1).

O sémă de Români din *Ungaria* însă a datină, când slobod întâiași dată primăvara *albinele*, să pue la *ușița* coșniței, adecă la *urdiniș*, *busuioc*, *tămâe*, o bucată de pâne muiată în vin și o *galiță* ori o *pasere* friptă bine în unsore (2).

Sunt însă o sémă de ómeni și mai ales prisăcarî, cari nu se mulțumesc numai cu atâta ca albinele lor să fie iuți, harnice și spornice în adunarea mieroi și a cerei de pe flori, precum și a roirii, ci ei voesc ca ele să fure miere și de la albinele străine. Spre scopul acesta apoi, când scot primăvara știubeele și le așeză în prisăci, le dau drumul printr'o *piele* (3), saă printr'un *gâtlan de lup* (4), dîcînd :

tină este că îndată ce preotul a eșit în Ajunul Crăciunului din casă, incuie ușa ca să nu fugă albinele, și tot pentru acest scop, când se pun la masă, nu mănâncă stănd în picioare, ci numai ședînd» ; Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, Cernăuți 1895, No. 2, p. 2: «În ziua de Ajunul Crăciunului, înainte de a gustă din grăul pregătit cu miere, se ia din el o lingură și se aruncă în podelă, creștîndu-se că apoi norocul se va ține de casă, după alții că *albinele*, când vor roi, să se prindă bine.»

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 30 și 37, p. 2.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Dat. Rom. din Liuđi, com. de Emilian Teutul: «La noi când se scot primăvara *albinele*, se pune înaintea urdinișului o *piele de lup*, parte ca eșind printr'acéstă piele, să fie răpitore ca lupii, și parte când vor roi, să nu fugă» ; — a celor din Bălăcena, com. de George Boca : «Prisăcarul scote *albinele* mai ales printr'o *piele de lup*.»

(4) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 19: «Spre a avé multă miere de la *albine*, este bine a le lăsa să eșă afară în ziua de *Buna-vestire* printr'un *gâtlan de lup* și apoi ele devin fôrte rele, ucid pe albinele vecinilor și le fură mierea» ; — Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean și com. de Pancr. Prelipcean : «Dacă prisăcarul voesc ca albinele sale să prade pe alte albine străine, pune atunci când le scote întâia óră primăvara un *gâtlan de lup* înaintea urdinișului, așa ca albinele, eșind din știubeit, să sbóre prin

Cum sfârtecă lupul oile,
 Așa să cătați
 Și voi să sfârtecați
 Pre toate
 Cele-lalte
 Albine
 Străine!(1)

saŭ:

Cum umblă și alérgă lupul
 După pradă și stricăciune,
 Așa și voi să umblați
 Și să alergați
 După mierea altor albine!(2)

saŭ:

gătlanul cel de lup»; — a celor din Volovăț, com. de Ioan Buliga: «Pentru ca albinele să fie tari și răpitoare și pentru ca să nu dea mierea și altor albine străine, ci din contră s'o răpescă de la acestea, pun Româniî la gura urdinișului un *gătlan de lup*, prin care au să ăsa albinele primăvara afară»; — a celor din Frătăușul-noŭ, com. de Iul. Sidor: «Când scot albinele afară, le dau prin un *os de lup*, ca să pôtă mănca pre alte albine ca lupul oile»; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Teléga: «Albinele se scot pe *gătlan de lup*, ca să umble ca lupul după mâncare, saŭ pe ascuțit de cósă, ca să umble ca cósă»; — a celor din Igesci, com. de I. Zilinschi: «Spre a trimite albinele ca să prade alți stupi, se pune diminéța într'o ți de sec un *gătlan de lup* inaintea borții, prin care es albinele, și pe când trec albinele prin acest *gătlan*, se trimit la stupi străini ca să le fure mierea»; — a celor din Ciudeiŭ, dict. de M. Popescu: «Cel ce voesc ca albinele lor să fure miere de la alte albine, le slobod primăvara prin un *gătlan de lup* și apoi fură grozav la miere»; — a celor din Siretiŭ, dict. de Ruxanda Ienachieviçi: «O sémă de ómeni când scot primăvara albinele lor, dacă voesc să aibă multă miere, le dau drumul printr'un *gătlan de lup*»; — a celor din Capul-câmpului, dict. de Pant. Tataréŭ, și com. de G. Banileviçi, stud. gimn.: «Cel ce are stupi și voesc ca să fure miere de stupi străini, iea un *gătlan de lup*, îl pune la urdinișul stupilor, așa ca albinele eșind să trecă prin gătlej»; — și a celor din Fundul-Sadovei, com. de Leon Latiș, stud. gimn.: «Dacă au doi ómeni albine, și dacă unul lasă să trecă albinele lui printr'un *gătlan de lup*, atunci se duc albinele lui la albinele vecinului și, omorându-le pre toate, le ieaŭ mierea și o duc la stăpânul lor.»

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Irina Câmpau.

(2) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, și com. de d-l Pancr. Prelipcean.

Duceți-vă și fiți
 Ca lupii de răpitoare,
 Ca cósă de tăietóre,
 Să năzuiți
 Și să răpiți
 De la alte albine miere.
 Să nu steã alte albine

Nici când înaintea vóstrã,
 Cum nu staã oile
 Și cu caprele
 Înaintea lupului,
 Și érba câmpului
 Înaintea cóssei! (1).

Tot prin *gâtlan* saũ *gãrgãlojiũ de lup* îndatinézã a da drumul albinelor și o sémã de Români din *Transilvania* (2) și *Ungaria* (3), și se dice cã albinele ce es prin *gâtlan de lup* nu se prea ostenesc a adunã miere de pe florì, ci ele mãi de grabã se duc și furã miere de pe la albinele altor ómeni (4).

Albinele prãdate, la rândul lor, voind a-și luã mierea înapói, merg dupã albinele prãdãtóre și intrã în știubeele acestora. Aici se nasce apoi o luptã fórté inverșunatã între dínsele, care durézã adeseorì mãi multe ðile și care de regulã se sfârșesce cu aceea cã cele prãdate, fiind învinse, multe dintre dínsele pier, iar restul se unesce cu albinele furãtóre saũ cu alte albine, și așã se formézã apoi un stup mãi mare și tot de odatã și mãi bun (5).

Omũ saũ prisãcarul însã, care voesce ca albinele sale sã nu pãtimésã de pradã din partea albinelor rãpítóre strãine, pune o *verigã de fier* înaintea urdinișului, așã cã sburând albinele din stup, sã trecã prin veriga acésta, iarã când trec ðice:

(1) Dat. Rom. din Todiresci, dict. de Nic. Rãdãșan.

(2) Dat. Rom. din Hașeg, com. de d-l Paul Oltean: «In ðiua de Sãnți, cine-și lasã albinele sã ésa din coșnișã pe *gãrgãlojiũ de lup*, le dã putere, în cât cã bat albinele altor ómeni și le furã mierea.»

(3) Dat. Rom. din Șomcuta-mare, comitat. Sãtmarului, com. de d-l El. Pop: «Poporul mãi crede cã sunt ómeni cari le slobod prima datã prin *gâtlan de lup*, adecã ce-vã os de lup, în formã de *tíincã*. Are poporul și ce-vã descãntece cu acea ocasiune, dar nu le-am putut aflã, de óre-ce cel ce le scie nu voesce nici cu un preș a le spune altora.»

(4) Cred. Rom. din Siretiũ, dict. de Ruc. Ianachievicì, și a celor din Capul-cãmpului, dict. de Pant. Tataréũ.

(5) Dupã spusa lui Pant. Tataréũ din Capul-cãmpului.

«Cum nu se pôte ușor strică fierul, așa să nu-mi pôtă strică nimeni prisaca!» (1)

Iar dacă cu tôte acestea totuși vin albine străine la prisaca sa și o pradă, atunci întrebuițeză alte mijlôce, ca să se mântuască de dinsele. Așa dacă dați de asemenea albine răpitoare, pun un știubeiș deșert în calea lor și apoi, ori că le prind în acesta și le omôră, ori că, după ce s'aũ vârit în știubeiș, le însamnă, adecă le stropesc aripile cu var stins saũ le presură cu făină de grâu, și după aceea, dându-le drumul, se duce în urma lor până la stăpânul lor cu care se înțelege în privința delăturării furtului (2).

În cas când nu se pot înțelege între olaltă, când adecă stăpânul albinelor răpitoare nu voesce nimica să scie și să facă ca albinele sale să nu răpescă mai mult, atunci dacă și păgubașul scie atare vrăji, mare neplăcere pôte să se nască între dinșii. Drept dovadă despre acésta ne pôte servi următorea întâmplare, care se țice că ar fi adevărată:

«Aũ fost odată doi prisăcari, cari sciaũ fôrte bine vrăji. Unul dintre aceștia a sloboțit albinele sale printr'un *gâtlan de lup*, anume ca să fure mierea de la albinele celui-lalt. Și albinele aũ și început a fură.

«Cela-lalt prisăcar însă a făcut ce a făcut, a bătut un stâlp în mijlocul prisăcii sale și tôte albinele furătore s'aũ prins de stâlp.

«Proprietarul albinelor furătore, prințând de veste că i s'aũ prins albinele, s'a dus la cel ce i le-a prins și i s'a rugat să le dea drumul, că el nu le-a lăsă mai mult să fure.

«Păgubașul a țis că le-a da drumul, dar să alerge de grabă înainte, că de nu va alergă, albinele aũ să-l ajungă și ajungându-l îl vor omori.

«Proprietarul albinelor răpitoare, sciind ce însemneză cuvintele acestea, a alergat cât a alergat, dar cu tôte acestea,

(1) Dat. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean; — și a celor din Ungaria, com. Șomeuta-mare (Chior), comitat. Satmarului, com. de d-l El. Pop: «Mai pun la urdiniș și ce-vă fier, adecă o *potcôvă de cal* ori un *prisnel* de la róta carului.»

(2)-Dat. Rom. din Hîșesci; — a celor din Horodnicul-de-sus, com. de Ștef. Turturean, stud. gimn;—și a celor din Siretiș, dict. de Ruc. Iena-chievici.

albinele infuriate l-au ajuns și atâta ce l-au mușcat până ce l-au omorît» (1).

De ôre ce însă nu fie-care prisăcar și cu atâtamaî puțin un om, care are numai vre-o câțî-vă stupî, se pricepe la asemenea vrăji, de aceea cei mai mulți inși întrebuintează alte mijlôce spre a se apêră de albinele răpitoare.

Așă unî, când vêd că vin albine străine și fură mierea de la albinele lor, ieaū și frămîntă făină de grâu, pun aluatul acesta într'o strachină și-l ung apoi pe de-asupra cu miere. Ieaū după acesta strachina cu aluatul ast-fel uns și o pun în prisacă. Albinele răpitoare, venind și adurmecând mierea de la strachina cu aluatul, prind a culege mierea de pe de-asupra. Dar cum se pun pe aluat, îndată se și implântă în acesta și mai mult nu se pot urni din loc. Și așă omul cu paguba le prinde și le omórá.

Neajutând acest mijloc, ung un știubeiū deșert cu miere pe din năuntru, scot fundul cel de lemn afară și pun aitul de sticlă și ast-fel pregătît îl așeză apoi în locul stupului la care s'au nădit albinele răpitoare.

Sosind acuma albinele răpitoare și vărându-se în năuntru, când daū să êsă afară, nu es pe unde au intrat, ci se grămădesc necontentit spre fund. În chipul acesta apoi păgubașul le prinde pe tôte și le omórá (2).

Sau astupă de cu séră toți stupii și pun înaintea lor un tálgeraș cu miere amestecată cu drojdii. Venind diminéța albinele răpitoare și neputênd intră în știubee ca să fure mierea dintr'insele, se duc și fură tótă mierea din tálgeraș și apoi, întorcêndu-se îndărăt, o pun în știubeele lor. Prin acest furt însă se învenineză și pier, căci mierea amestecată cu drojdii e pentru dînsele venin (3).

După ce s'au scos acuma toți stupii și după ce s'au slobođit tôte albinele în chipul cum s'a arătat în șirele de mai sus, prisăcarul sau omul ce le-a slobođit, nemijlocit după ce a slobođit pe cel din urmă stup, se prinde de un pom sau

(1) Cred. Rom. din Cindeiū, dict. de M. Popescu.

(2) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Vasile Cimpoieș, și com. de Emanoil Cimpoieș, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Horodnicul-de-sus, com. de St. Turturean.

de pământ saū și de alt obiect și așa prins stă el ca la jumătate de oră, anume ca albinele, când vor roi, să nu fugă de la gospodăria sa (1).

Alții, când scot și așază stupii la locul lor, pun pe fundul fie-cărui stup câte o mână de țernă, anume ca să fie grași și grei ca pământul. Iar după ce au scos și slobođit acuma și pe cel din urmă stup, înconjoră de trei ori un pom și apoi se așază jos lângă dînsul și stă puțin acolo. Iar după ce se scólă, nu se depărtază nicăiri de-acasă, anume ca să nu fugă roi, ci să se prindă de pom (2).

Tot așa fac și femeile. Acestea asemenea nu se depărtază de casă, ci lucră sârguincios, anume ca și albinele să lucreze peste vară cu sârguință (3).

Și iarăși alții spun că după ce s'au scos toți stupii și s'au așezat în prisacă, nu numai că nu e bine să se depărteze de casă, ci din contră să ședă totă ziua în prisacă și să bucine din când în când în pumni, anume ca albinele să se adune la un loc, să nu se perđă (4).

Afară de cele înșirate până aici, mai sunt încă și următoarele de observat.

În ziua în care se scot albinele, nu e bine de a da nimăruî nimica din casă, nici măcar foc în luleă, cređându-se că dacă s'ar da ce-vă, ar da și *mana albinelor* (5), și roi ar fugi (6).

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Tóder Epure, și com. de P. Scripcariu.

(2) Dat. Rom. din Buniți, com. de Vas. Strachină; — a celor din Broscăușul-vechiu, dict. de Irina Bahriu, și com. de G. Palamarcu: «Când se scot albinele afară, atunci nu se cade să se depărteze de casă acela care le scóte, pentru că dacă s'ar depărtă, atunci fug roi și nu-î póte prinde.»

(3) Dat. Rom. din Ciudei, dict. de M. Popescu; — și a celor din Hornicul-de-jos, com. de G. Teléga.

(4) Dat. Rom. din Ciudei, dict. de M. Popescu.

(5) Dat. și cred. Rom. din Ciudei, dict. de M. Popescu; — a celor din Stănescu-de-jos, dict. de Ana Furtună, și com. de Dim. Furtună; — S. Theodorescu-Chirilean, *Credințe pop. asupra gospodăriei*, publ. în *Gazeta Săténului*, an. XIV, R.-S. 1897 și 1898, p. 505: «Când scoți vitele primăvara la păscut și când scoți albinele în grădină, să nu dai nimic de pomană saū să faci bine cui-vă, că le dai *mana vitelor și albinelor.*»

(6) Dat. și cred. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Mașean, și com. de d-l Pancr. Prelipcean: «Când se scot știubeele afară de unde au ernat,

Tot din cauza acésta nu e bine de a se da în ȕi de sec, și mai ales Lunia, nimica din partea *Albinelor*, precum miero, c r  sa  alt ce-vă (1).

Și dacă cu t te acestea ar fi necesitate să se de  ce-vă din casă, bună-or  dacă vine cine-v  să împrumute *aluat de plămădit*, atunci să se împrumute cu totul, să nu se des-p rtesc .

Asemenea nu e bine ca cel ce sc te albinele să se uite la s re sa  să caute în sus, pentru că în casul acesta roi  s'ar sul prea sus și nu i-ar put  prinde (2), ci trebuie să caute numai în jos, în p m nt, căci apoi și roi  se prind de p m nt (3).

Rom ni  din *Țera-Rom nesc *, și cu deosebire cei din jud. Vâlcea, cari a  stup , se sc l  în ȕiua de *S n i  40 de Mucenici*, la 9 Martie, de n pte, aprind o c rp  curată, merg cu ea la *stupină* și afum  to i stup i, ocolind cu c rpa aprinsă de trei ori pe fie-care stup, în credin  că f c nd-o ac sta le va merge bine peste an, vor fi feri i de tot felul de lighi ne și *G rg un i*, cari-  vatem .

Rom ncele a  preparată pentru ac st  ȕi 40 de colăcei f cu i din făină de gr u în forma unei *albine*: cu picioré, a-ripi și cap. Pe acești colăcei  i ung cu *miere de fagure* și  i împart apoi la vecini, creȕ nd că Dumneȕe  va da spor la stup  preste an.

Dacă nu pot face acești colăcei, cel pu in fac tot at tea azime, sa  cumpără p n  din târg, le fac 40 de buc ti și, unȕ ndu-le cu miere, le împart să fie pentru sporul stupilor.

B rba ii cercetéză to i stup i în parte, ca să vadă cari trăesc și cari a  murit. Iar după ce  -a  cercetat pe to i

Într'acea ȕi se cade ca pris carul să nu m rg  nicăiri de-acasă, la din contră-  fug roi ; — a celor din Volov t, com. de I. Buliga: « n ȕiua în care se scot albinele primăvara afară, să nu se de  nimica din casă, pentru ca să nu fugă roi  peste vară;—a celor din Ciudei , dict. de M. Popescu: «Nu e bine de a da nim rui nimica din casă, pentru că apoi fug roi  și nu se pot prinde.»

(1) Dat. Rom. din Buni i, com. de Vas. Strachin .

(2) Dat. Rom. din Brosc u ul-vechi , dict. de Ilinca Bahri , și com. de G. Palamareiu.

(3) Dat. și cred. Rom. din Ciudei , dict. de M. Popescu.

de-arândul, ieaū din cei vii câte puţin, căci aşă este bine, şi apoi îi aşeză la locul unde trebuie să stea peste vară.

Din mierea ce aū luat-o de astă dată de la stupi, trebuie să dea pe la vecini, dar nu le trinit acasă, ci-î chêmă pe ei şi le-o dauă să o mănânce lângă prisacă.

Cine are ũică, acela indulcesce ũica cu miere şi o împarte, anume ca să fie spor la albine pe vara ce vine.

Mierea, luată în acéstă ũi din stupi, este cea mai bună pentru tot felul de lécuri, farmece şi vrăji.

Cel ce primesce din colăceii-albine saū mănâncă miere saū bea ũică cu miere trebuie să ureze:

«Să vă trăescă stupii şi să se prăsescă ca *furnicile!*»

Atât cel ce retéză stupii în acéstă ũi, cât şi femeia care face colăceii şi-î împarte, trebuie să fie curaţi, ca şi când ar merge la biserică.

În *ũiua de Florii*, după ce s'aū întors de la biserică, ieaū *richiţi de salcie* din cele slujite la biserică de preot şi încing fie-care stup cu câte o nueluşă de acestea, făcută în formă de cerc, care trebuie să stea pe stup până iar la anul la *Florii*, când le preschimbă.

Acest cerc are darul de a apëră stupul de tóte relele peste tot anul (1).

În unele părţi din *Bucovina*, precum bună-óră în *Şcheia*, este datină ca în *Ajunul Crăciunului* familia prisăcarului să şedă, după ce s'a dus preotul saū dascălul cu icóna, la masă, să mănânce, şi să nu se scóle de la dinsa până ce nu s'a săturat. Înainte însă de a se pune la masă, se caută ca tóte cele necesare să fie dindemână, adecă să nu trebuescă a se sculă vre-o persónă de la masă ca să mérgă să aducă bună-óră: sare, piper, lingura, ş. a. Când s'a sfârşit masa, se scólă întréga familie de odată de la masă şi în acelaşi timp îşi face cruce şi mulţumesc lui Dumneđeū. După acésta gospodina de casă, de sunt mai multe, cea mai bătrână, strînge tóte lingurile şi furculiţele şi, de sunt mai multe, le légă mănunchiū, se duce cu dinsele în mână unde petrec albinele peste vară saū în apropierea locului respectiv şi,

(1) Com. de S. Sa pâr. T. Bălăşel.

cuprindând un pom de pe care ar fi îndemână de scuturat un roi, dăce :

«Cum cuprind eu pomul acesta, așa să-l cuprindă *roi* mei și *matcele* vara (1), și precum nu mă duc eu cu lingurile și furculițele mele prin alte grădini și pomete, așa să nu meargă nici *roi* mei și *matcele* mele în alte grădini, fără numai la mine!»

Iar după ce a rostit cuvintele acestea, se întorce cu lingurile și cu furculițele în casă.

Când umblă preotul său dascălul în *Ajunul Bobotezei* cu crucea și cu apă sfințită pe la case, iea cu lingura din grâul fierț, care se află pe masă în blid, și aruncă spre podăua podului dăcând :

«Să-ți roiască albinele la vară!»

Dacă grâul aruncat se lipesc de grindă sau podelele podului, vor roi albinele, de nu, nu.

De uită preotul său dascălul s'o facă acesta, o face gospodarul de casă, iar în lipsa acestuia vecinul, care a petrecut sf. Cruce cu lumina aprinsă, sau și gospodina de casă (2).

Albina, după credința și spusa Românilor din cele mai multe părți, calcă într'o di șapte hotare, de aceea mierea ei e așa de dulce și de bună pentru toate lécurile, fiind-că e foarte de pe multe flori și de prin multe părți adunată.

Însă fiind-că primăvara, când se scot stupii de la ernatic, albinele cele mai multe sunt de regulă slabe, și pe lângă acesta nefiind încă multe flori înflorite ca să aibă de unde culege miere de ajuns, de aceea urdinișul stupilor se strîmtează întru atâta ca să pôtă intră numai câte o singură albină printr'insul, și acesta o fac parte ca să nu pôtă sburâ prea departe, și parte ca să nu se prade unele pe altele.

Peste vară însă, când toate florile sunt înflorite și prin urmare au de unde culege miere, atunci urdinișul se lărgesce. Iar spre toamnă din nou se strîmtează (3).

(1) De voesce să vină roi vecinului, respective ai altui sătean, dăce :
«*Roi* și *matcele* lui N. N.»

(2) Dict. de Pint. Maerean și com. de d-l Pancr. Prelipcean.

(3) Dat. Rom. din Volovêt, com. de Tôder Vicol, stud. gimn.

Când primăvara și vara e bună și mănósă în flori, atunci albinele lucră foarte bine, culeg miere și cêră de ajuns.

De la acêstă împrejurare atárnă apoi, mult saũ puțin, și *roiul albinelor*, care se întimplă, după cum spun unii, de regulă cam pe acea vreme când s'aũ scos stupii de la er-natic (1).

Unii ómenii spun cã *albinele roiesc* de la *Dumineca mare* și până la *Sân-Petru*, iară dacã timpul este mai întârziat de la *Sân-Petru* și până la *Sânt-Ilie*. Iar o sémă spun cã roiesc pe *vremea prășitului*, ceea ce este egal cu restimpul dintre *Dumineca mare* și *Sân-Petru* (2).

Deci dacã voesc să scie în care și anume din acest interval are una saũ altă *matcă* să roiescă, se duc în fie-care séră în prisacă și ascultă cu urechea la fie-care stup să audă orî de nu *fiție matca*. Și dacã în vre-un stup *fiție matca*, e semn cã a doua și are să roiescă (3).

Prin urmare fie-care prisăcar respective proprietar de albine, se pregătesce cu cele trebuincioase pentru prinderea roilor, în deosebii însă pentru *știubee* saũ *coșnițe*, cari la cei mai mulți Români din *Bucovina*, chiar și în timpul de față, sunt făcute din trupine școrboróse de *teiu*, fiind-cã acestea, după spusa lor, sunt mai trainice și mai bune.

Fie-care *roi*ũ, când ese din *știubei*ũ, prinde mai întâiũ a *jucă* dinaintea acestuia, apoi pe încetișorul a se depărtă și a se ridică în sus, căutând în același timp un loc potrivit unde să se așeze.

Dacã în apropierea prisăcii saũ stupinei se află straturî cu flori saũ pomi, atunci cei mai mulți se prind saũ de vre-o flóre, saũ de vre-o ramură de pom.

Drept aceea prisăcarul caută din cu bună vreme să nu-l lase a se înălță prea sus, căci în casul acesta, neafiând un loc plăcut unde să se așeze, lesne póte să fugă.

Deci cum vede cã roiul ese din *știubei*ũ și prinde a *jucă* înaintea acestuia, se pune mai întâiũ jos, anume ca și roiul

(1) După spusa Rom. din Cîudeiũ, diet. de M. Popescu.

(2) După spusa Rom. din Cîreș-Opaș, com. de Const. Popescu, stud. gima.

(3) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei.

să se așeze alt-fel (1), iea apoi unul dintre știubeele preparate pentru așezarea roilor într'insele, îl unge pe dinăuntru cu una dintre florile sau plantele, cari le plac și la cari trag mai tare albinele, precum: *Mătăcină*, *Mătăciune*, *Matocină*, *Érba stupilor*, *Érba roilor*, *Érba stupuluî*, *Flórea stupilor* și *Roiniță*, lat. *Melissa officinalis* L. (2), *Busuioc*, lat. *Ocimum Basilicum* L., *Smeurică*, lat. *Reseda odorata* L., *Sulcină*, lat. *Melilotus officinalis* Desr. (3), și după ce l-a uns, îl pune și-l ține cu gura în sus dinaintea roiului, fluierându-le și ținându-le:

Puișorii mei!
 Băgați-vă în știubeiū,
 Intrați în a vóstră casă,
 Că-î grijită și frumósă!
 Puișorii mei! (4)

Și albinele, plăcându-le mirosul florilor cu cari au fost uns știubeiul, se apropie de acesta, încep a jucă împrejurul lui din ce în ce tot mai tare, și dacă le place și știubeiul, atunci se vără într'insul, și anume mai întâiū matea și după dînsa întreg roiul.

Se ȳice însă că e bine să prindă roiū numai un om curat, un bărbat bătrân și evlavios, pentru că la acesta trag mai iute albinele decât la altul, și dacă le prinde, nu pier. Un om însă, care trăesce în fără-de-lege, necurățenie și neevlavie, nu-i bine nici măcar să se apropie de stupi, da încă

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, și com. de d-l Pancr. Prelipcean.

(2) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale *Bucovinei*, și în deosebi a celor din *Ilișesci*, și a celor din *Tereblecea*, dict. de Paraschiva Scripcariū: «Când se dau albinele într'un știubeiū, se unge mai întâiū cu *Roiniță*, al cărei miros place albinelor»; — idem: «Știubeiul, în care se prind albifele, se unge cu *Roiniță*, și se așeză în locul acela, unde se învârt albinele mai mult»; — a celor din *Transilvania*, com. Hațeg, com. de d-l Paul Oltean, veđi și I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1886, p. 56 și 57; — și a celor din *Țera-Românească*, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Știubeiul, în care vreî să bagî roiul, trebuie să-l freci pe dinăuntru cu *Mătăcină* (melisă), apă și sare, căci alt-fel nu stă roiul.»

(3) Dat. Rom. din *Bucovina* și *Moldova*.

(4) Dat. Rom. din *Transilvania*, com. Hațeg, com. de d-l Paul Oltean.

să și prindă roii, pentru că roii se țin de popor de sfinți (1), ca și fie-care albină în deosebii (2).

Asemenea nu e bine să umble pe lângă albine și cu atât mai puțin să prindă roii cel ce a mâncat usturoiul sau cêpă, pentru că albinele, nesuferind mirosul acestor plante, în loc să intre în știubeiul și să se prindă, încep a-l fugări și a-l mușcă pe dînsul, și dacă nu caută din cu bună vreme să fugă și să se ascundă dinaintea lor, foarte lesne i se pôte trage și mórtea din cauza împunsăturii lor (3).

Ba, nu numai cel ce mănâncă usturoiul sau cêpă, ci chiar și ómenii cei bolnavi sau nervoși, precum și cei răi la inimă, nu e bine să se apropie de dînsule, căci se ȳice că nici pe aceștia nu-i suferă. Ba se ȳice că ele cunosc chiar și caracterul omului, precum și pe cel mánios și pe cel blând și bun la inimă. Iar dintre animale nu suferă mai ales pe cai, ci din contră cum intră vre-un cal în prisacă, tóte albinele îl mușcă (4).

Dacă prisăcarul n'a prins de veste, când a eșit roiul și a început a jucă, dacă roiul s'a înălțat acuma hăt sus și prin urmare nu pôte să-l prindă mai mult cu știubeiul, atunci iea o roinișă, adecă un știubeiaș mic, care e făcut anume numai pentru prinderea roilor, o unge pe acêsta cu una dintre plantele sus amintite, și apoi luând un țápoiaș sau un țápoiul, și vărînd un corn de al acestuia în urdinișul roinișei, o ridică și o ține cu gura în sus acolo unde jócă roiul mai tare.

(1) Cred. Rom. din Măzănăesci, com. de Vas. Zaprațan; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când mergi la albine, să fii curat, ca și când mergi la biserică.»

(2) Cred. Rom. din Țera-Românescă, jud. Vâlcea, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Albina e sfîntă, căci numai cêra ei pôte arde în biserică și la icône.»

(3) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 5, p. 2: «Se crede că cel ce umblă pe lângă albine să nu mănânce usturoiul, că apoi ele îl mușcă, fiind-că ele nu suferă mirosul usturoiului»; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când mănânci cêpă, să nu te duci în stupină, căci albinele vor năvăli la tine și te vor mușcă.»

(4) Cred. Rom. din Capul-câmpului, diet. de Pant. Tatarău, și com. de G. Banilevici; — a celor din Țera-Românescă, jud. Vâlcea, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Ómenii răi la inimă, când merg în stupină, albinele îi cunosc și năvălesc la ei de-i mușcă.»

În cas însă când nici acesta n'a apucat a o face, când roiul s'a prins de vre-un ram de pom, atunci ține roinița sub roiul prins de ram, scutură puțin ramul, ast-fel ca roiul, desprindându-se de acesta, să pătă cădă în roiniță. Iar dacă nu e în stare să scuture ramul, atunci iea o petică aprinsă și cu petica acesta afună apoi albinele, anume ca să se desprindă. Albinele, neputând suferi fumul de petică, se desfac de ram sau de unde au fost prinse și se vără în roiniță.

După acesta se scoboră roinița pe încetișorul în jos, se scote țepoiul dintr'însa, se pune cu gura în jos lângă pomul său în locul unde s'a prins roiul, se pun pe fundul ei mai multe frunze de *brustur* sau de *bostan*, și acolo se lasă apoi până ce inserază.

Cum a prins a se îngâna ȕiua cu nóptea, se iea roinița de acolo, se duce în prisacă și aici întorcându-se cu gura în sus, se stropesc albinele dintr'însa cu puțină *mursă* și apoi, întorcându-se iarăși cu gura în jos, se răstórnă într'un știubeiú deșert, ast-fel ca tóte să cadă în știubeiú. Iar știubeiul se întórnă apoi repede cu gura în jos și se așeză pe locul unde are să stea peste vară.

Albinele dintru început se cam burzulesc, mai pe urmă însă, fiind afară acuma întuneric, încep a se liniști și a se așeză în știubeiú (1).

În unele părți din *Țera-Românească* este datină ca, roind albinele și nevrând a se prinde de grabă de un copac sau de alt ce-vă, cel ce voesce să le prindă, să se așeze îndată jos, să se prindă cu mânil de érbă și să ȕică:

«Cum m'am prins eú cu mânil de érbă, așa să se prindă și albinele de copac!» (2)

Însă cel ce voesce să le prindă, nu e bine ca în ȕiua aceea, când roiesc ele, să mănânce din grădină legume ori fructe,

(1) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — Idem, *Credințe pop. asupra gospodăriei*, publ. în *Gazeta sáteanului*, an. XIV, p. 505: «Când roiesc albinele și nu se prind de grabă de un copac, ori de alt ce-vă, îndată să te așezi jos, să te prinzi cu mânil de érbă și să ȕici:

«Cum m'am prins eú cu mânil de érbă, așa să se prindă și albinele de ce-vă!»

fiind-că albinele nu se folosesc de legume și fructe, nici să nu dea ce-vă din casă.

Iar dacă este cine-vă străin de față, când *roiesc albinele*, străinul trebuie să-și lase o haină la plecare, că de nu, atunci fug albinele cari au roit. Haina, care a lăsat-o, se lăgă apoi de știubei.

Asemenea nu e bine, când ai mâncat *usturoi*, ori ai bătut *rachiu*, sau ești mândros, să umbli printre albine, c'apoi ele te mușcă (1).

Românii din unele părți ale *Ungariei*, precum bună-ora cei din Șomcuta-mare, comitat. Satmarului, când vor să prindă vre-un roi, ung *coșnița* cu *Mintă* sau *Măintă piperată*, lat. *Mentha piperita* L. și o stropesc cu aghiasmă, adică cu apă sfințită.

Iar când prind a eși albinele din coșniță și a roii, fluera cu gura în formă cum *cântă matca*, apoi se pun jos — *pup* — și înodă érba, buruenile, sau ori-ce plantă găsec înainte-le, dicând:

Roi, roiul meu,
Dat de Dumneđe,
De-î sburà pe sus,
Mă tem că ești dus,
De-î sburà pe jos,
Prinde-te-oii frumos! (2)

Se întâmplă însă foarte adese-ori că prindându-se roiul de vre-un copac și voind prisăcarul a-l lua de acolo, sau când a apucă a se înălța foarte sus, roiul nu voesce mai mult să între în roiniță, ci dă să fugă.

În cazul acesta se întrebuinteză mai multe mijloce spre a-l împedica de a fugi.

Așa unii încep a svârli asupra lui țernă și a-l stropi cu apă, alții încep a zăngăni cu topoarele sau cu alte fiere (3),

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Dat. Rom. din Bălăcena, com. de Jemna: «Când roiesc albinele și roiul fuge, să se arunce cu țernă înainte lui;—a celor din Liudji, com. de Em. Teutul: «Dacă roiul vrea să fugă, se ia o doniță cu apă și se începe a se stropi asupra lui, atunci albinele se pun pe un arbore;—

iară dacă cel ce voesce a-l prinde e femeie, asvârle cărpa și mânăștergura în sus (1).

Neajutând nici acesta, își ieau refugiu la alte mijloce. Așa: ieau un fluture, care a fost văduț pentru prima oră primăvara, prins și omorât și se asvârle spre dînsul.

Sau ieau un cuțit, fac cu ascuțișul sevă cruce în pămînt și apoi îl bagă cu vârful la mijlocul crucii făcute (2).

Ieau patru albine, se înfige fie-care cu acul în câte o aripă și se împlântă apoi câte una în fie-care hortă de la o *vârtelniță* pe care se depănă bumbac, și anume acolo unde se bagă *fofezele*, se pune apoi vârtelnița într'un pom în prisacă și acolo, în vârful pomului, se învârtesc îndărăt și se dice:

Pe unde-ați vrut să vă duceți,
Pe acolo să vă și întorceți,
Înapoi să vă înturnați
Și'n știubei să vă băgați,
Să vă puneți să lucrați!

Și tot așa de mai multe ori, și albinele se întorc înapoi (3).

Se desbracă în pielea goală, se pune jos, iea trei fire de erbă și înodându-le înaintea roiului, care s'a pornit să fugă, iea apoi trei fire de la brâu și făcînd și din acestea un nod, dice:

Te leg să stai locului,
Cum stă érba câmpului
Și-acest nod al brăului!

Făcînd acesta, cred și spun că roiul îndată se întornă înapoi (4).

a celor din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean, și com. de P. Nimegean: «Cînd roiesc albinele, atunci încep sau a se așeză într'un loc apropiat sau fug. Spre a le reține ca să nu fugă, se aruncă înaintea lor cu apă sau cu țernă»;—a celor din Igesci, com. de I. Zilinschi: «Dacă vre-un roiă voesce să fugă, se aruncă spre el apă și țernă.»

(1) Dat. Rom. din Bilca, com. de G. Tofan: «Cînd fuge roiul, femeia asvârle cărpa și mânăștergura în sus, iar o sémă de bărbați zingănesc cu topórele, alții asvârli cu țernă și cu apă.»

(2) Dat. Rom. din Igesci, com. de I. Zilinschi.

(3) Dat. Rom. din Udesei, dict. de Vas. Cimpoies și de Zamfira Niculi.

(4) Dat. Rom. din Stănescii-de-jos, dict. de Ana Furtună, și com. de Dim. Furtună; — a celor din Bălăcena, com. de M. Jemna.

După ce s'a prins acuma roiul și s'a așezat în știubeiță, se pune pe fundul lui o mână plină de pământ din locul acela de unde s'a prins roiul, și se dîce:

«Să fii gras și greu ca pămîntul!» (1)

Și într'adevăr că nu într'un an și nu odată, mai ales când timpul e frumos și călduros, când sunt multe plante înflorite, atât *matcele* cât și *roiș* se fac grași și grei ca pămîntul, din cauză că sunt în stare a adună o mulțime de miere.

De aici vine apoi că, precum ómenii și vitele, așa și roiș, respective toți stupii, cari aũ lucrat și lucră bine peste vară, cari aũ strîns multă miere, se pot foarte lesne *deochiã*.

Dar ca să nu-ți *deochie* cine-vã stupii, e bine să-i legi cu *un brâu roș* (2).

Sau se strînge în tustrele țilele Crăciunului apa, în care se spală blidele, într'un vas mare, se fierbe bine apa aceea, se pune apoi de o parte ca să se așeze sfărmăturile, cari se află în ea, și dacă apa nu e limpede cum se cade, se scurge și se pune de a doua óră ca să fiérbă. După ce a fiert de ajuns se pune de o parte ca să se facă limpede ca lacrima și apoi se strînge într'un șip și se păstrează până la primăvară. Primăvara, când se scot albinele afară, se înconjură cu apa acésta stupii și se stropesc, anume ca să nu-i pótã nime *deochiã* (3).

În cas însă că s'aũ *deochiat*, e bine ca să se stropéscă cu *Susaiș*, lat. *Sonchus oleraceus* L., pentru că *Susaiul* încă e bun de *deochiat* (4).

Am țis mai sus că *Albinele roiesc* de la *Duminica mare* și până la *Sân-Petru*, iar când primăvara e ce-vã mai târzie, până la *Sânt-Ilie*. De la *Sânt-Ilie* însă începînd înainte, încétã de a mai roi.

Deci în țiuva de *Sânt-Ilie* sau și în țiuva *Macaveilor* (1 August), cari se consideră ca țilele cele mai bune și mai potri-

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, și com. de Pancr. Prelipcean.

(2) S. Theodorescu-Chirilean, *Credințe pop. asupra gospodăriei*, publ. în țiar, cit., p. 505.

(3) Dat. Rom. din Volcineț, com. de Al. Jijie.

(4) Dat. Rom. din Ciudeiș, dict. de M. Popescu.

vite, e datină din moși-strămoși de a se *reteză stupii*(1). Iar *Retezatul* său, după cum se mai țice în unele locuri din Țera-Românească, *Tunsul stupilor*, se face în următorul chip:

În diminéța țilei hotărîte pentru *Retezatul stupilor*, care e o adevărată sərbătore în casa omului ce are stupi, însă care nu se pôte nici când face Lunia, Mercuria și Viveria, căci fiind acestea țile de post, le va merge rău stupilor, vor secă, asemenea și Dumineca, pentru că e țiuă Domnului, toți ai casei trebuie să fie cât se pôte de curați și primeniți.

Femeia, care trebuie să fie curată, gătesce bucate mai multe și mai alese, căci în acéști ții vor avé visita vecinilor, a rudelor și a cunoscuților, chemați într'adins pentru acéști ții, ca să se *ospéteze* aici cu mere, cu bęturi îndulcite cu miere, și alte bucate.

Casa este așternută și împodobită ca în ții de sərbătore.

Bărbatul, care asemenea trebuie să se păstreze curat, se scólă cât se pôte mai de diminéță, se spală, se primenesce și, luându-și uneltele necesare pentru retezat și vasele pentru pus fagurii, merge în grădină la stupină și începe *Retezatul stupilor*, cum a apucat din moși: afumă mai întâiū stupul, punēdu-l cu gura pe un *fumegaiū* de cārpă curată, care ameteșce albinele și le gonesce spre fundul știubeiului. Apoi cu un cuțit, făcut ca o scóbă, începe a tăia sau a *reteză* fagurii cam pe a treia parte de la gură spre fund. Fiecare fagure tăiat îl ieă și-l pune în vasul preparat anume spre acest scop. Și așa îi retéză el pe toți fagurii de o potrivă și apoi așeză uleiul la locul său. Iea apoi altul, și tot așa face cu toți.

La acéști operațiune este ajutat de un copil al său, de vre-o rudă sau vecin cunoscător sau chiar și de femeia sa.

Nu e însă liber orii și cine a merge la stupină, mai cu sēmă acum, căci fôrte lesne se pôte întimplă vre-unul, care să *deboche* stupii, și atunci albinele se întărită rău și mușcă cu furie pe toți câți vor fi acolo, și nu se mai pôte conti-nuă retezatul.

De la fie-care stup trebuie să ieă în așa măsură ca să-l ră-

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Ca să le mērgă bine stupilor preste an, trebuie să-ț reteză la *Sânt-Ilie* sau la *Macavei* și în țiuă de *Moceniță*.»

măe de ajuns pentru hrana lui de érnă. Stupii slabî sunt lăsați în pace pentru altă dată.

După ce a isprăvit cu retezatul stupilor și așezatul acestora la locul lor, se ieau vasele cu faguri și se bagă într'o magasie. Acî fagurii sunt storși de miere cu mâna saă cu un tésc, anume spre acest scop făcut.

Fagurii cei mai frumoși și plini cu miere sunt aleși și puși pe talere curate și se dau celor chemați, ca să mănânce.

De obicei se chemă în acéstă ăi vecinii, cunoscuții și rudele, cređându-se că ești obligat a-i chema și a le împărți miere din stupii ce-i ai, căci de aceea ți-a făcut Dumnezeu parte de ei, și dacă n'ai da și altuia, atunci lesne ți se pot prăpădi stupii. Dacă nu chemi vecinii, se pôte întimplă să blesteme vre-unul stupii tăi și atunci se prăpădesc.

Nu e însă bine de a chema în acéstă ăi pe cei ce știu face vrăji și farmece, căci aceștia vor căută să-ți fure măcar un pic de miere, cu care mai pe urmă vor vrăji saă fermecă, și atunci stupii tăi se vor prăpădi toți, căci Dumnezeu nu va răbdă să se întrebuinteze *sfînta miere* la ast-fel de blestemății.

Și vrăjitorii și fermecătorii știu că tocmai *mierea furată* la aceste ăile mari e mai cu putere la vrăjile și farmecele lor.

Fórte rar se obiceiuesce a se trimite faguri de miere la altă casă. Prea rar se trimite la persoane de încredere și de distinsă considerațiune, precum : preotului, primarului, învățătorului, proprietarului și la rudele cele mai de aproape.

După ce au gustat invitații din miere, se pune masa, se mănâncă și se bea *puică îndulcită cu miere*.

Masa acéstă, la cei mai cu dare de mână, se ține până séra târđiă, saă chiar și până a doua ăi, transformându-se uneori în petreceri sgomotóse cu beții, cântece de lăutari și jocuri. Și tóte acestea pentru ca să fie spre sporul albinelor.

După masă, vasele cele pline de miere și uneltele ce au servit la retezat și stors miera, se spală cu apă curată și apa acéstă îndulcită se numesce *mursa de miere* saă *lapte de miere*, și se dá copiilor ca s'o beă prospătă.

De la acéstă *mursă* vine apoi și dicala:

«*A fi dulce ca mursa de miere*», care se dice despre o mâncare sau o băutură prea dulce (1).

În *Bucovina* e datină ca *mursa* acésta să se fêrbă și apoi, puindu-se într'un vas de lemn, balercă sau holobocel, după cum e și de multă, se face dintr'însa un fel de băutură spirtosă numită *mied*, *mîied* sau *îied*.

Faguri se ferb într'o căldare și apoi se tórnă într'un săculeț de pânză rară și de aicia curge într'un vas mai măricel, în care se află puțină apă. *Céra* se alege de-asupra vasului, și după ce se răcesce se alege.

Apa rămasă sub *céra* se numesce *zémă de boștină*, și se dice că este bună de mai multe feluri de bóle, mai cu sémă însă pentru *friguri*, dacă cel bolnav de friguri se scaldă într'însa; iar resturile de faguri, rămase în săculeț, se numesc *boștină*, în *Bucovina* și *Moldova*: *hoștină*.

Săculețul se pune pe o blană, care cu un capăt se pune în vasul unde are să curgă *céra* cu *zéma de boștină* și pe săculeț se apasă cu un *făcăleț*, ca să se stórcă bine *céra*.

Céra alésă se mai topesce încă odată în *cratițe* sau căldări și se strecórá prin fuióre de cânepă în vase curate, de unde răcindu-se se scóte apoi sub forma de *slo* de *céra* (2).

Cei mai mulți *Români*, respective prisăcari, din *Bucovina*, îndatinéză de a *retezà stupii* pe la *Probașe*, adecă la *Schim-barea la fașă a Domnului*, 6 (19) August (3).

Deci omul, ce-î retéză, face bine dacă dă mai întâiú cui-vă să guste din faguri, și abia după aceea mănâncă el singur dintr'însii, căci făcând așa va avé tot-deauna faguri plini (4).

Retesatul său tunsul *stupilor* e un lucru fórte natural, căci printr'însul nu se face nimica alta, fără se iea numai atâta din fie-care stup, cât se crede că e de întrecut.

Uciful stupilor însă, care se face pe la sfârșitul tómnii în momentul când stupii au să se așeze la ernat, e una dintre cele mai barbare operațiuni făcute de sătenii noștri asupra stupilor.

(1) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

(2) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean.

(4) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 37, p. 2.

Stăpânul stupilor adecă, înainte de a așeză stupii la ernat, cercetéză pe fie-care stup în deosebî să vadă dacă are miere din destul pentru érnă. Acésta o constată el prin greutatea uleiului. Pe cei grei îi așeză la ernat, iar pe cei mai slabi îi ucide așa: întórce uleiul cu gura în sus și tórănă apă în el. Clătesce puțin uleiul, ca să pătrundă apă în tóte părțile, apoi întórce iar uleiul cu gura în jos și scutură apa și albinele parte mórte, parte amețite, și după acésta recoltéză toți faguriî din uleiü, iar uleiul gol îl păstréză pentru roiî din vara viitoare (1).

Româniî din *Bucovina* din contră îiucid ast-fel: ieau un petic saü o cărpă, topesc puciósă, o înting în puciósă topită și apoi, aprindënd-o și punënd-o să ardă sub fie-care stup slab, tóte albinele dintr'insul, înădușindu-se de mirosul pucióseî și al fumului ce ese din petică, pier și cad mórte una după alta jos (2).

După ce s'aü ucis acuma toți stupii cei slabi, cei tari se pun la ernat în bordeie într'adins făcute, saü în *temnice* zidite din cărămiđi saü încheiate din lemne și acoperite cu stof.

Uleele în bordee saü temnice se așeză în rând, și se pun cu gura pe turte făcute din măciuci de scaeți, lipite unele de altele, ast-fel ca șóreciî să nu pótă pătrunde în năuntru. Saü se pun pe blăni curate și pe lângă gura uleiului se pune cenușă, tot ca să nu pótă pătrunde șóreciî înăuntru. Și iarăși ca să nu pótă pătrunde șóreciî în năuntru uleiului, i se astupă și *vrana* cu o códă de dovléc, așa că și aerul póte pătrunde și nici șóreciî nu încap, fiind códa în dungî (3).

Albina e considerată și ținută de către toți Româniî din tóte părțile de *sfintă* și ca atare de cea mai curată ființă de pe fața pămîntului, una pentru că ea este făcută, după credința Românilor din *Moldova*, din *lacrimile Maiciî Domnului* (4), iar după a Românilor din *Transilvania*, pentru

(1) Com. de S. Sa pār. T. Bălășel.

(2) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei.

(3) Com. de S. Sa pār. T. Bălășel.

(4) B. P. Hasdeü, *Etym. Magn.*, t. I, p, 749.

că ea e *slujnica Maicii preacurate* (1), al doilea pentru că ea nu are *abur* într'insa ca cele-lalte musce, ci *are suflet*, și de aceea nici nu mîre érna, ci stă vie și -are trebuință de mîncare (2), și al treilea pentru că adună *miere*, *mîiere* sau *ñiere*, care e bună nu numai de mîncat și mai ales în ȕile însemnate, ca *Ajunul Crăciunului* și al *Bobotezei*, apoi la *immormîntarea celor repausați* și în *Sămbetele morșilor*, când se face *grău cu miere și colivă*, ci și pentru o mulțime de *lécuri*, precum și pentru îndulcirea țuiceii sau a rachiului cu dînsa la ȕile mari, la nunți, la botezuri sau cumetrii și la colăcimii, căci Românul nostru consideră țuica sau rachiul îndulcit cu miere ca una dintre cele mai deliciose bęuturi, după cum se pôte vedé acésta și din următórea doină din *Țera-Românească*:

Du-te, neică, ducu-ți doru,
Cum duce vîntu pârjolu ;
Du-te, neică, ducu-ți mila,
Cum duce uliul găina ;
Du-te, neică, vino lică,
C'o să-ți daú rachiú din stielă ;
Du-te, neică, vino lele,
C'o să-ți daú rachiú cu miere

Și-o să-ți ferb vre-o două pere ;
Du-te, neică, și să vii
Colea 'ntre Sântă-Mării,
Când se cóce córna'n vii
Și struguri în *hăbădă*
Și porumbii staú grămeșii,
Să vii, neică, să mă veđi ! (3).

Mai departe pentru că ea adună și *céră*, care asemenea se întrebuințéază la o mulțime de *lécuri*, precum și pentru *lumînări* de dus la biserică, de aprins și de ținut la *incređințarea pruncilor și cununia mirilor*, precum și când *ręposéază* vre-un creștin. Ba ce este încă și mai mult, cu lumina de *céră curată* se deschid chiar și ușile raiului (4), căci iată ce ne spune în privința acésta o rugăciune poporană din *Banat*:

Sânta Vineri a avut un fecior
Ca un mândru domnișor ;
Din ochi lacrimi îi mergea,
Din inimă sânge îi cură,

Nime'n lume nu scia,
Făr'de Lina
Magdalena
Și surorile lui Lazăr,

(1) Cred. Rom. din Madaraș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) Com. de d-l Ios. Olariú.

A cincia și ultima variantă, din *Dobrogea* :

Albina face miere,
Mierea se face cêră,
Cêra se face făclie,
Făclia s'aprinde,
Raiul se deschide,
Maica Domnului pe toți
În brațe ne cuprinde. . . (1).

De ôre-ce însă *cêra* e menită mai mult spre facerea lumînărilor de dus la biserică și ca un mijloc spre vindecarea ômenilor de o mulțime de bôle, de aceea după credința poporului, e păcat a o întrebuiți la ceruitul podelelor, după cum fac o sêmă de boeri (2), ori a o înjură sașu a o da dracului. Cel ce o face acêsta, acela ca *cêra* se va topi, căci ea e *sfintă* ca și *albina*, care o produce (3).

Iar când dai *cêră* de pomană, e bine s'o săruți, căci făcând acêsta, pe cea-laltă lume o ai (4).

Mai departe se crede că fiind *albina* ființa cea mai curată și mai sfintă de pe fața pămîntului și tot de odată și cea mai binefăcătoare, și ca atare foarte plăcută lui Dumnezeu, de aceea e foarte mare păcat a o înjură sașu a o da dracului (5), ori a țice că ea *piere*, ci numai că *môre* (6).

Asemenea și când îl mușcă pe cine-vă încă nu e bine să se supere pe dinsa și cu atâta mai puțin să îndrăsnescă a o sudui (7).

(1) Hasdeu, *Etym Magn.*, t. I, p. 748.

(2) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 748.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Cêra de fagure este sfintă, căci din ea se fac lumînări. cari ard în biserici și la tôte slujbele sfinte. E păcat mare să înjuri ori să dai dracului cêra, căci te vei topi ca ea.*»

(4) M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în *Gazeta săténului*, an. XV, R.-Sărat 1898, p. 58.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Albina e blagoslovită de Dumnezeu, de aceea e păcat mare s'o înjuri, s'o dai dracului, și să-î țici cu-vinte urite.*»

(6) Cred. Rom. din Volcineț, com. de Al. Jijie.

(7) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Albina e considerată de țerani ca musca cea mai binefăcătoare, de aceea unii crescători, când sunt mușcați nu numai că nu se supără pe ea, dar să mai îndrăsnescă s'o sudue! Ar fi mare păcat, căci o consideră ca o muscă sfintă.*»

Tot din cauza acésta că albina e sfintă, *Dracul* se pôte preface în orî-ce fiéră saŭ dobitoc, în *oie* însă și în *albină* nici odată (1).

Chiar și în vis *albinele* însemnă *duhuri curate* (2). De aceea se și crede că dacă viséază vre-un om bătrân *albine* sburând, îi va merge fórte bine (3).

Tótă mierea, fără deosebire, e dulce, bună de mîncare și de léc pentru tóte bólele, pentru că ea este făcută din tóte florile.

Mierea de roiú însă e cu mult mai curată, mai frumósă și tot odată mai bună decât cea de *matcă*, adecă decât cea de la stupii cei mai bătrâni, din cauză că partea cea mai mare a fagurilor acestora e mai veche.

Drept dovadă despre acésta ne pôte servi întru cât-vă și următórea poesie poporală din *Transilvania*, ținutul Săliștei :

Seii tu, bade, seii tu seii,
Când eram tineri copii
Și 'ncepeam dragostea 'ntăiú,
Și veniai séra la noi
Și mîncam *miere de roiú*
Și ne iubiam amândoi (4).

Și dacă *mierea de roiú* e mai bună decât cea de *matcă*, atunci de sigur că cea de *paroiú* e și mai bună. Tot așa și fagurii acestuia.

Din cauza acésta apoi Románcele, cari aŭ trebuință de miere și de cêrá spre prepararea unor medicamente, folosesc mai cu sémă *mierea* și *cêra* cea de *paroiú*. Așa cu *cêra de paroiú* se afumă cei ce aŭ *durere de oap*; iar cu *găoci de fagur de paroiú* se vindecă cei ce aŭ *orbalt*. Se strecórá adecă apă ne începută prin *găocile fagurilor* aces-

(1) Hasdeú, *Etyrn. Magn.*, t. I, p. 747;—com. de S. Sa păr. T. Bălășel: „*Dracul* nu se pôte face *stup cu albine*, căoi nu-í pôte numêra *albinele*.”

(2) Cred. Rom. din Volcineț, com. de d-l Al. Jijie.

(3) Dim. Dan, *Cred. pop. Bucovinene* publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, Cernăuți 1894, No. 99.

(4) Com. de d-l B. B. Iosof.

tora și, după ce s'a strecurat, se dă apoi celui ce are *orbă* ca să bea (1).

Paroi însă se produc de regulă numai în verile cele mai frumoase și mai mănóse. Din cauza acesta apoi se întrebunțeză la lécuri mai cu sémă mierea și céra de *roi*. Și numai în lipsa acestora cea de *malcă*.

Fiind-că *Albina* se pituléză atât de incetișor într'o flóre și apoi sbórá bázâind numai după ce o supsesse bine, de aceea ea caracteriséză adese-orí în legendele poporane pe *iscóda*.

Drept dovadă despre acesta, pe lângă legendela reproducuse în fruntea acestui articol, mai cităm încă și următorul pasagiú dintr'un basm din *Țéra-Románescă*, intitulat *Țugulea*:

«*Țugulea* priponi caii, apoi dându-se de trei orí peste cap se făcú o *albină*, și plecá spre miadă-nópte încotro ședeá *Smeóica pámîntului*.

«După ce ajunsse acolo, sbárn! în sus, sbárn! în jos, intrá în casa *Smeóice* și ascultá ce vorbiá cu *Smei*, ginerii sêi, și cu *Smeóicele*, fetele sale» (2).

Pe lângă numele sêu de *iscóda*, *albina* mai are și pe acela de o *gângónă réutációsă*, și anume din causă că *albinele cele lucrátóre* inghimpá fórte dureros cu așa numitul *ac*, pe care îl are și *matea*, deși ea nu-l întrebunțeză nici odată, ast-fel că poporul crede că dînsa nu-l are (3).

Albina lucrátóre și *trântori*, *mierea* și *céra* le întâlnim fórte adese-orí și în proverbe, în locuțiuni proverbiale, și în cimiliturí.

Iată și proverbele, respective locuțiunile proverbiale în cari figuréză *Albina*:

Albina și de ne mușcă, dar cu mierea ne 'ndópa—

se dice despre stápanii cei buní, ei de ne mustréză, dar și mult ne miluesce.

Albina în gură ține mierea cea mai dulce, și în códă acul cel mai otrávitó.

(1) Dat. Rom. din Mázánesci, com. de Vas. Zaprajan.

(2) P. Ispirescu, *Legende sau basmele Románilor*, București 1882, p. 315.

(3) Hasdeú, *Etym. Magn.*, t. I, p. 747.

Saŭ :

*Calbina, în gură cu miere
Și 'n coddă ac și fiere —*

arată năravul celor fățarnici.

*Albina din ori-ce flóre strînge mustul cel mai bun și în
miere îl preface.*

Saŭ :

*Albina vrednică însă
D'or ce flóre face strînsă,*

adecă cel înțelept la învățătură alege pe cele mai bune și cu ele se împodobesce. Nu e lucru din care să nu poți trage vre-un folos.

*Albina cu cât mai mult sbârnde cu acul asupra noastră,
atât rodul cel mai dulce nouă ne aduce —*

se ȳice pentru stăpânii ceî buni.

Albina de viespe, cât cerul de pămînt,

adecă cel roditor de cel sterp.

*Care a furat stupul,
Deși și-a scuturat trupul,
Dar albina din căciulă
E de dovadă destulă —*

se ȳice despre cel vinovat, a cărui greșelă se vedește din ore-ce semne.

*Nică o tovărășie între albină și între trântor, unul mun-
cesce și altul mănăncă d'a gata,*

adecă între muncitor și leneș.

L-a mușcat albina de limbă —

se ȳice despre unul care nu vorbește, care stă tăcut, prost-tatec.

Harnic ca albina.

Vine încărcat acasă ca o albină —

se ȳice despre omul muncitor, care îngrijesce bine de cas-nicii săi, îndestălându-î de nu le lipsesce nimic.

Ca albina la roiul săă petrece,

adecă foarte bine (1).

Ca albinele la fag se adună,

adecă unde e bine sau ce-vă de câștigat.

*Vine binele
Ca albinele.*

Albina vine încărcată de ceară și miere pe picior, pe spate, pe burtă —

se dice despre un om strângător.

Aduce ca o albină.

sau :

Încărcat ca o albină —

se dice de omul care îngrijesce bine de casnicii săi, căutând să nu le lipsescă nimica.

Harnic ca o albină, strângător ca o furnică —

se dice despre cei harnici și strângători (2).

Fii înțelept ca șerpele, muncitor ca albina și doritor ca turturica (3).

*Albina împunge aprig, dar tot ei își strică mai rău (4).
A fi ca albina la casă,*

adecă a fi foarte harnic, foarte strângător. D. ex. preotul este ca albina la casă, căci el din toate părțile aduce.

A vorbi ca albina,

adecă a vorbi foarte ușor, foarte plăcut și delicat.

A alini —

se dice cu două înțelesuri :

a) Cu înțelesul de a arăta o mișcare, o acțiune ; de ex. *N. albinéză*, adecă alérgă în toate părțile după cele ce-î trebuie.

(1) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, București 1895, p. 312—314.

(2) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 745.

(3) *Dicătorea din Selagiă*, publ. în *Șeșătorea*, an. IV, Budapesta 1878, p. 56.

(4) *Șeșătorea*, an. III, Budapesta 1877, p. 41.

b) Cu înțeles de a arăta ivirea unei luminii, și cu deosebire ivirea zilei: *se albinéză de ziua* (1).

Despre *Roiu*:

Ceea ce la roiu nici un folos aduce, nici albinei îi place,
 adecă ceea ce nu ne folosește nici o plăcere nu ne aduce.

Umblă ca să prință roiu,
Să-și întorcă înapoiul —

se țice despre cel prost.

A umblă ca un roiu fără matcă,
 adecă de colo până colo, zăpăcit, fără scop.

Roiul fără matcă îndată se prăpădesce,
 adecă norodul fără stăpân.

Miron Costin: «Ce tocmelă să hie la o 6ste ce eră ca un roiu fără matcă» (2).

Ce umblă, mă, ca un roiu fără matcă? —

se țice unui om ce umblă de colo în colo (3).

A roi,

adecă: a muri. Când m6re cine-vă, se țice că a *roit stupul popei*. În datinele poporului, mai ales din *Țera-românescă*, intră ca dacă ai stupi, să dai preotului unul ca să-ți facă un sărindar. Acesta este mai bine primit înaintea lui Dumnezeu, ca cel făcut pe bani sau alt ce-vă (4).

Despre *Trântori*:

Ale trântorilor urlete ale albinelor sunete astupă.

Cei leneși și bunți de nimica fac mai multă larmă în lume decât cei cari muncesc și produc.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Zanna. *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 640—641.

(3) Hasdeu, *Etyrn. Magn.*, t. I, p. 745.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Trântorul d'a gata mănâncă.

Saŭ :

Mănâncă ca trântorul d'a gata —

se dice despre cei ce fără nici o muncă vor să mănânce de-a gata.

*Veî să ai miere indestulă și bună? curăță mai întâiî stu-
pul de trântorî ce mănâncă mierea d'a gata și în zadar,*

adecă de cei ce nu muncesc și ei mai mult se folosesc, ca să dobândesci rod bun și spornic de la slujbași.

A trăi ca un trântor —

se dice de omul leneș, care se folosesc de munca altora.

*Dac'ar face tofi copacii florî, dac'ar face și muscele
miere,dac'ar face și trântorî roiî —*

se înțelege pe din afară că am avé mare îmbelșugare, și se dice pentru cei leneși ce nu muncesc, și pentru cei ce nu sunt destoinici de nimic, ce nu ne dau nici un folos (1).

Unde sunt trântorî mulți, acolo e pușină miere (2).

A fi trântore,

a fi om leneș, puturos, care mănâncă pe de-a gata munca altuia. «*Mé trântore, ce nu te apuci de trebă?*»

A se trântorî,

a se transformă din ce-và activ în sedentar (3).

Despre stupi :

A fi stup de bogat.

Saŭ:

E ca un stup neretezat —

se dice despre un om bogat, care are de tôte cu belșug.

A se face stup de bani,

adecă cu avere.

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 149 și 672—673.

(2) Din Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

La stup de miere, roiă de musce,

la lucrul bun și plăcut, mulți se grămădesc (1).

*Cine-a furat stupu:
Dumnezeu să-î ușureze trupu;
Mierea
S'o mănânce cu muerea
Și céra
S'o arză séra —*

se dice în glumă celui care spune că i s'ar fi furat vre-un stup.

Originea acestei diceri stă în următoarea poveste:

«Odată un *Stupar*, furându-i-se un stup, și din multe dovești sciind cine este hoțul, l-a dat judecății.

«La judecată mergând și hoțul și păgubașul, hoțul a tăgăduit că a furat stupul.

«Păgubașul a cerut judecătorului să pue să-l jure.

«Hoțul, ca hoțul, fiind om șiret din fire, închinându-se și sărutând sf. cruce a jurat așa:

— Domnule judecător!
Cine a furat stupu:
Dumnezeu să-î ușureze trupu;
Mierea
S'o mănânce cu muerea,
Și céra
S'o arză séra,
Așa să-mi ajute mie Dumnezeu!

«Păgubașul, fiind cam prosticel din fire, aușind așa jurământ, i s'a sburlit părul în cap și a început a strigă:

— «Destul, destul! opresce-l, Domnule judecător, că-mă bagă sufletu 'n foc!» (2).

Despre *Miere*:

*A mâncat astă vară prea multă miere
Și acuma are la inimă durere—*

se dice despre femeile însărcinate; și are același înțeles ca:
«*plânge rîsul d'astă vară.*»

A ascunde ac în miere —

(1) Zanne. *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 289—290 și 665.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

se dice despre cei fățarnici, cari ascund un gând rău intr'un sfat dat cu blândețe.

*Jocă bine, moș Martine,
Să-ți dau miere de albine,*

cuvinte cu cari se ieaă în rîs acei cari fac un lucru vrînd, nevrînd și mai mult de silă (1).

*În buze miere,
Și 'n inimă fiere.*

*Pre buze miere,
În inimă fiere—*

arată cugetul celui fățarnic și viclen.

*A lîns la miere de pe degete pînă ce și le-a mîncat —
de prea mare lăcomie își face de cap.*

*Fata la vremea ei, ca mierea în fagul ei,
adecă dulce și plăcută.*

*În față miere,
În dos fiere—*

se dice despre cel fățarnic, care-î:

*C'albina 'n gură cu miere
Și în cîdă cu ac și fiere.*

Din gură miere, iar din inimă otravă.

Sau:

*Cei mai mulți cu mierea 'n gură și cu fierea 'n inimă —
se dice pentru cei fățarnici, arătînd năravul lor, adecă diu
față s'arată că te iubesc și pe din dos te sapă.*

A unge la inimă cu miere,

a spune cui-vă vorbe plăcute, cuvinte de laudă, o veste dorită.

*Limba e dulce ca mierea
Și amară ca fierea,*

adecă vorba aduce și mîngăiere și supărare, laudă și defaimă.

A fi cu limba fagur de miere,

a fi dulce la cuvînt.

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 85, 309 și 677.

*Unde vede o muere,
Par'că îl lipesci cu miere.*

*Orî unde vede muere,
Par'că îl lipesci cu miere.*

*Orî unde vede muere,
Par'că îl lipesci cu miere.*

se dice despre berbanți.

*Din ochi miere,
Din gură fierc —*

se dice despre cel fățarnic și viclen.

*Tăcerea
E ca mierea.*

*Tăcerea
E dulce ca mierea —*

se dice celui ce a vorbit în afară de vreme, și pentru paguba lui.

Faguri de miere sunt vorbele plăcute —

cine vorbește frumos e tot-deauna folosit (1).

Dicând numai miere, gura nu se face dulce,

adecă nu e destul să dici, ci trebuie să și faci, dacă vrei să profiți ce-vă.

A fi mai dulce decât mierea,

adecă foarte dulce. Se dice și de un om prea blajin și slobod la inimă.

A fi dulce ca mierea —

se dice de ori-ce mâncare sau băutură dulce.

Miere după tobă,

adecă nimic, ce-vă închipuit, fictiv :

Am să-ți dau miere după tobă.

A băga mâinile în miere și a nu te linge nu se poate,

a nu căută să profiți, și cam pe sub mână, nu se poate.

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. II, p. 25, 112, 131, 135, 168, 211, 223, 229, 285, 330, 764 și 811.

A fi gros ca mierea —

se dice de un lichid de bună calitate, d. e. vinul este gros ca mierea.

Să fie și miere,

să fie ori și ce fel de mâncare sau băutură bună, și nu mai primesc (1).

Despre *Cără*:

Ca turta de cără.

A îngălbeni ca turta de cără.

I se face fața ca turta de cără.

S'a făcut galben ca turta de cără,

de frică, de spaimă (2).

S'a făcut ca căra de galben.

E galben ca căra,

de frică, de spaimă, e bolnav (3).

A avé nas de cără.

A fi nas de cără.

Nas de cără,

a se supără pentru totă nimica (4).

A fi galben ca căra,

a fi slab, pipernicit, fără fire, fără vlagă.

A fi ca un fagure,

a fi frumos, plăcut la vedere (5).

Iată acuma și vr'o câte-vă *cimilituri*, și anume mai întâi despre *Albină*:

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 139—140.

(3) Usitate în Bucovina.

(4) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. II, p. 307;—usitate și în Bucovina.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Măciuceța glava
Încunjură dumbrava.

Măciuceța graba
Încunjură dumbrava.

Măciuceța grava
Împrejură dumbrava.

Ulcicuța grava
Încunjură dumbrava.

Măciuceța vlada
Încunjură dumbrava.

Măciuceța grabnică
Încunjură dumbravnică.

Harnica draga
Încunjură dumbrava.

Măricuța graba,
Încunjură dumbrava
De-a află
Bortă unde-vă,
S'a băgă,
De nu, ba.

Măricuța graba
Încunjură dumbrava.
Prăpădind cheile,
Încunjurând țerile.

Albinuța gava
Încunjură dumbrava,
De are unde, se bagă,
De nu, șede și rabdă.

Șede mōșa pe știubeiū
Și culege petrinjei.

Măricuța graba
Încunjură dumbrava,
Prăpădesce cheile,
Încunjură țerile.

Merică,
Perică

Merge la biserică
Și se'nchină,
Vine-acasă
Cântă, se frēcă,
Și plēcă.

Eligă,
Meligă
Merge la biserică,
Închină-se,
Miră-se,
Vine-acasă vaită-se,
De cap trage-se.

Feligă,
Meligă
Merge la biserică
Și se'nchină și se rōgă
Și venind acasă se vaetă.

Butucaș de teiū,
Limbă de coteiū,
Pe la Blagovištenie
Pornesc ómeni'n bejenie.

Baba jediță
Cu dinții de cărtiță
Face feciori și nepoți
Și le pune nume: hoți.

Mucenica graba
Încunjură dumbrava,
Ciuşti! în fund la Sava.

Măiculița glava
Încunjură dumbrava,
Ciuşti! în fund la Sava.

Cimilica grava
Încunjură dumbrava,
Se bagă'n gură la Sava.

Din mine ese miere,
Din mine ese venin,
Eū sunt de mângâere,
Eu sunt și de suspin.

Cimiléga grava
Încunjură dunbrava
Și face ciuștî! în nas la Sava (1)..

N'are córne
Și tot împunge,
N'are pene
Și tot sbóră;
Mai mică decât bou
Și mai mare decât *purecele* (2).

Găinușa
Gălbinușă
Trece marea'n piciorușe.

Măciuchiță glava
Încunjură dumbrava.

Heligă,
Meligă

Despre *Stupî* :

Am o casă rotunjoră,
Mulți voinici în ea se miară (7).

Tândăluș,
Mândăluș
Șede într'un picioruș
Și-aruncă cu săgețile
În toate părțile.

Se duce la biserică
Și se'nchină și se rōgă
Se'ntorce și se baligă (3).

Țuiță mândră,
Scrisă'n grindă
Și-mi grăesce
Unguresce
Și mușcă de prăpădesce (4)

Am o vacă și-o mulg séra
Și cu dînsa satur țera (5).

Ună nūlîi di călugri
Tu un cufal udunaț.

Divarligalui di cuțur
Ambitațlîi cuscri cîntă (6).

Am un năpârstoc
Șede'n c . . la foc
Și-aruncă cu săgețile
În toate părțile (8).

Am un moș
Șede jos

(1) Tote *cimiliturile* acestea sunt adunate de mine din *Bucovina*; cf. și Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, p. 8—9.

(2) *Găciturî din Ardél*, publ. în *Șeșetórea*, an. V, Budapesta 1879, p. 95.

(3) Art. Gorovei, op. cit., p. 10.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) *Revista «Tinerimea Română»*, Noua serie, Vol V, Bucuresci 1900, p. 353.

(6) P. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 349. :

•O mie de călugări, într'un butuc strînși.

•În jurul bușténului, cuscri, îmbétați cîntă.

(7) Din colecțiunea mea.

(8) G. Popescu-Ciocănel, *Basma, snóve și ghicitorî*, Ploesci 1898, p. 50 și 104.

Și dă cu săgețile
În toate părțile.

Petrișor
Șede 'n curișor
Și dă cu săgețile
În toate părțile (1).

Despre *Cără* :

Am o rochiță, o spăl în foc
Și-o usuc în apă.

M'a trimis Dómnă de sus
La cea de jos
Să-î spăl iia în apă caldă
Și s'o usuc în apă rece.

A trimis Dómnă de sus
La Dómnă de jos
Să-î dea batista spălată
În apă caldă

Sub përete
Ciuciulete
Cu mustăți
În toate părți.

Butucel de teiș,
Limbă de coteiș (2).

Și uscată
În apă rece.

M'a trimis Dómnă de jos
La cea de sus
Să-mi spele un zăbranic
În apă rece (3).

M'a trimis Dómnă de sus
La cea de jos
Să-î spăl rochia 'n foc
Și să i-o usuc în apă (4).

Albina prețice și timpul.

Așa dacă *albinele* mănecă disdiminătă să-și culégă miere și nu sbóră departe, ci îndată se întorc, e semn de plóie (5).

Dacă *huesc albinele* ziua și nóptea la prisacă, însemnătă cum că timpul cel frumos se va schimbă în posomorit, plóios și furtunos (6).

Dacă *albinele* se depărtéză puțin de stup, saũ intră cu grămada înăuntru mai nainte de a se inseră, acésta anunță furtună și plóie (7).

Când *albinele* se fac rele, când năvălesc la om să-l musce, e semn că se va strică vremea, va plouă.

Când *albinele* vin cu grămada de pe câmp și altele nu mai plécă, e semn că plóia e gata.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Art. Gorovei, op. cit., p. 9 și 360.

(3) Art. Gorovei, op. cit., p. 68.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) S. Fl. Marian, *Sërbătórite la Români*, vol. I, p. 118.

(6) Idem de eadem, p. 119.

(7) *Șeșelórea*, an. VII, Oradea-mare 1881, p. 158-159.

Când *albinele* astupă tómnă urdinişul stupului, e semn că erna va fi grea şi timpurie (1).

Trântorii când umblă pe dinaintea coşniţei, e semn de plóie (2).

Afară de cele înşirate până aici, mai există atât despre *albine* şi *trântori*, cât şi despre *stupi*, *miere* şi *cără* încă şi următoarele datine şi credinţe :

Când visezi *roi* de *albine*, va plouă.

Albinele cari se pun pe şerpă devin veninate şi când te-ar muşcă, se va umflă mai rău carnea şi te va ustură cumplit (3).

Fetele, cari voesc să fie jucate, ieaă o crenguţă de la pomul pe care s'a prins vre-un *roi* şi o pórtă la sine şi cred că apoi dorinţa li se va împlini (4).

Trântorul e feciorul cel leneş al *Satanei*.

Când slobodă *albinele* primăvara, suflă de trei ori peste coşniţă, că apoi nu vei avé mulţi *trântori* peste an.

Când ai mulţi *trântori* în stupină, e semn de an bun.

Trântorii de la o coşniţă de-î vei strînge, şi-î vei ţine şapte săptămâni, aú să ți se sporéscă roi de şapte ori mai mult ca de altă dată.

Dacă vei spânzură *nou* *trântori* de-asupra coşniţei, vei avé miere mai multă ca în alţi ani (5).

Când ziua *Mucenicilor* (sf. 40 de Mucenici) va căde *Vineria* şi *Miercuria*, în acel an nu va merge bine *stupilor*.

Când va bate vînt în ziua *Mucenicilor*, nu va merge bine *stupilor* peste an.

Când va plouă în ziua de *Mucenici*, va merge bine *stupilor* peste an.

După ce aú înflorit merii, *stupii* nu mai mor.

Nu e bine să ții *stupi* cu *albine* lângă rázórele cu *usturoi* şi *cépă*, căci nu se prăsesc.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) Cred. Rom. din *Filpăis*, în Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de S. S. păr. T. Bălăşel.

(4) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 40, p. 2.

(5) Cred. Rom. din Transilvania, şi anume din Felialău, Madaraş, Dredaţ, Fărăgău, Ludoş şi Ardan, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Copiii mici, cari au nisce cocolose în pâr, e semn că vor avé parte de *stupi*.

Când ți-a furà cine-và din *stupi* măcar unul, nu vei mai avé parte de ei de aci încolo.

Cel mai mare păcat este să *furî stupi*, este așa de păcat ca și când ai furà ce-và din biserică.

Dacă ai *stupi* e bine să dăruesci unul și finului tău, când îi tunși moșul.

Dacă ai *stupi* e bine să dai unul preotului, ca să-ți facă un sărindar, căci acest sărindar este mai bine primit înaintea lui Dumnezeu, ca cel făcut pe bani sau alt ce-và.

Nu e bine să vinși *stupi*, căci nu vei mai avé parte de ei.

Stupi cari fac fagurii în curmezișul uleiului se numesc *stupi stângaci*.

Mierea albinei este *sfântă*, de aceea nu e bine s'o înjurî.

Cine înjură de *miere* și de *cera*, care e asemenea *sfântă*, nu are parte de *stupi*.

Pe *mierea* care o dai pentru lécuri este păcat a luà bani, sau pe care o dai unui bolnav de poftă (1).

De la cuv. *Albină*, rostit în Bucovina încă și *albină*, *alghină* și *alghină*; la Moși sau la Români din Munții Apusenî ai Transilvaniei și la cei din Istria : *Albiră*, pl. *albi* (2); la cei din Ungaria : *Aldină*, pl. *aldine* (3); iar la cei din Macedonia : *Alghină* (4), ca și în unele părți din Bucovina, s'au format în decursul timpului un augmentativ : *albinică* (5), precum și mai multe diminutive, și anume : *albinea*, pl. *albinele*, *albinică*, *albinică*, *albinică*, *albinică*, *albinică* și *albinică* (6).

O poezie poporană din *Transilvania*, în care figurază două dintre diminutivele din urmă, sună precum urmază :

Albinuță, unde sbori,
Orî te duci tu printre florî ?

(1) Com. de S. Sa pâr. T. Bălășel.

(2) Frâncu, *Românii din Munții Apusenî* (Moși), București 1888, p. 85; — I. Maiorescu, *Itinerar în Istria*, ed. II, București 1900, p. 92.

(3) Com. de d-l El. Pop.

(4) P. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 349.

(5) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I. Partea I, p. 591.

(6) Frâncu, p. 85; — cf. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 761.

Să culegî suc de pe ele,
 Să depui în fâgurele.
 Sböră, scumpă *albinică*,
 Sböră 'n sat la mândra mea,
 Spune-î, scumpă *albinică*,
 Căci mult sufer pentru ea (1).

Apoi colectivul: *albinet* și *albinărie*, o mulțime de albine, căruia-i corespunde *albinis*.

Cel ce trăește din crescerea albinelor: *albinar*, iar însăși indeletnicirea *albinărie* sau mai bine zis *albinărit*.

Mai multe localități în *România* se cheamă *Albină*: un munte în Argeș, un sat în Tutova, și vre-o trei insule în Dunăre. Satul *Albinesc* în Argeș presupune un nume personal *Albina*. Numele cătunului *Albinari* în Buzău ne spune că locuitorii lui vor fi fost de datați ore-când cu crescerea *albinelor* (2).

De la cuv. *Trântor*, pe lângă dim. *trântoraș*, s'aú mai format încă și adj. *trântur* = leneș, fem. *trântură* = leneșă: omul acesta e *trântur* = e leneș; femeia acésta e fôrte *trântură* = e fôrte leneșă (3).

În fine mai e de observat încă și aceea că Românii cred cum că tóte insectele încep a se ascunde pe la *Diua Crucii*. Deci și *albinele* se bagă pe érnă în *Diua Crucii*, cređându-se că mai departe va fi frig (4).

Iar după ce s'aú băgat acuma la ernatic, se caută ea în decursul întregéi erni să nu le fie prea frig, nici prea cald, ci numai de mijloc, pentru că dacă li-î prea cald, li se înăcrește mierea și apoi mănăcând-o pier, iar dacă e prea frig, încă pier (5).

(1) *Tribuna*, an. 1893. Luna Maiú.

(2) Hasdeú, *Etym. Magn.*, t. I, p. 751-752.

(3) Dat. Rom. din Bucovina, com. Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(4) Dat. Rom. din Frătăuțul noú, com. de Iul. Sidor.

(5) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei.

B O N Z A R I U L .

(*Bombus terrestris* L.)

Sub numirea *Bonzariu* sau *Bondariu* înțeleg Românii din *Bucovina* mai multe feluri de insecte, cari se țin de una și aceeași specie și familie, precum :

Bonzariul (1), *Bonzariu de miere* (2), *Bonzariu de câmp* (3), *Bonzăroi* (4), *Albină* sau *Albină mare* și *Albină de pădure* (5), *Albină de pământ* (6), *Bondariu* și *Bondariu de*

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu;—a celor din Galanesci, dict. de G. Cârstean;—a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic;—a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Isidor Calancea: «*Bonzariul* strânge miere ca și albinele. El își face cuibul său în vre-o urmă de vită sau într'o gropiță în pământ pe loc costos din bugiac (mușchiu);—a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Bonzariu* se numește acela ce-și face cuibul său în pământ și strânge miere»;—a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaci;—și a celor din Budeniș, dict. de Mărișora Dutcă.

(2) Dat. Rom. din Caraciu, dict. de Vas. Cărciu.

(3) Dat. Rom. din Gura-Homorului, dict. de Dionisie Maximie, cant. bis.

(4) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de George Galan: «*Bonzăroiul* își face cuibul său în pământ și anume în mușchiu»;—și a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic: «*Bonzariu* sau *Bonzăroi* sunt aceia cari își fac cuibul lor în pământ și strâng în faguri miere.»

(5) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaci și Ioan Pusdrea: «*Albina mare* sau *Albina de pădure* e neagră și pe pânțele cu vârste galbene și una albă.»

(6) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan: «Se numește *Albină de pământ* de aceea, pentru că-și face cuibul său în pământ, iar într'insul nisce fâgurași, în cari strânge miere ca și albinele.»

câmp (1); în Moldova: *Bondariu* (2); în Țera-Românească: *Bânzariu*, *Bărzăun*, *Bărzăune*, *Bombariu*, *Bondariu* și *Muscoiu* (3); în Transilvania: *Bărzăun* (4), *Bumbariu*, *Bundariu* și *Bunzariu* (5); în Banat: *Bărnăuz* (6); în Ungaria: *Bongariu*, *Bon-*

(1) Dat. Rom. din Iișesci;—a celor din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean și G. Cârstean: «*Bondariu* și *Bondariul de câmp* e tot una cu *Bonzariul*;—precum și în mai multe alte comune din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Anton Sandrușcă;—I. Creangă, *Amintiri din copilărie*, Iași 1892, p. 4: «Și cum află pricina, începe a ne pofti pe fie-care la Bălan și a ne mângâia cu Sf. Ierarch Nicolae pentru durerile cuvișelor *musce* și ale cuvișilor *Bondari*»;—Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, p. 211: «*Bondar*, pop. *bondariu* sm. Mold. *bombar*; Hummel f. (Bombus), z. B. Al. P. P. 383 (că acasă te-î întorce. . . când *Bondariu* a face miere). — Gr. *bongar* Tr. CL. XVII, 166; *bonzariu*, *bunzariu* B. — Dem. *Bondăraș* Al. PP. 146 — Et. Anscheinend Nebenform v. *bombar* wozu auch a *bondăni* (s. d.)—a *bombăni* stimmt. Immerhin möge auch an russ. *bondari* (aus. *bódnari*) «*Böcher*» erinnert werden; der dicke gestreifte Leib der Hummel hat mit einem bereiften Fasse Aehnlichkeit.»

(3) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 743: «*Albină sălbatică, Bânzar* (Covurlui) sau *Bărzăun* (Buzău);—Dr. H. Tiktin, op. cit., p. 211: «*Bombar* pop. *Bombariu* sm. Munt. Hummel f. (Bombus) Qu.—Mold. dafür *bondar*.—Gr. *bumbariu* B. Et. Vgl. gr. βόμβος, lat. *bombus* «*Summen*», nlat. *bombus* «*Hummel*». Vgl. auch *bondar* Et.»—Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Bombariu* și pe unele locuri *Bondariu* sunt niște mușce ce-vă mai mari ca *albina* cam ca un *trântore*, scurte și gróse, și corpul lor vérgat și acoperit cu perișori, în forma unei catifelé. Înțepă ca *viespea*, însă nu mor ca *albina*. Ei produc miere așa de dulce ca și cea de albine, însă cu mult mai subțire, mai lichidă. Ei își fac căsuicile lor prin paie, prin strășinile *oleaburilor* acoperite cu paie, și chiar prin găuni în pământ, pe care le umplu mai întâiu cu paie. Căsuicile lor sunt rotunde, făcute din materii ceróse. În aceste căsuici *Bombariu* se prăesc și-și depun miera.»—*Gazeta săténului*, an. XIV., R. Sărat, 1897—98, p. 402: «*Bondar* în Muntenia se ȕice *Bărzăune* și *Muscoiu*.»

(4) Com. de d-l T. Frâncu; «*Bărzăun*, *Bondariu*, usitat în Muntenia și Transilvania, com. Brașov.»

(5) Com. de d-l T. Frâncu: «*Bombariu*, *Bondariu*, usitat în Munții apuseni ai Transilvaniei; veđi și *Gazeta Transilvaniei*, an. LX, Brașov 1897, No. 67: «*Fluturiu*, albinele și *Bombariu* sburau de pe o flóre pe altă flóre spre a le suge nectarul.»

(6) Com. de d-l Jos. Olariu: «*Bărnăuz* se numesc un insect ce-vă mai mare decât *albina*, ba chiar și decât *trântoriu* de la albine, cu corpul pestrî și cam peros.»

goiū, *Bozgoiū* și *Albină țigănescă* sau *Albina țiganului* (1); la Români din Meglenia: *Bumbăr* (2); iar la cei din Macedonia: *Bumbunar* și *Agru-cumban* (3), lat. *Bombus terrestris* L.

Bonzariul sau *Bondariul de grădină*, lat. *Bombus hortorum* L.

Bonzariul sau *Bondariul de mușchiū*, lat. *Bombus muscorum* L. și

Bonzariul sau *Bondariul negru*, numit în Transilvania și Ungaria: *Bânzoii* și *Viespe țigănescă* (4), lat. *Bombus lapidarius* L.

Afară de aceste patru feluri de *Bonzari* mari se mai află încă și alte feluri mai mici, cari se numesc *Bonzărași* și *Bondărași* (5).

Toți *Bonzari*, fără deosebire, produc, când sbóră, un fel de sbârânăitură sau *bonzăitură*, care se datorește unor cordi situate în orificiile organelor de respirațiune (6), și care se exprimă prin verbul *a bânzăi*, *a bonzăi* sau *a bombăni* și *bumbăni*.

De aici vine apoi că mai toate numirile insectelor, cari s'au înșirat mai sus, sunt onomatopeice (7).

Sunt însă și alte insecte, cari nu se țin de specia și fa-

(1) Com. de d-l El. Pop;— veđi și M. Pompiliū, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XX, București 1887, p. 1.005.

(2) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, publ. în revista «*Tinerimea română*». Noua scriere, vol. II, p. 259: «*Bumbăr* s. trântor (la albine); cărăbuș negru, care produce sunetul buum! (Etyrn. onomatop. bun!)»

(3) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Agru-Cumban*, sêlbatec-cumban.»

(4) T. Frâncu și G. Candrea, *Români din Munții Apusenii* (Moții), București 1888, p. 98: «*Bânzoii*, o viespe mare neșră»;—*Foișora pentru răspândirea cunoștințelor folositoare și iubiri de carte între popor*, an. I, Sibiu 1886, p. 76: «*Bânzoii*, viespe mare neșră, *Viespe țigănescă*,—*bânzoesc*, *bânzoitoriș*»;—com. de d-l El. Pop.

(5) În Bucovina;—Cihac, *Dieț.*, t. II, p. 21;—*Semănătorul*, an. I, București 1902, No. 16, p. 252: «E băietaș . . . În plânsul ciudoz și neimpăcat, mișcă în aer mânuțele și picioruțele slăbuțe, de par'că ar fi un *Bondăraș* resturnat pe spate și care se luptă de-a scăpare.»

(6) *Enciclopedia română*, t. I, p. 528.

(7) Dr. H. Tikün, op. cit., p. 211;—cf. Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, loc. cit.

milia *Bonzarilor*, dar cari asemenea *bonzãesc* când sbórã, precum e bună-órã *Gãrgãunul*, *Strechia* și *Tãunul*.

Prin urmare Românii din unele părți îndatinézã de a da unele dintrã numirile *Bonzarilor* și acestor insecte, mai ales însã *Gãrgãunului*.

Așã Laurian și Massim scriu: «*Bombariu*.., muscã mare, vespã mare cu ac fórte înțepos și veninos, lat. *Crabro*, în acest înțeles cuvîntul se aude pe alocurea cu formã mai mult saũ mai puțin modificatã: a) prin strãmutarea lui *b* în *d*: *Bundariu* saũ *Bondariu*, b) prin strãmutarea lui *i* din ultima în penultima: *Bondiariu* saũ *Bundiariu* (1).»

G. Crãiniceanu scrie: «*Bombar*, *Bondar*, *Vespa Crabro*, v. *Viespe Gãun* (2).

D-l Ios. Olariu imi scrie: «*Bãrnãuzii* sunt de mai multe feluri în mãrime și în colorile de pe corp. Ceii mai mici fac cuiburi prin érbã, iar ceii mari fac faguri fãrã miere prin scorburile arborilor și pe acoperemintele caselor.»

În fine d-l El. Pop imi scrie: «*Bongarii*, *Bongoii* și *Bãnzoi* sunt de mai multe soiuri, și anume:

«*Gãunul*, cel mai mare între *Bãnzoi*.

«*Furișorul*... e cât o albinã muncitoare, dar mai subțire. Aceștia fac faguri prin scorburile arborilor și prin podurile caselor.

«*Albina țiganului*... este un *Bãnzoiu* gros, rotund și vërgat cu negru-alb-gãlbuiu, care își face faguri în pãmînt învëliți cu érbã și cu mușchiu. Acesta strînge în faguri și miere dulce, bunã de mãncat, pe cãnd ceii doi sãlbatici de mai sus nu sciũ sã strîngã miere.»

Din tuspatru citatele acestea rezultã cã o sémã de Romãni dau una și aceeași numire atãt *Bonzariului* și mai ales *Bonzariului de câmp*, lat. *Bombus terrestris*, care se ține de familia *albinelor*, cât și *Gãrgãunului*, lat. *Vespa Crabro*, care se ține de familia *Viespilor*.

De óre-ce însã *Bonzarii* saũ *Bondarii* sunt aceia cari *bãnzãesc* saũ *bonzãesc* mai tare când sbórã și de óre-ce chiar și Germanii numesc acéstã specie de insecte «*Brummer*,»

(1) *Dief.*, I, p. 222.

(2) *Nomenclatura romãnã latinã*, publ. în op. cit., p. 328.

după sunetul său bonzăitura care o produc, de aceea, cred eu, că numirile înșirate mai sus li se cuvin numai *Bonzarilor*, și asta cu atâta mai mult cu cât că poporul de pretutindenă are pentru cele-lalte insecte numiri speciale, cari nici când nu le dă vre-unui *Bondariu*, ci numai insectelor respective.

Toți *Bondari*, dar mai ales cel de câmp, cel de grădină și cel de mușchiu, fac un fel de fâgurași în pământ, pe cari îi învâlesc și acoperă cu erbă și cu mușchiu și în *botcele* (1) cărora strâng apoi miere ca și albinele, cu acea deosebire numai că mierea lor nu e așa de multă și de bună ca cea de albină. Din cauza acesta apoi se și numără ei la familia albinelor.

Mierea de Bondariu, după care umblă foarte tare vulpile și urșii (2), o mănâncă cu mare plăcere și băeții, cari umblă cu vitele la păscut, dacă fâgurașii, în cari se află ea, nu conțin mulți *căței*, sing. *cățel*, adică larve (3), iar Româncele din *Bucovina* o întrebunțază adese-ori ca léc contra morbului *de dînsele*, a *albefei* atât la ómenii cât și la vite, a *unghișórei* și a *durerii de ochi*.

Așa cei ce au *de dînsele* ieaă *miere de Bondariu* și *bumbac roșu* și, după ce descântă amândouă obiectele acestea împreună, înting *bumbacul* în *miere* și ung pe locul unde-i dóre (4).

Tot spre vindecarea morbului *de dînsele* o sémă de inși prind unul său mai mulți *Bondari* și puindu-i să-i musce,

(1) Dict. de Iordache Bran, pâlmaș în Pașcani;— *Botcă*, pl. *botce*, chilință.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Bondariul* face miere, dar nu așa de bună ca cea de albină. După miere de *Bondariu* umblă vulpile și chiar urșii.»

(3) Dat. Rom. din mai multe părți ale Bucovinei, în deosebii a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Roman Șorodoc: «Dacă fagurii de *Bonzariu* nu-s cu *căței*, atunci foarte mulți sug mierea dintr'înșii»;—com. de S. Sa pâr. T. Bălășel: «De multe ori păstorii de vite și lucrătorii câmpurilor găsesc coloni de acești *Bombari*. În general însă coloniile lor sunt mici; ele nu trec de câte-vă sute la coloniile cele mai numeroase. Iară dacă găsesc o astfel de colonie de *Bombari*, îi sug mierea și pun căsuicile la loc, iar *Bombariu* le umplu la loc în câte-vă zile.»

(4) Dat. Rom. din Udscă, com. de Const. Jescu, stud. gimn.

spun că în urma mușcăturii acesteia, durerea le-ar mai trece (1).

Celor ce au *albață*, li se unge *lumina ochilor* cu miere de acésta, care e ce-vă mai albinéță și mai rară decât a albinelor de casă și care mănâncă apoi *albața* (2).

Unghișóra e un fel de ciolan móle, care se face în códa ochilor la vite și care acopere și mănâncă apoi lumina ochilor. Ceii ce voesc să vindece *unghișóra* acésta, o ung cu *miere de Bonzariū* sau o străpung cu un ac subțirel în care e prinsă ață și cu ața acésta o scot apoi afară și o taie (3).

Ceii ce au *durere de ochi*, precum și ceii ce voesc să fie frumoși, se ung cu *miere de Bondariū* pe la ochi și pe totă fața, spunând că făcând-o acésta, durerea de ochi le încéteză și fața li se face frumoasă (4).

Făgurașii de Bondariū sau *hoșlina* acestora Româncele din *Bucovina* o întrebuițeză spre vindecarea *durerii de urechi*. Se strâng făgurașii când cosesc ómenii ovezele, se păstrează peste tot anul, iar când unul sau altul capătă vre-o bólă la urechi, și din cauza acésta nu aude, fiind-că i s'au astupat, i se afumă urechile cu făgurași de aceștia și apoi îi trece (5).

Româncele din *Moldova* din contră o întrebuițeză spre vindecarea *uimeii*. O móie adecă bine în apă călduță, fac dintr'insa un fel de alifie, și alifia acésta o pun apoi pe *uimă*, în urma căreia uima se móie, se sparge și se vindecă (6).

Unele Românce din *Bucovina* întrebuițeză *céra de Bondariū* sau *Bonzariū*, ca și cea de albine, spre împestrerea ouălor de Paști (7).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, com. de Const. Vasilovică, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Gura-Homorului, dict. de d-l Dion. Maximiuc;—a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Tânase Ghețău: «*Mierea de Bonzariū* este bună de *albață*. Cum se scóte curată din faguri, așa se unge cu dinsa ochiul cel vătémăt cu *albața*.»

(3) Dat. Rom. din Gura-Homorului, dict. de d-l Dion. Maximiuc.

(4) Dat. și cred. Rom. din Straja, com. de Nic. Cotoz;—a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Mierea de Bonzariū*, fiind-că se strînge din tóte florile, se întrebuițeză ca léc pentru *durere de ochi*. Se ung la ochi cu dinsa.»

(5) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

(6) Dict. de Iordachi Bran.

(7) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

Alte Române, tot din *Bucovina*, atât din *céra* cât și din *mierea de Bonzariu* fac și un fel de alifie numită *iruri*, și anume în următorul chip:

Leaă miere de acésta, apoi un pic de *chiclaz* și un pic de *pietră vînătă*, amândouă acestea foarte bine arse în foc și pisate, *rășină curată de brad*, *unt-de-lemn*, seă prospăt de ôie, și pe tôte acestea le pun într'o tigaie la foc ca să fiérbă bine până se închégă. Alifia acésta, numită *iruri*, unsă foarte puțin pe o pânzetură curată și subțire, lipindu-se pe diferite rane, mai ales însă pe bubôie, scôte tótă rëntatea dintr'însele afară. Însă dacă pânzătura se unge prea tare, atunci, avënd *irurile* o influență prea mare, dor foarte tare (1).

Când fac *Bondariu* multă miere, atunci se dîce că anul acela are să fie mănos (2).

În fine e de însemnat și aceea că toți *Bondariu* au ochi mari, înholbați, corp scurt, gros și cam bolocănos. De aici vine apoi că Româniî din unele părți ale *Banatulului* au datină de a spune ómenilor neproporționați și cam proști *Bâr-năuzi* (3).

În *Ungaria* însă este datină de a se dîce *Bânzoiu* unui om, care are o căutătură înholbată și fiorósă, care vorbește arțăgos, îndesat și nesimpatic. De aici apoi și dicala:

Uite cum stă modoroii,
Gândesci că e un *Bânzoiu*!

Tot în *Ungaria* e datină, când cine-vă aude vre-o cântare, care nu-î convine, de a dîce:

Cântă ca un *Bânzoiu*! (4).

În *Bucovina* se dîce *Bondariu* sau *Bonzariu* unui om, care nu numai că vorbește iute și îndesat, ci tot-odată și bálbă-

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú. — *Irurile* sunt foarte nsitate în *Bucovina*. Cele mai multe Române însă întrebuițeză la facerea lor, în loc de miere și *céra* de *Bonzariu*, *miere și céra curată de albine*.

(2) Cred. Rom. din Gura-Sadovei, sat în distr. Câmpulungului, com. de Leon Latiș, stud. gimn.

(3) Com. de d-l Ios. Olariú.

(4) Com. de d-l El. Pop.

esce, astfel că numai cu mare greutate se poate pricepe ce spune.

Iar în *Țera-Românească* omul ce vorbește singur și încet se dice că *bombănesce*, și:

A fi bomb sau bómă

se dice celui ce vorbește singur cu sine însuși, bătându-și joc de alții (1).

(1) Com. de S. Sa pár, T. Bălășel.

GÂRGĂUNUL.

(*Vespa crabro* L.)

Cel mai mare și tot de odată cel mai stricăcios, mai răutăcios și mai periculos dintre toți *viespi*, cunoscuți Românilor după nume, este *Gărgăunul* sau *Gărgăunul*, numit în Bucovina încă și *Agеспе*, pl. *agespi*, *agespci* și *ageschi*, *Agеспе rēu*, *Agespariu*, *Agespariu rēu* (1), *Gespariu* și *Gespariu rēu* (2);

În Moldova : *Gărgăun* și *Gărgăun*, fem. *Gărgăună* (3);

În Țera-Românească : *Gărgăun* (4); *Gărgăune* (5); *Băr-*

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Tănase Ghețău și Roman Șorodoc: «*Agespele* sau *Agespariul* este galben. El își face cuibul sēu ca o beșică mare sub acoperemintul sēu în podul casei. Când îl zidăresci este foarte rēu, mușcă grozav.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Tôder Pârcea;—a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic; -- a celor din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean;— a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădășan:» *Gespariul* este foarte rēu, se iea, când e zidărit, după ômēni și-i mușcă amarnic.»

(3) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp;— Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14;— S. Mihăilescu, *Proverbe și dicale*, publ. în *Șeștōrea*, an. I, Fălticeni, p. 219.

(4) B. Nanișan, *Zoologia*, p. 142.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel;—I. C. Fundescu, *Basme*, ed. II, Bucureșci 1870, p. 133.

zăun (1), Băzgăun (2), Băzălău (3), Albina țiganului (4), Viespe bondărăscă (5) și Viespe gărgăune (6);

În Transilvania: Barzaon, pl. barzaoni (7), Gărgăunul (8) și Găun (9);

În Banat: Bândaon (10), Bărnăuz (11) și Albina țiganului (12);

Iar în Biharia: Găun (13) și Găunoiu (14).

Gărgăunul e de 22—26 mm. de lung, are aripi gălbini, pe burtă inele galbene, iar celelalte părți ale corpului sunt de o colorie ruginie.

Cuibul său, care și-l face dintr'o materie lemnosă de colorie cafenie pe ramurile și prin scorburile arborilor, prin găurile zidurilor și podurile caselor, și numai rar când în pământ, e de regulă rotund și de multe ori mai mare chiar și decât o pătrare sașă baniță.

Stricăciunea lui constă mai cu seamă într'aceea că rode scorța arborilor și cu deosebire a stejarilor spre a-și face

(1) B. P. Hasdeu, *Elym. Magn.*, t. I, p. 749;—Grigore Predescu, *Dușmanii albinelor*, publ. în *Albina*, an. II, București 1898, p. 396: «*Viespile și Bărzăuni* sunt primejdioși, mai ales *Bărzăuni*, cari răpesc și albinele.»

(2) Dat. Rom. din Turnu-Măgurele, dict. de d-l Vart. Stănescu, teolog la Facultatea din București.

(3) Dr. H. Tiktin, op. cit., p. 195.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, t. I, p. 211.

(6) D. Ananescu, *Curs elementar de istorie naturală*, t. III, p. 226.

(7) Domejiu Dogariu, *Moș Toma Badiceanu*, Gherla 1898, p. 5 și urm.

(8) I. Pop-Reteganul, *Minte de muere și pace*, publ. în *Noua Revistă Română*, an. I, vol. II, p. 143.

(9) I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1886, p. 27; — com. de d-l T. Frâncu: «În Munții Apuseni ai Transilvaniei Gărgăunul se numește Găun.»

(10) George Cătană, *Poveștile Banatului*, t. III, Gherla 1896, p. 106: «Ei nevastă, să-ți spun eu unde e puterea mea?... În pădure este un mistreț; în mistreț este o rață; în rață este un ou; în ou este un Bândaon și acolo e puterea mea!»

(11) Com. de d-l Aurel Iana, preot în Maidan: «Viespea cea mai mare se numește Bărnăuz.»

(12) Com. de d-l Ios. Olariu.

(13) Com. de d-l El Pop.

(14) M. Pompiliu, *Graul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XX, p. 1.010. «Găunoiu, viespe mare, tăun.»

cuibul dintr'înşa (1), iar când se află în apropierea vre unei prisăci cu albine, ei pradă mierea acestora și nu odată răpesc și nimicesc chiar și albinele (2).

Iar răutatea lui constă întru aceea că, zădărit fiind, îndată se burzulesce și mușcă pe cel ce l-a zădărit așa de cumplit, în cât că și mórtea i se póte trage dintr'o ast-fel de mușcătură, de óre-ce împunsăturile sau înțepăturile sale sunt fórte veninóse (3).

De aici vine apoi și credința Românilor din cele mai multe părți că, *dacă te vor mușcă 7, 9 sau 12 Gărgăuni*, trebuie numai decât să mori, pentru că mușcătura lor e mai tot așa de veninóasă și umflătóre ca și a unui șérpe (4).

Dintru început dice că *Gărgăunul* eră al Românilor, iar *Albina* a Țiganilor. Mai pe urmă însă Români, vedând că *Gărgăunul* nu numai că nu le aduce nici un folos, ci e încă și fórte periculos, i-au înșelat pe Țigani, dându-le *Gărgău-*

(1) *Enciclopedia română*, t. I, p. 508.

(2) *Albina*, an. II, Bucuresci 1898, p. 396: «*Viespele și Bărzăuni* sunt primejdioși stupilor, mai ales *Bărzăunii*, cari răpesc și albinele»; — D. Ananescu, op. cit., p. 226: «*Viespea gărgăune* așeză cuibul său în găurile zidurilor sau arborilor bătrâni și nu-l dă destulă tărié, nici nu-l compune dintr'un mare număr de faguri. Astă specie distruge pe celelalte insecte și mai cu semnă pe albine, căora le fură și mierea. — I. Costin, op. cit., p. 27: «*Găunul* (*Vespa Crabro*)... adese-ori intră în coșniță și fură mierea, ba câte odată prinde și albinele dinaintea urdinișului.»

(3) B. Nanian, op. cit., p. 142: «Ințepătura sau mușcătura acestor insecte (adecă a viespilor) și mai ales a unei specii mai mari, numită *Gărgăuni*, este fórte veninóasă.» — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14: «*Gărgăunii* însă sunt cei mai primejdioși (*Vespa Crabro*). Ei dau năvală pe om, îl impung și din cauza veninului mult cu care te înțepă, te umfli și poți muri chiar.»

(4) După spusa Rom. din Ilișesci, dict. de Vas. Ungurean: «Dacă 7 *Gărgăuni* vor mușcă pe om, móre»; — a celor din Stupca, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.: «*Gărgăunul* trăesce mai ales pe meri și pe málini și-și face cuibul său prin borți. Iar dacă te-or mușcă 9 *Gărgăuni*, atunci, dic ómenii, că mori»; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran, pâlmaș: «*Gărgăunii* sunt fórte veninoși. Dacă te mușcă 12, trebuie numai decât să mori, pentru că te umfli, ca și când te-ar mușcă un șérpe»; — a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când te-ar mușcă 9 *Gărgăuni*, mori.»

niî caî arătoşi şi galbenî ca aurul în schimb pentru *Albinele* cele micî şi prizărite (1).

Iată şi legenda, care ne arată cum şi în ce fel s'a făcut schimbul acesta :

«Spun, mare, bătrânii că în vremea când a făcut Dumneşeş tôte jivinele carî mişeă pe lumea cu lumină, a făcut mai întâi *Albina*.

«*Țiganul* însă, obraznic şi lacom, cum este el până în ziua de azi, şterpelî *Albina* din mâna lui Dumneşeş, şicând :

«Dă-mî-o mie, Dómne, să mânânc şi eu cu dânciucii mei mierea, iar cêra am s'o fac făclii să şi-o aprind la biserică!

«Dumneşeş nu şise nimic, ci tăcù, dar se uită rêu la *Țigan* şi, fiind-că nu-î plăcù obrăznicia lui, îşi puse în gând să-l pedepsêscă. Drept aceea se puse numai decât şi făcù un *Gărgăune* mare şi, după ce l-a făcut, îl dete Românului şicând :

«Nu! *Albina* asta era rânduită pentru *Țigan*, dar el îşi luă partea!

«Românul luă *Gărgăunele*, mulţumî lui Dumneşeş şi apoi plecă.

«Peste cât-vă timp după acêsta, *Țiganul* se întâlî cu *Românul* şi-l întrebă dacă *Albina* lui î-a adus multă miere.

«Românul, şiret, îi rêsponse că *Albina* lui î-a umplut mai multe buţi cu miere, fiind că albina lui cară mierea cu dâsagii, de vreme ce este mare la trup şi virtôsă la fire.

«Haoleo! mânca-ţi-aş! — rêsponse cióra de *Țigan*, — cum vêş eu m'am păcălit al Dracului! *Albina* mea nu mî-a umplut nici un mosor cu miere, şi dânciucii mei nici buzele nu şi le-aş uns cu miere! . . . Haî să schimbăm cu albinele, Românico, şeş aşà. . . mânca-ţi-aş! . . .

— «Ce-mî mai dai? — întrebă Românul.

— «Ce să-ţi mai daş, de? şeş n'am ce! . . . pôte şi-oiş face vre-un topor cu fierul de la mine!

— «Bine! aşà să fie! adă ştiubeiul cu albinele tale 'ncoa

(1) B. P. Hasdeş, *Ety. Magn.*, t. I, p. 749: «Poporul şice că la început *Albina* a fost a *Țiganilor* şi ómenii aş făcut schimb cu dînşii, dându-le înloc nisce *bărzăuni* mari, carî trâesc sălbatici, şi de carî s'aş bucurat *Țiganii*, creşându-se căştigaş, căci *Albina* e mult mai mică (Buzêu, com. Bozoriul).»

și hai să-ți dau și eu p'ale mele! — Țise acuma Românul.

— «Hai să ți le dau, Românico, mănca-ți-ași! . .

«Și Țiganul se duse cu Românul la bordeiul lui și-i dete stupul cu albinele.

«Românul îl luă și-l duse frumușel acasă la el, și apoi plecă cu Țiganul în pădure. Ajunși în pădure, îi arătă un copaciū mare, gros ca butia și înalt până în slăvile cerului, unde își băgase mai nainte de acēsta Românul *Gărgăunele*, și unde se prăsiseră *puedie*.

— «Uite, mă Țigane! aici sunt albinele în copaciul ăsta scorboros. Scorborora lui e plină de miere; . . ai miere aci să vă săturați tot nēmum vostru ăl țigănesc, ba o să vă și mai rămăe!

— «Bogdaproste, Românico, să te trăescă Dumneđealea!

«După acēsta Românul plecă acasă să-și stăpănescă albinele frumușel; iar Țiganul își strinse tot nēmum lui ăl țigănesc, luară căldări, scară lungă și plecară la copaciul cu *Gărgăuni*, ca să mănânce și să-și umple burduhanele cu miere.

«Ajungēnd acolo, puseră scara la copaciū, tocmai la gaura pe unde intraū și eșiaū *Gărgăuni*.

«Țiganul, voinicos al dracului, cum e el din firea lui, luă o căldare în mână, în care să pue mierea, și se sui pe scară drept sus la *Gărgăuni*. Cum ajunse însă acolo, un *Gărgăune* țuști! infipse ciocul în Țigan; altul iar țuști! își vârî ciocul drept în nasul Țiganului. Și apoi veni altul și altul și iar altul.

«Țiganul nu mai vedeă acuma înaintea ochilor de durere și de aceea începū a *crăoni* sus în copaciū de urlă pădurea.

— «Hauuu! hauuu! haoooleooo! m'a luat dracul! — făcea Țiganul în copaciū.

«Uită și miere și tot și începū să strige:

Ține scara!

Na căldarea!

Iacată-mă și eu!

«Și cum rosti cuvintele acestea *buf!* . . cădū tocmai din vârful copaciului.

«Cât o fi zăcut Țiganul după acēsta de óse rupte, nu pot sei cu *abănat*, dar de miere sciū bine că s'a săturat, de n'o mai Țice el *dor-mier*, cât o fi lumea și Ardélul!

«Și de atunci a rămas Românul cu *Albinele*, iar Țiganul cu *Gărgăuniș*, cari până în ziua de azi se numesc în graiul poporului și *Albinele țiganului*» (1).

O altă legendă, și anume din *Banat*, care asemenea ne arată cum și în ce fel s'a făcut schimbul albinelor între Români și Țigani, sună precum urmază :

«Duce că pe când erau și *Țiganii* oameni ca oamenii, pe când aveau și ei pământurile lor, casele lor și prășia vite, se duse unul dintre dânșii într'o Ți în codru ca să caute prin scorburile copacilor *Albine* și, aflând vre-un roi, să-l aducă acasă și să-l prăsescă și pe acesta.

«Ajungând și umblând el în colo și în cōce prin codru, cât timp va fi umblat, etă că de la o vreme dă de un copaciū înalt, gros și scorburos, în care se află un *stup de Albine*. Și după ce a dat el de copacul acela, face ce face, scōte albinele dintr'însul afară, le pune într'o coșniță și se întorce apoi cu coșnița acasă.

«Sosit acasă, nu să-și ție ciocul, să tacă și să-și caute de trebă! . . nu! ci începe a se lăudă întregii lumii că nimeni n'are albine, numai el. Și azi așa, mâni așa, și poimâni tot așa, cu cine se întâlnește, numai de albinele sale și de mierea lor îi vorbește.

«Un prefăcut de Român, vedând că Țiganul necontentit se laudă cu albinele sale, ce-i trăsnesce prin cap? . . să se ducă și el în codru după albine. Se scōlă deci într'o bună dimineață și hai la drum! . . Ajuns în codru, caută și el în dreapta și în stânga, dar în loc de albine, dă de un copaciū înalt printre ramurile căruia se află un cuib de *Bărnăuzi*, adecă *Viespi de cele mari*.

— «Las'că-s bune și acestea! — țise Românul, vedând peste ce soiū ales și bun de albine a dat. Și apoi, ne mai putând căută mai departe, fiind-că începuse acuma a înseră, își pune pălăria pe o ureche și se pornesce spre casă.

«Ajungând și intrând în sat, nu se duce drept acasă, ci se abate pe la Țiganul cel cu albinele și aflându-l din întâmplare afară stând și căutând cum se întore albinele încărcate cu cēră din câmp, îi dă «*bună sēră*» și apoi îi țice:

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

— «Da ce mai dregi și ce mai faci, mă Danciule? ... Te laudă mereu, că numai tu ai albine, și nime altul, nu-î așa?...»

«Și apoi, voind a-l înșelă, unde nu începe a se lăudă și a-î dice că și el are un stup de albine, însă albinele lui nu sunt așa de mici și de prizărite ca ale Țiganului, ci cu mult mai mari și cu trupul galben ca aurul. Dar de ôre-ce albinele sale produc numai aur, de aceea el nu le ține acasă, ci între ramurile unui copac înalt din pădure, unde le-a ascuns, anume ca să producă mai mult aur și să nu le pôtă nimeni fură.

«Țiganul, lacom din fire, cum sunt mai toți Țiganii, aușind cele ce i le spuse Românul, se puse pe lângă dînsul și-l imbiă ca să schimbe stupii pîr pe pîr.

«Românul însă, prefăcut cum eră, dîse că stupul lui nu este de schimbat, pentru că albine ca ale sale :

Așa de frumoșe
Și de arătôse
Nu se pot află
Ori unde-ai cătă.

«Țiganul, vîdînd că Românul nu se dă cu una cu două induplecat, îi spuse că-î mai dă și un galben ca adaus numai să schimbe stupul cu al sîu.

«Românul, după multe vorbe și prefaceri, se dă în urmă induplecat, primesce galbenul de la Țigan și apoi, spuindu-î în ce loc să se ducă, să caute și să afle albinele cele galbene ca aurul și mari, iea stupul acestuia în spate și pe ici încolo țî-î drumul.

«Țiganul, cugetînd în mintea lui cea țigănescă că l-a înceluit pe Român, începe a sări în sus de bucurie și a jucă ca un nebun prin curte. Intră apoi în casă și spune purdeilor și horhunei lor cum a înceluit pe Român.

«După acêsta se iea cu horhuna și cu purdei sîi, cari pînă atuncia stătuse cu gurile căscate, ascultînd ceea ce le spuse dada, și se duc cu toții în codru după stupul cel cu albinele de aur.

«Ajungînd în codru și dînd de copacul, unde le spuse Românul că se află stupul, cînd vîdîră cuibul cel de Bâr-

năuzi, să fi prins pe Dumnezeu de un picior și nu s'ar fi bucurat așa de tare.

«Dar cum să scobore ei acuma stupul, după ce acesta nu eră jos ca să-l pôta lesne luă și duce acasă, ci sus, mai la jumătatea copacului ?

«Stau ei ce stau pe gânduri și apoi, după multe planuri și sfaturi, încep a se acătără unul după altul pe copac, și anume : întâiu dada, apoi horhuna, și după dinșii purdeii pe rând.

«Însă n'a apucat bine Țiganul a ajunge la cuibul *Bâr-năuzilor*, și iată că aceștia prind de veste că cine-vă se apropie, încep a eși din cuib și a năvăli asupra lui, a horhunei și a purdeilor, și unde nu mi ți-i împung și înțepă ca și cu nisce țepe de fer.

«Purdeii rabdă cât rabdă înțepăturile *Bâr-năuzilor*, iar de la o vreme ne mai putându-le suferi și întunecându-li-se vederile, dau să plece în jos. Dar în graba lor plecară unul peste altul :

Tot de-a hupa
Și de-a țupa ;
Iar când ajunseră jos,
Toți erau culcați pe spate
Și cu gurile căscate,
Cu ochii boldiți
Și cu dinții rânjiți.

«Numai dada cel bătrân, care căduse mai pe urmă aproape de rădăcina copacului :

Nu sciū ce-a făcut
Și cum a cădut,
Că el n'a murit,
Ci numai s'a amețit.

«De aceea, când s'a trezit din ameteala ce-l cuprinsese și vedu pe toți purdeii săi trântiți la pământ alătura cu muma lor, cu gurile căscate și cu dinții rânjiți, prinse a le trage câte un pumn peste fălcă și a le dice :

Voi rideți de-abinele
Că mă 'mpunse-abinele,

Iar e  er  mai să mor
De 'mpuns turile lor !

«Și de atunci, de c nd  i-a schimbat Țiganul stupul său de albine pe albinele Rom nului, Țiganii nu mai au albine, ci albinele lor sunt *Viespile cele mari*, adică *B rn uzii*» (1).

Insă *B rn uzii* nu produc miere ca albinele. De aceea  i Țiganii, v d ndu-se inșelați, ori de c te ori au avut mai pe urmă trebuință de miere s'au dus la Români să cerșesc . Dar indest ndu-li-se prea tare cerșirea, deveniră de la un timp nesuferiți,  i din cauza ac sta  i legenda de mai sus i i schimb  cu timpul forma, pref c ndu-se în p c litur   i ca atare r sp ndindu-se apoi în t te părțile locuite de Români.

Iată  i p c litura din cestiuone :

«Un țigan merse odată la un Român, care-  er  cumătru,  i începu a se l ud , că are un stup aș  de frumos, cum n'a mai avut nimeni altul.

«Rom nul, care sci  de mai înainte, cât cumpenesc cuvintele țiganului, voind a-l vindec  de b la l ud roșiei,  ise :

— «E  încă am un stup în pădure, dar cu mult mai mare  i mai gros, de cum spu  că e al d-tale,  i cu albine cu mult mai agere  i mai frumoșe... Albinele d-tale sunt prizărite  i h de, pentru că-s mititele  i negre ca tăciunele, pe c nd ale mele sunt mari  i galbene ca aurul, de numai de-a dragul să cauți la dinsele.

«Țiganul, auđind acestea  i voind a inșel  pe cumătru-s u, il rugă să schimbe acesta stupul cu al său.

«Rom nul dint i  a început a se codi  i a se preface că nu voesce, dar după aceea se  voi  i se duse cu țiganul în pădure ca să-i arate stupul. Ajung nd ei la un ciung mare  i scorbuos, în care se afla  o mulțime de *Gărgăunii*,  ise Rom nul :

— «Iacă, cumetre ! acesta este stupul meu !

«Țiganul, v d nd *Gărgăunii* că sunt aș  de  c lați, galbeni  i frumoși, nu sci  ce să mai facă de bucurie.  i cum  i vădu, nu mai așteptă mult, ci se  t rse de grabă acasă  i lu nd o c ldare mare, o scară, o secure  i pe un copil

(1) Com. de d-l Ios. Olari .

mic cu sine, ca acesta să lingă gura borții de la copac după ce va scóte mierea și albinele din scorbura, se porni iarăși tot într'o fugă spre pădure.

«Cum ajunsese, rėzimă scara de copac și suindu-se pe dinsa a început a curmă cu securea jur împrejurul borții.

«Copilul sėu, anume *Lingău*, încă s'a suit după dınsul pe scară ca, după ce va scóte tatăl sėu albinele și mierea din bortă, să-l bage pe dınsul înăuntru ca să lingă rėmășițele.

«Ciocărtind Țiganul în ciung, tot eșiă câte un *Gărgăun* și-l mușcă. El ȓicea :

Fugi muscă la Dumnedeu,
Să nu-ți ȓic ce-vă de rėu!

«În urmă însă, zădărirind el prea mult pre *Gărgăun*, eșiră o mulțime de aceștia și-l mușcară cumplit.

«Țiganul, vėdėnd că s'a trecut de șagă și ne mai putėnd răbdă de durere și usturime, a început a strigă :

Sai Lingău,
Să sar și eu!
Na căldarea...
Comăndarea
Nănașului tėu!

«Și cum rostii cuvintele acestea, asvărli căldarea în capul lui *Lingău*, care se ameți și pică ca un broscoiu la pămınt, trecėndu-i tot dorul de a mai linge miere, iar tatăl sėu o tulli la fugă și nu se oprı până acasă.

«Ast-fel s'a desbărat, prin schimbarea stupilor, Românul de Țigan!» (1)

O variantă din *Transilvania* a acestei păcăliturı sună precum urmėză :

«Un țigan se duse cu nașul sėu în pădure ca să caute stupi saș, cum se ȓice, *la bercuit*. Ajungėnd în pădure, ei se despărțiră unul de altul, și unul începė a căută într'o parte, iar cel-lalt în altă parte. Nu trecė mult și Țiganul găsi un stup frumos de *albine*, pe când nașul — care, am uıtat să vė spui, eră un hoș de Român—nu găsi alt ce-vă decăt numai un cuib de *Viespi*.

(1) Auđită de la un Român din Udesci, distr. Sucevei.

«Țiganul, cum dete de stup, îndată și strigă pe nașul său, să vie și să vadă ce a găsit.

— «Veđi, nașule! — grăi el plin de bucurie, — cât de norocos sunt eu la stupi! De abiă ne despărțirăm unul de altul, și țup! stupul înaintea mea.

— «Ai și tu un pic de noroc, nu-ı vorbă — răspunse hoțul de Român, — dar tot sunt eu cu mult mai norocos decât tine. Eu, finule, am găsit un stup, care plătesce o țeră întrégă.

— «Cum așa? — întrebă Țiganul plin de mirare.

— «Așa, că în stupul meu sunt albine cu totulul tot de aur, cu mult mai mari ca ale tale,

Și frumusele
Și sprintenele,
De-ți fug ochii după ele.

«Țiganul la început nu prea vrea să crédă, dar după ce nașul îl duse la copaciul, unde erau *Viespiı*, și vėđu că în adevěr albinele nașului sunt mai mari și frumoșe, il rugă să facă schimb unul cu altul.

«Romănul la început se făcù că se împotrivesce, și numai după ce cioroiul il rugă mai de multe ori și-i făgădui că-l va da și ce-vă pe de-asupra, se făcù că se învoesce și vorbi ast-fel :

— «Fiind-că mı-ești fin, haida-de, mă învoese să-ți las stupul meu pentru al tėu!... Numai să fi cu ochii în patru, când vei voi să bagi albinele *cele de aur* în coșnița, căci dacă nu-ı umblă cu frumușelul, se pot speria și poți rămăné de pagubă.

— «Dar cum să fac, Românico, să nu se sperie drăguțele dadei și să nu mă lase cu buzele drămboiate?

— «Iată cum : să te sui încetinel pe copaciul în sus până la ele, să bagi frumușel mâna în scorbura din care veđi că es, și să le ȑici cu binișorul să poftescă afară. Eu voiu rămăné pe aicia, și când imi vei spune că au eșit tóte, iti voiu da coșnița ca să le bagi în ea.

— «Bine, alduescă-te Dumneđeu, nașule ; tocmai așa voiu face!...

«Și îndată Faraonul se și apucă să se sue în copaciul. Copaciul însă nu aveă ramuri până mai aprópe de vârf.

Țiganul vădând că merge cam greu cu suitul, o tuli în grabă către bordeiul său și nu peste mult se întorse cu o scară, nu e vorbă, și mai cu cue și mai fără cue, dar tocmai bună ca să se urce până aproape de scorbura în care se află *Viespiș*.

«După ce finul ajunsese la *Viespiș* și se apucă de cracă, hoțul de naș pune mâna pe scară și o trage la o parte, dîcînd că albinele cele de aur se pot speria de ea și nu vor voi să ăasă afară.

«Țiganul se propti, cum putu el mai bine, de craca deasupra *Viespilor* și apoi băgă mâna în scorbura, ca să-și scotă comóra. El începù a le cînta albinelor, cum scia el mai frumușel și mai drăgălaș:

Suiți în sus la moșu,
Că vă așteptă coșu;
Vai, și ce coș aurit,
Cu aramă 'mpodobit!
Suiți la Dumneđeș
Să nu vă dîc de rêu!

«De abiă isprăvi însă Faraonul cîntecul, și unde nu mi se scormoniră *Viespiș* cu toții și eșînd din scorbura, începură să-l înțepe, de-l ustură și inima din el.

«Țiganul răbdă, cât răbdă, până când în sfârșit vădând că gluma se ingrósă prea tare, începù să strige pe nașul din rășputeri:

Pune, nașule, scara,
Vedé-ți-ași îngroparea,
Mîncă-ți-ași comândarea,
Că m'omór 'albinele,
Uitâ-mi-te-ar binele!

«Da nașul al dracului! ... Se depărtase cât colo de copaci și se făcea că n'aude.

«Atunci bietul Țigan, vădând că n'are în cotroș, își luă inima în dinți și se lăsă jos din copaci, deși de la scorbura până jos o fi fost așa vre-o trei stînjeni și mai bine.

Husdup,
Fire-ar al dracului stup!» (1)

Gărgăunul, după cum am amintit și mai sus, e un viespe foarte neastîmpărat, îndrăzneț, lacom, răpitor, răutăcios și periculos. De aceea figurază el foarte adese-ori în vorba de toate Țilele a Românilor din cele mai multe părți ca un prototip de îndrăsnelă, lăcomie și răutate.

Așă când cine-vă cere de la altul o *desdăunare* prea mare pentru un Țre-și care lucru de nimica, se ȡice:

Mă! nu fi Gărgăun, ce-mi ceri atăta!

saŭ :

Vrei să ieși și pielea de pe mine, ca un Gărgăun?

Iar când are cine-vă mulți copii, cari sunt din cale afară răi și mîncăcioși, se ȡice :

N. are o mulțime de Gărgăuni, cari îi fac vieța amară (2).

Când e un sgomot de vorbe multe; când un concert e prost executat, dar mai cu sémă când preoții și cântăreții bisericesci, cari n'aŭ nici o știință musicală, urlă prin biserică, așă cum se pricep, se ȡice că:

Urlă ca Gărgăunii.

Când voesce cine vă să indegeteze primăvara ȡice :

Când o începe a bázâi Gărgăunii (3).

Când cine-vă începe a nu și mai vedé de treburi și a umblă fără rost, se ȡice că:

Î-aŭ intrat Gărgăuni în cap,

saŭ :

Are Gărgăuni în cap,

saŭ :

(1) Sandu Pungă-gólă, *Din traista lui Moș Stoica*, Brașov 1890, p. 62—65.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, și com. de P. Scripcariu.

(3) Dat. Rom. din Țera-Románescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

E cu Gărgăuni în cap,

orî :

Umblă tot cu Gărgăuni în cap (1).

Gărgăuni aŭ însă mai ales tinerii și tinerele, cari sunt amorezați cam fără voia celor în drept. Ba *Gărgăuni* se ȳice că aŭ și bătrânii, cari — cum spune un poet, — după secolii de amortire vor să fie tineri (2).

Ómenilor cari sunt capricioși sau tonatici, cari umblă le-la, precum și celor ce se ocupă mai mult cu lucrături de nimica, li se ȳice asemenea că :

Umblă cu Gărgăuni în cap (3).

Tot așa se ȳice și celor ce sunt cuprinși de gânduri rele, sau cari vreaŭ să facă cui-vă vre-o daună sau neplăcere, îndemnați fiind la acesta de către alții mai ajunși de cap, mai șireți și mai vicleni decât dinșii (4).

Însă precum sunt unii, cari *bagă* sau *vără* altora *Gărgăuni în cap*, tot așa sunt și alții cari nu numai se fălesc că *le-or scóte Gărgăuni din cap*, ci tot odată îi și scot.

De aici apoi și locuțiunile amenințătoare :

I-oiŭ scutură eŭ Gărgăunii din ureche! (5)

sau :

(1) În Bucovina și la I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 479; — Th. D. Speranția, *Vorba de acasă*, publ. în *Revista nouă*, an. V, Bucuresei 1893, p. 428; — S. Mihăilescu, *Proverbe și ȳicetori*, publ. în *Șeștorea*, cit., p. 219; — Laurian și Massim, *Glossariu*, p. 259 : « *Gărgăun* s. m. Crabro ; insect, muscă mare, *Bondariu* ; metaforice : *acest om are mari gărgăuni în cap* ; *nu-i poți scóte gărgăunii din cap* ; veđi și *Găun* în Dicționariiŭ.»

(2) Th. D. Speranția, loc. cit.

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(4) I. Pop-Reteganul, *Minte de muere, și pace!* publ. în *Noua Revistă română*, cit., p. 143 : « Fiu-so Niculae numai rar abăteă pe la ea, și atunci nu ședeă mult. că Pavel filerul *le băgase Gărgăuni în cap*, că de aceea abate Niculae pe la ei, ca să-i facă parte din moșie, dar nu i se cade, că moșia a fost numai a lelei Ana, deci se cădeă s'o lase tótă fetei, că așa ȳic legile țării, ce-i al tatăluși să fie al feciorilor, și ce-i al mamei să fie al fetelor.»

(5) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 480.

I-oiŭ scôte eŭ Gărgăunii din cap! (1)

saŭ:

Lasă-l pe mine, că-î scot eŭ Gărgăunii din cap!

Iar după ce *î-au scos Gărgăunii din cap*, adecă după ce l-a abătut de la fapta cea rea ce aveà de gând să o facă, orî de pe calea cea rătăcită pe care apucase:

Dă-î pace, că i-am scos Gărgăunii din cap!

saŭ:

Lasă-l acum în pace, că i-am scos eŭ Gărgăunii din cap!

În fine Româniî din *Bucovina* precum și cei din *Transilvania* numesc pre Țiganî pentru prea marea lor îndrăsnelă cu care umblă la cerșit: *Gărgăuni*, fem. *Gărgăună* (2), iar cei din *Banat* numesc *Bărnăuzi* pre ómenii cei nătântoci, carî *umblă* de capul lor și caută să facă tot lucruri rele (3).

Cu tóte însă că *Gărgăunul* e așa de rău și de periculos, după cum s'a văđut din cele ce s'aŭ amintit până aiciã despre dînsul, totuși Româniî se folosesc, dacă nu de alta, măcar de cuibul sêŭ, pre care îl numesc, ca și pre cel de viespe, *Viespariŭ* și *Gespariŭ* saŭ *Gespariŭ mare*, și pre care îl întrebuițeză la felurite rane, mai ales însă la *tăieturi*, la *beșica cea rea* și la *pêr*.

Așa cei ce voesc să vindece *tăieturile* saŭ alte rane cu

(1) I. Creangă, *Amintiri*, p. 79: «De șei-deci și mai bine de ani, de când slujesc preoția, voi aveți să mă învățați tipicul, puî de năpărcă ce sunteți! Ia stați coala să *vê scot eŭ Gărgăunii din cap!*... Și svrrr, cu pravila cea mare după călugăr.»

(2) Domejiŭ Dogariŭ, op. cit., p. 5: «Moș Toma Badiceanu erà veselia Românilor și spaima Țiganilor, căci dînsul, orî și unde îi întâlniã pe Țiganî, se atingeã îndată de dînșii, batjocorindu-i și poreclindu-i cu tot felul de ponóse, ca d. e. Faraon, *Barzaon*, balaur, cioroifŭ, pițigoifŭ, cîripoifŭ, babă necurată, și câte și mai câte altele, din care causă sêrmanil Țiganî, când îl zăriaŭ, îl ocoliaŭ de departe.»

(3) Com. de d-l Aurel Iana.

dinsul, îl usucă bine și apoi, sfărâmându-l și pulverisându-l, îl pun amestecat cu apă pe tăieturi sau alte rane (1).

Pentru cei ce au *bășica cea rea* se mőie în *uncropel* (apă caldută) și apoi se lipesce pe bășică, anume ca acésta să nu se *înfrupte*, udecă să nu se facă mai rea. Bășica, în urma acésta, dacă nu a apucat a se face tőtă, se întorce și se vindecă.

Tot așa se face și cu *pěrul* (2).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Tănase Ghețău.

(2) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

VIESPELE.

(*Vespa vulgaris* L.)

Românii din *Bucovina* cunosc mai multe specii de insecte sub numirea de *Viespe* sau *Gespe*, *Zespe* și *Zêspe*, pl. *Viespi*, *Gespi*, *Gespci* și *Zêspci*.

Unii dintre acești *Viespi* sunt mai mari, iar alții mai mici. Cei mai mari se numesc în genere *Viespi*, iar cei mai mici *Viespișori*, *Viespușori*, *Gespișori*, *Gespușori*, *Zespișori*, și *Zêspcișori*, sing. *Viespișor*, *Viespușor*, *Gespișor*, *Gespușor*, *Zespișor* și *Zêspcișor*.

Noi, în șirele următoare, vom vorbi numai despre cei ce se țin de familia *Viespelui comun*.

Iar viespii, cunoscuți Românilor după nume, cari se țin de această familie, sunt:

Viespoiul (1), fem. *Viespotică* (2) sau *Gărgăunul*, lat. *Vespa Crabro* L.

Viespele, fem. *Viespea* pl. artic. *Viespi*, fem. *Viespile*, numit în *Bucovina* încă și *Viespă*, *Giasp*, fem. *Giaspă* (3), *Gespe*, pl.

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Paul Scripcariu; — I. Slavici, *Băiat sărac*, poveste publ. în *Convorbiri literare*, an. XV, Iași 1882, p. 465: «Când eră să ăasă din codru de al șesele, trecând pe lângă un pârâu cu apă limpede, el vădă un *Viespoi* bătându-se în valurile apei și i se făcu milă de biata gănganie. El luă dar o creangă uscată și o țină cu un capăt în dreptul *Viespoiului*, ca să se pună pe ea și să se ridice pe aripă. *Viespoiul* ăsta eră chiar matca viespilor din codri aceia.»

(2) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, București 1900, p. 591.

(3) Dat. Rom. din Carapciu, dict. de Vas. Cărciu.

Gespă, *Gespeă* și *Geschă*, fem. *Gespă* (1), *Zespe* și *Zěspe*, pl. *Zespi*, *Zespei*, *Zeschă* și *Zěspi*, *Zěspei* și *Zěschă* (2); *Viespe de casă*, *Viespe de câmp* și *Viespe de pământ* (3); în Moldova: *Viespe* și *Zěspe*, pl. *Zěschă* (4); în Țera-Românească: *Viespe* de gen. fem. (5); în Banat: *Viespe*, *Věpsă* (6) și *Băzoniū* (7); în Biharia: *Furișor* (8); la Români din Meglenia: *Giăspi*; iar la cei din Macedonia: *Viaspe* (9), lat. *Vespa vulgaris* L. și:

Viespele de pădure (10), lat. *Vespa silvestris* Scop. sau *Vespa holsatica* F.

De ore-ce însă despre *Viespoiū* sau *Gărgăun* am vorbit deja în articolul premergător, de aceea îl vom trece aicea cu vederea și vom vorbi numai despre cele-lalte două specii amintite în șirele de mai sus.

Viespele sau *Viespea*, care e ce-vă mai lungăreț și mai subțire decât o *Atbină*, își face cuibul sēū, numit pretutindeni, în toate țările locuite de Români, și *Viespariū* sau *Gespariū* (11), *Viespariță* sau *Ghespariță* (12), dintr'o materie

(1) Dat. Rom. din Liteni, distr. Sucevei; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Toader Pârcea; — a celor din Budeniț, dict. de Măriora Dutcă. — Cuv. *Viespe* de gen. fem. se întrebuintează mai cu sēmă la țeră, iar la munte se întrebuintează mai mult numai cel de gen. masc.

(2) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de G. Cârstean; — a celor din Budeniț, dict. de Măr. Dutcă.

(3) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiū, dict. de G. Onciul; — a celor din Opișeni, dict. de Iacob Popovici; — a celor din Putna, dict. de Ioan Pusdrea; — și a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădășan.

(4) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp: *Zěschă* sunt ca albinele de mari.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(6) Com. de d-l Ios. Olariū.

(7) Dict. de d-l Vasile Loichiță, stud. teol. la facultatea teol. din Cernăuți.

(8) Com. de d-l El. Pop.

(9) Com. de d-l Per. Papahagi.

(10) Dict. de I. Pusdrea și Iac. Popovici.

(11) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran; — a celor din Bauat, com. Jebel, comitat. Timiș, dict. de d-l Vas. Loichiță; — vezi și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14; — Laurian și Massim, *Dict.*, t. II, p. 1.577; — D. Ananescu, *Zoologia*, p. 225.

(12) Rădulescu-Codin, *O sēmă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung 1901, p. 33.

subțire și uscăciósă asemenea hârtiei pe sub streșinele și prin podurile caselor, din care cauză se numesce el apoi și *Viespe de casă*, precum și prin grădină și câmpii, și anume în aceste din urmă în pământ, din care cauză se numesce el apoi și *Viespe de câmp* sau *Viespe de pământ* (1).

Viespele de pădure, care e ce-vă mai negricios decât cel de casă, își face cuibul său în forma unui ou de găină sau a unui măr printre crengile arborilor și ale tufarilor sau și numai de-asupra pământului întărit de vre-un obiect óreși-care.

Iar de când și din care cauză își fac aceste specii de viespi cuibul lor dintr'o materie subțire și uscăciósă, asemenea hârtiei, ne-o spune următórea legendă din *Țera-Românăscă* :

«După ce bunul Dumneđeú a făcut pământul cu tóte erburile și copacií după el, a făcut apoi și tot felul de dobitoce, de jigănií, jiviní și tóte felurile de gânganií, cari mișcă pe fața de pământ.

«După ce a isprăvit de făcut pământul cu tóte erburile și copacií, cu apele și cu tóte ce mișcă pe el și sbórá în văzduh, cu pescii și jivinile, ce înótă în apă; după ce a isprăvit cerul cu sórele, luna și stelele, apoi s'a așezat pe un scaun și a dat *porâncă*, ca tóte fápturile sale: dobitoc mare orí mic, jivină, pasere, pesce și gânganie, copaciú și erburí, și tóte, tóte, câte sunt în lume, să vie la scaunul său, ca să le blagoslovéscă și să le deá orândă fie-care ce are să facă în lume.

«Fie-care vení, aducénd bunului Dumneđeú câte un dar după puterea sa, și Dumneđeú după apucătura fie-cáruia îl rânduia.

«*Oia* aduse lână și lapte, și Dumneđeú o blagosloví să îmbrace casa Rumânului cu lâna ei, iar cu laptele să sature copilașii; *Albina* aduse în dar lui Dumneđeú miere dulce și céră cu miros de florí, și Dumneđeú o blagosloví ca cu mierea ei să îndulcéscă masa omului, iar cu céră să lumineze bisericile la sf. slujbă. Și așa că tótă fáptura luá blagoslovenie după strădania ei.

«Vení și rândul *Viespei*.

(1) Dict. de G. Onciul.

«*Viespea*, din firea ei leneșă și învățată să trăească mai mult din furtișaguri, pe unde poate, ce eră să aducă ca dar lui Dumneșeu? Dar și cu mâinile góle iar cum să vie înaintea scaunului celui prea înălțat? Luă din fugă și ea un peticel de *hârtie de mucavă* și veni la Dumneșeu.

«Dumneșeu pricepù îndată șiretenia *Viespei* și cât e de leneșă și de aceea o blestemă ca tótă munca ei să se prefacă în petice de mucavă și ea să se *arănescă* numai din furat. Locuința ei să fie mai mult prin podurile afumate ale ómenilor și toți să-i strice cuibul ei.

«Și de atunci și până în ziua de azi așa a și rămas: căsuicile ei sunt făcute par'că din mucavă și șed atárnate prin podurile caselor, par c'ar fi într'adins puse la afumat. Iar *arana* ei este mai mult din furat de unde poate, și mănâncă ori-ce găsesce, până și mortăciuni, și toți îi strică cuibul ei». (1)

Toți *Viespi*, despre cari ne-a fost până aici vorba, sunt fórte rēi și mai cu sémă când sunt zădăriți. Atunci nu se lasă în ruptul capului, până ce nu mușcă pe cel ce i-a zădărit.

Causa însă de când și de ce anume sunt ei așa de rēi, ne-o arată următórea legendă din *Transilvania*, com. Fărăgău, care ne spune tot odată și de la cine li se trage și originea :

«Se dice că o strănepótă de a lui *Cain* ar fi avut mai mulți copii, cari de cari mai rēi, mai neînțelegători și mai neascultători. Când cine-vă îi mână după un lucru, ei aduceau în batjocură altul, așa cât nu eră modru ca omul să se pótă folosi de ei.

«Mama lor, care nu eră alta decât o pajură învăpăiată și răutăciósă, ziua și nóptea nu făcea alt ce-vă, decât că blestemă, suduiă și bătea, de-ți eră mai mare scărba când o vedea.

«Copilul cel mai mic, care eră pârjol, pârjol de blestemat și neastimpērat, aflând odată pe mama sa în dușurī rele, s'a luat la cértă cu dinsa, de sună nu un sat, fără un cap

(1) Com. de S. Sa pâr. T. Bălășel.

de țără, de-ți eră mai mare gróza să-ı ascultı. Mai pe urmă ajunseră chiar și la păruelă.

«Mama însă, voinică cum eră, nu se prea lăsă. La urmă însă, mușcând-o băiatul de gât, ı-a supt tot sângele, până când a murit.

«Mama, trăgând de mórte, l-a blestemat ca ném din némul lui nimic să nu se alégă, și viță de viță de a lui să umple lumea, dar între ómenı să nu aibă loc, fără numai în borțile lemnelor găunóse (scorburóse). Din om, ce e, ném din ném de al lui să se prefacă în musce cu ghimpı veninoși, iar sângele ıi numai în venin să se prefacă în trupul lui și al urmașilor lui.

«El, auđind blestemul mameı sale, a alergat în spre codru, și pe cât alergă mai tare și mai repede, pe atáta ı se păreă că se face mai ușor și mai mic, până ce în urmă s'a trezit într'o diminétă într'un *Bunzar* cu trupul galben, căruia ómenii ıi dic *Viespe*» (1).

Și de óre-ce *Viespi* sunt așa de răi, de aceea cel ce voescă ca să nu fie mușcat, trebuie să se ferescă de dinșii.

E adevérat că mușcătura lor nu produce o umfiătură așa de mare ca cea de *Albină*, ci numai un fel de pată ca un ban de mare și roșiatică. Dar pentru aceea, fiind fórte veninosă, nu numai că ustură grozav de tare, ci e în același timp și fórte periculósă.

Drept aceea cel ce a fost mușcat de vre-un *Viespe*, voind a se vindecă, trebuie numai decăt, nemijlocit după ce a fost mușcat, să stupescă în palmă și să se frece cu stupit de acesta pe locul mușcat (2), sau să puie pe dınsul o bucățică de fier, și atunci usturimea îndată incetéză, umflătura se desumflă și mușcătura se vindecă (3).

O sémă de Románce însă, mai ales din *Transilvania*, rostesc în același timp încă și următórea descántecă, cüm dic ele:

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat. Rom. din Oprișeni, dict. de Iac. Popovicı.

(3) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Scripcariă.

Viespe rău,
 Nătărău,
 Viespe blestemat
 Și ne-astimpărat,
 Ai venit
 Și-ai găsit
 Pe N. N. numit.
 Cu acu tău
 L-ai împuns,
 L-ai străpuns,
 De sânge-o curs.
 Și l-ai înțepat,
 De sânge-o dat,
 Fire-ai blestemat.
 Viespe rău,
 Meri pe părău,
 Du-ți nămu tău,
 Că ești din nēm rău,
 Că ești veninos
 Și primejdios.
 Perire-ai ca fum, u,
 Ca colbu,

Ca cōța,
 Ca negura.
 Iată vin
 Cu piele din pielea ta,
 Cu dar de la Precista;
 Cu sânge din sângele tău,
 Cu dar de la Dumneșu,
 Ca să te scot
 Din ăst loc
 Cu soroc
 Pentru tine fără noroc.
 Fugă viespe veninos
 Și anevoios,
 Și primejdios,
 Că de nu-î vrea
 De te-oîu apucă,
 Vaî de pielea ta!
 Fugă de tot
 Cu venin cu tot.
 Scutură-te de venin
 Și lasă sănătos deplin
 Pe N. N. Amin!

Descântătōrea saū descântătōrul, în timp ce rostesce aceste cuvinte, ține un *viespe mort* într'o *motoșcă*, în care are un vârf de cuțit scos pe jumătate afară, cu care apasă mereu până ȃice *descânteca* de nouă ori, apoi unge rana cu *scuipat* și, aruncând viespele și cuțitul în apă, ȃice:

Pe când le-a căută,
 Atuncî să mai aibă bōla asta (1).

Ce se atinge de *viespariū*, apoi acesta servește Românilor parte ca lēc spre vindecarea mai multor bōle, precum a *dureriî de urechî*, a *orbălfuluî*, *bubōielor ôrbe*, a *bōlei celeî rele* (epilepsia), a *spēriatuluî*, a *brâncei*, și parte spre facerea *căfelanilor* (2) ca să fie rēi, precum și spre cunōscerea erniî viitōre.

(1) Dat. Rom. din Chiraleș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) *Căfelan*, cățel de vre-o câte-vă lună.

Așa cel ce are *durere de urechi*, caută un *viespăriu* de aceștia și aprindându-l se afumă cu dînsul la urechi (1).

Pentru *orbalt* se iea un cuib de viespe, se amestecă cu hoștine de faguri de aibină, se fierb bine la un loc, și apoi, scurgându-se, se spală cu apa ce a rămas pe locul orbălcit (2).

Pentru *bubóiele órbe* se iea frunzișore de viespăriu, se móie în apă calduță și apoi se pun pe bubóie. Făcându-se acésta, buboiul în scurt timp se sparge, se scurge și se vindecă (3).

Pentru *bóla cea rea* se iea un viespăriu, se fierbe și apa în care s'a fiert se dă celui bolnav de bėut (4).

Pentru *spėriat* se afumă cu *cuib de zespei*, mai ales copiii, și anume Sămbătă séra și Duminecă séra, când e lună veche (5).

Pentru *brăncă* se fierb *căsuicile de viespi* sau *cășișile* (6) Lunia în apă, și apa în care s'a fiert se dă apoi celui bolnav de brăncă, de se spală cu dînsa pe cap. Așa se face acésta în trei luni de-a rîndul (7).

Cel mai bine e însă când cel ce află vre-un *viespăriu*, îl risipește și nimicesce, căci atunci se risipesc și tóte rėutățile dimpreună cu dînsul (8).

Cel ce voesce să aibă cãni rėi pe lângă casa sa, caută un viespar, îl duminică mărunțel și apoi, punėndu-l în măn-care, îl dă dimpreună cu acésta cățelilor sau cățelanilor de mănecat, dicėnd:

«Cum e *zespea* de iute și de nesuferită, așa să fii și tu de iute și de nesuferit. Și, afară de mine și de cei de casă, pre altul nimeni să nu-l suferi!

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de I. Pusdrea;—a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Dat. Rom. din Udesci, com. de Darie Cosmiuc.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(4) Dr. N. Leon, op. cit., p. 14.

(5) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de G. Cărstean;—tot de acolo, dict. de G. Galan: «Cuibul de zespe se întrebuinteză la afumat *de spėriat* și pentru umflături.

(6) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Căsuicile viespilor* în graiul popular se numesc și *Cășiși*».

(7) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(8) Dr. N. Leon, op. cit., p. 14.

Cățelul, ce a mâncat o ast-fel de mâncare, se ȃice cã se face rãu ca un viespe (1).

Dacã aflã cine-vã vre-un viespar în *sterina* (2) secãrii și voesce sã scie cum va fi érna viitoare, atunci mãsorã înãlțimea lui de la pãmînt, și dacã acãsta e pãnã la genunchi de sus saũ și mai sus, atunci se crede și se ȃice cã atãta de sus, adecã gros, saũ de înalt va fi și omãtul în érna viitoare.

Tot așã fac o sãmã de Romãnã și atunci cãnd gãsesc vre-un cuib de zespi asupra tãmnei în pãmînt; scobesc în lãuntru și cautã cãt de adãnc e fãcut cuibul în pãmînt. Și dacã e tare adãncit în pãmînt, atunci se crede și se ȃice nu numai cã va fi mult omãt, ci tot odatã cã și érnã va fi frigurosã. Iarã dacã nu-ı tare adãnc fãcut cuibul, atunci se crede și se ȃice cã érna nu va fi frigurosã, ci mai mult moloșag decãt ger (3).

Mai departe se ȃice cã dacã *Viespile* își fac cuiburile lor adãnc în pãmînt, atunci nu numai cã va veni érna de grabã și va durã lung timp, ci va fi tot odatã și mare ger. Iar dacã își fac cuiburile pe de-asupra pãmîntului, atunci se crede contrariul (4).

Alții iarãși ȃic cã atunci cãnd își fac *Viespi* cuib în pãmînt, are sã fie érna ușorã, iar cãnd își fac cuibul prin fagi, prin brađi saũ prin alți arbori înalți, atunci are sã fie érna grea (5).

(1) Dat. și cred Rom. din Vicovul-de-sus, com. de d-l Ioan Nistor, cant. bis;—a celor din Igesci, dict. de Ioan Danilescu: «Dacã se va luã un cuib de *Zespe*, pl. *zesptel* și se va da unui cãțelan (cãțel) de mâncat, se ȃice cã cãțelul acela va fi rãu ca un zespe»;—a celor din Budeniț, dict. de Mãr. Dutcã: «Dacã se dã un *cuib de zespe*, și mai ales cãnd se aflã într'însul mulți *cãței de zespi*, amestecat cu *chiperiũ*, unui cãțel de mâncat, atunci cãțelul respectiv se face fãrte rãu.»

(2) Sub cuv. *sterinã* înțeleg o sãmã de Romãnã din Bucovina, precum bunã orã cei din Vicovul-de-sus, paiele de secarã saũ de grãu, cari rãmân în pãmînt, dupã ce s'a secerat dejã secara saũ grãul.»

(3) Dat. și cred Rom. din Vicovul-de-sus, com. de d-l I. Nistor.

(4) Dat. și cred. Rom. din Gura-Sadovei, com. de Leon Latiș, stud. gimn.

(5) Cred. Rom. din Dorotea, dict. de d-l Ilie Brãdãțan.

În fine se mai dice încă că, când vara sunt viespi multe, érna va fi mare (1).

Iar când umblă *Viespi* rôtă în jurul stupinelor, e semn că are să vie o érnă grea (2).

Se întimplă fórte adese-orî că *Viespi* umblă pe lângă stupine, mai ales tómnă, nu numai când are să fie érnă grea, ci și de altă dată și, intrând în știubeie saă coșnițe, pe când *albinele*, simțind frígul, se retrag către vârful coșnițelor, pradă mierea din acestea (3).

Deci cei ce voesc ca să nu se întimple acéstă prädăciune, fac o motoșcă de urzici de sub nouă garduri și, pe la mieđul-noptii, îmbrăcați ca nisce buduhale, se duc lângă stupină și dic :

Motoșcă, motoșcută!
 Cu greú te-am cătat,
 Cu greú te-am aflat,
 Cu greú te-am legat
 De sub gard,
 De lângă gard,
 La măturat
 Și la aruncat
 De viespi rēi,
 De viespi blestemați
 Și destrăbalați
 Și inveninați;
 De viespi veninoși
 Și primejdioși,
 Și obraznici
 Ca nisce puí de draci,
 Vină,
 Alină
 Durerile la *albină*.
 Că ei or venit
 Și mi-o jăfuit

Miere din fag,
 Céră din prag,
 Miere, mierișóră
 De prin făgușóre
 Și le-o lăsat góle.
 Haí urzică,
 Haí voinică,
 Și-i alungă,
 Și-i fugăresce,
 Și-i scorbăcesce,
 Că-s tâlharí,
 Că-s hoțomaní.
 Haidați urzici
 Micí și voinici,
 Pe ei alungați
 Afară din stupină,
 Afară din grădină,
 Afară din ogradă,
 Afară din livadă,
 Ca urma să li se pėrdă!

(1) M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în *Gazeta săténului*, an. XV, R. Sărat 1898, p. 68.

(2) Cred. Rom. de pe *Câmpia Arđélului*, com. Fărăgăú, com. de d-1 Th. A Bogdan.

(3) I. Costin, *Manual de stupărit*, p. 27.

Omul descântător, când rostese descânteca acésta, mătură neconținut cu motoșca de urzică pe dinaintea coșnițelor. Apoi dîcînd acésta descântecă de trei ori, motoșca o pune pe stupină, ca să păzescă albinele, iar el se duce pînă la pörtă scuipând și suflând de trei ori peste pörtă (1).

Despre viespi și cu deosebire despre Viespele de casă, există și unele proverbe și locuțiuni.

Iată vre-o câte-vă și dintre acestea:

Viespea încă ar pofti
Cât de multă miere,
Dar numai *albina*
O adună 'n coșniță (2).

Viespea miere după ce nu face,
Sare și te 'mpunge cu ace (3).

Viespea după ce miere nu face,
apoi și împunge.

Tóte proverbele acestea se dîc despre acei ómenî, carî nu numai că nu aduc nici un folos, dar te și vatămă.

A fi ca o *Viespe*,

saú:

A fi ca *Viespea*,

Adecă: iute, rău peste fire. Se dîce mai mult femeilor.

A cîntă ca *Viespea*,

Adecă: a cîntă înțepat, cu glas ascuțit.

A fi *Viespar*

se dîce de o casă unde toți sunt răi, gâlcevitori. De aceea cînd unul e mai bun între ei se dîce că:

Trăesce în *Viespar*.

A fi *Viespărie*,

(1) Dat. Rom. din Bistra de lângă Abrud, dict. de un stupar de acolo și com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) *Șeșetorea*, an. III, Buda-Pesta 1877, p. 41.

(3) Anton Pann, *Prov.*, II, p. 112.

adecă: a fi adunătură de ómeni răi, gálcevitori.

A înțepă ca o Viespe,

A înțepă cu vorba, a fi rău de gură. (1)

În fine merită a fi amintit și aceea că o mulțime mare de viespi se exprimă prin cuv. *Viespărie*.

(1) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Țera-Românească, com. de S Sa pār. T. Bălășel.

DRĂGHICIUL.

(*Crabro cephalotes* Sh.)

Drăghiciul, e un fel de viespișor, care sémănă în privința corpului întru cât-vă cu *Furnica aripată* (1) saŭ cu *Bărnăuzii mici* (2).

El se ține prin găurile făcute de *Carii* prin lemne precum și prin ziduri, unde, după cum spun o sémă de Români, prinde *Carii* și-î omóră și unde-și depune tot odată și oușele sale.

Vara, și mai vârtos la adunatul fânului, *Drăghiciul* supără foarte tare pe ómenii, pișcându-î foarte simțitor, ast-fel că aceștia tresărind cu spaimă de pișcăturile sale, nu se pot răbdă de a nu-l blestemă și a ȝice:

— Cine ȝi-a pus nume *Drăghiciu* din *drag*, n'a nimerit-o, ci mai bine eră să-ȝi fi pus nume *Drăchiciu* din *drac*, pentru că al dracului mai pișcă, fire-ai al dracului să fii! (3)

Drăghiciul e de diferite mărimi și pôte că și de diferite soiuri, mari și mici. Înșă numai cei mai mici pișcă.

Drăghiciii își caută nutrimintul lor pe florii. Când se întorc din câmp sunt plini de polen, pe care îl depun în găurile de *Carii* (4).

(1) După spusa Rom. din Banat, com. Maidan, com. de d-l S. Liuba, învățător.

(2) Tot de acolo, com. de d-l Ios. Olariu: «*Drăghiciul* are multă asemănare cu *Bărnăuzii mici*».

(3) Com. de d-l S. Liuba și de d-l Ios. Olariu: «*Drăghiciul* nu produce nici un folos ómenilor, dar peste vară supără ómenirea cu pișcatul său cel simțitor.»

(4) Com. de d-l S. Liuba.

FURIȘORUL.

(*Pompilus viaticus* Latr.)

Este un fel de viespișor negricios, care-și face cuibul său de regulă pe drumuri și pe cărări, și care nu odată, când e zădărit sau când îi stă cine-vă în cale, îl mușcă foarte tare.

Acest viespișor se numește în Bucovina: *Zespe măști-că* (1), iar în Transilvania: *Furișor* (2), *Furieș* (3), *Lene* (4), *Țibocă*, pl. *Țibóce* (5) și *Țibocuță*, pl. *Țibocuțe* (6).

Un alt-fel de viespișor, asemenea negricios, care-și face cuibul său mai mult prin borți și scorburii de copaci și care se ține tot de familia *Furișorului*, se numește atât în Bucovina cât și în Transilvania: *Viespe negru*, fem. *Viespe neagră* (7), lat. *Pompilus niger* Fabr.

Despre acești viespișori sau muscuțe, după cum le mai dăc unii (8), există la Români următoarele credințe și datine:

(1) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean: «*Zespea măști-că e neagră și la trup ca furnica. Ea bortesce și-și face cuibul drept în pământ. Mușcă foarte rău, mai ales când arde soarele, și ustură de Dómne feresce*»

(2) Dat. Rom. din Șomfalău.

(3) Dat. Rom. din Bistrița.

(4) Dat. Rom. din Fărăgău.

(5) Dat. Rom. din Bistrița și Beșineu.

(6) Dat. Rom. din Șieș-Măgeruș; — a celor din Caila, Sfintu și Arcalia. — Tóte numirile acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(7) Dat. Rom. din Udesei, com. de d-l Darie Cosmiuc, jurist, și a celor din Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(8) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Țibocuța este o muscuță mică, ce-și face moșinóie pe cărări și pișcă foarte tare.*»

Furișorul e sflederul dracului, că umblă tot în calea omului (1).

Furișorul, e pismașul somnului (2).

Furișorul de te va mușcă când dormi în vremea fânului, e semn să te scolii că are să-ți plóie fânul (3).

Muerea guralivă e din némul *Furișorilor*.

Femeii limbute dă-i 99 de *Furișori* în 99 de zile, că va muși (4).

Tibócele sunt copilele cele țipate din cer (5).

Tibócele sunt fetele Satanei (6).

Țibócele sunt spaima ingerilor (7).

Tibocuțele, când umblă tare, e semn de vreme bună (8).

De nu doresci să ai copii guralivi și răutăcioși, feresce-i de *Țibóce* (9).

Când te mușcă *Țibocuțele*, și următórea descântecă și udă locul mușcat cu scupat:

Tibocuță!

Fata temniței,

Fata Sătanei,

A Dulumanei,

A primejdiei!

Unde m'ai mușcat,

Lasă locul curat,

Că de nu-i vra

Și de nu-i lăsă,

Unde te-ajung,

Te străpung!

Ptiū! n'ai mai fi,

N'ai mai trăi,

De nu mă-a trece-acii! (10)

Lenele când umblă, e semn de vreme grea (11).

Viespiș negri sunt copiii dracului (12).

Viespele negru e feciorul dracului, deci dați-i pace, de nu vreți să aveți de lucru cu tată-so (13).

(1) Cred. Rom. din Șomfalău.

(2) Cred. Rom. din Herina.

(3) Cred. Rom. din Șomfalău.

(4) Cred. Rom. din Arcalia.

(5) Cred. Rom. din Ragla.

(6) Cred. Rom. din Bistrița și Buduș.

(7) Cred. Rom. din Bistrița.

(8) Cred. Rom. din Șieș-Cristur.

(9) Cred. Rom. din Bistrița.

(10) Cred. Rom. din Șieș-Cristur.

(11) Cred. Rom. din Fărăgău și Socol.

(12) Cred. Rom. din Ercea.

(13) Cred. Rom. din Țag.

Viespiș negri sunt copiii cei răi ai *Mamei păduri* pre cari blestemându-i mama sa s'a'd prefăcut în viespi veninoși (1).

Maî mulți *Viespi negri*, de te vor mușcă, vei muri (2).

De vei omori însă 99 de *Viespi negri*, vei scăpa un păcătos din iad (3).

Căci când cine-vă omórá un *Viespe negru*, *Dumneđu* se bucură (4).

Iar când găsești un viespe mort, acopere-l cu pămînt, că de nu, *Dracul* îți face vrajbă (5).

(1) Cred. Rom. din Cosma.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău.

(3) Cred. Rom. din Șermașul de Câmpie.

(4) Cred. Rom. din Fărăgău.

(5) Cred. Rom. din Țagul mare. — Tóte credințele și datinele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

FURNICA.

(Formica nigra Latr.)

Românii cunosc mai multe feluri de furnică, și anume:

Furnica mare, numită și *Furnică de pădure*, *Furnică sălbatică* (1) și *Furnicar*, pl. *Furnicari* (2), lat. Formica rufa L.

Furnicarul roșu (3) sau *Furnica de copaci* (4), la Românii din Macedonia *Fur* (5), lat. Formica sanguinea Latr.

(1) Pretutindeni în Bucovina; — com. de d-l El. Pop: «Furnica e de mai multe feluri: de casă și sălbatică, care și mușcă. Acestea fac și mușinoiul din sdoburi de crenguțe;» — G. Crăiniceanu, *Nomenclatura româno-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XXIII, p. 334; — Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.673: «Furnicile sunt de trei feluri: *furnică mare*, *furnică neagră* sau *mică* și *furnică aripă*, care are aripi» (G. Dobrin, Transilvania, Făgăraș, com. Voila).

(2) Pretutindeni în Bucovina; — apoi în Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Furnicari* sunt cu mult mai mari decât furnicile de rând. Ei își fac mușuróiele din cetină, paie, bețișóre și alte bucățele mărișóre. chiar și petricele. De multe ori, când se află pe un copac, adesea brad ori mestécán, și sunt atacați de om, se ridică pe picioarele cele din urmă drept în sus și stupesc un fel de acid acrișor. Printre dinșii se află și *furnici cu aripi*, dar mai puținele;» — dict. de Iordache Bran, pâlmaș în Pășcani: «Subt *Furnicar* se înțelege furnica aceea, care-și face *furnicariul* sên pe sub copaci din cetină, bucățele de frunză și din felurite bețișóre.»

(3) Com. de Ionică al lui Iordache Isac: «Eu cunosc trei feluri de furnici: *Furnici de câmp*, cari sî mici și negre, apoi un fel de *Furnici galbene* și nu prea mari, și în urmă un fel de furnici mari și roșii de pădure numite *Furnicari*;» — dict. de Toader Ionesi din Vicovul-de-sus: «*Furnicarul* e de două feluri: unul negru și altul roșu.»

(4) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 730.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi.

Furnica, dim. *Furnicuță*, masc. *Furnic*, pl. *Furnici*, artel. *Furnicii* (1), *Furnică de casă*, *Furnică mică*, *Furnică neagră*, *Furnică de fânaș* și *Furnică de câmp* (2); la Români din Meglenia și la cei din Macedonia: *Furnigă*, pl. *Furnizi* (3); iar la cei din Istria: *Furnică* și *Furnigă*, pl. *Furnige* (4), lat. *Formica nigra* Latr.

Furnica galbenă sau *Furnica gălbie* (5), lat. *Formica flava* L. și

Furnica roșă sau *Furnică de grădină* (6), lat. *Myrmica levinodis*, M. *rubra* Latr.

Furnica mare trăesce numai prin păduri, de aceea se numesce ea și *Furnică de pădure*.

Tot prin păduri trăesce și *Furnicarul roșu* sau *Furul*.

Furnica neagră trăesce mai mult la câmp, și mai ales unde e locul arat, negru și gras.

Iar *Furnica roșie* trăesce mai mult unde e locul băhnos,

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(2) Pretutindenii în Bucovina; — apoi în Moldova, dict. de Iord. Bran și com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «Furnicile sunt de mai multe feluri: *Furnici negre*, mici, cari nu mușcă veninos și nu-și fac mușunoiu mare. Ele adese-orî își fac mușunoiu din pământ lutos sau nisip, și de multe ori chiar și în straturi»; — com. de d-l El. Pop: «*Furnicile de casă* își fac movilițe din pământ»; — Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 730.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi; — vezi de același: *Megleno-Românii*. Partea II, p. 81; — Gustav Weigand, *Die Aromunen*, II Bd., Leipzig 1894, p. 50 și 305; — Idem: *Vlach-Meglen*, eine ethnographisch-philologische Untersuchung, Leipzig 1893, p. 23: «*Furnigă*, pl. *furnis*, nr. *Furnigă*, pl. *furnits*.»

(4) Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria*. Ed. II, București 1900, p. 106.

(5) În Bucovina, com. de mai mulți inși, în deosebii de Ionică al lui Iord. Isaac și G. Onciul din Frătăuțul-vechiu: «*Furnica galbenă* de bahnă mușcă primejdios ca și albina, și când te mușcă multe, poți să te primejduesci.»

(6) Pretutindenii în Bucovina și Moldova, dict. de Iord. Bran; — com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Furnici roși*, de mărimea celor negre, dar cari sunt vestite prin mușcăturile lor, chiar te îngrozesc»; — com. de El. Pop; — com. de d-l Ios. Olariu: «Sunt mai multe feluri de furnici: mari și mici, negre și roși.»

pe fânate și priloge. Se află însă foarte adese-orî și prin grădini (1).

Furnica mare sau *Furnicarul* e cea mai mare, iar *Furnica roșie* e cea mai mică dintre toate furnicile câte s'aû înșirat mai sus. Acesta este tot odată și foarte iute și rea, de ôre-ce când te mușcă, te umfli (2).

Tôte furnicile trăesc, ca și albinele, în societate, une-orî câte mai multe sute de miî. Și fie-care societate se împărțese în femeiusce, bărbătuși și furnici lucrătore.

Femeiuscele și bărbătușii aû într'un anumit timp de peste au și aripî, iar cele lucrătore sunt tot-deauna fără de aripî. Deci pe cele dintâi poporul le numesce și *furnici sburătore*, *furnici cu ârpî* (3) sau aripî și *furnici aripite* (4), iară pe cele din urmă, adecă pe cele lucrătore sau fără de aripî, *fete*, sing. *fată* (5).

Larvele de furnică se numesc *pui*, sing. *pui*, iar nimfele sau coconii se numesc în cele mai multe părți atât din Bucovina, cât și din Moldova : *sac*, sing. *sac* sau *săcușor*, sing. *săcușor*, pentru că ele, când sunt deplin dezvoltate, aû forma unor săcușori (6). În unele părți însă se numesc *bărbînțe*,

(1) Dict. de Toader Ionesi.

(2) Dict. de Iord Bran ; — com. de d-l El. Pop : «Sunt un fel de furnici foarte mici și roșii, cari mușcă rău».

(3) *Ârpă*, pl. *ârpî* = aripă, usitat în unele părți din Bucovina, precum bună-ôră în Vicovul-de-sus.

(4) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.673.

(5) Usitat în Bucovina.

(6) Dat. Rom. din Câmpulung, dict. de Nic. Casian și com. de Ioan Casian, stud. gimn : «Poporul de la munte numesce nimfele furnicilor *sac*» ; — a celor din Tereblecea, com. de Luca Buliga, stud. gimn. : «La noi în Tereblecea nimfele furnicilor se numesc *sac*, și cred că din aceia se nutresc ele» ; — a celor din Tișeuș, com. de repausatul Const. Sorocan, fost stud. gimn. : «Nimfele furnicilor se numesc în satul Tișeuș *sac*» ; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran ; — S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. rom.*, t. I, p. 59 : «Pe la rădăcina și umbra erbei și a florilor, cete întregi de furnici nu-și pot da rând strîngându-și nutrețul necesar pentru susținerea vieții, iar altele târâind după sine câte un *săcușor* albineș spre a-l așeza într'un loc mai bun și mai sigur de cum a fost mai înainte.»

sing. *bărbînță*, fiind-că sémână unei *berbinciore* (1), apoi și *ouă de furnică* (2).

În unul din acești *saci* sau *bărbînțe* se țice că au furnicile *puț*, iar în altele de mâncare, precum au bună-ôră și albinele în unele chiliuțe *căței*, iară în altele *păstură* (3).

De aici apoi și țicala Românilor că furnicile își *duc sacii cu mâncare* în spate, când vęd că acestea își mută nimfele dintr'un loc într'altul.

Și de ôre ce o samă de saci de aceștia sunt cu mult mai mari decât furnicile cari îi duc, de aceea se crede și se țice că nimeni nu e așa de voinic și de tare ca furnica, și în deosebi ca *Furnica mare*, pentru că nici omul și nici o altă vietată de pe fața pămîntului nu e în stare să ducă o bucată de fier cât corpul ei do mare, însă *Furnica mare* sau *Furnicarul* o duce (4).

Tot despre *Furnica mare* există la Românii din *Bucovina* și următórea legendă:

«Dice că eră odată o femeie. Și femeia aceea eră vădană și aveă numai o copilă, unica ei mângâiere, și o turmă de oi, singura ei avere.

«După ce a crescut copila și s'a făcut aproape fată mare, maica sa, fiind-că nu aveă pe nimeni altul, o trimise pe dînsa cu oile să le pască. Îi spuse însă tot odată, înainte de a o trimite, ca să se îmbrace barbătesce și, întâlnindu-se cu cine-vă, să nu vorbescă femeesce, anume ea, fiind voinică și fôrte frumoasă, să nu atragă privirea nimêruia asupra ei.

(1) Com. de d-l Em. Antonovici, stud. gimn.: «Nimfele de furnică se numesc la țeră *saci*, iar la munte *bărbînțe*.»

(2) Dat. Rom. din Stulpicani, com. de N. Cotlarciuc, stud. gimn.: «Nimfele furnicilor se numesc în satul Știubicani *ouă de furnică*; — *Enciclopedia rom.*, t. II, p. 485: «Larvele viermiforme țes în general un cocon de mătasă, în interiorul căruia se transformă în nimfe; aceste coconuri sunt cunoscute vulgar sub numele de *ouă de furnică*; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13: «Larvele de furnică se numesc *ouă de furnică*; cu ele se hrănesc în colivii privighetorile și alte păserele.»

(3) Com. de Luca Buliga, și dict. de Iord. Bran.

(4) Com. de d-l Ionică al lui Iord. Isac; — și G. Onciul din Frătăuțul-vechiu. «*Furnicarul* e cea mai tare leghioe de pe lume, pentru că duce de trei ori mai mare greutate decât dînsul.»

«Copila ascultă de maica sa, se îmbracă bărbătește și apoi, luând turma, se duse cu dînsa la păscut, și așa o păscu ea un timp mai îndelungat.

«Iată însă că într'o ȝi, trecînd ea cu turma sa printr'o pădure, se întîlnesc cu un fecior, care pășteă asemenea o turmă de oi.

«Feciorul acela însă nu eră fecior din ómenî, ca toȝi feciorii, ci el eră feciorul unei *Smeóice*.

«Însă de unde și de la cine s'o scie ea acésta? Și chiar dacă ar fi știut-o, ce i-ar fi ajutat, dacă nu scia ce e *Smeóică* și ce e *Smeu*? Și așa, nesciind cine-î și al cui e, și vîdîndu-l numai că e fecior și cioban, ca și dînsa, s'a dat cu el în vorbă și tótă ȝiua aceea umblară împreună cu oile la păscut.

«Pe la inserate, despărȝindu-se și ducîndu-se feciorul *smeóice* acasă, ȝise cătră maica sa:

— «Mamă! mie mi se pare că tovarășul meu cu care am păscut eū adî oile, nu e fecior, după cum îl arată îmbrăcămîntea, ci fată, atăta numai că n'are glas femeesc, ci bărbătesc. Óre n'ar fi bine s'o aduc eū într'o séră la noi și s'o veȝi și d-ta și apoi să-mî spuî: bărbat e ori femeie, că de s'ar întimplă să fie femeie, eū fórte bucuros așî luă-o de soȝie, pentru că câtă lume am umblat, un chip mai frumos și mai drăgălaș ca acesta n'am aflat.

— «Bine! — rîspunse *Smeóica* — adă-l și vom vedé, și de va fi bărbat, se va întórce iarăși sánătos de unde a venit, iar de va fi femeie, a ta să fie!

«A doua ȝi, mergînd feciorul *smeóice* cu oile la păscut și întîlnindu-se cu fata văduveî, păscură oile iarăși împreună, iară coea de către sară, când eră să se despărȝescă și să se ducă fie-care acasă la dînsul, ȝise fetei ca să mîrgă nóp-tea aceea la dînșii de mas.

«Fata, nebănuind nimica și fiind cam departe de casa mîni-sale, nu stete mult pe gîndurî, ci ȝise că va merge și merse.

«Ce face însă *Smeóica*, când a vîdut-o că vine? Îi eșî înainte și vorbește ce vorbește cu dînsa, și apoi începe a vorbi și cu feciorul sîu, însă nu în limba fetei, ci într'o limbă cu totul străină, spuindu-î că după ce se va culcă tova-

rășul său, să-î puie o flóre sub căpătâiū, și dacǎ peste nópte se va veșteji flórea, e de bună-sémǎ femeie, iar de nu, atunci e bărbat.

«Și după ce-î dete sfatul acesta, fiind acuma târđiū, își luarǎ *nópte bună* unul de la altul și se culcarǎ cu toți.

«Fata, trăgēnd cu urechea și vēđēnd cǎ mai mult șoptese decǎt vorbesc, și încǎ într'o limbǎ cu totul strǎinǎ, îndatǎ s'a priceput cǎ trebuie sǎ fie vorba despre dinsa. Decǐ nu mult după ce s'a culcat, începū a sforǎi, ca și când ar fi cuprins-o un somn fórte mare. Însǎ ea nu dormiǎ, ci sta numai cu ochii închiși și sforǎiǎ așǎ în vînt, ca sǎ vadǎ ce se va întimplǎ.

Ospēlariū, adecǎ Smeóica și feciorul său, care asemenea nu dormiǎ, auđind cǎ óspele lor sforǎesc și cugetǎnd cǎ dórme acum dus, se scularǎ încet, eșirǎ pe vǎrful degetelor afarǎ, se duserǎ în grǎdinǎ, aduserǎ o garófa înfloritǎ și i-o puserǎ sub căpătâiū, apoi se culcarǎ iarǎși și astǎ datǎ dormirǎ duși.

«Fata însǎ, cum simți cǎ i s'a pus ce-vǎ sub căpătâiū, îndatǎ se pricepu cǎ trebuie sǎ fie vre-o apucǎturǎ saū alt lucru necurat la mijloc. Decǐ se sculǎ de grabǎ de unde erǎ culcatǎ, își cǎutǎ tașca cea ciobǎnescǎ și scóse dintr'insa o oglindǎ fermecatǎ, anume ca prin mijlocirea acesteia sǎ pre-întimpine fǎcǎturile saū vrǎjirile ospǎtarilor.

«N'a apucat însǎ bine a-și scóte oglinda și étǎ cǎ Smeóica, trezindu-se, se repede la căpătâiū și scoțēnd garófa, aflǎ spre cea mai mare bucurie a ei și a feciorului său, care asemenea se trezise, cǎ acésta este tóttǎ veștejitǎ. Un semn cǎ óspele lor nu erǎ bărbat, ci femeie.

«Ce erǎ acuma sǎ facǎ fata? Sǎ dicǎ cǎ nu este ceea ce este? Asta nū se puteǎ, pentru cǎ Smeóica o dete de gol. Și apoi chiar dacǎ ar și fi đis, ce folos ar fi avut, cǎ nimeni n'ar fi cređut-o! Decǐ neavēnd ce face, își schimbǎ portul și glasul, și de aici înainte începū a și vorbi femeesce ca tóte femeile.

«Însǎ feciorul Smeóicei nu se mulțumí numai cu atǎta, ci el o țineǎ una și bună, după cum îi spusese mǎne-sa, s'o ieǎ de soție.

«Fata dintr'un început nici nu voi sǎ audǎ despre așǎ

ce-vă. Mai pe urmă însă, vădând că n'are încotro, se învoui și ea, și *Smeul* o luă de soție. Dar ea se jură că din ziua aceea înainte nu va mai vorbi cu dînsul, nici nu se va lăsa s'o sărute.

«Însă *Smeul*, când auți ceea ce-i spusese fata, începui a rîde și apoi, cuprindînd-o în brațe, o strînse cam în șagă, cam într'adîns, ast-fel că mai eră să-i ăasă ochii din cap, și așa o sărută. Dar ce fel de sărutat, că i se umflară obrazii ca pînile.

«Fata, vădând ce a făcut *Smeul* cu dînsa, s'a supărat de mörte, s'a prefăcut de grabă într'o gujulie, și așa dete să fugă pe sub temelia casei.

«*Smeul* însă, vădînd-o că fuge, a luat de grabă un cuțit ascuțit și, repeđindu-se după dînsa, o tăie de pe la mijloc mai drept în două. Noroc că i-a mai rămas o lăcă de carne cât un fir de ață, care ținui partea dinapoi de cea dinainte, și așa, tărăindu-se cu mare greui, eși afară și se făcui nevăđută.

«Și de atunci gujulie a rămas ea pînă în ziua de astăđi. Și gujulia aceea e *Furnica*» (1).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă spun că *Furnica* a fost *socățica lui Sănt-Ilie*, pe cînd eră acesta în pustie, și că ea, după a doua venire, are să fie dămnă mare, că așa i-a făgăduit *Sănt-Ilie*, pentru că s'a purtat bine (2).

Alți Români, tot din *Transilvania*, din contră spun că *Furnica* e *nepăta lui Dumneșeu* (3) și slujnica *Precistei*. De aceea se cuvine s'o lăsăm să lucre în pace, că de nu, cîte furnici omorim, de atătea ori suspină *Maica Precista* (4).

Iar *Furnica roșie* e din lacrima vărsată de *Maica Precista* pe mormintul Domnului nostru Is. Chr. (5)

Furnica de cāmp se încuibă fărte adese-ori în movilițele de țernă, ce le scot *cărtițele* pe suprafața pămîntului, și anume

(1) Dict. de George Marmeliuc, agricultor în Liteni, și com. de frateșeu Dimitrie, stud. gimn.

(2) Cred. Rom. din Șermaș.

(3) Cred. Rom. din Piatie.

(4) Cred. Rom. din Aldorf lângă Bistrița.

(5) Cred. Rom. din Ragla. — Tăte credințele acestea mi le-a comunicat d-i Th. A. Bogdan.

după ce acestea s'aũ mai învechit și a început a cresce erva pe dinsele.

Aceste movilițe de țernă se numesc *moșinovie*, *moșirovie*, *moșunovie*, *moșurovie*, *mușinovie*, *mușirovie*, *mușundovie* și *mușurovie*.

De aici vine apoi că și cuiburile de furnică, făcute în aceste movilițe de țernă, se numesc asemenea *mușunovie*, sing. *mușunoiu*, însă tot-deauna în combinațiune cu cuv. *furnică*, d. e. am dat peste un *mușunoiu de furnică*. Când e vorba însă numai despre *mușunoiu*, fără să adăugăm cuv. *furnică*, atunci trebuie să ne gândim numai la *cârlitã*, care l-a făcut.

Furnica de pădure, după cum e prea bine cunoscut, își face cuibul său singură în forma unei căpiciorre, ba une-oră chiar și cât o căpiță de mare, din diferite beșișore, crengurele, surceluțe, sfărãmături de frunză și cetină de brad și de molid, amestecate toate la un loc cu țernă și cu nisip.

Acest cuib se numește de regulă *furnicariu* pl. *furnicare*, la Românii din Meglenia: *Furnigar* (1) și numai rar când *mușunoiu* sau *mușunoiu*.

Deci când e vorba despre vre-un *furnicariu*, trebuie să ne gândim mai întâiu la cuibul *Furnicii de pădure*, furnicii celei mari, și apoi la cuiburile celor-lalte furnică mai mică.

Fie-care furnică, cu deosebire însă *Furnica de pădure*, are în partea de dinapoi a corpului său o beșicuță, în care se află un fel de fluiditate acrie, pe care poporul din unele părți o numește *borș* (2), din cauză că e mai tot așa de acra ca și borșul.

Sciind-o acesta băeții, cari umblă cu vitele la păscut, nu odată, când dau peste vre-un *furnicariu*, ieau un rămurel de răchită, când acesta e în mășgă, îl jupesc de cõjă, și ast-fel îl bagă apoi în furnicariu și încep a-l scormoni și a hărăți furnicile cu dinsul, dicând :

(1) Per. Papahagi, *Megleno-Românii*. Partea II, p. 81.

(2) Dat. Rom. din Bălăcena, com. de Grigore Rusu, stud. gimn.: «Acri-meia ce o slobod furnicile se numește borș;» — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petrea Prelipcean: «Furnicile slobod un fel de zémã (umeđelã) acrie, careia băeții îi dic borș»

Furnicilor! dați-mi borș,
C'o tăiat mam'un cocoș,
Că voi borș de nu mi-ți da,
Eă bordeiul v'oiă strică! (1)

Saū :

M'o trimes mama după borș,
C'o tăiat un cocoș!
Că de nu mi-ți da,
Casa v'oiă strică! (2)

Saū :

Luati-vă, furnici, séma,
Că m'o mânat mama
Să-mi dați un pic de borș,
C'o tăiat un cocoș! (3)

Furnicile, zidărite fiind, încep a umblă încolo și încóce ca turbate, a se sui pe rămurele și a slobođi pe acésta o mulțime de năcrélă.

Băeți, scoțend după un restimp rămurelul, il ling saū numai il ating cu vârful limbii și vedend că mâsga de pe dînsul e acuma acrie, spun că aū căpétat borșul cerut.

O séma de băeți însă, neavend rămurele de răchită la îndemână saū trecendui acesteia timpul mâsgei, ieaū orî și ce alt bețișor, care le vine dîndemână și, udându-l puțin cu limba, il pun asemenea în furnicariū, đicend :

M'o mânat moșu
Ca să-mi dai borșu,
C'o tăiat cocoșu! (4)

Saū :

M'o trimis mama
Să vă dați séma
C'un budăieș de borș,
C'a tăiat un cocoș! (5)

Saū :

(1) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de V Greciuc.

(2) Dat. Rom. din Ciudeiū, com. de Justinian Costinean.

(3) Dat. Rom. din Părhăuș, com. de Const. Bădăluță.

(4) Dat. Rom. din Bălăcena, com. de Grigore Rusu, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Ilșesci, auzită pe când eram băiat mic.

Dă-mi borș, dă-mi borș,
C'a tăiat mam'un cocoș! (1)

Saū:

Am venit să-mi dați borș,
C'am tăiat un cocoș.
Că voi borș de nu mi-ți da
Eu căsuța v'oiū strică! (2)

Se dice însă că e păcat de *scormonit* și de stricat furnicarele, căci furnicile le fac cu multă trudă (3). Apoi și de aceea nu e bine de stricat, pentru că fapta acésta provócă plóie (4).

Drept aceea ómenii, când véd pre fiil lor *scormonind* vre-un furnicariū și mai ales pe timpul cositului, îi muștră și-i alungă ca nu cum-vă lăsându-i să-l scormonească, să vie plóie și să le strice (putrețescă) pologul (5).

O sémă de Români însă din contră cred că dacă se *scormonesce* vre un mușinoiū de furnică, furnicile respective pier, iar vitele băeților ce le scormonesc strechie (6).

Însă furnicile nu numai că provócă plóia, când li se scormonesc mușinóiele, ci ele aū, după spusa poporului, tot odată și darul de a prevesti plóia cu vre-o câte-vă ore saū chiar zile mai nainte.

(1) Dat. Rom. din Brașca, com. de Zaharie Roșca, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Băeșesci, com. de Alexandru Vasilovici, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Ungaria, com. de d-l El. Pop: «Ómenii spun că e păcat a strică căsuța (mușinoiul) furnicilor pre care o gâtesc ele cu multă trudă.»

(4) Cred. Rom. din Boian, com. de Ionică al lui Iordachi Isac: «Când risipesc băeții mușinóiele furnicilor dic: haī să risipim mușinóiele ca să plóie»;—a celor din Vicovul-de-sus, com. de George Nistor, stud. gimn.: «Dacă se *scormolesce* mușinoiul de furnică, se crede că are să se schimbe vremea, are să plóie»;—a celor din Câmpulung, com. de Ioan Casian: «Se dice că dacă se răscolesce un mușinoiū de furnică, atunci aro să plóie»;—veđi și I. Pop-Retegaul, *Din copilărie*, publ. în *Revista ilustrată*, an. I, Bistrița 1898, p. 190: «Când plecarăm de la *furnicare* să ne vedem de oi, imi đise *Bunzarul*:—Nițule! cât îi trăi, nu sgândări în *furnicare*, că atunci plouă. Cu multă trudă își fac bielele furnicii curțile și palatele lor, apoi omul să le strice!»

(5) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petrea Prelipcean.

(6) Cred. Rom. din Vicovul-de-sus, com. de G. Nistor.

Aşa se crede că dacă furnicile es din cuiburile lor și cară țernă, de bună-sămă va plouă (1).

Când es și umblă o mulțime de furnici pe afară, atunci încă e semn că va plouă (2).

Când umblă multe furnici pe mușinoiū, atunci, însemnă asemenea că are să plóie (3).

Când umblă furnicile pe drum, atunci iarăși are să plóie (4).

Când es furnicile afară și se adună sute și mii într'un loc, ne putem așteptă la plóie (5).

Când tóte furnicile es din mușinoiū afară, atunci aū să fie ploī multe (6).

Când es furnici multe dintr'o crepătură, are să fie plóie de grabă (7).

Când sbórá furnicile pe sus, are să fie plóie (8).

Când furnicile es prin casă, are să vremuéscă (9).

Când es furnicile de-asupra mușinoiului și umblă, va fi vreme bună; când se ascund, deși-ī vreme bună afară, e un semn că va fi plóie; iar când își fac mușinóie mari și înalte, ceea ce se vede mai ales prin érbă, e semn că anul acela va fi ploios, și ele de aceea își fac mușunóie nalte, ca să scape de înecăciune (10).

Afară de acésta se mai crede și se mai dice încă :

Când își fac furnicile tótnua mușinóie mari, atunci are să fie érna grea (11).

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, Cernăuți 1894. No. 79.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de V. Greciuc.

(3) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Leon Roșca.

(4) T. D. Ionescu, *Credințe din Dolhasca*, jud. Sucéva, publ. în *Șeștóra*, an. IV, p. 120.

(5) S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. I, p. 118.

(6) Cred. Rom. din Udesci, com. de Const. Jescu, stud. gimn.

(7) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(8) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiū, com. de G. Onciul.

(9) *Șeștóra*, an. I, Fălticeni, p. 192.

(10) Cred. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iordache Isac.

(11) Cred. Rom. din Câmpulung, com. de I. Casian; — și a celor din Țera-Romănescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Când furnicile își fac *mușuróiele* sus pe paiete de érbă, érna viitoare va fi gerósă (1).

De faci casă pe *furnicariu*, nu mai ai régaz de óspeți (2).

Când se ivesc furnici prin casă, e semn de belșug (3).

Când veți vedé furnici cu aripă prin casă, e semn de mórte, își va muri cine-vă din casă (4).

Când se arată furnicile cu aripă, cred unii, că pređic avuție, iar alții nenorocire (5).

Dacă mánâncă furnicile din laptele unei femel, îi va peré țita (6).

În fine se đice că noi ómenii de ađi suntem înalți și mari cât talpa *Uriașilor*, ce au fost mai înainte de noi, dar are să vie o vreme când ómenii au să fie așa de mici . . . cât o furnică (7).

Atât *furnicile*, și cu deosebire cele de pădure, cât și *furnicarele*, se întrebuintéază nu odată și ca léc contra mai multor bóle, precum: pentru *rosură* sau *rosătură de picioré*, pentru *durerea măselelor*, pentru *sohote*, pentru *albafa*, pentru *de dînsele*, pentru *furnicea*, precum și pentru multe altele.

Dacă are cine-vă *rosură*, adecă dacă i s'au umflat picioréle și-l dor ciolanele, iea un pumn de furnici dimpreună cu lutul din care e compus furnicariul acestora, îl pune într'o ólá cu apă să fiérbă, și după ce a fiert, se unge pe picioré și se frécă bine pe locul unde-l dóre (8).

(1) S. Theodorescu-Chirilean, *Credințe relativ la prevederea timpului*, publ. în *Gazeta sátenului*, an. XIV, R.-Sárat 1897, p. 442.

(2) G. P. Salvin, *Superstiții din jud. Covurlui*, publ. în *Șeđetőrea*, an. I, p. 276.

(3) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune de superstițiunile poporului român*, Buzéu 1888, p. 63.

(4) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

(5) Cred. Rom. din Macedonia, com. de d-l Per. Papahagi.

(6) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune*, p. 66.

(7) Cred. Rom. din Moldova, com. Brosceni, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(8) Dat. Rom. din Udesci, com. de Const. Jescu; — a celor din Părhanți, com. de Const. Bădăluță; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iordachi Bran: *Furnicariul* furnicii de pădure, care e făcut din diferite sfármături de frunze, cetină și gáteje, se întrebuintéază la

Alți, tot pentru *rosuri* sau dureri de piciore, ieau un șip, pun într'insul zahăr pisat, și apoi ast-fel cu zahăr cu tot îl pun pe un *mușinoiū de cei mari*, adecă pe un *furnicariū*, unde-l lasă să stea până ce se umple de furnici; după ce s'a umplut, îl aduc cu furnici cu tot acasă, tórnă într'insul spirt, îl astupă, și așa îl lasă un timp mai îndelungat până ce se topește zahărul și ese tótă puterea, mai ales însă tótă acréla din furnici. Cu acest *spirt de furnici* își ung apoi piciórele și spun că durerea le trece (1).

Dacă are cine-vă *durere de măsele*, e bine să ieă un pumn de furnici cu mușuroiū cu tot și să-l puie într'o ulciă sau într'o ólă cu apă curată la foc ca să fiérbă. După ce a fiert să-l strecore printr'o pânzătură curată și apoi zéma ce a eșit dintr'insul s'o ție în gură, că apoi durerea îi încetéză (2).

Dacă un băiét sau o copilă este bolnavă de *sohote*, se vindecă ast-fel: desdiminétă până a nu răsări sórele, se scólă gospodina de casă și, dacă are o copilă bolnavă de *sohote*, ieă un băiét cu dinsa, iar dacă are un băiét slab, ieă o copilă și se duc amândoi până unde sciū că se află un furnicariū de furnici. În calea lor spre furnicariū trebuie să trecă trei rîuri, să nu grăescă cu nimeni nimica, nici să nu se uite înapoi. După ce în chipul acesta au ajuns la furnicariū, ieau furnicariul cu furnicile și cu *saci* acestora cu tot într'o ólă, le aduc acasă asemenea nevorbind cu nimeni și neuitându-se înapoi, le pun la foc să fiérbă și, după ce-au fiert, scaldă în apa acésta pruncul sau prunca slabă. Și dacă se face așa de trei ori, în trei zile după olaltă, pruncul sau prunca slabă se întăresce și se îngrașă (3).

rosături de piciore. Se aduce ori și când, se pune în spirt, și apoi se urge cu dînsele pe locul unde-l dóre; — a celor din Transilvania, com. Prislop, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Furnica* e bună de léc, dacă vei ținé-o la grindă 33 de zile;» — și a celor din Buduș: «*Furnica* cu aripi e bună de léc în contra durerii de piciore.»

(1) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean.

(2) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Vas. Greciuc.

(3) Dat. Rom. din Câmpulung, com. de G. Ciupercă, stud. gimn.; — veđi și Dr. N. Leon, op. cit., p. 13: «Când copilul intră în *socote*, adecă slăbesce și se usuocă, fără să-l dórá ce-vă, i se face scaldătóre cu apă, în care au fost fierte furnici.»

Pentru *albață* de multă vreme, se caută furnicii de cele mari de copaci, li se ieaū *ouéle*, se bagă într'o sticlă de 50 de dramuri și se umple și se astupă bine la gură. Se bagă apoi într'o pită mare crudă și pita aceea se bagă în cuptor să se cocă bine. Scoțând pita, să se desfacă și să se ieă sticla și ce va rămâne în sticlă să se lase să se răcască și apoi să se pice în ochi câte o picătură diminéța și séra, până-î va trece, măcar să fie veche și de 50 de ani (1).

Cei ce au *de dînsele* se vindecă ast-fel:

Merge într'o ȃi unul sau mai mulți inși la un *moșiroiū* cu *furnicari* și-și însemnă bine locul ca, viind a doua ȃi de nópte, să nu-l rătăcescă. A doua ȃi desdiminéța, până a nu răsări sórele, același om iea un hărleț și un sac sau o traistă deșertă și, nevorbind cu nimenia, nici căutând înapoi tot drumul, se duce până la mușinoiul însemnat, sapă mușinoiul așa cum este cu furnicii și cu bețișóre cu tot și-l pune în sac sau traistă. Întorcându-se cu dînsul înapoi, asemenea neuitându-se îndărăt nici vorbind cu nimenia, cum ajunge acasă, îl pune într'o ólă nouă, însă nu tot, ci numai cam a treia parte, și tórnă apă peste dînsul și apoi îl pune la foc să fiérbă. Făcând ast-fel dintr'însul un fel de scăldătoare, pătimașul *de dînsele* se scaldă în scăldătórea acésta, care e pusă într'un ciubér. Scăldătórea acésta însă se păstréză unde-vă, până ce se face scăldătóre și din rămășiță în doué rânduri, așa că dacă se scaldă de trei ori, tótă scăldătórea se împreună la un loc într'un vas și se tórnă pe o apă curgétóre, mai ales pe un părăū, anume ca tot réul bolnavului să se ducă cu apa și, în cas să mai aibă chef a se întórce, apoi să se întórcă, când se va întórce apa cu cursul séu la dél.

Tótă procedura acésta cu *furnicarul* se numesce *a luà noi*, și se ȃice *a lui noi de dînsele* (2).

Tot cam în chipul acesta se vindecă *de dînsele* (reumatism) și Româniî din unele părți ale *Moldovei*, căci iată ce-mi scrie în privința acésta d-l S. Theodorescu-Chirilean :

(1) Hasdeū, *Etym. Magn.*, t. I, p. 730.

(2) Dat. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iord. Isac;—și a celor din Frătăușul-vechiū, dict. de G. Onciul.

«Din furnică se face scăldătoare pentru cei bolnavi de reumatism ast-fel:

«Pornesci de acasă cu o doniță și cu puțină sare într'o legătură și te duci la un *moșuroiū de furnicarī*.

«Ajuns acolo, arunci sarea pe mușuroiū și ȑici:

Eu vė dau din sarea mea,
Iar voi sã-mi dați lėcul vostru!

«După acėsta umpli donița cu furnicari, cu pãmint și cu cetinã cu totul, legi donița pe la gurã cu o cãrpã ca sã nu ėsã furnicari și te întorci repede acasã.

«Ajuns acasã, puī furnicariī într'un ciauñ saū cãldare la fierț și pe urmã apa, cãnd o puī în vanã (balie), o strecori ca sã nu fie cu guniė.

«Cel bolnav se scaldã în apa acėsta, iar cãnd ese din scãldãtore, il iea unul sãnãtos la frecat—dupã ce a fost mai întâi uns cu unt pe piciore,—începẽnd de la degete în sus, nu de sus în jos, și-l frēcã așã hãt multișor. Apoi bolnavul se culcã și bea așã culcat un pahar de lapte fierbincior, cãci se încãldește și asudãnd i se face bine.

«A doua ȑi, cãnd se scolã, par'cã n'are piciore, așã-i de sprinten și de ușor» (1).

Sunt unii ómenī, cãrora le ese tótã rėntatea pe trup, par'cã ar fi furnică (2). Acėstã «bolã de piele», numitã *furniceī* (3), se vindecã, dacã se spalã cu apã fierțã, cu *leuștean* și cu furnică (4).

(1) Veđi și Dr. N. Leon, op. cit., p. 13: «Spirtul de furnică e bun sã se frece cu el pentru durerea de șele saū de ciolan (reumatism)»;—Idem, *Istoria naturalã medicalã*, p. 89: «Pentru reumatism se frēcã la locul dureros cu spirt de furnică; saū se iea un furnicariū, se opãresee într'o apã care a fierț în clocote, apoi se înfășorã cu el partea bolnavã (Giurgiu); saū se face urmãtoreea scãldãtore: se scolã baba la mieđul nopții, se duce în pãdure și iea un furnicariū mare cu cuib cu tot, il aduce acasã farã sã vorbescã, aduce apã tot fãrã sã vorbescã, fierbe furnicariul cu acėstã apã și scaldã pe cel bolnav, apoi duce furnicariul la loc tot nópțea. Așã face de trei ori în trei luni, și «lucru curios, un om olog de reumatism și cu mãnile sgãrcite s'a vindecat cu acest lėc.»

(2) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13.

(3) *Noua Revistã Romãnã*, vol. II, p. 256.

(4) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13; —Idem, *Istoria nat. medic.*, p. 91.

Când te dor *șelele* orî piciorule, orî când simți că ai prin trup un fel de mică înțepătură dureroasă, par'că ar fi mușcătură de furnică, e bine să te duci la un *mușuroi* de furnică și să ieși într'un vas din mușuroi: furnică, cu paie, pământ, ouă de furnică, toate amestecate și, aducându-le acasă, să le fierbi cu apă, și apă de aceea să bei și să te scaldă cu ea, și apoi îți trece (1).

Când se *splinéză* o vită, adecă când mănâncă prea mult și i se umflă splina, se fierbe un furnicariu și i se pune cald pe spinare (2).

Când un copil e *leneș*, se dăce că e bine să-i dai *aripi* de furnică, și atunci se va face iute și sprinten ca furnica (3).

Asemenea e bine să ții o furnică legată la patul unde dorm copiii, că apoi și se vor face harnici ca furnica (4).

În fine o sémă de Români, când ved întăiași dată primăvara furnică, le prind, le frecă în palme și apoi se ung cu sucule acela pe mână, anume ca să fie iuți ca furnicile (5).

Pe lângă datinele și credințele înșirate până aici, mai au Români de pretutindenă încă și o mulțime de *cimilituri* atât despre furnică, cât și despre mușuróiele sau furnicarele în cari petrec furnicile.

Iată vre-o câte-vă și de acestea, și anume întâi: despre o unică furnică:

Rasca
Parasca
S'ar sui în cer, dóră
Să aibă o scară (6).

La cap nod,
Dinapoî nod,
La mijloc șft.

La cap dic,

La dos dic,
La mijloc fiu, fiu, fiu.

La cap măciucă,
La oodă măciucă,
La mijloc nemică.

La cap dic,
Dinapoî madic,
La mijloc nemic.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13; — Idem, *Istoria nat. medic.*, p. 91.

(3) Cred. Rom. din Transilvania, com. Buduș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. și dat. Rom. din Transilvania, com. Dumitrea-mare, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de d-l George Forgaciú, învățator.

(6) *Ungaria*, an. V, Cluj, 1896, p. 187.

La cap hop,
La cödă şop,
La mijloc nu-î nemică.

La cap hup,
La cödă şup,
La mijloc nu-î.

La cap nod,
La dos nod,
La mijloc
Şobárnog.

La cap dup,
La c . . hup,
La mijloc hus.

La cap ţap,
La cödă hap,
La mijloc nemic.

Despre mai multe furnici:

La vecina sub părete
Mii de fete
Cucuete (2).

Pe drumul lui Scarlat
Tot meiu vërsat.

D'acî până la voi
Tot tobe de meiu.

De acî până la munte
Tot zale mărunte.

De la munte
Până la munte
Tot zale mărunte.

De la baltă până la munte
Tot zale mărunte.

La cap hurtutu,
La dos hurtutu,
La mijloc ferfeniţă.

La cap
Ţap.

La mijloc pepene,
Dinapoî secere.

La cap modilcă,
La şeşut modilcă,
La mijloc nemică.

La cap botică,
La dos botică,
Iar la mijloc mai nemică.

La cap grösă,
Dinapoî grösă,
Iar la mijloc subţire (1).

Cât îi de aici până la munte,
Tot zale mărunte.

De la mine
Pân'la tine
Tot zale
Şi parale.

De la noi
Până la voi
Tot mărgele
Mărunţele,

De fuge mâţa de ele.

Pe la noi sub părete
Îs plin de puice pupueta.

De aici şi până la munte
Tot fete şi mătuşe (3).

(1) Art. Gorovei, *Gîmilăturile Românilor*, Bucureşti 1898, p. 162—164.

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) Art. Gorovei, op. cit., p. 164—166.

Despre *furnicare* sau *mușunóiele de furnică*.

De aici până la mare
Tot căldări în cale (1).

Într'un vârf de munte 'nalt
Fierbe-o ólá cu păsát.

Pe-un dél mare și rotat
Fierbe-o ólá cu păsát.

Pe délul cel măturat
Fierbe-o ólá cu păsát.

Pe délul cel gurguțat
Fierbe-o ólá cu păsát.

Într'un vârf de dél rotat
Fierbe-o ólá cu păsát.

Într'un munte 'nflăcărát
Fierbe-o ólá cu păsát.

În délul gurguióțat
Fierbe-o ólá cu păsát.

În cel vârf încoronat
Fierbe-o ólá cu păsát.

După délul rostopat
Fierbe-o ólá cu păsát.

Pe deluțul înrotat
Fierbe-o ólá cu păsát.

După délul restocat
Fierbe-o ólá cu păsát.

Într'un vârf de munte
Fierbe-o ólá cu linte.

Într'un vârf de moviliță
Fierbe-o ólá cu chisăliță.

Într'o văloicuță
Fierbe-o ólá cu chisăliță (2).

Afară de cimilituri mai aű Romănií despre furnică încá și o mulțime de *proverbe*, *dicale* și *locușiuni*, precum :

Merge, cum merge furnica cu sacu'n spinare (3).

Saű :

Pare că e o furnică
Cu sacul sűű în spinare —

se dice despre un om mic de statură, care duce o greutate mare în spate (4).

Furnica își stringe hrană
De cu vară pentru érnă.

Proverbul acesta ne învață a fi prevăđători.

Furnica cât de mică,
Și ea te pișcă când o calcí.

(1) Com. de S. Sa T. Bălășel.

(2) Art. Gorovei, op. cit., p. 166—167 și din colecțiunea mea.

(3) Din Frătănuțul-vechiű, dict. de G. Onciul.

(4) Dict. de Iordache Bran.

Furnica, cât e de mică și dacă o calci pe picior, se întorce și ea să te musca.

Saū :

Furnica, cât de mică, și tot dacă o calci,
capul își ridică și te pișcă —

adecă: și cel mai mic ne pôte vătēmă, când îl vom supēră.

Și furnica, cât de mică,
Face-o rēsplătire mică —

adecă și cel mai mic te pôte rēsplăti.

Și furnica, de-î furnică,
Tot are mânîe cât de mică —

adecă: om fără de mânîe nu se pôte.

Furnică cu furnică,
Fie cât de mică,
Face mare mușuroiū —

adecă cei mai mici, mulți împreunându-se, fac mare zarvă,
mare turburare; precum și unirea și munca celor mici pôte
produce rezultate însemnate.

Di furnîga funico (1) —

puțină ispravă.

Di furnîga hieat nu se scôte (2) —

adecă un lucru mic nu e bun la orî-ce.

Aū tăbărit ca furnicile la stejar

arată o mare îngrămădire, îmbulzélă la u. lucru saū la
un loc.

A umblă furnici prin mânile saū
prin picîórele cui-và.

se đice despre cei ce n'aū astîmpēr, doriți fiind de a afla
o taină, un ce necunoscut pentru dinșii (3).

Mē furnică prin tot trupul —

(1) Măcel de furnică.

(2) Nu se scôte ficat din furnică.

(3) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 462—464.

adecă simțesc așa ce vâ ca și când mî-ar umblă nisce furnică prin trup (1).

A fi harnic ca o furnică —

adecă a fi fôrte muncitor.

A mânca ca o furnică —

adecă a mânca fôrte puțin.

A face slova ca piciorul de furnică —

se dice de cel ce scrie frumos, mărunt.

A fi ca un furnicariu —

adecă a fi o mulțime multă, nenumărată.

A se prăsi ca furnicile —

adecă a se immulți iute și în mare număr (2).

În *Țera-Românescă*, afară de cele ce s'aũ înșirat până aici, mai există încă și un joc de copii numit: *de-a furnicile*, care se face precum urmază:

Doi copii staũ jos unul în fața altuia. Întind mânilor unul către altul și tôte patru mânilor se apucă unele pe altele cu *degetele* de din dosul palmelor, formând ast-fel un șir de patru mâni tôte cu fețele în jos. Acest șir apoi, în mod cadențat, este când lăsat în jos, când săltat în sus și în acest timp amândoi copiii de odată rostesc: *Ciupi-ganca! ciupi-ganca! ciupi-ganca!* și îndată apoi desfac mânilor și le amestică unele cu altele, frecându-le iute unele de altele și dîcînd fie-care pe întrecere: *furnică! furnică! furnică!* (3).

Tôte furnicile, fără deosebire, sunt mai mult saũ mai puțin stricăciose. Așa unele strică la pomi, altele intră prin case și fac stricăciuni la miere și zahăr, și iarăși altele, și anume cele de pădure se dice că ieaũ mana de la oi și de la vaci (4).

(1) Usitat în Bucovina.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean. *Furnicariu mare* în trup, când îi uciđi, ese dintr'înșii o materie albă. Aceea se dice că-i laptele și untul mâncat de pe la stâni și vâcării. Pe

Deci Români, spre a se mântui de dînsele, întrebuintează tot felul de mijloce.

Cel mai bun și mai sigur mijloc însă este acela dacă se serbeză ȕiua lor, care cade tot-deauna în Joia din s ept m na albă sau s pt m na br nzei, și care se numesce *Joia furnicilor!*

În ac st  ȕi fie-care Român, cu deosebire însă cei din *Țera-Rom nesc *, com. R jlețu, plasa Oltul-Vedea, jud Olt, a  grijă de a se scul  f rte de dimin ț  și a face o turtă de m lai  sau de făină cu c te ce-vă brânză sau unt pe ea și a o duce apoi pe câmp, unde o pun pe un *mușuroi  de furnică* sau în pădure pe un arbore (1).

În alte părțĭ, tot din *Țera-Rom nesc *, fac s tencele în Joia din s pt m na br nzei, care se numesce tot-deauna *Joia furnicilor*, o turtiță de făină de porumb și merg de o pun la un *mușuroi  de furnică* (furnicari ), cređ nd că pe vară furnicile nu vor intră prin casele lor. Mai cu s m  cele ce cresc *vierm  de mătase* țin grozav acest obicei , ca să nu vie furnicile pe vară la *viermi  de mătase* (2).

F c nd-o ac sta se crede că sunt scutiți în tot decursul anului de ori și ce daună din partea furnicilor.

Întimpl ndu-se însă cu t te acestea să facă vre-o stricăciune, atunci caută felurite alte mijloce spre a se apără de dînsele.

Aș  dac  furnicile sau unele feme  ieau  ori opresc mana vacilor, pentru ca acestora să le vie iarăși lapte, o s m  de rom nce bagă un boț de sare într'un *furnicari *, il las  să ste  trei ȕile acolo, apoi il scot și-l dau vacilor ca să-l lingă și vacile ling ndu-l capătă laptele iarăși înapoi (3).

În fine merită a fi amintit și aceea că de la cuv. *furnică* s'a  format în decursul timpului și alte cuvinte, precum:

Furnic rie, pl. *furnic rii* = o mulțime mare de furnică.

la st ni chiar se și văd o mulțime de aceștia. De aceea ciobanii, c nd li v d, se sup r  pe dînșii și-i om r , cređ nd că sunt trimiși de cei ce ieau  mana vitelor.

(1) S. Fl. Marian, *S rb torile la Români*, vol. I, p. 256.

(2) Com. de S. Sa p r. T. Bălășel.

(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13.

A furnică = a umblă o mulțime de ómenī in colo și in cóce ca și furnicile.

A furnică = a umblă ce-vă prin corpul omului ca furnicile, d. e. *mă furnică* sau *îl furnică* prin tot corpul.

Furnicare = acțiunea umblării ca furnicile.

Furnicătură = acțiunea împlinită a umblării ca furnicile.

Furniceī = bólă de piele, despre care s'a vorbit dejă mai sus.

VIESPEA DE STEJAR.

(*Cynips quercus* L.)

Cine va trece pe lângă un stejar și mai ales printr'o pădure de stejari și se va uita cu luare de sémă la frunzele acestora, acela va trebui numai decât să observe că o sémă de frunze aș pe partea cea din jos un fel de bobite rotunde de colóre gălbuie-verde sau cafenie-galbenă și de mărimea unei cireșe sau a unei vișine.

Aceste bobite, numite de popor *gugóșe* sau *gugoși* (1) și *merișóre* (2), sunt produse în urma împunsăturilor unei viespi mici, care își depune ouële sale în frunzele stejarilor și care se numesce *Viespe de stejar*.

O altă specie de viespe, care se ține de aceeași familie, la care se numără *Viespea de stejar*, însă care-și depune ouële sale pe rămurelele cele tinere ale *Rugului* sau *Căcădărului*, lat. *Rosa canina* L., se numesce *Viespea de rug*, lat. *Cynips rosae* sau *Rhodites rosae* L.

Gugóșele, cari se produc în urma împunsăturilor acestei viespi, nu sunt așa de rotunde ca *merișórele de stejar*, ci puțin mai încolțorate, iar pe de-asupra sunt flocóse ca și când ar fi acoperite cu un fel de mușchiă.

Atât la mijlocul merișórelor de stejar, cât și la mijlocul gogóșelor de rug, se află larvele viespișorilor amintiți mai sus, cari eșind din ouële depuse în frunze și rămurele cresc de-

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14.

(2) Usitat mai cu sémă în Bucovina.

odată cu formarea și creșterea merișoarelor și cari se numesc de către popor *Viermișor* pl. *viermișori*, (1), sau *Viermuș*, pl. *Viermuși* (2).

Privitor la merișorele produse de *Viespea de stejar*, Românii din *Bucovina* au următoarea credință :

Dacă în aceste merișore sau gogoșe se află în decursul toamnei un fel de viermușori albi, adică larvele *Viespilor de stejar*, atunci anul viitor are să fie mănos, va fi greu pământul de pâine atâta ce are să se facă în anul acela. Iar dacă se află într'insele un fel de păingăniș, atunci are să fie fomete și bolă în omeni (3).

Mai departe dăc o sémă de Români, tot din *Bucovina*, că dacă voesci să știi cum va fi anul următor: bun ori rău, ploios ori uscat sau secetos, să ieși în ziua de *Ciuda lui Archangel*, 6 Septembrie, merișore de stejar, să le tai drept în două, și de vei găsi într'insele painjen, va fi anul rău, de vei găsi muscă, va fi anul de mijloc, de vei găsi vierme, va fi bun, iar de nu vei găsi nemică, să te temi de *Ciumă*.

Și iarăși: dacă merișorele sau gogoșele vor fi multe la vremea lor, să știi că érna se va începe de vreme, și multă zăpadă înainte de vreme va căde, și la urmă frig de ajuns va fi; de vor fi merișorele de stejar la mijloc bune, și vara următoare va fi bună și róde în toate seménaturile; iar de vor fi merișorele acestea la mijloc ude, și vara următoare va fi ploioasă, și în urmă de vor fi uscate și vara va fi secetósă (4).

Dacă un bolnav de epilepsie se duce unde este un rug sau trandafir sălbatec, se despică tulpina acestuia de jos în sus atâta de tare, cât să pótă încăpé bolnavul prin ea și-l trece de nouă ori, și de fie-care dată îngrópă câte un co-

(1) Dat. Rom. din Brașca, com. de Zaharie Roșca, stud. gimn. și a Celor din Pătrăuț pe Sucéva, dict. de Roman Uriciuc.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14;—Idem: *Istoria nat. medicală*, p. 110: «Aceste larve sunt cunoscute în jud. Sucéva sub numele de *Viermușori de cacădar*, și femeile, cari vor să facă copii, îi pun în apă rece și-i beaú.»

(3) Cred. Rom. din Pătrăuți pe Sucéva, dict. de Roman Uriciuc, și a celor din Brașca, com. de Zah. Roșca.

(4) Dat. și cred. Rom. din Udesci, com. de Darie Cosmiuc, stud. gimn.

vrig, o luminare și un pitac, și apoi îi dă să bea apă cu *Viermuși* din gogôșă, atunci bolnavul se vindecă.

Dacă rugul, în urma acésta, crește frumos, atunci bolnavul se vindecă; însă dacă până peste o lună sau două se usucă, atunci bolnavul nu are léc (1).

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14; — Idem, *Câte-vă observațiuni asupra medicinei poporului român*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXXV, p. 318: «Bolnavii de epilepsie se vindecă, dacă se duc la un rug (trandafir), despică tulpina de jos în sus atât de tare, cât să pôta încăpé prin ea, și îl tree de nouë ori. De fie-care dată bolnavul îngropă câte un covrig, o luminare și un pitac, și apoi bea apă cu *Viermuși*, cari se găsesc în gogôșă de rug. Dacă rugul crește frumos, bolnavul se vindecă; dacă într'o lună sau două rugul se usucă, bolnavul nu are léc (jud. Prahova).

VIESPOIUL

(*Sirex gigas* L.)

Prin *brădete* (1) sau *brădinișuri*, adică prin pădurile cari sunt împănate mai cu sēmă cu *brați* și *moliți*, fôrte adeseori se pôte observă în decursul verii un fel de viespe mare sburând imprejurul unui sau altui copac, ca și când ar căută ce-vă.

Acest soiū de viespe se numesce în Bucovina: *Viespoiū*, fem. *Viespoe* și *Viespōică*, *Viespēroiū* sau *Gespēroiū*, fem. *Vespēróie* și *Gespēróie* sau *Viespēróica* și *Ghiespēróica* (2).

Viespoiul e un fel de viespe mare care, după cum am spus, trăesce mai ales prin *brădeturi* sau *brădinișuri*. Corpul său e rotund și de 15—40 mm. de lung, iar abdomenul roșu și provēdut la capēt cu un ghimpe lung. Femeiușca însă, pe lângă acest ghimpe, mai are încă și un ac negru, anume pentru ouat. Cu tôte însă că atât bărbătușul cât și femeiușca au câte un ghimpe, nu înghimpă nici unul nici altul. Cele două închieturi sau inele dintâi, precum și cele trei din urmă ale abdomenului femeiuscei sunt galbene, iar cele patru de la mijloc negre.

Femeiușca acestui soiū de viespe, adică *Viespōia* sau *Viespēróia*, se ouă în borțile ce le face în scôrța braților și molișilor cu ajutorul acului său cel lung.

(1) *Brădet*, pl. *brădete* și *brădeturi* = pădure de brați și moliți.

(2) Dat. Rom. din Ilișesci și a celor din Bilca, dict de Chirilă Hodoronic: «*Gespăroiul*, fem. *Gespăróe* și *Gespăróică*, e un fel de *gespe* lung în trup, pe pântece cu dungă galbene și negre, și cu cōdă lungă. El trăesce mai ales la pădure.»

Larva, care e fără picióre și care, ca tóte larvele ce petrec prin lemne, se numesce *Cariu*, intră adânc în lemn și face borți largi printr'insul în forma unei pene de găscă.

S'a întâmplat însă fórté adese-ori că larva acésta s'a dezvoltat în viespe deplin abiã după ce s'a adus lemnul, în care a fost ea, acasă, și s'a făcut dintr'insul diferite obiecte precum: grîndi, lăiți, scaune, paturi, dulapuri, blidare și alte de asemenea.

De aicia vine apoi că *Viespoiul* adese-ori se póte observã nu numai prin păduri, ci și prin unele sate de la țérã.

ALBILIȚA.

(*Pontia brassicae* sau *Pieris brassicae* L.)

Albilița e un fluture de ȝi și se numesce în Bucovina încă și *Fluture alb*, *Fluture de curechiu* și *Curechișă* pl. *Curechiși* (1), iar în alte părți locuite de Români: *Albiliță*, *Fluture alb* și *Fluture de varză* (2).

Antenele, adecă pipăitoarele fluturului acestuia au forma unei măciuci; aripele-î sunt albe, iar cele de dinainte cu vârful negru. Femeiușca are două pete negre, mai la o parte de mijlocul aripilor de dinainte, iar aripile dindărăt sunt de desubt galbene și puțin acoperite cu un păr negricios.

Larva acestui fluture, numită pretutindenî de către Româniî din Dacia traiană: *omidă*, pl. *omișî* sau *Oșidă*, pl. *oșîșî*, iar de către cei din Macedonia: *lușidă* și *wșidă* (3), trăesce de regulă pe curechiu sau varză, din care causă se numesce el apoi și *Curechișă*, *Fluture de curechiu* sau *Fluture de varză*.

Un alt fluture, care se ține de familia *Albiliței*, e *Nalbariul* (4), lat. *Pontia* sau *Pieris crataegi* L.

Fluturile acesta are aripî albe și cu vine negre pe dinsele. El se arată mai cu sémă în luna lui Iulie și petrece cu miile pe *Trifoiu alb* și *roș*, precum și pe marginea bălților.

(1) Dat. Rom. din Reusenî, com. de Vasile Pop, stud. gimn.

(2) Dict. de Iordache Bran din Pașcani în Moldova; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 83. — B. Nanian, *Zoologia*, p. 144.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Teod. Rotariu, *Inimiciî pomilor și mijlôce în contra aceloră*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, Pesta 1867, p. 97.

În același timp femeiușca depune de la 1—200 de ouă pe frunzele *Păducelului*, lat. *Crataegus oxyacantha* L.; a *Mălinului*, lat. *Prunus padus* L.; a *Porumbrelului*, lat. *Prunus spinosa* L.; a *Perjului*, lat. *Prunus domestica* L.; a *Pêrului*, lat. *Pyrus communis* L. și a *Mêrului*, lat. *Pyrus malus* L.

În August es din ouăle acestea larvele, cari asemenea se numesc *omiđi*, ca și cele ale *Albilitței*, și-și fac un cuib comun, din care, eșind apoi afară, rod frunzele pomului pe care se află, până târđiú tómnă. Iar după ce dá rēcéla, se retrag îndărăt și fac peste cuib un învêliș în forma pânzei de paingen și se așeză la ernat (1).

Atât omiđile fluturelui acestuia cât și cele ale *Albilitței* sunt așa de mănćacióse și de stricăcióse că, dacă nu se caută din cu bună vreme ca să se stârpescă, sunt în stare să devasteze tóte *curechiștile* (2) și pometele în cari s'aú încuibat.

Drept aceea Românií de pretutindení caută tóte chipurile și mijlócele cum le-ar poté mai lesne și cât mai de grabă nimici.

Așa, contra omiđilor de *Albilită* întrebuintăză ei, între multe altele și cele următóre:

Pun, mai ales femeile, în ajunul Bobotezei, când umblă preotul cu crucea și cu aghiasmă pe la case, ca să le binecuvinteze și să le stropescă cu apă sfințită, o legăturică cu sémintă de curechiú, ca să șédă preotul măcar cât de puțin pe dinsa, în credință că curechiul ce va eși dintr'o asemenea sémintă nu-l va mănćă *omida* (3).

Crescând curechiul mare, îl stropesc cu móre de curechiú (4) saú cu aghiasmă din *Điua omiđilor*, adecă din điua sfintului *Trif*, patronul omiđilor, gândacilor, și al *tuturor gujuliilor* celor stricăcióse (5).

Neajutând aceste două mijlóce, precum nici altele asemenea acestora, Românií cari locuesc în apropierea pădurilor,

(1) Cf. Teod. Rotariú, op. cit., p. 97.

(2) *Curechiștele*, sing. *curechiște*, ogorul pe care se séménă curechiul.

(3) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú.

(4) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cárstean.

(5) Dat. Rom. din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran. — Mai pe larg însă să se vadă Sim. Fl. Marian, *Sêrbătórite la Români*, vol. I, p. 245.

vădând că s'aun făcut prea multe omiđi, aduc un furnicariu întreg de *Furnici de pădure* și-l pun în curechiște.

Furnicile aduse, cum se văd scăpate, încep îndată a alerga în colo și încóce prin curechiște și dând de omiđi încep o luptă amarnică cu dînsele și nu se lasă până ce nu le curățesc pre tóte de pe frunze și ducându-le în furnicariu le stârpesc.

Cum aun sfârșit însă furnicile de stârpit omiđile, trebuie să se ieă iarăși furnicariul și să se ducă înapoi de unde s'a adus, căci nefăcându-se acésta, e drept că te mântuiesc de omiđi, dar mai pe urmă nu poți scăpa de furnici, pentru că ele se înmulțesc apoi prin grădină (1).

Contra omiđilor de *Nalbariu*, precum și a altor omiđi, cari asemenea rod frunzele pomilor, Români din *Bucovina* întrebuintează în prima linie următorul mijloc.

Adună în ajunul *Alexiilor*, adecă în ziua premergătoare Sf. Alexie, omul lui Dumneđeș, care cade la 17 Martie, tóte gunóiele și frunzele câte se află prin pomete și, făcând dintr'insele mai multe grămăgióre printre pomi, le dau a doua zi des de diminéță foc și afumă cu dînsele toți pomii.

Făcându-se acésta se crede că nu numai *omiđile*, ci și tóte *gujuliile* și *gângăniile*, tóte *jivinile* și *gândaci*, precum și alte vietăți mărunțele, stricációse atât pometelor, cât și séménaturilor, se împedică de a se apropia și înmulți pe lângă casele, acareturile și prin pometele omenesci (2).

Tot spre scopul acesta se stropesc pomii și cu apă sfințită în ziua de St. Trif (3).

Români din unele părți ale *Transilvaniei* însă, cari vreaă ca în decursul anului să nu aibă mulți fiuturi pe lângă casă, afumă în séra spre *Jo* mare grădinile cu busuioc de nouă ani (4).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi ;— Dim. P. Lu-pășcu, *Medicina Babelor*, București 1890, p. 76 : «Să iei două sau trei cuiburi de *furnicari* vechi cu totul într'un sac și să presari peste locul cu curechiu și nici o *omidă* nu va mai rămâné.»

(2) Sim. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, p. 208.

(3) Idem de eadem, vol. I, p. 245—246.

(4) Com. de d-l Tb. A. Bogdan.

Omișile, după cum îl este fie-căruia prea bine cunoscut, sunt aprópe mai tot atât de stricăcioșe ca și *Lăcustele*.

De aici vine apoi că Românii asemănă pre toți străinii lacomi de munca și averea lor cu *omișile*.

Poetul M. Eminescu, care în tinerețele sale a petrecut scurt timp și în Bucovina, se plânge că:

Din Boian la vatra Dornii
A umplut *omida* cornii,
Și străinul te tot pasce,
De nu te mai poți cunósce (1).

Iar poporul român din *Transilvania* și *Ungaria*, plin de amărăciune și înverșunare pre străinii cari îl storc de măduvă, cântă:

Frunză verde pălămidă,
Plină-î țera de *omidă*,
De *omidă* unguréscă
Și de *gărgără* săséscă ! (2).

Mai departe, tot despre *omișii* există la Românii din *Transilvania* încă și următórele credințe:

Omida e făcută din lacrimile *Dracului* (3).

Omișile s'aú făcut din lacrimile *Dracilor*, făcuți din femeile cele necredincióșe (4).

Omișile s'aú făcut din némul lui *Iuda*, pe care l-a blestemat Dumnezeu pentru că a vîndut pe Domnul Is. Chr, în *omișii* netrebnice și grețóșe (5).

Omida e mâna cea nenorocóșă a lui *Iuda* (6).

Omida e mâna stîngă a *Satanei* (7).

Omidă a vedé umblând pe la mijlocul ernii, e semn de un an sărac (8).

(1) *Poesii*, București 1884, p. 177.

(2) Vas. Alecsandri, *Poesii pop. ale Románilor*, București 1866, p. 219.

(3) Cred. Rom. din Bistrița.

(4) Cred. Rom. din Budatelec.

(5) Cred. Rom. din Oroiu de Câmpie.

(6) Cred. Rom. din Bandul de Câmpie.

(7) Idem.

(8) Cred. Rom. din Ercea.

Omiđi multe, an sărac(1).

Omidă a vedé în casă pe părete, e semn că vei avé scârbă (2).

Omidă pe ferești a vedé, e semn că are să-ți vie vre-un rău din afară (3).

Omiđi pe casă de-ți vor umblă, e semn a sărăcie (4).

Omiđi multe de se vor sui pe tine, în drumul ce-l vei face, nu vei avé noroc(5).

Omiđi negre în jurul casei tale de vei vedé, e semn că are să móră cine-và la casă (6).

Când veđi *omiđi* multe pe la grajd, e semn rău (7).

Când îți vine un străin în casă cu o *omidă* pe spate, scóte-l pe ușă afară, că de nu, din el are să-ți vie sărăcia (8).

Când găsești *omiđi* multe, omórá-le, că de nu, nu vei scăpă de sărăcie (9).

Pe o femeie necredincióasă, de vrei să o îndrepti, pune-i în tóte ȓilele sub perină câte o *omidă* învălită în zahăr alb, că se va îndreptă (10).

Românii din *Țera-Românescă* din contră cred și ȓic că *omiđile* sunt pedépsă de la Dumneđeu pentru păcatele nóstre cele multe. Iar la vremea cea de apoi vor eși atâtea *omiđi* pe fața de pămînt, în cât nu se vor mai găsi frunze prin pomi, căci ele vor mănca până și frunzele viilor, pe cari acuma le cruță, și viile din rădăcină se vor uscă, în cât nici vin de Sf. liturghie nu se va mai găsi.

Și de óre-ce *omiđile* sunt pedépsa lui Dumneđeu, de aceea nu e bine să le omóri. Iar cel ce omórá *omiđi* are vise urite, și pe ceea lume se vor pune pe el de-l vor mănca.

(1) Cred. Rom. din Mădăraș.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău.

(3) Cred. Rom. din Socol.

(4) Cred. Rom. din Filpiș.

(5) Cred. Rom. din Feleac.

(6) Cred. Rom. din Coșocna.

(7) Cred. Rom. din Feleac.

(8) Cred. Rom. din Bistrița.

(9) Cred. Rom. din Oenița.

(10) Cred. Rom. din Râciú. — Tóte credinșele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

Cel ce culege semințele de omiđi de prin pomi, să le dea pe ape, să nu le pună pe foc să ardă, că făcând-o acesta, bine nu-l va merge pe lumea acesta și pe ceea-laltă va arde și el în foc.

Omul, ori cât ar culege omiđile, tot nu va avé să le stărpească, căci acestea sunt mânia dumnezească. Prin urmare numai când milostivul Dumnezeu le va porunci, vor plecă.

Când sunt omiđi multe, anul acela va fi bogat în vin și grâă.

În fine tot la Româniî din *Țera-Românească* există și următorele đicale:

A mânăca ca omiđile,

adecă: a mânăca mult și fără saș. D. e. de copii se đice că mânăca ca omiđile. De aceea este și đicerea poporală:

Copilul e omiđă la casa omului.

Și în urmă:

A fi mâncat de omiđi,

adecă: a fi găurit, ciuruit peste tot(1).

Și de ore-ce fluturiî, despre cari mî-a fost până aici vorba, produc nisce *omiđi* atât de stricăcióse ca acelea pe cari le-am amintit mai sus, de aceea poporul îi consideră și pe dinșiî, deși ei singuri nu fac nici o stricăciune, de nisce auguri răi.

Așă se crede și se đice că cel ce vede întâiași dată primăvara un *Fluture alb*, acela tótă vara va fi alb, adecă palid la față, slab. Pe când, din contră, cel ce vede întâiași dată un *Fluture roș*, acela va fi roș la față, adecă tare (2).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Cred. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prelípean: «Dacă vėd un *Fluture alb*, spun că vor fi slabi peste vară, iar dacă vėd unul roș, spun că vor fi tari»; — a celor din Straja, com. de Nic. Cotos, stud. gimn.: «Se crede că es fel de fluturi veđi primăvara întâiú, așă vei fi tot anul, adecă: dacă veđi un *Fluture, roș* vei fi roș și tare; dacă veđi unul *alb*, vei fi alb și slab, iar dacă veđi unul *galben*, vei fi palid»; — I. N. Constantinescu, *Superstiđii din Ciulnița*, jud. Ialomița, publ. în *Șeșetóreá*, an. III, p. 46: «*Fluture alb* când vei vedé întâiú, vei fi sănătos întregul an.»

Maî departe se dice că dacă se arată un *Fluture alb* foarte timpuriu primăvara, atunci are să mai ningă (1), iar dacă ninge în ziua de *Patru-zeci de sfinți*, atunci aŭ să fie peste vară foarte mulți *Fluturi albi* și fiind de aceștia, n'are să fie curechiu de fel.

Iar când fluturii umblă în cete mari, atunci dic oamenii că are să fie mare scumpete în toate pânila (2).

(1) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de Elena Cârstean.

(2) Cred. Rom. din Gura-Sadovei, com. de Leon Latiș, stud. gimn.

FLUTURUL ROȘU.

(*Vanessa urticae* L.)

Unul dintre cei dintâi fluturî, cari se arată primăvara, și anume nemijlocit după ce s'a luat omëtul, ba une-orî chiar și înainte de a se duce acesta de pretutindenî, și care sbóră, după cum spune poporul, în fața sórelui, este *Fluturul roș* sau *Fluturile roșu*.

Omida acestui fluture, care e de colóre negrie și cu dungî palide-verđii, se numesce de către Româniî din Bucovina: *Urzicariu*, fiind-că ea tótă vara petrece în societate pe *Urzica creță*, lat. *Urtica urens* și pe *Urzica mare* (1), lat. *Urtica dioica* L.

Româniî, când vęd prima óră fluturile acesta, se bucură cređend și dicënd că de la arătarea lui începënd înainte n'are să ningă mai mult, ci are din ce în ce tot mai tare să se încăldescă și să se desprimăvereze (2).

Mai departe, atât Româniî din Bucovina cât și cei din Moldova și Țera-Românescă, cred și spun că cel ce vede întâiași dată primăvara un *Fluture roș*, acela tótă vara va fi roș, adecă sănătos (3), pe când din contră dacă vede un *Fluture*

(1) Cred. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Galanesci, dict. de G. Cârstean;—și a celor din Buniți, dict. de George Dârja.

(2) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(3) Cred. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū: «Cine vede primăvara întâia óră un *Fluture roșu*, acela crede că tótă vara va fi roșu, sănătos»; — a celor din Buniți, dict. de G. Dârja: «*Fluturul roșu* ese

galben, lat. *Gonopteryx rhami* L. va fi tótă vara bolnav și galben la față (1).

În fine cred și spun o sémă de Români din Bucovina, că cel ce vede întâiași dată primăvara un *Flutur roș* și prindându-l, îl va cöse într'o pânzătură la brâu și ast-fel îl va purtă apoi tot anul la sine, acela va prinde peste vară *roi* (2) sau, având *stupi*, dacă va prinde un *Fluture roșu*, atunci nu i s'or duce, adecă nu i-or fugi *roi* (3).

De familia *Fluturelui roșu*, despre care ne-a fost până aici vorba, se mai țin încă și mulți alți fluturi. Dintre toți fluturii aceștia însă Români mai cunosc după nume încă numai pe doi, și aceia sunt:

Ochiul păunului de Ți (4), lat. *Vanessa Io* L.

Despre fluturile acesta se crede și se ȝice, ca și despre cel roșu, că cine-l va prinde când se arată pentru întâiași dată, acela va prinde peste vară un *roi* de albine (5).

förte de timpuriu cam pe la Alexii. Am văȝut un *Flutur roș*, am să fiu peste an roșu, adecă sănătos»; — M. Lupescu, *Superstiȝuni*, publ. în *Șeȝetóra*, an. I, p. 127: «Când veȝi primăvara pentru prima órá *Fluture roșu*, e semn că veȝi fi sănătos și roș.»

(1) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean; — a celor din Straja, com. de N. Cotos: «Cel ce vede întâiași dată primăvara un *Fluture galben*, acela tot anul va fi bolnăvicios și pallid la față»; — a celor din Budeniȝi, dict. de Marióra Duteă: «Cine vede întâiași dată primăvara un *Fluture galben*, acela e peste tótă vara bolnav, acela tot zace»; — M. Lupescu, *Superstiȝuni*, publ. în *Șeȝetóra*, an. I, p. 127: «De veȝi *Fluture galben*, tótă vara veȝi fi bolnăvicios»; — I. N. Constantinescu, *Superstiȝuni din Ciutniȝa*, jud. Ialomiȝa, publ. în *Șeȝetóra*, an. III, p. 46: «*Fluture galben* dacă veȝi vedé întâiu primăvara, tot anul veȝi fi bolnav și galben la față.»

(2) Cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac; — a celor din Frătăușul-noú, dict. de Nic. Rusu: «Dacă cine-vă vede întâiași dată primăvara un *Fluture roșu* și-l prinde, acela de bună sémă că va prinde un *roi* care fuge de la alt om.»

(3) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de G. Cârstean: «Cine are *stupi* și va prinde, când vede întâia órá un *Fluture roșu*, acelaia nu i s'or duce *roi*.»

(4) Nicolae Sulică, *Antropomorfisme și anti-antropomorfisme în limba română*, Brașov 1900, p. 43: «Din regnul zoologic mai cunoscută e păsérucica numită *Ochiul boulu* (Aușel, Sfredeluș) și fluturașul numit *Ochiul păunului*»

(5) Cred. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu, stud. gimn.

Omidă acestui fluture, de colóre négră cu puncte albe și acoperite cu perî lungî și negri, se numește de către Româniî din Bucovina asemenea *Urzicariu*, ca și cea a *Fluturelu* roșu, din cauză că ea tótă vara petrece în societate pe *Urzica mare* (1).

*Fluturile peștricio*r sau *Fluturile picăfel*, pl. *Fluturi pi-căței*, lat. *Vanessa polychloros* L.

Când se arată acest fluture, care sémănă întru cât-vă cu cel roșu, însă care e ce-vă măi mare decât acela, atunci e un semn că vine primăvara (2).

În fine merită a fi amintit aici și aceea, că copiii din *Tera-Românească*, când vęd vre-un fluture, ȓic:

Fluture,
Fluture,
Flutură pe buture,
Flutură pe flóre,
Flutură sub flóre!

Fluture,
Fluture,

Fluture pune-te,
Pune-te pe punte,
Pune-te sub punte!

Fluture,
Fluture,
Flutură pe fóie,
Flutură sub fóie!

Cuvintele acestea se crede că ar avé asupra fluturilor in-fluenȓă de a-ȓ face să se așeze pe florî sau pe érbă (3).

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul: «*Urzicariul* e o omidă prisne négră și pėrosă, care trăește numai pe urzică.»

(2) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cărstean.

(3) G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*, București 1886 p. 190.

S T R I G A.

(*Acherontia Atropos* L.)

Cel mai mare în privința grosimii corpului dintre toți fluturii, câți se află nu numai în țările locuite de Români, ci în întreaga Europă, e *Striga*, numită în Bucovina încă și *Striga nopții*, *Strigă de noapte*, *Buha ciumei* și *Capul lui Adam* (1); în Moldova: *Strigă de noapte* (2); în Țera-Românească: *Strigă*, *Cap de mort*, *Cap de mörte*, *Capul morșilor* și *Suflet de Strigoii* (3); în Transilvania: *Fluturul Morșii* (4); în Ungaria: *Cap de mort* (5); la Români din Meglenia: *Frigurii*, iar la cei din Macedonia: *Hivavră* (6).

Numirea de *Strigă* a fluturului acestuia să-î vie de acolo, pen-

(1) După spusa Rom. din Bosanci, com. de Octavian Bărgăuan, stud. gimn.; — a celor din Țișeut, com. de Olvian Sorocean, stud. gimn.; — a celor din Pârtescui-de-sus, diet. de Domnica Baranaui; — a celor din Putna, diet. de Sam. Lucai.

(2) Diet. de Iordache Bran, palmas în Pașcani.

(3) Com. de S. Sa. Pär. T. Bălășel; — I. N. Constantinescu, *Superstiții din Ciulnița*, jud. Ialomița, publ. în *Șeșetorea*, an. III, Fălliceni, p. 44; — D. Ananescu, *Zoologia*, p. 229; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 144; — Fréd. Damé, *Nouveau Dictionnaire roumain-français*, vol. I, Bucuresci 1894, p. 194.

(4) I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1888, p. 27: «*Acherontia atropos*. Acesta este unul dintre cei mai mari fluturi de noapte. Pe trunchiul poartă figura crucii, de unde poporul îl numește *Fluturul morșii*».

(5) *Enciclopedia română*, t. I, p. 24.

(6) Com. de d-l Per. Papahagi; — Idem, *Români din Meglenia*, publ. în revista «*Tinerimea română*». Noua serie, vol. V, p. 289: «*Frigurii*: se numește așa o insectă mare, care la Aromâni se numește *Hivavră*».

tru că el, după credința unor Români din Bucovina și Țera-Românescă, s'a născut din corpul său sufletul unei *Strige* sau *Strigoii* (1). După părerea altor Români însă, și anume din Bucovina, să-î vie de acolo, pentru că el e unicul între toți fluturii, câți ni-s cunoscuți, care, când îl hărățesci sau îl prinzi în mână, produce un fel de *strigăt*, un fel de *fițit* sau *firăit* ascuțit și șuerător; iar cea de *Striga nopții* sau *Buha ciumei* se vede că-î vine de acolo, pentru că sboră numai pe la înserate ca *Strigele* și *Buhele*;

Cea de *Friguri* sau *Hăvră*, pentru că el, după credința Românilor din Meglenia și Macedonia, aduce friguri și tot odată și vindecă pe cei ce suferă de friguri (2).

În fine numirile de *Capul lui Adam*, *Cap de mort*, *Cap de mörte*, *Capul morșilor* și *Fluturul Morșii*, le-a căpătat de la pata cea întunecat-galbenă de pe spatele său, care are forma unei scăfârlii de om mort sau mai bine zis care aduce foarte mult cu capul *Morșii*.

Însă mie imi vine a crede că numirile din urmă nu sunt adevărat populare, ci numai nise simple traduceri din limba francesă și mai ales din cea germană, cari au început a se introduce în popor abia în timpul din urmă prin mijlocirea celor ce-au învățat la școlă.

Omida acestui fluture se numește în unele părți din Țera-Românescă *Fapt*, pl. *Fapți* (3).

(1) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic; -- a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Rălășel: «Poporul crede că fluturile numit *Cap de mort* sau *Cap de mörte* e un suflet de *Strigoii*, de aceea i-a și pus numele de *Strigă*.»

(2) Per. N. Papahagi, *Meglenu-Românii*. Partea II, p. 80: «*Friguri* sn. pl. = friguri; insectă din ordinul crepuscularelor, numită, dacă nu mē inșel, sfinx, cap de mörte. Arom. *Hăvră*. Se crede că cine este apucat de friguri, spre a se scăpa, este bine să prindă această insectă și să-î scuipe în gură, după care fapt frigurile îl vor părăsi; — com. de d-l Chr. Geagea: «*Hăvră* în dialectul macedo-român înseamnă *friguri*. Și fluturile acesta se chēmă *Hăvră* de aceea, pentru că el, dacă îl prinde cine-vă cu mâinile, lasă pe degete un fel de praf și din cauza acesta respectivul capătă *friguri*.»

(3) Dintr'un manuscript intitulat «*Botanica popor. română*», supus Academiei Române spre censurare și premiare; — Rădulescu-Codin, *O sēmă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung 1901, p. 31: «*Fapt*, vierme descântat, ce se trimite de vrăjitoare pe capul altuia.»

Atât despre fluturele acesta, cât și despre omida lui, adevărat despre *Fapt*, există la Români mai multe datine și credințe.

Așa Români din unele părți ale *Bucovinei*, precum bună-ora la cei din Pârtescii-de-sus, distr. Gura-Homorului, cred și spun că *Striga*, când cercă să intre în vre-o casă, *cercă bôlă*, adevărat caută să aducă bôlă. Și dacă a intrat în casă, atunci nu e bine, căci nu mult după aceea vine și bôla în urma ei.

Dar ca bôla să nu apuce a veni după dînsa, cum a intrat în casă, e bine să n'o suferi nici un pic, ci îndată s'o prinzi și să o dai afară, căci dacă o dai afară și te rogi lui Dumnezeu, bôla nu intră, iar dacă o suferi atunci intră.

De omorît însă nu e bine s'o omori, ci numai de dat afară (1).

Alți Români însă, tot din *Bucovina*, cred că dacă o *Strigă* de acestea atinge cu aripile sale pe cine-vă pe la ochi, îi frige ochii ca și cu foc, iar dacă pe cine-vă îl mușcă, nu mai are léc.

Din cauza acesta apoi cei mai mulți inși se tem foarte tare de dînsa și, cum o văd, se feresc de ea ca și de para focului ca nu cum-vă să-i atingă cu aripile la ochi sau să-i mușce (2).

Români din unele părți ale Țării-Românesce însă, precum bună-ora cei din Ciulnița, jud. Ialomița, spun că de aceea nu e bine s'o omori, pentru că ea duce apă morților (3).

Alți Români din contră, tot din *Țera-Românească*, cred și spun că unde se încuibeză acest fluture, care poartă pe spatele său un desemn, ce are asemănare cu o *hârcă de om*, nu e a bine, ci e semn de mörte, că va muri cine-vă și mai cu sémă din copii (4).

Tot așa cred și Români din *Ungaria* că *Striga* aduce nu numai nenorocire, ci chiar și mörte (5).

(1) Dict. de Dornica Baranaiu.

(2) Cred. și dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic, și a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaci.

(3) I. N. Constantinescu, *Superstiții*, publ. în diar. cit., p. 44: «*Cap de mort* de vei vedé, să nu-l omori, căci el duce apă morților.»

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) *Enciclopedia română*, t. I, p. 24: «*Cap de mort*, lat. Acherontia atropos, are facultatea de a produce un sunet ascuțit, căruia superstițiunea populară îi atribuie o semnificațiune sinistră, semn de nenorocire și mörte.»

O sémă de Români din *Tera-Românescă* însă cred și dic că *Striga* sau *Sufletul de Strigoii* în mod drăcesc și nevădută se furișează în inima ómenilor și mai cu sémă a copiilor mici și le sugă inima de sânge, până ce-î omórá.

Drept aceea, când veí vedé un copil că țipă tare și se sgărcesce de la inimă, să scii că *Striga* sau *Sufletul de Strigoii* îi sugă sângele din inimă, căci ea nu are altă hrană decât sângele ce-l sugă din inimile ómenilor.

Une-orí însă *Striga* sugă prea mult sânge și de aceea o parte dintr'insul îl varsă afară în anumite locuri și cu deosebire pe lemne putrede.

Versătura acésta se numesce *Boríturá de Strigá* și e de colóre roșie ca sângele.

Acéstá *Boríturá de Strigá* jócá un rol fórte mare în spițeria babelor de pe la sate. Ea e unul din lécurile cele mai rare și mai scumpe și cu fórte multá scumpétate pástrat la loc sigur.

Când pe vre-un om sau copil îl dóre la inimă și se sgărcesce așa, de pare că l-ar ciupí cine-vá drept de inimă, atunci e semn că *Striga* îl sugă de sânge, și alt léc mai sigur ca *Borítura de Strigá* nu póte fi. Și atunci baba, care posedá acest léc infalibil, este numai decât chematá.

Baba, la rândul sěú, își iea o lecuță din lécul ei cel așa de minunat și în grabá alérgá la casa bolnavului. Ací ajunsá, descopere încetinel buricul bolnavului și-l unge cu *Boríturá de Strigá*, rostind în același timp vre-un descántec de *Strigoii și Moroii*.

Dacă bolnavul nu móre, atunci negreșit acésta se datoresce numai și numai minunatului léc al babei, adecá *Boríturá de Strigá* (1); dacă din contrá bolnavul móre de constipație sau de bólele cauzate de viermii intestinali, însemnézá că *Strigoii*, ce l-a supt de inimă, a fost prea flámând și n'a vrut cu nici un chip să iea în băgare de sémă lécul babei, care rămáne — cu tóte acestea — tot léc mare și minunat.

(1) *Borítura de Strigá*, după cum ímí serie S. Sa pár. T. Bălășel, nu póte fi alt ce-vá decât o ciupercá roșcatá, care la început, fiind tinérá, este móle ca laptele covásit și de o colóre roșie. Ea nu se póte găsi decât pe lemne putrede sau báligaruri vechi.»

Având *Striga* deprinderea descrisă în șirele de mai sus, sătenii, cari o sciū acésta, cum dau cu ochii de dînsa, își lasă lucrul și alérgă cum mai tare și mai tare ca să o prindă și să o omóre, ca ast-fel să nu mai pótă sugé sângele din inimile ómenilor (1).

În fine Români din *Meglenia* și cei din *Macedonia* cred că dacă cine-vă este apucat de friguri și, prinđend o *Hăvră* îi va scui-pă în gură, frigurile îl vor părăsi (2).

Faptul, adecă omida *Strigei*, e cea mai mare dintre tóte omiđile. În stare normală suprafața corpului sėu, care constă din 4—11 inele, e de colóre verde-gălbie; fie-care inel are pe de amândouă laturile câte o dungă horțîșă de colóre albastră, cari se unesc de-asupra spinării într'un unghiú, de desubtul acestora altele doué ce-vă mai late, și de colóre negrie, și anume una pe o lature și alta pe cea-laltă lature, iar punctele de pe inele, din cari es nisce perișori, sunt albastre.

Faptul acesta, după credința Românilor din unele părți ale *Țării-Romănesci*, precum bună-órá a celor de la *Curtea de Argeș*, dacă se vrăjesce de atare vrăjitoare, iea *argint viu* în punctele de pe corpul sėu și ducėndu-l la persónele sorocite saú destinate de vrăjitoare, îl varsă în vadra (cofa), cu apă saú în fântána de unde scóte apă de bėut. Și persóna, pe al cărui nume e vrăjit, bėnd din nesciință apă de acésta, capėtă bóla numită de asemenea *Fapt* (3).

Bóla însă, numită *Fapt*, e de doué feluri: una internă și alta externă.

Sub *Faptul extern* se înțeleg un fel de pete roșii, cari se aruncă pe corpul ómenilor și se prefac apoi în nisce bube

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, publ. în op. cit., p. 269;— Idem, *Meglano-Români*. Partea II, p. 80.

(3) Din ms. cit.;— cf. Rădulescu-Codin, op. și loc cit.;— com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Sub numele de *Găndăcei* înțelege poporul nisce omiđi mari împetrițate, cari se hrănesc cu frunzele *Porumbarilor*. Din aceste omiđi se nasc *Fapții*, și iată cum! Dacă ai vre-o pismă pre cine-vă și vrei să-ți rėsbuni pe el, aduni *gănieși* de ai gândacilor acestora și îi dai în bėutură saú în mănecare vrășmașului tėu, și din acei *gănieși* se nasc în pánțelele omului *Fapții*».

fôrte rele. Petele dintru început ustură fôrte tare, iar după ce se prefac în bube dor grozav.

Faptul acesta, crede poporul, că nu se capătă ca alte bóle, ci că i se aruncă omului în cale de către dușmanii cu o ólá spartă saú hârbuită saú cu nisce bulendre pline de tot felul de necurățeni. Cine calcă pe acestea îndată se umple de *Fapt* și se chinuesce fôrte tare (1).

Sub *Faptul intern* însă, după credința Românilor din *Térah-Românescă*, se înțelege un fel de vietate, un fel de omidă, asemenea omiđii numită *Fapt*, care se face în stomachul omului din argintul cel viu ce l-a adus omida-fapt și pe care omul respectiv l-a bătut pe nesciute și pe nevrute.

Acest *Fapt*, îndată ce s'a format în om, începe a-i róde fificații și măruntaiele, și dacă omul ce-l are nu caută din cu bună vreme a se mântui de dînsul, trebuie numai decât să móră (2).

Mijlocul cel mai bun și mai ușor pentru vindecarea și curățirea *faptului extern*, după spusa și credința poporului din *Bucovina*, este ca acel bolnav să se ducă la o móră, să se scalde în stropii și spumele ce sar de pe roțile morii și să se spele printre degete câte de trei ori. Dacă însă în apropiere nu se află nici o móră, atunci cel bolnav de acest fapt se póte scálda și în undele unui rîu curgător (3).

Faptul intern însă se vindecă numai cu *Buruiéna faptului*, numită altmintrelea *Faptnic* și *Roibie*, care séménă întru cât-vă la colóre cu omida *Fapt*, și care se fierbe în apă și se dá apoi de bătut celui ce bolesce de *Fapt* (4).

Adese-ori însă se întrebuintează contra amânduror acestor *Fapți* și diferite descântece, prin cari se crede că asemenea se pot vindecă.

(1) S. Fl. Marian, *Descântece*, p. 120.

(2) Din ms. cit.

(3) S. Fl. Marian, *Descântece*, p. 121.

(4) Din ms. cit.

RĂCHITARIUL.

(*Cossus ligniperda* Fabr.)

Răchitariul (1) e un fluture de noapte din familia Cosidelor de mărime mijlocie și de coloră brumărie.

Omida *Răchitariului*, numită de către Români din Basarabia: *Sfredelușul lemnului* (2), iar de către cei din Bucovina: *Sfredeluș* și *Sfredelul lemnului* (3), este mare, până la 9 cm. de lungă, goală și de coloră trandafirie. Ea bortesce în toate părțile tulpinile diferiților arbori, precum ale pomilor, plopilor, arinilor, stejarilor, teilor, și mai cu seamă ale răchiziilor celor bătrâne, și din cauza acesta e foarte stricăcioasă. După ce și-a ajuns mărimea obicnuită, se preface în nimfă într'o țesătură amestecată cu țândurele mici de lemn, astfel că abia după 2—3 ani se preface în fluture.

(1) Dat. Rom. din Bucovina ; — veđi și *Enciclopedia română*, vol. III, p. 715.

(2) Z. C. Arbure, *Basarabia*, București 1898, p. 85.

(3) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaiū.

OCHIUL PĂUNULUI.

(*Saturnia pyri* Borkh. și *Saturnia carpinii* Borkh.)

Între fluturii de noapte se află doi, unul mai mare și altul mai mic, cari au pe tuspaturu aripile câte un ochi asemenea ochiului de pe penele din coda păunului.

Pe amândoi fluturii aceștia îi numesc Româniii din Bucovina și cei din Transilvania: *Ochiul păunului* (1), cei din Țera-Românească: *Păun de noapte* (2), iar cei din Meglenia: *Samuvilă* (3).

Larvele saă omișile amânduror fluturilor acestora se numesc atăt în Bucovina cât și în Moldova: *Cănele babei* (4).

Tot *Cănele babei* numesc Româniii din țerile sus amintite nu numai omișile acestor doi fluturi de noapte, ci și pe multe altele și mai ales pe cele pėrőse (5), precum și pe a *Po-*

(1) Nic. Sulică, *Antropomorfisme și anti-antropomorfisme în limba română*, Brașov 1900, pag. 43: «Din rėgnul zoologic mai cunoscută e păsėruica numită *Ochiul bouului* (Aușel, Sfredeluș) și fluturașul numit *Ochiul păunului*».

(2) Nanian, *Zoologia*, p. 145.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13; — Dr. H. Tikin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, vol. I, p. 257: «*Cănele babei*, Mold. Raupe f. des grossen Nachtpfaunages, (*Saturnia pyri*).»

(5) Dat. Rom. din Carapciū, dict. de Vas. Cărciū: «*Cănele babii* e de două feluri: unul negru flocos și altul roșu asemenea flocos. Unul dintre dingsii stă mai cu sėmă pe răchițele cele bătrăne și putregăioșe; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Cănele babei* e o omidă foarte pėrősă»; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciū: «*Cănele babei* e de mai multe feluri: vinėt, negru și roșu. Destul că *Cănele babei* se numesc tőte omișile cele pėrőse; — tot de acolo, dict. de Ioan Vișan:

rumbacului (1), lat. *Sphinx euphorbiae* L. (2), care se arată în luna lui Iulie și August, și trăește de regulă numai pe *Laptele cânelui*, lat. *Euphorbia Gyparrissias* L. (3).

La Români din *Macedonia* însă omida fluturelui din urmă,

«*Cânele babei* îi un viermușor flocoș. Jur împrejur îi vrâstat negru cu roșu. Lungimea lui este felurită. El ese primăvara și poriesce prin o-góre la păseut erbă» ; — a celor din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Cânele babei* e un germe flocoș și cam roșietic» ; — a celor din Galanesci, dict. de Iléna Cârsteian: «*Cânele babei* e pestriț» ; — tot de acolo, dict. de Ioan Ungurean: «*Cânele babei* e flocoșel» ; — a celor din Frătăuțu-noú, dict. de Nic. Rusu: «*Cânele babei* e përos, pe pântece vine alb și roșu ; petrece mai cu sémă pe cărări și pe haturi» ; — a celor din Frătăuțu-vechiú, dict. de G. Onciul: «*Cânele babei* e përos și pestriț cu roș, vinët și negru» ; — a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan: «*Cânele babei* e përos» ; — a celor din *Moldova*, și anume din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigora Olariú: «*Cânele babei* sunt negri, albaștri, cu puf pe dinșii și cu labe multe» ; — a celor din Oprișeni, jud. Suceva, de G. Iacob: «Nu toți *Câni* *babei* sunt tot una, ei unii sunt pestriți, alții vineți, toți însă sunt flocoși» ; — a celor din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Cânele babei* e flocoș» ; — și în fine com. de d-l S. Theodoresen-Chirilean: «*Cânele babei* e o omidă pestriță și fôrte përosă, cu perî castanii.»

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú, și Vas. Văcărean: «*Porumbacul* e un fluture ale cărui aripi de dinainte sunt măslinii-verđi și cu dungî deschise-gălbii, iară cele din dărăt negre și pe margini cu dungî trandafirii. Sboră mai ales în luna lui Iunie și Iulie.»

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13.

(3) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Gerasim Roșca: «*Cânele babei* se numesce omida fluturelui care trăește pe *Laptele cânelui*» ; — a celor din Frătăuțu-vechiú, dict. de G. Onciul: «*Cânele babei* se numesce și omida, care se face numai pe *Laptele cânelui* și trăește numai din sucule acestuia» ; — a celor din Galanesci, dict. de Precup Galan: «Din *Cânele babei*, care e o omidă pestriță, cu dungî și cu puiuși galbeni, albi și roșii, se face un fluture frumos. El se află mai mult pe toloci, și anume pe *Laptele cânelui*» ; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Cânele babei* e verde și gol, el merge încet, și trăește pe *Laptele cânelui*» ; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Cânele babei* e o omidă mare, fôrte flocoșă, cu perî negri și lungi, de-alungul trupului cu dungî verđi ca puiușii de la păstrăvi. O sémă de *Câni* *babei* aú dungî galbene tot de-alungul trupului. *Cânele babei* se mai numesce încă și o altă omidă, cu mult mai mare decât cele două de mai înainte, care are trup roșu, përul tot negru, și dungile sunt negre și de-acurmezișul trupului, nu de-alungul, ca la cele de mai sus. El se suie și trăește pe *Laptele cânelui*.»

care e de colóre întunecat-verde, pe spinare c'o dungă roșie, pe de laturî câte c'o dungă galbenă și pătată cu roșu, iar printre acestea cu pui galbeni, și la capătul de dinapoi al corpului cu un cornișor, se numesce *Câne di la oî* (1).

O sémă de Români din *Moldova* însă, precum bună-óră cei din jud. Némțu, com. Bistricióra, înțeleg sub *Cânele babei* nu numai omiđile, despre cari ne-a fost până aci vorba, ci și un fel de Isopodă, numită lat. *Oniscus asellus* L. (2), adecă ceea ce numesc Români din Bucovina *Molie*.

E mult, puțin cunoscut că dacá vre-o omidă pėrosă și se suie pe vre-o mână saú pe grumaz și te înghimpă cu perii săi, te ustură și și se bėșică pelea, ca și când ai fi fost urzicat.

De aici se vede că vine apoi și credința Românilor, că *Cânele babei* mușcă și că, mușcându-te, nu numai că ustură forțe tare (3), ci de multe ori omul mușcat, și mai ales de *Cânele babei* cel vinėt, care e cel mai rėu, n'are léc (4).

Tot din cauză că *Cânele babei* e flocos ca un căne și mușcă, iar mușcătura lui ustură tare, să-l vie, după credința Românilor din unele părți ale *Moldovei*, și numirea acésta (5).

În fine mai e de amintit și aceea că băeții de Român din *Macedonia*, când prind o omidă, numită de dînșii *Câne di la oî*, o așeză pe un bėș și apoi îi cãntă:

Oî, oî, di la oî
Cu ciomaga dinâpoi.

Maî, maî, de la oî
Cu ciomagul înapoi.

Saú:

Câni, *Câni di la oî*
Cu ciomaga dinâpoi.

Câne, căne de la oî
Cu ciomagul înapoi (6).

Iar ce s'atinge în genere despre *Fluturiî de nópte*, la Ro-

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) Hasdeú, *Magn. Etyim.*, t. III, p. 2276: «În Zoologia poporană, *Cânele babei* este un fel de vierme pėros, anume *Oniscus asellus* «Cloporte.»

(3) După spusa Românilor din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariú.

(4) Cred. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaiú.

(5) După spusa Românilor din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariú.

(6) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 192.

mâinii din Meglenia: *Piperugă di nôpte*, iar la cei din Macedonia: *Pirpirună di nôpte*, *Fliture* și *Fluture di nôpte* (1), Românii din unele părți ale Transilvaniei cred și spun că dacă sunt mulți *Fluturi de nôpte*, e semn de vară frumoasă (2), iar când sunt mulți *Fluturi de zi*, e semn de an călduros (3).

(1) Com. de d-l Per. Papahagi și de d-l Christea Geagea, Român din Macedonia și de present stud. fil. la Universitatea din Cernăuți. Cf. și Dr. G. Weigand, *Vlacho-Meglen, eine ethnographisch-philologische Untersuchung*, Leipzig 1892, p. 50.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Mădaraș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

FLUTURUL DE MĂTASE.

(*Bombyx mori* L.)

Românii din Dacia Traiană s'aŭ ocupat până acuma numai foarte puțin cu crescerea și cultivarea *Fluturului de mătase*. De aici vine apoi că la acești Români nu se află mai nimica saŭ numai foarte puține datine și credințe despre acest fluture.

La Românii din *Macedonia* însă, unde se vede că i s'a dat mai mare atențiune, și cultura de mătase e cu mult mai răspândită, se află următoarea legendă despre larva saŭ mai bine zis *omida* acestui *Flutur* saŭ *Fluture de mătase*, numită în unele părți *Gândac* saŭ *Vierme de mătase* (1) la Românii din *Macedonia*: *Viermul de mătase* (2), iar în alte părți: *Bondrete* (3), *Bubă* (4) și *Bubișă*, pl. *Bubișe* (5):

(1) G. Grăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria natură*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 334, 335 și 346; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 528: «*Gândac de mătase*. Fluturile a căru larvă (omidă) produce mătase, cunoscut sub numele de *Vierme de mătase* saŭ *Gândac de mătase*;» — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Viermele de mătase* în limbajul poporului de peaci se numesc *Gândac*, pl. *gândaci*.»

(2) Com. de d-l Per. Papahagi.

(3) Gr. Creșu, *Lexicon slavo-romănesc*, București 1960, p. 329.

(4) Dat. Rom. din Meglenia, com. de d-l Per. Papahagi.

(5) Sim. Manguica, *Cinci-șeci de etimologii*, publ. în *Familia* an. XX, Oradea-mare 1884, p. 79: «*Bubișă*, *Bubișe*. Cuvântul *Bubișă* înseamnă ver à soie fr., *Seidenwurm* germ., d. e. *Bubișele* nu aŭ avut noroc anul acesta, căci aŭ crepat foarte multe. Petru a crescut anul trecut *Bubișe*»

«*Stămăria*, mari ș-luțită cât iasti, — s-nu-lî hibă cu cârteari, — lî-fu ca lăani nă quă, s-nîargă, si-mpartă tră hîllîu la ficiorlii din hoară.

«Acși, ișindaluî dă-acasă cu pânea di mpărțiri sum soară da di broască: «Bună-ți oara» una, «ghîini vinișî, hîllie!» alanta. «Nu ti pilicîrsescu, tetă», dîși *Stămăria*», fați zahmetea si mparți tră suflit la ficiorî pânea aestă?»

«Țe mari lucru, hîllie», dîsi broasca; și cu pânea sumsoară, troară țupu-țupu, agiumsi la ficiorî.

«Nu z-dipărtă multu broasca, cari ști cumu-lî vinî ali Stămărie, că-lî păru arău, tră țe s-nu mpartă cu mâna a lîei, și niți ună, niți doauă o-adună și z-duți ș-nîsă la scutie.

«Aoă țe s-veadă? Teta broască și mutrea lucrulu. Trițea di ficior-ficior și-lî dădea cumata și trîș tu sonî, cându agiumsi la brusconliu a lîei, scoati și-lî da culaclu ațel cama mușatlu.

«Nu ti ntreb», lî-fați *Stămăria*, cum dî-l ținuși culaclu trîștră tu sonî?

«Am țe s-hîibă, hîllie? dîțeam, să-l daŭ a cama mușatluî ficior, ma di căți viquî, vîrnă nu-nî si păru ma mușat di a mel. Veđi-l țe primtu și țe livendu î.

«Mulți avea avdîță *Stămăria* până atumțea, ma cându avđi și aestă nu putu să-și țînă arîslu. Arîsi acsi di cara și tră născândă oară lî tricu arîslu și s-mitunînsi, că țe s'arîdă acșiți în cot și fira minduiri. Și 'ntribă inima-lî di mamă și află, că nu-î tră mumă ma mușat di cât fumealia-lî. Si nvirină atumțea luțita-lî față și tra s-nu se-acăță arîslu-lî, ascuchie și ascuchiatlu-lî fu *Viermu di mêtasi*.

«*Stămăria* l-vluisi și-lî dîsi: «frândi s-mâți, sirmă si scoți.» Traestă nu-i ghîini să scoți zhor urît tră *Viermul di mêtasi* necă z-daf di niș ș-cându ei fați mêtasi, nu prindi si zburăști, că moari troară.»

Daco-romănesce:

și a câștigat la ele 200 fl. Etimologia este de la latinescul *bombyx-cis* care asemenea înseamnă fr. ver à soie, germ. Seidenwurm. Cuvîntul *Bubifă* a trecut de la Românî în limba sêrbêscă, în care *bubifă* ar fi diminutiv de la *bubă*, care înseamnă fr. vermine, germ. Ungeziefer, după spusa lui Karadzich, dar această părere nu pôte fi adevêrată, precum documentêză și sêrb. *bubar*, neguțator de *bubițe*, qui bombices vendit.»

«*Sântă Măria*, mare și strălucită cât este, — să nu-î fie cu supărare, — îi fu cam lene într'o di să mērgă, să împărțescă pentru fiul său (adecă să facă pomană pentru fiul său) la băeții din sat.

«Așă, eșind din cașă cu pânea de împărțit (ad. de pomană) subsuoră, întâlnește *brósca țestósă*: «Bună ziua (lit. óra)» una, «bine veniși flică» cea-laltă, «te-ași rugă, mătușă», dice *Sântă-Măria* «îți dai ostenéla, să împărțesci pentru suflet la băeți pânea acésta.

«Ce mare trébă, flică, — dice *brósca țestósă* — și cu pânea subsuoră *țupu, țupu*, ajunse la băeți.

«Nu s'a depărtat mult *brósca*, cine scie cum îi veni *Sântă-Măriei*, că i-a părut rău, de ce să nu împărțescă cu mâna sa, și nici una, nici două (adecă: fără să stea la îndoiélă) a pornit și s'a dus și dinsa la școlă.

«Acî ce să vadă? Țața *brósca* își căută de trébă. Treceă de la băét la băét și-î dădeă bucata și tocmai la sfârșit, când a ajuns la broscioiul ei, scóte și-î dă colacul cel mai frumos.

— «Te-ași întrebă, — îi dise *Sântă-Măria* — cum se face de l-ai ținut colacul tocmai până la sfârșit?

— «Da ce să fie, flică (ad. dragă, maică)? gândiam (lit. di-ceam) să-l dau la cel mai frumos băét, dar din câți am vedut, nici unul nu mi s'a părut mai frumos decât al meu. Veđi-l cât de mândru și cât de levent este.

«Multe auđise *Sântă-Măria* până atunci, dar când auđi și pe acésta, n'a putut să-și ție risul. Rise deci și după cât-vă timp i-a trecut risul și s'a căit, de ce să riđă așă în zădar și fără cuvînt (lit. fără gândire). Și-a întrebat inima ei de mamă și a aflat, că pe drept a grăit biéta *brósca*, căci nu este pentru mamă mai frumos (alta) decât familia (ad. copiii). S'a întristat atunci strălucita ei față și ea să nu se prinđă risul ei, a scuipat și scuipatul i-a fost *Viermele de mătase*.

«*Sântă-Măria* îl binecuvîntă și-î dise: «Frunză să mănânci, mătase să scoți.» Pentru acésta nu e bine să pronunți (lit. să scoți) cuvînt urît (prost) pentru *Viermele de mătase*, nici

să dai (ad. să-l atingi) de dinsul și când el face mătase, nu trebuie să vorbești, căci móre la moment (1).

O variantă a acestei legende, tot din *Macedonia*, și anume din satul Pisuderi, sună precum urmază:

«Cându *Isus Hristolu* eara adus la Golgota (si-l bagă pri cruci), *Slămăria*, mumă-sa, nîrîdea după nîs, plângēnda și dimānda. Calea, viđu, că și nă broască nîiarċea după lumi, aċea țe o feați s-aridă.

«Ghîni-ma tr'oară li-ampîru arău, di țe s'aridă; si blăstîma și ċisi: Gură bună tră arucari la viermî.» Puțin după aastă ascuchie și țe s-veđi? Vierniil avea eșită din gură-li.

«Aești vierni fură *Viernilî de mătasa*, cari sunt și până astānċi.»

Daco-romănesce:

«Pe cānd *Isus Christos* eră condus la Golgota, *Fecióra Maria*, maica-sa, mergea în urma lui plângēnd și gemēnd.

«În drum vōđu că și *brōsca țestōsă* mergea după convoiū, ceea ce o făcū să riċă:

«Îndată însă îi părū rēū, de ce să riċă, se blestemă pe sine și ċise: «Gură bună pentru viermî.» Puțin după acēsta a scuiptat și ce să veđi? Viermî eșiră din gură.

«Acești viermî aū fost *Viermiū de mătase*, cari sunt și până astăċi» (2).

Romāniil din *Țera-Romānēscă*, jud. Vâlcea, cred că tineriil în primul an de căsătorie nu e bine să crēscă gāndaci pentru mătase, căci este rēū de mōrte (3).

Cei din jud. Ilfov, tot *Țera-Romānēscă*, aū datinā de a aruncă gunoiul de *Gāndaci de mătase* în drum, creċēnd că, călcēndu-l ómenii, firele de mătasa se fac cāt drumul de lungi (4).

Cei din jud. Buzēū cred și spun că *Gāndaci de mătase*

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromānilor* p. 770—771.

(2) Per. Papahagi, op. cit., p. 772.

(3) Com. de S. Sa pār. T. Bălășel.

(4) M. Timuș, *Superstiții*, publ. în *Șeċătórea*, an. I, Fălticeni, p. 164: «Se aruncă gunoiul de *Gāndaci de mătase* în drum ca, călcēndu-l ómenii, să se facă firele lungi cāt drumul.»

nu e bine a se lăsa ca să-î vadă ómenii, că apoi se *deóiche și mor* (1).

Iar cei din jud. Vâlcea cred și spun că atunci, când cresc *Gândacii de mătase*, ca să nu se deóiche, e bine să pui în mijlocul patului lor un ou roșu de la Paști (2).

(1) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune de superstiții ale pop. rom.*, Buzău 1888, p. 83 »: *Gândacii de mătase* să se ascundă de vederea ómenilor, căci se *deóiche și mor.*»

(2) Com. de S. Sa pâr. T. Bălășel.

INELARIUL.

(*Gastropacha nenstria* L.)

Inelariul sau *Fluturul inelat* (1) e un fluture micuț, scurtuț și grosuț, de colóre galbenă și câte cu o dungă întunecat cafenie de-acurmezișul aripilor de dinainte.

Despre acest fluture, care se arată în luna lui Iulie și se află pretutindenți în Europa, există la Români din *Transilvania*, com. Band, următoarea legendă:

«Dice că pe vremea *St. Ane* se strînse într'un sat din Palestina o mare mulțime de popor, ca a minune, la un fecior despre care se dicea că scie face minuni mai alt cum ca Domnul Christos.

«*Sfânta Ana*, auzind de vestea acésta, s'a dus și ea ca să vadă pe feciorul făcător de minuni. Ajungând la el acasă, și-a spălat picioarele înainte de a intra în casă, după cum erà datina pe acolo, și cu smerenie s'a apropiat de el, rugându-l ca să facă dintr'un rug uscat unul verde și înflorit.

«Feciorul acela însă, nesciind face nici o minune, s'a mânia pe *St. Ana* și a dat-o pe ușă afară, batjocorind-o înaintea tuturor celor ce se aflaū acolo.

«*St. Ana* însă nu a ȃis nimica, fără ingenunchind înaintea casei, unde locuia el, a început a-l blestemă. Și pe când își împreună mânilé spre a le înălțá în sus către Dumnezeu,

(1) Dat. Rom. din Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Inelariul* sau *Fluturul inelat* se numesce ast-fel, fiind-că el își învélue ouéle într'un tort în formă de inel în vârful *surceilor* tineri de la pomi, de unde es apoi primăvara tot atâtea omiți, cari rod frunzele pomilor.»

vede că-î lipsesce inelul ce l-a fost moștenit de la scumpă maica-sa.

«Atunci s'a priceput *St. Ană*, că ea n'a avut de lucru cu un făcător de minuni, ci cu un mare meșter de tâlhării, că ea, numai după ce a vădut că-î lipsesce inelul, a băgat de sémă, că numai el, luând-o de mână și scoțând-o cu puterea pe ușă afară, i-a scos inelul din deget.

«Supărată de acéastă pățanie, a început a se rugă lui Dumnezeu, să-l prefacă, spre pedépsă, în inel, ca să se sature de a mai face tâlhării, precum a făcut mai înainte.

«Rugăciunea *St. Ane* se auđi la cer, că pe când își sfârși ea rugăciunea, spre mirarea tuturor celor din casă, el se făcuse nevădut, prefăcându-se într'un inel mic și sgrăbunțos, care s'a înfășurat în jurul unei crenguțe de pe un pomișor ce eră înaintea casei lui.

«Din acest inel au eșit apoi mai târđiú o mulțime de omidă și din fie-care omidă câte un fluturaș micuț, spre mirarea și minunarea tuturor celor de față.

«Iar *St. Ana*, vădënd minunea și puterea lui Dumnezeu, le-a đis :

— «Nici odată să nu vă lăudați că sciți face mai mult ca Dumnezeu, căci Dumnezeu în o minută pe toți vă pöte preface în cele mai nemernice vietăți!

«Și de atunci se crede că se trage *Inelariul* sau *Fluturul inelat*» (1).

Femeiușca acestui fluture lipesce oușele sale în luna lui Iulie în forma unui inel sau a unei veriguțe în prejurul tinerilor rămurele ale pomilor și arborilor, cari se țin apoi peste tötă érna viitoare așa de tare de rămurelele, unde sunt prinse, încât că nici néua nici plóia nu le pöte deslipi și nimic.

Inelele sau veriguța acésta de ouș ale *Inelariului* o numesce poporul român din Bucovina în genere *Stupitul cucului*. În unele comune din Bucovina însă, precum de exemplu în Budeniț, distr. Storojinețului, și în Vicovul-de-jos, distr. Rădăuțului, se mai numesce încă și *Mărgica cucului* (2),

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dict. de Marióra Dutcă și Sidor Calancea.

iar în Calafindesci, distr. Siretului: *Glasul cucului*(1), în Moldova: *Stupitul cucului*(2), iar în Țera-Românească : *Somn* și *Somnișor* (3).

Despre acest mic inel saŭ veriguță de ouă, ascunsă de ochii lumii printre frunzele pomilor și ale arborilor, orî și cât de neînsemnată și nebăgată în sémă ni s'ar păré nouă, există la poporul român un șir de datine și credințe fórte caracteristice, pe cari numai un ignorant ar puté să le trecă cu vederea.

Iacă ce crede și ce ne istorisescé poporul nostru despre acéstă veriguță :

Când începe a inspică orzul, atunci apucă *Cucul* câte un grăunte, două de orz și le mănâncă. După acésta, puindu-se pe o créngă și începënd a cântă i se face răă, și nu apucă a sfârși de cântat și îndată varsă. *Věrsătura* acésta, care se prinde apoi de rămușorul pe care a cântat cucul, se numescé *Stupitul cucului*.

Și fiind-că amăsurat credinței populare, după ce varsă cucul, îndată răgușescé și i se légă limba, de nu póte mai mult cântă, se mai numescé acest stupit saŭ věrsătură încă și *Glasul cucului*(4).

Alții iarăși spun că pe crénga, unde cântă cucul, tot-deauna stupescé și din stupitul acesta se face apoi o veriguță, care se numescé *Stupitul cucului*. Unde nu cântă cucul, acolo nu se face acest stupit(5).

(1) Dict. de George Șerban, agricultor.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13 : «*Stupitul cucului* (Moldova) se numescé ouăle de *Gastropacha neustria* și *Bombyx neustria*.»

(3) Idem de eadem, p. 13 : «În județul Prahova se mai numesc *Somn*.;— S. P. Radinan, *Insecte vătămătóre arborilor roditorî*, publ. în *Agrarul*, an. I, Bucuresci 1900, No. 12, p. 145 ;—com. de S. Sa T. Bălășel: «Unele omiđi își depun sémînța în formă de inel în jurul ramurilor. Aceste inele se numesc *Somnișorî*, sing. *Somnișor*. Acești *Somnișorî* sătenii îi pórtă legați la cheotórea cămășii, ca să nu le vie somn điuă, când aŭ zor de muncă.» — Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 109 : «*Stupitul cucului*, *Glasul cucului* se numescé ouăle de *Gastropacha neustria* și *Bombyx neustria*; în jud. Prahova se numescé *Somn*.»

(4) Cred. Rom. din Calafindesci, dict. de G. Șerban.

(5) Cred. Rom. din ținutul Dornei, com. de d-l Petru Ursul; — și a celor din Siret;—cf. Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 109 : «Când stupescé cucul pe ramuri, se sleeascé un inel peștriș.»

Și iarăși alții dic că cuculu, când începe întâia oră a cântă primăvara, îi ese o mărgică din gură, și mărgica aceea se prinde apoi de rămurelele pomilor în formă de verigă, care se numesce apoi *Mărgica cucului* (1).

Ce se atinge, în fine, de numirea *Somn* sau *Somnișor* să vie de acolo, că oușele *Inelariului*, cari s'aũ depus în luna lui Iulie în formă de inel pe rămurelele cele tinere de pomi, staũ peste tótă vara și erna până la începutul primăverii viitoare într'un fel de amortelă sau somn, și abiã după ce se desprimăvărăzã, încep a se cloci și a eși omișile dintr'insele (2).

Cu *Stupitul cucului* fac Românele din Bucovina și cele din Țera-Românească pe dragoste. Însã mai ales fetele cele mari se duc și caută stupitul acesta printre rămurelele unde aũ văduț că a cântat cucul și după ce-l află, îl strîng și cumpărând apoi *argint-viũ*, pun argintul și cu stupitul într'o penișã de gâscă sau și de găinã, astupă bine penișã cu cêrã și apoi așa îl pörtã în brãu, anume ca să fie iubite și căutate, cum iubesce și caută fie-care om ca să audă cucul cântând, ca să fie și ele iubite de toți, precum e cucul și cum nu stã *argintul-cel-viũ* într'un loc, așa și feciorii să nu-și afle stare și alinare umblând după dînsele (3).

Unele fete îl înșirã printre mărgele și-l pörtã apoi la grumaz sau și în brãu, așa cum l-aũ luat de pe rămurica unde l-aũ aflat. Iar când întîmpinã pe aleșii lor, pe feciorii cari le sunt dragi, suflã prin *Stupitul cucului* asupra lor și dic:

— «Cum e cucul drag la tótă lumea și se bucurã când îl aude cântând și-l vede sburând, așa să-ți fiũ și eũ dragã

(1) Cred. Rom. din Budeniș, dict. de Mariõra Duceã.

(2) S. P. Radian, *Insecte vãlãmãtõre arborilor roditorõ*, publ. în țiar. cit., p. 145: «Fluturile numit lat. Bombyx neustria—sbõrã vara, în Iulie și August, pretutindenã, cu deosebire în liveșile de pomi. Femeia fluturului depune oușele în jurul ramurilor subțiri, într'un mod cunoscut, adecã în formă de inele, pe cari sãtenii noștri le numesc *Somn* sau *Somnișor*», din causã că în acêstã stare ele staũ adormite până în primãvarã, când se clocesc;—și pe p. 146: «Sã se culêgã *Somnișor* (brãțãrile de ouș de pe ramuri), sã se sdrobescã și sã se ardã.»

(3) Dat. Rom. din Calafindesoi, dict. de Sofia Frãncu;—Dr. N. Leon, *Istoria naturalã medicalã*, p. 109.

ție și așa să te bucuri și tu când mă vei vedé pe mine, iar fără mine să fii tot supărat și dus pe gânduri!» (1).

O sémă de fete însă, aflând *Stupitul* sau *Mărgica cucului*, îl înșiră lângă crucița de la mărgele sau îl légă de acesta și așa îl pörtă apoi tot-deauna, fiind-că, după cum cred și spun ele, e bun de léc în contra *diochiului*, căci cine îl pörtă acela nici odată *nu se dióche* (2).

Într'o peniță la un loc cu *argint-viú* îl pörtă pe lângă sine nu numai fetele cele mari, ci și o sémă de bărbați, mai ales aceia, cari voesc să ajungă la o cinste mai mare, cari doresc cu tot de-adinsul să fie aleși între *bătrâniș satului*, să fie vornici sau să ajungă la o stare și cinste și mai mare (3).

Iarăși se dice că dacă vei căută *Stupitul cucului* și-l vei rupe cu rămurică cu tot, și cu rămurica acesta vei mână apoi vitele ce voesci să le vinđi, la târg, atunci mare noroc și mult câștig vei avé în ele; le vei vinde cu preț fórte bun. Drept aceea mulți neguțători de vite caută rămurele de acestea cu *Stupitul cucului* și mână cu dinsele vitele la târguri (4).

Când cine-vă pune în légănul unui copil un copil străin, atunci cred și spun Românii din *Téra-Românescă*, jud. Prahova că copilul fură somnul celui dintăiú. Deci, ca să-í revie somnul și să dórmă, i se pune sub perină, la gât sau în fașă, *Somn*, adecă *Stupitul cucului* (5).

(1) Dat. și cred. Rom. din ținutul Dornei, com. de d-l P. Ursul; — a celor din Șcheia, dict. de Gavr. Berariú: «Fetele pun *Stupitul cucului* la mărgele și-l pörtă la gât;» — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «Fetele pörtă *Stupitul cucului*, care se face din *Stupitul cucului*, la mărgele ca un semn frumos. Nu fie-cine însă îl găsește. De aceea se dice că fata sau copila, care îl află, e cu noroc. Unele fete îl légă cu crenguță cu tot la mărgele;» — Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, Cernăuți 1895, No. 23, p. I: «Fetele pörtă între mărgele la grumaz și *Stupitul cucului* și cred că el le va face ca ele să placă și să jóce.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Budeniț, dict. de Marióra Dutcă.

(3) Cred. Rom. din Calafindesci, dict. de S. Frâncu.

(4) Cred. Rom. din Siret.

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13; — Idem, *Câte-vă observațiuni asupra medicinei poporului român*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXXV, București 1901, p. 318.

Tot așa cred și Români din unele părți ale *Transilvaniei*.
Iată ce dic aceștia:

«Inelul *Fluturelui inelat* primăvara pe crengile pomilor de vei află, pune-l la grumazii copilului ce nu poate dormi, că va dormi de aici în colo(1), și mai ales dacă i se va face cu inelul acesta de trei ori cruce la cap și i se va descântă în următorul chip:

Copilul (cutare),
Când s'o născut,
O fost mic,
O fost voinic,
O fost bun
Ca nime-alt cum,
O fost ascultător,
Tăcător.
Ași o plâns,

Mâne iar a plânge,
De nu i-oitū aduce
Mēr inelat.
Dar ași i-am adus
Un mēr cu frunza în sus,
Pe ea un inel pus,
Inel gros,
Să fie (cutare) mai somno-
[ros (2).

Afară de acésta mai există la Români din *Transilvania* încă și următóarele credințe despre *Stupitul cuculuș*.

Inelul *Fluturelui inelat* de-l vei găsi, dă-l la o mamă ce are copil rău, că i se va face bun, dacă îl va lega la mână(3).

Inel de *Fluture inelat* cu soție pe una și aceeași créngă de vei află, vei fi om fără somn în întreg anul acela(4).

Inel de *Fluture inelat* în Postul-mare de vei află, e semn bun (5).

Inel de *Fluture inelat* în Vineria mare de vei află, e semn rău (6).

Dumineca de vei găsi inel de *Fluture inelat*, nu-l luă, că nu e bine (7).

Inel de *Fluture inelat* fără soție de vei află, dă-l la un copil mic, că de nu, te vei face somnoros (8).

Pune inel de *Fluture inelat*, legat cu trei ațe, la mâna

(1) Cred. Rom. din Stupini și Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat. și cred. Rom. din Bărgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Mădaraș.

(4) Cred. Rom. din Veza lângă Blaj.

(5) Cred. Rom. din Fărăgău.

(6) Cred. Rom. din Coșocua.

(7) Cred. Rom. din Reghin.

(8) Cred. Rom. din Samșud.

dréptă a copilului, căci nici când nu va furà, ei va fi drept (1).

De-î legà la mâna stângă inel de *Fluture inelat*, copilul se va face hoț (2).

De găsesci un inel de *Fluture inelat*, numără tóte ouăle, și de vor fi cu soție, e semn că peste an vei fi sănătos, iar de vor fi fără soț, vei fi nesănătos (3).

Când găsesci inel de *Fluture inelat* pe o créngă din spre miadă-nópte a pomului, e semn că are să fie érnă móle (4).

Și în fine:

Când veđi *Fluture inelat*, e semn că are să fie vreme bună și secetósă (5).

(1) Cred. Rom. din Brețe.

(2) Cred. Rom. din Fîlpiș.

(3) Cred. Rom. din Bataș.

(4) Cred. Rom. din Fărâgău.

(5) Cred. Rom. din Socol. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

BOHOCIUL.

(*Mamestra brassicae* L.)

Bohociul, pl. *Bohoci*, numit și *Buhă de curechiu*, e un fluturaș de noapte de mărime mijlocie, cu ochii scoși ce-vă afară din cap, trupul acoperit cu perișori lungi și deși, cu spinarea ridicată în sus, cu aripile de dinainte întunecaturii și împetritate cu roșu, iar cele de dinapoî tulburii-sure, pe cari, când stă locului, le lasă în jos, ast-fel că sémână unui acoperemînt.

Fluturașul acesta se arată în lunile Maiu, Iunie și August de pe la înserate și până cam către miezul nopții, și nu odată când e lumină în casă și ferestile sunt deschise, intră și prin case, unde prinde apoî a sbură în colo și în cöce în prejurul luminii și a lampei(1).

Românii din unele părți ale *Bucovinei* însă cred și ȕic că *Bohociul* nu e un fluture ca toți fluturii de noapte, ci el e sufletul morților de curând repausați. De aceea se mai numesce el apoî încă și *Suflet*, *Sufletul mortului* și *Sufletul morților*.

Și fiind-că el e sufletul celor de curând repausați, de aceea nici nu e bine de prins și de omorît(2).

Poporul român din *Tăra-Românească* din contră crede că toate sufletele curate, și cu deosebire ale copiilor mici, fără păcate, se prefac în *fluturi* pe cea lume. De aici vine apoî

(1) După descrierea Rom. din Putna, dict. de Vasile Văcărean, și a celor din Igesci, dict. de I. Danilescu.

(2) Dat. Rom. din Igesci, dict. de I. Danilescu.

și o țicere relativă la sufletele copiilor morți: «*Asta e un fluture pe lumea ață-laltă.*» Iar între multe alte vorbe de mângâiere, ce se adresază părinților celor ce-și plâng copiii morți, e și acesta: «*Taci N. nu mă plânge, că copilul d-tale e fluture pe ceea lume!*» (1).

Larva acestui fluturaș, rotundă și de coloare verde, trăesece pe diferite legume și cu deosebire pe curechiu și se numesce de Româniî din Banat: *Verdeț* (2), iar în alte părți *Verdete* (3).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Hasdeu, *Etyrn. Magn.*, t. I, p. 763: «Dintre viermî, poporul de aci cunôsce: rîna, *moletete*, un vierme mic galben; *verdețul*, care se ascunde în pămînt lângă rădăcina curechiului și-l rîde; *albul* care trăesece din sucule lennelor tăiate și al legumelor și strică crumpii.»

(3) Idem de eadem, loc. cit. ; — cf. și G. P. Salvin, *Superstiții din jud. Covurluii*, publ. în *Ședetőrea*, an. II, Fălticenî 1892, p. 195. «Când li vedē vr'un fluturaș prin casă, să nu-l omori, că-î sufletul vre-unui copil ce țî-a murit ;» — iar d-l Th. A. Bogdan îmi împărtăsesce : «*Fluturiî sunt născuți din lacrimile Precistei. Cine omōră fluturiî, înveselesce inîma Maiceî Precistei. Când vedē fluturiî cu soție, e semn bun (Bistrița).*»

STRIGOIEȘUL.

(*Botys margaritalis* Tr.)

Sub numirea *Strigoieș* înțeleg Românii din *Bucovina* mai pe toți *fluturașii* sau *flutureii* cei mici de noapte, cari se strâng în prejurul luminilor sau al lampelor și, învârtindu-se pe lângă dinsele, nu odată le sting (1). În deosebire însă înțeleg ei sub *Strigoieș* fluturașul numit lat. *Botys margaritalis* Tr. sau *Orobena extimalis* Sc.

Ce se atinge de originea *Strigoieșului*, se crede că el e făcut din ómenii cei repausați, cari au fost și au murit ca *strigoii* sau *strigóice*. Cu alte cuvinte că *Strigoieșii* sunt sufletele strigoilor prefăcute în chip de fluturași, și ca atari sbóră apoi nóptea nu numai pe afară, ci și prin casele ómenilor, căutând a le face acestora, după împrejurări, bine sau rău (2).

Așa dacă un *Strigoieș*, intrând în vre-o casă, sbóră în prejurul unei lumini sau lampe, fără ca să o stingă, e semn a bine (3), iar când o stinge e semn a rău, a pagubă (4).

De multe ori însă *Strigoieșul* nu se mulțumesc numai cu atâta că sbóră prin casele ómenilor, ci el nu odată năzues-

(1) După spusa Rom. din Reusenii, com. de Vas. Pop.

(2) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(3) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, Cernăuți, 1894, No. 99, p. 2: «Se crede că dacă sbóră sêra nisce *fluturași* în prejurul luminii, este semn a bine.»

(4) Cred. Rom. din Litenii, com. de Dim. Marmeliuc, stud. gimn.: «Se crede că dacă un *Fluture de lumină* stinge lumina, se apropie o pagubă.»

ce neconținut și la ochii acestora ca să-și atingă cu aripile și a-și face prin aceasta ca să-și pierdă vederile (1).

Și oamenii, cari nu sunt destul de precauți, cari nu se știu feri de atingerea *Strigoieșilor*, sau chiar se încumetă de a prinde atare *Strigoieș* sau și alt fluture cu mâna și apoi a da cu acesta pe la ochi, acela trebuie mai de vreme sau mai târziu să chiorască sau chiar să orbescă (2).

Românii din unele părți ale *Moldovei* spun că fluturii, cari se adună în jurul luminii, vin să fure focul. Cu fluturii aceștia fac babele de dragoste fetelor, cari nu le ieaș nimenia la horă; li se dă adecă să bea *scamă* (solzi) de fluturii de aceștia în rachiū, fără ca să scie (3).

Strigoieșii se arată de cum inserază și până cam către miezul nopții sau, mai bine dis, până la *Cântătorii*. După miezul nopții însă sau după ce au cântat cocoșii întâia oră nu se arată mai mult, ci ei se fac atunci nevăduți ca și adevărații *Strigoii*, astfel că numai ce te trezești că nu-ți vești mai mult (4).

În fine trebuie să mai amintesc și aceea că *Strigoieșul* se mai numește în unele părți din *Bucovina* încă și *Fluture de lumină* (5) și *Cură în foc* (6), și se crede că el ar fi trimis de către atari oameni răi, anume ca să facă altora rău (7).

(1) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(2) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic; — Dim. Dan, *Cred. pop. Bucovinene*, publ. în țiar cit., No. 30, p. 2: «Se crede că nu e bine a luă fluturii în mână, căci intrând colbul aripilor lor cui-vă în ochi, acela va chiori.

(3) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 88.

(4) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(5) Dat. Rom. din Liteni, com. de Dim. Marmeliuc: «*Fluturașul* cel mic, care umblă noptea prin casă, se cheme *Fluture de lumină*.»

(6) Dat. Rom. din Putna, dict. de El. Bicu și Michaiu Fruntaș, agricultori.

(7) Cred. Rom. din Putna, dict. de El. Bicu și M. Fruntaș.

GĂSELNIȚA.

(*Achroia alveolaria* sau *Galleria melonella* L.)

Precum fie-care vietate, așa și *Albinele* au o mulțime de dușmani, dintre cari unii sunt mai mari, mai tari și mai periculoși, iar alții mai mici, mai slabi, și prin urmare și mai puțin periculoși.

Unul din mulțimea acestor dușmani e și *Găselnița*, pl. *Găselniță* (1), numită încă și *Molia albinelor* sau *Molia de albine*.

Găselnița e un fluturel mic de noapte care, de cum se desprimăvăreză și până târziu toamna, sboră numai seara prin stupine sau prisăci, unde face foarte multă neplăcere atât albinelor, cât și prisăcarilor, iar ziua stă lipit de pereții din afară ai stupilor sau de-asupra acestora.

Femeiușca acestui fluturel, care e ce-vă mai mare și mai grosă decât bărbătușul și mai închisă la coloră decât acesta, își depune oușele sale prin crăpăturile și cotiturile știubeielor sau ale coșnițelor.

Din oușele acestea, cari se clocesc în trei zile, după nouă zile es larvele, numite în unele părți din Țera-Românească *Careți* (2), iar după zece zile fluturi. După ce au eșit *Ca-*

(1) La Români din Meglenia, după cum îmi scrie d-l Per. Papahagi, cuv. *Găselniță* e sinonim cu cuv. *omidă*. Veți de același, *Megleno-Românii*, p. 82.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Caretele*, pl. *Careți*, este un vierme, care tîcă fagurii și îi umple cu un fel de mătase a lor. Din el se nasce un fel de fluture mic și alb, care se împrăștie prin stup și depunân-

reși din ouă, îndată se și furișează în năuntrul știubeielor, și acolo se încuibază apoi în sfărmăturile de sub părțile știubeielor. Mai târziu se suie la faguri și prind a-i råde și pe aceștia și a face printre dinșii un fel de gogoși asemenea cu ale *Gândacilor de mătase* și țesături întocmai ca cele de paingân, prin cari prind apoi albinele ce voesc să-și scotă afară.

Albinele, vedând că nu-și pot da afară nici a ține curățenie, părăsesc stupul și, sau se duc în alți stupi, sau se pierd.

Prisăcarii sau stuparii, dând de fluturașii aceștia și de *Careșii* lor și voind să se mântuască de dinșii până ce nu e încă târziu, căci ei se înmulțesc foarte tare și devin din ce în ce tot mai periculoși, trebuie să fie în tot-deauna stupii puternici și cu regine tinere și să-și curățescă tot din două în două săptămâni spre a-și pute nimicî cât se poate mai repede.

Găselnițele sunt periculoase mai mult primăvara până în Aprilie, și apoi în August și Septemvrie (1).

du-și ouăle acolo, în scurt timp stupul este invadat de *Careși* și *albinele* nu mai pot lupta contra lor, se descuragază și pier, iar stupul este cu totul și tot nimicî de acești *Careși*, cari se înmulțesc într'un mod îngrozitor.»

(1) Cf. Grigore Predescu, *Dușmanii albinelor*, publ. în *Albina*, an. II, București 1898, p. 394; — *Amicul progresului român*, an. X, București 1903, No. 33 (159), p. 33; — și I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1886, p. 28.

MOLIA MERELOR.

(*Carpocapsa pomonella* L.)

Molia merelor e un fluturaș mic și frumușel. Aripile de dinainte-î sunt albăstrii-sure, de-acurmezișul cu mai multe dungă subțirele și de colóre cafenie, iar spre capete cu câte o pată mare în forma ochiului și strălucitoare ca aurul. Aripile dindărăt sunt mai tot atât de mari și au numai o singură colóre roșiatică-castanie.

Femeiușca acestui fluturaș, care sbóră în luna lui Maiu, își depune oușele sale pe fructele cele tinere ale merilor și ale perilor.

Omidușele, cari es după 8—10 zile din aceste oușe, fac o bortică foarte mică în mărul său para pe care se află, întră după aceea printr'însa în interiorul fructului ast-fel bortit și acolo trăesc apoi până tómnă. Sosind tómnă, es din merele său perele, în cari au petrecut până atunci și pe cari le-au mâncat, mai cu sémă în prejurul simburilor, și se prefac în nimfe într'o țesătură albie printre crăpăturile scórței pomilor său și în cămările în cari se păstréză pómele.

Adese-orî însă metamorfosa acésta se sfârșesc încă vara și atunci se nasce un al doilea rând de fluturî, ale căror larve strică apoi și merelor și perelor celor mari.

Despre aceste larve foarte stricăcióse, numite pretutindenî *Viermă de mere* sing. *Vierme de mere*, există la Români din Transilvania, com. Felfalău, următoarea legendă :

«Înainte de a veni *Dumnezeu* pe pămînt, erau o mulțime de ómenî, cari de cari mai isteți, prefăcându-se prin ajutorul *Diavolului*, sub a căruî ocârmuire trăiau.

«Acești oameni puneau rămasag, că se vor preface în mătă saună câne, și așa și făceau, căci *Dracul* le ajută, plăcându-i foarte mult de oamenii lui cei iscușiți.

«Cei ce-i vedeau, credeaă că ei is Dumneșeu și li se închinaă lor, aducându-le câte și mai câte daruri.

«*Diavolul*, vâdându-le toate acestea, eră cât pe aici să-și sară din piele, creșdând că toate poporele vor uită de *Dumneșeu* și se vor închină omenilor săi.

«Și așa eră să se și întimple.

«*Dumneșeu* însă, care le vedeă toate șarlataniile, până la o vreme a stat și s'a uitat la ei, ca să vadă slăbiciunea omenilor. Dar mai pe urmă s'a hotărît ca să se scobore jos la ei, căci a vâșut că, dâșu! să stai numai cu mânila în sin nu e bine.

«Deci scoborîndu-se jos între cei-lalți muritorî, umblă și El alătura cu ei, de la un iscusit la altul, ca să le vadă faptele.

«După ce umblă el pe rând pe la toți, le șise în urmă să se stringă cu toți la un loc și să facă minuni pe întrecute, că celuia ce i-a face minunea cea mai mare, i-a da un sac de aur.

«Aușind *iscușiți* de făgăduința acêsta, s'aă adunat a minune într'o șură mare, care eră de jur împrejur înconjurată cu tot felul de meri.

«*Dumneșeu*, care încă sosise în mijlocul lor, dându-le de șire că pot să-și începă lucrurile, ei începură a face, după cum le eră obiceiul, câte și mai câte.

«După ce aă făcut acuma toate câte le-aă știut, a șis *Dumneșeu* ca să-i facă și un măr de cele de pe meri.

«Ei însă nu aă putut.

«Pentru acêsta *Dumneșeu* a sloboșit un trăsnet în mijlocul lor.

«Ei atunci, de frică, cu toți s'aă ascuns în merele de pe meri din prejurul șurei, în cari se aflau, și acolo aă rămas până în ziua de aș, prefăcuți în *Viermî de mere*, și de atunci o sêmă de mere sunt *viermânose*.»

Afară de legenda acêsta mai există, tot la Români din *Transilvania*, încă și următorele credințe și datine despre *Viermî de mere*.

Viermii de mere sunt blestemul lui Dumnezeu (1).

Cine găsește *Vierme de mere* și, scuipând peste el, îl aruncă, acela scuipă pe *Dracul* între ochi (2).

Vierme de mere pe crengi de veii găsi, e semn că mărul acela o să se usuze (3).

Cine vrea ca să nu aibă *Viermii de mere* în merele din grădina sa, acela să ia pucioasă și s'o aprindă în mijlocul grădinei în ziua de Paști (4).

Cine găsește *Viermii de mere* și-i aruncă în foc, acela a aruncat pe *sluga diavolului* (5).

În fine cine vrea să nu aibă *Viermii de mere* în grădina sa, acela, când înfloresc merii, să țină:

O plecat huia
Haudrahuia
Și-o găsit pe huia
Handrahuia.
Eă încă am pornit
Și l-am găsit,
Și încă am plecat
Și l-am aflat
În vârful de măr,
În vârful de păr (6),
Pe un măr suit
Tot lucrând,

Tot piscuind
Și mere mâncând,
Mere sfiederind.
Eă reu m'am supărat,
De coddă l-am luat,
Așă, așă,
Și'n foc l-am țipat
Ca să peie,
Să răspeie
Ca fumu
Cu care îl afumu! (7)

Pe când rostesc cuvintele acestea ale descântecului, afumă un măr viermănos și în același timp îl sdrobesce, de nici urmă nu-î mai rămâne. Iar când ține «așă, așă», atunci ia câte o bucată și o țipă (aruncă) în foc (8).

Românii din *Țera-Românească*, voind a scăpa nu numai de *Viermii de mere* și pere, ci și de alți viermi, cari strică po-

(1) Cred. Rom. din Gurghiu.

(2) Cred. Rom. din Hodac.

(3) Cred. Rom. din Fărăgău.

(4) Cred. Rom. din Felfalău.

(5) Cred. Rom. din Ibănesci.

(6) Descântecul acesta se poate descântă și la *Viermii de pere*.

(7) Dat. Rom. din Ibănesci.

(8) Atât legenda, cât și toate credințele și datinele din acest articol mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

metelor, legumelor și pâinei celei albe, aș dătină de a ține *Țiua Viermilor* sau *Marția Viermilor*, care cade tot-deauna în Marția din săptămâna întâia a Postului-mare.

În această ȝi, după credința lor, nu e bine să lucrezi nimic în casă sau în grădină, de ore-ce, dacă vei lucra, peste vară vei avé *viermî* prin casă și prin grădină, cari îți vor aduce mari stricăciuni la pomii și la legume. Din contră, în această ȝi, e bine să dai de pomană o turtă și alte bucate, ca să fie *Viermilor*. Dacă faci așa, apoi peste vară n'ai habar de viermî, nu-ți vor face nici o vătămăre.

Mai departe, spun Românii din *Țera-Românească*, că dacă vrei să aperi grădinele și țérinele de viermî, e bine să înfigi în mijlocul lor o furcă și un fus de tors, sau să îngropi în mijlocul lor un ou roșu, cu care ai fost la biserică în ȝiua de Pasci (1).

(1) Com. de S. Sa pâr. T. Bălășel.

M O L I A.

(*Tinea pellionella* L.)

Sub numirea *Molie*, la Români din Meglenia: *Moletii* (1), iară la cei din Macedonia: *Molță*, *Mulțiiță* și *Mulțică* (2), înțeleg Români de pretutindenă mai multe specii de fluturași mici, cari se țin de una și aceeași familie și ale căror larve, numite asemenea *Molii*, rod blănurile, covorele, materiile de lână și de pěr, penele și animalele împăiate (3).

Pe lângă numirea generică de *Molie* însă, ce li se dă tuturor fluturașilor acestora, poporul le mai dă încă și câte o numire specială, parte după făptura corpului său colórea aripilor și parte după obiectele în cari petrec și din cari se nutresc larvele lor, și anume :

Molia subfirieă, *Molia de straiie*, *Molia straielor*, *Molia de lână*, *Molia de cojóce* și *Molia de piele* (4), lat. *Tinea pellionella* L.

Molia vinătă (5), lat. *Tinea tapetiella* L.

(1) Per. Papahagi, *Megleno-Români*, p. 95.

(2) Com. de d-l Per. Papahagi.

(3) Cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, în *Enciclopedia română*, vol. III, p. 315; și în *Calendarul Minervei* pe an. 1899, Bucuresci p. 122; — com. de S. Sa pěr. T. Bălășel : «*Molia* e o insectă, care se incuibză prin lățile cu haine și róde tóte hainele, dacă nu se bagă de sémă»; — și de d-l El. Pop : «*Molia* strică hainele.»

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de d-l T. Ionesi; — și a celor din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(5) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul.

Molia de pene, Molia de pěr (1), lat. *Tinea* sau *Tineola biseliella* Zll. și *crinella* Tr.

Afară de aceste trei specii de fluturași, ale căror larve, numite *Molii*, se nutresc din materiile amintite mai sus, mai este încă unul cam de aceeași mărime, care se ține asemenea de familia celui de mai sus, și care se numește: *Molie de pâne, Molie de bucate, Molia bucatelor, Gârgărișă și Gârgărișă de bucate* (2), lat. *Tinea granella* L.

Larva acestui fluturaș, numită *Gârgărișă și Gârgărișă albă*, spre deosebire de *Gârgărișă neagră*, lat. *Calandra granaria* L., se nutrește numai cu grăunțe de grâu și de secară pre cari, intrând în ele prin nisce borticele făcute de dînsa, le adună pe încetul la un loc și apoi, înconjurând grămăgióra de grăunțe adunată cu un fel de țesătură sau păingăniș, o mănâncă (3).

Fiind larvele tuturor fluturașilor acestora foarte stricăciose și dăunăciose, de aceea Românii de pretutindenii întrebuințază spre depărtarea și stărpirea lor felurite mijloce.

(1) Usitat în mai multe comune din Bucovina.

(2) *Cărțile săténului român*, an. XI, cartea X, Blaj 1886, p. 157: «*Gârgărișă* este o insectă de nēm̃ul fluturilor de nōp̃te și adecă de felul fluturilor mici, cu aripile dinainte înguste și lungi, de colōre sure mohorite și negriciose, iar aripile dindărăt sunt simple mohorite. Pe cât este de mică această *Molie*, pe atât de stricăciosă este grănarelor. Fluturile abōră în Maiū, Iunie și Iulie și femeiușca își așeză ouele pe grăunțele de secară și grâu. Omidușele tinere, cari es din ouē, intră în grăunțele prin borticele ce inșe-și le fac, adună pe încet mai multe grăunțele la olaltă cu țesătura lor într'un grunz și le mănâncă»; — *Fōia poporului*, an. I, Sibiiū 1893, p. 308.

(3) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în op. cit., p. 336: «*Gârgărișă* = *Calandra granaria*; *Tinea granella*, v. *Curculez*»; — *Fōia poporului*, an. I, p. 308: «Prin Maiū sau Iunie se ivesc fluturii *Gârgărișelor albe*. Ei se împerechēză cât ce s'aū ivit și apoi bărbătușii mor, iar femeiușele ouē în curs de două sēptēmăni, mai ales în grăunțele de secară. Din ouē es nisce omiđi mici, cari ciuruesc grăunțele cruciș și curmeziș. Peste nōp̃te omiđile se urcă de-asupra grăunțelor, unde torc un fel de păingăniș alcătuit din numeroșe firicele surii-albe. Pe la sfârșitul lui August aceste omiđi părăsesc grăunțele și ernēză în crăpăturile bărnelor și ale altor lemne. Primăvara, în ajunul căldurii, ele se preschimbă în păpuși și apoi în fluturii. Lăsate fiind în grija sortii, *Gârgărișele negre și albe* pustiesc grănare întregi de bucate.»

Aşa Româniî din *Bucovina* contra celor trei speciî dintâiî pun printre haine perinuţe umplute cu *Sulcină galbenă*, lat. *Melilotus officinalis* Desr. sau frunze de *Hameiû*, lat. *Humulus lupulus* L. şi de *Tutun*, lat. *Nicotiana tabacum* L., căciuliî de *Usturoiû*, lat. *Alium sativum* L., precum şi rămurele de *Pelin*, lat. *Artemisia Absinthium* L., în credinţă că *Moliile*, neputând suferi mirosul cel iute şi neplăcut al acestor plante, fug de dînsul, iar nefugind pier (1).

Tot cam aşa fac şi Româniî din *Moldova*, precum şi cei din *Ţera-Românească*.

«Ca să ferim lucrurile de *Moliî*—scrie d-l Dr. N. Leon,—se fac perinuţe de flóre de *Sulcină* şi se pun între straiе, sau frunze de *Tutun*; *Moliile* fug de mirosul lor» (2).

Iar S. Sa pâr. T. Bălăşel, cu privire la Româniî din *Ţera-Românească*, îmi scrie :

«Ca să gonesci *Moliile* de prin lăđi, puî într'insele *Sulfină* luată din ڟiua de *Sânziene*, sau *foi de Nuc*, luate de la biserică în ڟiua de *Rusalî*, sau *Busuioc* din ڟiua de *Sânt-Ilie*.»

Iar Româniî din *Macedonia*, voind a depărtă *Moliile* de prin haine, pun într'insele frunze de *Tutun* şi de *Iboj* sau, după cum îî spun Bucovineniî, *Boz*, lat. *Sambucus ebulus* L. şi camfură (3).

Pe lângă aceste mijlóce, cele mai multe Românca, voind a împiedecă fluturaşii sus amintiţi de a-şî depune ouşle lor în haine, le scot pe acestea mai adese-orî în decursul anului afară, le întind la sóre ca să se soréscă şi să se svînteze şi apoi, scuturându-le şi periîndu-le bine, le aşézá iarăşî la locul lor, de unde le-au luat (4).

Şi mai cu sémă o fac ele acésta în ajutorul *Sânzienelor*,

(1) Dat. şi cred. Rom. din cele mai multe comune din Bucovina.

(2) *Zoologia medicală*, p. 12—13.

(3) Com. de d-l Per. Papabagi. Cf. de acelaşî, *Din Literatura pop. a Aromânilor*, p. 312.

(4) Dat. Rom. din cele mai multe părţi ale Bucovinei;—Per. Papabagi. *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 312: «Ca hainele să nu fie mâncate de *Moliî*, să le scuturi, să le expui la aer din săptămână în săptămână sau să le învălescî în pânză de *bumbac*, fiind-că *Molia* nu atacă *bumbacul*.»

24 Iunie, când și fluturașii din cestiune es și sbóră mai tare în toate părțile. Iar după ce le-aū scos și svintat de ajuns, când le aşeză iarăși la locul lor, pun printre dinsele *dumbravnic*, lat. *Melitis melissophyllum* L., care se face la loc. curat și care *amirósă* (amirósă) frumos, anume ca și ele să aninóse frumos și tot de-odată ca *Moliile* să fugă de mirosul acestei plante (1).

Ce se atinge de fluturașul din urmă și de larva lui, se întrebuintează aceleași mijlóce, cari se întrebuintează și contra *Gărgăriței*, lat. *Calandra granaria*.

În fine mai amintesc și aceea că Româniî din *Bucovina*, când le plac glumele saū nebuniile cui-vă, dic: *Mâncă-te-ar moliile, că posnaș saū ajuns de cap mai ești!*

Iar un proverb, în care figurează cuvintul *Molie*, sună precum urmază:

L-a băgat mumă-sa în ladă și l-aū mâncat Moliile—

și se aplică celor urîți și ciupiți de vörsat, precum și celor ce de mică aū fost corcoliți saū alintați de părinții lor (2). Și:

A fi ros de Molii,

adecă a fi stricat, găurit, a fi stricat de vörsat (3).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(2) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 555.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

STRELICIUL.

Streliciul, pl. *Strelici*, e un fluturaș micuț de séră, cu muștețele învârtite, plin de puf și de colóre vinetă care, cum vede că e lumină în vre-o casă, îndată intră în năuntru și prinde a sbură ca un vârtej în prejurul luminii.

Dacă îl prinđi cu mânilé lasă un fel de pulbere pe degete. Și dacă puî degetele cu pulberea acésta la ochi, astfel că pôte să intre într'inșii, atunci, după cum cred și spun cei mai mulți Români din *Bucovina*, mai de vreme saũ mai târđiũ orbesci. Iar dacă puî pulberea de pe dînsul pe piele, atunci pielea se umflă, se roșesece, și se fac pe dînsa un fel de petițe ca *blânda*, cari se numesc, ca și fluturașul a cărui pulbere le-a produs, *strelici* (1) saũ și *sterlici* (2).

Strelici saũ *Sterlici*, adecă petițele acestea, cari se fac mai cu sémă pe mâni și pe picioare, sunt dintru început de colóre roșie, iar mai pe urmă se învineșesc.

Petițele numite *Strelici*, le capetă mai cu sémă ómenii cei fórte greũ bolnavi, cari se află în agonia morții, și dacă aũ început a se învineși, atunci se đice că bolnavul respectiv a *capetat strelici de mórte*, fiind-că *strelici* sunt semnul cel mai sigur de mórte (3).

Din cauza acésta apoi fie-care Român, prinđend vre-un *Streliciu*, se feresce ca de para focului să nu atingă cu pulberea de pe dînsul ochii saũ pielea de pe mâni orĩ picioare, ca nu cum-vă, atingend ochii, să orbescă, iar mânilé și picioarele atingendu-le să *capete strelici de mórte* (4).

(1) După credința și spusa Rom. din Putna, dict. de V. Văcărean.

(2) Dat. Rom. din Siret, com. de soția mea Leontina.

(3) După credința și spusa Rom. din Putna, dict. de V. Văcărean; — cf. S. Fl. Marian, *Immormintarea la Români*, p. 3.

(4) Dict. de V. Văcărean.

C O T A R I U L.

Cotariul este un fel de viermuș sau mai bine zis o omidă lunguleță și suptire, de coloré cenușie. El are picioré numai la cele două extremități ale corpului, adecă la cap și la codă. De aceea el nu umblă târîndu-se ca cele-lalte omidă, ci își indoesce corpul în sus și aduce codă lângă cap și imediat după acésta capul face un salt înainte și codă iar alt salt lângă cap, așa că mersul lui séménă pare că ar da cu pasul său cu cotul, pare că ar tot măsură ce-vă, din care causă poporul i-a și pus apoi numele *Cotariu*.

De la mersul acéstei omidă s'a născut cu timpul și următórea đicere:

A merge ca un Cotariu.

Se đice despre cel ce merge pășînd rar și gânditor, pare că őr merge măsurând pămîntul (1).

(i) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel

ARIPA GÂSCEI.

(*Pterophorus pentadactylus* L.)

Pe lângă fluturii și fluturașii, ale căror aripi sunt compacte, se mai află încă un fel de fluturași mici, ale căror aripi sunt despicate în mai multe părți în forma unor penişore de gâscă.

Unul dintre acești fluturași, cari se numără la *Molii*, e și *Aripa gâscei*, numit ast-fel pentru că aripile sale sêmăuă penelor unei gâsce (1).

Aripa gâscei e un fluturaș frumușel și alb ca omëtul, care se arată mai ales în decursul lunii lui Iunie și Iulie. Aripile sale cele de dinainte sunt despicate în două, iar cele dindărăt în trei părți în forma unor penițe de gâscă.

Larva saă omida acestui fluturaș trăește pe *Holbură*, lat. *Convolvulus arvensis* L. și pe *Cupa-vaci*, lat. *Convolvulus sepium* L., precum și pe alte plante.

(1) Dat. Rom, din Salcea, jud. Botoșani, în Moldova.

ȚÂNȚARUL.

(*Culex pipiens* L.)

Sub cuv. *Țânțar* înțeleg Românii mai multe familii de insecte din ordinea Dipterelor, adecă a celor câte cu o pereche de aripi, al căror corp și picioare sunt foarte lungi și subțiri, aripile înguste și străveșii, iar fliscul său râtul cu care sug nu numai sucuri de plante, ci foarte adese-orî înghimpă cu dînsul atât pe animale, cât și pe ómenî, sugêndu-le cu o deosebită lăcomie și sângele acestora, e foarte lung și subțire.

Speciile și varietățile acestor familii de insecte sugătoare de sânge cunoscute Românilor după nume, sunt, pe cât am putut eũ până acuma află, următoarele:

Arșița, lat. *Culex annulatus* Fabr., un fel de țânțar, care mușcă pe ómenî vara când se scaldă, și a cărui mușcătură, după cum spun Românii din *Transilvania*, unde e mai cu sémă usitată acéstă numire, e foarte durerósă, adecă *arde tare* (1).

După spusa Românilor din *Bucovina* însă, să-î vie numirea acésta de acolo, pentru că acéstă specie de țânțar sbórá mai ales díua, când e *cea mai mare arșiță*, adecă când *arde* sau *frige sórele* mai tare. Și de óre-ce sbórá și jócă cu mare plăcere pe de-asupra apóii, de aceea și mușcă ea pe ómenii

(1) Hasdeũ, *Magn. Etym.*, t. II, p. 1747; — Idem de eadem, p. 1748: «*Arșița*, insectă sburătoare din ordinea Dipterelor. Cuvîntul se întrebuințeză în Ardél. — «Un fel de muscă, care mușcă pe om vara când se scaldă, se chêmă *Arșiță*»; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 272: «*Arșița*, în Ardél, un insect (muscă) care pișcă pe om când se scaldă»; — com. de d-l Andr. Bârsan, prof. în Brașov: «*Arșițele*, după împărtășirea școlarului I. Mafteiu din Paloș, lângă Cohalm, sunt nisece musculițe, cari se adună vara pe căldură de-asupra ómenilor.»

cară se scaldă. Mușcă ea, ce mușcă pe ómenă, în urma urmelor însă o pătesce, căci sburând fórte aprópe de apă, pescii se aruncă după dinsa, o prind și o mănâncă.

Acest soiú de țânțar e așa de rău, de lacom și nesuferit că, puindu-se pe om și începând a-i suge sângele, nu se dă de fel urnit din loc, până ce nu se satură. Din cauza acesta apoi, când voesci, atunci poți să-l omori (1).

Și tot din cauza acesta se vede că Românií din *Transilvania*, când vor să arate răutatea unei femei, dic că *e rea ca o arșiță* (2).

Țânțarul, fem, *Țânțăróică* (3); la Românií din Meglenia: *Țânțar* (4), iar la cei din Macedonia: *Mâșcońiú* și *Mușcońiú* (5), lat. *Culex pipiens* L.

Larva acestuí țânțar, precum și a *Arsifei*, se numesce de Românií din munții Bucovinei și ai Moldovei, jud. Suceva, *Carabeș* și *Carabete*, pl. *Carabeși* (6), iar nimfa *Lătăuș* (7) și *Lăturaș* (8).

(1) Dict. de G. Onciul, agricultor în Frătăuțul-vechiú.

(2) Hasdeú, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.748.

(3) Sex. Til, *Snóve*, Brașov 1897, p. 17: «Nea Trifu scóte atunci pipa din buzunar, o întórse cu fundul în sus și o loví de câte-vă orí de palma-í crepată de frig. Apoi aruncând scrumul din mână, chiorí odată în pipă, suflă de câte-vă orí în ea și umplénd-o cu tabac, puse un táciune pe ea. Rotogóle de fum începură să se învărte prin aer, carí alungară obrasnicele *Țânțăróice*, carí făcură și mânilé numai de bėșicé.»

(4) Per. N. Papahagi, *Meglenu-Românií*, p. 125.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 312;— com. de d-l Chr. Geagea.

(6) *Șeđtłórea*, an. V, Fálticeni 1899, p. 54: «*Carabeș* = viermi mari ce se fac mai ales în nasul cărlanilor slabi, și în apă clocită.»

(7) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățean: «*Lătăușul* trăesce mai mult unde e apă stătută sau zăcută. Forma trupului sėú e încárligată, iar *mersura* ea e că dá odată sau mai de multe orí în sus, și apoi se lasă iarăși în jos în apă;— a celor din Údesci, com. de George Paranicí, stud. gimn.: «*Lătăușul* e o găzuță, care umblă prin apă;— a celor din Vieovul-de-sus, dict. de T. Ionesi;— și a celor din Moldova, com. Pașcani., dict. de Const. S. Bucan: «*Lătăușul* se află prin topliți și prin părăuțele fântanelor. El e de colóre gri-deschisă sau *bălănuță*, cu picórele *covrigite* pe de-o parte, și când inótă, inótă pe o lature, din care causă se și numesce apoi *Lătăuș*.»

(8) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «*Lăturașul* e un fel de *gázóbă* de apă, care trăesce mai mult la ísvórele cu apă rece. Se află

Românii din Bucovina, prindând mai mulți *Carabeși* de aceștia și puindu-i în unghițe, ca pe râme, prind pesci cu dinșii.

Tot așa fac ei și cu *Lătăuși* sau *Lăturași* (1). Se feresc însă foarte tare de a bé apă, mai ales séra și nóptea, din locurile acelea, unde știu că se află de aceștia, temându-se că dacă vor bé vre-unul, vor face gușă (2). Ba unii sunt de părere că chiar și atunci, când cine-vă bea apă dintr'o cofă, în care se află vre-un *Lătăuș*, acela încă capătă gușă (3).

Țânțarul de stuhărie, un fel de țânțar care trăește numai prin stuhării și care e cu mult mai mare și mai rău decât țânțarul de rând (4).

Țânțarul de pădure, lat. *Anopheles bifurcatus* L., care e mai mic ce-vă decât *Țânțarul de stuhărie*, dar și acesta sugă sânge atât de la vite, cât și de la ómenii, până ce-i bėșică (5).

Țânțarul de baltă (6), lat. *Corethra plumicornis* Fabr.

Bățan, pl. *Bățani* (7), *Bățan* pl. *Bățani* (8) și *Sgriburiciu* fem. *Sgriburice* (9), lat. *Chironomus leucopogon* Meig., un fel de țânțar mic, care tremură din picioare când stă locului.

Bársac, pl. *Bársaci*, numit ast-fel pe Jiú în Tansilvania, iar în alte părți, tot din Transilvania : *Bársac* pl. *Bársaci* (10).

une-orii însă și prin o sémă de fântâni. El umblă prin apă numai *lăturiș*, de-aceea se numește *Lăturaș*»

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi : «*Carabeși* sunt mai mari, iar *Lătăuși* mai mici. Cu *Carabeși* se prind mai multe feluri de pesci, iar *mrenele* și *cleni* se prind numai cu *Lătăuși*».

(2) Cred. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(3) Cred. Rom. din Părâușii, com. de Const. Bădăluță, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iordachi Bran.

(5) Dat. Rom. din Moldova, dict. de Iord. Bran.

(6) Dat. Rom. din Moldova, dict. de Ioan P. Climescu, primar în Burdujeni.

(7) Alexiu Viciu, *Glosariu*, p. 20 ;—*Șeștóra*, an. II, Fálticeni, p. 149.

(8) Com. de d-l Andr. Bársan : «*Bățan* se dice în Vaida-Recea, ținutul Făgărașului, la *Țânțar*. În Boița, lângă Sibii, se pronunță *Bățani*. În Viștea inferióră, com. Făgărașului, după spusa școlarului I. Șandru, se dice *Bățani* la niște musce mari, roșiatice, cari se așeză pe cai.»

(9) Com. de d-l Th. A. Bogdan : «*Sgriburiciu* e o insectă mică care, când stă în loc, tremură».

(10) Com. de d-l Paul Oltean.

Țânțar mic (1), *Țânțar mânântel* (2), *Țânțăraș* (3), *Țânțărel* (4), *Nourăș* și *Nourel* (5), lat. *Chironomus stercorarius* de Geer.

Numirea de *Țânțăraș* și *Țânțărel* a acestui soi de țânțar să-l vie deacolo pentru că el e unul dintre cei mai mici țânțari, câți li-s cunoscuți Românilor, e așa de mic că mai nu-l vești (6). Iar cel de *Nourăș* și *Nourel* îi vine de acolo pentru că nu odată se strîng cu miliónele, mai ales sêra, la olaltă și, formând un fel de sul, cușmă sau stog, sbóră ca un nourăș pe de-asupra capului (7).

Țânțar de câmp (8).

Țóbă, pl. *Țóbe* (9), *Țóbăc*, pl. *Țóbăci* (10), fem. *Țóbăcă*, pl. *Țóbăce* (11), numit ast-fel în Bucovina; în Moldova: *Țóbă* și *Țăbuc*, pl. *Țăbuci* (12), în Transilvania: *Țóbă*, pl.

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul: «*Țânțării mici* se strîng în formă de stog pe de-asupra capului, și se bagă chiar în ochi, și une-orî te mușcă amarnic.»

(2) Dat. Rom. din Carapciú, dict. de Vas. Cărciú.

(3) Numirea acêsta e usitată în mai multe comune din Bucovina, în deosebî însă în Brașca, Badeuș și Carapciú.

(4) Numirea acêsta e usitată în Udesci și Vicovul-de-sus.

(5) Numirea acêsta e usitată în Stupca.

(6) După spusa Rom. din Brașca, dict. de Iacob Popovici.

(7) După spusa Rom. din Stupca.

(8) Com. de Vas. Pop, stud. gimn. și d-l I. P. Climescu.

(9) Numirea acêsta e usitată mai ales în satele Ilișesci, Bălăcena și Arbure.

(10) Dat. Rom. din Ilișesci și Brașca, dict. de Ger. Roșca: «*Țóbăcul* e cel mai mic țânțar, dar și cel mai veninos. Altul mai mic decât dînsul nu se află. El trăesce orî pe unde, dar mai ales pe răchiți și pe sub pomi. Când îl prinđi, nu se alege nimica dintr'însul. Cu tóte acestea însă, când te mușcă, te frige, nu alta»; — tot de acolo, dict. de Anton Popovici: «*Țóbăc*, pl. *Țóbăci*, se numesce țânțarul cel de tot mic, care mai că nici nu-l vești de mic ce-î, și care sbóră mai ales pe la inserate și petrece mai cu sêmă la lunci și prin păduri.»

(11) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Paul Scripcariú: «*Țóbăca* este o specie de Țânțar, care trăesce prin câmp, mai ales prin bahne, și este fôrte supêrăcióasă, fiind-că indată cum începe a inseră, mușcă necontentit pe ómenî, și mușcătura ei ustură fôrte tare.»

(12) *Șeđătorea*, an. III, Fălticeni, p. 90 și 91; — com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Țóbele* sunt nise musculițe mici, cari es numai când îi rēcóre, umbră, și mai ales sêra; umblă însă și nóptea. Ele sunt

Țóbe (1) și *Cibuc*, pl. *Cibuci* (2); iară în Ungaria: *Ciobâc* pl. *Ciobâci* (3).

Acest soiū de țânțar, după cum se póte vedé din notele subliniare, este fórte mic, însă tot odată și fórte supărăcios, din cauza mușcăturilor sale.

Mornișariul (4), fem. *Mornișă* (5), lat. *Ceratopogon puli-*

gróza celor ce mulg vacile, căci umblă mult și pe lângă animale; sunt gróza ciobanilor, a vînătorilor, și cu atât sunt mai supărăcióse, cu cât se bagă în pěrul omului și se încălesc, căci atunci gădelă (mușcă) tare.

(1) Com. de d-l Paul Beșa, învățator în Bârgău: «*Țóba*, pl. *Țóbele*, sunt nisce musculițe mici, cari fac omului multă neliniște, mușcându-l vara la lucrul câmpului, cu deosebire séra și dimineța.»

(2) Al. Viciū, op. cit., p. 25: «*Cibuci*, țânțarii mici (Gurghiū).

(3) Com. de d-l El. Pop: «Sunt țânțari mari, numiți *Ciobâci*, și țânțari mai mici. Aceștia trăese în societate cu miile la olaltă, și necăjesc fórte mult nu numai animalele, ci și pe ómenī, mai ales nóptea.»

(4) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū.

(5) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū: «*Mornișă* se numesce un fel de țânțar fórte mic, care se arată cu miliónele mai ales séra și, puindu-se pe om, mușcă fórte rău. Ea se află prin păduri pe lângă burueni și pe lângă grajduri unde e gunoiă; — tot de acolo, dict. de Ioan Pusdrea: «*Mornișa* e mănântică, adecă mică ca pusderia, mușcă fórte tare, și când se pune pe om nici nu se vede. Ea se bagă, mai ales séra, pe timpul cositului, chiar și în ochi și pișcă rău; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Țânțarii* sunt cei mari, cari cântă și-i auđi, iar *Mornișele* sunt mititele și nu se aud cântând; — tot de acolo, com. de d-l Ioan Nistor, cant. bis.: «Sub *Mornișă* înțeleg Româniī de pe la noi un fel de țânțari mici, cari jócă prin aer peste ți, dar mai ales séra înainte de apunerea sórelui; — a celor din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Mornișa* e țânțarul cel mai mic; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Mornișele* is mănântelute și pișcă fórte tare, când are să fie plóie; — a celor din Galanesci, dict. de George Galan: «*Țânțarii* cei mici, cari sbórá pe de-asupra capului ómenilor, și pe unde se duc ómenī, pe acolo se duc și ei, se numesc *Mornișe*. *Mornișele* pișcă hăt binisor;» — tot de acolo, dict. de Ioan Ungurean și George Cârstean: «*Mornișa* pișcă fórte rău, mai ales séra și anume pe timpul cositului; — a celor din Frătăuțul-noū, dict. de Nic. Rusu: «Unde se pune *Mornișa* se face bēșică ca de urzică, așa pișcă de tare; — a celor din Frătăuțul-vechiū, dict. de G. Onciul: «*Țânțarii*, cari se strîng séra stoluri și mușcă vitele, însă mai ales pe ómenī, se numesc în unele părți din Bucovina *țânțari*, iară în altele *Mornișe*. — Tot *Mornișă* se mai numesce țânțarul acesta și în alte sate din Bucovina, precum în Straja, Crasna, Liteni, Udesci și Budeniț.

carius L., este asemenea un țânțar foarte mic, care mușcă rău. El se numește ast-fel pentru că, după cum spun unii, *mornăește* tare, adică *bănăe*, produce un fel de sunet *bănnn!* care se aude ce-vă mai tare decât cel de *albină* (1).

După alții însă se numește *Mornițariu* și *Morniță* de aceea, pentru că deși este foarte mic, mușcă foarte tare și rău băgându-se chiar și prin straie (2), și atâta ce-l supără pe om, că acesta nu mai scie ce să facă și cum să se apere de dînsul.

De aceea apoi și dicala: «*Pică pe om ca Mornița*», care se aplică unui om, ce molestează din cale afară, și de care nu te poți cu una cu două mîntui ca și de *Morniță* (3).

Despre toți acești țânțari sugători de sânge, câți s'aun înșirat până aici, și mai ales despre *Țânțarul vulgar*, lat. *Culex pipiens*, care e mai răspândit și ca atare mai bine cunoscut, pe când pe cei-lalți poporul foarte adese-ori îi confundă unii cu alții, există la Români din *Transilvania*, com. *Bistrița-cetate*, următoarea legendă:

«Duce că odată Maica Precista povestiă cu *Sórele* despre păcatele lumii acesteia și, între multe altele, povestiră ei și despre fără-de-legile lui *Pic-împărat*, căruia îi eșise vestea pentru nemiloșia lui.

«*Sórele* spuse tot ce văduse, iar *Maica sfîntă*, cântărindu-i păcatele, îl judecă că nu ar fi bun numai de țipat într'o apă fără fund, ca să i se pîrdă urma pentru vecii vecilor.

«Dar nu gătiseră cu judecata, când colo iată că vine și *Pic-împărat* și haid să ieă pe *Maica Precista* de pîr, că dór el eră împărat și nu aveă de cine să se témă, și înjurând câte îi veniaŭ în gură, se luă la sfadă și cu *Sórele*.

«Vrînd *Maica sfîntă* să-i spuie ce-vă cuvinte pentru îndreptare, nu apucă, căci *Pic-împărat* îi astupă gura cu o palmă, pentru ca să nu pótă nimic grăi.

«*Sórele*, vădînd acéstă purtare neomenósă din partea lui, se făcu foc și pară de mînie, îl luă de gât și aruncându-l

(1) După spusa Românilor din Frătăuțul-vechiu, dict. de C. Onciul.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.

(3) Dict. de T. Ionesi din Vicovul-de-sus.

într'o fântână, se înecă, fără a pute dice alta decât : *zi, zi, zi, zi, zi!*

«*Maica sfântă*, fiindu-î milă de el, a vrut să-l scotă afară, dar când colo, în loc de *Pic-împărat*, află numai un *Țânțar* sgriburind de frig sub grînda fântânei. Se vede că Dumneșeu îl pedepsise pentru obrăznicia lui.

«Și *Țânțarul* n'a eșit din ascunșișul lui, decât după ce s'a dus *Sórele*, căci îi eră frică, și . . .-î frică și acum, despre ce ne putem convinge și noi, că *Țânțarii* nu umblă decât numai nóptea, când nu-î vede *Sórele*, cântând și acuma pe de-asupra fântânelor : *zi, zi, zi, zi!*» (1)

O altă legendă despre *Țânțar*, și anume din *Bucovina*, sună precum urmăză :

«Dice că *Dumneșeu*, după ce a făcut tóte vietățile câte se află în lume, le-a chemat într'o ți la sine ca să le spuie ce are fie-care să lucreze în decursul vieții sale și cu ce fel de nutreș are să se nutréscă.

«Tóte vietățile, cum aũ prins de veste că *Dumneșeu* le chemă, îndată aũ și alergat din tóte părțile la dînsul ca să vadă ce le va spune.

«Și *Dumneșeu*, cum s'aũ adunat, fie-căreia i-a spus ce are să lucre și cu ce are să se nutréscă și apoi, binecuvîntându-le, le-a dat drumul să se întórcă de unde aũ venit.

«*Țânțarul* însă, pe unde va fi umblat și ce va fi făcut în restîmpul acesta, nu sciũ, destul atâta că el nu s'a înfășoșat inaintea lui *Dumneșeu* când s'aũ înfășoșat cele-lalte vietăți, ci cu mult mai târșiu.

«Da tu, pe unde mi-ai umblat și ce mi-ai făcut până acuma, de mi-ai venit așa de târșiu? — îl întrebă *Dumneșeu* cam răștit, când îl vėjũ c'a venit așa de târșiu.

«*Țânțarul* începũ a legă teie de curmeie, ba că-î una, ba că-î alta, dar în zadar, căci nu i se încăpũ nici de cum desvinovățirea.

«Ei, și ce vreî acuma? — îl întrebă *Dumneșeu* mai departe, spune-mi de grabă, că n'am când sta mult de vorbă cu tine!

«Apoi dă! — începũ a gângăvi *Țânțarul* — am venit să-mi dai și mie óreși-care dar, precum ai dat și celor-lalte vietăți.

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

«Dar vreî—dise atunci Dumneđeũ—*darul suptului* să-l ai! Acésta să-ți fie nutrețul!

«Și rostind cuvintele acestea îi făcũ semn cu mâna să se întorcă înapoi de a unde a venit.

«*Tânțarul* ce erã să facã?... se întorse supërat înapoi și, voind a trăi și el în rând cu cele-lalte vietățî, a început a suge sucul din o sémã de burueni și copaci și a trăi cu acesta.

«*Tânțãrõiceî* însă nu-î veni nici de cum la socotelã hrana acésta. De aceea a și început ea de la un timp a cincãi pe bãrbatul ei și a-î dice să mERGã din noũ la Dumneđeũ și să cERã altã hranã.

«Nu veđi—dicea ea—cãt de pițigãiat, prizãrit, amãrit și slab te-ai făcut cu hrana ce-ai cãpëtat-o. Încã numai vre-o cãte-vã sEPTãmãni să te mai hrãnesci cu de acéstã hranã, și apoi poți dice lumii: sãnãtate bunã!

«Însã *Tânțarul* nu voi s'o asculte, ci-î dise:—Dacã nu-ți place hrana acésta, apoi despre mine... mergi și cere tu alta, cã eũ nu te opresc. Mie unuia însă dã-mi bunã pace!

«*Tânțãrõica* însă nu, cã dacã nu se duce el, cã e bãrbat, atunci se duce ea, un cap de muere, și o să vadã cã Dumneđeũ i-a împlini dorința!

«Apoi dã!—dise mai departe *Tânțarul*,—dacã ești așa de încređutã în tine, de ce nu te duci singurã, ce-mi bați capul atãta!

«*Tânțãrõica*, foc și parã, cã bãrbatul ei nu vrea s-o asculte, se pornesce și se duce țintã la Dumneđeũ, și cum ajunge începe a i se plãnge și a dice cã ea nu e în stare să trãescã din suculele copacilor, și de aceea îl rógã să-î deã altã hranã mai bunã.

«*Dumneđeũ* se uitã lung la dinsa și apoi o întrEbã:

«Dar bãrbatul tEi ce dice la acésta?

«Ce să dicã?... el nu dice nimica, mãcar cã de cãnd a început a se nutri numai cu suc de burueni și de copaci, s'a făcut așa de pițigãiat și de prizãrit, cã numai umbra a rEMas dintr'însul!

«Dacã-î așa trEba, atunci tu de ađi înainte să sugi sãnge de vite și de om și cu de acesta să te nutresci, iar cãnd

nu-î mai avé de unde să sugî sânge, atunci să pierî. Bărbatul tîu să se nutrască şi cu una şi cu alta.

«Şi de atunci de când a hotărit Dumneşeŭ acésta, *Țânțarul* se nutresce atât cu suc de erburi şi de copaci cât şi cu sânge de vite şi de om. *Țânțăróica* însă numai cu sânge. Iar când n'are de unde sugé sânge, atunci trebuie să piéră, căci n'are alta cu ce să se nutrască » (1).

A treia legendă, din Țera-Românescă, care ne arată cam de când se ivesce *Țânțarul* şi până când trăesce, sună ast-fel:

«În vremea de demult, pe când umblau sfinții pe pămînt, şedeă odată, sub pólele unei păduri la umbră, *Sf. Petrea* de vorbă cu *Sf. Dumitru*.

«*Țânțarul*: bâzzzz! bâzzzz! pe lângă *Sân-Petru*.

«*Sân-Petru* îl intrébă:

«Ce-mî tot dai tărăcole şi mă tot bâzâi p'aci, mă *Țânțarule*?

«Păi ađi ți e điuă, *Sf. Petre*, şi veni să-ți fac un cîntec, póte-mî dai vre-un bacșiș! — răspunse *Țânțarul*.

«*Sf. Dumitru* luă vorba din gura sfîntului *Petru* şi đise *Țânțarului*.

«Apoi dacă ești meșter lăutar, să vii şi la điuă mea să-mî cînti!

«*Țânțarul* muie glasul şi răspunse sfîntului *Dumitru*:

«E he! *Sfinte Dumitre*, de điuă ta mi se móie córdele!

«Şi de atunci a rămas vorba din bătrâni: *A i se muiă córdele*» (2).

Țânțarul este un sugător de sânge fórte îndrăşneţ, ne-suferit şi lacom. Ba une-orî, dacă sunt mulți la număr, pot să devie chiar şi periculoși.

S'aú íntîmplat chiar casuri că, dând câte un roiú de țânțari peste ómeni, cari n'aú fost în stare să se apere de đinși, le-aú supt tot sângele, ast-fel că n'aú rămas dintr'înși numai pielea şi ciolanele.

Ínfiorătoare şi durerósă mórte trebuie să fie acésta! De aici se vede că vine apoi şi blestemul Românilor exprimat în următórea đoină ostăşescă:

(1) Din Stupca, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.

(2) Com. de S. Sa pár. T. Bălăşel.

Frunză verde spic de orz,
 Cine-a stârnit: hai la sort,
 Putredăscă-I carnea'n gros,
 Si ciolanele pe jos,
 Și piciorule 'n butuci
 Și mânil în cătuși,
 Sângele pe la *țânțari*
 Și ochii pe la *bondari*,
 Iar pielea la tăbăcari! (1).

Cu toate însă că partea cea mai mare de *țânțari* sunt sugătorii de sânge, nu tot-deauna sunt ei asemenea de îndrăgneași și nesuferiți, ci numai în anumite timpuri.

Așa, bună-ora, *Țobăci* și *Mornițele* umblă foarte tare pe la apusul soarelui și până cam către miezul nopții și te mușcă foarte rău, mai cu seamă când are să plouă, adică înaintea unei ploii (2), precum și după o ploie când dă o căldură mare, când soarele strălucesce și frige, și când nu mult după acesta iarăși se înorează (3).

Drept aceea când umblă *țânțarii* mai tare și mușcă mai rău, de nu putem răbdă mușcăturile lor, atunci e semn de ploie (4), sau după cum spun unii, când are să fie vara ploie, atunci umblă *Mornițele* (*țânțarii*) seara cu drăia, adică în o

(1) *Noua Revistă Română*, vol. II, p. 293.

(2) După spusa Rom. din Brașca, dict. de Iacob Popovici: «*Țobăcul* umblă foarte tare până spre miezul nopții, când e a ploie, când are să plouă, atunci *sbârnăește* el pe la urechi, străbate prin straițe și mușcă foarte rău»; — a celor din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean: «*Mornița* pișcă foarte tare mai ales a ploie»; — a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic: «Când se arată multe *Mornițe*, se arată a ploie»; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Mornițele* te frig, așa te mușcă de rău, mai ales pe la apusul soarelui și înainte de o ploie. Ele au ac lung, pe care îl bagă în piele și atâta ce sug la sânge, până ce se satură.»

(3) După spusa Rom. din Stupea, dict. de Ioan Savu: «*Țobăci* sunt un fel de *țânțari* mici, cari mușcă mai cu seamă înaintea unei ploii precum și după o ploie când dă o căldură mare, adică când strălucesce soarele după o ploie și în curînd iarăși se înorează; și în urmă pe la inserate. Ei trăesc mai ales pe lângă păduri și lunci.»

(4) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul și M. St. Coniac, și a celor din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

mulțime mare, și mușcă pe oameni și animale, sugându-le ne-
conținut sângele din locul unde apucă a se pune (1).

Orî «când *țânțari* mușcă forțe tare omul, așa, în cât abia
se pôte apêrâ, se dice că are să plouê în scurt timp» (2).

Și în fine: «Când umblă multe *Țôbe* pe lângă foc, atunci
se strică vremea» (3).

Din cauza acêsta apoi și datina Românilor din unele părți
ale *Bucovinei*, când aud pe timpul adunării fânului *bănăind*
Mornișele, de a se sfârmă lucrând și a dice unii către alții:

«Hai să ne silim cu adunatul și căpișitul fânului, căci iată
ne-a venit scire prin *Mornișe* că în curând are să plouê și
atunci tot fânul ni se va udă și strică!» (4)

Când sboră tare *Arșița*, atunci e semn de secetă, de ar-
șiță. Iar când se ivesc și se strîng mai mulți *Țânțari* sat
Mornișe la un loc și jôcă pe de-asupra capului și nu mușcă,
atunci e semn că n'are să plouê (5), ci are să fie vreme bună,
adecă frumos și cald (6).

Credința în arătarea schimbării timpului prin *Țânțari*
există nu numai la Românii din *Bucovina*, ci ea este rês-
pândită și la cei din *Transilvania*.

Iată ce ne împărtășește în privința acêsta d-l Th. A. Bogdan:
Țânțari a vedé ziua, e semn că are să se schimbe vre-
mea (7).

Roiu de Țânțari de-asupra fântânelor a vedé, e semn că
va fi și înourată (8).

Țânțari mulți a vedé pe de-asupra capului, e semn de
plôie (9).

Țânțari nôptea dacă te vor pișcă, e semn că are să plouê (10)

(1) S. Fl. Marian, *Sêrbătorile la Români*, t. I, p. 118, 119.

(2) Cred. Rom. din Cires-Opaiț, com. de Tôder Burla, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(4) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, com. de d-l I. Nistor.

(5) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(6) După spusa Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iord. Isac.

(7) Cred. Rom. din Fărăgău.

(8) Cred. Rom. din Râciu.

(9) Cred. Rom. din Craifalău.

(10) Cred. Rom. din Fărăgău.

Cântec de Țânțari a auđi, e semn că se va răci vremea (1).

Luptă de Țânțari a vedé, e semn că are să fie viitor mare (2).

Roiu de Țânțari a se înălță drept în sus, până a-i perde cu vederea, e semn că va urmă timp călduros (3).

Țânțari în ziua de Paști de veí vedé prin casă, e semn că anul întreg va fi ploios (4).

În fine:

Când se află *multe Țóbe* pe de-asupra unui loc băltos ori de-asupra pădurii, cât mai curând va veni plóie cu tempestăte (5).

Afară de cele înșirate până aici, mai există la Români din *Transilvania* încă și următóarele credințe despre *Țânțari*:

Țânțarii sunt robii diavolului (6).

Țânțarii sunt slugile cele netrebnice ale Satanei (7).

Țânțarii sunt făcuți din fumul eșit din pipa Diavolului, de aceea nici nu le place fumul (8).

Țânțarii sunt vrășmașii ingerilor celor buni (9).

Unde sunt *Țânțari* mulți, acolo is departe ingerii, căci de frică ca să nu-i pisece nu se apropie de ei (10).

Unde umblă *Țânțari* mulți, afumă locul cu tămâe, că de nu, ingerul casei plânge de se topesce (11).

Roiu de Țânțari asupra capului tóu de veí vedé, e semn că te veí întâlni cu ómeni rei (12).

Roiu de Țânțari de-asupra casei de veí vedé, e semn că o să ți se fure ce-vă de la casă (13).

Țânțari în nóptea de *Joí-mare* în biserică de veí vedé,

(1) Cred. Rom. din Reghinul sásesc.

(2) Cred. Rom. din Toplița.

(3) Cred. Rom. din Borgo-Mureșeni.

(4) Cred. Rom. din Neț. — Până aici com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Cred. Rom. din Borgo-Prund, com. de d-l Paul Beșa.

(6) Cred. Rom. din Fărăgău.

(7) Cred. Rom. din Cluj.

(8) Cred. Rom. din Reghin.

(9) Cred. Rom. din Parva și Măgura.

(10) Cred. Rom. din Măgura.

(11) Cred. Rom. din Măgura, Ilva și Bistrița.

(12) Cred. Rom. din Téca.

(13) Cred. Rom. din Fărăgău.

orî auđi, e semn că are să se întîmple vre-o primejdie mare în sat (1).

Țânțar în grópă de mort de veî ascunde, și acela de va mușcă pe cine-vă, respectivul va muri (2).

Nu ședé séra pe morminte, că de te mușcă *Țânțariș*, aí să mori (3).

În casa, unde este mort, nu lăsă *Țânțariș* să intre, că vor stârni bóle în sat (4).

Omul morbos trebuie apêrat de *Țânțariș*, că de nu, móre (5).

În nóptea de *Sân-George* de te vor mușcă *Țânțariș*, ce-s în slujba Satanei, aí să te faci *strigoiu* (6).

În nóptea de *Sân-George* de veî vedé *Țânțariș* prin grajdul vacilor, omórá-ı că-s *strigoș*, ce vreaú să le ieá laptele (7).

O sută de *capete de Țânțar* în un coș de veî prinde, te veî mărită după cine veî vré, dacă mestecate cu gălbenuş de oú le veî da să le mánânce acela pe care îl vréi (8).

O sută de *aripi de Țânțar* de veî uscă și le veî măcină și apoi, mestecându-le cu vin-ars, le veî bé până la una, veî fi uşorá ca *Țânțarul* (9).

Dacă în đina de Pasci veî prinde o sută de *Țânțariș*, aí să trăesci o sută de anı (10).

Mușcătura Țânțarilor nu numai că e nesuferită, ci tot de odată și fórté durerósă, ba une-orî și periculósă, fiind-că produce o usturime și o máncărimé fórté mare, ast-fel că omul mușcat de dínșii trebuie necontentit să se scarpine, până ce se face béșici.

Din cauza acésta apoi partea cea mai mare a ómenilor,

(1) Cred. Rom. din Beșineú.

(2) Cred. Rom. din Aldorf.

(3) Cred. Rom. din Aldorf-Dumitrița.

(4) Cred. Rom. din Dumitrița.

(5) Cred. Rom. din Pintic.

(6) Cred. Rom. din Bistrița.

(7) Cred. Rom. din Beșineú.

(8) Cred. Rom. din Văraria de lângă Năséud.

(9) Cred. Rom. din Ghiriș de lângă Turda.

(10) Cred. Rom. din Fărágăú. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

carī se află în câmp sau în pădure la lucru și carī voesc a scăpa măcar întru cât-vă de mușcăturile lor cele nesuferite, fac foc din baligă de cal și de vacă (1), din gunoiū, precum și din felurite alte gunoie și putregaiuri, anume ca să ăsă mult fum dintr'insul. Și de ore-ce fumul acesta e greoiū, de aceea țânțarii, neputându-l suferi, fug de dinsul, lăsându-ī pe ómenī în pace (2).

Sau să afumī odaia orī cămara de dormit cu tãmăe (3).

Sau să fumezi orī să te ungi pe frunte cu *terpentin* (unt de naft), că apoi nu te supără mult (4).

Sau să te speli cu apă sărată de mare și să nu te ștergi, ci să dormi așa cum te-ai spelat. Iar dacă n'ai apă sărată de mare să întrebuițezi oțet «*pușcă*» (5)

Când te mușcă însă *Țânțarii*, se ȳice că nu e bine să te scarpini pe partea unde ai fost mușcat și ai mândărime, ci să rabȳi o ȳi, douē, suferind tóte înțepăturile, și apoi orī cât te vor mai înțepă, nu-ți va mai pēsă, fiind-că te vei îndatină.

Iar dacă nu-ți convine acésta, atunci e bine să puī, îndată ce te-a mușcat un țânțar, pămînt umed și să-l lași acolo mai mult timp, că apoi îți va trece (6).

Mai departe e bine să ieī frunză de *Boz verde* și pe atăta *Rută*; să le pisezi în piuliță, să scoți zéma din ele, să o amesteci cu oțet și cu douē dramuri de *suramură* fiértă, să te ungi cu acésta zémă și apoi fți trece (7).

Baliga de vacă însă e cea mai bună. Se cere însă ca acésta să fie cu totul prospētă.

Româniī din unele părți ale *Transilvaniei* însă ȳic că de

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11: «De țânțari se afumă cu baligă de cal sau de vacă, iar când te înțepă, te ungi cu spirt de sare.»

(2) Dat. Rom. din Șcheia, diot. de Gavr. Berariū; — a celor din Brașca, diot. de Iac. Popovici; — și a celor din Vicovul-de-sus, diot. de T. Ionesi.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi.

(6) Per Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 312.

(7) D. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, București 1890, p. 82;—cf. Dr. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11.

te vor mușcă *Tânțarii*, e bine să scui pi peste mușcătură și să ȳci:

PtiŃ, cal blestemat,
Precum m'ai mușcat
Tu pre mine,
Așă și pre tine
Să te musce *furnicile*
Și tôte gujuliile!

că apoi iți va trece (1).

Iar dacă auđi *Tânțarii* de-asupra ta, să scuipesci peste cap și să ȳci:

Turmă strinsă din lume
Să fi de minune!

că atunci nici unul nu te va mai mușcă (2).

Țânțarul nu numai că e un insect fôrte îndrăzneț și ne-suferit din cauza împunsăturilor sale celor dureroșe, ci el e tot de odată și fôrte pițigăiat, prizărit și mic că mai nu-l veđi.

Din cauza acestor însușiri ale sale, figuréză el adese-orî și în proverbele și ȳcialele Românilor de pretutindenî.

Iată vre-o câte-vă și dintre acestea:

Țânțarul, cât de mic, c'o mușcătură mică și pe leu îl biruesce—

adecă omul cât de mic pôte răsplăti, supără și pe cel mai mare (3).

Originea acestui proverb cred că zace în următórea fabulă:

«ȳce că odată s'a fost pus *leul* sub un copac și așteptă cu mare nerăbdare, dóră trece cine-vă pe acolo ca să-l mănânce.

«Iată însă că nu mult după acésta, de unde și până unde sbóră o *Țobăcă* pe de-asupra capului sêu și zărindu-l prinde a *bănăi* și a i se pune pe nas.

«*Leul* dă odată cu laba ca să o prindă, dar nu o pôte prinde, dă a doua óră, dar de géba, căci *Țobăca* sburând

(1) Dat și cred. Rom. din Șamșud, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat și cred. Rom. din Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 670.

de pe nas i se pune pe o ureche, apoi pe alta, și *bânăe* mai departe.

«În urmă *leul*, vedând că nu o poate prinde, se mânie și întreabă :

— «Cine ești tu, atât de mititică, și faci posne așa de mari, și totuși nimeni nu te poate prinde ?

— «Eū sunt *Tobăca* ! — răspunse acēsta, — și din cine vreați din acela sug sânge, și nimica nu poate să-mi facă !

— «Veī fi sugēnd tu din cine veī fi sugēnd, dar din mine sciū că nu veī sugē, pentru că eū sunt mai tare decât tine ! — țise *leul*.

— «Dacă creți tu că eū nu pot sugē sânge și din tine, atunci hai să ne apucăm rēmășag și vom vedē cine e mai tare : tu ori eū ! — țise *Tobăca* mai departe.

— «Despre mine—țise *leul*—și se apucară în rēmășag.

«Atunci *Tobăca*, nici una nici două, i se pune pe nas, îl înfige rătul într'însul și prinde a sugē la sânge, fără ca *leul* să-l pōtă face ce-vă. Iar după ce s'a săturat de supt, întreabă pe leū :

— «Ei ! ce spuī acuma ?... Așă-ī că te-am rēmas ?... Acum arată-mī și tu ce putere ai !

— «Eū am așă o putere, — răspunse *leul*, — că întîmplându-se să vie un om pe aicia îndată l-ași mănca !

«Nu apucă însă bine a rosti cuvintele acestea și iată că din întîmplare trece tocmăi atunci un băiēt pe acolo.

«*Leul*, cum îl vede, se și repede spre dînsul ca să-l mănânce.

— «Stăi ! — țice *Tobăca*, — că acesta nu e încă om, ci are să fie de-abiă de acuma înainte !

«*Leul* se rușineză și-l lasă în pace.

«Ce-vă mai târziū se ivesce un moșnég.

— «Acuma vine un om ! — țice *leul*.

— «Ba nu ! — răspunde *Tobăca*, — acesta a fost om, dar acuma nu mai e, acuma-ī moșnég ; dă-ī bună pace că numai ț-i rupe dințiī într'însul !

«*Leul* l-a lăsat și pe acesta.

«Mai așteptând puțin, iată că vine un husar călare.

— «Pōte nici acesta nu-ī om ? — întreabă *leul*.

— «Ba tocmăi acesta-ī om ! — răspunde *Tobăca*.

«Atunci *leul* țup! la dînsul în drum, cu gândul ca să-l mă-nânce.

«*Husarul* însă, cum vede că *leul* se repede la dînsul, scóte de grabă sabia și cât ai clipi din ochi îi croesce vr'o câte-vă peste cap.

«*Leul*, vădînd că nu e șagă, dă dos la față și pe ici în colo ți-e drumul.

«*Tobăca* după dînsul și, puindu-i-se pe o ureche, îl întrébă: cum îi aflarea?

«*Leul*, amețit de cap, îi rěspunde:

—«Omul cel cu mintea próstă
Nu sciũ de-unde-o scos o cóstă
Și pe unde mă croiă
Tot bucățele săriă,
Și dacă n'ași fi fugit
Tot m'ar fi bucățelit!» (1)

Maî departe:

Și țânțarul este mic,
Dar pe taur rěũ l-a rănit,
Când în nas l-a sărutat.

Se ȓice pentru cei mici, arătând că și ei, cât de mici, rěũ pot supěra pe cei mari.

Țânțarul cu cãntări te sărută.

Adecă cel vielén. Se ȓice maî cu sémă despre femeî.

Pe țânțar
L-a făcut armăsar.

Se ȓice când ne întrebuițăm la slujbe cu ómenî nepotrivîți, cum cu un cismar la jimble, și cu un jimblar la cisme.

Țânțarul
Cu armăsarul.

Se ȓice pentru cele nepotrivite.

(1) Din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, și com. de Paul Scripcariũ.

Face din țânțar
Armăsar.

Face din țânțar
Harmăsar.

Din țânțari
Armăsari (1).

S'apucă țânțarul
Cu armăsarul (2).

Adecă se apucă la vitejie un om sărac, nevoiaș, cu un bogat vartos.

Din țânțar
Se face armăsar (3).

Dintr'un țânțar
Face un armăsar (4).

Încoronéză țânțarul
De ți-l face cât măgarul.

De multe ori din țânțar
Lumea face armăsar.

Gura reă și un bivoli
Dintr'un țânțar îți face.

Mincinosul încoronéză țânțarul
Și-l măresce cât măgarul (5).

Se dice despre cei mincinoși, cari pentru un lucru de nimic fac sfóră în țeră.

S'a făcut dintr'un țânțar
Un armăsar.

Se dice când cine-vă o veste óre-care o măresce cu mult mai tare de cum a fost saú e întru adevér (6).

Țânțarul se face armăsar.

Din țânțar
Se face armăsar.

Se dice mai cu sémă când o mică causă are urmări însemnate.

Strecură țânțarul
Și inghite armăsarul.

Strecură țânțarul
Înghite armăsarul.

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 670—671.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) S. Mihăilescu, *Proverbe și dicțiori*, publ. în *Ședătórea*, an. I, Fál-ticeni p. 219

(4) Usitat în Bucovina.

(5) Zanne, op. cit, p. 671.

(6) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.

Adecă cei ce lasă cele mari și cercetéză cele mici și de nimica (1).

Niei o frică
De furnică,
De țânțar
Niei habar (2).

Se dice despre ómenii cei lăudăroși, însă neputincioși, cari se laudă că cine scie ce ne-or face, însă din cauza neînsemnătății lor, nu pot nimic să ne strice.

Țânțar trăsnit.

adecă minciună gólă, lucru cu neputință.

A se unge cu untură de țânțar trăsnit se dice în glumă celui ce se vaită de vre-o bólă ușoră. Adesea se aude în popor: «Apoi dacă te dóre rău: *unge-te cu untură de țânțar trăsnit*, cu untură de *muscă văduvă* netrecută drumul; și dacă îi vedé că nu-ți trece, să puí la buba, care te dóre, nițeluş *scăpău* de fată mare și *screm* de mătușă bătrână, și apoi ți-a trece» (3).

Când o fată mare e aşá de leneșă, că numai cu mare greú se apucă de lucru, atunci feciorii nu odată o ieaú în batjocură chiuindu-i în joc, că ea, biéta, bucurósă ar lucrà, dar nu póte din cauza mușcăturii țânțarilor.

Iată și o chiuitură de acestea:

Am o mândră ca și-o cruce
Și la lucru n'o pot duce,
Diminéța-i rouă mare
Și se udă pe picioare,
Când apune sfintul sóre
Staú țânțarii s'o omóre.
Peste ți se prea 'ncălđesce
Și ea, biéta, se negresce! (4)

Alta:

(1) Zanne, op. cit., p. 671.

(2) Usitat în Bucovina.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) Din Brașca, com. de Anton Roșca, stud. gimn.

Am o mândră ca și-o cruce
 Și la lucru n'o pot duce.
 Dimineța-î roua rece,
 Peste ți se prea 'ncăldește.
 Când îi coșea la ojină,
 Țânțari-o pișcă de mână! (1)

În fine merită a fi amintit și aceea că Româniî din cele mai multe părți ale *Bucovinei* poreclesc pre ómenii, și mai cu sémă pre copiii, cari sunt prea îndrăsneți și nesuferiți, *Țobăci* (2).

Româniî din *Banat* însă numesc pre copiii săritori și iuți de fire *Țânțari* (3).

Iară cei din *Moldova* poreclesc nu odată pre femeile imorale, precum și pre cele bețive și lingușitoare, cari se țin grăpiș de om ca și *Țóbele*, *Țóbe* (4).

În *Bucovina* se află chiar și familiî, cari se chémă *Țobác* (5), precum și un joc care se numesce *Tânțar* (6).

(1) Din Frătăușul-noș, com. de Iulian Sidor, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Ilișesci.

(3) Com. de d-l Ios. Olariu.

(4) Com. de S. Theodorescu-Chirilean.

(5) În Frătăușul-vechiu.

(6) Usitat în Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

ȚÂNȚĂROIUL.

(*Tipula oleracea* L.)

Țânțăroiul, fem. *țânțăroică* (1), numit altmintrelea și *Țânțariu lăbănat*, *Țânțar mare* și *Țânțar mășcat* (2), e un fel de țânțar mare, care nu mușcă nici nu *bănăește*, adecă nu cântă când sbóră, și produce numai un fel de *sfărăit* din aripi.

Țânțăroiul trăește, începând din luna lui Iulie și până în luna lui Octomvrie atât pe fânațe, cât și prin grădini. De aceea nu odată îl vedem intrând și sfărâind în sborul său chiar și prin case; dar neputând mușcă, nu se atinge nici de vite, nici de ómeni.

Țânțăroiul, după credința și spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei*, se arată și sbóră mai cu sémă înaintea unei ploii, și une-ori într'un număr așa de mare, ca și când ar fi o cétă de lăcuste.

De aceea ómenii, cari sunt ocupați cu lucrul câmpului, când vęd mulți țânțari de aceștia sburând încolo și încóce, se grăbesc cu lucrul, siguri fiind că în curând are să ploué (3).

În fine mai e de observat și aceea că ómenii, cari sunt fórte lungi și subțiri, atât în corp, cât și în picioare, se porelesc adese-ori de către cei-lalți consăteni *Țânțăroii*.

(1) Dat. Rom. din Voitinel, precum și a altor Români din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca; — a celor din Carapeiú, dict. de Vas. Cărciú.

(3) După spusa Rom. din Brașca.

Drept dovadă despre acésta avem și următórea chiuitură:

Hopa, țupa, *Țânțăroiă*,
Că desér' am să te moiă
Într'o ólă cu oloiă!
— Ba-î mai muiă și pe dracu,
Mai de grabă eă, săracu,
Te-oiă face ca și bumbacu!

P O Ş G A N I A .

(Sciara militaris Now.)

Cuv. *Poşganie* e un nume colectiv, prin care se înţeleg larvele insectului numit lat. *Sciara militaris* Now.

Poşgania, germ. Heerwurm, după cât îmi este mie până acuma cunoscut, provine numai în munţi, unde se arată de regulă pe la începutul lunii lui Iulie şi până către mijlocul lunii lui August într'un chip şi într'un număr aşă de mare, că vădând-o mişcându-se dintr'un loc într'altul şi căutându-şi hrana, care constă din frunze de fag şi din cetină putregăioasă, şi se pare la prima privire că ar fi un fel de şerpe sur ca la 376 cm. de lung şi cam de o palmă de lat, care se târâe a lene încolo şi încóce pe pământ.

Românii din *Bucovina*, districtul Câmpulungului, şi cu deosebire cei din comuna Dorotea, când dau peste o dróie de aceste larve sau viermuţi, numiţi *Poşganie*, n'o lasă în pace, ci o prind, o duc acasă şi păstrând-o peste an, o întrebuintează ca léc pentru vacile şi oile, cari se *sburătăcesc*, adecă căroro li se umflă pulpa şi din cauza acéstă dau dintru început lapte puţin şi scopt, iar mai pe urmă stârpesc cu totul, precum şi pentru celea ce au *nejit*, adecă a caror pulpă sau uger nu numai că se umflă, ci tot odată şi crapă şi din cauza acésta apoi după 8—10 zile nu dau mai mult de fel lapte.

Iar când ved că atare vacă sau óie s'a *sburătăcit*, adecă a căpătat bóla numită *sburatic*, sau s'a *nejit*, adecă a căpătat bóla numită *nejit*, ieañ *Poşganie* de acésta, o pun într'o ólá sau alt vas la foc, o fierb bine şi cu zéma ei oblojesc şi spală apoi vita *sburătăcită* sau *nejită* la pulpă.

Făcând acésta se dice că vita sburătăcită în puține zile se vindecă și iarăși prinde a da pe încetul lapte ca și mai înainte (1).

Vacile saū oile însă, carī aū *nejit*, nu se pot vindecă așă de lesne și inte, ca acelea ce aū *sburatic*. De aceea contra *nejitului* se întrebuintează adese-orī și un fel de *descântec de nejit*, care se face precum urmază:

O copilă brudie, care nu e mai înaintată în vârstă de 12 ani, se duce la vaca saū óia, care e bolnavă de *nejit*, și apropiindu-se de dinsa dice:

Fugī nejite
Pricăjite,
Că te-ajunge 'n astă vară
Călcăiū de fată fecióră,
Cum te-ajunge
Cum te arde!

Și cum rostesse cuvintele acestea, îndată pălesce pulpa vacii saū a oii cu călcăiul îndărăt, adecă întorcându-se cu spatele spre vacă și pālind apoi în pulpă cu călcăiul.

Cuvintele descântecului acestuia le pôte rostī orī și ce femeie, cu călcăiul însă n'o pôte pālī, numai o copilă care nu e prihănită.

În fine e de notat și aceea că vaca, care nu e bună de lapte, *nu se nejesce* nicī odată, ci numai *acelea ce dau* mult lapte (2).

(1) Cred. și dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan.

(2) Dat. Rom. din Ciudeiū, din distr. Storojineșului, dict. de M. Popescu, dăscăliță.

MUSCAREA.

(*Stimulia Columbacschensis* Fabr.)

Dacă va face cine-vă primăvara cam prin luna Aprilie și Maiu o preumblare în părțile de prin prejurul Vârciorovei, Severinului, Cladovei și Orșovei, va observă de sigur că aprópe jumătate din Oltenia, o parte din Temișana și Serbia, este bântuită de un fel de musculiță care, în formă de nor negru, se năpustesce asupra animalelor, ce trăesc prin acele părți (1), vârindu-li-se în nas, urechi și gură spre a le suga sângele, și a le împunge cu râtul ei cel fóрте veninos așa de cumplit, în cât le causéză și mórtea (2).

Acéstă musculiță, care se ține de familia *Țânțarului*, însă care séménă mai mult unei musce de rând decât unui țânțar, se numesce de popor: *Muscă rea* (3), *Muscă năprasnică* (4) și *Muscă veninósă* (5), iar de către cei învățați

(1) *Tribuna poporului*, an. III, Arad 1899, No. 49, p. 2.

(2) Brehm, *Tierleben—Insekten*, Leipzig und Wien 1892, p. 488. — Veđi și *Albina*, an. I, Bucuresci 1898, No. 37, p. 1.175: «*Musca columbacă*. Acéstă muscă, ھیă de popor *Musca rea*, apare în fie-care primăvară de la 15 Aprilie până la 15 Iunie. Singura parte a țerii nóstre, care e expusă acestei musce, sunt județele: Mehedinți, Gorj, Râmnicu-Vâlcea și Dolj. Ele vin în grupuri mari și sunt fóрте periculóse pentru vitele domestice, căci acul cu care se servesc a înțepă, fiind otrăvitor, animalul este expus a muri.»

(3) *Albina*, an. I, loc. cit. — At. M. Marienescu, *Musca columbacie și Strechia*, publ. în *Familia*, an. XXIX, Oradea-mare 1893, p. 582, «Muscele, numite *columbace*, la poporul românesc se numesc *Musce reale*.»

(4) Com. de d-l El. Pop, învățător în Șomcuta-mare: «*Musca rea* sau *Musca năprasnică*, din cauza căreia vitele *băzdórá* în luna lui Cuptor, adevă alérgă cu códa ridicată în sus, fără a avé stare, temându-se peste măsură de dinsa, pentru că, fiind ea fóрте veninósă, cum le mușcă, îndată și pier.»

(5) Com. de d-l Iosif Olariu.

și mai ales de către naturaliști: *Muscă columbacă* sau *columbace*.

Acastă muscă foarte veninósă începe cu deosebire după plóie să éasă în roiuri foarte mari din locurile cele stufóse, unde se ascunde de picăturile de apă, ca să atace animalele.

Un sóre frumos și un timp călduros după o plóie îndelungată sunt cele mai bune momente când această insectă póte să-și ajungă scopul.

Dacă în acest timp vitele se află pe câmp, atunci puține scapă neînveninate de această musculiță, care în roiuri negre străbate câmpiile, văile și délurile, aducând supérare chiar și ómenilor (1), cărora li se vără mai cu sémă în ochi (2).

Animalele, cari sunt mai mult expuse, sunt cele cu pérul alb. E de ajuns ca un roiú de aceste musculițe să se așeze bine pe o vită, ca acesta în timp de 24 de ore să se învenineze, să se umfle bute și apoi să piéră.

Din cauza acésta vitele, cărora instinctul le anunță nenocirea ce le așteptă, staú în decursul timpului, când se arată aceste musculițe periculóse, mai mult ascunse prin coșare, și în părțile muntóse chiar prin peșteri. Iar țeranií, când încep să are câmpiile, având trebuință de munca vitelor, fac focuri pe brazde, anume ca fumul lor cel negru și greoiú să le alunge, ceea ce într'adevăr se și întâmplă, căci ele, neputând suferi fumul, sbórá în alte părți.

Poporul din alte părți, unde se arată această musculiță foarte veninósă și dăunaciósă, nesciind cum și de unde apare ea în nisce roiuri așa de mari, a creat în închipuirea sa diferite legende despre dinsa. Cea mai cunoscută și mai răspândită dintre tóte legendele acestea e cea următoare:

«Se dice că în timpurile cele mai vechi s'ar fi aflat prin părțile de peste *Olt* un *mare șérpe*; că ar fi avut șepte capete, și că ajunsese spaima satelor pe unde locuía. El erà așa de mare, că pe unde treceà lăsà în urmă-í-o dârăitură destul de adâncă. Ochii lui erăú așa de luminoși, că în a-

(1) *Tribuna poporului*, No. cit.; — *Albina*, an. I, No. cit., p. 1.175: «Nu numai animalele suferă de înșepăturile acestor insecte, dar s'aú văđut casuri când chiar omul a căđut victimă înșepăturilor lor.»

(2) Brehm, *Tierleben*, cit., p. 487.

propierea culcuşului, unde dormia noaptea, era ca și ziua în amiazi. Nu sta numai într'un loc, ci mergea unde-i plăcea, fără să aibă vre-o frică, fiind-că nimenia nu îndrăsnia a-i sta în cale. Dar după cum se spune, locul unde petrecea mai mult era în apropiere de *Craiova*, pentru că pe acolo putea să aibă și să găsească mâncare mai cu înlesnire. Hrana lui erau animalele și oamenii pe cari îi prindea în cale. Toți erau cuprinși de o mare grăză, când auđiau puternicul lui fluierat și căutaū să fugă în locurile cele mai ascunse. Nimenia nu avea curagiul să i se împotrivescă.

«Într'una din zile, se ȑice că vre-o 15—20 de voinici, călări și înarmați cu puscă, se luară după el; însă șerpele cum îi zări începū să pocnescă din cōdă; cați se speriară și o luară la fugă îndărăt, iar alicele pe cari ei le aruncase asupra lui nu prinseră de loc în pielea cea grōsă.

«Câte rugăciuni pe la biserici și mănăstiri nu făceau popi, ca Dumnezeu să depărteze această fiēră din mijlocul lor! Dar tōte erau de giaba. Toți perduseră orice nădejde de a fi scăpați și așteptaū din când în când să fie inghițiți de șerpe.

«Tot pe atunci era în acele părți un voinic, anume *Iovan Iorgovan*. Acesta era vestit pentru curagiul său și multe isprăvi făcuse. El avea și un cal foarte iute, care săria munților fără nici o greutate, care când necheză se auđia de trei poște.

«Vedēnd descuragiarea, la care ajunsese lumea, *Iovan* spuse tuturor că va eși să se lupte cu fiēra. Într'o bună diminetă puse șeua pe cal și, după ce-și luă ȑiua bună de la toți cari îl impresuraū și nu mai aveaū nădejde de a-l mai vedē, se urcă pe cal și cu un mare iatagan în mână porni după șerpe. El merse mai întâiū la culcușul lui; aci nu-l găsi, dar dându-i peste dărătura corpului, o luă după el. După o gōnă de vre-o jumătate de poștă, îl ajunse într'o vale unde *Vărcolacii* mâncaū o pradă prinsă. Când îl zări, dete pinteni calului și mai tare, ca să pōtă atacă șerpele înainte de a se sculă.

«Șerpele, observând că vine ce-vă spre el și că pōte avea o nouă pradă, începū a se descolăci spre *Iorgovan*.

«*Iorgovan* detea doua órá pintenî calului care, ca un smeu, se aruncă spre șérpe.

«Acî, în acea vale pe *Jiú*, mai sus de *Craiova*, se încinse o luptă între șérpe și *Iorgovan*.

«*Șérpele* îndârjit pocniá din códă, de urlă valea și cu cele șapte capete căută să inghiță pe cal și pe *Iorgovan*.

«Cu iataganul bine ascuțit, *Iorgovan* tăiá trei capete fiérei, care în sbieretul cel mai asurđitor pornî spre munte, rezemându-se în capete și în códă.

«*Iorgovan* tot după el.

«Ajunși în munte, șérpele căută a se ascunde prin pădurî, dar în zadar, căci *Iorgovan* găsindu-l îi mai tăiá două capete.

«Atunci începú să fugă în spre *Dunăre* de-alungul munților, sărind din munte în munte.

«*Iorgovan* mereú după el. Când îl ajunse la colina numită *Capul șérpeluî*, *Iorgovan* îl perdú din vedere, dar vedénd că o peșteră stă deschisă înaintea sa, numai decát își închipuî că trebuie să fi intrat acolo. În asta nu se înșelá, căci ajungénd la gura peșterî, îi vedú urma prin țérînă. Atunci *Iorgovan* descálică de pe cal și îl bágă înáuntru ca să scótá șérpele. Când șérpele eși, îi mai tăiá un cap, ast-fel că rămase numai cu unul.

«*Șérpele*, plin de mânie și sbierând înfiorátor, o luá înainte.

«În urmă, după o gónă de vre-o două ńile prin munți, se apropiará de *Dunăre*.

«Înainte de a sărî în apă, se ńice că șérpele s'ar fi întors spre *Iorgovan* și ar fi voit să-l sugrume, dar slábindu-i-se puterile, s'ar fi afundat în *Dunăre*, scoțénd urmátórele cuvinte :

«*Iorgovane ! Iorgovane !* tu cu calul tđu m'ái perdut viéta, să scîi de acuma înainte, că ce va eși din acest loc, unde eú mé ínece, va fi pericol pentru calul tđu, și pentru toți caîi de acum în colo; iar tu vei crépá de necaz vedéndu-ți calul tđu perind din cauza mea !

«Și aceea ce ese din acel loc în timpul primáverî este *Musca rea*. Și este adevérat că ea atacá mai mult caîi decát pe cele-alte animale» (1).

(1) *Tribuna poporuluî*, No. cit.

O variantă a acestei legende, din *Banat*, sună precum urmază:

«A fost o dată
Ca nici odată,
Când eră lumea curată
Și cu codri împănată

Și codri eraū pustii
Și satele pe câmpii,
De puține ce eraū,
Ca de dor mi se vedeaū. . .

«A fost odată către *Dunăre* pe valea *Cernei* o peșteră. Și în peștera aceea trăia un vitéz cu numele *Iovan Iorgovan*. Și vitézul acela eră atât de tare, că se luptă cu urșii și cu leiū numai cu mânilé góle.

«Într'o đi, primblându-se *Iovan Iorgovan* călare pe calul său, pe valea *Cernei* în sus, vede în calea sa un *Balaur* cu două-spre-đece capete. Și cum îl vede, nu se sperie de dînsul, ei din potrivă se repede asupra lui și începe cu buzduganul său cel de nouă măji de oțel a-l sdrobi la capete, până ce-l culcă mort la pămînt.

«*Iléna Cosînzana*, care se perduse mai nainte de acésta de surorile sale și se rătăcise prin aceste locuri, vėdënd asemenea pe *Balaur* mai tot atunci când a dat *Iovan Iorgovan* cu ochii de dînsul, se pitulă de frica lui într'o tufă de alun și acolo stete ea, fără a se mișcă, un timp mai îndelungat, ca nu cum-vă *Balaurul* să deă de dînsa. Iar când vėdũ acuma că *Iovan Iorgovan* l-a culcat la pămînt și nu este mai mult témă că-i va face ce-vă, de bucurie mare, precum și de dragul vitézului nostru, eși din tufă, alergă tot într'o fugă până la *Iovan Iorgovan* și îmbrășoșându-l prinse a-l sărută.

«*Iovan Iorgovan*, vėdënd pe *Iléna Cosînzana*

Atât de frumósă
Și de dragăstósă,
Că la sóre
Aí fi putut cătă

Iar la dînsa ba,
Prinse și el
A o îmbrășișă
Și a o sărută.

«Dar până ce sărută el pe *Iléna Cosînzana*, uită ca pămîntul de al două-spre-đecelea cap al *Balaurului*, pe care nu apucase a-l sdrobi cu buzduganul său, ca și pe cele-lalte unspre-đece capete.

«Într'aceea însă capul cel nesdrobot, ridicându-se de unde

eră, pornise, el scie cum, a fugi până la *Dunăre*, și aicia apoi se băgă el și se ascunde într'o peșteră, unde se vede că mai pe urmă a și perit.

«Din acest cap al *Balaurului*, pe care l-a omorît *Iovan Iorgovan*, ese, și roesce în fie-care primăvară *Musca veninosă* care, răspândindu-se apoi prin împrejurime, prăpădesce o mulțime de vite din *Banat*» (1).

A doua variantă a acestei legende, din *Țera-Românească*, sună ast-fel:

«Un împărat aveă un băét și trei fete.

«Băétul merge la vânătoare, iar fetele trec *Dunărea* secată, sărind peste stâncile *Porții de fier*, și merg în sus pe râul *Cerna*.

«În un punct, unde apa eră limpede, se ogindiră acolo și vădură că cea mai mică e mai frumoasă și hotărîră a o perde.

«Pe când cea mai mică dormiă, cele-lalte o lasă și vor să trecă *Dunărea*, dar se înecă.

«Băétul le caută și găsesce numai pe cea mai mică înco-lăcită de un *Balaur* uriaș.

«Lupta începe între feciorul de împărat și între *Balaur*, și feciorul taie pe *Balaur* în bucăți, dar capul, cu o bucată de corp rămasă la capul *Balaurului*, fuge pe *Cerna* la vale, intră în *Dunăre*, se urcă în sus până la *Columbaria*, suie delul și se ascunde într'o peșteră.

«Din capul *Balaurului* în putrețire a eșit *Musca veninosă*, care apare în fie-care primăvară» (2).

A treia variantă a acestei legende, și anume în versuri, sună ast-fel:

Plecat'or plecat
Din cutare sat
Trei surori la flori
În vörsat de zori;
Ele că-mi plecară
Și pe câmp pășiră
A rupe 'ncepură

Iederă și mură.
Pășir' mai departe.
Eată că s'arată:
O hală cumplită
Jos încârlogită.
Acel șërpe mare
Sare în sus tare

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) *Gazeta săteanului*, an. XI, R.-Sărat, 1894—95, pag. 12 și 14.

După fete cure
 Pe dél, pe pădure.
 Sora cea mai mică
 Și mai frumușică,
Ana Ghiordănel,
 Nume frumușel,
 De frică țipă,
 Codrul răsună.
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan
 El se preumblă
 Și se prepurtă
La vadul Dunărei
La podul Rășăvei.
 Și el c'auziă
 Codrul cum sună,
 Nu puteă alege
 Nici înțelege,
 Că-i glas mueresc,
 Ori glas voinicesc.
 El se întorceă
 Și *Cernei* grăiă :
 — Încetă, Cerno, 'ncetă,
 Apa mea lăudată,
 Că eă te-oiu cinsti
 Și te-oiu dăru
 C'o fure' argințită,
 Cu fuior învilită,
 Singură s'o torce
 Și se va destorce !
Cerna-l auziă,
 Dar nu vrea să steă :
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Iar se întorceă
 Și *Cernei* grăiă :
 — Încetă, Cerno, 'ncetă,
 Apa mea lăudată,
 Că eă te-oiu cinsti
 Și te-oiu dăru
 C'o știucă de aur
 Cu ochi de balaur.

Cerna-l ascultă
 Și pe loc imi sta.
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 El puteă alege,
 Puteă înțelege
 Că-i glas mueresc,
 Dar nu-i voinicesc.
 Calu 'ncălecă,
 Munții că treceă,
 La șerpe ajungeă.
 Șerpele-l vedeă
 Și din graiū grăiă :
 — *Iovan Iorgovan,*
 Braț de buzdugan,
 Cu ce fel de bine
 Vinī tu-acum la mine ?
 Aū dōră gândesci
 Să mă prăpădesci,
 Că de-oiu muri eū
 Va fi și mai rău :
 Căpēțina mea
 Se va despica,
Musc' oiū slobođi,
 Care 'n véc va fi ;
 Boii de la jug,
 Caii de la plug
 Se vor otrăvi,
De musc'or muri.
 Dar și calul tēu,
 Care-i ca și-un smeū,
 Și el s'o otrăvi,
 De musc'o muri !
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Sabia scoteă
 Și din graiū grăiă .
 — Ticălose șerpe
 Cu cuvinte sterpe !
 Țēr'oiū invēțā
 Eū cu mintea mea
 Ca *fumariū să facă*

*Și de muscă scapă,
Calul mi-a trăi,
Dar tu mort vei fi!
Cu sabia da,
Trupu-î sdrumică,
Dar capul fugiă*

*În Dunăre-și da,
Dunărea-l primiiă
Și îi ascundeă,
Muscă slobođi
Care'n véc va fi (1).*

A patra variantă, din *Țera-Românescă*, jud. Dolj, com. Covei, e acésta:

*Verde de-o mălură,
P'ăl vârf de măgură,
De trei ȝile-mi cură
Plóie și cu bură
Și nu se rěsbună.
Verde-o ismă crěță,
Joi de diminěță,
Pe rouă, pe cěță,
El a mănecat
Cu patru surori
Să-și adune flori,
Să 'mpartă la veri.
Flori că-și adună,
La veri împărțiă.
Iovan Iorgovan
Singurel pe cal,
Călușelul lui
Puil leului,
Șeulița lui
Țésta smeului,
Chingulița lui
Două năpârcele,
De códe 'nvrăbite,
Lângă cal chitite,
Pofilașul lui
Códa smeului,
Frăulețul lui
Doi bălăurei,
De guri inceleștați,
Peste oblânc dați,*

*El s'a mănecat
Cu roua'n picióre,
Cu cěța'n spinare.
Haideti, neică, haida,
Cu ogari în provaz
Merge de miraz,
Cu șoimei pe mână
Merge de minune,
Cu vázla (2) 'nainte
Mult mergeă de frunte.
Cěța e'o 'ntálnia
Și el o'ntrebă:
— Cěto, soru-mea!
Dar tu n'ai vėđut
Pe-aiția trecěnd
Surióra nóstră ?
Cěța-î rěspundeă:
— *Iovane, Iovane,
Frate Iorgovane!*
Și de-oii fi vėđut-o,
Cređi, n'am cunoscut-o!
Iovan rěspundeă:
— Cěto, soru-mea,
Lesne-i de-a cunosce-o:
Cosicióra ei
Doi bălăurei
De guri inceleștați,
Pe spate lăsați.
Atât că vorbiă,
Iovan că plecă,*

(1) Publ. de Maria Drăgan, în *Gazeta Transilvaniei*, an. LVI, Brașov 1893, No. 52, p. 3

(2) Saă *výla*, cănele de vânat.

Nainte mergeă,
 La Cern'ajungeă
 Și iar că strigă :
 — Cerno, soru-mea,
 Încetă-ți taluzu
 Și tot urletu
 Să-mi trec cu murgu
 În munții Sfranțuluă.
 Și-ai Sfrancioguluă
 Eū să-mi invânez
 Cerbi și căprioře,
 Paseri gâlbioře,
 Ce-s dulci la mâncare,
 Scumpe la vinđare!
 Cerna că'ncetă,
 Vadu și-l secă,
 Iovan că treceă
 Și din munți strigă :
 — Moșoiū, Moșoiaș,
 Domn din Făgăraș,
 Sărută-mi-te-ași
 În față și obraz:
 Moșoiū, Moșoiel,
 Domn din Făgărel,
 De nu e ca el :
 — Iovane, Iovane,
 Frate Iorgovane,
 Tu ce-ai căutat
 În munții Sfranțuluă
 Și-ai Sfrancioguluă ?
 Tu te prăpădesci !
 — Ce, n'ai auđit
 De-o hală de șerpe,
 Dumneđu s'o bată,
 Șerpe incolăcit.
 El când flămândește,
 Capu că-l coboră
 Iară jos la țeră,
 Ia câte-o văișoră,
 Cinéză 'ntr'o séră.
 — Moșoiū, Moșoiaș,
 Domn din Făgăraș,

De când maica m'a făcut
 Tôte halele-am bătut
 Și-am să-mi taiū și șerpele
 Să-mi scot tôte vitele !
 Atât Iorgovan grăia
 Apoi imi plecă
 În târg în Sibiuă
 Și mi-și tirguiă
 Paloș de Mischiū.
 Atunci că-mi veniă
 Și el că pândiă,
 La gaură sta
 Trei ȃile de vară,
 Trei de primăvară,
 Iar cu ȃi cu nöpfe,
 Cari fac două-spre-dece,
 I sta inima rece
 Pe șerpe să-l sece ;
 Șerpe flămândiă,
 Capul că-l scoteă,
 Mai tot că-mi eșiă.
 Iovan că-l vedeă,
 Buza și-o mușcă,
 Îndărăt se trăgeă,
 Din gură grăia :
 — Ce mai fu asta ?
 Asta ne-o mână.
 În sóre se dă,
 Cu paloș trăgeă,
 Bucăți că-l făceă,
 Capu-i reteză.
 Șerpe ce făceă ?
 Fuga'n Cerna da.
 Iovan ce lucră ?
 După el se luă
 Iovan chiotind,
 La Cerna mergeă
 Și iar se rugă :
 — Cernă Cernișoră !
 Cum ești urlătore,
 Să-mi fi vorbitore,
 Încetă-ți tälazu

Și tot urlatu
 Și să-ți seci vadu,
 Ca eă să-mi aud
 Copoă alătrând,
 Șerpe tot fugind!
 Cerna-î răspundeă :
 — *Iovane, Iovane,*
Frate Iorgovane,
 Tu de mi-êi aduce
 De-o cigă păstrună
 Și în mine s'aruncă,
 Eă să-mi prăsesc
 Ca ale-lalte bălți,
 Și de vrei tu poți!
Iovan de auđiă
 Vitez că eră,
 Repede-aduceă,
 În *Cern'* aruncă,
 Cerna că 'nčetă,
 Vadu și-l secă,
Iovan isbutiă.
 Șerpe că eșiă,
Iovan că-l goniă.
 Șerpe ce făceă ?
 În gaură intră
 Și 'ncepeă, vorbiă :
 — *Iovane, Iovane,*
 Rău ai făcut,
 De m'ai tăiat,
 Că rău am făcut
 Pe lumea asta,
 Da mai rău pe aia-laltă.
 Eă, dău, voiă zăcē
Mușiță-oiă făceă
Și voiă trimitēă,
Vite-oiă venină,
Voi le-ați afumă

Și nu le-o treceă!
 Atât că vorbiă
 Și *Iovan* plecă,
 Calu 'năleacă.
 El mi-și întâlniă
 O fată sălbatecă,
 Mare, năprasnică,
 Ce cum il vedeă,
 Ea îi și strigă
 Cu un glas duios
 Pe Dunăre'n jos :
 — *Iovane, Iovane,*
Frate Iorgovane,
 Chēmă-ți ogarii
 Și toți șoimei,
 C'ogarii mă pișcă
 Fețișora-mi strică,
 De nu i-oiă chemă,
 Rău te-oiă blestemă,
 Mai bine n'oiă ăice :
 Când *Cerna* vei trece,
 Să te-ajungă 'ndată
 Blestemul de fată,
 Să mi te faci piétră.
Iovan își ascultă,
 De drum își vedeă,
 Fata-l blestemă.
 Măi ! il ajunsse 'ndată
 Blestemul de fată,
 De fată curată,
 Că se făcū piétră,
 Pe al mijloc de apă.
 Și acu se cunósce
 Copita de cal,
 Ghiară de ogar,
 Picioraș de om
 Gheruță de șoim (1).

În fine a cincia și ultima variantă a acestei legende, ase-

(1) *Revista critică-literară*, an. V, p. 23 - 29

menea în versuri, care e răspândită mai cu seamă printre
Românii din *Banat*, sună precum urmază :

Sus la codru verde
Ore ce se vede ?
Sus la codrul *Cernei*,
La vadul Roșavei
Plecat-aū plecat
Din ore-care sat
Des-de-diminetă
Prin rouă și cētă
Vr'o trei soriore,
Fete frumușora.
Sora cea mai mare
Drēsă'n sărutare,
Mândra Garafină
Se 'ntreceă c'o țină,
De-ī cați albul sîn
Și pērul de crin.
Sora mijlocie,
Lelița Marie
Plină-ī de trufie
Cu a sale gene,
Ochișori, sprincene,
Și de-ī cați în ochi
Morī ca de deochi.
Sora cea mai mică,
Ca și-o porumbică,
Ana Girozana,
Ca și *Sânziana*,
Le 'ntreceă pe tōte.
Ea e stea de nopțe,
Lucēfēr de zori,
Flōrea florilor.
Ele petreceaū
Și florī culegeaū,
Cunune făceaū,
Învărtind, cāntānd,
Codrul rēsunānd.
Și-apoi mai umblă
Pān' se debelă,
P'urmă odihniā.
Mica adormiā.

Cele două mari,
Ce-s surori primari,
Cānd fu de cu sēră
Cātre cas' plecarā.
Pe mica o lāsă
Și ea tot dormiā,
Pān' zori rēversā,
Și apoi le strigā,
Dar nu le-aūdiā,
Fār' pe cucul mic,
Māndru și voinic,
Prin arbori sburānd
Și din glas cāntānd.
— Cucule, cucule,
Aūđi, voinicule !
Scōte-mē la țēră
La drumul de carā,
Să daū de sorī iarā,
Că țī-oiū fi eū varā !
— Nu sciū, dulcea mea !
Scōte-te-oiū ori ba ?
C'am eū vere multe !
Cāte florī pe munte !
— Cucule, cucule !
Aūđi, voinicule !
Scōte-mē la țēră
La drumul de carā,
Țī-oiū fi suriōrā !
Cucul fi grāiā :
— Ba eū, fatā, ba !
Că eū am surori
Cāte 'n varā florī !
— Cucule, cucule,
Aūđi voinicule !
Scōte-mē la țēră
Să daū de sorī iarā,
Că țī-oiū fi soție,
Pānā voiū fi vie !
— Ba, că nu-s fecior,
Să pot să mē 'nsor,

Ci-s o păsăruță,
 Nu știu de drăguță!
 Atunci de pe-o stâncă,
 Grâsnică, cumplită,
 Cale 'ncolăcită,
 Iacă se vedeă
 Spaima cea mai rea;
 Un șerpe venind,
 După ea fugind,
 Pân' ea tăbăriă,
 Șerpele-o apucă,
 Căda 'ncolăciă,
 La brâu și-o-adună,
 Dar ea se 'ngroziă,
 Tare-mi țiuia,
 Codrul răsună.
 Sus pe Cerna 'n sus
 Mulți voinici s'aũ dus
 Și toți s'aũ repus,
 Dar a mai rămas
 Un român vitez,

Ioan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Cu un călușel
 Ca și-un vulturel,
 Doi câni mititei
 Fărte sprintenei,
 Și se preumblă
 Și se fasoliă,
 Sus pe Cerna 'n sus,
 Cam pe sub ascuns,
 Calul său jucând,
 Câni sumuțând,
 Sulița strujind.
 Și el auđiă,
 Dar nu pricepeă,
 Ori cât mai ciuliă:
 E glas bărbătesc
 Sau glas femeesc?
 Căci Cerna mugiiă,
 Codrul răsună,
 Apoi se'ntorceă

Cernei de-ĩ diceă:
 — Încetă, încetă,
 Cerna mea curată,
 Că-ți voiũ aruncă
 În albia ta,
 Și-ți voiũ da eu ție
 Mrână argintie
 Și-un fuior de aur
 Cu ochi de balaur,
 Singur se va tărce,
 Singur s'a destărce!
 Cerna-l auđiă,
 Pe loc încetă.

Ioan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Glasul pricepeă
 Și il cunoseă
 Că nu-ĩ bărbătesc,
 Ci e femeesc.
 Apoi se mânia,
 Calu-și pintiniă,
 Cumplit il loviă,
 De ca leũ răcniă,
 Aerul frângeă...
 Șerpele-l vedeă,
 De spaimă fugiă,
 Dar el il goniă,
 Cerna mi-o săriă
 Și il ajungeă.
 Șerpele-așteptă
 Și il întreba:
 — *Ioan Iorgovan,*
 Braț de buzdugan,
 Cu ce fel de bine
 Viĩ tu ađi la mine?
 Dă ră socotesci
 Să mă prăpădesci?
 Te rog viũ mă lasă
 Și re'ntörn'acasă.
 Jur pe capul meu
 Mort voiũ fi mai rău!
 De me-ĩ omori,

Capu-mi s'a'mpuși,
Viermii s'or mulți,
Musce-or sloboși,
Calul și-a mușcă,
De loc va crepă,
Boul s'a otrăvi,
Plugul s'a oprî!
 — Șerpe—afurisite!
 Încă porți cuvinte?
Tar'oiă învătă
Și ea m'ascultă
Fumuri ca să facă
Și-apoi musca crapă...
 Calu-mi n'a perl,
 Dar tu mort vei fi!
 Căci am auzit
 Pân' ai prăpădit
 Ființă femească
 Cu falca-ți hoțescă!
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan!
 Când am auzit,
 Că tu te-ai ivit
 Calul tropotind,
 Ca un smeș răcnind,
 Fata-o-am lăsat
 Și nu-o-am vătămât!
 Te rog vii mă lasă
 Și re'ntörn'acasă,
 Jur pe capul meu,
 Mort voi fi mai rău!
 — *Iovan Iorgovan,*
 Braț de buzdugan,
 Sabia și-o 'nvărtiă
 Pe șerpe-l loviă,
 Trupul îi sdrobiă,
 Tot îl mărunțiă.

Fata se uită
 Până-l duminică,
 Apoi s'arătă
 Și din graiă grăiă:
 — *Iovan Iorgovan,*
 Braț de buzdugan,
 Scôte-mă la țeră
 La drumul de cară
 Să dau de sorii iară,
 Căci ți-oi fi soție
 Până voi fi vie!
 El când o vedeă
 Minuni îl prindeă
 De a ei mândrătă
 Și de tineretă.
 — Alei lelișoră,
 Ca și-o zinișoră!
 Să-mi fii dar soție
 Până vei fi vie!
 Și se 'mbrățișă
 Pân' o sărută.
 El se uită
 În bucăți să crepe
Capul cel de șerpe.
Capul că fugiă,
Cern' o sângeră,
Dunărea-î vedeă
Până se-ascundeă
În peșterea reă.
Aici se'mpușiă,
Viermii se 'mulțiă
Muscă sloboșiă
Și'n veci nu pieriă.
Musca că eșiă,
Caii îi mușcă,
Boii-î otrăviă,
Plugurile opriă! (1)

Acésta e originea *Muscei rele* după credința poporului, exprimată în legendele reproduse.

(1) At. M. Marienescu, *Poesie populară. Balade*, Viena 1867, p. 9—23.

Să vedem acum de unde-î vine numirea de *Muscă columbace*, lat. *Simulia Columbacschensis*, care i-au dat-o naturaliștii?

Pe malul drept al Dunărei de pe teritoriul Serbiei se află ruinele unui vechi castel, care s'a numit de către Romani *Columbaria*, iar în timpul present se numesce *Columbaciū*.

Intrarea în acest castel s'a făcut pe apă, de óre-ce chiar și astăzi este imposibil a intra în el prin cele-lalte părți, fiind încunjurat cu zid.

Peste drum, pe malul stâng al Dunărei, și anume pe teritoriul Banatului, se află asemenea un zid vechiū, înalt până la 9 m., ceea ce face a admite părerea că acest zid a fost împreunat prin lanțuri de fer cu castelul *Columbaciū*.

După felul construcțiunii, se vede că acest castel e de pe timpul Romanilor, iar tradițiunea poporală spune că l-a făcut o regină, anume *Irena*, ca loc de refugiū în cas dacă ar fi fost învinsă în războiul ce l-a avut cu o soră a ei.

Până nu de mult s'a cređut că subteranele acestor ruine ar fi focarul *Muscei rele*. De aici vine deci că naturaliștii i-au dat muscei acesteia numirea de *Muscă columbacă* (1).

Și lucru de mirare și neexplicabil că :

1. Nici într'un loc al Europei nu se află soiul acesta de musce veninóse, decât numai în împrejurimea peșterei, unde ne spune legenda că s'a băgat capul șerpelui prigonit de *Iovan Iorgovan*. De aici es ele primăvara și se susțin mai tótă vara într'o periferie de vre-o 18 mile în jurul numitei peștere. Și dacă ómenii nu prind de veste ca să-și a-

(1) *Albina*, an. I, p. 1.176. — At. M. Marienescu, *Balade*, cit., p. 22. — Schott, *Walachische Märchen*, p. 284 — 285. — Dr. Al. Popovici, *Ioan Iorgovan și șerpele*, tradițiunea pop., publ. în *Familia*, an. X, Budapesta 1874, p. 423: «*Iorgovan* nu ascultă de cuvintele lui, ci dând cu sabia în el, apa se umplu de sânge întru atâta, în cât vėđend șerpele dete fuga pe *Cerna* la vale. *Iorgovan* gonindu-l cât ajungeă, atâta lăiă, până rėmase numai capul, care se ascunse în marginea Dunărei într'o peșteră față cu vechea cetate *Columbaria*, ale căreia ruine se vėđ și acuma spre Serbia între Roșava și Baziaș. Acı ھیsc capul de șerpe, cã din el se va nasce o *muscă veninóasă*, ce va inveninã vitele; și poporul crede cã muscele acelea, ce le numim noi aici *Musce columbace*, carı ھی trag numele de la cetatea *Columbaria*, ar eși din capul acelu șerpe.»

pere vitele cu lécuri și fumuri, apoi pier în tot anul sume însemnate de vite.

Guvernul austro-ungar a luat mai de multe ori măsuri ca să se astupe răsufierea cavernei (peșterei) de la Columbaria, spre a oprî eșirea muscelor, dar de giaba, căoi stânca se despică pe alte locuri și muscele tot es.

2. Cam la jumătatea drumului între Roșava și Mehadia și anume câți-vă pași din sus de podul satului Topleț, este în mijlocul Cernei o stâncă mare de marmoră, în care se v&ed f&ort&e bine dou&e urme de om desculț, șese de copit&ă de cal și patru de c&ăne.

Aicia se đice c&ă, s&ărind *Iorgovan* pe st&âncea ac&eșta cu calul și cu c&ăni&ii s&e&ii, s'ar fi cobor&it un moment de pe cal, și aicia ar fi fost lupta cu ș&erpele. Urmele sus amintite se v&ed întru adev&er aș&ă de bine, în c&ăt îți vine a presupune c&ă un sculptor-artist le-ar fi sf&ârșit de cur&ând. Dar ele nu sunt produse de art&ă, ci naturale.

Din înt&implare nici din sus și nici din jos de st&âncea ac&eșta nu se afl&ă pietre mari, prin urmare nici murmurul Cernei în jurul și în apropierea st&ânc&ii nu se aude. Aicia s'ar g&ăsi peșcele de aur, care l-ar fi l&ăsat Iorgovan în Cerna, și poporul&ii îi place s&ă cred&ă, c&ă prind&end din înt&implare pescari&ii de pe Cerna peșcele acela, r&iful ar lu&ă dimensiuni at&ât de mari, înc&ăt ar înec&ă satul; și aș&ă bieț&ii pescari se v&ed siliț&ii, de c&âte ori l-ar prinde, s&ă-ı de&ă iar&ăși drumul. Un om din satul Topleț s&ău Topleșci, dup&ă cum îi spun un&ii, s&ă-l fi furat odat&ă, dar plo&ând din cauza ac&eșta opt luni, omul a trebuit s&ă-l arunce iar&ăși în Cerna, și pe urm&ă a încetat pl&oia (1).

(1) Dr. Al. Popovici, op. cit., p. 423. — At. M. Marienescu, *Balade*, cit., p. 16, 19 și 22.

TĂUNUL.

(*Tabanus bovinus* L.)

Cine a călătorit mai adese-orî într'o trăsură cu cai în decursul veriî, și anume cam de pe la începutul lunii lui Iulie înainte, când e căldura și nădușela cea mai mare, sau va fi petrecut vre-odată, tot pe acest timp, pe câmp în apropierea vitelor cornute ce se află la păscătoare, acela trebuie numai decât să fi observat un fel de muscă sburând ca fulgerul împrejurul vitelor și căutând neconținut cum s'ar puté pune pe dînsele ca să le sugă sângele.

Acest soiū de muscă de colóre cafenie-négră, cu ochi fórte mari și verđi, iar la mijlocul inelelor de pe abdomen cu un rând de pete galbene triunghiulare, se numesce în Bucovina: *Tăun*, pl. *Tăunî*, *Bânzariū*, *Bonzariū* (1), *Bonzălăū*, pl. *Bonzălăi* (2), *Căputa calului* și *Găză de vite* (3);

(1) Dat. Rom. din Igești, dict. de I. Danilescu: «În Igești *Tăunul* se numesce *Bânzariū*»; — a celor din Frătăușul-vechiū, dict. de Mich. St. Coniac: «În satul nostru *Tăunul* se numesce *Bonzariū*»; — a celor din Storojineș, dict. de I. Haraga: «Musca, care scôte sângele din vite, dar vitele nu se sperie de dînsa așa de tare ca de *Strechie*, se numesce în părțile noastre *Bânzariū*»; — a celor din Puma, dict. de Sam. Lucaciū; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Bânzariul* sau *Bonzariul* e un fel de găză mare, care se pune pe vite și le sugă sângele. Ochii săi sunt fórte mari și albiū-verđi, dar mai mult verđi. O sémă ție *Bânzariū* și *Bonzariū* și *Strechiei*, însă *Bânzariul* nu sémână de fel cu *Strechia*.»

(2) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Gherasim Roșca: «*Bonzălăii*, când li-i luna lor, frig vitele cu mușcatul.»

(3) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū.

În Moldova: *Tăun* (1), *Bondariu* (2), *Bondraș*, *Bonzălău* (3), *Streche* (4), *Sclept* și *Sclept mare* (5).

În Transilvania: *Tăun*, *Dăun* (6), și *Dăune*, pl. *Dăuni* (7);

În Banat: *Tăun* și *Dăun* (8);

În Țera-Românescă: *Tăun*, *Tăune* și *Strechie* (9); la Români din Meglenia: *Tăun*, pl. *tăuni* (10); și în fine la cei din Macedonia: *Tăun* (11), *Dăvan*, *Dăvăn* și *Tavan* (12);

Pe lângă *Tăunul* acesta se mai află în țerile locuite de Români încă și alte varietăți de *Tăuni*, cari li-s Românilor asemenea cunoscuți, și anume:

(1) Dict. de Iordache Bran din Pașcani: «*Tăunul* se pune atât pe vite cât și pe ómenî. El e ce-vă mai mare decât *Strechia*. Cu toate acestea însă vitele fug mai tare de *Strechie* decât de dinsul.»

(2) Dict. de C. S. Bucan din Pașcani: «Sunt *Bondari* cari se tot pun pe vite și le mănâncă. Aceștia sunt mai mari decât *Sclepești* sau *Sclepiști*; ei vin ca *Carabeșii*, sing. *Carabete*, de știubee.»

(3) *Șeștóraea*, an. II, Fălțicenî 1893, p. 150: «*Bondrași*, un fel de *Tăuni* ce înțepă réu vitele. *Bondălăi*, v. *Bondrași*.»

(4) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în op. cit., p. 345.

(5) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Scleptul* (tăunul) îi gróza animalelor, mai ales cel mai mare.»

(6) Com. de d-l Paul Oltean, învățator în Hațeg: «*Dăuni*, insecte cari mușcă calî.»

(7) Al. Viciu, *Glosariu*, p. 29: «*Dăunele*, o muscă sură (*Strechia*) care pișcă vitele și pe ómenî. *Tăunul* (*Merișori*).»

(8) Com. de d-l Aur. Iana, preot, și de d-l Ios. Olariu, învățator în Maidan.

(9) D. Ananescu, *Zoologia*, p. 235; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 146; — *Gazeta săteanului*, an. V, R.-Sărat 1888, p. 229 și 235: — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Tăun*, pl. *tăuni*, se mai ȃice la sing. și *Tăune*, art. *Tăunele*. *Tăunele* este o muscă mai mare ca cele ordinare și trage mai mult la vite, în pielea cărora își înfige ciocul și le sugă sângele.»

(10) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, publ. în revista *Tinerimea română*, Noua serie, vol. V, p. 290.

(11) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., Leipzig 1894, p. 52 și 333.

(12) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 312: «*Tăunul* se numesce *Davan* și *Tavan*. *Tăuni* se găesc mulți pe câmpia Salonicului și când dorm *cărvânari* și cei-lalți în timpul verii prin partea locului de aci, suferă forțe mult din partea lor. Ei pătrund chiar prin haine cu înțepăturile; -- Idem, *Români din Meglenia*, loc. cit.; — com. de d-l Chr. Geagea: «*Davan* e un fel de muscă, care se pune pe cai în timpul verii și înțepă așa de tare vitele, că le scóte sânge.»

Tăunul sau *Tăunele de toamnă*, lat. *Tabanus autumnalis*;
Tăunul sau *Tăunele albiu*, lat. *Tabanus albipes* și
Tăunul sau *Tăunele negru*, lat. *Tabanus Morio* (1).

După spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei*, până la Sânt-Ilie *Tăunii* petrec mai cu seamă prin păduri. De la Sânt-Ilie însă înainte părăsesc pădurile și se retrag la țără, unde mușcă apoi foarte tare vitele cornute și caii (2).

După spusa altor Români însă, tot din *Bucovina*, ei nu se pun în același timp pe toate animalele ca să le sugă sângele, ci în luna lui Iunie și Iulie se pun mai mult pe vitele cornute, iar în August și Septemvrie pe cai. Pe la sfârșitul lui Septemvrie însă se ascund și nu se mai arată până la începutul verii anului viitor (3).

Iar când le succede a se pune pe vre-o vită, așa de tare o înțepă, că din locul unde a fost înțepată, îndată începe sângele a țâșni și a curge șiroiū.

Cu toate acestea însă vitele nu fug așa de tare și cu atâta spaimă de dînșii, ca de *Strechie* (4), ci numai se ascund prin tufișe sau prin ape și se apără, cum pot, cu capul, cu piciorile și cu coda.

Ba unii dintre dînșii sunt așa de lacomi și de îndrăsneți, că nu se mulțumesc numai cu sângele vitelor, ci adese-ori se pun chiar pe oameni și cât ai bate în palme îi înțepă și pe aceștia și prind a le suga sângele.

De aici se vede că vine apoi și blestemul Românilor din *Bucovina* și *Moldova* :

Bè-te-ar tăunii !

ori :

Mânca-te-ar tăunii ! (5) —

(1) În *Bucovina* și *Țera-Românească*;—cf. *Gazeta sãteanului*, an. V, p. 236.

(2) După spusa Rom. din *Stupca*, dict. de Ioan Savu; — a celor din *Frătăușul-vechiu*, dict. de Mich. St. Coniac.

(3) După spusa Rom. din *Vicovul-de-sus*, dict. de T. Ionesi; — și a celor din *Frătăușul-vechiu*, dict. de Mich. St. Coniac.

(4) După spusa Rom. din *Putna*, dict. de Sam. Lucaciū;—a celor din *Dorotea*, dict. de Ilie Brădăjan: «*De Tăun* nu fuge vita așa de tare, cum fuge de *Strechie*. Ori și cât de môle să fie vita, când aude *Strechia*, se duce pe lume»;—și a celor din *Storojineț*, dict. de I. Haraga.

(5) Dat. Rom. din *Oprîșeni*, dict. de Iacob Popovici.

care se aplică unui om foarte lacom, ce caută a trăi mai mult din munca și sudorea altora.

Apoi :

Duce-te-ai ca tăunul ! —

adecă : umblă-o-ai, cum umblă *Tăunul* după hrană, și :

Se duce ca tăunul ! —

adecă : umblă pribég, nesciind unde și cu ce s'ar pute hrăni(1).

Fiind înțepăturile *Tăunilor* nu numai foarte usturâciose și nesuferite, ci tot odată și foarte periculoase, de ôre-ce *Tăunii* foarte lesne pot străplânta diferite bôle de la animalele, cărorora le-au supt mai nainte sângele, de aceea ômenii trebuie tot-deauna, pe cât le este cu putință, să se ferescă de înțepăturile lor (2).

Spre scopul acesta, după spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei* e bine de a afumă vitele, cari se află la păscătoare, cu fum de gunoiu, iar pe cele de la trăsuri, fie boi sau cai, de a le spălă cu zémă de frunze de nuc, pentru că în cazul dintâiu *Tăunii* fug de fum, iar într'al doilea, fiind zéma de nuc foarte amară, *Tăunii* sau *Bonzălaii* nu pot suferi și din cauza acesta apoi nu se apropie nici de vite și nici de ômerii ce se află în apropierea acestora (3).

Iar dacă cu toate acestea a fost vre-un om înțepat de vre-un *Tăun*, ca să nu i se întimple nimica, se dice că e bine să se ungă pe locul înțepat cu pămînt sau cu oțet (4).

Un cântec de nuntă, usitat mai cu sémă în *Moldova*, sună precum urmază :

Frunză verde lăcrămióră,
Lado, Lado, surióră !
Du-te 'n haine de mirésă
La bărbatu-tëu acasă.

Lasă mamă, lasă tată,
Că de-acum ești măritată,
Lasă frați, lasă surori,
Lasă grădina cu flori,

(1) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Cf. *Gazeta sâteanului*, an. V, p. 235.

(3) Dat. Rom. din Brașoa, dict. de Ger. Roșoa; — și a celor din Galanesci, dict. de George Cârstea: «Ca să fugă *Bonsarii* li se dă fum de nuc de surcele, de fân muceșit sau și de alte cele, și apoi fug.»

(4) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 312.

Ca tu singură să fii
 O grădină de copii.
 Lado, Lado, nu mai plânge
 Mijlocelul nu-ți mai frânge,
 Că acasă te-î întorce
 Când pe strat inul s'a tóree,

Și la maica ta te-î duce
 Chiar atunci și nici atunci,
 Când *bondariu*-a face miere,
 Când a face plopul pere
 Și răchita vișinele,
 Să-ți alini pofta cu ele ! (1).

Sub cuv. *Bondariu* atât Românii din *Bucovina*, cât și cei din *Moldova*, înțeleg două specii de insecte, cari nu aparțin uneia și aceleleași familii, ci sunt cu totul deosebite una de alta, și anume :

a) *Bombus terrestris* F., care se ține de familia albinelor și face miere, și

b) *Tabanus bovinus* L., care se ține de familia muscelor, și ca atare nu face miere.

Deci sub *Bondariul* din doina acesta e, după părerea mea, de a se înțelege numai *Tăunul*, lat. *Tabanus bovinus* L. și nici de cum *Bondariul*, lat. *Bombus terrestris* F.

Causa însă de ce atât cel dintâiu cât și acesta se numesc de popor *Bonzariu* și *Bondariu* e că amândouă speciile acestea de insecte, când sbórá, *bonzãesc*, adecã produc un fel de sunet rësunãtor, care se aude ca *bãnz*, *bonzz* sau *bondz*.

Spre fine mai amintesc încă și aceea că Românii de pretutindenți, cari nu se prea împacă cu sócrele lor, când voesc a le luá pre acestea peste picior, dic că de dragi, ce le sunt, le țin cu *unturã* sau cu *mafe de Tãntar* și cu *cãpșină de Tãun*.

Dovadã despre acéstã iubire mult, puțin generalã, ce o aratã ginerii față de sócrele lor, avem, între multe altele, și urmãtóra doiná din Tera-Romãnescã :

Frunzuliță de arțar,
 Mă dusei la măcelar,
 Luaș mafe de Tãntar,
 Cãpșină de Tãune,
 Fãcui sócrã-mi legume,
 Pusei masa pe-o nuiã
 Și cinstii pe sócra mea

(1) V. Alecsandri, *Poesii populare ale Românilor*, Bucuresci 1866, p. 383

Sócră mea s'a bucurat
Și-a mâncat pân' a crăpat (1).

În fine o sémă de băeți, cari umblă cu vitele la păscut, când vëd că *Tăuniș* supără prea din cale afară vitele, aú datină de a-î prinde și a băgă în abdomenul fie-căruia pe care l-aú prins câte un paiú și a-î da apoi drumul să sbóre.

Tăunul, vëdându-se scăpat, se duce cu paiul după diusul ca împușcat.

De aici a rămas apoi și vorba:

Fuge ca tăunul cu paiul,

saú:

S'a dus ca tăunul cu paiul în c...,

adecă: n'a isbutit în tréba ce a avut să facă (2);
și:

A rămas cu degetu în gură
Ca tăunul cu paiul în c...,

adecă: păcălit, prost (3).

Tăuniș de regulă nu trăesc în societate.

Deci când năvălesc *Tăuniș* la vite într'un număr mai mare și le pișcă răú, e semn că va plouă curând. Iar:

A fi ca tăuniș

însémná: a fi fórte rari, colea, colea câte unul. Și:

A început a-î da tăunii,

adecă: a început a-î da fire rari de barbă. Adesea se aude în popor: «a început a-î da și lui câte un *tăune*», cu înțeles de: «a început a-î se ivi fire de barbă». Acéstă đicere este cu același înțeles ca și đicerea: «a început a-î da tuleele» (4).

(1) *Revista poporului*, an. VII., București 1898, p. 59.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean;—cf. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 668.

(3) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. II, p. 107.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășei.

STRECHIA.

(*Hypoderma bovis* De Geer.)

Nu unuia și nu odată cred că i se va fi întâmplat să vadă în decursul verii și cu deosebire în zilele cele mai căldurose din luna lui Iulie și August, cum o sémă de vite cornute își ridică de odată cõda pe spinare și apoi cu cõda și cu capul ridicat în sus prind a fugi mâncând pãmîntul în cotro le duc ochiï și piclórele.

Causa acestei fugi neobicinuite în decursul celor-lalte luni de peste an nu e nimic alta, fãrã numai spaima și grõza cea mare ce o aũ vitele cornute, și anume bovinele, de o insectã din familia Estridelor, anume : *Strechea*, pl. *Strechî*, sau *Strechia*, pl. *Strechii*, numitã altmintrelea în Bucovina și *Strechiiu*, *Strechiiul vitelor* (1), *Bõnzã*, pl. *Bõnze*, *Bonzariu* (2), *Sclept*, pl. *Scleptî* și *Sclept mic* (3); în Moldova : *Strechie* (4), *Sclept* și *Sclepi* (5); în Transivania : *Scleps*, pl. *Sclepsi* (6) și *Scle*, pl.

(1) Dat. Rom. din Frãtãnușul-vechiu, dict. de Mich. St. Coniac, precum și a altor Romãni din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Frãtãnușul-noũ, dict. de Nic. Rusu; — a celor din Galanesci, dict. de George Cãrstean și Ioan Ungurean; — a celor din Vicolul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(3) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Iie Brãdãșan.

(4) Dat. Rom. din Bogdãnesci, jud. Sucãva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Strechia* e mai micã decãt *Bondariul*, care *bonzãesce* tare și care mușcã vitele; — a celor din Oprișeni, jud. Sucãva, dict. de George Iacob: «*Strechia* e peștrișã și numai ca o muscã de mijloc de marea. De *Strechie* fug vitele mai tare decãt de ori-ce, și nu numai cãnd le mușcã, ci și numai cãnd trece pe dinãntea lor.»

(5) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Sclepișii* îs mânãșei și vãrgași, cu *pãtãturi* cenușii și gãlbii. Ei mușcã fõrte tare vitele;» — cf. *Seșetõrea*, an. III, Fãlticeni 1894, p. 87.

(6) *Gazeta Transilvaniei*, an LXI, Brașov 1898, No. 234, p. 5.

Scoții (1); în Țăra-Românească: *Strechie* (2); la Români din Meglenia: *Strechia*; iar la cei din Macedonia: *Strigla* (3).

Strechia adevărată, și mai ales femeiușca, fiind o insectă foarte iacomă de sânge și tot odată foarte îndrăgănită, chiar obraznică, cum dă cu ochii de vitele cornute, sboră împrejurul lor, le urmărește bâzâind în toate părțile, și nu se lasă până ce nu se pune pe dinsele. Iară după ce a apucat odată a se pune, prinde a le înțepa adânc în piele, mai ales de-a lungul spinării, și apoi a le suga cu o nespusă lăcomie sângele, până ce se satură și le încruntă totă spinarea, cauzându-le prin acesta foarte mare durere și usturime.

De aci vine apoi că vitele, cum aud bâzâitul acestui înverșunat și supărăcios dușman al lor, se sperie și, pline de frică și de grăză, ca să nu le cășuneze durere prin înțeparea și sugerea sângelui, prind a *strechia*, adevărată a fugi în ruptul capului în cotro le duc ochii și picioroarele, sărind peste garduri și dând busta, ca nisce apucate, peste tot ce le stă în cale. Ba, ce este încă și mai mult, spaima, grăză, și fuga lor e une-ori așa de mare, că nici nu mai știu în cotro alergă și ce fac, din care cauză apoi nu una și nu odată, cădând în vre-o grăpă sau prăpastie, se primejduesc, adevărat își frânge vre-un picior sau își rupe chiar și capul.

Se dice însă că dintru început nu *boii* nici *vacile* erau acelea, cari *strechia*, cum *strechie* în ziua de astăzi, ci *oile*. Iată ce ne spune în privința aceasta o legendă din *Bucovina*:

«Dice că pe când umblă *Dumnezeu* și cu *Sân-Petru* pe pământ, mergeau din sat în sat și din oraș în oraș și după ce sfârșiau și se săturau de vădit toate câte voia să le vadă, porniau mai departe pe unde vedeau cu ochii.

«Ast-fel într-o zi ajunseră ei într'un codru, cât e lumea de bătrân și, vărindu-se în codrul acela, se vădură de odată rătăciți. Umblă ei, cât umblă, în colo și în coce, dar nu dau

(1) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în op. cit., p. 343—345.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăgețel: «*Strechia* e o insectă de care fug vitele cu grăză și furie foarte mare, par'că ar fi nebune. Și aceasta în timpul verii, când insecta s'a dezvoltat pe deplin.»

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

nicî de un semn sãu măcar de vre-o cãrare, ca sã aibã pe unde eși la lume.

«Acuma superași și amãriți pãnã în suflet, cã nu sciaũ ce sã începã și sã facã, etã cã li se deschide de odatã dinaintea ochilor o poianã mare cu fel de fel de erburi și flori. Aici îndatã daũ peste un pãcurariũ, care pãscea o *cireda de vite*. Vitele, deși erau în dricul verii, și o arșiã ca aceea de te coceaĩ, pãsceaũ în liniște locului, iar pãcurariul dormia dus la umbra unui fãgan, cãci vitele pãnã atunci nu aveaũ obiceiũ de a *strechia*.

«*Dumnezeũ și Sãn-Petru*, cãnd deterã cu ochii de pãcurariũ, bucuria lor! . . se apropiarã de dînsul și-l deșteptarã din somn, creðend cã el îi va da la drum și le va arãta calea pe unde sã ẽsã din codru.

«Dar pãcurariul, întrebã fiind de *Dumnezeũ sfîntul*: în care parte sã apuce, ca sã deã mãi curãnd de lumea cu omenii, nicî n'a ridicat capul, spre a le da un rãspuns omnesc, ci cum sta lungit pe erbã, a întins numai piciorul drept și arãtãnd cu dînsul somnoros cum erã, ðise:

— «Dacã vreți sã eșiți la lumea cu omenii, apoi ian mergeți în colo cã veți eși! — și dupã ce rostii cuvintele acestea, se întorse pe altã parte și se puse iarãși pe somn.

«*Dumnezeũ și cu Sãn-Petru*, tovarãșul seũ, vëðend omenia pãcurariului, ðise:

— «Așã mi ți-i trãba, ei lasã cã de astãði înainte nu vei mãi avã tu cãnd dormi așã de liniștit și farã de nicî o grijã, ca pãnã acuma, cã vitele tale nu vor mãi pasce așã de liniștite, ci vor *strechia* și se vor duce în cotro le vor duce ochii și picioarele!

«Și într'adevër, cã din acel minut, cum a rostit *Dumnezeũ* cuvintele acestea, a și dat *Strechia* în vite și vitele aũ și început a *strechia* și a fugi ca nisce turbate în tãte pãrțile, și tot așã *strechie* ele, cãnd dã *Strechia* între dînsele, și în ðiua de astãði.

«*Pãcurariul*, cãnd a vëðut cã vitele prind a fugi ca nisce turbate cu cãda ridicatã pe spinare, a sãrit ca fript de jos și a început a alergã dupã dînsele, dõrã le-a întorce îndãrãt. Dar de unde? Dupã ce vitele, cãt ai scãpãrã dintr'un amnar, se fãcurã nevëðute, intrãnd într'o *silhã* din apropiere.

«*Dumnezeu și Sîn-Petru* însă, după ce-l blagosloviră astfel pre pëcurariu, se porniră mai departe fără de a ști unde vor ajunge pe calea apucată. Iată însă, că după mai multă cale făcută prin codrul acela, trecând prin mai multe *silhe* sau *sihle*, *sehelbi* și smide, dau de odată peste o altă *poiană*, în care un *cioban* își păseacă *oile* sale. Însă cum le păseacă? că oile fugiau de nu li se vedeau picioarele, când într'o parte, când în alta, iar ciobanul după dînsele, când încolo, când în cõce, dõră le põte stringe la un loc, dar pare că eră făcetură nu alta, căci oile fugiau de-și scoteau ochi.

«Și pe când ciobanului îi curgeau sudorile ca bobul pe față de atâta alergătură și nu se mai putea ține pe picioare de obosit ce eră, tocmai atunci se apropie și *Dumnezeu* cu *Sîn-Petru* de dînsul și-l întrebă: în care parte să apuce, ca să se põtă întõree iarăși la lume?

«*Ciobanul*, cu tõte că eră necăjit până în suflet, pentru că-i fugiau oile, se opresce locului, își șterge sudorile cu mâneca cămășii, și apoi dice:

«Poftim, apucați în colo, că dacă veți apucă în partea aceea forțe lesne și de grabă o să dați de capëtul codrului acestuia!

«Și apucând ei acea cale, n'a trecut mult timp la mijloc și au eșit la lume. Iar după ce au eșit, unde le-a fost dorința să eșă, dise *Dumnezeu* către prietenul său:

«De ađi înainte oile ciobanului acestuia, pentru sfatul lui cel prietenos și bun ce ni l-a dat, nu vor fugi mai mult, ca nisce sălbatiche, ci numai când vor fi ploii și vînturii, iar de *streichiat* nici când nu vor mai *streichiã*, ci vor pasce liniștite locului, și el va avé timp nu numai să se pue jos, ca să se odihnescă, ci să și cânte din fluer.

«Și dintr'aceia vreme *oile* pasc frumos, iară *pëcurariu*, adecă *bouariu* și *văcariu*, când dă *Streichia* în vite, stau necontentit în picioare, căci dacă n'ar sta, vitele lumea în cap ar luă, pentru că din ținua, în care a hotărit *Dumnezeu* ca nu *oile*, ci numai *vitele*, adecă *boii* și *vacile* să *streichie*, de atunci numai acestea 'streichie' (1).

(1) Com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac din Mahala.

O variantă a acestei legende, și anume din *Macedonia*, sună precum urmază:

«Era veara, nă duă duguroasă ș-caldă, de-ardea soarli năfoară ca tu cîireap.

«Dumniđălu tu eta tea imnă pri padi, adiat ca auș și videa țe-ı ș-țe nu-ı. Căndu videa viră strimbătati, mutrea cum di cum si-ndreagă și carı s-nu putea, ca vai de omu strimbu.

«Acșiti nă duă lő-acită căldura tu câmpu, di-lı cura asudorli pri față, că dıțeaı, «duși aușlu aestu, s-tuchii di căldură.»

«Ș-nă seati, un foc țe-l eara, și țe-lı avea uscată grumazlu, di dıțeaı, că «torea creapă tră semnu ș-nișani mari.»

«Aclő, iu z-dirina mıratlu dē-auș, si-lı plândi niila, na iu aetalii un văcar.

«Aestu ăara agunıisit, că-l fuđi un boū și mutrea s-lő-agıungă și s-lő aducă, s-lu bagă tu *văcăreadă*, iu se-aumbra ș-alanți boi și vați.

«Dumniđălu li-păru ghıini, că deadi di nis și-lı dısi:

«Aođi ncoa re! Nu-nı dai nă chiic de-apă, că va crep di seati?»

«Crechı s-nu crechı li-u turnă văcarlu, nu veđi, că-nı fuđi boulu? S-alas iő boulu, s-ț-aduc ațea apă?»

«Și nu vru, ne s-li da apă, ne s-lı-aspună, iu poati s-află.

«Dumniđău ș-căftă di cali. Niarsi cât niarsi și da di un picurar, te-aligă asudat ș-curmat, și cu caplu discufut.

«Aođi ncoa», li dıți Dumniđălu, nu poți si-nı dai nă chiic de-apă, că cripai di seati?»

«Si-ți dau, ilı dıți picurarlu, ma-nı fuđiră oili, di nu știu cum va le-adun tuti d-adun.

«Și picurarlu dusi ma nclő după nă măgulă, iu ștea, că cură nă fōntână, lo apă tu căcūlă și-lı deadi aușlu di biu și di-și astımsi seatea.

«Atunțea s turnă Dumniđălu, li vluisi oili și li dimândă, s hıibă pravda Dumniđăluı. Tu căloari viră oară s-nu s-ari-spândască și s-nő-ariască.

«Apoea ș-adusi aminti di văcar și-l blăstimă și-lı dıse:

«Totna musca si-lı lıi adună boili și căndu vai hıibă căloari și dugoari mari, tra să alagă văcarlu cu lımba scoasă, ca acățat di năfoară.

«Di aestă oili imnă tuti dadun, ună ningă alantă și veara,

cându-î căldură ș-foc, eali se dună sun aumbrată tő-amiriđă până frânđi căloarea.

«Tut tr-acsi a boilor li da veara musca, di-și lăa perlu și fug, fug, canda sunt acătați di țiva drați și mărătlu di vâcar alagă-alagă, ca laiu ș-corbu, s-li-apreadună tu vîla a căloariliei și creapă di seati, ca el țe nu va.

«De aestă tu câmpu Dumniđălu, nő-alăsă di cât mași in doauă fântăni.»

Daco-romănesce :

«Eră in timpul veriî, o đî dogoritőre și caldă, de ardeă sórele afară ca in cuptor.

«Dumneđeũ in vremea aceea umblă pe pămînt, transformat in bătrân și vedeă ce-î și ce nu-î. Când vedeă vre-o strimbătate, căută in tot chipul să o drégă și dacă nu puteă, vai de omul strimb (nedrept).

«Ast-fel, într'o đî il prinse căldura in câmpie (Tesalia), de-î curgeaũ sudorile pe față, că điceaĩ «se sfârși (lit. duse) cu moșul acesta, se topi de căldură.»

«Și o sete, un foc ce-î eră și ce-î uscasc gătleejul, de điceaĩ că «acuși crapă, spre minune!»

«Pe când se chinuia sārmanul de bătrân, ca să-î plângi de milă, iacă intimpină pe un văcar.

«Acesta eră grăbit, fiind-că îi fugi un boũ și cătă să-l ajungă și să-l aducă ca să-l bage in *văcărěză* (1), unde ședeau la umbră și cei-lalți boi și vaci.

«Luĩ Dumneđeũ îi părũ bine că dete de el și-î đise :

— «Měi ascultă in cőce ! Poți să-mi dai un pic de apă, căci (mi-e) să crėp de sete ?

— «Crėpi și (saũ) nu crėpi, — İi rėspunse văcarul, — nu veđi coleă, că-mi fugi boul ? să las eũ boul, să-ți aduc ție apă ?

«Și nu vroĩ să-î deă apă, nici să-î spue (arate) unde pőte găsi.

«Dumneđeũ își căută de drum. Merse ce merse și întălnesce (lit. dă) pe un păstor, care alergă asudat și obosit și cu capul descoperit.

(1) *Văcărěză* este staulul boilor și vacilor. — In Bucovina locul saũ ocolul, unde petrec vacile peste vară, se numesce *văcărie*, iar cea unde petrec boii *bourie*. Păstorul vacilor *văcar*, iar cel al boilor *bouar*.

«Ian ascultă în cöce! — îi ڏise Dumneđeü — nu poți să-mi dai un pic de apă, căci crëpaî (adecă : erëp) de sete?»

«Să-ți dai — îi ڏise păstorul, — dar îmi fugiră oile, în cât nu sciü cum le voiü adunä pe töte la un loc.

«Și păstorul se duse mai încolo după o măgură, unde sciä că isvorëscce o fântână, luă apă în căciulă și-l dete bătrânului de bëü și de-și stinse setea.

«Atunci se întörse Dumneđeü, binecuvintă oile și le ordonă, să fie vita lui Dumneđeü. În cărare nici odată să nu se risipëscă și să nu se răspändëscă.

«Apoi își aduse aminte de văcar și-l blestemă și-l ڏise:

«În tot-deauna *musca* să-î adune (ad. gonëscă) boii vara, când va arde sórele și când va fi căróre și dogóre mare, ca să alerge văcarul cu limba scósă, ca un posedat.

«De asta oile umblă töte împreună, una lângă alta și vara când e cald și foc, ele se string subt umbră în *amiriđ* (1), până se potolesce cărórea.

«Tot pentru asta pe boi îi gonesce *musca* în timpul verii, de-și ieäu lumea în cap, și fug, fug, par'că sunt posedați de ce-vă draci și sărmanul de văcar alérgă, alérgă ca un nenorocit (lit. negru și corb) să-î adune în mieđul cărórei și crapă (sufer) de sete, așa cum nu doresce.

«De asta în șes (în Tesaliä) Dumneđeü nu lasă decât numai câte-vă fântâni» (2).

De óre-ce însă dintru început, după cum ne spune legenda, oile erau acelea cari *strechiaü*, Dumneđeü n'a stărpit *Strechia*, care le făceä să strechie, ci a lăsat-o și mai departe să trăëscă, atâta numai că i-a luat puterea ce o aveä mai înainte și i-a dat-o celei de vite (3).

Și *strechia* acësta se numesce *Strechia oilor*, lat. *Oestrus ovis* L. sau *Cephalomya ovis*.

Strechia de vite are mărimea unei albine. Corpul ei e përos și sticlitor-negru, capul lătäreș, spatele vërgaș, aripile castanii, piciórele gălbü-roșietice, inelele din urmă ale abdomenului negricióse, iar vârful acestuia galben sau alb

(1) *Amiriđ* e locul unde se odihnesc vitele pe la mieđul ڏilei.

(2) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromănilor*, p. 809—811.

(3) Com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

orî suriū. Femeiușca are corp ce-vă mai subțire și mai întins decât bărbătușul, iar în partea dinapoî are o țeve, cu ajutorul căreia își vără ea ouăle în decursul veriî sub pielea de pe spinarea vitelor.

Din ouăle acestea, cari sunt lungărețe, albe, și numai la un capăt aū punct negricios, se dezvoltă peste ărnă larvele numite de popor *Coș*, pl. *Coșî* (1), „adecă nisce viermuleți de colóre albă-surie și cu capul negru.”

Coșî aceștia, după ce s'aū dezvoltat de ajuns, sunt cam de 2 cm. de lungi și aū o gură forțe ageră, cu ajutorul căreia sug sucul din spinarea vitei așa, că în cele din urmă vita slăbesce vëdënd cu ochiî.

Dacă *Coșî* se lasă pe spinarea vitelor neatinși, ei se dezvoltă și cresc până în luna Maiū sau Iunie. Atunci es afară și, cădënd jos de pe spinarea vitei, se îmbracă într'o scórță mai grósă, adecă se priefac în *coconî* (nimfe) și în starea acésta staū câte patru septămâni. Din nimfele acestea se dezvoltă apoi viitórele *Strechî* sau *Strechîi*: bărbătuși și femeiușce, cari din nou încep în decursul veriî a-și depune ouăle pe spinarea vitelor (2).

Iar când începe *Strechia* a sburà mai tare și a da mai mare năvală asupra vitelor, atunci ea, după spusa Românilor din *Bucovina*, dîce:

Dă cuțitul și covata,
Că'ntr'un buc tótă-mî ești gata!

saū:

Cuțitul și covata,
Că mațele țî-s gata! (3)

După spusa Românilor, din *Banat*, ea ar dîce:

Cu furchițele
Scot jigărițele

(1) Preutindenî în *Bucovina*, precum și în *Țera-Românescă*, com. de S. Sa. păr. T. Bălășel: „*Strechia* vitelor bovine, sub numele popular de *Coșî*. Căci insecta acésta își depune ouăle pe pielea vitelor, din care eșind viermușii, pătrund în pielea lor.»

(2) *Gazeta Transilvaniei*, an. LXI, No. și p. cit.

(3) Cred. Rom. din Strafa, com. de I. Pasailă, stud. gimn.

Și în ciuvane
Pun eū târbane (1)!

Iară după spusa celor din *Țera-Românească*, ea, apropiindu-se de vite, s'ar lăudă și ar dice în limba ei:

Adă iataganu
Ca să-ī vērs borhanu (2)!

Și vitele, auđind cuvintele acestea, se bagă în tóte rēcările, și de aceea fug ele așa de tare, ca și când ar fi dat *Ucigă-l-crucea* peste dînsele, cu códa ridicată pe spinare, un semn că le prigonesce *Strechia* (3).

Pe lângă acéstă credință, copiii din *Țera-Românească*, cari pasc vitele vara, mai aū încă și următórea datină, și anume:
Când vėd ei că a dat *Strechia* în vite, voind ca să le domoléscă, reciteză neîncetat următórele versurī:

Strechia,
Urechia,
Balegă de óie
Códa să se móie!

Iar când voesc să facă pre vite ca să deă *Strechia* în-tr'însele, atunci reciteză mereū aceste versurī:

Strechia,
Urechia,
Balegă de mânz,
Códa să se ție'n sus (4).

Strechia oilor e cu mult mai mică decât *Strechia vitelor*.

Ea are corp mohorît, mai peste tot gol, numai vârful abdomenului acoperit cu puțin pufușor móle, iar fruntea și spatele cu nisce petițe negre. Ea se arată în luna lui August și Septemvrie, mai cu sémă pe locurile acelea unde pasc oile.

(1) Com. de d-l Ios. Olariū din Maidan: *furchițe*=furculițe; *jigărițe*=plămăiū saū plămăele; *ciuvane*=troci saū coveři mari, *ciuvane* pentru plamada pânei; *târbane*=burta vitelor cornute.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) În Bucovina și *Țera-Românească*, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Și vitele, înțelegēnd limba ei și fiindu-le frică că le vor vērsă *borhanu*, ridică códa în sus și fug de se prăpădesc».

(4) Com. de Sa păr. T. Bălășel.

Și de ôre-ce *Strechia oilor* are datină de a-și depune ouăle sale de regulă în nările oilor, de aceea oile, cum simțesc că se apropie de dânsele, se strâng la un loc, își bagă capul una sub alta și-l plăcă cât se pôte de tare spre pământ, a-nume ca să nu pôtlă ajunge la nasul lor. Dar cu tôte acestea *Strechia* totuși ajunge și-și depune ouăle sale în nările oilor.

Din ouăle acestea în scurt timp es larvele, carî se numesc în limba poporului *Carabeți*, sing. *Carabăț* și *Carabete* (1) și carî se acațară apoi până lângă frunte unde petrec aprópe nouă luni. După aceea lăsându-se a fi strănutate jos, se vârlă în pământ și aici se prefac apoi după 7—8 săptămâni în insecte depline.

În fine trebuie să amintesc și aceea că *Strechia* a dat nascere încă și următoarelor dîcale:

A da strechia,

adecă: a fugi de *Streche*. Se dîce însă și de cine-vă, care a plecat de unde-vă, fără să spue unde se duce.

A fugi ca de streche,

adecă: a fugi iute.

A o strechiă,

a fugi iute, a plecă de unde-vă.

Strechia e mică și fug vacile de ea,

adecă: se pôte întîmplă ca unul mai mic să birue pe altul cu mult mai mare ca el și să-l facă a-î sci frica.

Te strechiez,

adecă: te fac să fugi ca de *Streche* (2).

(1) *Șeștôrea*, an. V, Fălțiceni 1899, No. 4, p. 54: «*Carabeți* = viermi mari, ce se fac mai ales în nasul cârlanilor slabî și în apă clocită. Sing. *Carabete*.»

(2) Com. de S. Sa păr. Bălășel.

MUSCA CALULUI

(*Gastrophilus equi* Fabr.)

Cel ce va fi fost mai adese-ori în decursul verii, când sórele arde mai tare și cáldura e mai mare, pe vre-un imăș saú tolóca, unde se află mai mulți cai la páscut, saú și în alt loc unde se află cai la páscótre, acela cred cá trebuie numai decât să fi observat cum une-ori caii aceștia daú neconținut din cap, sar cu piciórele de dinainte în sus și se mușcă cu gura de genunchi, saú se pun doi câte doi față în față și, stând ast-fel cu capurile încrucișate unul peste grumazul celui-lalt, daú mereú din códá în drépta și stânga.

Causa acestei neconținute dări din cap și din códá e o muscă de care se apără ea să nu-í musce și care se numesce în Bucovina: *Musca calului*, *Muscă de cal* (1), *Gâza calului* (2), *Strechia cailor* (3) și *Trântor de cai* (4);

În Moldova: *Musca calului* și *Strechia calului* (5); în Țera-Románescă: *Muscă de cal* (6) și *Musca cailor* (7).

(1) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei, în deosebi însă a celor din Frătăușul-nou, dict. de Nic. Rusu: «*Musca calului* e aceea de care strechie caii, daú mereú din cap, din códá și sar în sus»; — a acelor din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Musca calului* e un fel de muscă galbenă, care trăesce la pădure. Ea este altmintrea decât *musca vitelor*. Când bate *Musca calului* la cai, cea a vitelor nu bate la vite.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(3) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de Mich. St. Coniac.

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de Mich. St. Coniac: «*Trântorul de cai* se face în gunoiul cailor și după ce capătă aripi sbórá și se pune pe botul cailor și-í mușcă.»

(5) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Gr. Olariú.

(6) *Gazeta sáteanului*, an. V, R.-Sárat 1888—89, p. 150.

(7) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel: «*Musca cailor* este aceea care șede mai mult pe la ochii și părțile de dinainte ale cailor.»

La Româniî din Macedonia și cei din Meglenia: *Muscă di cal* (1);

Iar la cei din Istria: *Bumbar* (2);

Lat. *Gastrophilus equi* Fabr., *Gastrus equi* și *Aestrus equi*.
Musca acésta obicînuése a-și depune ouéle sale pe partea dinainte a cailor, și anume pe genunchi, pe șolduri, pe gât și pe cômă.

Din ouéle acestea, cari au colóre albă-cenușie, es în decurs de vre-o trei săptămâni larvele, cari se numesc de către Româniî din Bucovina și cei din Moldova: *Trânzi*, sing. *Trânz* și *Trânji*, (3), iar de către cei din Macedonia: *Suhăfi* (4), și cari se acată apoi de piele.

Caii, simțind gâdilătura ce o causéză *Trânjii*, se scarpină cu dinții și se ling, și prin acésta, fără să scie și să vrea, îi înghit.

După ce i-au înghițit și au pătruns acuma în stomach, *Trânjii* se lipesc de acésta și aici trăesc ei apoi prin sugerea sucului din membranele stomachului aprópe un an, iar după aceea, eșiad singuri sau dați fiind afară, se prefac prin grăméjile de gunoiu, în pămînt, sau printre grindile grajdurilor în nimfe și apoi în insecte depline.

Româniî din Moldova scapă caii de *Trânjii*, cari la eșirea lor din stomach se țin prin un timp óreși-care de găóza acestora, prin aceea că-i curățesc cu mâna, sau le dau să mănânce secară prăjită în ovés (5).

Româniî din Macedonia îi curățesc asemenea cu mâna sau spală găóza cailor prin mai multe țile de-a rândul cu apă căldicieă și cu săpun (6).

(1) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Musca di cal* = musca ce trăesc pe cai și catări (*Oestrus equi*); — Idem, *Megleno-româniî*, studiu etnografico-filologic. Partea II, Bucuresci 1902, p. 97.

(2) Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1898, p. 306.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — *Șeștóra*, an. IV, Fálticeni, p. 121: «*Trânjii* sunt nișce parasiți, ce trăesc în partea intestinului gros, numită *rectum*, și produc calului o fórte mare mănăcărime. Poporul crede că numai caii ce nu ling sare fac *Trânji*.»

(4) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 333.

(5) *Șeștóra*, an. IV, Fálticeni, p. 121.

(6) Per. Papahagi, *Din literatura poporandă a Aromânilor*, p. 333.

Tot la Români din *Macedonia*, și anume la cei din *Epir*, mai există și credința că dacă *Musca di cal* se pune pe om, acesta trebuie să o prindă și să-i rupă capul, fiind-că alt-fel se întorc înstrăinați din drum iarăși în străinătate (1).

Saū: «dacă *Musca di cal*, lat. *Oestrus equi*, vine la tine, să o prindă și să-i tai capul, fiind-că dînsa te vestesce că o rudă saū oșpete îți vine din depărtare, și dacă nu-i tai capul, ea se duce și-l întorce din drum» (2).

Afară de musca, despre care ne-a fost până aicia vorba, mai există încă una, care asemenea se numesce *Musca calului* și *Găză de cai* (3), lat. *Gastrophilus haemorrhoidalis* L.

Femeiușca acestei musce își depune oușele sale sub cōda calului, și chiar în nările și gura acestuia. Cu tōte acestea însă ea nu aduce atâta rău calului ca cea descrisă mai sus (4).

În fine a treia specie de muscă, care se ține tot de familia *Muscei calului* și se arată mai ales în *tuna Strechiei* (5), însă care nu supără numai pe cai, ci și vitele cornute, este *Musca vitelor*, numită altmintrelea în Bucovina și *Bânzariu* (6), *Bânzariu de câmp* (7), *Bonzariu* (8), *Bonzariu de vite* (9); în Moldova: *Bondariu* (10), *Bondariu de câmp* și *Bondariu de pădure* (11); iar în *Țera-Românească*: *Musca vitelor* (12), lat. *Gastrophilus pecorum* Fabr.

(1) Com. de d-I Per. Papahagi.

(2) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 312.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(4) Cf. *Gazeta sateanului*, an. V, p. 151.

(5) Dict. de Mărișra Duceă din Budeniș.

(6) Dat. Rom. din Budeniș, dict. de Măr. Duceă: «*Bânzariu* se numesce musca, care mușcă vitele.»

(7) Dat. Rom. din Igesci, dict. de Ioan Danilescu.

(8) Dat. Rom. din Carapciu, dict. de Vasile Cărciu.

(9) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Bonzariu de vite* se numesce musca, care mușcă vitele.»

(10) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Sucēva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Bondariu* se numesce musca, care face mare șgomot când sbōră, iar când se pune pe vite le mușcă. *Bondariul* e mai mare ca *Strechia*.»

(11) Dat. Rom. din Moldova, com. Oprișeni, jud. Sucēva, dict. de George Iacob: «*De Bondariu* nu fug vitele așa de tare ca de *Strechie*, ci numai se apără cu capul și cu cōda.»

(12) Com. de S. Sa pār. T. Bălășel.

MUSCA.

(*Musca domestica* L.)

Sub cuv. *Muscă*, dim. *muscuță* și *musculiță*, înțeleg Românii de pretudindenă mai multe specii de insecte din diferite familii.

Noi însă în articolul de față, vom vorbi numai de acele *Musce*, cari se țin de specia *Muscei de casă*.

Iar *Muscele*, cunoscute Românilor după nume, cari se țin de această specie, sunt următoarele :

Musca mare, *Muscă albastră*, *Muscă de carne*, *Muscă năsdărăvană*, *Găză de carne* și *Bónză*, ast-fel în Bucovina ; în Transilvania însă : *Muscă mare* și *Börnă* (1) ; în Moldova și Țera-Românescă : *Muscă albastră*, *Muscă de carne*, *Musca hoiturilor*, *Musca stârvurilor*, *Muscă mare* și *Muscoiu* (2) ; iar la Românii din Meglenia : *Muscă di carni* (3) ; lat. *Musca vomitoria* L.

(1) Com. de d-l Paul Oltean, învățător în Hațeg ; — d-l Andr. Bârsan, profesor în Brașov, imi scrie cu privire la numirea *Börnă* următoarele : « *Börnă*, pl. *Börne*, după împărtășirea școlarului I. Sandru din Viștea inferioară, se numește o musculiță cu picidore lungărețe, care umblă mai ales noaptea. »

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10 ; — *Gazeta săteanului*, an. V, p. 229 ; — Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I, partea I, Bucuresci 1900, p. 512, 513, 516 și 591 ; — com. de S. S. păr. T. Bălășel : « Mai este o muscă mai mare ca cea ordinară și de colorie verde-albastră. Acesta este *Musca hoiturilor* sau *Musca stârvurilor* morțe, căreia îi place să mănânce cărnuri, pe cari își depune ouele în foarte scurt timp. »

(3) Per. N. Papahagi, *Megleno-Românii*, p. 97.

Musca acésta se numesce *Muscă mare* și *Muscoiū*, de aceea pentru că este cea mai mare între toate muscele din seminția ei; *Muscă albastră*, pentru că abdomenul ei e strălucitor-albastru; *Muscă* sau *Găză de carne* și *Musca hoiturilor*, pentru că are datină de a-și depune ouăle sale atât pe carnea cea próspectă cât și pe cea stătută precum și pe ranele vitelor, când vre-o vită e sgâriată (1); *Muscă năsdăvană*, pentru că dacă trece mai de multe ori pe dinaintea unui om, acela trebuie numai decât să pățescă ce-vă (2); iar numirea de *Bónză* și *Bórnă* îi vine de la sunetele *bónzz* și *bórrnn*, cari le produce când sbórá și cari se exprimă prin verbul *a bonzái* și *a bornăi*, pentru că ea *bonzáesce* sau *bárnăesce* cu mult mai tare și mai gros decât *Musca de casă*, precum și prin substantivul *bonzáire* și *bonzáitură*, *bornăire* și *bornăitură*.

Numirea de *Muscă mare* a acestei varietăți de muscă o întâlnim, afară de vorba de toate țilele, încă și în următorul cântec de copii din Țera-Românească, jud. Vâlcea, com. Horez :

Óie, óie, rapână,
 Șade'n e . . și dapână,
 Și se rógă rugului
 Și se'nchină cucului :
 — Cuculeț, Măria ta,
 Venii pân' la dumné-ta,
 Să-mi dai ál cal porumbac
 Să mă duc pân' la Novac,
 C'am auđit
 C'a făcut
 Trei feți
 Logofeți,
 Unul a murit
 Ș'unul a perit ;
 Unu'n munte s'a suit ;
 Muntele s'a surpat ;
 Apele s'aú turburat

Peste-un gros
Furnigos,
 Țâști un epure flocos.
 Mă dusei la *Musca mare* ;
Musca mare treeră,
 Cu fetița lângă ea,
 Cu fetița cu chitie
 De spanghie,
 Cu pană de ciocârlie.
 — Dă-mi, fetiță cheile !
 — Nu-s la mine ;
 Vai de mine,
 Sunt la badea'n Bucuresci,
 Sus la curțile domnesci.
 Mă dusei la *Alburuș* (3).
Alburuș céra s'aprindeă,
 Raiul se deschideă ;

(1) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(2) Cred. Rom. din Ilășesci, dict. de Vasile Ungureanu, agricultor.

(3) Sub *Alburuș* cred că e a se înțelege aici *albina*.

Crucea'n casă,
Crucea'n masă,
Dumnezeu cu noi la masă.

Iomete,
Înflorete,
Dumnezeu să ne erte (1).

Precum și în următoarea variantă, tot din *Țera-Românescă*,
jud. Olt, com. Drăgănesci :

Ôie, ôie rapână.
Șede jos și dapână
Și se rógă rugului
Și se 'nehină cucului.
— Cucule, Măria ta,
Dă-mi un cal porumbac
Să mă duc la sora mea,
C'am auđit
C'a făcut
Treı feți
Logofeti.
Unu a murit,
Unu a pierit,

Unu'n munte s'a suit.
Tiri, tiri tangarana,
Încălecaı pe pestricioara,
Mă duseı la *Musca mare*.
Musca mare trieră
Și-a măi mică vintură,
Păduchele premeteă,
Puricele măsură. . .
— Eși, Voichiță la portiță,
Că te chemă Talion,
Talion fecior de domn,
Cu tichie de frângbie,
Cu pană de ciocărlie! (2).

Larva mușcei acesteia, care ese din ouăle ce le depune
ea pe carne saü în ranele vitelor și carı, cum prinde a se
desvoltă, se nutresce din acestea, se numesce în unele părți
din Bucovina : *Mușifă*, *Moșiniță* (3) și *Mușiniță* (4), în altele
însă, precum bună-öră în Pătrăuț pe Siret : *Căciță*, pl. *că-
cițe* (5); în Moldova : *Mușăță* (6) și *Mușifă* (7); iară în Țera-
Românescă : *Mușifă* se numesc numai ouăle acestei mușce

(1) Gr. G. Tocilescu, op. cit., p. 512.

(2) Idem de eadem, p. 513;—cf. și p. 516: *Cântecul cucului*.

(3) Numirea acesta e usitată măi ales în Șcheia, distr. Sucéva, diot.
de Gavr. Berariu: «*Viermușorii* din ranele vitelor, carı se fac din ouăle
Mușcelor mari, se numesc *Moșiniță*.»

(4) Dat. Rom. din Brașca, distr. Sucéva, diot. de Ger. Roșca. — În
Bucovina, și anume în apropierea orașului Siret, se află o comună ro-
mânescă, care asemenea se numesce *Mușiniță*.

(5) Diot. de T. Ionesi.

(6) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11: «Larvele de *Muscoiu*, lat.
Musca vomitoria, se numesc în special *Mușifă*.»

(7) Diot. de Iordachi Bran, pälmaș în Pașcani, și com. de d-l S. Theo-
dorescu-Chirilean: *Musca de carne* e mare și când sböră sbárnăe tare.
Ea depune förte multe ouă, și atât ouăle acestea cât și larvele, ce es
dintr'insele, se numesc *Mușifă*.

depuse în grămăgiore, pe când viermi, adecă larvele, cari es din *Mușița* acésta, și cari se vđ într'un număr mare pe cărnurile împuțite și pe stărvurile animalelor aruncate pe câmpuri, cari aũ un miros greũ, puturos și nesuferit, se numesc în graiul poporului cu numele generic de *Careți*, sing. *Carete*.

Drept dovadă despre acésta ne póte servi încă și următórea satiră poporană, tot din *Țera-Românescă*:

În vale, țigane'n vale,
C'a murit o épă mare,
Să vii să-ți dați din ea carne,
Ocaua patru parale.
A murit d'o săptămână,
Este-așă, e fórte bună,
Cu *Careții* ca pe mână (1).

Musca verde (2), *Muscă de gunoiũ* și *Muscă de baligă* (3), iar în Ungaria: *Muscă de băligariũ* (4), lat. *Musca Caesar* L.

Cu musca acésta, puindu-se în undișă, đic pescarii că se prind fórte bine păstrăvii (5).

Musca, *Muscă de casă* și *Gâză*, numită ast-fel în Bucovina; în Moldova însă: *Muscă*, *Băză*, *Gâză* (6); în Țera-Românescă: *Muscă* și *Muscă de casă* (7); în Transilvania: *Muscă* și *Băză* (8); iar la Români din Meglenia: *Muscă di casă* (9), lat. *Musca domestica* L.

Numirea de *Băză* a acestei musce cred că-ĩ vine de la sunetul *băzzz*, pe care-l produce ea când sbórá și mai ales

(1) Com. de S. Sa pâr. T. Bălășel.

(2) În Bucovina și în Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Musca verde* e singuratică pe câmpii și deluri și adese-orĩ se găsește pe baligă de cal și de vacă.»

(3) În Bucovina.

(4) Com. de d-l El Popp: «Mai este încă un fel de muscă, care trăește în băligariul vitelor și are nisce aripĩ tari, vârtóse. Ea e de colóre verde argintie.»

(5) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(6) *Șeștótórea*, an. II, Fálticeni, p. 149.

(7) B. Nanian, *Zoologia*, p. 146.

(8) Alexiũ Viciũ, *Glosariũ*, p. 20.

(9) Per. N. Papahagi, *Megleno-Românii*, p. 97.

când cade jos pe spate sau când dă în vre-o pânză de paingân și nu poate scăpa dintr'însa. Tot de la acest sunet vine și verbul a *bâzâi*, *bâzâi*, *bâzăesce*, precum și subst. *bâzâire* și *bâzâitură*.

Muscuță, *Muscuță mănântică*, *Muscă neagră* și *Muscă cenușie*, lat. *Musca corvina* L.

Musca acésta se numesce *Muscuță* și *Muscă mănântică*, de aceea pentru că ea e numai ca sémînța de cânepă de mare, iar *Muscă neagră* și *Muscă cenușie*, pentru că bărbatușul e negru ca corbul, iar femeiușca cenușie.

Acest soiū de muscă petrece mai ales la câmp, și când vitele sunt tare asudate, se pun cu sutele și sug sudórea de pe ele mai ales în dricul verii, când e căldura cea mai mare, și prin acésta devin fórte supărăcióse și nesuferite (1).

Tóte muscele, câte s'au înșirat până aci, au mult puțin ochi mari. Poporul însă despre ochii nici uneia nu scie să ne spună, ca despre a celei de casă, de ce sunt ei așa de boldiți și inholbați. Despre mărimea și roșeța ochilor *Muscei de casă* însă o legendă din Bucovina ne spune următoarele:

«Dice că odată s'a întâlnit *Musca* cu *Purecele* și fiind-că nu se vėduse de un timp îndelungat, îl întrebă dicēnd:

— «Ia spune-mi, voinice, de ce ești tu așa de *ghibos*, căci după cât imi aduc eu aminte, mai înainte nu erai așa?»

— «D'apoi cum păcatele mele să nu fiū *ghibos*—răspunse *Purecele*, — după ce eu, cât ț-i nopticica de mare nu fac nimica alta, fără numai rostogolesc și ridic necontentit la butuc!»

«Prin răspunsul acesta *Purecele* a voit adecă să dică că el în fie-care nópte se vără pe sub ómenii și mușcându-i, aceștia nu numai că se întórnă în colo și încóce, nu numai că se rostogolesc, ci adese-orii sar ca și fripți din pat. Și de aceea are el *ghibă* în spate.

— «Dar tu, *Muscă* — întrebă acuma *Purecele*, — de ce ești așa de inholbată, căci după cât te cunosc eu, când erai mai tineră, pare că aveai nisce ochi mai mici și mai galiși, nu însă așa de mari, de roși și de boldiți ca acuma?»

(1) Dict. de C. S. Bucan din Pașcani.

— «Dacă voesci numai decât să scii de ce mi-s ochii așa de mari—răspunse *Musca*,—apoi ascultă. Năravul meu de o bucată de vreme în cóce e de a mă pune nu odată pe nasul și pe obrazul ómenilor și a-î pișcă. Ómenii, nesuferind pișcătura mea și voidnd să mă omóre, în loc să mă lovescă pe mine, se pálmuesc pe dinșii, căci eú, cum vöd că ridică palma asupra mea, îndată sbor și mă nun de o parte. Și acolo apoi, vödându-i cum se burzulesc și-și trag palme de géba, mă pun pe rís, și ríd, și ríd, și atáta ce ríd până ce mi se umflă ochii și mi se roșesc de rís. Iată, dacă ai voit numai decât să scii, de ce mi-s ochii așa de mari saú *înholbați*, după cum ți-a plăcut să-i numesci tu!» (1)

O variantă a acestei legende, și anume din *Ungaria*, sună precum urméză :

«Întâlnindu-se odată *Musca* cu *Purecele*, îi díse:

— «Mă *Purece!* de câte orí mă întâlnesc cu tine tot mă mir și mă ciudesc pentru ce ești tu așa de îmbulzit, ghebos?

— «Scii ce, surată—răspunse *Purecele*,—eú sunt îmbulzit pentru ridicăturile cele multe ce le am!

«Cu aceste cuvinte a voit adecă *Purecele* să dícă că el pișcă pe ómenii și aceștia sar în sus ca arși de foc.

— «Dar ian spune-mí acuma și tu — díse mai departe *Purecele* către *Muscă*, — pentru ce ești așa de înholbată?

— «Pricina e — răspunse *Musca*, — că eú mă pun la ómenii pe nas orí pe obraz, iar omul lovesce cu palma, când eú sbor de acoloa și, vödënd că, în loc să mă lovescă pe mine, se lovesce pe sine, ríd de mă prăpădesc, până ce mi se umflă ochii. Iacă de ce sunt așa de înholbată!» (2)

A doua variantă a acestei legende, în care, în locul *Purecelui*, figuréză *Tânțarul*, sună așa :

«Dice că odată, luându-se *Musca* la vorbă cu *Tânțarul*, îl întrebă dícându-i:

— «Ia spune-mí, fártate, de ce ești tu așa de pițigăiat și

(1) Com. de Ilie Buliga, stud. gimn., de loc din Volovet; — dict. de I. Ionesi din Vicovul-de-sus: «De aceea are *Musca* ochii mari și roșii, pentru că omul vrea să o omóre și nu póte, iar ea ride atáta până ce i se fac ochii mari și roșii.»

(2) Com. de d-l El. Pop.

de prizărit, ca și când n'ai mai mâncă nimica, ci ai trăi numai cu răbdări prăjite și ciuline fripte ?

— «Eū sunt ast-fel --- răspuse *Tânțarul*, — pentru că așa mi-i firea. Când a făcut Dumnezeu lumea, a împărțit tuturor vietăților câte un lucru, numai mie nu mi-a dat nimica. Eū atunci m'am dus la Dumnezeu și m'am plâns, și el, vădend-o acésta, mi-a poruncit să mă nutresc numai cu sup-tul. Poruncindu-mi așa, ce eră să fac, m'am întors înapoi și am început a suga din toate lemnele și pietrele, până ce am rămas așa de pițigăiat și de slab, după cum mă veđi. Dar în urma urmelor am aflat și eū hrana mea în pielea dobitócelor și de atunci în cóce sug sângele lor și n'am nevoie. Dar acum ian spune-mi și tu : de ce ți-i capul așa de umflat și roșu și ochii așa de boldiți ?

— «De aceea — răspuse *Musca* — că eū mă pun nu odată pe fața omului și-l zădăresc, și când acesta plin de mânie se răstesece la mine cu palma ca să mă lovescă, eū fugiute și el își trage sie-și palma. Atunci eū mă dau de o parte și rid până ce mi se umflă capul și ochii. Și de aceea mi-s ochii așa de boldiți !

— «Fii bună și vină cu mine — di-se mai departe *Tânțarul*, — să ved și eū cum e acésta !

«*Musca* nu se puse de pricină, se duse cu *Tânțarul* și se puse pe obrazul unui om și începù a-l pișcă.

«Omul însă, ce face ce drege, destul atât că-i arde o palmă bună de-o umplù borșul, și mai mult mórtă decât vie căđù la pămînt.

«*Tânțarul*, vădend-o cum se svârcolesce și *bázâesce*, îi di-se:

— «Ce mai faci atâta *bázz! bázz!* tu mi-ai spus că de ris ți se umflă capul și ochii. Iar mie mi se pare că nu de ris, ci mai de grabă de plâns !» (1)

O subvariantă a variantei reproduse în șirele de mai sus, și anume din *Țera-Românească*, sună precum urméză :

Musca vara sbârânăind
Și pe *Tânțar* întâlnind,
Oprindu-se l-a 'ntrebat :
De ce e el cocoșat ?

Tânțarul l'acést cuvînt
I-a di-s : iacă de ce sunt:
Eū, când mân boii la plug,
Fac și pe cóstă de fug,

(1) Din Bucovina, com. Stupca, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.

Că ne, ne, ne le strig,
 Și botu'n ei când infig,
 Din putere opintesc,
 Până când mă cocoșesc.
 Și din acest meșteșug
 Am rămas cu beteșug.
 Dar tu cu ce capu-ți bați,
 De ești cu ochii umflați?
 Eu — a ȕis *Musca* pe loc —
 Nu lucrez decât mă joc.
 Îmi place tot să glumesc
 Și pe om să năcăjesc.
 Când voiŭmaimultsă fachaz,
 Merg și-l gădel pe obraz.
 El atunci, năcăjit foc,
 Își trage palme pe loc,
 Iar eu îndată sburând

Și de parte de el stând,
 Rîd, rîd, cu ochii lăcrămați,
 Până când rămân umflați.
 Și de vrei să te încreși,
 Uită-te acum să veși!
 Ȑicend acestea s'a dus
 Și'n fruntea unui s'a pus.
 Dar el cum o pălmui,
 Îndată o ghemui.
Ȑânțarul, privind la ea
 Pe jos cum se tăvăliă,
 I-a ȕis: ce strigi, bâzi, bâzi,
 [bâzi?
 Cum ȕiceai de ce nu rîdi?
 O ce nărăvire rea,
 Așă glumă n'ași mai vré!(1)

În fine a treia variantă a acestei legende, în care, în loc de *Purece* sau *Ȑânțar*, figurază *Păduchele de lemn* sau *Ploșnița*, sună astfel:

«Se întălnesc odată pe o cerceveă de ferăstră un *Păduche de lemn* și o *Muscă*.

«Nu se veduseră ei de când îi făptuise Dumnezeu pe lume, de pe când eră *Musca* cu ochii mai frumoși decât ai tuturor făpturilor, și el mai drept ca lumina.

«*Musca*, când îl vedu, își umbră ochii cu piciorle de dinainte, ca să vadă mai lămurit, și după ce se'ncredință că-i prietenul cu care se cunoscuse bine pe vremuri până a nu sbură ea prin văzduhuri și până a nu se ascunde el ca pusnic prin paturile ómenilor, orŭ prin privazurile și cercevelele ușilor și ale ferestrelor, ȕise:

— «Ei, bună vremea, vere *Păduche*!

«Se uită și el bine să vadă cine-ŭ ȕice bună vremea, și cunoscend-o și el:

— «Bine ne-am găsit, *Musculiță*! .. Ce mai veste poveste?

— «Iacă bine, slavă Domnului!

«Și începură a-și spune mai una, mai alta, ca omul.

(1) Anton Pann, *Fabule și istorióre auȕite și versificate*. Cartea I. Tipărirea a dona, Bucuresci 1847, p. 8—10.

«Mai la urmă se uită *Musca* bine la *Păduche* și-l întrăbă :

— «Fie, *Păduche*, că îmbătrânirăm de când nu ne-am mai văcut . . . Tu te-ai cocoșat de tot! . .

— «Ce să nu te cocoșezi, soro, că tótă nopticica, cât e de mare, ridic și sucesc la bușteni. . . Dar tu ești bolnavă de ce-vă, de-ți sunt ochii boboșați așa?»

— «Ba nu, mulțumim lui Dumnezeu, de sănătate n'am să mă plâng, sunt ca tunul, dar am obiceiul de mă plimb pe obrazele ómenilor și, orî îi gâdil orî ce dracul, nu știu, dar ei, vrînd să mă omóre, își trag, vere, nisce palme deli se roșesc obrajii, — iar eu sburînd pîna nu mă ating ei cu palma, rid și rid pîna îmi es ochii din cap.» (1)

Atîta despre mărimea și roșeța ochilor!

Ce se atinge însă de împrejurarea că pela sate și cu deosebire pe la cele de la munte se află cu mult mai multe *Musce de casă* decât prin orașe, o legendă din *Moldova* ne spune următoarele:

«Dice c'odată *Muscele* se hrăniseră de târg, că nu mai eră chip de trăit, și se hotărîră să se ducă la munte, că acolo auđiseră că-l mai bine, că dóră așa-l orî cine, cine se feresce de bine? Numai prostul, dar și acela cam rar!

«Tot pe vremea asta *Mucii* de la munte se săturară și ei de traiul lor din borțile munților și se hotărîră să părăsescă de acum muntele și să se ducă la târg, că pe acolo le miróse a bine.

«Și iacă pe drum se'ntîlniră *Muscele* cu *Mucii*.

-- «Bună vremea, *Mucilor*?»

— «Mulțumesc, da'n cotro?»

— «Da și noi am luat-o încet spre munte, că la târg nu-î de noi. Îi rău și rău și pace! N'ai tu chip să te agistresci undevă și să te hodinesci, că de trei, patru orî pe ți te dau afară din casă, și mai, mai să nu scapi cu vieța, așa-s de-a braza ómenii pe acolo. Apoi la bucătărie nici n'ai vreme să linchesci de pe o lingură orî dintr'o farfurie, când le-a și spēlat pe tóte și. . . mănâncă pe dracul, dacă ai ce! Apoi nu știu cine dracul a mai scornit și nisce hîrtii înclăete cu un

(1) Publ. de D. Stănescu în: *Calendarul ilustrat al Bibliotecii pentru toți*, 1897.

fel de cleiū, c'apoī aceea e dreptul mórtea nóstră a *Muscelor*. Dómnne feresce să-ți prinđi măcar un picior, îi vai de mămulica aceleia! Cum vedeți, ne-am luat pe o grijă și am pornit și noi la munte, că pe acolo am auđit că-ī bine de *musce*. Femeile nu spală blidele cu ăilele, iar ciuveiele (berbinți, budeie, găleți, ș. a.) nu le spală cu săptēmănele, și când îi așa, nu-ī de noi? Apoī din casă nu te scot nici odată, nu trăesci ca într'un raiū? Ba să tot trăesci, să nu mai mori. —«De voi—ăiseră *Muciī*,—după cum spuneți, vėd că ați chitit-o bine, dar nouă ni-ī acru sufletul de munteni. Munteniī naibiī, când te suflă, te trântesc cu ciudă de pămīnt, de-ți poenesc ochiī, și apoī te și ucid (șterg) cu piciorul, nu-ī de ajuns că te-au trântit! Așa bārbatul, așa femeia, până și plođii își fac ris și batjocură de noi. Ūngroziți de atăta traiū eu chin, ne-am luat lumea în cap și am pornit-o spre tārġ, că acolo am auđit că-ī de noi. Tārġovețiī te ieau incetișor și frumușel în batiste de mătase și te învėlesc cu milă și te pun în buzunarul surtucului ori al fusteī, așa că trăesci mai de haī ca la tine acasă, da nu ca la țopārlianī ceī de la munte să-ți spargă capul de dece ori pe ăi! Și iacă așa ne-a fost întâlnișul!

—«Apoī cu noroc să vė fie!—ăiseră *Muscele*, îndreptāndu-și sborul în sus spre munte.

—«Să vė audă Dúmneđeū cel mare!—adăugiră *Muciī*, cari porniră în jos spre tārġ.» (1)

Musca de casă, după cum s'a vėđut din legenda acēsta și după cum prea bine-ī este fie-cārui a cunoscut, are obiceiul de a se vārī și a lincārī pretutindenī. De aici vine apoī că ea, în decursul timpului, a dat ansă poporului la componerea unui numēr considerabil de proverbe și ăicale, cari sunt răspāndite în tóte țėrile locuite de Romāni.

Iar proverbele și ăicalele, cāte le-am putut eū până acuma adunā, sunt următórele:

Par'că gārăesc
Gāsele
Și sbārănăesc
Muscele

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Cbirilean.

se dice când într'o adunare vorbesc toți de odată (1).

Nu fac toate muscele miere;
 Nu toate muscele fac miere;
 Toate muscele nu fac miere;
 Nu string toate muscele miere;
 Totă musca nu face miere;
 Musce sunt multe pe câmp,
 Dar nu fac toate miere;
 Tutile muștile nu fac miere (2). —

adecă: nu fie-care *Muscă* poate să producă miere ca *Albina*, care în unele părți asemenea se numesce *Muscă*. Și de aici apoi: nu toți oamenii sunt în stare, vrednică să producă, să le fie munca rodnică și folositoare ca a *Albinei*. Sau: nu toți oamenii din lume sunt pricepuți și lucrează cu spor, ci cei mai mulți proști și incapabili de a face vre-o treabă mai de seamă.

Când ar face toate muscele miere, ar fi și sub coda calului.

Dacă ar face toate muscele miere, ar fi și la coda epilor faguri de miere —

adecă: nu poate fi munca tuturor rodnică și folositoare.

Cu o lingură de miere prinși mai multe musce decât cu două deci de butoie de oțet.

Cu mierea mai multe musce prinși decât cu oțetul.

Cu o lingură de miere mai multe musce prinși decât cu o bute de oțet.

Mai multe musce prinși cu o lingură de miere decât cu o bute de oțet.

Cu o lingură de miere prinși mai multe musce decât cu una de oțet.

Cu o lingură de miere prinși mai multe musce ca cu o bute de oțet.

(1) Iuliu A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, pag. 481.

(2) *Ibid.*, vol. I, p. 557—558;—com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Maî multe musce cad în miere decât în oțet.

Muscele cad maî multe în miere decât în oțet —

Adecă: cu vorbe dulei și cu blândețe maî mulți prietenî do-
bândescî decât cu vorbe aspre.

Musca pentru puțină dulcêtă, își rēpune viēta —

Adecă cel lacom.

Musca, când își vāră tot capul în miere, acolo și-l lasă —

Adecă cel lacom de lăcomie pierē.

Musca sātulă nu prea mușcă tare —

Adecă cei bogați nu prea jefuesc.

Musca, deși nu mușcă tare,
Tot țî-duce supērare —

Se đice pentru cei micî, însemnând că și ei pot face cât de
mică supērare.

Musca trece peste flori
Și se pune pe alte celea —

Adecă cei rēu nārăviți, cari nesciind prețui cele bune alērgă
la rele.

Cine se ia după muscă, îl duce la scārănă —

Adecă cine ascultă pe nebunî, în blestemății îl bagă, și cine
se ia după cei proști prin cārциumî îl bagă . . . Se đice pen-
tru povēțuitorii cei rēi, ca nisce rele cālăuze.

A se luà după muscă —

Adecă povēțuitorii cei rēi.

Are gustul muscelor.
Are gustul muscei —

Adecă îi plac murdăriile; se đice despre cei cu nārăvurile
rele.

De n'ar fi muscă pe resteu, ar rēmânē pămîntul nearat —

Se aplică acelor, cari nu staū locului, cari se sbuciumă fără

nicî un rost, atribuindu-și isbânda unor lucrări la cari n'au luat nicî o parte.

Vrei, nu vrei, el cu de-asila
Face musca cât cămila —

A se exagera un lucru, pentru a i da o însemnătate pe care nu o are. Se țice de obicei despre mincinoși.

Se auzi bázăitul muscelor.
Se putea auzi musca sbárnăind —

A fi o tăcere adâncă.

A fi cu musca pe căciulă —

A se sci vinovat, a fi autorul unei fapte, care te trădează și pe care o tăgăduesci. Se mai țice și despre acela, care se teme ca să nu i se afle faptele rele.

Cine se scie cu musca pe căciulă se apără.
Cine se simte cu musca pe căciulă se apără —

Adecă cel ce se scie vinovat se dă singur de gol.

Pentr'o muscă își dă palme —

Se țice despre omul iute, mánios și îndărătnic.

Se lovì ca musca 'n lapte.
Se potrivì ca musca 'n lapte —

Se țice la cuvinte nepotrivite.

Îi luară musca de la nas —
Până-î lea cine-vă musca de la nas.

Se țice când înfruntăm pe óre-cine cu dojană.

A venì cui-vă musca la nas —

Adecă: a se supără.

Se uită la cei-lalți ca la nisce musce —

Adecă: cu dispreț.

Par' că sbárnăesc muscele —

Se țice când ne aflăm într'o adunare, unde vorbesc toți de odată.

A se adună ca muscele la miere —

Adecă în mare număr și cu plăcere.

De când scriă musca pe părete —

Adecă: de demult. Locuțiune din basme.

A spune musca pe părete —

Adece basme, lucruri de necrețut (1).

Unde vede rana, acolo ca musca se lipesce —

Se ȳice pentru cei rău nărăviți spre supărare, și pentru cei spurcați (2).

Se bagă ca musca 'n zer.

Se 'mplântă ca musca în zer.

Ca musca în *păsat* (3) —

Se ȳice despre ómenii, cărora le place a se amestecă în tóte.

Nu te băgă ca musca 'n lapte —

Adecă: nu te vărî, nu te amestecă pretutindenii (4).

I se șede ca musca 'n lapte —

Se ȳice despre un om fórte negru la față și la păr, care se îmbracă în haine prea deschise (5).

Astea sunt musce —

Adecă lucruri fără valóre, fără importanță.

Nu mă tem eú de tóte muscele —

Adecă de tóte nimicurile.

Nu scie să facă o muscă.

Nu scie să facă două musce 'ncârligate —

Se ȳice despre fata saú femeia, care nu scie să cósă *riuri* pe cămașă, căci unele floricele cusute pe cămeși se numesc *musce*.

Apără de musce p'al de dórme —

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 558—565.

(2) Idem de eadem, vol. II, p. 686.

(3) *Păsat* = lapte fiert cu *păsat* = mălaiú mărunțel.

(4) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.

(5) Usitat în Eucovina

Adecă: perde vremea în zadar.

A început a bate musca —

Adecă: a început a se împuși. Se dice de ce-và, care s'a stricat, căci la lucruri puturose trag muscele (1).

Tot despre *Musca de casă* se află și următoarele cimilituri:

Diua staū pe feréstă,
La prâuđ pe masă
Și sara mă ascund.

Șede 'n grindă
Ca o țingă
Și vorbesce
Unguresce (2).

Cine șede 'n grindă
Și colindă
Și vorbesce
Unguresce?

Cine pe grindă
Colindă
Și vorbesce
Unguresce? (3).

Muscele de casă, precum și semenele lor, servesc poporului nu odată și ca nisce prevestitoare foarte sigure în privința schimbării timpului. Așa:

Sórele, când prea pripesce
Și *muscele* mușcă, înghimp,
Plóie negreșit sosesce
Peste cât de puțin timp (4).

Dacă vara frige sórele nesuferit, iar *Muscele* se vără chióre' órbe la om, este semn că în aceea di va plouà (5).

Când sórele arde prea tare, *Muscele* când înghimbă prea

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, Bucuresci 1898, p. 236.

(3) Art. Gorovei, *Cimilituri*, publ. în *Ședătórea*, an. VII, Fălticeni 1902, p. 118.

(4) Ant. Pann, Pronost. din *Calendarul babelor*, Calend. pe an. 1848, pag. 32.

(5) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 32, p. 2.

mult, găile când țipă prin aer încă prevestesc că are să plóie (1).

Când pișcă *Musca* tare, atunci va fi de bună-sémă plóie (2).

Când umblă *Muscele de casă* tare saũ, după cum spune poporul, când *se bat după mâncare*, atunci se bat a plóie (3).

Când *Muscele* se strîng roiũ pe om și pe vite și mușcă tare, e semn că va plouă în curând (4).

Și de óre-ce *Muscele*, când are să plóie, pișcă tare pre ómeni, iar de altă dată, și mai ales în dricul verii se vără pretutindenĩ, de aceea și ómenii, ne mai putẽndu-le suferi, caută tóte chipurile și mijjócele cum s'ar puté mântui de ele.

Așa Româniĩ din *Macedonia* dic că spre scopul acesta, e bine să ieĩ *Iboj*, adecã *Boz*, lat. *Sambucus ebulus* L. să-l atãrnĩ într'un colț de odae și séra tóte *Muscele* se vor adunã pe *Iboj*. Atunci n'ai decãt să scoĩi afarã *Ibojul* plin de *Musce* saũ să-l arđi în foc.

Tot așa se face și cu *Busuioc*.

Saũ: se ia un pahar cu miere și se pune de-asupra paharului o *cuã* (cójã de pâne) găurită la mijloc. *Muscele*, venind să musce din apa îndulcitã, li se lipesc picióarele, și nu mai pot sburã (5).

În fine Româniĩ din unele părți ale *Moldovei* au datinã de a spélé gémurile saũ farfuriile murdãrite de *Muscele de casã*, adecã acelea pe cari și-au pus excrementele, și spélé-tura acésta a o bé ca diuretic (6).

(1) S. Fl. Marian, *Sêrbãtorile la Români*, vol. I, p. 118.

(2) Com. de d-l Ionicã al lui Iordachi Isac din Mahala.

(3) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.

(4) Din Țera-Romãnescã, com. de S. Sa pãr. T. Bãlãșel.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura popularã a Aromãnilor*, p. 333.

(6) Dr. N. Leon, *Zoologia medicalã*, p. 10.

VIERMĚNARIUL.

(*Sarcophaga carnaria* L.)

Sunt un fel de musce, cari se numesc de naturaliști *Vivipara*, din cauză că ele nu se ouă, ca cele-lalte musce, ci produc larve vii, numite de către Români din Bucovina, Moldova și Țera-Românească: *Viermă* și *Viermă de rană*, sing. *Vierme de rană* (1), iar de către cei din Transilvania: *Gavet* (2).

La aceste musce, cari își depun *Viermi* lor, adecă larvele, nu numai pe carne imputită sau trecută dejă în putrejune, ci după cum s'a constatat de medici, câte odată chiar și în urechile rănite ale ómenilor (3), se numără în prima linie *ViermĚnariul* sau *GermĚnariul* (4), numit altmintrelea și *Muscă de viermă* sau *Găză de viermă* (5).

ViermĚnariul e în privința mărimii ce-vă mai mic decât *Musciul*, are cap strălucitor-galben, de-alungul spatelui dungă negre și albe, iar abdomenul e împestrîțat cu puî albi și negri.

ViermĚnariul rar când se rătăcesce prin casele omenești, ci el petrece, începĚnd din luna lui Maiu înainte și până târziu toamna pe trunchiurile arborilor, pe flori, pe lângă

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Al. Viciu, *Glosariu*, p. 32: «O rană mică se umple de *gavet*, decl: *vierme* (Jiū).»

(3) Brehm, *Thierleben. Insecten*, Leipzig und Wien 1892, p. 611;—Dr. N. Leon, op. cit., p. 11.

(4) Dict. de G. Onciul, agricultor în Frătăușul-vechiu.

(5) Dict. de T. Ionesi, agricultor în Vicovul-de-sus.

drumuri și mai ales pe unde se află rămășiți de carne precum și alte materii vegetale, cari au început a trece dejă în putrejune.

Cu toate acestea însă că petrece de regulă în liber, nu odată își depune el, după cum am amintit mai sus, viermii săi nu numai pe carnea cea imputăită, ci și pe ranele vitelor și ale ómenilor.

Pe acești viermi, cari cresc foarte repede și sunt nesuferiți, iar pentru cei ce li s'au depus în rane, pot să devie chiar și periculoși, Români și cu deosebire Româncele caută să-i depărteze prin un fel de descântec, care se descântă Duminecă dimineța pe nespelate și care sună precum urmază:

«Câți împărați în raiu, atâția germi să rămăe în bubă;
câți popi și câte preotese în raiu, atâția germi să rămăe în bubă la N.;
câte vrăjitoare în raiu, atâția germi să rămăe în bubă;
cum nu pot eu să merg Dumineca despoiat la biserică,
așa să nu pótă să mai stea germi în bubă la N.;
câți bețivi or fi în raiu, atâția germi să rămăe în bubă la cutare (ii spune pe nume).» (1).

Dacă asemenea viermi se află în rana vre-unei vite și femeile sciutóre vreaú să-i scótă afará, merg Lună, înainte de răsăritul sórelui, pe câmp, și acolo caută trei *Luminărele*, sing. *Luminărică*, lat. *Verbascum phlomoides* L., ieau pe fiecare *Luminărică* de vârř, o plécă la pămînt, pun pe vârřul ei câte o petricică și rostesc la fiecare fir de luminărică în deosebi următórele cuvinte:

Luminărică, luminărică,
Să te duci la vita (cutăruia),
La omul (cutare)
Și (din locul cutare) să cureți viermii,
Până'n trei țile să nu fie.
Că dacă nu te-ı duce,
Mă jur pe semnul crucii,
Că te-oii luă și te-oii duce,
Ca sórele să nu veți,
În mare gros să te așezi,
Să te țin patru-țeci de țile,

(1) Dr. N. Leon, op. cit., p. 11

Fără aer și lumină.
Iar dacă îi curăță,
La trei zile drum ți-oii da.

După ce a fost rostit aceste cuvinte, la fie-care fir de *Luminărică*, o lasă cu petricica pe vârful ei lipită de pământ.

Acastă procedură se repeșese la trei *Luminărele* în trei zile de sec, și anume: Lunia, Miercuria, și Vineria, în cursul unei săptămâni, iar Lunia la o săptămână merg de dați drumul *Luminărelelor* de sub petricicele ce le-au pus pe dinsele, păzind în același timp ca nimeni să nu pue mâna saă alt ce-vă la vită, unde are viermi, căci apoi nu are léc.

Făcând ast-fel, cred că vita se va curăți de viermi și se va vindecă (1).

Românii din *Bucovina*, din contră, dacă vre-un om saă o vită are o rană pe trup, care s'a cățelit și a făcut viermi, piséză *Érbă roșie*, lat. *Polygonum Hydropiper* L. și sucul acesteia, care e usturător, adecă iute, îl scurg în rană, și apoi légă rana cu pisătura acesteii plante, care scóte apoi viermii și vindecă rana. Înainte de acésta însă topesc untură de porc și așa ferbinte, cum este, o tórnă, mai ales la vite, în rană, și abiă după aceea tórnă sucul de *Érbă roșie* și légă rana (2).

Unii Români însă, precum bună-órá cei din *Maramureș*, storc sucul din *Érbă roșie* pe ranele vitelor, înainte de ce aă apucat acestea a face viermi, anume ca să nu se pue muscele pe ele (3).

În fine Românii din *Macedonia* piséză usturoiă în loc de *Érbă roșie*, și pe acesta îl aplică apoi pe rana, în care se află viermi. Făcându-se acésta, se crede că toți viermii dispar imediat (4).

O altă muscă, care se ține de familia *Viermănariului*, se numesce de Românii din *Macedonia*, și anume de cei din

(1) D. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, București 1890, p. 37—38.

(2) Dat. Rom. din Calafindesci, dict. de M. Molociu, precum și a celor din Ilășesci și Crasna.

(3) *Gutînul*, an. I, Baia-mare 1889, No. 29, p. 4.

(4) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromănilor*, p. 318.

Epir, com. Perivole, *Ciul* (1) și *Ciun*, de cei din Albania, com. Voscopole sau Muscopole : *Muscică* (adecă : musculiță), iar de cei din Nijopole, c. G. Beli : *Muscă țe ascuchie* (2), lat. *Sarcophaga magnifica* sau *Wohlfahrti*.

Ciulul e de mărimea unui *tăun*, cu piciorole ce-vă mai lungi și cu aripile foarte subțiri. El trăesce atât la șes, cât și la munte, numai primăvara și vara în căldurile cele mari, și anume pe la stâni, pe lângă oi și ciobani, precum și pe lângă locuri băltoase și mocirle.

După credința Românilor din *Macedonia*, acest soi de muscă, care sbârnăe când sbóră, *ascuchie*, adecă scuipă, sturpesce, în sborul său în ochii, nasul, gura omului și a vitelor, și pe rane, și din acest scuipat sau stupit se nasc îndată nise *viermă*, cari causéză dureri mari.

Une-orî se dice că el scuipă până în gâtul omului sau al vitei.

La Hrupiște și Gramoște se crede că el *ascuchie* cu anusul, în cele-lalte părți însă se crede că *ascuchie* cu gura și cu antenele.

Cel scuipat de *Ciul*, în chipul cum s'a arătat, se vindecă dacă se trage fum de țigare, când e scuipat în gât.

Se dă fum de tutun sau se trage tutun prin nas, când e scuipat în partea acésta, și viermii per, fiind inveninați de fum de tutun sau de tutun.

Când te scuipă în ochi, să ieși *caș bun* (brânză) și *dulce* (nesărat) sau mai bine *străgliată*, să o pui pe ochi și să o legi cu un petec ca să stea câte-vă césuri, și atuncî toți

(1) Com. de d-l Per. Papahagi și de d-l Chr. Geagea : «Poporul crede că *Ciulul* e o insectă periculôsă, din causă că sburând pe lângă cine-vă îi scuipă viermii în gură și în ochi.»—Tot în *Macedonia*, după cum îmi scrie d-l prof. Gr. Crețu că a auđit de la un Român din Mețova, cuv. *ciul* se întrebuinteză și ca adj. cu înțelesul de *gol*, d. e. *grân ciul*—grâu bun, rotund și greu, care n'are țepi de fel sau numai foarte mici. În *Bucovina* însă cuv. *ciul*, fem. *ciulă*, însemneză atâta cât; *fără urechi*, și se dice mai ales despre oi, *berbecetele cutăruia e ciul*, iar oia cutăruia e *ciulă*. De ce ți-i *Ciulul* așa de slab, iar *ciula* așa de grasă? Tot în *Bucovina* există și verb. a *ciuli* cu înțelesul : a ridică urechile în sus și a le îndreptă înainte spre a auđi mai bine, care se dice mai ales despre cai. Calul își *ciulesce*, și-a *ciulit* urechile.

(2) Com. de d-l Per. Papahagi : «*Muscă țe ascuche*—Muscă ce scuipă.»

viermiî vor eşi din ochiū şi se vor introduce în *străgliatǎ* sau în brânză (1).

Sau să ieşi tabac de tras pe nas într'o ceşcuţă, să torni puţină apă într'insul şi apoi, amestecându-l, să faci din el un fel de *cocǎ* (aluat). Coca acésta să o lipesci apoi la pleópele inferioare ale ochilor şi-ţi va trece, fiind-cǎ coca inveninézǎ viermiî din ochi şi aceştia es apoi morţi afarǎ (2).

Când eşti scuiat pe ranǎ, trebuie să cureţi viermiî cu *fungursala* (un fel de sulǎ) sau *şimbida* (un fel de clesce mic), şi până nu vei scóte toţi viermiî, nu te poţi linişti, atâta durere îţi causézǎ.

Ca să nu te scuipe *Ciulul*, să ţii în gurǎ frunzǎ de fag şi când vorbesci şi când dormi, şi mai cu sémǎ când dormi sub cerul liber şi pe la stǎni, unde mai cu sémǎ se gǎsesce *Ciulul*.

În fine tot la Româniî din *Macedonia* sunt usitate şi urmátóarele dícale şi expresiuni :

Lu-ascuchie ciulu sau ciunlu,—

Adecǎ: îl scuiǎ *Ciulul*.

Lu ascuchie ciulu viermi—

Îl scuiǎ *Ciulul* cu viermi.

Lǎ-arcǎ viermi ntr-ocli (tu nas, tu guşe).—

Îi aruncǎ viermiî în ochi, în nas, în gât.

Ciunlu s-te ascuchie ntr-ocli!

Ciulul scuiǎ-te-ar în ochi! (3)

În fine al treilea fel de muscǎ, care se ţine aşişderea de familia *Viermĕnariuluş*, e *Musca morşilor* (4), lat. *Sarcophaga mortuorum* L.

Musca morşilor e ce-vǎ mai mare decǎt *Musca de casǎ*

(1) Com. de d-l Per. Papahagi; -- Idem, *Din literatura pop. a Românilor*, p. 271.

(2) Com. de d-l Chr. Geagea.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi; -- Idem, *Din literatura pop. a Românilor*, p. 271.

(4) Dat. Rom. din Ţera-Românescǎ, com. de S. Sa pár. T. Bălăşel.

și de colóre ce-vă mai albastră decât acesta. Ea se vede într'un număr foarte mare, une-orî chiar roiuri întregi în jurul mormintelor prin cimitire, și mai ales când se desgrăpă vre-un mort.

Și de óre-ce musca acesta își depune larvele sale de regulă pre corpurile morților, pre cari apoi le și mănâncă, de aceea ómenii aũ foarte mare ciudă pe ea.

Atât despre musca acesta cât și despre larvele sale, numite în genere *viermî*, există la Românî din *Tera-Romă. nescă* următórea legendă :

«Ci-că aũ fost odată nisce ómenî mari, mari, grozav de mari, la cari le dicea *Jidovi*.

«Și ómenii aceia erau așa de mari, că puneau piciorul pe un vârf de munte și cu ăla-lalt pășiau în alt munte, iar cu mânil se apucau de tórtel cerului și îl sguđuiau, par'că am sguđu noi o cergă.

«Și *Jidovi* ăștia erau ómenî rēi, nevoie mare, și se luaũ la contră chiar și cu Dumneđu și nu-î sciaũ și lui de loc de frică.

«Și Dumneđu, așa vedēnd, și-a pus în gând ca să-î prăpădescă după fața de pămînt, ca nici picior din ei să nu rămăe, dór numele, iar în locul lor să facă alți ómenî mai mici și mai ascultători.

«Și așa bunul Dumneđu a dat un potop mare pe fața de pămînt, că nici n'a mai fost până atunci așa prăpăd de apă, și nici că o mai fi, cât o fi să fie lumea. Așa că pămîntul s'a umplut totului-tot de apă, că nici munții nu se vedeau nici cât negru sub unghie.

«Toți *Jidovi* aũ perit înecați, numai unul mai vartos scăpase de înec, căci se așezase cu un picior pe un munte și cu altul pe alt munte și cu mânil se apucase de tórtel cerului și sta așa așteptând să sece apele.

«Dar Dumneđu nu l-a suferit nici pe acest *Jidov*, căci el vrea să scape de toți *Jidovi*. Și așa a rânduit nisce *Musce*, de aũ năvălit la ochii *Jidovului*, iar doi *viermî mari* i-a trimis la tálpile *Jidovului*.

«Și *Muscele* trimise îl ciupiau de ochi, iar *viermî* i-aũ ros tálpile.

«*Jidovul*, la rândul sēu, vrēnd să se apere cu mânil de

Musce și tot, mișcând din picioare de durere, a scăpat cu mâinile de pe tórte și cu picioarele de pe creștetul munților, și așa s'a prăbușit în apă și s'a înecat, și urma *Jidovilor* a perit din lume, dór numele le-a rămas și ósele prin pămînt.

«Și de atunci a rămas vorba că omul are talpa piciorului scobită, de când a ros *viermi* talpa Jidovului celui ce voiã să scape de pedépsa lui Dumneđeũ.

«Și tot de atunci a rămas ca *Muscele morșilor* să împueze pe ómenî, când sunt morșî, și de aceea se și crede că la bolnav, când vor nãvãli muscele acestea, e semn că mórtea e gata.

«Dumneđeũ a dat apoi voie muscelor și viermilor să mănânce trupurile Jidovilor. Și de atunci a rămas ca *Muscele morșilor* și *viermi* să mănânce pe tótã lumea!»

Tot la Români din Țera-Romãnescã mai existã despre Musca acésta încã și urmãtorele credințe :

Scotîndu-î unui bolnav un dinte și mergînd cu el pe o poianã și aruncîndu-l tot înainte-ți pînã de trei orî, dacã la a treia órã vei gãsi o muscã pe el, e semn cã bolnavul, cãruia i s'a scos dintele, va muri îndatã.

Cînd se strîng multe *Musce* la patul bolnavului, și cu deosebire *Muscele morșilor* și cele verșî-albastre, adecã *Muscele de stãrvurî*, e semn cã bolnavul e pe ducã (1).

(1) Com. de S. Sa pãr. T. Bãlãșel.

MUSCA DE CIREȘE.

(*Trypeta cerasi* L.)

Despre *Musca de cireșe* (1), ale cărei larve trăesc în *cireșele cele dulci*, există la Români din *Transilvania*, com. Socol, următoarea legendă:

«Duce că vrând odată *Maica Preacurată* să ducă Domnului Christos un blid de cireșe, se duse la un cireș ca să-și culegă vre-o două.

«*Cireșele* din cireșul acela însă erau închinat *Satanei*, și prin urmare nu eră modru ca să pótă luă vre-una, căci cu cât scutură cireșul mai tare, cu atâta se suiău și cireșele mai sus.

«*Maica sfântă*, vędând lucrul acesta, le-a blestemat ca nimic să nu se alégă din ele.

«După blestemul acela s'aú și prefăcut apoi tóte cireșele, câte erau pe cireș, în nisce musculițe negre și mici, numite *Musce de cireșe*, cari și în ziua de azi, fiindu-le dor de surorile lor cireșe, vin și sărutându-le își lasă ouăle pe ele, din cari făcându-se apoi nisce viermuleți mici și albi, le scobesc și le mănâncă.»

O altă legendă, tot din *Transilvania* și anume din com. Adrian, ne spune în privința originii acestei musce următoarele:

«*Dumneșeu*, mănăcând odată și el cireșe, vede, spre mirarea lui, că care cireșă, cum o duceă la gură, îndată se prefăceă în *muscă și bazz!* se cam mai duceă.

«Pentru aceea le-a blestemat *Dumneșeu* ca *musce* să și rămână până în vécul vécului. Și așa aú și rămas până în

(1) Cf. și Dr N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

șiuă de așl, mâncând cireșele ce atunci nu s'aũ prefăcut în musce.»

Afară de aceste două legende, mai există la Români din *Transilvania* încă și următoarele datine și credințe despre *Muscele de cireșe*:

Cireșele le poți scăpa de *Muscele de cireșe*, dacă prinși nouă musce de acestea și le spânzuri de aripă pe un vîrf de cireș (1).

Când veși *Musce de cireșe*, întornă-te într'un picior și scupînd după ele și: «Ptiũ slujnica Dracului!», — că atunci tôte vor sburã (2).

Cel ce a mâncat 99 de *viermuleși de cireșă*, s'a împrietinit cu *Satana* (3).

Când veși mai întâiũ cireș înflorit, întornă-te către răsărit și și: «Ptiũ slugile Satanei! — Ptiũ slujnicele Satanei!» că apoi nici un vierme nu vei aflã în cireșe (4).

(1) Dat. și cred. Rom. din Cosma.

(2) Dat. și cred. Rom. din Adrian.

(3) Dat. și cred. Rom. din Socol.

(4) Dat. și cred. Rom. din Cașva. — Atât cele două legende, cât și datinele și credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdán.

C Â Ş I Ţ A.

(*Piophila casei* L.)

În decursul verii și al toamnei, când e căldura cea mai mare, adese-ori se poate observa în brânza cea nesărată de vacă, precum și în cea iute, care a început acuma a se strică, un fel de viermișori foarte mici și subțiri ca scama, cu capul negru și în colo de culoare albă-gălbie, cari numai de abia se pot vedea cu ochii și cari mișună în colo și în cocoli și mănâncă brânza, până ce mai totă se face ca făina.

Acești viermișori, cari nu sunt alta fără numai larvele unei musce mici, care petrece mai cu seamă prin acele case sau locuri, unde se află mult *frupt alb*, și care se numesc *Câșiță*, lat. *Piophila casei* L., se cheamă în Moldova: *Câșiță* ca și musca, care îi produce (1), în Țera-Românească însă: *Careți*, sing. *Carete* (2); în Bucovina: *Codați*, sing. *Codaț* (3); în Transilvania: *Codaci*, sing. *Codaciū* (4), în

(1) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Câșiță* se numesc un fel de viermușori foarte mici ca nisce flocoșori foarte subțirei sau ca o scamă, cari se fac în brânza cea nesărată, adică în *nesărătură*, și ale căror urme pe unde au ros se fac gălbii. Tot așa se numesc și musca, care produce acești viermișori.»

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Careți* se mai numesc și viermișii din brânză.»

(3) Mai pretutindenii.

(4) *Cărțile sâtenului român*. Cursul III, Gherla 1878, p. 114.

Ungaria : *Codași* (1) și *Strepeși*, sing. *Strepede* (2), iară la Români din Meglenia : *Strepîj* (3).

Dacă brânza nu s'a stricat de tot și *Câșița* dintr'însa nu s'a îmulțit prea tare, atunci acêsta, după cum spun o sémă de Români din *Transilvania*, se pôte scôte, dacă se presară piper pe brânză (4).

În fine mai e de observat și aceea că *Codași* se numesc nu numai larvele acestei musce, ci și ale muscei numite lat. *Eristalis tenax* L. (5), precum și a *Lardariului* (6).

(1) *Gutînul*, diar social, literar și economic, an. I. Baia-mare 1889, p. 4: «În Selagiū lângă Someș, mai tôte insectele se numesc *Gongă* și *gujulis*; *Ciorman*, larva *Cărăbușului*; *Codași*, viermii ce se fac în slănină ori brânză.»

(2) V. Sala, *Glosariū din comitatul Bihor în Ungaria*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, p. 339. «*Strepeși*, viermuleși din slănină ori brânză.»

(3) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, publ. în revista *Tinerimea română*, Noua serie, vol. V, București 1900, p. 289: «*Strepîj* s. viermele, care apare în brânză și în urdă»; — Idem, *Megleno-Români*, p. 119: «*Strepîj* sm. vierme de brânză.»

(4) *Cărțile satênului român*. Curs. III, p. 114: «*Codaci* din brânză sar afară, dacă presari piper pe dînsa.»

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 873: «*Codaș*, pl. *Codași*, larva codată a muscei *Eristalis tenax*.»

(6) Veși *Lardariul*.

B E Ţ I V A.

(*Drosophila funebris* Fabr.)

Din luna lui Aprilie și până în luna lui Octomvrie, însă mai cu sémă tómnă, când ferbe vinul în tocitorî, orî și cine póte să observe un număr considerabil de musculițe roșióre, dintre carî unele umplu cramele și păreții vaselor, în carî ferbe vinul, altele se pun la gura saũ vrana butóielor, și iarășî altele sbárnăesc pe de-asupra căciulei, care se forméză din tescovină și se ridică asupra mustului în tocitorî.

Aceste musculițe nearătóse le numesc unîi Români simplu *Musce* saũ *Musculițe*, alții *Musculițe de vin*, *Muștiță* și *Muștiță* (1), iar cei mai mulți *Musce befive* saũ simplu *Be-five*, sing. *Beřivă*, din causă că aũ obiceiũ de a petrece mai cu sémă unde se află vin saũ oțet.

Și într'adevăr că din observațiunile făcute, s'a putut dovedi că aceste musculițe se nasc de regulă în fructele ce trec în putrejune, în tescovină próspectă, precum și în cea distilată.

Beřivele sunt de regulă un indiciũ de oțetire al materiei. Ba, se crede chiar că germenii oțetirii sunt aduși și depuși de aceste musculițe pe diferite corpuri zăhăróse și alcoolice, și acésta explică pentru ce odată cu ivirea lor trebuie să fie și un început de oțetire (2).

Tot despre aceste musculițe, Sânția Sa părintele T. Bălășel imî scrie următóarele :

«*Beřivele* sunt nisce musculițe micî, carî aũ obiceiul de a

(1) S. P. Barcian, *Dict.* ad voc.

(2) Cf. *Revista viticolă și horticolă*, an. III, Bucuresci 1898, p. 37.

trăi în roiuri mari împrejurul vaselor cu băuturi spirtose, cu licide acre sau cu materii din cari se extrag băuturile spirtose și oțeturile, cum sunt tescovina de struguri, bórșa de prune și de alte fructe.

«Aceste musculițe își depun ouăle în materii acre și spirtose. Aci ouăle se clocesc și dau naștere unor viermișori mici, cari sunt larvele lor.

«Fiind-că ele trag foarte mult la vasele cu vin și alte băuturi spirtose, de aceea poporul le-a botezat cu numele de *Befive*, după cum *bețiv* se dice și omului celui ce-î place să trăească cu nasul tot în băuturile spirtose.

«Aceste *Befive* trăesc în roiuri mari prin vasele destupate, cari conțin materii acre și spirtose.

«Când nu este sgomot, ele staă liniștite și sug hrana lor din aceste materii. Îndată însă ce aud sgomot, se ridică în roiuri mari, în cât umplu magasia în care se află vasele. Lăsate în liniște iar se așeză la locul lor.

«Poporul n'are scârbă de aceste musculițe. Chiar când le observă în ciocanul cu rachiū, ori în paharul cu vin, nu se prea ostenesce ca să le scôtă afară, ci le înghite cu bătură, spunând :

Nu-mi este scârbă de ea,
Căci e *surióra mea*,

adecă îi place și ei să beă ea și nouă.

«De aici apoi și dicala :

A fi bețiv ca o bețivă,

care se dice despre cel ce vecinic îi place să sugă la băuturi spirtose.

Un alt-fel de muscuță sau musculiță, care se ține de familia *Befivei*, e *Ochiarul*, numit de Românii din Meglenia și cei din Macedonia : *Mușița* (1), lat. *Drosophila graminum* Fall.

Numirea de *Ochiar* a acestei musculițe să-î vie, după spusa Românilor din *Bucovina*, de acolo că ea, fiind o găzuță foarte

(1) Com. de d-l Per. Papahagi: «Sub *Mușița* se înțelege musca cea mai mică, care intră în ochi.»

mică, numai de 1-1.5 mm. de lungă, nu odată se vâără fără veste în ochii ómenilor, de unde numai mórtă se dă apoi scósă afară. Iar când dă în ochi e fórte aspră și iute, că te ustură ochii de ea (1).

(1) Dict. de Roman Șorodoc din Vicovul-de-jos.

BĂTUCELUL.

(*Hippobosca equina* Latr.)

Toți cei ce au vite și cu deosebire cei cred că nu odată vor fi observat în decursul verii și al toamnei un fel de muscă mică, *lătue*, și de colorie ruginie-galbenă punându-se și ținându-se ca scaiul de oie pe părțile cele nepărtoase ale vitelor cornute, și cu deosebire sub cõda și printre piciorile cailor.

Acestã muscă îndrãsnãță și nesuferitã, care nu odatã dã orbiș chiar și asupra omenilor, voind a se pune și pe aceștia, se numesce în Bucovina: *Bãtucel* (1), *Cercelița de cal* (2), *Musca calului* și *Muscã cânescã* (3); în Moldova:

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciũ: «*Bãtucelul* e un fel de pãduche de vite cornute (boi și vaci), lãtuț ca *Cherchelita* și cam de mãrimea acesteia, cu acea deosebire numai cã are aripi pielciõse și împetrițate cu roșu. El se pune între piciorile vitelor și anume la vaci aproape de pulpã, iar la boi-lãngã bõșe, de unde numai fõrte cu greũ se dã luat. Capul sãu e fõrte vãrtos și numai cu greũ se põte rupe de trup și scõte din pielea vitelor»; — a celor din Budeniș, dict. de Mãr. Duceã: «*Bãtucelul* e *lãtãuș* ca *Cãrcelul* și se pune mai cu sãmã sub cõda cailor»; — a celor din Sf. Onufreiũ, com. de d-l Iancu Grigorovici: «*Bãtucelul* e o muscã, care se pune sub cõda calului și între piciorile acestuia.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-Jos, dict. de Sid. Calancea.

(3) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Precup. Galan: «*Musca calului* e aceea, care stã sub cõda calului»; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de Pavel Scripcariũ: «*Musca cânescã* e ce-vã mai micã decãt cea de casã»; — a celor din Igesci, dict. de d-l Iancu Grigorovici: «*Musca cânescã* e de colorie gãlbie-întunecatã»; — și a celor din Udesci, dict. de Const. Cimpoieș: «Nisecе musce galbene ca grãunțele de pãpușoiũ, și pușin mai mici decãt cele de casã, se numesc *Musce cânesci*.»

Chicheriță de cal (1), *Muscă de cal* (2), *Musca calului* și *Muscă cânescă* (3); în Țera-Românească: *Muscă cânescă* (4); în Transilvania: *Gondă de câni*, *Gondă cânescă* (5) și *Muscă cânescă* (6); în Ungaria: *Muscă cânescă* (7); iar la Români din Macedonia: *Căpușă de cal* (8).

Musca acésta se numește *Bătucel*, de aceea pentru că, după cum mi s'a spus, e *lătue* sau *lătăușă*, ca și când ar fi *butucită* și așa de tare sau vârtosă și scortșosă că, prințându-o și voind a o omori, n'o poți nici de cum omori cu mâna, până ce n'o puî pe vre-un obiect mai tare și n'o apeși cu unghia degetului celui mare (9).

Cerceliță de cal, *Muscă de cal* și *Musca calului* se numește de aceea pentru că ea petrece mai cu plăcere pe cal și cu deosebire sub cõdă și printre picioréle acestora.

Iar *Gondă cânescă* și *Muscă cânescă*, pentru că ea fórte adese-orî se pune și pe câni, și mai ales pe urechile acestora, incomodându-î și necăjându-î și pre aceștia.

Mai departe cred și ȃic Români din *Bucovina* că, dacã

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Musca de cal*, care trãește pe cal, și mai ales sub cõda acestora.»

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran: «*Musca cânescă* e ca și *Musca calului*; se ascunde prin pãrul cãnelui de unde nu se dá scõsã.» — a celor din Oprișeni, jud. Sucéva, dict. de George Iacob: «*Musca cânescă* e gãlbie și o lecuță mai mãruță decãt cea de casã, are aripî mai late și mai tari decãt ale celei de casã.»

(4) Com. de S. Sa pãr. T. Bãlãșel: «*Musca cânescă* este mai reã decãt tõte muscele, cãci nãvãlește la ochi, la nas și la gurã. Bãtrãniî spun cã la vremea de apoi Dumneđeu va trimite în lume *Muscã cânescã*, în numãr fórte mare, ca sã amãrascã ȃilele omenilor. Este și un blestem popular: «*Lovî-te-ar musca cânescã!*»

(5) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Gõndelet de câni* sunt muscuțe galbene ce se sue pe câni.»

(6) Barcian, *Dicț.* 1888, p. 501.

(7) Com. de d-l El. Pop: «*Musca cânescă* are nisce picioré acãțãrãtõre cu carî se prinde și se acãțã nu numai de haine, ci chiar și de pielea omului. Ele intru adevãr trãește pe câni, pre carî mult fi incomodézã.»

(8) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Cãpușã de cal* (*Hippobosca equina*) e un fel de cãpușã, care se pune numai pe cal și catãr.»

(9) Dict. de Mãr. Duteã din Budeniș;—d-l Iancu Grigorovicî din Igesci și Sam. Lucaiã din Putna.

vre-un câne, apărându-se de această mușcă, va apucă-o cu gura și va mânca-o, trebuie numai decât să turbe, căci *Musca cânească* e *bóla turbei* (1).

Românii din *Transilvania* din contră cred și dic că:

Góndă de câni în ziua de *Sântă Mărie* de vei prinde și vei ține-o un an de zile ascunsă sub *icóna Maicii Domnului*, nimeni nici odată nu-ți va turbă de la casă (2).

Dacă vei prinde *Gónde de câni* în vreme de ploie și le vei spânzura de grinda tinții, nu va intra nici un betșug în casă (3).

Dacă un câne va omori o mie de *Gónde cânesci*, trăește 100 de ani (4).

Gónde de câni de pe câne turbat, de te vor mușcă, ai să turbă (5).

Când te mușcă un câne, pune *Gónde de câni* uscate și mărunțite bine, mestecate cu terpentin gros, că o să-ți trecă (6).

Góndă cânească pe un copil din lęgă, de-l va mușcă, are să urle ca câni, de nu-l vei spălă cu lapte din țățe (7).

Prinde 77 de *Gónde de câni*, ține-le 77 de zile, și apoi dă-le la câni, că nici odată nu vor turbă (8).

Când urlă câni a pustiú, dă-le *Gónde de câni* de 7 săptămâni, că o să încete (9).

Gónde de câni uscate de 9 ani, în vinars la drăguț de vei da, te va luă (10).

Și mai departe:

Când sunt *Gónde de câni* pe lângă casă, e semn că o să ajungă pe căseni un necaz, ori o supărare (11).

Gónde de câni prin casă de vei vedé, e semn rău (12).

(1) Dict. de d-l Iancu Grigoroviei.

(2) Cred. Rom. din Bandul de Câmpie.

(3) Dto.

(4) Cred. Rom. din Șomfalău.

(5) Cred. Rom. din Sâncel.

(6) Cred. Rom. din Spină.

(7) Cred. Rom. din Herina.

(8) Cred. Rom. din Țag.

(9) Cred. Rom. din Posmuș.

(10) Cred. Rom. din Cegan.

(11) Cred. Rom. din Mlașul-mare.

(12) Cred. Rom. din Fărăgău.

Gónde de cânĭ, de te vor mușcă, e semn că vei fi morbos (1).

Dacă un câne va mânca o *Góndă cânescă*, e semn că are să plouă (2).

Când umblă tare *Gónde*le de cânĭ, e semn ca să te porți cu fânul (3).

Când umblă *Gónde*le cânescĭ, e semn că va fi vreme grea (4).

Când staă ascunse *Gónde*le de cânĭ, e semn că are să fie brumă (5).

În fine mai e de observat și aceea că atât Români din *Bucovina* cât și cei din *Moldova*, unui om din cale afară îndrăsnă, care-și bagă nasul pretutindenĭ, îi dic: «*Ce te vârĭ ca musca în c... calului!*» sau: «*Se bagă ca musca în c... calului!*» (6)

(1) Cred. Rom. din Tonciū.

(2) Cred. Rom. din Ciutelec.

(3) Cred. Rom. din Madarașul de Câmpie.

(4) Cred. Rom. din Bistrița și a celor din Șona.

(5) Cred. Rom. din Veza. — Tóte credințele din Transilvania, înșirate până aici, mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(6) Pretutindenĭ în Bucovina și com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

CHECHERIȚA.

(*Melophagus ovinus* L.)

Oile, când sunt rău ținute și mai ales când sunt rău ernate, capătă la începutul primăverii un fel de păduche, care le sughe sângele și din cauza căruia din hitiōne și slabe, cum sunt, devin apoi încă și mai slabe (1).

Acest păduche, care se ține de familia Hipoboscidelor, grupa Papiparelor, și care cu cât crește și se îndesese lăna pe oi mai tare și se face mai mult *suc* sau *usuc* într'insa, cu atâta și el se înmulțese mai tare (2), se numește în Bucovina: *Checheriță* (3), *Chercheliță* (4), *Chercheriță* (5), *Cerceliță* (6), *Certeliță* (7), *Chicheriță*, *Chichiriță*, *Chichiriză* (8), *Ciciriză* (9), *Căcărîță* (10), *Botiș* (11), și *Botuș* (12).

(1) După spusa Românilor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Carapciū, dict. de Vasile Cărciū; — și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan.

(2) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi, și a celor din Moldova, dict. de Iordachi Bran.

(3) Usitat în comunele Băncesci, Oprișeni, Carapciū și Mahala.

(4) Usitat în Putna, Straja, Crasna, Horodnicul-de-jos, Cupca și Cireș.

(5) Usitat în Putna, dict. de Ioan Pusdrea.

(6) Usitat în Vicovul-de-sus și Straja.

(7) Usitat în Crasna.

(8) Usitat în Todiresci, Valea-sēcă, precum și în alte comune din Bucovina.

(9) Usitat în Satul-mare.

(10) Usitat în Roșă de lângă Cernăuți.

(11) Usitat în Ilășesci și Șcheia, dict. de Gavr. Berariū.

(12) Usitat în Stupca.

iar în Moldova: *Checheriță*, *Chicheriță* și *Chichiriță* (1).

Se dice însă că dintru început, pe când ómenii erau mai prevenitori, mai buni la inimă și mai darnici de cum sunt în ziua de astăzi, oile nu aveau *Checheriță* ci ele o căpătară, cu mult mai pe urmă.

Iar de unde și în ce chip o căpătară ne-o spune următoarea legendă din Bucovina:

«Dice că eră odată o babă fórte săracă și pe lângă acesta încă și păduchiósă, dar de altmintrelea fórte cinstită și cum-pătată la vorbă. Să fi sciut că pere de fóme, și nu s'ar fi atins de vre-un lucru străin. De aceea se vede că eră așa de săracă și nebăgată de nimeni în sémă.

«Odată a mers baba acesta la stână spre a căpăta de la baciú o lecuță de urdă și de caș, ca să se îndulcéscă și ea măcar odată în vieța ei.

«N'a apucat însă biéta babă a ajunge și a intră în stână și iată că baciul, fiindu-i gréță de dinsa saú ce i-a fi fost, destul atâta că o alungă fără a-i da măcar o fărámătură de urdă saú de caș.

«Baba, deși-i cărâiaú mațele de fóme, și de și abia mai putea sta pe picioré de ostenită ce eră, nu spuse nimica, ci se întórse supărată înapoi de unde a venit.

«Întâlnindu-se însă, la întórcerea sa, cu ciobanii cari pásceaú oile, început a li se jeluí acestora și a spune cum a alungat-o baciul afară din stână, fără să-i dea măcar o fărámătură de urdă saú o felioră de caș.

«Ciobanii, în loc s'o mângâie, îi spuseră că urda și cașul e făcut pentru *simbrași*, adecă pentru stăpânií oilor, și nu pentru babe ca dinsa. cari în vieța lor n'au avut nici măcar o códă de óie.

«Baba, auđind acest răspuns, nu díse mai mult nimic, ci-și căută mai departe de drum.

«Mergênd ea, cât a mai fi mers, se întâlnesce cu un *cârlănariú*, care pásceá o turmă de cârlani, berbeci și mióre, și cum se întâlnesce prinde a i se jeluí și acestuia.

(1) Usitat în Pașcani, dict. de C. S. Bucan și Iordachi Bran; — veđi și Dr. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — cf. *Enciclopedia română*, vol. III, p. 244.

«Cârlânariul însă, fiind un om foarte rău și hărățagos, cum o aude că i se jeluesce, nici una nici două, se și repede la dînsa, o apucă de cap, îi dă vre-o câți-vă pumni, și apoi, după ce a bătut-o cât a încăput într'însa, o alungă dîcându-î:

— «Urdă și caș ți-a trebuit, scorbură păduchiósă ce ești, na! satură-te acuma de caș și de urdă!

«A suferit biéta babă rușinea, ce i-a făcut-o baciul, când a alungat-o din stână, și ciobanii, când i-au spus că urda și cașul nu-î pentru dînsa, dar așa o batjocură și rușine n'a suferit încă nici odată. De aceea, cum a bătut-o și a alungat-o cârlânariul, a și prins un *păduche* și, aruncându-l între cârlani, a dîs:

— «Na! aibă și cârlanii și oile vóstre bunătatea și podóba ce o am eu, și ție-se de acuma înainte de oi și de voi, precum s'a ținut până acuma de mine!

«Și cum a aruncat ea păduchele și a rostit cuvintele acestea, s'a pornit și s'a dus mai departe.

«Păduchele aruncat însă, cădënd din întîmplare pe o mióră, care eră mai grasă și mai frumósă, și începënd a suga la sânge dintr'însa, s'a făcut cu mult mai mare, de cum eră când se află la babă, și înmulțindu-se cu timpul s'aú umplut și celelalte miori și cârlani, și de la acestea s'aú umplut și oile ciobanilor, și de atunci aú oile păduchi, cari sunt roșietici-întunecați sau cărămiđii-întunecați, și cari se numesc *Cicirize*» (1).

Checherițele se țin pe mieii, cârlani, mióre și pe oi până în *Postul Sânt-Petrului*, adecă până pe timpul tunsului. Și cu cât sunt oile în rěstîmpul acesta mai hitiöne și mai slabe, cu atâta și ele se înmulțesc și le mănâncă mai tare. Iar când oile sunt grase, atunci prea puținle pasă (2).

După ce se mișesc mieii și se tund oile, se perd și *Checherițele* și mai ales dacă nemijlocit după acesta se duc la o apă și se scaldă. Neșind prin apropiere nici o apă și neputëndu-se, nemijlocit după ce s'aú tuns, scaldă, se curățesc și se ușurază cu totul de ele mai pe urmă, și anume

(1) Din Satul-mare, dict. de Vladimir Lupuștean, agricultor.

(2) După spusa Rom. din Galanesci, dict. de George Cârștean, și a celor din Moldova, cona. Pașcani, dict. de C. S. Bucan.

când dă o plóie și acésta le spală. Dar după ce s'aũ tuns și s'aũ spélat de ajuns, nu capătă mai mult *Chicherițe* în anul acela (1).

O sémă de Români, văđënd că oile aũ multe *Chicherițe* și nu se pot mântui de ele, le ung cu *păcură* saũ le spală cu zémă de *Strigóe* și apoi *Chicherițele* îndată per (2).

(1) După spusá Rom. din Șchela, dict. de Gavr. Berariũ;—a celor din Carapciũ, dict. de Vas. Cárçiũ;—a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi;—a celor din Putna, dict. de I. Puadrea;—și a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciũ.

PĂDUCHELE ALBINELOR.

(*Braula coeca* Nitzsch.)

Păduchele albinelor e un insect foarte mic, numai de 1—1.5 mm. de lung, de coloré întunecat-roşie şi acoperit cu perişori negri.

Acest insect parazit se lipesc de periile *albinelor*, astfel că albinele nu se mai pot curăţi si mântui de el.

Mai tare însă sunt infectaţi şi superaţi de el *trântorii* şi *matcu*, şi acesta din urmă mai ales atunci când are să-şi depue ouşele prin chiliuţe.

El se înmulţeşte mai tare în anii cei răi, adică mai puţin mănoşi, şi în ştubeele saū coşniţele cele mai slabe, precum şi în acelea ce sunt aşezate pe loc umed.

Prisăcarii, cari voesc a scăpa albinele de acest parazit neplăcut şi periculos, cum l-au observat, frécă ştubeele pe din năuntru cu *Laptele cuculuş* saū *Alior*, lat. *Euphorbia helioscopia* L. saū cu *Cimbru sălbatic*, lat. *Thymus serpyllum* L., ori şi numai punënd una saū alta din aceste două plante în năuntru ştubeiului, în care au observat că se află păduchi de aceştia (1).

(1) Grigore Predescu, *Duşmanii albinelor*, publ. în *Albina*, an. II, Bucureşti 1898, p. 396;—I. Costin, op. cit., p. 27.

PURICELE.

(*Pulex irritans* L.)

Puricele e un insect, care se ține lipcă de om, fiind-că se nutrește mai numai din sângele acestuia. De aci vine apoi că el e răspândit preste totă fața pământului, respective pretutindeni unde locuiesc ómenii. Și tot din cauză că el se nutrește mai numai cu sânge omenesc, există la Români următórea legendă despre dînsul:

«Dice că pe timpul potopului celui mare, când *Noe* plutia cu corabia pe de-asupra valurilor apei, netrebnicul de *Diavol* voi să pėrdă și pe *Noe* cu cele ce se aflaũ în corabie. Se gîndi decĩ puțin și născoci numai decăt un fel de instrument de fier, numit ađi *sfredel*, cu care putea să găurėscă păreții corabiei.

«Ast-fel *ucigașul* se apucă de lucru.

«Bietul *Noe* și cu cele ce se aflaũ în corabie erau în primejdie de a se înecă. Se apucară și ei să scótă apa din corabie, dar nu puteaũ *prididi* pe *Dracul*, cãci el lucră mult mai iute, găurind păreții vasului, așă că apa nãvăliã din ea în ce mai multă.

«În fața acestei primejdii se credeaũ perduți.

«*Dumnezeu* însă, care nu voesce mórtea pãcãtosului, cãcũ perdeã de tot fãptura mãnilor sale, dete înțelepciune *nãpãrcei*, și póte că de atunci aũ șerpii înțelepciune, cãci sfinta Scripturã ne poruncesce să fim înțelepți ca șerpii.

«Iar *nãpãrca* se infãțișã înaintea lui *Noe* și dise:

— «Ce-mi dai mie să astup eu găurile ce le face *Dracul* și prin cari intră apă în corabie?

— «Ce ceri? — o întrebă *Noe* în desnădăjduire.

— «După ce va încetă potopul să-mi dai câte un om pe fie-care ți ca să mănânc cu semințiile mele!

— «*Noe*, strimtorat de primejdie, îi făgădui cererea, și așa *năpârca* se apucă să astupe găurile, adecă îndată ce *Dracul* găuriă cu sfredelul, *năpârca* rupeă câte o bucățică din cōda ei de astupă pe unde intră apa.

«Cât-va timp *Diavolul*, vędęnd că nu i-a reușit planul, fugi, lăsând corabia și pe cei dintr'insa în pace.

«După ce trecu potopul, *Noe* aduse jertfă de mulțumire lui *Dumneșeu*, că l-a scăpat de inec.

«În acéstă veselie *năpârca* își luă îndrăsnela și veni să-ı cęră lui *Noe* ceea ce îi făgăduise, adecă câte un om pe fie-care ți de mănecare.

«*Noe*, când auđi acęsta, se supęră grozav, fiind-că se gândiă că în câte-vă ęile va isprăvi lumea dând-o la *năpârca*, de ore ce eră puțină. Ast-fel pe cea dintăi, care îndrăsnı să vorbescă, o aruncă în foc în urma jertfelor.

«Lui *Dumneșeu* atunci nu-ı plăcū fumul ce eșiă din arderea *năpârcei* și porni un vint, care împrăștie tōtă cenușa de la acéstă jertfă peste tōtă suprafața pămintului.

«Din acéstă cenușă eșiră *Purici* carı, socotindu-ı pe toți din lume, precum și sângele ce îl sug de la toți ómenii, negreșit că mănâncă un om pe fie-care ți ca împlinire a făgăduinței lui *Noe* (1).»

Romăniı însă, nevenindu-le acéstă mănecărime la socotelă, și mai ales că une-orı *Purici* se fac din cale afară nesuferiți, caută tōte chipurile și mijlōcele cum s'ar putę mai lesne și mai de grabă mântui de dinșii.

Așă Romăniı și mai ales Romăncele din unele părți ale *Bucovinei*, precum bună-ōră cele din Mahala, districtul Sadagurei, voinđ ca să nu se ivescă *Purici* peste vară în casele lor și să nu le supere din cale afară, au datină ca în ęiua de *Ajunul Crăciunului* să nu rostescă nici de cum cuvintul *mac*, cređęnd că cel ce rostescce acest cuvint, acela va fi peste vară neconținut pișcat și supęrat de *Purici*, pe

(1) Publ. de Ioan Demetrescu, de lângă Dâmbovița, în *Gazeta Transilvaniei*, an. LIV, Brașov 1891, No. 144, p. 7.

când din contră cel ce nu-l va rostî, va fi cruțat de dinșii (1).

Românii din Bălăceana, districtul Sucevei, însă spun că omul care nu dörme în ȝiua de Pasci, nu-l va mânca tot anul *Puricii*. Asemenea și pre omul, care mănâncă hrean în ȝiua de Pasci, postînd diminșta înainte de a mânca nafură, încă nu-l mănâncă tot anul *Puricii* (2).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei*, voind ca peste an să nu aibă *Puricii* în casă, mătură în ȝiua de *Anul Noș* casa cu busuioc (3).

Alți Români însă tot din *Transilvania*, vrënd ca să nu-î mănânce *Puricii* peste an, sémënëă în ȝiua de Anul noș grău pe dinaintea casei (4).

Românii din unele părți ale *Banatului*, voind asemenea ca să nu fie supërați de *Puricii* peste vară, îndatinëază în ȝiua de *Buna-vestire* a-și spëlă tot corpul cu apă de nea.

În alte părți însă, tot din *Banat*, înainte de spëlarea corpului, se stropesc casele cu apă de nea topită orî și cu apă neîncepută de la riú, și apoi măturându-se cu o bucată de piele de vită crăpată, muerea ce le mătură rostesc următóarele cuvinte:

Hei, *boi negri*! (5)
Că eú m'am sculat,
Cu mătura v'am măturat

Și departe v'am aruncat,
Sub brăduți mărunți,
Sub póle de munți!

Făcënd acësta se crede că *Puricii*, cari se află peste vară pe sub brađi, sunt *Puricii* mănăți de atare descântătóre saú fermecătóre, care și-a măturat casa în chipul mai sus arătat (6).

Românii din unele părți ale *Țerii-Románesci*, precum bună-órá cei din comuna Grozesci, jud. Mehedinți, taie în ȝiua de Pasci un cocoș negru, iar cuțitul mánjit de sânge îl infig

(1) Com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

(2) Com. de Ioan Boca, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Dat. Rom. din Ercea, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Sub *boi negri* se înțeleg aci *Puricii*.

(6) S. Fl. Marian, *Sërbătórite la Románi*, vol. II, p. 227.

după uşă, un timp mai îndelungat, în credinţa că toţi *Puricii* se vor strînge la el (1).

În fine Româniî din unele părţi ale *Ungariei*, precum bună-
 oră cei din Ineu, comitatul Bihorului, spre acelaşi scop, când
 aud întâiaşi dată primă-vara tunând, se *'durdulesc* pe pământ,
 crezînd că făcînd acêsta *Puricii* nu-î vor mânca (2).

Dacă însă mijlocele arătate pînă aici nu ajută, atunci cêrcă
 în decursul veriî să-î depărteze prin măturarea caselor cu
mătură de pelin, fiind-că, după credinţa şi spusa lor, amără-
 răciunea acesteî plante *Puricii* nu pot de fel să o sufere, şi
 din cauza acêsta fug din casă (3).

Neajutînd nici măturarea cu mături de pelin, fiind-că *Pu-
 ricii* se ouă şi se îmulţesc nu numai pe jos şi printre cră-
 păturile podelelor, ci fôrte adese-orî şi prin aşternut, atunci
 ieaū mai multe rămurele de pelin şi le pun sub perină şi în
 aşternut (4).

(1) C. Gherghinescu, *Superstiţii din Grosesci*, jud. Mehedinţi, publ.
 în *Şeşetorea*, an. III, Fălticeni, p. 120: «Pentru a scăpa de *Puricii*, taie
 în ziua de Paşti cocoş negru, iar cuţitul mînjit de sînge înfinge-l după
 uşă şi lasă-l acolo că toţi *Puricii* se vor strînge la el.»

(2) Avram Igna, *Credinţe populare din Ineu în Bihor*, publ. în *Familia*,
 an. XXXVI, Oradea-mare 1900, No. 10, p. 116: «Cînd auđi mai întâiū
 tunând primăvara, să te *durdulesci* pe pămînt şi nu te vor mânca *Puricii*.»

(3) Dat. Rom. din *Bucovina*, precum şi a celor din Mahala, com. de d-l
 Ionică al lui Iordachi Isac: «Dacă *Puricii* se îmulţesc în vre-o casă şi
 supără pe căseni pişcându-î prea tare, ca să-î facă să înceteze cu pişcatul
 şi tot odată să părăsescă casa, se aduce pelin verde şi se mătură casa
 cu el saū se pune sub perină;» — a celor din Mitocul-Dragomirnel,
 distr. Sucevei, com. de V. Greciuc: «Ca să nu te musce *Puricii*, e bine
 să măturî casa cu pelin;» — *Albina*, an. II, Bucuresci 1899, p. 433: «Tê-
 ranii îngrijitori şi deştepti mătură cu *mături de pelin* pe sub pat, căci
 amărăciunea acesteî plante îi gonesce.»

(4) Dat. Rom. din *Bucovina*; — Dr N. Leon, *Zoologia medicală*, p.
 12: «Contra *Puricilor* se aştern în casă şi în aşternut frunze şi flori
 de pelin;» — Gh. Ghibănescu, *Rusaliiile saū Ruriile*, publ. în *George Lu-
 zăr*, revistă pentru educaţiune, an. I, Bărlad, 1887, p. 144: «Întrebuin-
 țarea pelinului e generală la Români. Credința legată de întrebuințarea
 pelinului e acêsta: sunt feriți de rele acei cari pun pelin la Rusalii. Sâmbă-
 tă sêra, după ce sfîntesce sôrele, care mai de care se îngrijesce ca
 să-și procure pelin; care îl pune în aşternut, pe pernă, pe sub pernă,
 pe lângă cap, pe sub trup, la picioare. Dorm în pelin tótă nôptea, căci
 cred că sunt feriți de rele, căci lor — *Rusaliiilor* — nu le place mirosul

Tot așa fac și Români din *Macedonia* (1).

Datina acésta, care e răspândită pretutindeni printre Români, se poate deduce și din următorea doină poporană din *Bucovina* :

Pelin beaă, pelin mănânc,
Pe pelin séra mă cule.
Diminéța, când mă scol,
Cu pelin pe-obraz mă spël.

Precum și dintr'o variantă a acestei doine din *Transilvania*, care sună ast-fel :

Pelin beaă, pelin mănânc, Pe pelin nóptea mă cule, Diminéța, cand mă scol, Cu pelin verde mă spël ;		Cat în cofă apă nu-i, Canta-î cu pelin în cuiu ! Da-te-ași draculuî, peline, Că secași inima'n mine (2)!
--	--	---

Dacă însă nici mijócele acestea nu ajută nimica, atunci își ieau refugiul la diferite descântece.

Așa când ved întâia órá *lună nouă*, adecă când acésta e ca o seceră, dic :

Craiă nouă, Craiă nouă ! Cu bine ai venit, Cu bine m'ai găsit,		Să piéră <i>Puricii</i> Și <i>Ștabii</i> și <i>Ruși</i> , Și <i>Ploșnițele</i> din casă Afară să éasă !
---	--	--

Iar cuvintele acestea le dic afară, arătând cu mâna la lună. În casă însă nici odată, pentru că rostindu-le în casă, gujuliile amintite în versurile acestea și mai tare s'ar îm-mulți (3).

Sau unul dintre căseni ese afară și dic :

Lună nouă'n țéră
Să éasă *Puricii* afară!

de pelin și așa fug ; iar astăzi, când credința veche începe a se clăi și a se impușină, se crede că nu *Rusalțiile*, ci *Puricii*, neplăcându-le mirosul de pelin, fug și nu-i supără totă vara ; — Dim. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, p. 84 : « Pentru *Puricii* să puî nóptea, pe sub pat, prin casă și chiar în așternut, pelin verde și toți vor peri. »

(1) Com. de d-l Per. Papahagi : « De *Puricii* se întrebuintéază érbă de pelin, în care se strîng *Puricii*, și care apoi o arđi. »

(2) *Noua Revistă Română*, an. I, București 1900, p. 526.

(3) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prelipcean.

Iar altul, care rămâne în casă, întreabă :

Dar dac'ar eși,
Cu ce s'ar nutri

Cel dintâiu :

Unii pe alții s'or mânca
Și noi de ei vom scăpa (1)!

În *Țera-Românească* este asemenea datină ca atunci, când ese *lună nouă*, adecă când e numai ca o seceră pe cer, și cu deosebire în luna lui Mărțișor, când fac *Puricii* ochișori, persóna, care voesce să stârpescă *Puricii*, *Libărcile*, *Păduchii de lemn* sau *Ploșnițele*, precum și alte gujulii de prin case și bucătării, trebuie să fie vestită, pe neașteptate, de către o altă persónă, că a eșit luna pe cer.

Atunci persóna anteinsectă alérgă într'un suflet de iea o strachină nouă, smălțuită, preparată anume și de mai nainte cumpărată în ajunul *Moșilor* (de Rusalii) sau căpătată de pomană pe la *Moși*, pune apă neîncepută într'insa, luată de la trei fântâni în trei vase nouă și care apă trebuie adusă de trei fete mari, fără de a se fi uitat îndărăt, când au luat-o.

Pune strachina cu apa asta pe o feréstră din spre partea de unde răsare luna pe cer și așteptă așa până vine luna în dreptul ferestrei și în direcțiunea strachinei. Când a ajuns de se vede luna bine în apă și în fundul strachinei, persóna care-și face contra *Puricilor*, începe a descântă luna din strachină cu trei fire de paie de la o mătură nouă cu cuvintele :

Lună nouă'n casă,
Păduchii de lemn,
Puricii,
Gândacii
Și toate gângăniile
Din casă
Afară să éasă!
Să se ducă,

Să se risipescă,
Unul cu altul
Să nu se întâlnească.
Când s'o întâlnei
Munte cu munte
Și'n cap s'ar bate,
Atunci să se'ntâlnească,
Atunci și nici atunci! . . .

Descântând ast-fel de trei ori, pune apa descântată în patru vase, așeză vasele binișor în colțurile casei pe din

(1) Dat. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

năuntru și dimineța cu siguranță că trebuie să găsească în apa din vase câte-vă gănganii din casă.

Aflând gănganiile, le scote frumușel, le pune într'o cutie de chibrituri gólă și care cutie trebuie să fie furată, pândesc o căruță, până a vindut tot la târg ce a avut de vindare și aruncă cutia cu gănganii cu tot în căruță, descântând în urma ei:

Cum voi *Purici*, *Puriceii*,
Din casă eũ vë scosei,
În cutiôră furată vë pusei,
Descântați,
Înecați,
Blestemați,
În cutie lepëdați.
La lună nouă descântați,

Așã sã vë'ndrăciți,
Așã sã'ncremeniți
În cele nouë țeri
De peste nouë mări . . .
C'acolo v'astăptã
Cu mese'ntinse,
Cu facle-aprinse,
Amin (1)!

O sémã de descântãtore însã, tot din *Țera-Romãnescã*, luãnd un cuțit—probabil cã acela cu care s'a tăiat un cocoș negru în ziua de Pasci,—și infigëndu-l în pãmînt dic:

Am infipt un cuțit în pãmînt:
Fugiți *Puricilor* dupã vînt.
Cum se strãng pescii la lésã,
Așã sã fugã *Puricii* din casã.
Fugiți
Vë rãspãndiți.
Fugiți,
Vë rãspãndiți (2).

Nu tot-deauna însã sunt *Puricii* asemenea de supëraciõși, ci ei îl supërá pe om cãte odatã mai tare, de altã datã mai puțin.

Mai îndrãsneți și mai nesuferiți sunt ei inaintea unei ploii, pentru cã atunci îl pișcã pe om și-î sug sãngele cu mai mare lãcomie.

De aici vine apoi și credința Romãnilor de pretutindenĩ, cã dacã-l supërá și-l mãnãncã pe cine-vã prea tare *Puricii*, are numai decãt sã se schimbe timpul, are sã plouë (3).

(1) *Sãnetatea*, an. II, p. 77—78.

(2) G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare romãne*, Bucuresci 1885, p. 388.

(3) Cred. Rom. din Costãna, distr. Sucevei, dict. de George Lãcãtuș, agricultor: «Cãnd mușcã *Puricul* mai tare, atunci are sã plouë»;—a ce-

Maî departe se crede și se dice că *Puricii* mulți însemnă sărăcie (1).

Când veți un *Purice* pe mână, ai să capeți în curând un rêvaș (2).

Când te pișcă un *Purice* de mână, însemnă că ai să vie ôspeți (3).

Când te pișcă un *Purice* de față, e semn că te așteptă o supărare (4).

Când te pișcă un *Purice* în biserică, e semn că are să te mânce rușinea (5).

În fine când sbóră *Puricele* pe mână și-l poți prinde și omori, primesci veste rea (6).

Puricele nu numai că e un insect nesuferit din cauza mâncărimei sale, ci el e tot odată și foarte neastîmpărat.

Din ce causă însă și de când anume n'are el nici un pic de stare și alinare, ci sare necontentit ziua și noaptea, în toate părțile, ne-o spune următoarea legendă din *Transilvania*, com. Fărăgău:

«După ce a făcut *Dumnezeu* lumea și a așezat în ea tot felul de ômenii și de animale, l-a venit odată un *ponostlu* (pără), că mai multe animale au purtare rea.

«*Dumnezeu*, ca cel mai cu minte decât toți ômenii, câți

lor din Bălăceana, com. de I. Boca: «Când te mănâncă *Puricii* noaptea, va plouă»;—Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, Cernăuți 1894, No. 79: «Se crede că dacă *Puricii* mănâncă tare pe cine-vă, va plouă»;—S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. I, p. 118: «Dacă *Puricii* mai mult decât altă dată mușcă, urmază mai totdeauna plôie»;—G. S. Ioneanu, *Mică colecțiune de superstițiile poporului român*, Buzău 1888, p. 88;—S. Theodorescu-Chirilean, *Credințe relative la prevederea timpului*, publ. în *Gazeta săténului*, an. IV, p. 442:—«Când te mănâncă *Puricii* ziua, plouă de grabă»;—a celor din *Transilvania*, com. Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan: «Când te pișcă *Puricii*, are să plouă».

(1) Cred. din *Transilvania*, com. Chiciud, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de I. Boca.

(3) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de V. Greciuc.

(4) Cred. Rom. din *Transilvania*, com. Felfalău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Cred. Rom. din Reghiul-maghiar, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(6) Avram Igna, op. cit., p. 175.

erau atunci pe acest pământ plin de păcate, și-a luat cărja și haid! rezemându-se pe ea, căci dór și pe vremea aceea mai tot așa de bătrân era ca și acuma, se duse până la cel cu *ponostu*. Și găsindu-l îl întrebă că ce jalbă are?

«*Ponostașul*, fără multă codire, că dór ar sta în fața lui Dumneșeu, îi spune verde frumos, că are un vecin mare, puternic și neîntrecut în frumusețe. Acesta însă, încreșt în tária și frumusețea lui, nu are stare nici până ai pași un pas saú ai inghiți o îmbucătură, făr' tot sare și jócă de diminéța până séra și de séra până diminéța, așa cât nu-i modru ca să o ducă multă vreme în pace și liniște.

«*Dumneșeu*, pentru ca să fie mai convins despre starea lucrului, nu făcú alt ce-và, făr' se cerú ca să-l lase în cortel peste nópte.

«Cât ce se culcară cu toții, care la locul lui, și își rezemă și *Dumneșeu* capul de un moșinoiú presurat cu frunze moi și flori mirositoare, auđi numai un sgomot, de gândiaí că mere *carul cel de foc*, așa larmă făcea vecinul căruia nu numai că nu-i staú picioarele nici un pic, făr' chiuià de sunà locul.

«Vedénd *Dumneșeu* că nu-i modru de odihná, își luă rămas bun și se cam mai duse, spuindu-i *ponoslitorului* că diminéță îi va chemà de față.

«Înfățîșându-se a doua đí diminéța, fără multă vorbă, îi spuse Dumneșeu *scârbașului*, că nici mai mult, nici mai puțin, fără să se mute de unde îi era locul.

«Acela însă nu se învoi, spunéndu-i că acolo s'a născut și acolo trebuie să și trăescă.

«Auđindu-i Dumneșeu răspunsul și vedéndu-i obrăznicia, nu făcú alt ce-và, fără luându-l de o mână îl asvârli de sări mai de o poștă. Apoi, uitându-se după el, că cum merge sărind, dișe:

— «Pe cât ai fost de frumos și de sdravén, pe atâta de amărit și de negru să fii, — stare să nu ai, fără sărind din un loc în altul, đíua și nóptea să ai de pismaș pe vecinul tées, căruia hodină nu i-ai dat nici đíua, nici nóptea!

«Și de atunci despre neodihnitul acela se crede că s'a prefăcut în *Puricele de ađi*» (1).

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

Tot la Româniî din *Transilvania* se mai află încă și următoarele credințe despre *originea Puricelui*, precum și despre cei ce au mulți *Purici* și-l omorâ.

Puricele e calul Dracului (1).

Puricele e armăsarul pe care a călătorit Sătana, când s'a bătut cu Dumneșeu (2).

Puricele e calul alungat din ciurda Diavolului (3).

Puricele e făcut din lacrimile Satanei (4).

Puricele s'a făcut din stavariul Satanei (5).

Purici s'au făcut mai întâiu pe sumanul *Dracului*, și de aceea-s negri (6).

Cine are *Purici* mai mulți, pe acela îl iubesc *Dracul* mai tare (7).

Cine are *Purici* mulți, se ține de dușmanul *Dracului*, că ȳ-a furat averea (8).

De vreî să scapi de *Dracul*, omorâ toți *Purici* din casă (9).

Dacă ai omorît *Purici* mulți, *Dumneșeu* ți-i cel mai mare prieten (10).

Când omorî un *Purice* și : «Piei Satană!» că móre un drac (11).

O sută de capete de *Purice* în ață de le vei înșirâ, nu vei mai avé nici un *Purice* la casă (12)

Afară de legendele, datinele și credințele, înșirate până aici, mai au Româniî despre *Purice* încă și o mulțime de cimilituri.

Iată vre-o câte-vă și din acestea :

(1) Cred. Rom. din Sereșel lângă Bistrița.

(2) Cred. Rom. din Bistrița.

(3) Cred. Rom. din Bistrița.

(4) Cred. Rom. din Bileag.

(5) Cred. Rom. din Mîlașul-mare.

(6) Cred. Rom. din Săcal.

(7) Cred. Rom. din Vușfalău.

(8) Cred. Rom. din Seplac.

(9) Cred. Rom. din Beșineu.

(10) Cred. Rom. din Țaga.

(11) Cred. Rom. din Săcal.

(12) Cred. Rom. din Fărăgău. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

Am un boă :
Unde calcă
Nu se vede,
Unde pasce
Se cunósce.

Am un boă negru,
Ponegru,
Unde sare
Urmă n'are,
Unde pasce
Se cunósce.

Este un boă :
De unde sare
Urmă n'are,
Unde pasce
Se cunósce.

Am un cal
Cât un mal :
Unde sare
Urmă n'are,
Unde pasce
Se cunósce.

Am un cal mare :
Unde sare
Nu se cunósce,
Unde pasce
Se cunósce.

Am un cal mare :
Unde sare
Urmă n'are,
Unde păşesce
Se roşesce.

Unde pasce
Se cunósce,
Unde sare
Urmă n'are.

Cine sare
Şi-urmă n'are ?

Ce sare
Şi urmă n'are,
Unde pasce
Se cunósce ?

Am un căluşel
Mic şi sprintenel,
Negru ca corbul,
Iute ca focul :
Unde sare
Urmă n'are,
Unde pasce
Se cunósce.

Am un căluţ
Negru ca corbul,
Iute ca focul :
Pe unde scopcesce
Urma nu i se găsesca,
Iar pe unde pasce
Urma i se cunósce

Am un mánzuleţ negru :
De unde pasce
Se cunósce,
De unde sare
Urmă n'are.

Ce e negru ca ciaunul,
Roşietic ca păunul,
Şi cu dinţi îngrozitori,
Când te-apucă te 'nfiorî ?

Săritură de ciută,
Urmă de nimică.

Ce e mic mititel,
Se tulbură Vodă de el ?

Niic ni escu,
Lai ni escu
Şam i răulu lu ursescu ?

Am o vacă négră
Şi piele n'are
Nici de o tēcă.

Țup ici,
Țup colea,
Hi hara.

Țup de ici, țup de colea,
Popârlita popârlea.

Pe cîsta lui Perpeleag
Se dă Iancu peste cap.

Ce-î mie ca și-un fir de mac
Și sare 'n sus ca și-un țap?

Am un dobitoac ce tot mănâncă și nici nu se satură vre-odată,
nici nu se culcă.

Ce se nasce în luna lui Martie, supără pe totă lumea, doi îl gone-
nesc, doi îl prind, și mîre în cetate de ôse?

În luna lui Martie săritura lui ca a 'căprioarei, umblă cinci
ômeni să-l prindă și nu-l pot prinde, îl prind apoi doi și îl bagă
în cetatea fetei și acolo îl omîră.

Porc nu-l și zurnă are.

Grochi nu adară ș-pr-în arimă
Frați suț tra să zgrimă (1).

Afară de *Puricele*, despre care ne-a fost până aici vorba,
adecă de *Puricele comun* sau *Puricele de casă*, numit în
unele părți locuite de Români și *Condrățel* (2), mai există
încă și alți purici, precum bună-ôră *Puricele de câne*, lat.
Pulex canis (3), care sémănă cu cel comun și care se nu-
tresce asemenea cu sânge.

Deci atât cel comun cât și cel de câne figuréză fôrte ade-
se-orî într'o sémă de proverbe și đicale.

Iată vre'o câte-vă și de acestea:

Cine dôrme cu câni, se scîlă plin de purici.

Său:

Cine dôrme cu câni, se scîlă cu purici.

Său:

Cine se culcă cu câni, se scîlă cu purici, —

(1) Din colecțiunea mea din Bucovina. Veđi și G. Popescu-Ciocănel,
Basme, Snove și Ghicitori, Floesci 1898, p. 40; —dar mai ales Art. Go-
rovei, *Cimilituri*, p. 308-311; —Idem, *Cimilituri*, publ. în *Șeđetôrea*, an.
VII, Fălticeni 1902, p. 121.

(2) *Noua Revistă Română*, an. I, p. 377.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12.

ceea ce înseamnă atâta cât: «cine se amestecă cu cei răi capătă rele învățături»; sau: «după rău, rău îți vine.»

Puricile cât de mic, dar sare ca o căprioră, —

adecă: «voinicia nu stă în mărimea trupului.»

Puricele, când îi place, —
Cât un elefant îl face,

se dice pentru cel mincinos.

Puricele te pișcă,
Rău mare nu-ți face,
Dar îl prinzi
Și-l nești.

Acésta ne învață ca răul să-l depărtăm până a nu se mări.

Puricii fac gonitóre,
Iar păduchii vinătóre,—

adecă: «vrășmașii ne prigonesc, iar dușmanii se lipsesc de noi.»

Și din puric va să scotă sēu —

se dice despre cel cumplit și sgârcit

Pentru un purice își arde plapoma;
Pentru un purice svârle plapoma pe foc;
Pri un puric ardu cerga
(Pentru un puric arde cerga) —

se dice pentru cei iuți și mânioși.

Îi cântă puricele în ureche;
I-a intrat un purice în ureche;
Ce purice ți-a intrat în ureche? —

adecă: i-au intrat gândurii rele în cap, și nu se poate odihni de supărare.

I s'a făcut inima cât un purice, —

adecă: s'a băgat în toate răcorile de spaimă, frică.

Nu face mulți puricii;
Nu face puricii într'un loc;
Nu face prea mulți puricii, —

adecă: nu stă mult într'un loc.

A face puricii, —

a fi nerăbdător, saŭ: a i se face de cértă.

A scutură de puricî;
A scutură puricii cui-vă, —

adecă: a bate; l-am scuturat de puricî, l-am bătut.

Cum te-ar pişcă un purice, —

adecă: lucru de nimic, de puşină însemnătate, mică pagubă mică durere.

Te aştéptă cu inima cât un purice, —

adecă: cu frică, cu gróză.(1).

Cât un purice, —

adecă: mic de tot. Adesea se aude: «mi se făcuse inima cât un purice de frică.»

Albi-şî-ar Dumneşeu puricū şî ochū! —

Se şice în mod sarcastic, când vrei să-şî başî joc de cine-vă.

A puricā —

A adună ce-vă cu de-amănuntul.

A mână ca un purice, —

adecă: fórte puşin.

Par'că mē muşcă un purice, —

adecă: aşă nu-mî pasă.

Mână-te-ar puricū! —

Blestem popular, ce se şice în glumă.

Mână-te-ar puricū din brânză! —

adecă: mână-te-ar viermi.

Te puricā nuéua lui Roman, —

adecă: curând ai să fiî mângâiat la spate cu vre-o sfintă de bătae.

Mi s'aū cernit puricū, —

adecă: habar n'am, puşin înî pasă.

*Cursă de puricî,
Şî rogojină cu mânăci, —*

(1) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 374 şî 628—630.

adecă: lucruri imposibile, neauđite.

A fi bogat ca cână de purici,—

se ęice în bătae de joc celor săraci (1).

Fiind-că *Puricele* e sprinten, sare iute, sus și departe, astfel că numai de abiă-l poți zări, de aceea figurază el foarte adese-orî și la începutul unor povești sau basme.

Étă și un ast-fel de început al unei povești din *Bucovina*:

A fost odată,
Ca nici odată,
Că de n'ar fi,
Nu s'ar povesti.
Pe când se potcoviă
Puricele la un picior

Cu 99 de oca de fier
Și-î rămâneă călcăiul tot gol,
Și în slava cerului săriă
Și din gur' așa ęiceă:
— Aoleo și vai de mine,
Că nu sunt potcovit bine!

Altul din Ungaria:

A fost odată,
Ca nici odată,
Că de n'ar fi,
Nu s'ar povesti,
Că io nu-s dător a minți,
Ca un *Purice-a* plesni,

Că-l luaî de spinare
Și-l arunca pe *are* (2),
Area se crăpară
Puricele sburară;
Area se crăpă,
Puricele sbură (3).

Iar un om mic de statură, gros și burduhos, e de regulă poreclit *Purice*, ceea ce se pôte vedé și din următórea chi-uitură din *Moldova*, ęud. Némęu, com. Bistricióra:

— Săi în sus, măi *Purice*!
— Nu mai pot de pântece,
O'am avut o mamă rea

Și m'a crescut cu hârbul,
De mî-a crescut burduvul (4)!

În fine e de observat și aceea că de la cuv. *Purice*, care se rostesse altmintrelea și *Purice*, *Purec* și *Puric*, pl. *Purici* și *Purici*, augm. *Purecan*, dim. *Purecaș*, *Puricaș*, *Puricel* și *Puricel*; la Româniî din Meglenia: *Puric* și *Purici* (5); la

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) *Are* = fața șurei.

(3) Com. de d-l El. Pop.

(4) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folklorice*, vol. I, partea II, p. 1.433.

(5) Per. N. Papahagi, *Megleno-Româniî*, partea II, p. 110.

cei din Macedonia: *Pûric* și *Puric* (1); iar la cei din Istria: *Purec*, *Pureciû* și *Puric* (2) s'a format în decursul timpului verbul *a purecâ* și *a se puricâ*, adică a prinde purici de pe unele obiecte sau de pe sine, și subst. *Purecare* și *Puricare* = prinderea puricilor; și *Purecârie* = o mulțime de purici.

Purici sau *Puriceî*, se numește și o mâncare, care se face așa: pui într'o tigare untură proaspătă de porc și în ea dumiți turtă. Acastă amestecătură se înfierbîntă pe foc și apoi amestecându-se se mănâncă cu lingura (3).

(1) Com. de d-l Per. Papahagi; — Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., Leipzig 1894, p. 50 și 326.

(2) Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria*, ed. II, București 1900, p. 119.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

PLOȘNIȚA DE CÂMP.

(*Pentatoma baccarum* L.)

Sub cuv. *Ploșniță* sau *Stelniță* înțeleg Românii, pe lângă *Ploșnița de casă*, încă și alte specii de insecte pe cari le numesc ei parte după locul și plantele pe cari trăesc și parte după făptura și colórea corpului lor.

Acelea sunt:

Ploșnița de pom, *Ploșnița de fragi*, *Ploșnița de căpșuni*, *Ploșnița de smeură* (1), *Stelnița de pom* (2) și *Stelnița de pere* (3), lat. *Pentatoma baccarum* L. sau *Mormidea baccarum* Am.

Ploșnița de câmp, *Ploșnița albăstrie*, *Ploșnița verđie*, lat. *Pentatoma prasinum* L. sau *Cimex prasinus* L.

Ploșnița de scórță, *Ploșnița sură*, lat. *Pentatoma grisea* L.

Ploșnița de grădină, *Ploșnița de legume*, *Ploșnița verde*, *Ploșnița albastră*, *Ploșnița vînătă*, lat. *Strachia oleracea* Hhn sau *Cimex oleraceus* L.

Ploșnița de câmp, *Ploșnița sură*, *Ploșnița gălbiórá* (4), lat. *Syromastes marginatus* L.

(1) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Moldova, com. Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Gr. Olariu: «*Ploșnița de pom* trăesc prin grădini pe pomi roditori și zăhăroși, iar la câmp sau pădure pe fragi, pe căpșuni și pe smeură.»

(2) Teod. Rotariu, *Inimiciii pomilor și mijloce în contra aceloră*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, Pesta 1867, p. 104: «*Stelnițele de pom* găuresc scórța și sug părțile cele dulci cu cari se nutresc pomul. Din găurile făcute de *Stelnițe* capătă pomii o arsură care se numesc *rac*. Fiind-că ele-s de o colóre cu scórța pomilor, le descoperim fórte cu greú, totuși trebuie căutate în gemênările crengilor și apesate cu o cârpă sau cu o aschie.»

(3) Com. de d-I Th. A. Bogdan.

(4) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de George Galan și Iléna Cârstean: «*Ploșnițele de câmp* sunt verđi și gălbióre și put fórte nrit»; — tot de acolo, dict. de George Cârstean: «*Ploșnița de câmp* are putórea reă, miros

Ploșnița de pădure, lat. *Alydus calcaratus* L.

Despre *Ploșnițele* sau *Stelnițele* acestea și cu deosebire despre cea de pom există la Români din unele părți ale *Transilvaniei*, precum bună-ură a celor din com. Țaga, următorea legendă :

«Duce că *Sân-Petru* s'a dus odată la un alt apostol pe o menie, bună-ură cum mergem și noi ađi unul la altul.

«Apostolul, la care s'a fost dus *Sân-Petru*, chiar în ziua aceea primise o coșarcă plină de pere, de-ți fugiaŭ ochii pe ele și gura-ți slobođia apă vedĕndu-le, așa de frumoșe erau.

«*Sân-Petru*, căruia îi plăceaŭ pomele minunat de bine, nu așteptă mult imbiat făr', ostenit cum eră, ca omul ce făcuse un drum lung și ostenicios pe o vreme căldurósă, de ți se aprindeă sufletul în trup, începŭ a-și alege tot perele cele mai frumoșe, dar când da să le bage în gură, spre a-și astimpĕră setea, ele se prefăceaŭ în nisce gujuli mici peștrițe urite și grețose.

«Numai atâta i-a trebuit lui *Sân-Petru*, care și până atunci eră din cale afară grețos, și de odată și luă coșarea și o aruncă în drum cu pere cu tot.

«N'a apucat însă bine a aruncă coșarea și iată că toate perele din trinsa se schimbară în nisce gujuli mici și iuți și o luară la fugă care în cotro.

«Despre aceste gujuli se crede că ar fi *Stelnițele de pere*» (1).

Toate *Ploșnițele* acestea, fără deosebire, aŭ și răspândesc un miros foarte neplăcut.

De aici vine apoi și credința Românilor din alte părți, tot din *Transilvania*, că *Ploșnițele* sau *Stelnițele* acestea sunt făcute din ochii dracilor din iad (2), sau din bróscele femeilor vrăjitoare (3), sau sunt stropi din balele Satanei (4), și de aceea put ele așa de greu și de urit (5).

strașnic urit;—a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădătean : «*Ploșnița de câmp* pute foarte urit;— a celor din Moldova, com. Opișeni, juđ. Săl. ceva, dict. de George Iacob : «*Ploșnița de câmp* e numai de un fel, trăesc pe câmp, și amirósă greu.»

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Cătina.

(3) Cred. Rom. din Sântu.

(4) Cred. Rom. din Șona.

(5) Cred. Rom. din Cătina, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Din cauza acésta apoi și fructele pe cari se pun ele nu e chip să le mănânci, așa de tare se infectează de mirosul lor cel puturos și respingător (1).

Mai departe se dice că dacă vre-una din *Ploșnițele* acestea, cari sunt de regulă cu mult mai mari și mai puturose decât *Ploșnița de casă*, te va mușca, atunci poți căpêta *venin rău* și nu te poți altmintrelea vindeca de mușcătura lor, fără numai dacă te speli cu apă caldă. Iar dacă te speli cu apă rece, e cu mult mai rău (2).

Din cauza acésta apoi mai fie-care Român se ferește cât e cu putință de a pune mâna pe acest soiū de insecte, una ca nu cum-vă să fie mușcat, și al doilea ca să nu i se împutescă mânila (3).

Dacă are cine-vă *Stelnițe de pere* între perele sale, și voesce să scape de ele, să afume perele cu fum din frunze de *Potrôcă*, și atunci tôte *Stelnițele* per (4).

Sau: se omôră o brôscă de la o femeie vrăjitoare, că apoi nu mai vede *Stelnițe* în viața sa (5)!

În fine se dice că dacă se aduc sau se întâmplă să între singure mai multe *Ploșnițe de câmp* în casă, acestea îndată omôră și mănâncă o parte din cele de casă, iar cea-laltă parte, ce mai rămâne, simțind că se află în casă *Ploșnițe de câmp*, după *amirosul* cel urit al acestora, îndată părăsesc casa și fug în cotro apucă (6).

(1) Dict. de mai mulți Rom. din Bucovina, în special de Maria Duceă din Budeniț: «*Ploșnița de câmp* cum pică pe o pómă, póma aceea nu se póte mai mult mănca, pentru că e fôrte puturoasă.»

(2) Cred. Rom. din Pârtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiū.

(3) Dict. de George Cârsteian din Galanesci: «*Ploșnița de câmp*, dacă o prinđi în mână, și se împutesc mânila.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Boziaș.

(5) Dat. și cred. Rom. din Spină, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(6) Dat. și cred. Rom. din Frătăușul vechiū, dict. de Andreiū Dascal și Axenia Sofroni;—a celor din Cupca, dict. de Casandra Ţuguiū: «*Ploșnița de câmp* e cu mult mai mare decât cea de casă, și dacă se întâmplă să între într'o casă, unde sunt *ploșnițe*, le mănâncă pe cele de casă.»

VACA DOMNULUI.

(*Lygaeus equestris* L.)

Vaca Domnului, masc. *Boul Domnului*, numită în Bucovina încă și *Nîeluță*; în Moldova: *Vaca Domnului* (1); în Transilvania: *Vaca Domnului* (2), *Boul Domnului* (3) și *Pascii* artel. *Pascile* (4), iar la Româniî din Macedonia: *Pascalîță* (5), e un insect frumușel, lătăreț și lungăreț, de coloro roșie și împestrițat cu pete negre și puî albi.

Despre acest insect, care se pôte observă mai cu sémă pe la începutul primăverii pe lângă păreții caselor și ai grajdurilor, pe lângă garduri și gunoie, precum și pe pietre și

(1) Com. de mult regretatul Melchisedec, fostul Episcop al Romanului și membru al Academiei Române: «Insecta lungăreță, roșie și cu puncte negre, care ese într'un numeș foarte mare primăvara pe lângă garduri, gunoie, precum și în alte locuri, se numesce în Moldova: *Vaca Domnului*»; — com. de d-l Dimitrie Mănăstirean, institutor în Botoșani: «*Vaca Domnului* e roșie cu pete negre. Ea trăesce în familie și ese la sôre mai cu sémă primăvara pe lângă garduri.»

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de d-l T. Frâncu: «*Boul Domnului* se numesce în Munții apusenî ai Transilvaniei acel insect roșietic și lungăreț, care ese foarte de timpuriu primăvara și se stringe une-orî cu sutele pe lângă păreți.»

(4) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi. — Aici e de însemnat că Româniî din Dacia traiană confundă adese-orî insectul acesta cu *Buburuza* sau *Măriuța* și de aceea unii le dau amînduror insectelor acestora numirea de *Vaca Domnului*, masc. *Boul Domnului*. Tot așa fac cu aceste două insecte și o sémă de Româniî din Macedonia, dându-le amîndurora numirea de *Pascalîță*, fiind-că și unul și altul se arată cam pe atunci când cad și *Pascile*.

răchițele cele putregăioase, există la Români de pe *Câmpia Ardélului*, com. Grebeniș, următoarea legendă :

«Duce că *Maica Sfintă*, când a născut pe Domnul Christos, nu avea destul lapte în țâțișorele sale, și de aceea trimise ea la un vecin, care avea o mulțime de vaci mulgătoare, ca să-i dea puțin lapte, căci nu avea cu ce să-și lăpteze fiul.

«Vecinu-so însă, sgârcit din fire, după cum is de-arândul toți ómenii moșierī, n'a vrut să-i dea nici un picur, dīcēnd că el nu dă lapte la vrăjitoare ca să-ī ducă norocul de la vacī.

«*Maica sfintă*, vėdēnd că nu ī-a dat nici un picur de lapte și pe de-asupra a făcut-o încă și vrăjitoare, s'a supėrat főrte tare, dar n'a đis nimic, fără s'a luat și s'a dus la un alt vecin, care avea numai o singură vacă, și de la acela a cerut să-i dea lapte de o groșiță, căci īī eră óre-cum ca de la un om sāracc să cėră de pomană.

«Vecinul cel sāracc īī dete lapte, și încă mai mult de cum ī-a trebuit, dar de luat banī nici vorbă.

«*Maica sfintă*, vėdēnd bunătatea lui cea mare, se bucură și-l alduī dīcēnd :

— «Când vel merge īn grajdul tėu, să te ajungă darul lui Dumneđeū ca să n'ai unde-ți pune laptele, așa de mult și de bun să fie!

«Și cum ī-a alduit *Maica sfintă*, așa s'a și īntīplat.

«Mergēnd adecă vecinul cel sāracc īn đīua următoare īn grajd nu se putū destul miră vėdēndu-și grajdul plin de vacī, care de care mai grase și mai frumoșe.

«Pe vecinul cel bogat, dar din cale afară sgārcit, *Maica sfintă* īl blestemă dīcēnd că īn đīua următoare, pe cānd va merge să-și mulgă vacile, nimic īn ocólele lui să nu gāsėscă fără numai pustietate și tot felul de *gujulī*.

«Și cum a đis, chiar așa s'a și īntīplat.

«Mergēnd īn đīua următoare vecinul cel bogat īn ocólele lui ca să-și vadă și mulgă vacile, n'a aflat nici o singură vacă, fără o mulțime de *gujulī* roșī și cu puncte negre pe spate, carī se tāvāliaū īn țėrina de pe lāngă pāreți ocólelor.

«Și pe aceste *gujulī* le-a numit apoi *Vaca Domnului*» (1).

După o altă legendă, și anume de pe *Câmpia Ardélului*,

(1) Com. de d-ī Th. A. Bogdan.

Vaca Domnului e făcută din *sângele Ilenei Consângenei*, care a fost omorită de *Voinic înflorit* în ajunul Pascilor.

Iată și legenda respectivă :

«Nu știu, zeu, dar totuși cred că o fi hăt multă vreme de atunci, de când *Ileana Consângeana* cea mândră și frumoasă, umblă cu *Voinic înflorit*, ținându-se de după brâu și doinind hori de sunaș muniș și ți se făcea inima isvor de lacrimi la aușul doinelor lor. De mult o fi, că doar nu a fost numai eri vremea când sfântul *Archangel Gavril* umblă și el ca un moșneg răzimat în-cârja-i de oțel, dând ómenilor veste, că Dumneșeu pe capul lor o să trimită potop de limbă străine și nemernice, de nu se vor îngădui cu pisma și de nu vor încetă cu sudălmile. *Sfântul Gavrilă*, umblând multă lume împărăție, în un vârful de ripă piezișă, de te îmbetai uitându-te din vârful ei, în jos, întâlnitu-s'o și cu *Ileana Consângeana* ce din ochi plângea și din gură doiniă, și cu *Voinic înflorit*, cu care dat-au în povești, după cum dau toți drumarii, când rânduiesc Dumneșeu ca să se întâlnească.

— «Până unde, moșule?» îl agrăi *Voinic înflorit*.

— «Până mai departe decât tine, voinice!» îi răspunde *Archangelul Gavrilă*.

«Pe fecior îl cuprinde roșeța până după urechi de rușine, aușindu-i vorbele — căci cum nu, când un moșneg ca el se laudă,—că «până mai departe decât el,» ca și când el nu ar fi voinic ca să umble mai mult și mai departe decât un moșneg gârbovit de bătrân și alb de cărunț.

— «Hei moșule, că slăbănog mă mai ții, când imi dicit că nu-s în stare a drumări cât d-ta.

— «Voinice, glasul tău puternic și dulce de așî într'un an nu se va mai aușî.»

— «Și de ce?»

— «Așă vrea Dumneșeu.»

— «Așă ar fi de ai fi tu frate cu Christos»,—îi răspunde feciorul a batjocură.

— «Voinice, de nu oiă fi frate cu Christos, apoi cu *Sân-Petru* a bună-sémă,—de nu cređi hai prindem rēmaș, că de așî în un an o să ne întâlnim iară. Tu însă pe atunci îi fi mai neputincios decât cum ți se pare că is eū acum.

— «Bine, fie cum dicit, dar grijă că de câștig rēmașul, apoi vai de chica ta!» îi rēspunde voinicul.

— «Fie!»

«Dorindu-și drum bun, fie-care se duse cu gândul ca să-și câștige rēmașul.

— «Cine a fost acel moșneg îndrășneț? — îl întrebă *Ileana Consângeana*,—căci mi se pare că nu e așa de bătrân, după cum îl arată părul. Măi, acela a fost un voinic, orî scie Dumneșeș cine, numai om bătrân nu a fost.

— «Și de pe ce l-ai cunoscut?»

— «De pe ce? Iac' când mî-a dat mîna, m'a strîns cu atîta foc, cât îmi venîa să-mî ardă sufletul de căldura mîinii lui.

«Voinicul aușînd-o se mînie de nu mai semēnă mai mult a om făr' a fiēră sălbatică, și așa mînios, cum eră, se nă-pustî asupra frumōșei copilișe și luând-o de cap o asvărli pe rîpă în jos de sfărmi și bucășele se făcū. După aceea o luă la fugă, de gîndiaî că să mînānce pāmîntul și nu alta.

«Așa a umblat multă lume, pîna a sosit vremea ca să se împlînescă anul de cînd s'a rēmășit cu moșnegul.

«Cînd mai eră o șî pîna la an, *Voinicului* î-a venit în minte de rēmășul făcut, și uitāndu-se într'o fântānă, se vēdū mai slab și mai petrecut ca cum eră atuncî moșnegul. Se supēră rēș, vēdēnd că perde rēmășul, și în necazul lui se aruncă în fântānă, dar fântāna nu-l primî, căci așa a fost voia lui Dumneșeș. Eră imbătrānit rēș bietul *Voinic înflorit*, căci gîndurile și supērarea îi invārștă fașă cu o mulșime de sbārcituri, iar părul, din negru ce eră, îi prefăcuse în alb ea omētul. Gîndurile îl puseră bine, căci el în o mînie, orî pōte în un cēs făr' de noroc îșî omorîse pe scumpa lui *Ileana*, aruncānd-o în jos pe rîpă.

«*Archangelul Gavrilă*, care le scia tōte cele întîmplote, înșîmbāndu-se în un voinic frumos ca un sōre și voinic ca un craiș și vitēz ca un leș, se suî călare pe un armāsar negru ca nōpșea și iute ca vîntul, și se duse la rîpa unde trebuiaș să se întālneșă. Voinicul înflorit, chiar fără voia lui, se trezi că și el ajunșe pîna la rîpa unde s'a fost rēmășit cu moșnegul drumeș.

«Mai mare î-a fost spaima, cînd în locul moșnegului de odinōră întālni un voinic, ca și care el nu mai vēduse.

— «Bună ziua, — *Voinic înflorit.*»

— «Mulțam om de omenie, dar ești nu-s *Voinic înflorit*, că-s un moșneg încărunit.

— «Hei, hei, vești că ai ajuns așa după cum ți-am fost spus, — așa că tu ai îmbătrânit și eu am întinerit.»

— «Așa-î, că voia lui Dumnezeu cine î-o poate strică. El poate face cum vrea, noi cești omeni slăbănogi trebuie să ne lăsăm voiei lui.

— «Așa-î, așa-î, dar cum stăm cu rămașul? Unde ți-e fata cea frumoasă, la care mai mult credeași decât la Dumnezeu.

— «O murit atunci!

— «O murit că o ai omorât tu, netrebnicule.

— «Ești nu, fără din voia lui Dumnezeu a murit.

— «Ba nu, nemernicule, că tu o ai aruncat pe stâncă în jos. Ești știu că am văzut urma pe unde o lunecat.»

— «Asta nu-î adevărat, că ești știu, că dór ești o am îngropat-o cu popa din satul vecin, de nu crești, vino să-ți arăt mormîntul.

— «Asta e o minciună încornorată, căci tu o ai omorât, hai ca să-ți arăt că unde-î sângele ei.» Și ducându-l îi arată o roșeță, care nu eră alt ce-vă decât o mulțime de insecte roșii și mărunte.

«Vești tu aceste gujuli, — ele sunt făcute din sângele *Ilenei Consângene.*»

«*Voinic înflorit* aușindu-l se înspăimîntă așa de tare, de din om cărunt și gârbovit ce eră se prefăcî în o insectă mică și négră, care și ađi plânge mereu după mult iubita lui Iléna. Omenii îi dic *Grieruș*; iar la insectele făcute din sângele Ilénei le dic *Pasci*, căci chiar în ajunul Pascilor a fost aruncată pe rîpă în jos» (1).

Pe lângă legendele acestea mai există, tot la Români din *Transilvania*, despre *Vaca Domnului* încă și următoarele credințe:

Vaca Domnului de timpuriu a vedé e semn de primăvară căldurósă (2).

(1) Publ. de d-l Th. A. Bogdan în *Revista Bistriței*, an. I. Bistrița 1903, No. 22.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău.

A află mai multe *Vaci de ale Domnului* la un loc mórte e semn că are să fie vara ploioasă (1).

A vedé *Vaca Domnului* pe arbori sau pe garduri e semn că are să viscoléscă (2).

Vacile Domnului a le află ascunse e semn că are să fie ger (3).

Vaca Domnului prin casă a vedé e semn că Pascile vor fi friguróse (4).

Vaca Domnului pe lângă vatră a vedé e semn că primăvara are să fie scurtă (5).

Vaca Domnului pe la Crăciun de vei vedé, nu vei vedé-o pe la Pasci (6).

Vaca Domnului sub scórță pe la Pasci de vei află, iea-ți cojocul în spate (7).

Româncele din *Bucovina*, cari voesc ca vacile lor cele mulgétore să deă lapte mult și bun, caută într'o Marți séra unde se află multe *Vaci de ale Domnului* adunate la un loc. A doua ȓi, adecă *Miercuri*, dis-de-diminéță până ce nu răsare sórele, se duc iarăși la locul respectiv, prind câte *dece* vaci de acestea, le duc acasă, le dumatică mărunțel cu toporul său cu barda, le pun într'o covățică cu tărățe, le amestecă bine cu acestea și apoi le daū vacilor mulgétore ca să le mănânce.

Făcându-se acésta și fiind *Vaca Domnului* curată, se ȓice că vacile, cari o mănâncă amestecată cu tărățe, daū apoi lapte mult și bun (8).

(1) Cred. Rom. din Petilea.

(2) Cred. Rom. din Socol.

(3) Cred. Rom. din Balda.

(4) Cred. Rom. din Felfalău.

(5) Cred. Rom. din Touciū.

(6) Cred. Rom. din Fărăgău.

(7) Cred. Rom. din Patina. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(8) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul-noū, dict. de Const. Rusu; — a celor din Galanesci, dict. de Ileana Cârstean: «*Vaca Domnului* e roșie și de óre-ce e curată, femelle o daū vacilor în tărățe ca să deă lapte.»

PLOȘNIȚA.

(*Acanthia lectularia* L.)

Unul dintre insectele cele mai neplăcute și mai nesuferite este *Ploșnița*, dim. *Ploșnicioră*, *Ploșnița de casă*, numită altmintrelea în Bucovina încă și *Stelniță*; în Moldova: *Ploșniță* (1); în Țera-Românească: *Păduche de lemn* (2) și *Stelnița* (3); în unele părți din Transilvania, precum bună-ură în Brașov și în împrejurimea acestuia: *Păduche de lemn* (4) și *Păduche de părete* (5), iar în altele *Stelniță* (6), *Stălniță*, *Strălniță* (7) și *Părăscuță* (8); în Banat: *Stelniță* (9); în Ungaria: *Stelniță*, *Ploșcuță* și *Polușcă* (10); la Români din Meglenia: *Tatabic* (11); iar la cei din Macedonia: *Tatabic* și *Tartabic*, pl. *Tartabiți* (12), lat. *Cimex lectularius*, *Acanthia lectularia* L.

Acest insect nu numai că e foarte supărăcios, ci tot odată și foarte viclen, pentru că el totă ziua stă ascuns prin crăpātu-

(1) *Șeșetorea*, an. I, Fălticeni 1892, p. 191.

(2) Com. de d-l Dr. N. Leon.

(3) *Sănătatea*, an II, p. 77; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Păduchele de lemn* se mai numesce și *Stelniță*, pl. *Stelnițe*».

(4) Com. de d-l T. Frâncu.

(5) *Cărțile săteanului*, an. 1886, p. 95 și 158.

(6) Com. de d-l T. Frâncu.

(7) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 341 și 344.

(8) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(9) *Luminătorul*, an. X, Timișoara 1889, No. 25.

(10) Com. de d-l El. Pop.

(11) Com. de d-l Per. Papahagi.

(12) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II, Bd. Leipzig 1894, p. 52 și 332; — Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 331.

rile grinșilor și ale usciorilor, prin privazurile icónelor și ale oglinșilor, precum și pe sub blânilor ferestrelor și prin paturî, și numai după ce inseréză, și mai ales după ce s'a culcat ómenii, ese din ascunđeturile sale și începe a alergă în colo și încóce, până ce dă peste ómenii ce dorm, cărora le suges apoi cu o ne mai spusă lăcomie sângele. Iar când ómenii cécără să scape de el și spre scopul acesta nu odată își mută paturile, se sue pe păreți și se slobóde de pe podelele podului drept în pat.

Locul original de viețuire și înmulțire al *Ploșniței*, după credința și spusa Românilor din *Bucovina*, nu sunt casele omenesci, ci ea de regulă se importéză din afară saú de prin alte case, în cari s'a pripășit și înmulțit mai înainte. Iar importarea ei se întimplă în mai multe chipuri, și anume:

Când se aduce lut, balegă saú humă în ți de sec, adecă: *Lunia*, *Miercuria* și *Vineria*, și mai ales când e *lună nouă*, și cu lut, respective cu balegă saú humă de acésta se ung apoi casele (1); saú când se stinge var la *lună nouă* și cu var de acesta se văruesce prin case (2); orî după cum cred și spun Româniî din *Banat*, când se văruesce casele *Marția*, *Joia* și *Sâmbăta* (3).

Când se face foc cu lemne verđi saú ude de *răchită*, iar stăpâna de casă iea spuma de pe óiele ce se află la foc și o aruncă unde apucă, atunci din spuma acésta și din ceea ce o slobóde răchita, amestecându-se la un loc, se nasc *ploșnițe* (4).

(1) Cred. Rom. din *Bălăceana*, com. de Al. Pițul; — a celor din *Cos-tina*, com. de Nic. Naherniac; — a celor din *Todiresci*, com. de Nic. Rădășan; — a celor din *Horodnicul-de-jos*, com. de G. Teléga; — a celor din *Cupca*, dict. de Casandra Țuguiú; — și a celor din *Broscauțul-vechiú*, dict. de Ilinca Bahriú; — veđi și *Dim. Dan*, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineî*, an. IV, No. 99: «*Lunia* nu se aduce lut și baligă de vită pentru uns în casă, căci se crede că la din contră se vor ivi în casă *ploșnițe*.»

(2) Cred. Rom. din *Capul-Câmpului*, dict. de Pint. Tătărăú.

(3) Aurel Iana, *Din credințele pop. rom. din Maidan* (Bănat), publ. în *Luminătoriul*, an. X, No. 25: «Se crede în popor că *Steinițele* se fac în urma văruirii chiliiilor *Marția*, *Joia*, *Sâmbăta*.»

(4) Cred. Rom. din *Fundul-Sadovei*, dict. de Gafița Crăciunaș, și a celor din *Cireș-Opaț*, com. de Const. Dugan, stud. gimn.

Când se aduce în casă *cetină*, adecă ramuri de brad și molid (1) sau trunchiuri, surcele, găteje, putregaiuri, precum și alte lemne de pe *agesturi*, cu scop ca să se facă foc dintr'insele, atunci se aduc și *ploșnițe*, căci atât în cetina, cât și în lemnele ce le aduce apa cine scie de pe unde și le *agestresce* pe la încarnitură, între multe alte gujuli se află și ploșnițe. Deși dacă cetina și lemnele acestea nu s'au pus, îndată cum s'au adus, pe foc, ci se mai lasă un timp oșeșicare ca să se *sbicescă*, atunci es ploșnițele peste noapte dintr'insele și se bagă prin toate cotlonele și ungherele casei (2).

Când se întrebuițeză la construirea și ridicarea caselor *lemn reu*, adecă putregăios și plin de umezălă, căci în casa în care se află lemn de acesta, ploșnițele se fac cu mult mai de grabă și mai lesne decât în acelea în care se află lemn sănătos și uscat (3).

De aceea Româncele din *Bucovina*, cărora le e aminte ca să nu se pripășescă sau *propășescă*, după cum spun o sémă dintre dinsele, ploșnițele prin casele lor, se feresc de a unge și a vârui casele în și de sec, adecă Lunia, Miercuria și Vineria și mai cu sémă când e *lună nouă* (4). Asemenea se feresc ele, cât le este cu putință, de a face foc cu cetină, răchită verde și cu lemne de pe *agesturi* și cu deosebire a le lăsa peste noapte în casă ca să se usce (5).

Iar bărbații, când voesc să construescă vre-o casă, caută cu cea mai mare luare de sémă ce fel de lemn e acela ce vor să-l întrebuițeze spre construire.

Unii, și mai ales cei din *Téra-Românescă*, au datină, când dintr'o pădure se taie lemne pentru făcut casă, să lase nouă lemne cioplite în pădure, ca să putredescă, dîcându-se: «Acesta este lemnul *Păduchilor de lemn*, acesta este al *Carilor*», etc.

(1) Cred. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu; — a celor din Capul Câmpului, dict. de Pint. Tătărău; — și a celor din Igesci, com. de I. Zilinschi.

(2) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de C. Ureche și a celor din Pârtescui-de-sus, dict. de Domnica Baranaiu.

(3) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna.

(4) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de Filaret Doboș.

(5) Dat. Rom. din mai multe sate din Bucovina.

ursindu-se ast-fel fie care lemn, apoi se ieau lemne pentru casă, nu însă din cele ursite (1).

Maî departe, spun Românii atât cei din *Bucovina*, cât și cei din *Moldova*, că ploșnițele se pripășesc prin case încă și de prin cuiburile *Resturilor* (2), căci căutând ei cuiburile acestora, după ce au fost părăsite, să fi aflat o mulțime de ploșnițe într'insele (3).

Din cauza acésta apoi cei maî mulți Românii nici nu suferă ca *Resturi* să-și facă cuiburile lipite de pereții sau de strésina casei, căci, ȓic ei, că dacā vre-o femeie dā cu peria de vāruit pe pāretele, unde se aflā vre-un cuib de *Restur*, atuncī ploșnițele îndată es din cuib și rāspāndindu-se în tōte părțile intrā și în casā. Iar dacā peria cu care s'a vāruit un ast-fel de pārete se împrumutā unei vecine asemenea pentru vāruit, atuncī se umple și casa aceleia de ploșnițe.

Din contrā, dacā nu se împrumutā peria nici unei vecine, și dacā se vāruesce casa tot la trei sferturi de lunā, calculānd după luna de pe cer, atuncī ploșnițele nu se pripășesc (4).

De multe ori însă și cu mult maî repede se pripășesc ploșnițele prin diferite obiecte vechi, precum : icōne, oglinȓi, paturi, ce se aduc dintr'o casā, în care se aflā multe ploșnițe. Apoi și prin straie.

E de ajuns să aduci o icōnā, în care se aflā nu maî multe, ci numai vre-o douē, trei ploșnițe, sau să mergi într'o casā, unde se aflā multe ploșnițe, și luāndu-se vre-o cāte-vā pe straie, să le aduci acasā, că apoi ai gātit-o : peste vre-o cāte-vā

(1) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune de superstițiiile poporului român*, Buzetū 1888, p. 63; — I. St. Negoescu, *Credințe populare din Ludesci*, jud. Dâmbovița, publ. în *Lumina pentru toți*, an. III, București 1887-88, p. 516: «La unele case sunt fōrte mulți *Pāduchi de lemn*. Iatā mijlocul ce ōmenii din superstițiune cred a face ca să nu se maî facā aceștia: Cānd taie lemne de casā în pādure, se lasā nouē lemne cioplite în pādure, ȓicēnd : «āsta e al *Pāduchilor de lemn*, āsta e al *Furnicilor*, etc., pentru nouē feluri de lighiōne. Pe urmā se taie lemne de casā, iar acele nouē cioplite se lasā să putredēscā în pādure. Acēsta nu o fac toți.»

(2) *Restur*, pl. *Resturi* = lostun, lat. *Chelidon urbica* Bope, *Hirundo urbica* L.

(3) Cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Cāilean; — S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. romānā*, t. II, p. 127-128.

(4) Cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Cāilean.

lunii poții fi sigur că totă casa ți-e plină de această podóbă nesuferită.

Afară de acesta mai sunt încă și o sémă de ómenii rēi la inimă carī, avēnd ploșnițe în casele lor, nu se îndestulēază numai cu atâta cum s'ar putē mântui de ele, ci ei, în rēutatea lor, le trimit saũ le duc chiar și singurī pe la alte case, pe ai cāror stāpāni aũ pismă și ură (1).

Așa unii dintre acești ómenii rēutācioși ieaũ fāina și aluatul, ce pică de pe lopatā când se bagă pānea în cuptor, și ducēndu-le la casa celui ce-l urēsc saũ pismuesc, le pun pe pragul ușii, dicēnd :

Cum dospesce
Și cresce
Fāina de grāũ,
Când se plāmădesce,
Așa să crească
Și să se 'mmultēscă
Ploșnițele 'n astā casă ! (2)

Alții ieaũ una saũ mai multe ploșnițe vii, le pun într'o bu-cățicā de hārtie saũ de māmăligă și ducēndu-le la casa, de unde presupun ei c'aũ venit la dīnșii, le aruncă innāuntru (3).

Și iarășī alții prind mai multe ploșnițe, le pun într'o țevă de soc, astupă țeva la amāndouē capetele cu māmăligă, și apoi luānd-o cu sine, se duc la casa celui ce-l pismuesc saũ urēsc, și dupā ce aũ intrat în casă și aũ dat *bună ziua* saũ *bună sēra*, dic :

Bucuroși de óspeți
Próspeți ?

Și dacā cei din casă rēspund : «*bucuroși*», atunci cel ce le-a adus merge lângă pat saũ într'un ungher și acolo le slobóde încet din țeve, fără ca cei din casă să observe ce face.

(1) Dupā spusa Rom. din Volovēt, com. de Ilie Buliga; — a celor din Frātăuțul-noũ, com. de Iulian Sidor;—și a celor din Cireș-Opaț, com. de Const. Dugan.

(2) Dupā spusa Romānilor din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin.

(3) Idem, com. de Vas. Strachinā.

Prin această procedură se ține că cel ce a adus ploșnițele se curățește nu numai de cele ce le-a adus, ci și de cele de acasă, căci nu mult după acesta și acelea părăsesc casa și se duc în urma celor-lalte ce au fost duse (1).

Cu toate însă că ploșnițele sunt o mânia a lui Dumnezeu pentru locuitorii, în a căror casă au apucat odată a se în-
cuibă și îmulți, și cu toate că ele însemnă și căderea acestora în sărăcie (2), Românii totuși nu prea îndatinéză a le omori, una : pentru că-i greu a le prinde pe toate și a le u-
cide, al doilea : pentru că sunt foarte grețose și puturose, și al treilea : pentru că cu cât se omorâ mai multe, cu atâta, cred ei, că se îmulțesc mai tare (3).

De aicia însă nu urméză că Românii le-ar da pace ca să se îmulțescă și să-i necăjescă și mai departe. Din contră, ei și mai cu sémă soțiile lor, întrebuintéză toate chipurile și mij-
lócele cum s'ar puté cât mai de grabă și mai lesne curăț de ele.

Așa femeia, care voesce să scape de această podóbă ur-
ciósă și nesuferită, unge tótă casa într'o Sâmbătă de la sfâr-
șitul lunii, adecă când e *lună veche* (4). Iar dacă nu e în
stare s'o ungă într'o singură Sâmbătă, atunci o unge de
trei ori în trei luni după olaltă, și anume tot-deauna la
sfârșitul lunii (5).

Mai departe se crede că ploșnițele se depărtéză, dacă se
văruesce casa pe la sfârșitul lunii, începând de la mijlocul
păretelui ce se află în fața ușii, spre dreapta și stânga până
la ușă, mâncând mălaiu și ȓicând :

— Cum mánânc eu mălaiul acesta, așa să vă mâncați și
voi una pe alta, și cum ung eu la sfârșitul lunii, așa și voi
să vă sfârșiți din casa mea (6).

(1) După spusa Rom. din Mănăstíora saú St. Onufreiu, dict. de Achilina Breabán, și a celor din Círeș-Opaít, com. de Const. Dugan.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirneí, com. de Amfil. Burac.

(3) Cred. Rom. din Mihoveni, com. de Vas. Strachiná; — a celor din Costina, com. de Vas. Huțan; — și a celor din Frátăuțul-vechiú, com. de Vas. Dascal: «Ómenii cred că dacă se ucide vre-o ploșniță, se fac mai multe și nu le dau pace.»

(4) Dat. Rom. din Pártescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiú.

(5) Dat. Rom. din Broscăuțul-vechiú, dict. de Ilinca Bahriú.

(6) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de George Teléga.

Sau dacă femeia, care voesce să se mântuască de ploșnițe, se desbracă în pielea gólă, iea într'o mână o bucată de mămăligă, mălaiu, pâne, sau ce are, iar în cea-laltă peria de vărui și începând a mânca și a vărui casa cu var, în care mai înainte de acesta s'a turnat *gaiță* (1), dice :

Cum mănânc eũ pâne
Și văruesc casa,
Așã și voi să vë mâncați
Una pe alta
Pân' nu-ți mai rămâne nici una ! (2)

Tot așã cred că se pot depãrtã ploșnițele și Români din *Moldova*.

«De ploșnițe scapi — dic aceștia, — dacă îngrijesci casa și o văruesci în *lună veche*, în zile de post, vãruind-o îndãrãt și molfãind ce-vã, ca coji de pâne, mălaiu, ș. a.» (3).

Unele Romãnce din *Bucovina* îndatinézã mai departe de a stringe apa ce rămãne în cofã de Duminecã sãra și pãnã Lunã diminãta, și anume în nouã luni dupã olaltã, și cu apã de acãsta sting apoi varul care-l întrebuintézã spre vãruirea caselor (4).

Altele sting varul menit pentru vãruit cu apa, în care s'a fiert mai înainte de acãsta o cantitate anumitã de *Stirigóe*, lat. *Veratrum album*, sau de *Piperuscã* (5), lat. *Capsicum annum*, și cu var de acesta vãruesc apoi casa, dând cu dinsul prin tóte crãpãturile și borțile, prin tóte unghiurile și cotlónenele, unde sciũ că se aflã ploșnițe (6).

(1) *Gaiță*, *gaiț* și *naftã* = petroleu.

(2) Dat. Rom. din Reusení, com. de Vas. Pop.

(3) *Șeđlótórea*, an. I, Fãlticeni 1892, p. 191-192.

(4) Dat. Rom. din Volovët, com. de Ioan Buliga.

(5) *Piperuscã* = *piperusã* = ardeiũ.

(6) Dat. Rom. din Mitocul-Dracomirnel, com. de Amfil. Burac; — a celor din Scheia, com. de I. Berariu, și a celor din Frãtãușul-vechiu, com. de Vas. Dascal : «*Ploșnița* se mai scóte și în modul urmãtor : se iea o *piperusã*, se móie în var și se unge locul pe unde umblã ploșnițele. Ele eșind de prin ascunđișul lor, amirosind var și *piperusã*, picã jos și per» ; — a celor din Budeniș, dict. de Marióra Dutcã : «Dacã, când se stinge varul, se pune într'insul *ud de om* și *chiperusã*, și dupã ce s'a stins se dã cu dinsul casa, în care se aflã ploșnițe, atunci tóte ploșnițele per.»

Și iarăși altele pun la sfârșitul lunii *Strigoe* (1) și *Laptele cânelui*, lat. *Euphorbia Cyparissias*, într'o oală cu apă la foc să fierbă, iar după ce a fiert de ajuns, toarnă apă de acésta într'o proșcă și impróscă cu ea prin toate crépăturile unde se află ploșnițe (2).

Neputându-le depărtă prin ungere, văruire și improșcare, atunci ese unul dintre căsași pe la sfârșitul lunii din casă afară și punându-se la ferestra de către apus ȳice către un alt căsaș, care stă la aceeași ferestră în casă și mănâncă:

Ce cinezi acolo?

Iar cel din casă îi răspunde:

Mulțumesc de întrebare,
Ia cinez pâne și sare!

Cel de afară:

Da ploșnițele ce-ți fac?

Cel din casă:

Ce să facă?
Se mănâncă
Tot rudă
De rudă
Și viță
De viță
Până se fac toate tărățe!

Ast-fel se rostesc cuvintele aceste de nouă ori după oaltă și anume câte de trei ori la trei ferestre.

Iar când ajunge cel de afară la ușă și dă să intre înăuntru, cel din casă îi ȳice:

Dacă vrei să intri în casă,
Ploșnițele afară să éasă!

Cel de afară:

Iată că es și se duc
Și mai mult nu-ți fac bucluc!

(1) *Strigoe* = stirigoe.

(2) Dat. Rom. din Horodnicul-de-sus, com. de Ștef. Turturean, student gimnasial.

Tóte acestea se fac de aceea la sfârșitul lunii sau la *lună veche*, ca, precum se sfârșește luna, așa să se sfârșescă și ploșnițele (1).

Neputându-se nici în chipul acesta scóte, atunci es unul dintre căsași afară, când e *Craiū noū*, adecă *Lună nouă*, și punându-se lângă o feréstră strigă :

Craiū noū în țeră,
Ploșnițele să piéră
Tot una câte una
Până n'or rămâné nici una (2)!

Saū:

Craiū noū în țeră,
Ploșnițele afară
Tot una câte una
Să nu rămână nici una ;
Cele verđi pe ferești,
Cele roși pe uși (3) !

Saū:

Craiū noū în țeră,
Să éasă
Din casă
Tóte ploșnițele afară :
Tot una câte una,
Până ce n'o rămâné nici una (4)!

Tot când e *Craiū noū* sau *Lună nouă* se mai pot scóte ploșnițele din casă încă și în următorul mod :

Dacă unul care vede mai întâiū *Luna nouă* ese afară cu o bucată de pâne sau de mămăligă și cu una de sare în mână și încunjură casa de trei orī, iar a treia óră așezându-se lângă o feréstră și punend pânea pe dinsa, ȓice:

Craiū noū în țeră !

(1) Dat. Rom. din Todiresci, com. de Nic. Rădășan, și a celor din Frățușul-noū, com. de Iulian Sidor.

(2) Dat. Rom. din Pártesci-de-sus, dict. de Domnica Baranaū.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, com. de I. Berariū.

(4) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de Filaret Doboș.

Iar altul din casă strigă:

Ploșnițele din casă afară!

Cel de afară:

Eū mănânc pâne și sare!

Cel din casă:

Dar ploșnițele ce-or mîncă?

Cel de afară:

Ele s'or mîncă
Una pe alta,
Până ce-or rămîné
Numai cojile
Dintr'insele (1)!

Sau:

Craiū nou în țēră!
— Ploșnițele să ėsă afară!
Eū mănânc pâne și sare!
— Ploșnițele să se care
Până la mare
La înecare (2)!

Dacă un om sau un băiet ese din casă afară, când e *Craiū nou*, și ducēndu-se la ferēstră strigă:

Craiū nou în țēră!

Iar altul din casă țice:

Ploșnițele piēră!

Cel de afară:

Ce vom mîncă în iasēră?

Cel din casă:

Vom mîncă pâne cu sare!

Cel de afară:

Dar ploșnițele ce-or mîncă?

(1) Dat. Rom. din Băieșesci, dict. de Casandra Rotariū.

(2) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de G. Boca, și a celor din Ilișesci, com. de Fil. Doboș.

Cel din casă:

Ele s'or mîncă
Una pe alta (1)!

Saū:

Craiū noū in astă sēră!
— Ploşniţele sã  sã afară!
Noi ce-om cinà in astă sēră?
— Ce-o da Domnul Dumne e !
Dar ploşniţele ce-or cinà?
— Ele s'or m nc 
Tot una c te una
P n  n'o r m n  nici una (2)!

Saū:

Craiū noū afară!
— Ce-ai m ncat as r ?
P ne Ńi cu sare!
— Dar ploşniţele ce-a  m ncat?
Ele s'a  m ncat
Una pe alta,
 n c t n'aș mai rămas
Nici c t un fir de mac
 n patru despiciat,
 n fundul mării aruncat (3)!

Dacă un om se desbracă in  i de sec, c nd e *Lun  nouă*, in pielea gólă Ńi apoi, suindu-se călare pe cociorvă, incunjur  casa de trei ori in pr jma sórelui, iar a treia  r , c nd ajunge in dreptul uşii,  ice către omul care stă la fer str  in casă:

Crai  no  in  er !

Iar cel din casă spune:

Să  s  ploşniţele pe uş'afară
Tot una după una,
P n'n'or r m n  nici una! (4).

(1) Dat. Rom. din Volov Ń, com. de Dimitrie Vicol.

(2) Dat. Rom. din Bălăceana, dict. de Maria Ureche.

(3) Dat. Rom. din Costina, com. de Vas. Huşan.

(4) Dat. Rom. din Todiresci, com. de Nic. R d şan.

Saŭ:

Craiŭ nou în țeră!
 — Ploșnițele-afară!
 Dar' ce-or mânca ele?
 — Ia s'or duce pe pãrae
 Și s'or mânca
 Una pe alta! (1).

Dacă unul dintre căsași ese pe la înserate afară și vedând *Craiŭ nou* pe cer se opresce în locul acela, de unde l-a vădut, și întorcându-se cu fața spre ferăstră strigă:

Craiŭ nou în țeră!

Iar unul din casă, răspundându-se, ȓice :

Ploșnițele tôte-afară
 Să ėsă
 Din casă
 Tot una
 Câte una,
 Pân'n'a rêmâné nici una!

Și după ce a rostit cuvintele acestea de trei ori, se sue călare pe mătură, cociorvă saŭ pe lopata de băgat pânea în cuptor și, începând a alergă prin casă și a mătură, ȓice :

Eșiți ploșnițe afară,
 Că Craiŭ nou se'nsoră
 Și vă poftesce la masă,
 Că n'are cine mânca,
 Cine-a bé și a jucă,
 Eșiți voi și veți mânca
 Și veți bé și veți jucă,
 Până ce v'eți sătură! (2).

Cuvintele acestea trebuie să se rostescă în trei seri după olaltă, și anume la începutul a trei luni.

Făcându-se acésta, se crede că tôte ploșnițele es din casă afară în formă de roiŭ și se duc în alte părți (3).

Româniŭ din *Moldova* spun :

Când veȓi *Craiŭ nou*, de ești afară, să ȓici:

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de Alex. Pițul.

(2) Dat. Rom. din Stroesci, com. de G. Bârtoiŭ.

(3) Dat. Rom. din Costina, com. de Nic. Nahorniac.

Sănătate'n casă
Și ploșnițele-afară!

Apoi de ai asemenea podóbă în casa ta, ori de ești bolnav, să ȓici:

Craiū noū,
Craiū noū,
Na un fedeleș gol,
Dă-mi unul plin
Roșu ca călina,
Gras ca slănina! (1).

Neputându-se nici în chipul acesta mântui de ele, atunci se întrebunțeză următorele mijlôce:

Se prind trei saū și mai multe ploșnițe într'o Vineri dimineța saū în altă ȓi de sec de la sfârșitul lunii, se pun într'o țevă astupată la amândouă capetele cu mămăligă, se duc în aceeași ȓi la un rîu și aruncându-se în apă se ȓice:

Precum apa rîului
Nu se'ntôrce înapoi,
Așă, ploșnițe, și voi
Să nu veniți înapoi! (2).

Se prind vre-o câte-vă ploșnițe, se pun într'o bucățică de mămăligă, se duc apoi în drum și aruncându-se pe unde trec carele, se spun următorele cuvinte:

— Atunci să vă întôrceți înapoi, când vă voiū chemă eū! (3).

Se prind mai multe ploșnițe, se pun într'o țevă, țeva se astupă la ambele capete și apoi aruncându-se în căruța unui om, care merge la târg, fără ca omul să scie ce-vă despre acesta, și se ȓice:

(1) *Șeȓetôrea*, an. I, Fălticeni, p. 101.

(2) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, comunicată de Amfil. Burac;— a celor din Volovăț, comunicată de T. Vicol: «Se prind într'o Vineri de dimineța de la sfârșitul lunii trei ploșnițe într'o bucățică de mămăligă saū pâne și ducându-se în aceeași ȓi se aruncă în al treilea rîu de la casă»;— din Mihoveni, comunicat de Vesp. Corvin: «Dacă se pun într'o țevă astupată la amândouă capetele cu mămăligă și se duc la pârîu.»

(3) Dat. Rom. din Volovăț, comunicată de T. Vicol, și a celor din Mihoveni, comunicată de Vas. Strachină.

— Du-te la târg și le vinde, și de le-î puté vinde, bine, de nu ale tale să rămâe! (1).

Se bagă mai multe ploșnițe într'o țevă, se astupă la amândouă capetele și apoi se aruncă în crucile drumului. Cel ce le-a aruncat se mântuesce de ele, iar cel ce iea țeva aceea în mână, acela nu se póte mai mult curăți de ploșnițe (2).

Se prind 3—9 ploșnițe la sfârșitul lunii, se pun într'o țevă, se astupă la amândouă capetele cu mămăligă și apoi ducându-se peste hotar în alt sat sau târg, se aruncă într'o cărșmă.

Făcându-se acésta, se crede că după ploșnițele acestea se duc și tóte cele-lalte (3).

Dacă un om, mergând pe drum, a găsit o bucată de *ciolan de rôtă*, care a fost prăpădit, și aducându-l acasă îl pune în apropierea cuiburilor de ploșnițe, atunci ploșnițele *se duc* de la acea casă (4).

Se iea o *trestie*, cu care se măsură grópa pentru un mort, și când se duce mortul la grópa, se bate cu trestia aceea în grinda casei și se dice:

Cum se duce mortul,
Așa și voi să vă duceți;
Și când va învia mortul,
Atunci și voi să înviați! (5).

Sau: se pun vre-o câte-vă ploșnițe într'o trestie și se aruncă trestia într'o apă curgătoare, dicând din gură:

— Cum fuge apa departe, ast-fel să fugă și ele! (6).

Se ieaă nouă ploșnițe și se aruncă într'o strachină cu apă, iar apa acésta se varsă apoi în urma unui mort, care trece pe lângă casă, rostindu-se cuvintele:

(1) Dat. Rom. din Ilîșesci, comunicată de F. Doboș.

(2) Dat. Rom. din Volovăț, com. de Ilie Buliga.

(3) Dat. Rom. din Crasna, comunicată de I. Iliuț; — din Bilca, comunicată de G. Tofan; — din Stroesci, comunicată de G. Bărtoiu.

(4) Dat. Rom. din Cireș-Opaș, comunicată de C. Dugan.

(5) Dat. Rom. din Pătrăuț, comunicată de Ioana Grămadă.

(6) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 103.

— Cum se duce mortul la grópă, aşă să se ducă şi ploşniţele de la casa mea! (1).

Se pun mai multe ploşniţe în *sălaşul* unui mort, fără ca să scie cine-vă despre acésta, şi ducându-se la țințirim se îngrópă dimpreună cu mortul, în al cărui sălaş s'aú pus (2).

Se pun mai multe ploşniţe într'o țévă astupată la amândoué capetele cu mămăligă şi când se îngrópă cine-vă se aruncă şi țéva aceea dimpreună cu mortul în grópă (3).

Dacă femeia, după ce a făcut pâne saú mălaiú, iea covata în care a *plămădit* pânea, lopata cu care a băgat-o în cuptor şi cociorva cu care s'aú scos tăciunii şi cărbunii din cuptor, şi scoțându-le pe tóte acestea în drum, strigă :

Puí, puí, puí !

Iar după ce a ajuns în drum, începe a curăți covata de aluat şi a o spélà cu apă, atât pe acésta, cât şi pe cele-lalte doué obiecte aduse cu sine, strigând :

Puí, puí, puí !

Şi unul din casă întreabă :

Da ce strigi acolo ?

Iar ea răspunde :

Nu strig
Găinile,
Ci strig
Ploşniţele,
Să éasă

Din casă,
Să vie
Tot una
Câte una,
Pân'n'a rămâné nici una! (4).

Dacă cel ce are ploşniţe în casă prinde vre-o câte-vă şi punându-le într'o țévă le aruncă în drum după un om, care merge în ziua de *Pasci* la *Înviere* (5), apoi ducându-se şi el singur la biserică şi după ce se întórce de la *Înviere* dice:

Christos a'nviat !

(1) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Zamfira Niculi.

(2) Dat. Rom. din Stroesci, com. de G. Bărtoiu.

(3) Dat. Rom. din Mihoveni, comunicată de Vas. Strachină şi Vesp. Corvin.

(4) Dat. Rom. din Iișesci, comunicată de George Berințan, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Soloneț, comunicată de Ioan Tipa, stud. gimn.

Iar unul dintre căsași, fie bărbat sau femeie, băiet sau copilă, răspunde:

Adevărat c'a înviat !

Cel ce a venit:

Ce-om mânca noi astăzi ?

Celălalt:

Pâne și cu sare!

— Dar ploșnițele ce-or mânca?

Ele s'or mânca

Una câte una,

Pân'n'or rămâne nici una ! (1).

Dacă din casa în care se află ploșnițe se duc două persoane în trei Dumineci după olaltă la biserică, iar când se întorc de la biserică, una intră în casă, iar cea-laltă rămâne afară și punându-se lângă o ferăstră dice către cea din casă:

Ce faci astăzi de mâncare?

— Pâne și sare !

Da ploșnițele ce-or mânca ?

— Ploșnițele s'or mânca

Una pe alta,

Pân' ce-or rămâne

Numai cojile

Dintr'insele ! (2).

Dacă omul, în casa căruia se află ploșnițe, iea o țevă de soc și apoi prindând câte o ploșniță cu mâna și băgând-o în țevă dice:

— Acésta-î mire, acésta-î mirésă, acésta-î druceă, acésta-î nevastă tină, și tot așa mai departe.

Iar după ce a făcut-o acésta, iea țeva cu ploșnițele și se duce cu ea, adecă cu acéstă grămăgióră de ploșnițe, numită *nuntă*, în târg și îngropând-o pe la încheierea târgului în pământ dice:

— Cum se împrăstie ómenii din târg, așa să se împrăstie și ploșnițele din casa mea !

(1) Dat. Rom. din Pătrăușul de pe Siret, comunicată de George Pișul, stud. gimn.—și din Reusenă, comunicată de Vas. Pop.

(2) Dat. Rom. din Securiceni, diet. de Gafița Galan.

Făcând-o acésta, se crede că după vre-o câte-vă țile nu se mai vëd ploșnițe prin casă (1).

Dacă un băiét se desbracă până la piele, iea într'o mână pâne și sare, iar în cea-laltă o *trișcă*, în care a băgat vre-o câte-vă ploșnițe, și apoi mergënd cu acésta grămăgióră de ploșnițe, numită asemenea *nuntă*, peste hotarul livezii și cântând din *trișcă*, ȓice:

Eü vë daü de mâncare
Pâne și sare,
Ba și din *trișcă* vë cânt,
Numai să vë măritați,
Casa să mi-o părăsiți
Și'napoi să nu mai veniți!

Făcënd-o acésta, se ȓice că ploșnițele dispar din casă, ca și când nici n'ar mai fi fost (2).

Neajutând mijlócele, câte s'aü înșirat până aici, atunci se scot tóte straiete, precum și alte lucruri din casă afară, așa ca să nu rămăe nimica alta, fără numai păreții goi. După acésta se iea *balegă de pore uscată* (3), sau *ferică de pădure* și *sămînță de cânepă* (4), ori numai *plévă de sămînță de cânepă* și cu *pusderie* (5), și punëndu-se într'o ólă cu *jar* în mijlocul casei li se dá foc să ardă. Cum s'a aprins balega, respective cele-lalte obiecte, și a început a eși fum dintr'insele și a străbate prin tóte unghiurile, borțile și crăpăturile, îndată prind a eși și ploșnițele de prin ascunđisuri afară și, fiind-că nu pot nici de cum suferi fumul acesta, se ameteșc, se înădușesc, pică jos și per (6).

Sau: se astupă fereștile și cahla, așa ca să nu pótă străbate aerul. După acésta se face în mijlocul casei foc și pe foc se pune un hârb, în care se află cam la $\frac{1}{3}$ de litră de *oloiü de rapiță*. Începënd oloiul a clocóti și pe urmă a arde

(1) Dat. Rom. din Frătăuțului-vechiü, dict. de Andreiü Dascal.

(2) Dat. Rom. din Volcineț, com. de Al. Jijie.

(3) Dat. Rom. din Bosanci, comunicată de Trofin Crupă.

(4) Dat. Rom. din Capul-Câmpului, dict. de P. Tătărău.

(5) Dat. Rom. din Cireș-Opaț, com. de C. Dugan, și a celor din Igescl, com. de I. Zilinschi.

(6) Cred. tuturor Rom. de mai sus.

se face dintr'insul un fum foarte mare și nesuferit. De fumul acesta apoi es toate ploșnițele de prin borți și per (1).

Saū: se pune în casa, în care se află ploșnițe, un ciubăraș cu var nestins. Lângă ciubărașul cu var se pune o strachină saū un hârb cu cărbuni aprinși. După aceea se tórnă apă pe var ca să se stingă, iar pe cărbuni se pune una saū și mai multe *chipărușe* fripte saū uscate. Aburii, cari es din var, se împreună cu fumul de *chipărușcă* și de amestecătura acésta apoi per toate ploșnițele (2).

Saū: se afumă în Vineria Pascilor cu colivă furată de la un om mort (3).

Saū: se ieaū frunze de *Érba lui Tatin* și se pun séra acolo pe unde umblă mai tare ploșnițele. Ploșnițele, cari vin în atingere cu frunzele acestea, îndată se prind de ele și mai mult nu se pot urni din loc. A doua și de diminétă se ieaū apoi frunzele cu ploșnițele prinse de ele și se aruncă pe foc, saū se duc unde-vă departe de casă și acolo se aruncă (4).

Saū: se fierb *castraveși bătrâni* cu balebă de porc și cu zémă se spală mobilele, și apoi nu mai fac stelnițe.

Saū: să inchiđi ușile și ferestrele și să puī în mijlocul casei un vas cu foc, iar pe foc să puī *posconiță*, adecă resturi de frunze și sémintă de cânepă, și fumul ce va eși dintr'acésta va omori toate *Stelnițele* (5).

Cel mai ușor și mai sigur mijloc însă, prin care se póte curăți casa de ploșnițe este, dacă se aduc mai multe *ploșnițe de câmp* în casă, căci acestea îndată omórá și mánâncă o parte din cele de casă, iară cea-laltă parte ce mai rămâne, simțind că se află în casă *ploșnițe de câmp*, după amirosul cel urit al acestora, îndată părăsesc casa și fug în cotro apucă (6).

(1) Dat. Rom. din Frătănușul-vechiū, dict. de Andr. Dascal.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Ana Nimegean.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12. — *Istoria naturală medicală*, p. 103.

(4) Dat. Rom. din Cireș-Opaiș, comunicată de C. Dugan.

(5) Dat. Rom. diu Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(6) Dat. Rom. din Igesci, comunicată de I. Ziliuschi; — din Frătănușul-vechiū, dict. de Andr. Dascal și Axenia Sofroni: «Se aduce o *ploșniță*

Românii din *Transilvania* cred și spun :

Cine are *Stelnițe* în casă, să le afume cu tămâie sfințită în 9 ani, și atunci nu va mai avea nici una (1).

Părăscuțe în ziua de *Rusalii* de vei prinde, afumă-le cu fum de tămâie, că toate îți-or fugi de la casă (2).

Părăscuță în pâine de vei afla, dă-o la câni, că nici una nu vei mai avea pe lângă casă (3).

Când vezi *Stelnițe*, scuipe după ele, că toate vor peri (4).

Când ai *Stelnițe* în casă, dă-le *Mărul lupului*, că toate vor muri (5).

Când nu poți dormi de *Stelnițe*, scuipe peste pat, că nici una nu te va mai mușca (6).

Și în fine :

Cine vrea să nu aibă *Stelnițe*, acela să le cheme la biserică, când merge el, că atunci toate vor fugi (7).

Românii din *Macedonia* spun că e bine să se introducă mai multe nopți de-a rândul în casa cu *Tartabiți*, adică cu *Păduchi de lemn*, vite (oii sau capre), cari să doarmă acolo, și miroșul cel urât al bălegarului lor va stârpi toți *Păduchi de lemn*.

Sau: să se stropescă găurile pe unde sunt *Păduchi de lemn* cu fiere (hiare) de oie și *Păduchi de lemn* se vor stârpi toți.

Sau: să se stingă var în camera unde sunt *Păduchi de lemn* și închise fiind toate ferestrele și ușa, aburul ce se evaporă contribuie la stârpirea lor.

Sau: să iașă cără (lumânare), care se aprinde în *Grău mare*

de câmp în casă și fiind-că acesta pute foarte urât, cele de casă fug de dînsa; — din Pătrăuțul de lângă Suceva, dict. de M. Croitor, și com. de Sim. Holca; — din Todiresci, com. de Nic. Rădășan: «Când se aduce o ploșniță de câmp în casă, atunci cea de câmp mănâncă pe cele de casă și le fugăresce.»

(1) Cred. și dat. Rom. din Năsăud.

(2) Cred. și dat. Rom. din Herina.

(3) Cred. și dat. Rom. din Bistrița.

(4) Cred. și dat. Rom. din Sâncel.

(5) Cred. și dat. Rom. din Fărăgău.

(6) Cred. și dat. Rom. din Spini.

(7) Cred. și dat. Rom. din Rebrîșora. — Toate datinele și credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(la a doua înviere), și după ce o aprinzi, să alergi cu ea prin toate colțurile casei și să zici:

- Te va mâncă Tartabitlii ?
- Capitili a lor !

Adecă:

- Ce-o să mânânce Păduchi de lemn ?
- Capetele lor !

Și să fii sigur, că toți *Păduchi de lemn* vor peri cu desăvârșire.

Saū: să aduci furnici de cele mari (furi), de prin pădure și să le dai drumul prin găurile *Păduchilor de lemn*, unde îi prind și le tai capetele.

Saū, în fine, să închiși bine toate ferestrele, să pui un man gal cu cărbuni neaprinși bine, și aruncând vre-o sută dramuri de *piper roșu*, închide ușa, și toți *Păduchi de lemn* se vor stărpi (1).

Afară de cele înșirate până aici, mai există la Români, și cu deosebire la cei din *Transilvania*, încă și următoarele credințe despre *Ploșnițe*:

Părăscuță saū *Stelniță* în biserică de vei vedé, nu te vor mânca *Părăscuțele* nici odată (2).

Părăscuță în biserică între cărți de vei află, omór'o și o pune bine că e bună de léc (3).

Părăscuțe la biserică de vei duce, și se va umplé casa stup de ele (4).

Părăscuțe în ziua de *Anul nou* de vei află, vei avé peste tot anul la casă (5).

Părăscuțele în *Joia-mare* de te vor mânca, are să te ajungă o supărare mare (6).

Părăscuțe în zémă de vei află, e semn rău (7).

(1) Per, Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 331—332.

(2) Cred. Rom. din Șomfalău.

(3) Cred. Rom. din Bistrița.

(4) Cred. Rom. din Neș.

(5) Cred. Rom. din Neș.

(6) Cred. Rom. din Năsăud.

(7) Cred. Rom. din Neș.

Celuia ce omórá o sută de *Stelnițe* Dumneđeú îi értă un păcat de mórte (1).

Cu tóte însă că *Ploșnița de casă* e atât de uriciósă și de nesuferită, totuși nu odată se întrebuintéază ea de către o sémă de Románce ca léc, și anume: contra *ulciórelor*, a *al-beței*, a *baterii de inimă*, precum și pentru *îmbětări de cap*.

Așă îndată cum simțesce că i se face cui-vă vre-un *ulcior*, se prinde o ploșniță, se frécă cu degetele și apoi, ungéndu-se cu dinsa *ulciorul*, acesta îndată se vindecă, adecă se prăpădesce, ca și când nici n'ar mai fi fost (2).

Ploșnița, după cum e fie-cărui cunoscut, trăesce mai mult din sânge de om. Decí dacá are cine-vă *albață* și i se atinge cu sânge de *Ploșniță de casă albața*, îndată i se trece, ca și când i-ai luà-o cu mâna (3).

Dacă are cine-vă *batere* saú, mai bine đis, *bătae de inimă*, și-și va pune nouă *Părăscuțe* pe inimă, *bătaia* îndată îi trece (4).

Și în fine:

Dacă are cine-vă *îmbětări de cap*, și va luà 99 de *Părăscuțe*, le va pune într'o cãrpă nouă și va rosti următorul descãntec:

Părăscuță,
Nuță
Nieuță!
De multe ori te-am zărit,
De multe ori te-am pândit,
Dar nici odată nu te-am găsit.
Acum te-am prins
Și te-am închis,
Și te-am încins
Cu 99 de ațe,

Că sunteți 99.
Decí luați,
Alergați,
Nouă bóle,
Nouă-deci și nouă de bóle,
Din cap,
De după cap,
Ca N. N. să scape
Sănătos
Și voios!

Atunci *îmbětările de cap* îi încetéză (5).

(1) Cred. Rom. din Mocod. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat. Rom. din Buđeniț, dict. de Mărlóra Dutcá.

(3) Dat. și cred. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(4) Dat. și cred. Rom. din Transilvania, com. Prislop, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Dat. și cred. Rom. din Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

FUGĂUL.

(*Hydrometra paludum* Fabr.)

Atât pe apele lin curgătoare cât și pe *toplițe*, adecă pe apele cele calde cari nu înghetă érna, se póte fórte adese-óri vedé în decursul ernii, când timpul e senin și călduros, un fel de insect subțirel în trup și lung în picioare, alergând în colo și încóce cu o repediciune așa de mare că nicî cu biciușca nu-l poți ajunge și ucide.

Acest fel de insect, care nu trăesce în apă nicî nu innóță pe ea, ci numai petrece și alérgă pe fața ei, ca și când s'ar da cine-vă pe ghietă, se numesce în Bucovina: *Gonaciú* (1); în Transilvania: *Fugăú* (2); iar în unele părți din Țera-Românescă: *Góngă*, pl. *gónge* (3).

O altă specie de insect, care se ține tot de familia *Fugăului* saú a *Gonaciului* și al cărui cap e îngust și lungăreț, aripile înguste și negre, picioarele dinainte scurte, iară cele dinapoí lungi și crăcánate ca la un paiagăn, și care alérgă

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Roman Șorodoc, agricultor; — a celor din Știubicani, dict. de George Flocea, primar.

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Fugăul* e un fel de insect. care umblă pe de-asupra apei.»

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — S. Sa păr. T. Bălășel însă imî scrie: «Sub numele de *Góngă* se înțeleg tot felul de insecte.» — Româniî din *Banat*, după cum mi-a spus d-l Vasile Loichiță, stud. la Facultatea teologică din Cernăuți, înțeleg sub cuv. *Góngă*, dím. *Gon-gușă*, óri și ce insect umblător; iar Româniî din *Biharia* înțeleg sub același cuv. o insectă mică, o *găză*. Veđi despre acésta M. Pompiliú, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XX, Bucuresci 1887, p. 1.011.

cu aceeași iuțelă ca și *Fugăul* sau *Gonaciul*, pe fața liniștită a apelor, și cu deosebire a mlaștinelor, se numește în Bucovina: *Gonișariu* (1) și *Gonitoriū* (2), iar în Țera-Românească tot *Góngă* (3), lat. *Hydrometra palustris* L.

Având aceste două specii de insecte datina de a alerga pe fața apelor, ca și când s'ar *alungă* sau s'ar *goni* una pe alta, de aceea Români și cu deosebire Româncele din cele mai multe părți ale Bucovinei le întrebuintează ca un mijloc spre *alungarea* sau, după cum spun unii, spre *gonirea* vacilor și cu deosebire a celor *știre*.

Așa Româncele din comunele Galanesci și Vicovul-de-jos, distr. Rădăuțului, voind ca vacile lor să nu rămăe *știre*, ci să umble după taur și să se gonască cât se poate mai de grabă, prind mai mulți *Gonaci* sau *Gonișari* de aceștia, îi ducă mărunțel și apoi, puindu-i în tărățe sau în *urluituri* (4), îi dau vacilor *gonitoare* de mâncare (5).

Făcându-se acésta, cred că vacile în scurt timp *se alungă*, *se gonesc*.

Tot spre acest scop se întrebuintează acest soiū de insecte și de către Români din unele părți ale României. Iată ce ne spune în privința acésta, d-l Dr. N. Leon :

(1) Dat. Rom. din Galanesci, distr. Rădăuțului, dict. de George Galan, agricultor : « *Gonișariul* are nisce piciore lungi și crăcănate ca ale unui *paingân* de cel mari. El fuge așa de repede pe apă că nici cu biciușca nu-l poți ucide. »

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 12.

(4) Sub cuv. *urluclă* sau *urluitură* înțeleg Români din Bucovina un fel de făină ca crupele, făcută din grăunțe de orz și de ovés, care se dă de regulă vitelor de mâncare. Producerea *urluiturii* se exprimă prin vrb. a *urlui*.

(5) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Precup Galan : « Femeile prind mai mulți *Gonișari* și-i dau în tărățe vacilor ca să se gonască mai de grabă » ; — tot de acolo, dict. de Iléna Cuciurean : « *Gonișariul* se dă în tărățe sau în *urluituri* la vaci ca să se gonască » ; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Roman Șorodoc : « Se prind mai mulți *Gonaci*, se pun în tărățe și se dau vacilor ca să umble după buhaiū » ; — tot de acolo, dict. de Sid. Calancea : « *Gonitoriū* se prind și se dau în tărățe la vaci ca să se gonască » ; — a celor din Știulbicanii, dict. de George Flores : « *Gonaci* sunt buni de dat în tărățe la vaci, pentru că se alungă. »

«*Góngele*, cari se gonesc pe apă (Hydrometra), se prind cu sita, se fierb și se dau la vite să beă, spunind din gură :

— «Cum se gonesc *Góngele* pe apă, așa să se gonască vital!» (1)

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și spun că dacă cine-vă, având săgetături prin picior, va lua capuri de *Fugău* ținute batăr trei ani sub strășina casei și, sfărământu-le bucățele, le va mesteca cu spirt de vinars și apoi se va frecă cu ele, îi va trece (2).

Maî departe, tot la Românii din *Transilvania*, e datină ca cei ce au *mătrice* (rēcělă) la picior, să strângă picior de *Fugău* și, mestecându-le cu *usce*, să se frece cu ele (3) și să se rostască următorul descântec :

Venit-o vintu
Răsturnând pămîntu,
Și-o adus vâltorile,
Vrăjile,
Deocheturile,
Săgetăturile,
Necazurile,
Amarurile,
Întristărea,
Supărarea,
Și-o dat,
Și-o aflat
Pe (cutare)
Sănătos
Și voios.
Și cum l-o aflat,
Cum de el o dat,
De el s'o legat
Și l-o vrăjit
Și l-o deochiat,
Și l-o săgetat
Și l-o necăjit
Și l-o amărit
Și l-o întristat

Și l-o supărat.
Aușind de asta,
Drum lung am călcat,
Până l-am aflat
Pe (cutare)
Betég,
Întristat
Și supărat.
Cum am venit,
C'un *Fugău* m'am întâlnit,
C'un *Fugău* am vorbit,
Cu el m'am împrietenit,
Cu el am venit,
Că dacă (cutare)
E betég
Și-î slab,
Am venit să-l scap.
Fugău vrăjit!
De-î (cutare) betég
De vrăjitură,
De deochetură,
De săgetătură,
De necaz,
De amar,

(1) Op. cit., p. 12.

(2) Dat. Rom. din Cernaș.

(3) Dat. Rom. din Lechincióra.

De întristare,
De supărare,
Scóte-l,
Scapă-l,
De-î de alții vrăjit,
Necăjit,
Amărit,
Deochiat,
Săgetat,
Întristat,

Supărat,
Ca să nu mai fie
Numa tot voios
Și frumos
Și fără de bôlă în os,
Să fie cum o fost:
Sănătos
Și voios.
De la mine descântecu
De la ingeri lécu!

Rostind acest descântec câte de trei ori în nouă zile, când se frécă cel morbos pe picioare, apoi câte de două ori în alte nouă zile, și în urmă câte odată în alte nouă zile, se țice că-î trece, numai dacă se frécă cu *usee acre* și cu *apă sărată* (slatină), până atunci până ce numai póte răbdă de durere (1).

În fine *Fugăi* mulți de veï vedé, e bine să-ți acoperi stogul, că are să plouă (2).

(1) Dat. Rom. din Bozed și Sabed, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Band, com. de d-l Th. A. Bogdan.

CORNĂȚARIUL.

(*Naucoris cimicoides* L.)

Atât pe fundul apelor stătătore, cât și pe al celor lin curgătore, se află un insect mic, scurtuț și lătăreț, ale cărui picioare de dinainte sémână cu nisce cornițe.

Acest insect mic, care înuótă cu o deosebită repejune în drépta și în stânga printre plantele de apă și care nu odată înghimpă fórtre tare pre cei ce se scaldă în apa, unde se află el, se numesce în Bucovina: *Cornățariu* (1).

Un alt insect, care se ține tot de familia *Cornățariului*, însă care e ce-vă mai mărișor decât acesta și aduce întru cât-vă la făptura corpului și mai ales a picioarelor celor de dinainte cu cleștele unui rac, se numesce *Răcușor* (2), lat. *Nepa cinerea* L.

Răcușorul, al cărui pântece e roșu ca racul, petrece asemenea pe fundul și printre pietrele apelor celor stătătore și a celor lin curgătore, precum și pe la isvórele cele reci și se nutresce cu viermișori (3).

De óre ce însă și acesta înghimpă fórtre simțitor, de aceea cei mai mulți Români și cu deosebire femeile se cam feresc de a se scaldă, unde sciú că se află prea mulți *Răcușori* și *Cornățari*.

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú.

(2) Dat. Rom. din Frátáuțul-vechiú, dict. de Mich. St. Coniac, și a celor din Budeniț, dict. de Mar. Dutcă.

(3) După spusa lui Mich. St. Coniac.

CICÓRA.

(*Cicada orni* L.).

Unul dintre insectele cântătoare, al cărui cântec aduce întru cât-vă cu țărâitul *Grierului*, atâta numai că e ce-vă mai sgomotos și mai prelungit decât al acestuia, și care cântă mai cu sémă pe la amiazi, când lucesce sórele mai tare și căldura e mai mare, e *Cicóra* sau *Cicórea* (1) sau *Grierele de tómnă* (2), numit ast-fel în Țera-Románescă; la Românii din Meglenia însă *Țicóri* (3) și *Țărțarcă*; la cei din Macedonia: *Đinđir* sau *Dzindzir* (4), *Đinđinar* (5) și *Chincală* (6), iar la cei din Epir: *Chirchir* (7).

Cicóra sau *Cicórea* e de colóre galbenă castanie și pe spinare négră. Corpul seú, în lungime de 28 mm. e grosuț

(1) Ananescu, op. cit., p. 233;—*Revista română politică-literară*, vol. I. București 1902, p. 273: «*Cicórea* e o insectă, care scóte un sunet asemenea *Greerului*, dar mai în surdină și mai prelung.»

(2) Nanian, op. cit., p. 139.

(3) Per. Papahagi, *Românii din Meglenia*, publ. în revista *Tinerimea română*. Noua serie, vol. V, p. 292.

(4) Com. de d-l Per. Papahagi, și de d-l Chr. Geagea.

(5) Per. Papahagi, *Românii din Meglenia*, loc. cit.

(6) L. Șăineanu, *Încercare asupra Semasiologiei limbii române*, p. 91. Nota 1: «Numele latin al greerului *Cicada* a păstrat românesce, sub forma *Cicala*, numai semnificațiunea figurată de «*flecar, târâe-brâu*». Faptul că Macedo-Românii au *Chincala*, cu înțelesul de *greere*, dovedește că în dialectul daco-român vorba va fi avut la început acest sens propriu, și mai târziu numai trecu la cel figurat, tocmai ca în limba italiană și spaniolă (Comp. și franțuzesce «*babillard en cigale*», Littré).

(7) Com de d-l Chr. Geagea.

și indesat; aripile pieleioase, străvedii și ce-vă mai lungi decât corpul; capul lat și ochii mari, iar botul lung.

Bărbătușul are pe partea de desubt a pântecelui un organ deosebit pentru cântat, iar femeiușca un ac pentru ouat.

Cicórea trăește în țările cele mai căldurose din Europa, și anume pe *Urm* sau *Mojdrean*, lat. *Fraxinus ornus* L. sau *Ornus europaea* Pers., a cărui scórță o străpunge cu botul ca să-i sugă sucul.

Românii din *Meglenia* însă dic că *Cicórea* trăește nu numai pe *urmi*, ci și pe alți arbori, pe cari se sue în decursul verii, când is căldurile cele mai mari, și al căror suc îl suga apoi până ce plesnese (1).

Băeții din unele părți ale *Macedonie*, când prind o *Cicóre*, numită de dânșii *Đinđir*, o immorminteză în liveđi, cređend că a doua đi, desgropând-o, vor găsi în locul ei o pară (2).

Tot Românii din *Macedonia* mai cred încă că *Đinđirlu* e aducător de noroc (3)

Un alt insect, care se ține de familia *Cicóre*, e *Greurușul viilor*, lat. *Cicada montana*.

Despre acéstă specie de cicóre d-l T. Frâncu mi a împărtășit următoarele:

«*Greurușul viilor* e de colóre gri sau cenușie și cu mult mai mic decât *Greurușul câmpului*. El ese de regulă pe la *Schimbarea la față*, 6 August, când se *luminéză*, adecă când încep a se cóce strugurii de vie, suindu-se pe frunza viilor, cântă până o săptămână înainte de culesul viilor, adecă până la *Vineria mare*, 14 Octomvrie. Atunci încetéză de cântat.

«Cântecul său are sunete cu mult mai dulci și mai melodióse decât ale *Greurușului de câmp* și ale celui de casă. E un adevărat cântăreș.

«Se dice însă că el cântă mai cu sémă când se pune amurgul, adecă când începe a se îngână điuva cu nóptea și până către mieđul noptii. De la mieđul noptii începând înainte

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 182.

(3) Com de d-l Chr. Geagea.

Însă nu cântă mai mult până a doua zi, asemenea când amurgesce.

«Patria sa e numai via.

«În *Transilvania* provine mai cu sémă la pôlele Munților apusenî.

«Când începe el prima óră a cântă, e semn că se *luminează struguri*. De aceea ómenii nu-î fac nici odată nimica, ci-î dau pace să steà și să cânte pe frunzele din cercurile vișei de vie, unde-și are și cuibul.»

MĂRGICA CUCULUI.

(*Aphrophora spunaria* L.)

Cel ce a trecut mai adese-orî în decursul verii prin atare țerină saŭ printr'un fânaț óreși-care, și se va fi uitat cu luare de sémă în tóte părțile, acela trebuie numai decăt să fi observat pe unele paie saŭ fire de érbă, însă mai cu sémă pe *Somnăróasă*, lat. *Lychnis flos cuculi* L., și pe *Barba caprei* saŭ *Țâța caprei*, lat. *Tragopogon majus* Jacq., un fel de spumă saŭ stupid.

Românii din unele părți ale *Bucovinei* cred și susțin că spuma acésta s'ar face din *stupidul* ce l-ar stupi *cucul*, de cum sosese la noi din țerile cele calde și prinde a cânta și până ce încetéză de cântat. De aceea o și numesc ei *Stupidul cucului* și dic că ea se află pe plantele sus numite numai până la *Sâm-Petru*, când încetéză cucul de cântat, iar din ziua acésta începând înainte rar unde se mai póte vedé și află.

Mai departe tot Românii din *Bucovina* dic că la mijlocul stupidului acestuia s'ar află un fel de mǎrgică de colóre négră, care e formată dintr'insul și pre care, din cauza acésta, o și numesc ei *Mǎrgica* saŭ *Mǎrgicuța cucului*.

Copilele și mai ales fetele, cum dau de acéstă mǎrgică, care e ce-vé mai mică decăt un fir de mazère, și pe doué laturî opuse puțin cam apésată, iar la mijloc cu o borticică, ca și orî-care mǎrgică adevérată, îndată o ieaŭ și, înșirând-o dimpreună cu cele-lalte mǎrgele, o pórtă la grumaz, anume ca să fie iubite și îndrăgite de ómenî și în deosebî de feciorî.

Fiind *Mǎrgica cucului bună de dragoste*, dar neaffându-

se în fie-care *Stupitul cucului*, de aceea este ea foarte căutată nu numai de copile și fete, ci chiar și de către alți inși și mai cu sémă de coșăș, cari aflând-o o dau apoi celor ce doresc numai decât s'o aihă (1).

Acésta e credința și datina Românilor din Bucovina despre *Stupitul cucului* și *Mărgica cucului*!

Însă spuma, despre care ne-a fost în șirele de mai sus vorba, nu e nici spumă adevărată nici *Stupitul cucului*, ci ea este spuma ce-o produce larva unei mici cicade, numită lat. *Aphrophora spumaria* L., iar mărgica, despre care ȳic Români din Bucovina că e *Mărgica cucului*, e învelișul acestei larve, care, după ce ese larva dintr'însul, se usucă și capătă mai pe urmă forma unei mărgele.

(1) Cred. și dat. Rom. din Bilca, diet. de Chirilă Horodnic.

M U Ş I Ţ A.

(Aphis Rorae L.)

Atât Româniî din *Bucovina*, cât şi cei din *Moldova*, au da-tină de a numi toate insectele, cari se țin de familia *Aphi-delor*, cu un nume colectiv *Muşişă* sau *Păduche de pom* şi *Păduche de frunză* (1).

Numirea din urmă însă, adecă *Păduche de frunză*, e usi-tată nu numai la Româniî din ţerile sus amintite, ci şi la cei din *Transilvania* (2), *Ungaria* (3) şi *Ţera-Românescă* (4).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi : «*Păduche de pom, Păduche de frunză* şi *Muşişă* e tot una» ; — a celor din Frătăuţul-vechiu, dict. de G. Oneiul : «*Păduche de pom* ori *Muşişă* e tot una» ; — a celor din Paşcani, dict. de Iord. Bran : «*Muşişă*, aşă se numeşte în *Moldova Păduchele de frunză*, care trăeşte pe frunza de perj şi de curechiu şi o mănâncă totă.»

(2) *Gazeta Transilvaniei*, an. LVI, Braşov 1893, No. 117, p. 6 : «*Pădu-chiî de frunză*. Aceştia sunt adevărate plăgi pe pomi, unde se încuibă, căci se îmulţesc de tot tare şi dau năvală asupra frunzelor, cu deose-bire la pomi tineri.»

(3) Teod. Rotariu, *Inimiciî pomilor şi mijloce în contra aceloră*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, p. 104 : «*Păduchiî de frunză* răpesc nutri-mentul mlădişelor celor tinere şi prin aceea causază pomului o daună foarte însemnată. Pentru aceea trebuie, când se ivesc, culese frunzele pe cari se află şi călcate cu piciorul.»

(4) *Revista viticolă şi horticolă*, an. III, Bucuresci 1897, p. 292 : «*Pă-duchiî de frunze* sunt prea de ajuns cunoscuţi prin stricăciunile pe cari dinşii le pricinuesc tuturor soiurilor de plante. Unii dintre dinşii atacă numai rădăcinile, alţii numai frunzele. Cei mai stricăcioşi sunt acei cari trăesc în socotela plantelor cultivate, cum sunt : *păduchele mărului, pē-rului, tutunului, porumbului*. Şi pe vişă se găseşte, mai arare-ori însă, un păduche de colbre verde-brună.»

Cu toate acestea însă mai fie-cărei specii din această familie de insecte i se dă și câte o numire specială, după planta pe care se află, și anume:

Păduche de trandafir (1), lat. *Aphis rosae* L.

Păduche de pom, Păduche de prun, Păduche de perj, Mușiță de pom (2), lat. *Aphis pruni* Fabr.

Păduche de cireș, lat. *Aphis cerasi* Fabr.

Păduche de măr, Păduchele mărului (3), lat. *Aphis mali* Fabr.

Păduche de piersec, Păduchele piersecului (4), lat. *Aphis persicae* Fonsc.

Păduche de soc, lat. *Aphis sambuci* L.

Păduche de curechiu, Mușiță de curechiu (5), lat. *Aphis brassicae* L.

Păduche roșu (6), lat. *Schizoneura lanigera* Hausm.

Numirea de *Mușiță* care, după cum am văzut mai sus, i se dă acestui soi de insecte parasite și foarte stricăcioase pomilor, precum și altor plante, vine de acolo pentru că ele dintru început sunt foarte puține, iar după aceea necontentit

(1) Numirea de *Lindinele trandafirilor*, care s'a dat de către unii acestui mic insect, nu numai că nu e populară, ci e tot odată și necorespunzătoare acestui insect parazit, pentru că poporul sub cuv. *lindin*, fem. *lindină*, înțelege cu totul alt ce-vă. Veți despre acesta mai de aproape artel. despre *Păduchele de cap*.

(2) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — și a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(3) Cf. *Revista viticolă și horticolă*, an. II, p. 292.

(4) Cf. Idem, an. I, Bucuresci 1896, p. 302.

(5) Cf. Crăiniceanu, *Nomenclatura*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 339.

(6) Cf. *Foia poporului*, an. VII, Sibiu 1899, No. 14, p. 162: «*Păduchele roșu*. Acest păduche atacă numai merii și mai rar și peri și e primejdios, fiind-că dacă nu se stârpește la timp, se înmulțește în mare număr până sus pe ramuri. Urmarea e că mărul năpădit de acești păduchi săi se usucă în câți-vă ani, săi apoi nu mai face pome»; — Idem de eadem, p. 173; — Numirea de *Purice lănos*, ce i s'a dat de către unii acestui insect (veți: *Revista viticolă și horticolă*, an. I, p. 302-303) e greșită, pentru că toate insectele pe cari poporul le numește *purici* sunt sprintene, pe când insectul acesta e trândav ca și ori care alt *păduche* și numai eu anevoe se mișcă dintr'un loc într'altul.

se îmulțesc și lățesc (1), apoi și de aceea că *Mușița* e de regulă multă, mărunță și șede potlog pe frunze (2).

Când érna e bine îmbrăcată cu omăt, atunci spun Români din Bucovina, că primăvara nu se face multă *Mușiță*. Când însă e puțin omăt, atunci se face multă, și cu cât e mai multă cu atâta e mai stricăciósă (3).

Și de óre-ce *Mușița* acésta e fórte stricăciósă, de aceea și Români caută tóte chipurile și mijlócele cum ar puté-o mai de grabă stârpí până ce nu apucă a sugé sucú din tóte rămurelele și frunzele pomilor și ale plantelor pe cari s'aú încuibat. Așa *Mușița* saú *Păduchele de curechiú* caută mai înainte de tóte să-l stârpéscă prin stropirea cu *aghiasmă din díua de Sf. Trif* (4) saú cu *móre de curechiú* păstrată de érna, în urma căreia se díce că piere (5).

Neajutând aceste doué mijlóce séménă *haldani* printre curechiul de pe curechiște, și atunci atât *Mușița* acestuia cât și omiđile de *Albiliță*, neputénd suferi mirosul florii *haldanilor* și mai ales colbul de pe *haldani*, óri că per, óri că fug (6).

Păduchiú de pom saú *de frunză* se stârpesc cu cenușă, care se presórá pe frunzele atacate (7).

Cel mai bun mijloc însă spre stârpirea acestora este, după cum spun Români din Bucovina, dacá se culeg tóte frunzele atacate și se calcă în picióre saú se pun pe foc să ardă (8).

(1) Dict. de Tóder Ionesi.

(2) Dict. de Iordachi Bran.

(3) Dict. de T. Ionesi.

(4) Dict. de Iord. Bran.

(5) Dict. de George Onciul.

(6) Idem.

(7) Idem.

(8) Dict. de T. Ionesi.

FESUȘORUL.

(*Porphyrophora polonica* L.)

De pe la *Duminica mare* începând înainte și până cam către *Sân-Petru*, adecă pe timpul prășitului, se pôte foarte adesea-orî vedé atât pe arături, cât și pe unii *buhaci* sau *târși*, și mai ales prin smeurișuri, un fel de gujulie mică ca un fir de plóie de împușcat vrăbii, umblând încetișor în colo și în cóce și căutându-și nutrețul, care constă din sucule unor plante ca *Sincerica*, lat. *Scleranthus perrenis* L., și *Ficiorica* sau *Érba feciórei*, lat. *Herniaria glabra* L.

Acéstă gujulie mică, care nu pôte sburà ci numai umblà, din causă că aripile sale și mai ales cele din dărăt sunt foarte scurte și care e de colóre limpede roșie, se numesce în Bucovina: *Fesușor* și *Fesul popei* (1), iar în Moldova: *Fesușor* (2), lat. *Porphyrophora polonica* L.

(1) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean; — și a celor din Putna, dict. de Vasile Văcărean: «*Fesul popei* e la trup rotund ca și *Buburuza*, e însă cu mult mai mic decât acéstă, și n'are *buburuze* pe de-asupra ca *Buburuza*, ci e prisne roșu și môle în trup. El are aripî, dar nu sbóră, ci numai umblà încet. Se află pe *buhaci* sau *târși*, pe smeură, în de comun pe copaci, cari au ghimpî. Când îl prinđi, slobóde un fel de suc galben.»

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de J. C. S. Bucan: «*Fesușorul* e un gân. dăcel foarte mic și rotund ca un fir de plóie de împușcat vrăbii. Trupul său e môle și de colóre limpede-roșie ca o mărgeleuță roșie, din care causă se și numesce *Fesușor*. El se află mai cu sémă pe arături și se arată pe timpul prășitului. Piciórele sale vin jur împrejurul trupului, iar aripile sunt scurtuțe, de aceea nu pôte sburà, ci numai umblà încetișor.»

Maî de mult, pe când Româncele își pregătiaă singure tôte vesmintele și-și coloraă lânețele, aveaă datină de a roși unele lânețe și maî ales bumbacul și cu gujulia acésta. Româncele adecă, carî se ocupaă cu coloratul, o adunaă într'o cantitate cât se puteă de mare, o uscaă și apoi, sfărâmând-o mărunțel și muînd-o în apă căldicică, puneă într'insa lânețul saă sculul galben, căruia voiaă să-i deă colóre roșie saă întunecat-roșie. Iară dacă lânețul saă sculul galben voiaă să fie ce-vă maî deschis, atunci maî turnaă în apa acésta încă și puțin *borș sălciă*, adecă nu de tot acru.

PĂDUCHELE.

(*Pediculus capitis* L.)

Precum aū mai tóte vietăţile parasiţilor lor, aşă aū şi ómenii. Iar parasiţii, carî trăesc pe corpul ómenesc şi se nutresc din sângele acestuia, sunt de patru feluri şi anume:

Păduchele, numit şi *Păduchele de cap*, dim. *Păduchiaş*, *Păduchel* şi *Păduchieş*, iar în mod alegoric: *Gărgăun*; la Româniî din Țera-Românescă, pe lângă *Păduche*, în chip alegoric şi *Cărăşel* (1), *Scodac*, pl. *Scodaş*, *Coscodac*, pl. *Coscodaş* şi *Mişcoce*, pl. *Mişcoei* (2); la cei din Ungaria, pe lângă *Păduche*, şi *Pădute* (3); la cei din Istria: *Păduchiu*, pl. *Păduchi* (4); la cei din Meglenia: *Piduchiū* şi *Biduchiū* (5); iar la cei din Macedonia: *Biduc* (6) sau *Piduc* (7) şi *Piduchiū* (8), lat. *Pediculus capitis* L.

Acest fel de *Păduche*, prea bine cunoscut, e de colóre surie, şi trăesc numai în capul ómenilor, din care causă se numesce el apoi pretutindenî şi *Păduche de cap*.

Al doilea fel de *Păduche*, ce-và mai mare decât cel de cap, de colóre albă şi cu un punct nęgru pe spate, care pe-

(1) I. Aristotel, *Istorióre şi anecdote*, publ. în *Gazeta săténului*, an. II, R.-Sărat 1885-86, p. 125.

(2) Com. de S. Sa pâr. T. Bălăşel.

(3) Com. de d-l El. Pop.

(4) I. Maiorescu, *Itinerar în Istria*, ed. II, p. 116.

(5) Per. N. Papahagi, *Meglano-Româniî*. Partea II, p. 58 şi 104.

(6) P. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 297.

(7) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., p. 52 şi 324.

(8) Com. de d-l Per. Papahagi.

trece de regulă în straiile ce le poartă oamenii, și cu deosebire în cămeșile cele râmțurose și murdare, se numește atât în Bucovina, cât și în Moldova și Țera-Românească: *Păduche de straie* și *Păduche de cămeșă* (1), iară în glumă: *Purice bătrân* (2), lat. *Pediculus vestimenti* Nitz.

Al treilea fel de păduche, care trăește în părțile părăse inferioare ale omului, e *Păduchele lat* (3), lat. *Pediculus pubis* L. sau *Phthirus inquilis* Redi.

În fine al patrulea și ultimul fel de păduche, care ese ca puzderia pe om și se prășese așa de repede, că intră prin ochi, prin urechi și prin nas până ce mōre omul (4), e *Păduchele de piele*, lat. *Pediculus tabescentium* Alt.

Ouēle tuturor păduchilor acestora și cu deosebire ale celor doi dintâi, pe cari le lipesc femeiuscele de perii capului său de firele cămeșii, se numesc pretutindenī de către Româniī din Dacia-traiană: *Lindenī* sau *Lindinī*, fem. *Lindine*, dim. *Lindinele*, sing. *Linden* sau *Lindin*, fem. *Lindină*, dim. *Lindineă* (5); la Româniī din Meglenia: *Linden* (6); iar la cei din Macedonia: *Aminșușită* (7), *Lindine* și *Minciuş* (8)

Un număr mai mare de păduchi, și mai ales de cei de

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean;—Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 100.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Păduchii de cămașă*, fiind albi, se numesc în glumă *Purici bătrâni*.»

(3) În Bucovina și Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — veđi și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12. — În Țera-Românească, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Se crede că *Păduchii lași* îi fac persoanele slabe. Și cine face *Păduchii lași*, e semn de mare sărăcie sau hōlă.»

(4) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12;— com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «Sunt unii *păduchioși*, cari nu se pot descotorosi de păduchi tōtă viața lor, devenind oameni cei mai scărboși.»

(5) Pretutindenī în Bucovina. — Veđi și *Albina*, an. II, Bucuresci, p. 431: «*Păduchii* nu depun ouēle lor în cuiburi, ci ei le lipesc, sub numele de *Lindenī*, de perii capului său de firele cămașii. Căldura corpului este de ajuns pentru elocirea acestor ouē.»

(6) P. N. Papahagi, *Megleno-Româniī*. Partea II, p. 90.

(7) G. Weigand, op. cit., p. 50 și 292.

(8) Com. de d-l Per. Papahagi.

straie, se numește de către Români din munții Bucovinei, și cu deosebire de către cei din ținutul Dornei, *Până* (1), iar de către cei de la țără: *Podóbă*, d. ex. omul acesta e plin de *Până* sau *Podóbă*, adică: e plin de *Păduchi*; în Țera-Românească: *Hiră* și *Hire*, d. e. l-a umplut *hirea*, adică: e plin de păduchi (2); iar în Transilvania se numește: *Găvet* (3).

Un om plin de *Păduchi* sau de *Linden* se numește *Păduchios* sau *Lindinos*, iar unei femei i se dăce *Păduchioasă*, *Păducherniță* și *Lindinosă*; ca adj. om *păduchios* și *lindinos*, fem. *păduchioasă* și *lindinosă*.

Iar când unul sau altul caută păduchi se dăce că: *se păduchie*, sau *se păduchiază*.

Locul sau cuibul, unde se fac mai mulți păduchi: *Păducherie*; bôla de păduchi: *Păduchioșie*; iar prinderea și uciderea păduchilor: *Păduchere*.

Păduchele e unul dintre insectele cele mai uricioase și mai grețose.

Din cauza acesta apoi toți ômenii, cari nu caută a se desbărâ de această *până* sau *podóbă* urită și grețosă, nu numai că sunt urgisiți de cei-lalți inși, ci tot odată și înconjurați ca să nu se umple și ei de la dinșii.

Poporul de la țără, după cât îmi este mie până acuma cunoscut, are datină de a se la cel puțin odată pe săptămână, și anume Sâmbăta.

Cel ce nu se lă în această ȝi, și cel ce nu se piéptônă în fie-care ȝi de peste săptămână, acela e luat de către ceilalți inși peste picior, și cu deosebire de către feciori prin o mulțime de chiuituri și anecdote, una mai haslie și mai împungătoare decât alta.

Iată, spre exemplu, ce ne spune o chiuitură despre o *tontă*, care ar fi voit să se *lee* și nu știu cum să-și pregătască lăutorea:

(1) *Până* însemneză în Bucovina încă și un straiu foarte rău, ferfeniit și murdar.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Alesiu Viciu, *Glosariu*, p. 32: «*Găvet* = păduchi; dór nu ești plin de *găvet*»; — *Revista critică-literară*, an. III, Iași 1896, p. 155: «*Gavet* (tonul pe a), mulțime de insecte parasite, mai ales *păduchi*».

Puse tónța să se leà,
 Și puse de Vineria
 Să se lee Sâmbăta.
 Dar pustia de purceà,
 Pâscând troscot lângă ea,
 Se scârpină de ulceà,
 Vërsând leșia din ea (1).

Iar o anecdotă ne istorisește despre o femeie leneșă următóarele:

— «Am să mă laů! — țise odiniórá o femeie leneșă.

— «*Cărășeiă*, auđind acésta, se duseră la cel mai mare al lor și-ı țiseră:

— «Auđi ce țice puturósa: că are să se leà, ce să ne facem noi?»

— «N'aveți grijă! — le țise cel mai mare al lor. De câte ori a țis puturósa să se leà și nu s'a mai lăut.

— «Am să mă tunđ! — țise în urmă aceeași femeie.

— «*Cărășeiă*, auđind așa, se duseră iar la cel mai mare al lor și-ı țiseră:

— «Auđi ce țice puturósa: că are să se tunđă.

— «O face, nebuna dracului: la bazăr copii! — le țise căpetenia lor (2).»

Tot așa sunt luate în batjocură și acele femei, cari nu-și spală cămeșile cu lunile, ci umblă cu dinsele negre și murdare ca și nisce cărbunărițe sau păcurărițe.

Iată ce ne spune în privința acésta o chiuitură din *Moldova*, jud. Iași:

Pe délul cu tufele
 Spală lelea rufele
 Și le 'ntinde pe surcele,
 Căniă hărăiaă la ele.
 Nu seiă căniă hărăiaă,
 Ori păduchiă mornăiaă? (3)

Iar o variantă a acesteı chiuiturı din *Bucovina*, distr. Gura Homorului, com. Iișesci, sună precum urméză:

(1) *Șeđtóra*, an. V, Fálticeni 1899, p. 15.

(2) I. Aristotel, *Istorióre și anecdote*, publ. în țiar cit., p. 125—126.

(3) *Șeđtóra*, an. V, p. 16.

Pe valea cu tufele
 Spală lelea rufele
 Și le 'ntinde pe surcele,
 Cântî hârâesc la ele.
 Nu sciü cântî hârâesc,
 Orî *păduchî* se sfădesc? (1)

Maî departe fetele mari, cari nu se laü și péptănă cum se
 cuvine, cari umblă ca nisce buhe, cu capul sborșit și du-
 puros, când se duc la joc saü la vre-o altă petrecere, feciorü,
 cari nu le pot suferi, le chiuesc:

Du-te-acasă,
 Fa buhósă,
 Și te lä, te fă frumósă;
 Și te-ï la,
 Când a plouă,
 Și te-ï unge,
 Când a ninge...
 Când a fost la descălcit
 Șapte sate o sărit

Saü așă:

Ce șeđi, hidă, după ușă
 Cu capu plin de cenușă?
 Eși afară la spelat,
 Dă-ți capu la pieptănat!
 Ciumă buhă din pădure?
 Șapte ai

Orî așă:

Jocă, fată, ce-ï jucă,
 Mergî acasă și te-ï la,
 Că *păduchî*
 'S-ca hulubii
 Subții ca nuelele,
 Es la drum ca curcile,

Și așă:

Cu securi și cu topóre
 La *păduchî* ca să-ï omóre.
 Și-o 'mplut locu de untură
 Și s'o dus la Chișinăü
 Și-o dat oca câte-un leü
 Și-o cumpërat antereü;
 Antereu-i tot cârpit,
 Fata s'o împodobit (2).

De când te lai
 Și lăută nu erai...
 Când a fost la descălcit
 Șapte sate s'o stărnit
 Cu securi și cu topóre
 La *păduchî* ca să omóre! (3)

Și la drum și la cărare
 Ca boerii la primblare;
Lindimele-s fir de grăü
 Și te-or duce la păriü,
 La păriü ca să te 'neci,
 Sber *păduchî* ca berbeci! (4).

(1) Din colecțiunea mea.

(2) *Șeđlătórea*, an. V, p. 16.

(3) Din Zahareșci, com. de d-l G. Tomoiagă, cant. bis.

(4) Din Mahala, com. de d-l G. Tomoiagă.

Jocă, fată, ce-î jucă,
 Du-te-acasă și te-î la,
 Și dup'aceea să vii,
 Că te-o 'mplut *păduchiă*,
 Mânânței ca nucile,
 Sar în drum ca curcile!

Saū:

Jocă, fată, ce-î jucă,
 Du-te-acasă și te-î la,
 Că de când nu te-ai lăut,
Gărgăuniă te-aū umplut! (1)

Multe fete leneșe, în loc să se lee și să se pieptene cum se cade, să se îmbrace în haine albe și curate și apoi să se ducă la joc saū la altă petrecere, se împodobesc cu fel de fel de flori, cugetând că făcând-o acesta sunt destul de curate și plăcute, și prin urmare nu trebuie să se mai și pieptene cum se cade ca alte fete.

Unora ca acestora feciorii le strigă în joc:

Lelița cu floricele
 La urechi cu *lindinele*,
 La urechi cu *mederan*, (2)
 După cap *păduchi de-un an!* (3)

Saū:

Bucurați-vă, feciorii,
 Că vă vin fete cu flori;
 La urechi cu floricele,
 După cap cu *lindinele*;
 La urechi cu măgheran,
 După cap *păduchi de-un an!* (4)

Alte fete, din contră, se împodobesc cu cercei și cu salbe scumpe de bani și mărgele, și nu odată se îmbracă în hainele cele mai prețioșe, dar să se spele și să se pieptene cum se cuvine nici prin cap nu le trece.

(1) Din Frătăuțul-vechiū, dict. de George Onciul.

(2) *Mederan* = maghiran = maioran.

(3) Din Bălăceana, com. de Simeon Boca, stud. gimn.

(4) Din Bălăceana, com. de Ilie Stoleriū, stud. gimn.

Pre unele ca acestea feciorii, cărora nu le vine la socotélă necurăţenia, le apostrofază în următorul chip:

La leliţa pe cercei
Doi păduchi is vătăjei.
La leliţa pe mărgele
Doi păduchi cântă de jele.
La leliţa pe spinare
Fac păduchiă masă mare.
La leliţa pe ciobote
Păduchi se bat cu bote.
Pe chieptarul ciobănesc
Treî păduchi se ciondănesc.

Pe saradul bughilor
Vornicul păduchilor,
Pe crescetul capului
Stă juratul satului,
Pe cărarea capului
E ciréda satului.
Când îi colea după cap
Doi păduchi se ietă de cap,
Două lindinî sémă-şi fac (1).

Tot cam aşă îl ieaş în batjocură şi pre un fecior, care pune mai mult preţ pe îmbrăcămintea sa decât pe grijirea capului şi a feţei.

Iată ce-î chiue unuia ca atare fecior:

Pe cojocul vornicesc
Staî păduchiă, sfătuesc,
Pe bondiţă
Staî căpiţă
Şi pe cuşmă
Staî de 'mpuşcă (2).

O sémă de fete de un timp în cöce, luându-se după moda celor de pe la oraşe, aű început a-şi tăia părul în frunte şi a-încereţi, şi ast-fel a umblă apoi nu numai în zile de sərbătóre, ci şi în cele de lucru.

Celor mai mulţi feciorî însă nu le place acéstă schimosire a capului, şi de aceea le strigă, când le vöd în joc, următóreă chiuitură fórte muşeatóre:

Haî leliţă din Galaţi
Cu perciunî nechieptënaî,
Cu păduchiă crăcănaft,
Mărunţei ca nucile,
Merg pe drum ca cureile.
Haî leliţă de la Ieşi
C'un păduche 'n sumăieş! (3)

(1) Din Mănăstirea Homorului.

(2) Din Stupca, com. de Const. Căilean, stud. gimn.

(3) Din Bălăceana, com. de Vichenti Jemna, stud. gimn.

Tot așa fac feciorii din cele mai multe părți și cu fetele, cari își schimbă portul național cu unul străin.

Iată o chiuitură cu privire și la acestea:

Fetele din Berchișesci
Prind păduchii și-î jupesc,
 Și jupind păduchele
 Îs julesc genunchele.
 Și vînd pielea câte-un leu
 Și-și cumpără antereu,
 Antereu-i de bumbac
Și-un păduche după cap! (1)

O variantă a acestei chiuituri:

Fetele din Berchișesci
Prind păduchii și-î jupesc
 Și vînd pielea câte-un leu
 Și-și cumpără antereu,
 Antereu-i de bumbac
Cun păduche după cap! (2).

Alta din Ungaria:

La lelița'n barta sugni
Batu-se păduchi cu pumni;
 La lelița'n geb la roce (3)
Batu-se păduchi cu botce (4).

În cele mai multe părți locuite de Români este datină ca fetele mari să stea, în timpul unei petreceri, de o parte și să caute la cei ce jăcă până ce una sau alta este încă chemată în joc.

Feciorii, aruncându-și privirile la dîsele și vădînd că unele dintre ele nu-s grijite cum ar trebui să fie la o petrecere, nu le dau nici acestora pace, ci strigă:

Mă duceam la cărșmă'n sat
 Și cătam la fete'n cap,
Păduchele cât un țap,

(1) Din Băieșesci, comunicat de Vasile Lucan, stud. gimn.

(2) Din Berchișesci, distr. Gura-Homorului.

(3) *Roce* = rochie.

(4) Din Ungaria, comunicat de d-l El. Pop.—*Botce* = bote.

Și-o sărit păduchele
Și s'o rupt genunchele! (1)

Sau:

Fetele de la Mitoc
String păduchi'n poloboc,
Da cea din Pătrăuț
String păduchi'n păhăruț! (2).

Și la urmă:

Haideți, fete, la căline,
Dacă nu vă jocă nime!
Cine dracu v'a jucă,
Pe tot përul *lindina*,
Pe cosiță *rișina*,
Pe cărare
Merg la sare,
Pe cosiță
Merg la brânză,

După cap
Nu incap,
Iar în cefă
Ca o scafă.
Fa! de ce nu te-ai lăut?
— Pentru că unt n'am avut,
C'am avut
O ocă și jumătate
Și m'am uns numai pe o parte!(3)

Sau:

Vai săraca lelița!
Șapte ani de când se la
Și lăută nu eră,
Tot përul și *lindina*,
Pe cărare
Merg la sare,
Pe cosițe
Merg la brânză,
După cap
Nu mai incap,

Și pe cefă
Numai scafă.
Când a fost la descâlceit
Șapte sate-aū obliceit
Și tus-șapte-aū năvălit
Cu țepuși și cu topore
La păduchi ca să-î omóre,
Dar n'aū putut să-î omóre,
Și aū făcut păduchi-o șfară
Și aū scos-o din țer'afară (4).

Dar nu numai fetele, ci și feciorii, cari nu caută să fie cât se pöte de curați, încă sunt, după cum am arătat și mai sus, luați în ris și batjocură de către cei-lalți inși.

Iată o chiuitură despre un fecior leneș:

(1) Din Straja, com. de Ilie Pasailă, stud. gimn.

(2) Din Mitocul-Drăgomirnei, comunicat de V. Greciu.

(3) Din Băieșesci, comunicat de Vas. Lucan.

(4) Din Siret.

Pălăria ta, Ioane,
Tată-î fluturi și păone (1)
Și părinți-ți mor de fόμε! (2)

Alta despre unul cam prea închipuit:

Într'un picior mă 'nvărtesc
Și galbeni-mi zurăesc,
Nu știu bani-mi zurăesc.
Orî păduchii hărăesc,
Nu știu banii nu încap,
Orî păduchi-și fac de cap (3).

Când un fecior dintr'un ném de rând, aflându-se în joc, își dă un aer, ca și când ar fi din cine-scie ce ném mare și ales, atunci cei-lalți inși, vădându-l cum se umflă în pene și se îngâmfă, îl ieau peste picior, chiuindu-i :

Mergi mai inte,
Măi Pădute,
Că te-ajunge *Lindina*
Și vai rău te-a scălmână! (4).

Afară de cei amintiți până aici se mai ieau în ris și batjocură încă și cojocarii prin următoarea strigătură :

Pe podul cojocăresc
Stau păduchii, sfătuesc :

Cei mai mari
La cojocari,
Cei mai mici
La ucenicî.

Pune mâna sus pe frunte,
Prinde unul cât un munte,
Bagă mâna după cap,
Seôte unul cât un țap.

Sau :

La bădița pe pieptar
Doi păduchi se bat cu pari.
Săriți, ómeni, cu topóre,
Că păduchii se omórá.
La bădița pe mustéța
Doi păduchi răsucesc ața.
La bădița subsuórá
Doi păduchi mi se însórá.
La bădița pe spinare
Doi păduchi fac masă mare (5).

(1) Sub *păone* se înțeleg penele de *păun*, ce îndatinéză feciorii a le pune în pălării când merg la joc.

(2) Din Frătăuțul-vechiú, dict. de G. Onciul.

(3) Din Mahala, comunicat de d-l G. Tomoiagă.

(4) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.—*Scălmână* = scărmană

(5) Com. de d-l Dr. G. Mihuța.

La cojocări pe spinare
Fac păduchii masă mare,
 Ceî mai mari
 La cojocări,
 Ceî mai micî
 La ucenicî.

În casă la cojocări
 Sunt păduchi aşă de mari
 Ca şi nise armăsari.
 În pod în cojocărie
 Fac păduchiî bătălie (1).

Păduchele şi *Lindina* figurază foarte adese-ori şi în unele proverbe şi dîcale române, precum:

Păduchele face pe leneş harnic. —

Se dîce celor leneşi.

Păduchele, când (după ce) se satură, ese în frunte.
 Păduchele, când se satură, ese în frunte şi se arată.
 Păduchele când se îngraşă ese în frunte.—

Se dîce de un moşic care, din cauză că are ore-care avere, îşi iea nasul la purtare.

La Româniî din *Macedonia*:

Piducliul după ce s' satură ese pe
 sufrucéua (sprincénă). —

Se dîce despre cei leşinaţi cari, după ce se satură de ja-furi, atunci se arată în lume.

Păduchele leşinat
 În frunte s'a aşezat. —

Arată pre cei săracî şi mândri.

Are păduchi în loc de bani. —

Adecă: e foarte sărac.

(1) Din *Sucéva*.

Nu-s rari,
Da-s mari.
Nu știu acum ce să fac,
Ori (păduchi) nu mai încap.

Prin aceste două dicale se face alușiune la păduchi.

Vai de cela ce-î umblă păduchi pe frunte!—

Adecă de cel murdar.

Îi cură păduchi pe urechi. —

Se dice de cel prea murdar.

Pentru un păduche mi arde veghia.
Pentru un păduche să nu-ți pui sârca pe foc. —

Se dice despre cei iuți și mânioși.

A fi păduche leșinat.
Ca un păduche leșinat.

Se dice despre cei slabi sau lihniți de fâme (1).

A fi păduche —

A fi un parazit; un om care stă de gâba și alții îl hrănesc.

Nu mi ciudă că trece păduchele prin barbă, da mi ciudă că face cărare (2) —

Adecă să ne păzim a nu se face obiceiul spre a noastră supărare.

Lindina, când se satură, ese în față să vadă totă lumea că a ros cresetul voinicului. —

Se dice când un om risipește o avere moștenită.

A câtă pe cine-vă de lindină—

A-î căută certy (3).

E mai primejdios păduchele din lindină.—

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 577—578; — și com. de S. Sa păr. Bălășel.

(2) Idem de eadem, vol. II, p. 12.

(3) Idem de eadem, vol. I, p. 508.

Adecă: un om ajuns din nimica, din nēm mai slab și mai de jos, la mărire, mai de grabă te șicanază decât unul dintr'o familie mai bună, crescut bine (1).

Tot despre *Păduchele de cap* există și vre-o câte-vă cimilituri, și anume:

Am o turmă de oi
Și ciobanul le mână dinapoï.

Ce este micuț, fôrte mititel,
De-și iea căciula Vodă pentru el?

Ce e mic, mititel,
De-și iea Vodă chipiul pentru el?
Își iea orî-cine căciula de el (2).
În pădurea Chiriacului
Este cuibu liliacului (3).

Mai departe despre *Păduchele de cap* se află la Români încă și următorele credințe: Când un copil mic are spume la gură, e semn că are în cap un păduche.

Ómenii cu noroc sunt tot-deauna păduchioși.

Când păduchii *ciup* tare de carne, e semn că va plouă îndată.

În ziua de Paști, când te piepteni și găsesci păduchi, e păcat să-î omori.

E mare pomană să cureți pe cine-vă de păduchi.

Pe cea-laltă lume numai atâta ai voie a vorbi cu cine-vă, cât timp i-ai căutat în cap păduchi.

Dacă veți un păduche pe cine-vă și nu îl ieși, pe lumea cea-laltă îl vei mânca (4).

Când visezi că ai în straie (haine) orî pe trup păduchi mulți, ai să capeți parale multe de unde-vă (5).

Când îți caută (când te păduchesce) cine-vă în cap, trebuie să-ți caute pe amândouă părțile, că de-ți caută numai pe o parte, te mănâncă *Cănele babei* (6).

(1) Com. de d-l El. Pop.

(2) Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, p. 284.

(3) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I. Partea I, p. 535.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, No. 99, p. 2: «Se crede că cel ce visază *păduchi* va căpătâ bani.»

(6) *Cănele babei* e o omidă pestriță și fôrte përosă, cu perî castanii.

Când ai obiceiul să te speli pe cap cu apă rece în totă dimineața, faci păduchi (1).

Când te scaldî și-ți udi capul, să nu-ți pui îndată cum ești din apă căciula sau pălăria în cap, pentru că iarăși capeți păduchi (2).

Păduchele de cap se întrebuintează atât de către Români din Bucovina, cât și de către cei din Moldova încă și ca léc contra *gălbînărilor*.

Așa Români din Bucovina dic că cel ce are *gălbînări* se vindecă, dacă i se dă să înghițescă cu ce-vă *Molii* sau *Păduchi de om* în vre-o băătură dintr'un păhăruț de cêră (3).

Cei din Moldova din contră dic că omul, care se va simți bine că are *gălbînare*, să ieă un *păduche* al lui și să-l beă cu orî și ce soiū de băătură în trei zile de sec de-arîndul, și după acêsta va scăpă de *gălbînare* (4).

Alți Români, tot din Moldova, dic că cel bolnav de *gălbînare* e bine să mănânce trei *păduchi* într'o smochină, sau să-i beă într'un pahar cu rachiū (5). Români din *Țera-Românescă* pun, tot pentru *gălbînări*, în rachiū nouă păduchi, flori de *crin* și *gălbinele* (*Calendula*), îi lasă 2—3 zile, apoi îi plămădesc și-i beaū trei zile câte o linguriță (6).

În fine merită a fi amintit și aceea că mamele române, atât cele din Bucovina, cât și cele din Moldova, când vor să lea copii, cari de regulă nu se lasă a fi lăuți, voind a-i înduplecă ca să se lase, îi amăgesc că *Păduchi*, dacă nu se vor la, aū să facă o funie și legându-i cu ea, aū să-i tragă la rîu, pârîu, iaz, sau ce este în apropiere, și i-or înecă (7).

Români din *Macedonia*, când vreaū ca un copil să nu prindă *Păduchi*, cum găsesc primul *păduche* la dînsul, îl omoră pe

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(2) Cred. Rom. din Bucovina.

(3) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei* an. V, No. 12, p. 1.

(4) Dim. P. Lupășcu, *Medicina babelor*, p. 58.

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12.

(6) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 101.

(7) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

aur. Făcând acésta, cred ei, că păduchii aũ să fie rari ca și aurul.

De aici vine apoi și expresiunea:

L' — frîmsi bidueliul pi flurie dadă-sa. —

Adecă: «il omorî păduchele pe galben mamă-sa», pentru a arăta iubirea și interesul ce pörtă o mamă de fiul său.

Saũ: se ia *psiruvatan* = buruena pescelui, se topește cu mercur, *ghiarghir*, și după acésta se înmóie o ațã care, dacã se pörtã de cine-vã lipitã de corp, nu va prinde nici odatã păduchi.

Acésta se întrebuițezã mai cu sémã la cei din închisóre (1).

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 297.

H Â R A.

(*Pediculus vituli* L.)

Maî tôte vitele cornute, când sunt rău ținute, și cu deosebire când sunt rău ernate, capătă pe la începutul primăverii un fel de parazit, din cauza căruia nu numai că devin mai hitione și mai slabe de cum au fost mai înainte, ci unele din ele, necurățindu-se la timp, chiar și per.

Acest parazit mâncăcios, care cășunează grabnica slăbire și une-orî chiar peirea vitelor și care sémână întru cât-vă cu *Păduchele de cap*. atâta numai că e ce-vă mai mare, se numește *Păduche de vită*, iar cu un cuvînt colectiv *Hără* (1), lat. *Haematopinus tenuirostris* Burm., *Pediculus vituli* L.

Româniî din *Bucovina*, cărora li-î aminte ca să scape vitele de acest parazit, și mai cu sémă vițeiî, pe cari se face el mai cu deosebire, și din care causă s'a și numit de Linné *Pediculus vituli*, întrebuintează următorul mijloc :

Ieañ rădăcină de *Stirigoe*, lat. *Veratrum album* L., și anume cât se pôte de multă, o pun într'o olă la foc să fiérbă, și cu

(1) *Fôia poporului*, an. I, Sibiiu 1894, p. 561 : «De cu primăvară cum și alte dăți, multe vite se molipsească de *Păduchi* (*Hără*), cari se sporesc așa dicend în nesfârșit și cășunează slăbirea grabnică și une-orî derăpănarea vitelor.»—În unele comune din *Bucovina*, precum bună-ôră în Costina și în Bilca, sub cuv. *Hără* se înțelege un fel de mătretă, care se face pe pielea oilor slabe și care se imprăstie apoi și prin lână. Pielea și lână e *hârósă*, adecă plină de un fel de cojițe sau tărățe, cari s'au luat de pe piele. În alte comune, tot din *Bucovina*, precum bună-ôră în Galanesol, distr. Rădăufului, se înțelege sub cuv. *hără* pielea ce se cojește pe vite, care e subțire și sub care se ascund *păduchi*. Când vreañ să omôre păduchil, rădică mai întâi *hăra* acesta și apoi îi omôră.

zéma ce ese dintr'însa spală apoi vitele peste tot corpul, și mai cu sémă în părțile acelea unde se află mai mulți păduchi. Și păduchi nu mult după această spélare per (1).

O sémă de Români însă ieau rădăcină de *Stirigoe*, o piséză bine cu muchia toporului, o amestecă cu slatină sau cu sare asemenea pisată, o pun într'o ólá și dimpreună cu acésta o așeză la un loc cald, bună-órá pe horn, unde o lasă apoi cam la 24 de ore ca să mocréscă. După ce a mocrít, ieau zéma ce a eșit din acésta rădăcină și frécă vita bine pe locul unde se află mulți păduchi. Făcându-se acésta, se dice că păduchi trebuie numai decât să piéră (2).

Se caută însă în același timp a se ferí vitele ca să nu se lingă, până ce nu se vor uscà cum se cade, căci lingându-se și fiind *Stirigóia* fórte veninósă, fórte lesne ar puté să se invenineze. Și ca să n'o facă și s'o pătéscă acésta, li se pune ce-và pe cap (3).

Tot cu zémă de *Stirigoe* sau și cu oloiú vechiú și ranced (4) și cam tot în același chip nimicesc Români din *Bucovina* și *Păduchele de bou*, lat. *Haematopinus curysternus* Steph., *Păduchele de porc*, lat. *Haematopinus suis* Leach. sau *Pediculus suis* L., precum și:

Păduchele de câne (5) sau *Păduchele cânesc* (6), lat. *Haematopinus piliferus* Burm., cari se țin asemenea de familia *Păduchelui de vită*.

În fine trebuie să amintesc și aceea că la Români din *Transilvania*, există cu privire la *Păduchele de câne* încă și următórele credințe:

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de Ilinca Buzilă; — a celor din Calafindesci, dict. de Catrina Racolța: «*Stirigóia* e bună de *Păduchi la vite*. Se fierbe și cu zéma ei se spală vitele»; — a celor din Ilieseci: «Rădăcina de *Stirigoe* e bună pentru *Păduchi la vite*»; — a celor din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean: «*Păduchele de vită* se vindecă cu zémă de *Strigoe*.»

(2) Dat. Rom. din Putna, dict. de Ioan Pusdrea.

(3) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de Ilinca Buzilă; — și a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea.

(4) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean.

(5) Veđi și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 101.

(6) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

De vei da la o fată *Păduchî cânescî* sfărâmați în vinars, nici odată nu te va uita (1).

Nouă-șeci și nouă de *Păduchî cânescî* în o vară o fată de va prinde, îi va muri dușmanca cea mai mare (2).

Păduchî cânescî de față de te vor mușcă, vei urla ca câni (3).

Șapte *Păduchî cânescî* cu palma de odată de vei omori, vei ave șapte feciori credincioși (4).

(1) Cred. Rom. din Serețel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Chiraleș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Ș.-Măgeruș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. Rom. din Ș.-Cristur, com. de d-l Th. A. Bogdan.

URECHELNIȚA.

(*Forficula auricularia* L.)

Cine a asistat vre-odată la desfăcatul păpușoilor său la alesul acestora și așezarea lor prin coșere saū sisiecī, acela trebuie numai decāt să fi observat un fel de gujulie subțirică și lungărețā, de colóre cafenie, cu aripī scurte și pielciōse, iar la capētul abdomenului cu doi crăcușori în forma unui forfecăș, care cum dă cu ochīl de lumina țilei, îndată începe a fugi în colo și încōce și a se ascunde într'un loc óreșicare îndosit și întunecat.

Acéstā gujulie de nópte, care nu pōte suferi lumina sóre-lui, și din cauza acésta petrece țiuva mai mult ascunsă prin crăpăturile zidurilor și pe sub scórța pomilor, pe sub pietre și pe sub frunze, însă mai cu sémă printre florile de trandafirī și garófe, precum și prin pănușele de păpușoiū saū porumb, se numesce în Bucovina: *Urechelniță*, *Urichelniță* și *Urnicelniță* (1); în Moldova și în Țera-Românescă: *Urechelniță* (2); în Transilvania, și anume în Țera-Hațegului: *Licrénță* (3), în Munții apusenī saū Munții Abrudului: *Urechelniță*, *Urechitā* și *Cotósă* (4), iar în cele-lalte părți: *Urechel-*

(1) Numirea acésta e usitatā mai ales în com. Putna, distr. Rădăuțului, dict. de Sam. Lucaciū.

(2) Dict. de Iord. Bran, pālmaș în Pașcani, și com. de S. Sa păr. T. Bălășei; — veđi și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

(3) *Revista critică-literară*, an. III, p. 159.

(4) T. Frâncu și G. Caudrea, *Românii din Munții Apusenī (Moșii)*, Bucuresci 1888, p. 99.

niță (1); în Ungaria: *Urechelniță* și *Urechiușă* (2); în Banat: *Urichelniță* (3); la Români din Meglenia: *Jegaviță* (4); iar la cei din Macedonia: *Gugiuförtică*, pl. *Gugiuförtițe* și *Förtică* (5).

Poporul român de la țară are contra acestei gujulii o deosebită antipatie saŭ chiar ură din cauză că, după credința sa, dacă o prindă și n'o ucidă de tot, ea și se bagă în urechi.

Ba poporul român de pretutindenă crede și spune că *Urechelnița*, chiar și când nu-i faci nimica, dacă nu ieși bine sēma, încă și se bagă în urechi. Și dacă a apucat odată a i se băgă cui-vă într'o ureche, atunci numai foarte cu greu se scote afară, pentru că ea nici de cum nu se dă scōsă. Iar omul, în urechia cui s'a băgat, nu numai că asurdesce, ci foarte lesne pōte și altă neplăcere saŭ nenorocire să i se întimple. Ba chiar și mōrtea pōte să i se tragă din acēsta (6).

Prin urmare cei mai mulți români se ferese atât ziua, cât și noptea, de a se culcā vara în ărbă, iar tōmna în pănuși saŭ în pănușerele de pănuși, ca nu cum-vă, culcându-se și

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Com. de d-l Ios. Olariu.

(4) Per. N. Papahagi, *Megleno-Română*, Partea II, p. 87.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi: «Despre *Gugiuförtică*, pl. *Gugiuförtițe* se crede că sunt veninōse, când te mușcă»;—com. de d-l Chr. Gegea: «Cuvîntul *Gugiuförtică* e compus din *gugiu* și *fōrtecă*. *Gugiu* nu sciū ce însemnăză, *fōrtecă* însă însemnăză *fōrfece*. Ea se numesce ast-fel din cauză că are un fel de codiță desfăcută în două părți în forma unui fōrfece. Poporul crede că ea este veninōsă, și dacă ar impunge pe cine-vă, respectivul ar putē să mōră,

(6) Cred. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — a celor din Ilișesci, dict. de Vas. Ungurean; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciū; — și a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariu: «*Urechelnița* se numesce ast-fel pentru că, dacă dōrme cine-vă pe ărbă, ea îi intră în ureche și apoi nu se pōte scote afară»; — a celor din Ungaria, com. de d-l El. Pop: «*Urechiușă* saŭ *Urechelnița* se găsește mai ales tōmna prin pănușele de pe ciucălăucacuruz. Poporul se ferese foarte de ea, ca nu cum-vă să se bage în urechile omului, căci intrând nu mai este lēc a se scāpă de mōrte»; — T. Frāncu și G. Candrea, op. cit., p. 99: «*Cotōsă=Urechiță=Urechelniță*, a insectă, despre care se dice că intră în urechi»; — a celor din Banat, com. de d-l Ios. Olariu: «Copiii se tem de *Urechelniță*, că li se bagă în urechi.»

dormind foarte greu, să vie vre-o *Urechelniță* și să li se bage în urechi.

De la această credință foarte răspândită prin toate țările locuite de Români, se vede că i se trage și numirea de *Urechelniță* sau *Urechifa* și *Urechiușă* a acestei gujulii.

Urechelnița însă are obiceiul de a se băgă și a se ascunde nu numai prin locurile amintite mai sus, ci prin ôle, și mai ales prin ôlele și ulcelele, cu cari se duce mâncare lucrătorilor în câmp. Decî ômenii ieau tot-deauna foarte bine sîma, cînd beau sau mîncă în câmp, ca nu cum-vă din greșelă să bea sau să mînce și vre-o *Urechelniță*, căci făcînd-o acîsta, cred că *Urechelnița* se înmulțese în om și, nedîndu-se scîsă dintr'însul, pe un ast-fel de om numai mîrtea îl vindecă (1).

O sîmă de Români din *Moldova*, la cari există asemenea credința că *Urechelnița* se bagă în urechi (2) au datină ca, cînd se despîie urechile la copii, să prindă o *Urechelniță*, s'o ardă, s'o piseze, și apoi amestecînd-o cu unt prospît, să facă dintr'însa un fel de alife, care se pune la bubă. Iar uscată și pusă în rachiu, o beau pentru durere de pîntece (3).

Românii din *Țera-Românescă* însă, cînd are cine-vă *urechelniță*, adecă un fel de bube la urechi sau în dosul acestora, au datină de a prinde *Urechelnițe*, de a le omori, de a le arde pe vatra focului, și apoi, prefăcîndu-le în scrum, pisîndu-le și amestecîndu-le cu unt, de a unge cu amestecătura acîsta *urechelnița* sau bubele de la urechi.

Tot în *Țera-Românescă* mai există încă și credința că o femeie, cînd este însărcinată, nu e bine să omîre *Urechelnița*, căci făcînd-o acîsta, copilul cel va naște va face *urechelniță*, adecă bube în dosul urechilor (4).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* cred că:

Urechelnița e slujnica cea blestemată a lui Dumneșeu (5), și dușmanca cea neîmpăcată a *Maicei Precurate* (6).

(1) După cred. și spusa Rom. din Carapciu, dict. de Vasile Cărciu.

(2) Dict. de Const. S. Bucan din Pașcani.

(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 10; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 109.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) Cred. Rom. din Sermașelul de Câmpie.

(6) Cred. Rom. din Ghinda.

De aceea :

Dacă vei omori o *Urechelniță*, vei avea bucurie (1), iar de vrei să-ți erte Dumneșeu un păcat, atunci omorâ 9 *Urechelnițe* (2).

În fine merită a fi amintit și aceea că la Români din *Ungharia* se află o satiră poporană, în care, pe lângă alte numiri de insecte, figurază și cea de *Urechiușă*.

Iată și versurile din această satiră, care ne interesează mai de aproape :

Urechiușă
Stă la ușă ;
Doi țînțari
Lăutari ;
Un cosaș
Ceteraș ;

Două *musce*
Fac halusce ;
Un cocoș
Törnă 'n coș ;
O găină
Stringe fărină (3).

O variantă a acestei satire, și anume din *Bucovina* în care, afară de *Urechiușă* și *Cosaș*, figurază asemenea mai multe numiri de insecte sună, în întreg cuprinsul ei, precum urmază :

Mei badiță, Constantine !
Pune casa lângă mine,
Că vom trăi foarte bine ;
Și dă fata după mine,
C'oiu țin-o foarte bine,
Că mi-i mōra lângă casă
Cu piscōia pe ferestă
Și curge făina 'n casă :
Două ciōre
Duc la mōră,
Un cocoș
Törnă 'n coș,
Doi gânsaci
Törnă 'n saci,
O găină

Cerne făină,
Un boboc
Sufică 'n foc,
Doi țînțari
Bucătari
Fac vărđari,
Două *musce*
Fac gălusee,
Două *musce încălțate*
Fac gălusee chipărate,
Doi *gândaci*
Fac colaci,
Două curci
Tore în furci,
O cucōră

(1) Cred. Rom. din Sermașul de Câmpie.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău. — Tōte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de d-l El. Pop.

Mătură 'n móră,
Doi răţoi
String gunoiu,
Cărăbuşi
Deschide uşi,
Prepeliţa
Cu bărdiţa
Şi-un guzan
C'un ciocan,
Rîndunica
Cu ulcica

Staū in loc
Pe lătoe
Şi un cuc
Pe-un butuc,
Iar morarul
Unge carul,
Morăriţa
Tigăiţa,
Moraru-i căne ponihos
Şi dă untura pe jos! (1)

(1) S. Fl. Marian, *Satire pop. rom.*, Bucureşti 1893, p. 49.

Ș F A B U L.

(*Periplaneta orientalis* L.)

Nu e mai nici o singură bucătărie mai mare în timpul de față, în care să nu se afle un insect lat, môle și de colóre négră-cafenie care, de cum însereză și anume îndată după ce s'a stins lumina și până de către ȝiuă, alérgă încolo și în cóce atât pe jos cât și pe păreți, căutând unde ar află ce-vă demâncare.

Acest insect de nópte, care stă tótă ȝiuă ascuns prin crăpăturile și borticelele cele mai înguste și mai mici ale păreților, pe după blânile ușilor, și mai ales în apropierea vetrelor și a cuptórelor, unde căldura e mai mare, se numesce în Bucovina: *Șfab*, pl. *Șfabî* (1), *Gândac de casă* (2), *Gâzóbă* (3); în Țera-Românescă: *Șvab*, *Gândac negru* (4), *Gândac de bucătărie*, *Libarcă*, pl. *Libarce* și *Libărci* (5) și *Libarcă négră* (6); iar în Transilvania, Banat și Ungaria: *Șfab* sau *Șvab* (7).

(1) Numirea acésta e cea mai răspândită în Bucovina.

(2) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 17, p. 2.

(3) Sub cuv. *Gâzóbă* înțeleg Româniî din Bucovina mai multe feluri de gândaci, în deosebî însă *Șvabiî* și *Rușiî*.

(4) Dr. Urechîă, *Șăinisme*, Bucuresci 1898, p. 32: «*Șfabul*, musafir al bucătăriilor murdare, deși nu e coleopter, e totuși incontestabilmente un gândac, atât de gândac, în cât mulți îi ȝic *Gândac negru*.»

(5) Dr. N. Leon, *Șfabii*, publ. în *Calendarul Minervei* pe an. 1899, Bucuresei, p. 122;—*Sănătatea*, an. II, p. 77: «*Libarcă*, pl. *Libărci*, insectă ortopteră, originară din America din *Șvab*.»

(6) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Libărciile negre*, când se prăsesc la casa omului, e semn de bogăție.»

(7) *Fóia poporului*, an. IX, Sibiiă 1901, No. 9, p. 104. «*Șvabiî*, insecte mari negre, ce se fac prin odăi»; — comunicat de d-l Dr. At. M. Marienescu: «În Sibiiî din Transilvania, Lîpova din Banat și Oradea-mare din Ungaria, se numesce insectul cel negru, care trăesce prin bucătării, *Șvab*, iar cel roșu, care trăesce asemenea prin bucătării, *Rus*.»

Un alt-fel de insect, care trăese asemenea prin bucătării la un loc cu *Șfabiș* și care aduce la făptură cu *Șfabul*, dară e cu mult mai mic decât acesta și de colóre gălbuie-roșietică, se numesce în Bucovina: *Prus*, pl. *Pruși* (1), *Rus*, pl. *Ruși*, *Colțan*, pl. *Colțani* (2), *Cărhan* (3), *Corhan* (4), fem. *Corhană* și *Corhancă* (5), *Corhan de casă* (6), *Tarhan* (7), *Tărhan* (8), *Tarhon* (9), *Torhan* (10) și *Turhan* (11); în Transilvania, Banat și Ungaria: *Rus* (12); în Țera-Românescă: *Libarcă* și *Libarcă galbenă* (13), lat. *Blatta germanica* L.

(1) Dat. Rom. din Budeniș, dict. de Mariora Dutcă: «*Pruși* sunt roși și mai mici decât *Șfabiș*».

(2) Dat. Rom. din Udesci, comunicat de Const. Jescu.

(3) Numirea acésta e usitată în orașul Storojineț, dict. de Nic. Haraga: «*Cărhanul*, pl. *Cărhani* sau *Corhanul* e gălbii-roșietic.»

(4) Numirea acésta e usitată în mai multe comune din Bucovina, în deosebi însă în Ilișesci, comunicat de Fil. Doboș;— în Galanesci, dictat de G. Cârstean;— în Bilca, dict. de Chir. Horodnic;— în Putna, dict. de Sam. Lucaciș: «*Șfabul* e mai mare și negru, iar *Corhanul* e mai mic și gălbii-roșietic;— în Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Șfab* se numesce la noi cel mai mare și negru, iar cel mai mic și roșietic se numesce *Corhan*, fem. *Corhană* și *Corhancă*, și *Rus*; iar în Pătrăuș, pe Siret, *Turhan*, pl. *Turhani*».

(5) Sub *Corhană* și *Turană* se înțelege în munții Bucovinei și cu deosebire în ținutul Câmpulungului și al Dornei o cöstă foarte priporie, care e mai cu totul sterilă. Ea se nasce, dacă se scôte piétra dintr'însa și se rostogolesce la vale, ast-fel că ducând cu sine tot ce-i vine în cale, nu rămân decât numai pietrele góle printre cari crese ici, colea nisce copăcei mici, precum mestecenii și arțari. Pe-o *Corhană* numai cu anevoie póte să mérgă cine-vă la dél sau la vale, și rar când se află vre-o cărare de-acurmezișul ei. În comuna Crasna, distr. Storojinețului, se înțelege sub cuv. *Corhană* și un copac râmuros, a cărui trupină e putredă și scorburosă. Probabil deci că de la acésta numire să vie și numele *Corhan*, fem. *Corhană* sau *Corhancă* a insectului din cestiune.

(6) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean.

(7) Usitat în Bosanci, comunicat de Octáv. Bărgăuan, stud. gimn.: «La noi în Bosanci, gândacii cei galbeni roșieticii de casă se numesc *Tarhani*».

(8) Usitat în Straja și Storojineț.

(9) Usitat în Mahala, distr. Sadagurei.

(10) Usitat în Boian, distr. Sadagurei.

(11) Usitat în Pătrăuș pe Siret, distr. Storojinețului.

(12) Com. de d-l Dr. At. M. Marienescu.

(13) Com. de d-l Vartolomeu Stănescu, stud. la Facultatea teologică din București, și de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Libărcile galbene*, când se prăsesc la casa omului, e semn de sărăcie.»

De óre-ce însă *Şfabiî* şi *Ruşiî* trăesc. după cum am amintit mai sus, de regulă la un loc, amestecaţi unii cu alţii, atât Româniî din *Bucovina*, cât şi cei din cele-lalte ţeri, îi confundă unii cu alţii, numindu-i pe toţi la un loc când *Şfabiî* sau *Corhanî*, când *Libarce*.

Cu toate acestea însă, privindu-i mai de aproape, orîşi-cine póte fórté uşor să-i cunoască şi să-i distingă unii de alţii, pentru că *Şfabiî* sunt cu mult mai mari, mai greţoşi şi negri, pe când *Ruşiî* sunt ce-vă mai mici, mai roşietici şi cu mult mai sprinteni.

Afară de acesta, *Rusul* sau *Corhanul*, deşi e mai mic, e cu mult mai stricăcios decât *Şfabul*, pentru că el se bagă peste tot locul, se înmulţesce straşnic şi strică tare, căci nu se mulţumesc numai cu pâne, mălaiu, mămăligă şi zahăr, ci se apucă şi de alte obiecte, precum : haine, piei, hârtie, mai pe scurt de tot ce-i vine din demână şi le róde şi pe acestea (1).

Româniî Bucovineni istorisesc că înainte de încorporarea Bucovinei la Austria, nu se află nici un *Şfab* în această ţeră, ci ei au venit abia mai pe urmă dimpreună cu *coloniile şfăbesci*, şi de atunci s'au înmulţit şi răspândit apoi în toate părţile ţerii. Şi de óre-ce au venit cu *coloniile şfăbesci*, se şi numesc ei *Şfabiî*.

Iar ce se atinge de *Ruşiî*, se dice că aceştia au venit, nu se scie anume când, cu *Ruşiî*, şi de aceea se numesc ei *Ruşiî*.

Atât *Şfabiî*, cât şi *Ruşiî* sunt nu numai fórté stricăcioşi, ci tot-odată şi fórté greţoşi şi supărăcioşi. Din cauza acesta apoi Româniî din *Bucovina* caută toate chipurile şi mijlócele cum s'ar puté mai uşor şi mai de grabă mântui de dinşii.

Drept aceea, spun unii, că de *Gândaci de casă* te poţi cotorosi, dacă îi iei Vineria cu dosul măturii şi-i dai peste drum (2).

Alţii spun iarăşi că spre a puté scăpa de *Gândaci de casă*, trebuie a luă nouă din ei şi a-i duce la o răspântie de

(1) După spusa Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciî.

(2) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 17, p. 2.

drum saŭ într'o crășmă saŭ móră, și acolo să li se deă apoi drumul, însă așa ca să nu vadă nimeni (1).

Și iarăși alții sunt de părere că spre a se puté cotorosi de *Gândaci*, trebuie a afumă în casă cu piele găsită (2).

Românii din com. Bosanci, distr. Sucevei, spun că unde se află *Tarhanii* e bine să se pue în cornul despre răsărit al casei o mătură părăsită unsă cu *funingine*. Adunându-se *Tarhanii* pe mătura acésta, să se ieă cu mătură cu tot, să se ducă în câmp la o tufă de nalbă și să se arunce acolo. Făcându-se acésta, se dice că toți *Tarhanii* fug apoi din casa respectivă (3).

Românii din com. Tișeuț, tot din distr. Sucevei, ieău o rămurică de soc, scot măduva dintr'însa, o astupă la un capăt, iar prin cel lalt bagă în năuntru pe rând câte doi *Șfabi*, rostind de odată cuvintele :

Aceștia-s mirele și mirésa;
 Aceștia-s socru și cu sócra;
 Aceștia-s socri cei mari;
 Aceștia-s nunii cei mari;
 Aceștia-s vătăjei și drusce,
 Aceștia-s cei ce aŭ să'mpusce;
 Aceștia-s lăutari;
 Aceștia-s bucătari...

Și tot așa mai departe până ce se compune o nuntă întrégă. Apoi astupându-se și cel-lalt capăt, duc rămurica ast-fel astupată și o așeză în crucile drumului.

Acésta însă se face numai séra și numai când e *Lună nouă* (4).

Românii din com. Stupca, distr. Gurei-Homorului, scot și aduc apă neîncepută dintr'o *fântână* saŭ și din alt loc în 3 saŭ 9 Dumineci deminătă, o pun într'un vas óreși-care la foc, o lasă să fiérbă bine și apoi, când clocotesc mai tare, stropesc *Șfabi* cu ea.

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, No. 79.

(2) Idem de eadem, No. 70.

(3) Com. de Octav. Bărgăuan.

(4) Com. de Olvian Sorocean, stud. gimn.

Nedesbărându-se bucătăria de *Şfabi* prin prima stropire cu această apă de Duminecă, se face stropirea acesta de trei ori, şi apoi de sigur că se stârpesc cu desăvârşire.

Tot aşa se pot stârpiti *Şfabi* şi cu bere.

Spun adecă Români că, după cum se bat ómenii numiţi *Şfabi* după această bĕntură, tot aşa de tare se bat şi insectele numite *Şfabi* după ea. Drept aceea ca să se pótă stârpiti *Şfabi*, se pune peste nópte un taler cu bere pe masă saú în alt loc, unde se observă că umblă mai mulţi *Şfabi*; şi aşă, bĕnd ei din berea acesta, se ímbată, cad în taler şi se íncă, şi apoi, perind cu toţii, se stârpesc fórte íute (1).

Tot cu bere îndatinéză a-í stârpiti şi o sémă de Români din *Transilvania* (2).

Români din com. Budeniţ din Bucovina, precum şi cei din vecinătatea acestei comune, díe că dacá se află o rótă stricată în drum şi dacá se íeău *ciolani* de la róta aceea, se ard, şi cenuşa ce ese dintr'ínşii se presură pe unde se află *Corhani* saú *Pruşii*, atunci aceştia se perd.

Saú dacá se íeă o *copită de cal mort*, se arde, şi cenuşa ce ese dintr'ínsa se presară pe unde se află *Corhani* saú *Pruşii*, atunci íncă se perd. Dar ei se perd şi atunci când se pune şi câte o *copită nearsă* pe unde umblă ei mai tare (3).

În fine Români din oraşul Storojineţ, cari voesc să depărteze *Corhani* de prin casele lor, íeău un otgon şi íncolăcindu-l, îl pun pe cuptor unde-l íasă să steă mai multe díle după olaltă. În acelaşi timp íeău spuma de pe óle şi o aruncă în foc. Făcĕnd acesta, spun că toţi *Cărhani* saú *Corhani* fug apoi din casă (4).

Cei mai mulţi Români ínsă, în loc de mijlócele ínşirate până aici, íntrebuínţeză un fel de descántec, în urma căruia, după credínţa lor, toţi *Şfabi* şi *Ruşii* trebuie numai decăt să părăsescă casele, în cari s'aú íncuibat.

Aşă Români şi cu deosebire Româncele din comunele

(1) Com. de D. Rosmeteniuc, stud. gimn.

(2) *Foaea poporului*, an. IX, No. 9, p. 104: «*Şvabi* sunt pătimaşi béutori de bere şi patima acesta se póte folosi uşor spre stârpirea lor.»

(3) Dict. de Marióra Duceá.

(4) Dict. de Nic. Haraga.

Tereblecea și Opișeni, distr. Siretului, voind a scóte *Șfabiî* din casele lor, așteptă până când se arată *Lună nouă*. Atunci una dintre femeî ese afară, iar alta rămâne în casă. Cea de afară, apropiindu-se de o feréstră pe care o lasă anume deschisă și, strigând prin acésta către femeia cea din casă, ȓice:

Craiî nou în țéră!

Cea din casă răspunde:

Să éså Șfabiî afară!

Cea de afară:

Dar ce-or mîncă ei deséră?

Cea din casă:

S'or mîncă unul pe altul,
Pân' s'u curăți tot satul!

Rostind cuvintele acestea, se ȓice că toți *Șfabiî* fug din casă afară. Iar aceia, cari nu nimeresc ușa să éså afară, se mînîncă între olaltă, până nu rămâne nici unul în casă (1).

O sémă de femeî însă, urmînd aceeași procedură și tot la *Lună nouă*, întrebuintézá, în locul versurilor de mai sus, pe acestea:

Craiî nou în țéră!

— Ce-om mîncă deséră?

Pîne și cu sare!

— Dar Șfabiî ce-or mîncă?

Eî vor alergă

Și se vor mîncă

Unul câte pe unul

Pân' n'a rămîné nici unul!

În urma acestor cuvinte, cari se rostesc câte de trei ori după olaltă, *Șfabiî* și *Rușii* trebuie să fugă din casă (2).

Româniî din Brașca, distr. Guroi-Homorului, însă deschid,

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Catrina Epure, com. de Paul Scripcariú, și a celor din Opișeni saú Panțirî, com. de Ioan Bileșchi, stud. gimn.

(2) Dat. și cred. Rom. din Pârtescii-de-sus, com. de Artemie Andronic, stud. gimn.

când e *Lună nouă*, uşile locuinţelor precum şi pórta de la drum şi apoi, punându-se unul la uşa deschisă a casei, iar altul la pórta, ȓice cel dintâiu:

— Craiü noü in țérä!

Cel de la pórta:

Să ésä toți Șfabiü pe pórta afară
Și'ndată să mérgă la iezit la móră!

Aceste versuri se rostesc de trei ori după olaltă, atât de către cel de la uşa casei, cât și de cel de la pórta (1).

În fine la Româniî din com. Tișeut, afară de cele arătate mai sus, mai e încă datină ca unul dintre căseni să ésä in-tr'o séră, când e *Lună nouă* afară, și aici apoi să se apropie de o feréstră, care trebuie să fie deschisă și să ȓică:

Craiü noü in țérä!

Îndată după rostirea acestor cuvinte, unul din casă iea 9 *Șfabi*, pe cari i-a prins mai dinainte și, aruncând 3 dintre dînșii pe feréstră afară, răspunde:

Să ésä afară
Toți Șfabiü din țérä!

Cel de afară:

Dac' dac'ar eși
Cu ce s'or hrăni?

Cel din casă:

De asta nu-mi pasă
Din țérä să ésä!

Și tot așa se rostesc aceste cuvinte a doua și a treia órá, adecă până ce aruncă și cei-lalți șése Șfabi din urmă.

Făcând acestea, cred că de bună-sémă *Șfabiü* părăsesc casa și ast-fel se mântue de ei (2).

Ca încheiere mai amintim încă și aceea că, afară de *Cor-*

(1) Com. de Zaharia Roșca, stud. gimn.

(2) Com. de Olv. Sorocean.

hăniș de casă, despre cari am vorbit până aici, se mai află încă un fel de Corhan, pe care-l cunosc Românii după nume, și care trăește numai la câmp.

Acest soiș de Corhan, de colóre roșie și cu mult mai mic decât cei de casă, se numește *Torhan* și *Corhan de câmp* (1), lat. *Ectobia lapponica* L.

(1) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean.

CĂLUGĂRIȚA.

(*Mantis religiosa* L.)

Pe fânațele din *Moldova* și din *Țera-Românească*, însă mai cu seamă pe cele de pe *Câmpia Ardélului*, se poate foarte adese-ori vedea în decursul lunilor Septemvrie și Octomvrie o insectă mică, numai de vre-o 5—6 cm. de lungă, și cu nisce picioruțe lungi și subțirele, care, cum o atingi cu mâna saă cu un bețișor, îndată își împreună cele două lăbnițe de dinainte la un loc, ast-fel ca și când s'ar ruga.

Acastă insectă se numesce de Români din țerile sus numite pentru obiceiul ei cel curios ce-l are, de a-și împreună priedorele de dinainte ca și când ar voi să se închine, *Călugăriță* (1).

Despre această insectă există la Români din *Transilvania*, com. Fărăgău, comit. Clujului, următoarea legendă:

«În vremile pe când trăiau *Sf. Apostoli*, se făcuse mare vrajbă în *țera Jidovilor*, nesciind că pe cine să pună de împărat.

(1) Com. de d-l Dim. Mănăstirean, învățător în Botoșani: «*Călugărița* e un fel de lăcustă»; — Fred. Damé, *Nouveau Dict.* vol. I, p. 185; — Th. A. Bogdan, *Călugărița*, publ. în *Revista ilustrată*, an. V, Bistrița 1902. p. 181; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 679; — N. Sulică, *Antropomorfisme*, p. 31: «*Călugărița* e o insectă ortopteră, ce sémână întru cât-vă cu *lăcusta*.» — O sémă de Români din *Bucovina*, după cum mi-au spus El. Bicu și Ioan Bicu, agricultori în Putna, dică că *Călugărița* ar fi o insectă, care se află toamna prin pădure și care strică la lemn. Sémână însă că *Călugărița* Românilor Bucovineni e una cu *Călugărița* celor-lalți Români.

«Păgânii umblău rôtă, rôtă pe lângă casele creștinilor, cerându-le *votumul* (votrumul). Umblară unii chiar și la *Sân-Petru*, care pe atunci eră vâtaful Apostolilor.

«*Sân-Petru*, înțelegând însemnătatea alegerii aceleia, se sfătui cu cei-laltți frați apostoli, căci așa se numiaă ei între ei, și plănuiră să facă o mare strinsură de popor creștin pentru a se sfătui că cu cine să fie. Și se strinseră mai mulți. Dar după ce pe vremea aceea creștinii erau tare imprăstiați și îndepărtați unul de altul, apoi și de frica de păgâni, rămaseră cei mai mulți pe la casele lor, căci dór în vreme vrăjbită cine dintre cei cu copii mulți și-ar fi lăsat copiii și nevasta singuri în cap de nópte, — apoi de óre-ce pe vremea aceea creștinilor nu le eră ertat ca să se întâlnească doi sau mai mulți la o laltă, că de-i vedeaă îi prindeaă păgânii și-i udaă cu *fotogen* (1) și le da foc să ardă pe uliți în loc de opați.

«Destul că după ce *St. Petru* își strinse vre-o câți-vă sfetnici de ai lui, se puseră pe sfat, că cum ar fi mai cu cale a face.

«Unii țiceaă una, alții alta, ca abundă-óră cum țic și ađi ómenii pe la strinsuri, dar ca să ésa la ce-vă sfátuélă mai de trebă, ferit-a-i Dómnel

«*St. Petru*, ca mai învățat, vėđend că nu-i modru a o scóte la cale, sculându-se de pe scaunul lui de vâtaf, cu glas blând și tremurător le țise :

«Fraților! scim că pentru a puté merge în bătae, trebuie să ai bărbați bravi și isteți, — asemenea și la noi. Pentru a puté *desmânta* și înțelepți poporul nostru creștinesc, trebuie mai întâiu să avem bărbați și încă ómenii pricepuți și înțelepți. Noi însă, cu durere trebuie să v'o spun, că încă atâția bărbați nu avem, apoi scim bine, dragii mei, că dacă poporul păgănesc ar vedé că unul sau altul dintre noi ar umblă pe la casele creștinilor noștri, nu sciú zéu dacă nu ne-ar luă la ochi. Trebuie decí ca să ne îngrijim alt cum, ca așa pizmașilor noștri nicí prin minte să nu le vină de cele ce noi le ursim. Eú ca mai bătrân m'am gândit đí și nópte despre trebă asta, și am ajuns la socotéla, că numai dacă ne vom câștigă femeii iscusite și învățate, vom ajunge la ispravă. Ce

(1) *Fotegen*=naftă, petroleu.

diceți la asta? Óre n'ar fi bine ca noi cei mai bătrâni, ca mai cuminți, să facem un răvaș peste toate femeile creștine mai iscusite și mai înțelepte, și învățându-le să le dăm drumul pe la casele ómenilor noștri ca să le spună gândul nostru și dorințele noastre.

— «Bine! — îi diseră cei-lalți învățați.

«Nu mult după aceea, strigând după răvașul făcut toate femeile mai deștepte, le explicară și de și, nopțe de nopțe, până le înțeleptiră, după cum eră de lipsă, și apoi, dorindu-le *drum bun și ispravă bună*, le trimiseră pe la cei creștini. Înainte însă de a le trimite, le spuseră că lor nu le ertat ca să se uite la urmă în ochi, căci ochii altor ómeni is scuipați din ochii dracului, și nici ca să grăescă cu nimeni, căci limba multora varsă venin în sufletul creștinesc.

«Tóte după învățătura primită își înveliseră fața, de numai ochii li se vedeau, apoi luându-și merinde, o luară la drum, rugându-se lui Dumnezeu și ținând *postul lui Isus*, nemâncând, numai tot a treia și odată.

«Una însă, și anume *Călugărița*, căci așa o chemă, umblând prin mai multe orașe, unde domnii is mai cinași îmbrăcați și mai drăcoși ca alți ómeni, a dat de un domnișor coala înalt ca o trestie, alb ca spuma, cu mustața răsucită și eretă, apoi cu ochii ca de șerpe și cu gura mică și potrivită de-ți slobođia gura apă după el, nici una alta.

«Domnișorul, viclen ca toți domnișorii de ađi, se puse cu buna și vorbindu-ı cãte în lună și stele, o făcù de *Călugărița* își uită învățătura primită și poruncile ce i s'aú dat, și își destupă fața și a început a grăi de câte numai îi putea eși pe gură, până mai pe urmă îi spuse domnișorului și gândul creștinilor și despre învățătura ce o primise de la *St. Petru*.

«Auđindu-le toate acestea domnișorul cel drăcos, se făcù nevęđut; căci dór nici nu eră altul, fără *feciorul Satanei*.

«*St. Petru*, care despre toate acestea aveà cunoscință, căci ingerul lui Isus toate i le spuneà, a luat-o și el la drum pe urma *Călugăriței* celei păcătóse, ca să o ajungă și să o opréscă de a umblă mai departe, fiindu-ı frică că învățătura asta o va mai descoperi și la alți domnișori. În urmă, gâ-

sind-o pe un câmp verde și înflorit unde se jucă cu nisce *copiș de fînțari*, a oprit-o în loc și i-a ȃis :

— « *Călugărișă* te-ai chemat, *Călugărișă* să te cheme și de acum înainte, dar mai mult formă de om să nu mai ai, căci vëlul de pe față ți l-ai țipat și fața cea frumoșă și creștinéscă ți-ai spurcat!

« *Călugărișă*, vëdënd pe *St. Petru*, în spaimă dă să-și acopere fața, care îi eră descoperită (desvelită), dar nu putë, căci Dumneșeu o schimbase într'o gujulie mică și verde, care și acum împreunându-și picioréle dinainte face ca și cum ar voi să-și astupe fața.»

O altă legendă a acesteï insecte, tot din *Transilvania*, și anume de pe valea Magerușului, sună precum urméză:

«Duce că pe vremea *Tătarilor* eră mare vrajbă în întréga lume. Și nici n'aveă cum să nu fie, după ce acéstă limbă străină nu eră de fel pe placul ómenilor, căci *Tătarii* erau afurisiți de rëi și de blestemați, pentru că ei pe unde găsiau vre-un creștin, nu-l întrebaü de sănătate, ci-i săriaü în spate și-l uci-deaü ca pe o vită sau alt animal netrebnic.

«*Creștinii*, vëdëndu-le inima, s'aü înțeles cu toții ca să-i alunge afară din țéră. Dar cu tóte că ei își strinseră tóte puterile, le-a fost peste putință ca să-i biruéscă și să-i alunge din țéră, căci... mē rog, erau atâția cât frunza codrului și cât nisipul mării, încă de nu și mai mulți, și apoi așa de sălbateci de te înfricai și numai uitându-te la ei.

«Vëdënd ómenii că nu-i modru de a-i scóte cu puterea, s'aü dat cu rugăciunea să-i alunge, puindu-și nădejdea în Dumneșeu, care a mântuit întréga lume de necaz.

«Necazul cel mai mare al creștinilor însă eră, că nu aveau preoți destui, cari ȃiua și nóptea să facă rugăciuni pentru mântuirea lor de némul cel păgân și netrebnic.

«La urmă, după ce ținură vre-o câte-vă sfătuiri, se învoiră ca, pre lângă invoéla lui Dumneșeu, să-și alégă mai multe *fete vergure*, și acelea să se închine apoi lui Dumneșeu ȃi de ȃi și nópte de nópte.

«Așa și făcură. Și Dumneșeu se învoi, căci cum să nu-i placă, când vedeă cu câtă inimă și cu câtă căldură se sciaü rugă.

«*Fetele fecióre* însă, cari se prindeau că vor trăi numai în

post și rugăciunii, înainte de ce intrau în biserică, ca *maici bisericesci*, ori după cum le mai dicem adî *Călugărițe*, trebuiau să facă legămint, jurându-se ca de vor uită de cele sfinte, ori vor batjocori pre Dumneșeu, ori se vor mărită vre-odată, să fie prefăcute de Dumneșeu în *mirozeni* (minunății) și alte lucruri de ris.

«Una dintre fetele vergure însă, frumoasă cum eră, îi pică dragă unui fecior de tătar, și acela, cât cu voia ei, cât peste voia ei, o luă și o duse în cortul cel domnesc, și o făcu crăiesă, cununându-se cu dînsa.

«Dumneșeu însă, căruia nu-i plăcu această faptă, nu o lăsă nepedepsită, ci pe când se jură înaintea altarului că va fi soție dréptă și credincioasă, a prefăcut-o într'o gujulie mică și scărbosă, căreia i-a dis pe dată: *Călugăriță*, pentru că s'a încumetat a se mărită, călcând jurămîntul călugăriei, și *Călugăriță* îi dic și în ziua de adî.»

A treia legendă, asemenea din *Transilvania*, orașul *Bistrița*, sună așa:

«Un împărat a avut o fată care, ori și căți peșitori i-au venit, ea nici după unul n'a vrut să se mărite.

«Tată-so, vădënd de la o vreme că nu voesce nici după un fecior să se mărite, s'a supărat și luând-o cu nepusă în masă a dus-o la o mănăstire ca s'o facă *Călugăriță*.

Fata dintru început nu voia de loc să mērgă, dar la urma urmei cât de voie bună, cât de silă, s'a dus.

«După ce a intrat în mănăstire, cele-lalte maici se puseră cu vorbă bună pe lângă dînsa, ca să o mângăe.

«Fata însă nici nu le băgă în sēmă, nevoind a ascultă cuvintele lor.

«Și așa și-a petrecut ea vieța vreme de vre-o câte-vă lunî-

«După ce au trecut însă vre-o câte-vă luni la mijloc, aflară cele-lalte maici că ea de aceea nu vorbesce cu dînsele, fiind-că se iubesce cu *Dracul*, care în tōtă nōptea venia la dînsa și o ținea în povești.

«Aflând cele-lalte maici de fapta ei cea nerușinată și păcătōsă, au ținut *Postul cel negru* nouă-șeci și nouă de zile, ast-fel că s'a ales din ea numai o gujulie ciudată, căreia i-au pus apoi numele *Călugăriță*.»

În fine a patra și tot odată ultima legendă a *Călugăriței*

așișderea din *Transilvania*, com. Buduș de lângă Bistrița, sună precum urmază :

«Duce că *Dracul*, ducă-se pe pustii și mâné-o-ar acolo unde a inserat, a avut o fată fórte reà, așa de reà, că nu mai aveà pàreche în lume.

«Vedënd de la o vreme *Dracul* că el, măcar că e *Drac*, nu pôte s'o scótă la capët cu flica sa, a hotărît s'o ducă la mănăstire și acolo s'o facă *Călugăriță*, cugetând în mintea sa că prin acésta i se va pocăi fata și se va mai îmblândi din zeludă ce erà.

«Însă fata tot zeludă și reà a rēmas, după cum a fost și mai înainte, și atâtea mirozeniî ce făceà, de nu mai erà modru să ajungă la vre-un bine.

«Dumneđeū, care nu puteà suferi pe de o parte ca o fată de drac să petrécă în mănăstire, iar pe de altă parte, vedënd că póma cea reà a *Necuratului* își face de cap cu mirozeniile ei cele nesuferite, a prefăcut-o într'o gujulie.

«Și acestei gujului i-au pus apoi cele-lalte surori numele *Călugăriță*, și de atunci *Călugăriță* se chēmă ea și până în ziua de astăzi.»

Afară de legendele înșirate până aici, mai există, tot la Româniî din *Transilvania*, încă și următórele credințe despre *Călugăriță* :

Călugărița e fata Satanei (1).

Călugăriță a călcă nu e bine (2).

Călugăriță mórtă a aflà e semn răū (3).

Călugărițe multe a vedé e semn de un an bun (4).

Călugărițe printre grăie a vedé e semn de vreme căldu-rósă (5).

Călugăriță pe drumuri a vedé e semn de vremi rele (6).

Călugăriță mórtă de vei aflà, INGRÓP-o, că vei avé un bine (7).

(1) Cred. Rom. din Buduș de lângă Bistrița.

(2) Cred. Rom. din Socol.

(3) Cred. Rom. din Ercea.

(4) Cred. Rom. din Fărăgăū.

(5) Cred. Rom. din Milaș.

(6) Cred. Rom. din Ormeniș.

(7) Cred. Rom. din Fărăgăū.

Călugăriță mórta de vei află, iea țerină de sub dinsa, că e bună de léc (1).

Călugărițe în mușinóie de vei află, e semn de vreme frumósă (2).

Călugăriță mâncată de furnici de vei află, e semn că are să fie tómnă lungă (3).

Călugăriță tómnă târđiú de vei află, e semn că are să fie erna móle (4).

De ai batere de inimă, strînge capete de *Călugăriță* și le pune la piciorul patului, că e bine (5).

De vrei să impacî pe cine-vă, dá-i picióre de *Călugăriță* în vinars, că are să-ți dea pace (6).

Când cine-vă nu încape de tine, pune-î capete de *Călugăriță* în vinars, că mai mult nu ți-a ȓice nici o vorbă trăgănată (7).

Când cine-vă ți-a furat ce-vă și nu vrea să-ți spună, dá-i vinars de pe capete de *Călugărițe*, că-ți va spune tot (8).

Când e cine-vă în necaz mare, dá-i trei *Călugărițe* la casă, și pune-l să și le alunge el, că ducându-se I-or duce și supărarea (9).

Dacă ai o femeie reă, pune-î trei *Călugărițe* nóptea supt cap, că se va pocăi, numai trebuie să ȓici séra de trei orî în trei ȓile după olaltă următórea ȓescântecă :

Călugăriță
Cu necredință,
Șt. Petru te-o 'nvęjat,
Șt. Petru te-o mánat
Să faci bine
La creștine,
Să dai invęțatură

La cei fără 'nvęțatură,
Invęțatură ai dat,
Dar' reú te-ai purtat,
Că ai spus
Și la pismașii lui Isus,
Că te-ai arătat
Și te-ai desvălit,

(1) Cred. Rom. din Socol.

(2) Cred. Rom. din Băla.

(3) Cred. Rom. din Țag.

(4) Cred. Rom. din Fărăgăú.

(5) Cred. Rom. din Țag.

(6) Cred. Rom. din Mociú.

(7) Cred. Rom. din Țag.

(8) Cred. Rom. din Mociú.

(9) Cred. Rom. din Fărăgăú.

Până Dumneșeu te-o pedepsit.
 Iată și eu am
 O femeie
 Ca o scânteie,
 Rea de gură
 Și fără 'nvățatură,
 Rea de toate
 De nu mai poate.
 Rea
 Pismătăreă,
 Celuitoare,
 Pismuitoare,
 Făr' de stare,
 Făr' de hodină,
 Făr' de splină,
 Cu inima de rău plină.
 Tu *Călugăriță*
 Fără credință,

De Dumneșeu bătută,
 De ómenī hulită
 Și huiduită,
 Fă-mi bună
 Astă nevastă,
 Și din rea și necredincioasă
 Fă-o bună și credincioasă,
 Din înșelătoare
 Și pismuitoare
 Fă-o bună și iubitore,
 Că de nu
 Vai de capul tău,
 Vai de némul tău,
 Că pe el m'oiu sui
 Și tot l-oiu sdrobi,
 Pe el m'oiu aruncă
 Și tot l-oiu sfarmă!

Descânteca acésta însă numai atunci se prinde, când nevasta e mai tineră decât bărbatul (1).

Dacă ai copii blestemați, *trup de Călugăriță* uscat și sfărâmat ca făina și mestecat cu zahăr în apă de le vei da, se vor canonî pentru păcatele ispășite (2).

Fată blestemată și neascultătoare dacă la casă vei avé, pune-i *trup de Călugăriță* în sin când dorme, că se va îndreptă, și mai ales dacă vei rostî următoreea descântecă :

Rea ai fost *Călugăriță*,
 Cu necredință,
 Și te-ai făcut bună.
 Rea mi-î fata,
 Că n'ascultă de tată-so
 De mamă-sa,
 De frații ei,
 De surorile ei,
 De némurile ei;
 Fă din ea bună,
 Ascultătoare,

Învoitoare,
 De părinți iubitore,
 De némuri inrușinatore.
 Ptiu Călugăriță,
 Fără credință,
 Fă-o,
 Prefă-o,
 Îndreptă-o,
 Deșteptă-o,
 Să fie mintosă
 Și credincioasă!

Când se rostesce descânteca acésta, atunci i se bagă în

(1) Dat. și cred. Rom. din Fărăgău.

(2) Dat. și cred. Rom. din Băla.

sin *Călugărița*, și dacă fata se mișcă, e semn că se va îndreptă, de nu se va mișcă, e semn că nu se va îndreptă (1).

Când ai *pusceà* sau *pușcheà* pe limbă, svârle-ți o *Călugăriță* peste cap, că-ți va trece (2).

În fine când ai buboie, călărescele le cu atâtea *Călugărițe*, câte buboie ai, că ți se vor trece și mai ales dacă vei dice și următoarea descântecă :

Buboiu, buboiu.
Mare ca un moșinoiu,
Din mare ce ești
Să treci,
Să te petreci,
Să te faci mic,
Pitic,
Cât un fir de mac,
Cât un vârf de ac,
Ba și mai mic,
Că de nu

Iată astă *Călugăriță*
Te va mânca,
De nici urmă nu ți-a remâné,
Nici viță
Nici porodiță,
Nici sămînță,
Numa vestea
Și povestea
C'ai fost
Tare prost.

După ce în chipul acesta se descântă de trei ori fie-care buboiu, *Călugărița* se îngropă sub talpa casei, că numai așa e de léc (3).

(1) Dat. și cred. Rom. din Băla.

(2) Cred. Rom. din Socol.

(3) Dat. și cred. Rom. din Mîlaș. — Tote legendele, datinele și credințele, cuprinse în acest articol, mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan, învățător în Bistrița.

LĂCUSTA.

(*Pachytylus migratorius* L.)

Unul dintre insectele cele mai lacome, mai mănăcióse și tot-odată mai stricăcióse, câte li-s cunoscute Românilor după nume, e *Lăcusta* sau *Locusta*, numită de Români din Banat și *Alacustă* sau *Halacustă* (1); de cei din Meglenia: *Scăculetii*; iar de către cei din Macedonia: *Lăcustă*, *Lăcustă*, *Carcaleț*, *Scarcaleț*, *Seucaleț* și *Acridă* (2), lat. *Pachytylus migratorius* L., *Oedipoda migratoria* și *Acridium migratorium*.

Lăcusta însă nu e un insect stătător în țările locuite de Români, ci ea este un insect călător, care se ivesce în țările locuite de aceștia numai din când în când, une-orii chiar după trecerea de mai multe decimii de ani. Dar și când se arată e vai și amar, căci, venind nori de dinsele, unde se lasă ea, fie semănături sau finețe, pomete sau lunci, codri sau păduri, fie ce va fi, nu cruță nimic, ci mănâncă tot ce-î stă în cale, ast-fel că nu rămâne după dinsa numai pământul gol, ca și când ar fi ars tóată vegetațiunea de pe dînsul, iar arborii și pomii rămân despoiați de frunze ca în dricul ernii.

De aici vine apoi că, deși partea cea mai mare de Ro-

(1) B. P. Hasdeu, *Elim. Magn.*, t. I, p. 669: «*Alacustă* sau *Halacustă*». Formă bănățenă pentru *Lăcustă* (lat. *locusta*), pe care o cunoscem prin următorul exemplu: «Între metafore, figurii sau asemănări luate din lumea animală, poporul de pe aci întrebuințază: merge ca melciul, adevă fără sporiu; îi ușor ca un fluture; ca și *Halacusta*, «așa mănăcă». (L. Iancu, Caras-Severin, com. Vișag)».

(2) Com. de d-l Per. Papahagi. — Veđi de același: *Din literatura poporană a Aromânilor*, București 1900, p. 182. Nota 2.

mâni n'o cunosc din vedere, mai toți însă o cunosc foarte bine după nume.

Lăcusta, după cum ne spun cronicile, s'a arătat pentru prima dată într'un număr mai mare în țările locuite de Români, și îndeosebi în *Moldova*, pe timpul lui Ștefan VI, care a domnit de la 1538—1540.

Din cauza acésta apoi a și fost Domnul acesta poreclit de către supușii săi *Lăcustă Vodă*.

Iată ce ne spune în privința acésta cronicarul *Grigore Ureche*:

«În zilele acestui Domn, Ștefan Vodă, au fost fomete mare, și în țera Moldovei și la țera Ungurésca, că au venit *Lăcuste* multe de au mâncat totă rōda; și pentru aceea l-au poreclit și i-au dīs *Lăcustă Vodă* (1).

Cele mai multe neajunsuri, nevoi și răutăți, precum și cele mai rele, mai urite și mai cumplite bōle, ca *holera* și *ciuma*, au venit în țările locuite de Români, după credința și spusa acestora, parte de peste Dunăre și parte de peste Prut, iar înainte de luarea Basarabiei de către Ruși, de peste Nistru, adecă din țera rusésca. Deci tot din țera de pe urmă a venit pentru prima dată, după spusa poporului, și *Lăcusta*.

Drept dovadă despre acésta credință și afirmațiune ne pōte servi întru cât-vă și următōrea doină poporană din *Moldova*:

Prutule, riū blestemat (2),
Face-te-ai adânc și lat,
Ca potopul tulburat!
Mal cu mal nu se zărăscă,
Glas cu glas nu se lovésca,
Ochi cu ochi nu se ajungă
Pe-a ta pânză cât de lungă!
Locustele când or trece,
La ist mal să se inece!

Holerile când or trece
Pe la mijloc să se 'nece!
Dușmanii țerii de-or trece
La cel mal să se inece.
Iar tu 'n valurile tale
Să-i tot duci, să-i duci la vale
Pân' la Dunărea cea mare,
Până 'n Dunăre și 'n mare! (3)

(1) M. Kogălniceanu, *Cronicile României*, t. I, ed. II. București 1872, p. 200.

(2) Înainte de luarea Basarabiei de Muscali, cântecul țicea: «*Nistrule riū blestemat*», fiind-că toate relele veniau de peste Nistru. Nota culegătorului.

(3) Vas. Alecsandri, *Poesii populare ale Românilor*, București 1868, p. 233.

Ce se atinge de timpul când și cum s'au ivit întâia oră *Lăcustele*, precum și de locul unde s'au ivit ele, o legendă din *Transilvania*, com, Fărăgău, ne spune următoarele:

«Dice că *Por împărat*, măritându-și fata cea mai mare, a făcut un ospet, ca și care nici nu se mai pomenise până atunci, căci chemase pe toți împărații din lume și pe toate țările de mai dai Dóme.

«Și se strinseră la ospetul acela atâția, de cugetai că și urechile au să i le mănânce. Și *Por împărat* toate le făcuse, a pregătit mâncări pest mâncări, și a destupat buși ce de o mie de ani n'au fost destupate, și a întins mese pe un șes cât o *varmeghie* (1), și a adus ceterași de să-î tot ascultă. «Și, cum dic, toate le-a pus la cale cum sciuse mai bine, numai de una își uitase, și adecă își uitase de popi și de maicele bisericii.

«Pe popi nu-î chemase nici ca'n batjocură, iar ca să facă vre-o slujbă în sfintele bisericii, nici aminte nu-și adusese. La ce, își dicea el, că doar lucrurile aceste se pot face și fără sfințenie; apoi tot cu popi să fii pe lângă casă, dău nici nu-î lucru cu noroc, că sciut este destul de bine din credința poporului, că «popă de veî întâlni în cale, nu veî avé noroc, că te ai întâlnit cu dracul.»

«Popii înțelegând de batjocura ce-și făcuse de ei și de maicele bisericii, se necăjiră rău, și trăgând toate clopotele se puseră pe rugă, și se rugară trei zile și trei nopți, fără de a mânca și fără de a bé ce-vă, cu gândul că dacă bunul Dumneđu le-a ascultă rugăciunea lor, atunci *Por împărat* va fi pedepsit așa cum numai înțelepciunea lui Dumneđu scie să croască pedepse.

«Dumneđu, așa se vede, le ascultă ruga lor fierbinte și dréptă, că pe când toate mesele erau așternute și încărcate cu ale mâncării, iar óspeții se așezară pentru a gustă din ele ce le imbiă înălțatul împărat, — spre spaima lor vedură că cerul senin se întunecă și sórele fierbinte se ascunde la spațele unui nor gros și întunecat. Și un vînt mare începuse a bate și a aduce cu sine o mare mulțime de musce mari și late de flămânde, cari așezându-se pe mese cu o lăcomie

(1) *Varmeghie* = județ, comitat.

neînchipuită, mâncară tot până la cea de pe urmă bucatăică de pâne, și băură tot până la cel de pe urmă strop de vin.

«*Ospetii*, vedând acesta, l-a luat o grătă de care îmbolnăvindu-se cu toții periră acolo ședând în jurul meselor, așa cât din un ospet mare și strălucit, s'a schimbat într'o immormintare de i se duse vestea și povestea.

«Și nimeni nu scia că de ce se întâmplase această mare nenorocire. Numai *Por împărat* își aduse aminte, căci înainte de a-și fi dat sufletul dișe:

— «Nimic în lume nu se pôte face, fără a cere darul, ajutorul și binecuvîntarea lui Dumnezeu, — iată-mă acuma pedepsit!

«De atunci se crede că sunt *Lăcustele*, cari și în ziua de ađi vin asupra noastră, când ómenii uită de Dumnezeu cel adevărat!» (1).

O altă legendă, tot din *Transilvania* și anume din com. Mădărașul de Câmpie, care ne arată de când și de ce sunt *Lăcustele* așa de lacome și nesățioșe, sună precum urmază:

«În vremea pe când sórele și luna umblău la preumblare, finându-se de mână, și bunătatea cu răntatea erau surori de cruce, iar pisma cu iubirea erau un trup și un suflet, se dișe că *Dumnezeu* și cu *Sân-Petru* umblău a cerși milă de la ómenii săraci pentru copiii ómenilor mai cu dare de mână. Așa umblând pe la ómenii săraci

Multă lume 'mpărăție,
Ca Dumnezeu să ne ție,
Ca cuvîntul din poveste,
Că 'nainte mult mai este
Și frumos se povestese.
Dumnezeu la noi sosese
Și se pune jos pe prag
Și stă și-ascultă cu drag.

de la o vreme îl ajunsse pe Sân-Petru sómea.

— «Dóme! — dișe el după aceea, agráind pe *Dumnezeu* — eú nu numai că-s trudit, făr' is și mai mort de sóme după atâta umblare grea și anevoioșă!

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan, care a auđit-o de la moșu-sétu, ce a murit în etate de 76 ani.

«Căci de, mă rog, pe vremile acelea nu erau drumuri așa de bune, ca acumă:

— «Bine — ȕise Dumneȕeȕ, — haid colea la marginea satului, că sciȕ că trebue sa fie o crășmuȕă, ne vem băga intr'insa ca să imbucăm și să bem ce-vă!

«Așa și făcură. Intrară într'o crășmuȕă, și după aceea li se aduse și puse dinainte de ale mȕncării și câte-vă picurȕ de vin.

«Cȕnd eră insă să se apuce de mȕncat, vȕȕură o mulȕime de *Musce late* și flȕmȕnde, carȕ cu neinchipuită nerușinare se nȕpȕdiră asupra mȕncării lor, așa în cȕt numai cu mare greȕ apucară a imbucă de câte-vă orȕ, iar' cȕnd se puseră ca să înghită și câte o dușcă de vin, ele se nȕpustiră și asupra ulcelelor cu vin, și cȕt aȕ clipȕ din ochȕ nicȕ picur nu mai rȕmase din el.

«*Dumneȕeȕ* și *Sȕn-Petru*, vȕȕȕnd obrȕznicia cea mare a acestor musce, se mȕniră foc, și sculȕndu-se de pe scaune s'aȕ depȕrtat blestemȕndu-le, că orȕ cȕt vor mȕncă nicȕ odată sȕtule să nu fie!

«Aceste musce se crede că nu ar fi fost altele decȕt *Lȕcustele*, carȕ și în ȕilele nȕstre orȕ cȕt de mult ar mȕncă, nicȕ cȕnd nu-s sȕtule (1)».

Fiȕnd *Lȕcusta* fȕrte lacomă și mȕncȕcioșă, de-aceea Romȕnȕ atȕt pre vitele cȕt și pre galiȕele nesȕȕioșe, insă mai ales pre ȕmeniȕ, ce nu se mai pot sȕtură, carȕ umblă morȕȕ după mȕncare, ȕl asemȕnă cu *Lȕcustele*.

Așa nu odată auȕȕim ȕicȕndu-se:

«Uitȕ-te la el, pare cȕ-ȕ o *Lȕcustă*, mȕnȕncă tot ce-ȕ pȕȕ dinainte și tot nu se mai sȕtură!»

Sȕȕ:

«Cȕtȕ la dȕnsul: *mȕnȕncă ca o lȕcustă!*» (2)

Iar cu privire la vre-o invasiune din partea strȕinȕlor sȕȕ a dușmanȕlor, se ȕice:

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) B. P. Hasdeȕ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 669; — Zanne, *Proverbele Romȕnȕlor*, vol. I, p. 497.

Vin străinū ca Lăcustele!» (1)

Tot din cauza lăcomiei precum și a marelui stricăciunii ce o face *Lăcusta*, s'a-ū născut la Români și următoarele proverbe:

Lăcusta îndurare
De bucate nici cum are.

Lăcusta puțin trăesce,
Dar' pagubă mare face,—

adecă cei lacomī și cumpliți în scurtă vreme mari rele să-vârșesc (2).

Lungă-ī țera și îngustă
Ca și tine, măi Lăcustă!—

se ȃce despre un om lung, subțire, și fôrte lacom (3).

A fi ca lăcustele

adecă mulți și fôrte mănăcioși.

Precum și următoarele cimiliturī:

Am o vacă,
Unde zace
Strat imi face (4).

Săritură de ciută,
Urmă de nimic (5).

Tot de aicia apoi și următoarele datine și credințe:

Trup de Lăcustă la porcii nemănăcioși de il vei da, se vor face mănăcioși ca *Lăcusta* (6).

Când n'ai poftă de mănăcare, împrejură-ți grumazii cu o *Lăcustă* și ȃi de trei ori:

(1) Laurian și Massim, *Diçf.*, t. I, p. 182: «*Locusta* s. f. lat. locusta, insect aripat care ajutat de cele două picidre posterioare, mult mai lungi decât cele-lalte, merge săltând sau sărind, de unde se ȃce și *săltătoare* sau *săritore*. Locustele sunt insecte fôrte stricăcioase; locustele sbôră în cete de multe milioane preste țeri și mări; nor de locuste; entomologii numără *locustele* între *greeri*; acești copii mănă ca locustele; «a-ū venit preste noi străinii ca locustele.»

(2) Zanne, op. cit., p. 497.

(3) Usitat în Bucovina.

(4) Ciocănel, *Basme*, p. 104.

(5) Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, p. 197.

(6) Dat. și cred. Rom. din Transilvania, com. Fărăgău.

Lăcustă!
Dă-mi pofta ta,
Pofta popii,

Saŭ:

Lăcustă săracă
Fă-mi să-mi placă
Tóte mâncările,
Tóte zămurile,
Tóte cărnurile.

A preotesii,
A diacului,
A diecesii!

Lăcustă, draga mea,
Dă-mi pofta ta,
Că bine ți-oi plăti
Când ne-om întâlni! (1)

Făcând și dicând aceste cuvinte, capeți de bună sémă poftă de mâncare ca și o *Lăcustă* (2).

Gunoio de *Lăcustă* cui-vă în mâncare de vei pune, acela nici odată nu se va îngrășa (3).

Lăcustă cu soție de vei vedé, e semn că are să te ajungă o sărăcie mare (4).

Lăcustă cu soție de vei vedé, e semn că nici când nu te vei îngăzdăci (5).

Lăcustă fără soție de vei vedé, e semn că te vei face bogat (6).

Lăcustă în față de ți se va lovi, e semn că aŭ să te ajungă neajunsuri mari (7).

Aripă de *Lăcustă* de vei află, e semn că ai să trăesci multe veri (8).

Lăcustă mórta în margini de părae de vei vedé, e semn de secetă mare (9).

Trupuri mórte de *Lăcustă* de vei află, e semn de érnă grea (10).

(1) Dat. și cred. Rom. din Transilvania, com. Chiraleș.

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Dat. și cred. Rom. din Transilvania, com. Bârgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. Rom. din Borgo-Susenii.

(5) Cred. Rom. din Buduș.

(6) Cred. Rom. din Buduș.

(7) Cred. Rom. din Bistrița.

(8) Cred. Rom. din Bistrița.

(9) Cred. Rom. din Herina.

(10) Cred. Rom. din Fărăgău.

Lăcustă mórta în pămînt și prin boltiturile lemnelor a află, e semn de frig mare (1).

Tineretul român din *Transilvania* întrebuițoză fórte adesea ori *Lăcusta*, dacă se întimplă s'o afle, și la o sémă de vrăji.

Așă se dîce că cel ce va pune *gunoiu de Lăcustă* între drumurî, acela se va însurà cu cine gândește, numai dacă respectiva va trece în ziua aceea peste dînsul (2).

Dacă o fată va purtă *cap de Lăcustă* în sin nouă zile și nouă ore, spoî il va pune în vîinars și-l va da la acela pe care dorește ea să-l aibă de bărbat, acela va luă-o dacă va închină cu el de 9 ori și va beă de 9 ori. Fata respectivă însă, înainte de a-și imbiă drăguțul cu vîinars de acesta, trebuie să éasă afară în târnaț și să dîcă de 9 ori:

Lăcustă,
Lăcustă,
Mare balabustă
Pe mine mă ascultă.
Fă-l,
Prefă-l
Pe ăst voinic
Să bee
Să mă iee,
Că de m'a luă
Ție țî-oiu da

O mie de spice
Voinice,
O mie de tulei
De-ai mei,
Să te saturî cu ei.
Lăcusta
Balabustă!
Pe mine mă ascultă,
Că țî-oiu da pită
Prăjită
Să fie sorocită!

Fata care în chipul acesta *ișî face pe ursită*, când ese în târnaț are o bucată de pîne prăjită, din care la tótă descântătura aruncă câte o bucatură, în credință că o dă *Lăcustei*, până o aruncă tótă (3).

Iar după ce a eșit în târnaț dîce de 3 ori:

Tu *gujulea*
Mitutulea,
Gujulie

Din pustie
Fă-l pe N.
Ca 'n ast' séră

(1) Cred. Rom. din Herina.

(2) Cred. Rom. din Cevașul-de-Câmpie. — Tóte acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(3) Dat. și cred. Rom. din Iad de lângă Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Să mă cêră.
Gujulie,
Lăcustie
 Din pustie
 Și de pe luncă,
 Fă-l ca mâne să mă ducă,
 Că de l-ei face,
 De l-ei preface
 Ție ți-oîu da

Grăunțe de grâu
 Și de mălaiu
 Și foi de aiu
 Și sêmînță de bostan,
 Ca să mai trăesci un an.
 Amiu,
 Amin,
Lăcustă
 De pe pustă!

Rostind aceste cuvinte de vrajă, fata aruncă câte trei fire de grâu, de mălaiu, de aiu, și de sêmînță de bostan (1).

Din toate celea câte s'aș înșirat până aici, rezultă că *Lăcusta*, ori cum și ori în ce chip s'ar arătă, nu ne aduce nici un bine, ci numai rău.

De aicia apoi și credința Românilor din *Transilvania*, că *cine va omori o sută de Lăcuste, aceleia îi va ertă Dumnezeu păcatele* (2).

Sau: o sută de capete de *Lăcustă* în foc de le vei arde și cenușa lor în vînt de vei aruncă-o, nici când *Lăcustele* într'acolo nu vor mai veni (3).

Iar cel ce vrea să-și scape satul de *Lăcuste*, acela trebuie ca într'o Lună, Mercuri ori Vineri să priuđă patru *Lăcuste* și, desbrăcându-se, să se dea de 12 ori peste cap, și anume către răsărit de trei și să dică:

— De ați intrat pe aici, pe aici să vă duceți!

Apoi să facă tot așa și când se întorce către sfîntit, către miéđă-qi și către miéđă-nópte, și la sfârșit să dică:

Lăcustă!
 Fata dracului,
 Fata diavolului,
 Fata lui Faraon,
 Fata Satanii,
 A Mamii-pădurii,
 A pajurii,
 A ciumiî,
 A primejdiî,

A bólelor,
 A nevoilor,
 De ai venit cu rău
 Du rău în părău,
 De-ai venit cu bóla
 Du bóla înapoi,
 N'o lăsă la noi,
 Du bóla în pustii,
 N'o lăsă pe-acî

(1) Dat. și cred. Rom. din Borgo-Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Ufalău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Dat. și cred. Rom. din Sântu, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Lăcustă,
 Căpușă flămândă
 Dracul mi te prindă,
 De gât,
 Că-î flămând,
 De cap,
 Că-î fără minte,
 Că-î fără bunețe,

Că-î fără blândețe,
 Că-î fără bunătate
 Și-î plin de răutate.
 Fugi în munți,
 În pietrile reci,
 În pietrile secl,
 Că din găzdaci
 Ne faci săraci! (1)

Românii din unele părți ale *Țării-Românesce* cred că *St. Trifon* sau *Trif*, care cade tot-deauna în ajunul *Intîmpinării Domnului*, adică la 1 Faur, e *reș de Lăcuste*, adică cum că el ar umbla cu lăcustele.

De aici vine apoi și datina că unii dintre acești Români nu numai că serbeză ziua acestui sfînt, ci tot-odată chêmă în ziua sa pe preotul local spre a face aghiasmă, cu care stropesc apoi pomii și semănăturile, precum și grânele, orzele și altele, anume ca să nu vie și să nu le mănânce *Lăcustele*.

Iar Românii din unele părți ale *Moldovei* serbeză pe *St. Trifon* de aceea, pentru că acesta, după credința lor, e mai mare peste *gadine*, că el dacă i se serbeză ziua, lăgă acestora gura, ca să nu mănânce legumele (2).

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că de familia *Lăcustei*, despre care ne-a fost până aici vorba, se mai ține și un alt fel de lăcustă, și anume: *Lăcusta vînătă*, lat. *Pachytulus cinerascens* Fabr.

Despre lăcusta acésta spun Românii din *Transilvania* că cel ce va vedé-o, acela va fi om bogat (3).

(1) Dat. Rom. din Șieș-Cristur lângă Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. I, p. 245—246.

(3) Cred. Rom. din Sereșel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

PĂRĂITÓREA.

(*Psophus stridulus* Fieb.)

Pe fânețele apătóse de pe sub pólele munților, dar mai cu sémă pe cele de prin munți, unde se află păduri întinse de brazi și de moliți, trăesece un fel de lăcustă ce-vă mai mică decât lăcusta adevărată și de colóre cafenie sau négră, ale căreí aripí de dinainte sunt înguste și negre, iar cele din dărăt mai mari și roșii ca sângele, care, când sbórá, produce un fel de sunet pârâitor.

Acest fel de lăcustă se numesce în Bucovina: *Pârâitóre* (1), *Căluș negru* (2), *Cosaș roșu* (3) și *Arap* sau *Harap* (4); iar în Transilvania: *Lăcustă roșie* sau *Lăcustă roșietică* (5), lat. *Psophus stridulus* Fieb.

Numele de *Pârâitóre* al acestui fel de lăcustă îi vine de acolo, pentru că ea, după cum am spus, când sbórá *pârâesce* cel de *Căluș-negru*, pentru că corpul său precum și aripile

(1) Dat. Rom. din Buniți, dict. de G. Dârja: «Cosașul cel mic, cu aripile de-asupra negre, iar cele de desupt roșii, se numesce *Pârâitóre*; pentru că când sbórá *pârâesce*».

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi, și a celor din Carapciú, dict. de Vas. Cârciú.

(3) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădătan: «Cosașii, cari au aripí negre și roșii și cari când sbórá *pârâesc*, se numesc *Cosași roși*».

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Călușii micuți*, cari se fac la munți, mai ales la loc pietriș, și cari au aripile de-asupra negre, iar cele de desupt roșii se numesc *Arap*», sing. *Arap* sau *Harap*, sing. *Harap*».

(5) Dat. Rom. din Serețel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

cele de dinainte îi sunt negre; cel de *Lăcustă roșie* sau *Cosaș roșu*, pentru că aripile sale cele din dărăt sunt roșii ca sângele; iar cel de *Arap* sau *Harap*, pentru că el, după cum se crede și se dice, se află prin părțile noastre tocmai de pe când a fost *Arapii* pe la noi, atunci a venit și el cu dinșii și de atunci i se trage sămînța prin părțile acestea (1).

În fine Româniî din unele părți ale *Transilvaniei* cred și spun că atunci, când se arată multe *Lăcuste roșietice*, e semn că va fi puțină ródă (2).

(1) Cred. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(2) Cred. Rom. din Sereșel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

CĂLUȚUL.

(*Locusta viridissima* L.)

Căluțul e de două feluri: unul mai mare, iar altul mai mic.

Cel mai mare se numește în Bucovina: *Căluț*, *Căluț mare*, *Căluț verde*, *Căluț de erbă*, *Căluț de câmp* (1), *Cosaș*, *Cosaș verde*, *Cosaș mare* (2), *Cosariu* (3), *Cobiliță* (4) și *Cobilițariu* (5); în Moldova: *Cosaș*, *Cosaș mare* și *Cosaș verde* (6); în Țera-Românească: *Lăcustă verde* (7); în Transilvania:

(1) Dat. Rom. din Stupca, com. de Dumitru Logigan; — a celor din Ilieșci; — a celor din Pătrăuț-pe-Siret; — a celor din Ropcea și Carapciu, dict. de Vas. Cărciș; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Opișeni, dict. de Iacob Popovici; — și a celor din Mahală, com. de Ionică al lui Iordache Isac.

(2) Dat. Rom. din Ilieșci; — a celor din Buniș, dict. de G. Dârja; — a celor din Stupca, com. de D. Logigan; — a celor din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — și a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciș, Ioan Pusdrea și Vas. Văcărean.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul; — a celor din Vicovul-de-jos, Vicovul-de-sus și Straja, dict. de T. Ionesi; — a celor din Galanesci, dict. de Precup Galan; — și a celor din Ropcea și Carapciu, dict. de Vas. Cărciș.

(5) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(6) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran și Const. S. Bucan; — a celor din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariu; — și a celor din Opișeni, jud. Suceava, dict. de G. Iacob.

(7) B. Nanian, *Zoologia*, p. 138.

Căluș (1), *Căluș de erbă* (2), *Cosaciū* (3), *Cosaș* (4) și *Lăcustă verde* (5); în Bănat: *Scăluș* (6); iar în Ungaria: *Cosaș* și *Cosaș verde* (7), lat. *Locusta viridissima* L.

Cel mai mic se numește în Bucovina: *Căluș*, pl. *Căluși* și *Căiuși*, *Căluș mic*, *Căluș cenușiū*, *Căluș de câmp* (8), *Căluș de pământ* (9), *Cosaș* și *Cosaș mic* (10); în Moldova: *Căluș*, *Căluș mic* și *Cosaș mic* (11); iar în Unga-

(1) Sextil Pușcariu, *Deminuția în limba românească*, publ. în *Noua Revistă română*, Vol. I, p. 376.

(2) *Enciclopedia română*, t. I, p. 680: «*Căluș de erbă* sau *Lăcustă verde* (*Locusta viridissima*). Un insect din ordinea ortopterelor. Antenele sunt mai lungi ca corpul... Se nutrește cu mușce și omide. Produce un șgomot particular, ciripire, prin frecarea aripilor. Se află prin câmpii și holde.»

(3) Sext. Pușcariu, op. cit., p. 376.

(4) *Enciclopedia română*, t. II, p. 376; — Ar. Densușian în *Revista critică-literară*, an. IV, p. 48: «Curiôsă este susținerea d-lui Mayer că *Lăcusta* ar fi un împrumut, pe când cronicile noastre ne vorbesc încă în anii 1534—1540 de un Domn al Moldovei bațjocorit *Lăcustă Vodă*, fiind că sub el *lăcustele* au prădat țera, iar *Căluș* și *Cosaș* sunt numai nise specii de lăcuste, iar o lăcustă numită *Înșelătorie* nu există în în limba română, ci este o traducere a germanului *Sattelträger*.»

(5) *Enciclopedia română*, t. I, p. 680. — După cât îmi este mie până acuma cunoscut, poporul înțelege sub cuv. *Lăcustă* numai insectul numit lat. *Pachytylus migratorius* L. sau *Aeridium migratorium*, germ. *Zug-Heuschrecke*, *Wander-Heuschrecke*. Prin urmare eu cred că *Lăcustă verde* este numai o simplă traducere din lat. *Locusta viridissima*.

(6) Com. de d-l Ioan Pășlea, învățător la școala de lemnărit din Câmpulung: «În Bănat cosașul cel mare și verde, care se află prin erbă, se numește *Scăluș*.»

(7) Com. de d-l El. Pop: «Cosașii sunt de mai multe feluri, între cari cel mai frumos e *Cosașul verde*, care e și mai mare. Ei trăesc vara prin erburii și sbôră făcând mari sărituri în forma *puricelui*. Poporul îi numește cu numele colectiv de *Cosaș*.»

(8) Dat. Rom. din cele mai multe comune din Bucovina, precum: din Carapciū, dict. de Vas. Cârciū; — din Frătăușul-vechiū, dict. de G. Oniciu; — și din Ilișesci, auzit singur încă pe când eram mic.

(9) Dat. Rom. din Opișeni, dict. de Iacob Popovici.

(10) Dat. Rom. din Buniuși, dict. de George Dârja; — a celor din Șcheia, dict. de Gavr. Berariū; — a celor din Putna, dict. de Vas. Ungurean; — și a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădășan.

(11) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran și de Cost. S. Bucan; — a celor din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariū; — și a celor din Opișeni, jud. Suceva, dict. de George Iașob.

ria: *Cosaș* și *Cosaș mic* (1), lat. *Locusta cantans* Charp.

Căluțul său *Cosașul mare* e cam de 26 mm. de lung și pe spate de coloré verde ca érba, din care causă se numesce el și *Căluț* său *Cosaș verde*, iar pe de desupt adecă pe pântece e alb. El petrece de regulă prin érbă, de aceea se numesce și *Căluț* său *Cosaș de érbă* (2).

Căluțul său *Cosașul mic* e numai de 22 mm. de lung și pe spate în genere cafeniū-întunecat, iar laturile pântecelui verđi (3).

Căluțul mic trăesce de regulă, ca și cel mare, pe finețe și, fiind scortșos la picióre, *șirăesce*, adecă cântă într'insele ca 'ntr'o scripcă (4).

Numirea de *Căluți* său *Căiuți* a acestor două specii de insecte le vine de acolo, după cum spun o sémă de Români din *Bucovina*, pentru că au ochi mari boldiți, și cap ca la cai, și pentru că sar prin érbă ca și caii cei împiedicați de piciórele dinainte (5).

Numirea de *Cosaș* le vine de-acolo, pentru că, după cum spun o sémă de Români din *Bucovina*, *șirăesc*, adecă produc un fel de *șirăit* său sunet din picióre și din aripă ca și când ar cosi cine-vă érbă, său ca și când ar bato cine-vă cósă (6).

(1) Com. de d-l El. Pop.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Vas. Văcărean și Sam. Lucaciū.

(3) După spusa Rom. din Putna, dict. de Vas. Văcărean; — și a celor din Oprișeni, dict. de Iac. Popovicī: «*Căluțul mic* său *Căluțul de pământ* vine ca arama întunecat».

(4) Dicț. de Iac. Popovicī.

(5) După spusa Rom. din Oprișeni, dict. de Iac. Popovicī; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Putna, dict. de Vas. Văcărean; — a celor din Igesci, dict. de I. Danilescu: «Se numesc *Căluți* pentru că sar prin érbă ca caii»; — și a celor din Budeniș, dict. de Măr. Ducea: «*Căluțul de érbă* său *Căluțul mic* se numesce de aceea ast-fel, fiind-că sare ca un *căluț*».

(6) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariū; — a celor din Frătăuțul-vechiū, dict. de G. Onciul: «*Cântecul Căluțului* e ca și când cine-vă ar bate cósă»; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — și a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciū; — S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. rom.*, t. I, p. 59: «De altă parte sute și mii de *Căluți* său *Căiuți* și *Călușei* sar în colo și'n cósă prin érbă, producând prin

Maî departe se numesc ei *Cosaş* şi de aceea, pentru că taie érba ca şi când ar cosi-o (1), precum şi pentru că petrec nu numai prin érbă, ci şi pe *cosir*, adecă pe fâneţe cosite (2).

După o legendă din *Transilvania* însă, şi anume din comuna Fărăgău, *Căluţul mare* se numesc de aceea şi *Cosaş*, pentru că el dintru început întru adevăr a fost cosaş.

Iată şi legenda respectivă :

«Pe vremea când *Sfîntul Iosif* şi cu *Domnul Christos* erau ascunşi de frica păgânilor în nisce erburi înalte până în brâu, se dice că ar fi venit un *cosaş mare*, mare, care aveà o cósă cât trei, ca să coséscă érba în care erau ascunşi *Iosif* şi cu *Christos*.

«*Domnul Christos*, vedëndu-l că a venit să coséscă şi temëndu-se ca nu cum-và prin cosirea erbii să fie descoperit de păgâni, l-a rugat să nu coséscă.

«*Cosaşul* însă, pe lângă tótă rugămintea *Domnului Christos*, a început să coséscă câmpia în ciudă, că dór şi el erà păgân, şi apoi de vrut ar fi vrut şi el cu tot sufletul ca să-l prindă.

«*Domnul Christos*, vedënd acésta, se rugă lui *Dumnezeu* ca să-î facă piedici cât de mari, căci nu sosise încă séra şi erà cât pe aici să se gate câmpul.

«*Dumnezeu* îl ascultă şi a dat o căldură de ţi se uscă şi limba în gură de infierbinţelă.

«*Cosaşul* însă îşi aruncă tóte hainele de pe el de se lăsă numai în cămaşe şi cosià din greú, fără de a luà în sémă căldura şi năduful cel mare.

«*Dumnezeu*, vedënd că nu e modru de împiedicare, a dat o vreme rea şi urită, de să nu-ţi scoţi nici cănele din casă.

«*Cosaşul* însă îşi îmbracă tóte hainele şi haida iarăşi «*ciors, ciors*» maî departe, tăind nisce brazde cât drumul de late.

«*Domnul Christos*, vedënd sporul *cosaşului*, tremură ca

săriturile lor un fel de sunet, ce sémână fórte mult cu sunetul ce-l produc *cosaşii* când cosesc, din care causă în unele locuri se maî numesc aceste mici vietăţi încă şi *Cosaşi*»

(1) După spusa Rom. din Putna, dict. de Vas. Vacărean şi I. Pusdrea.

(2) După spusa Rom. din Moldova, com. Paşcani, dict. de Iord. Bran: «*Cosaşul* se numesc ast-fel pentru că trăesc pe *cosire*»

varga de frică că l-or afla păgâniî, și așa necăjit cum eră, îngenuchiă și începû a-l blestemă dîcînd:

«Afurisit să fii tu, cosașule blestemat și neascultător! și cât timp vei mai trăi de acuma înainte, alta nimic să nu faci, ci mereu să tot cosesci, și nici când nici un spor să nu ai! Până va fi lumea să trăesci tot printre ómenî cosași, printre cari alergînd, să-ți taie picióarele ca pedépsă că nu m'ai ascultat!

«Omul-cosaș, cum a audît acest blestem, îndată s'a și schimbat într'o gujulie mică și verde ca érba și lungă în picióre, care și astăđi se mai vede prin finețe și rîturî alergînd și sărînd printre firele de érbă și alergînd pe dinaintea cóselor ómenilor muncitorî.

«Și acéstă gujulie se chémă *Cosaș*» (1).

O altă legendă, tot din *Transilvania*, com. Budac, care ne arată de unde și de când i se trage *Călușului mare* numirea de *Cosaș*, sună precum urméză:

«Când s'a născut *Domnul Christos*, tóte vitele, câte se aflău în staulul unde s'a născut el, erau late de flămânde, iar ca să vină cine-vă și să le arunce în iesle măcar o mână de fân, nici vorbă.

«*Maica Domnului* l-a rugat pe stăpânul de casă ca să le arunce măcar vre-o furcă de fân, că îi eră milă de bietele vite, vedîndu-le cu pîrul întors pe spate de flămîndite și slăbite ce erau.

«Jupânul gazda însă îi răspunse, dând din umere, că el nu are nici o mână de fân, fiind-că totul s'a gătat și de aceea, măcar să vreă, n'are ce să le deă.

— «Apoi de ce n'ai făcut mai mult fân astă vară? — îl întrebă *Maica Preacurată*.

— «De ce? . . . de aceea, că mi-a fost lene să cosesc: — fu răspunsul gazdeî.

— «Noa! dacă stă tréba așa,—îi dîse *Maica sfîntă* mai de parte supérată, — în *Cosaș* ai să te prefaci și viéța-ți întrégă nimic n'o să lucrî alt ce-vă decăt ca din zori de diminéță și pîná în umbră nopții necontentit să tot cosesci și cu tóte acestea nici un spor să n'ai!

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

«Și cum a rostit *Maica preacurată* cuvintele acestea, jupânul gazdă, cel nepăsător de vitele sale, s'a prefăcut într'un *Cosaș*, și *Cosaș* a rămas și până în ziua de azi!» (1).

Călușii, atât cei mari cât și cei mici, se arată mai tare în timpul veri, și anume când e căldura mai mare (2).

Ei încep de regulă a *țirăi*, adică a cânta cam de pe la mijlocul lui Iulie, cântă totă luna lui August, precum și o bucată din Septemvrie, și apoi încetă de *țirăit* (3).

Iar când *țirăesc* sau cântă tare e un semn că va fi vreme bună, (4) pentru că ei *țirăesc* în genere numai atunci când e sau când are să fie secetă, iar când e plöie atunci nu *țirăesc* (5).

Când prind nemijlocit după o plöie iară-și a *țirăi*, atunci asemenea e semn de vreme bună (6).

În anii, în cari se arată mulți *Căluși* sau *Cosași*, spun Românii din *Bucovina*, că va fi fomete mare de fân, pentru că ei mănâncă atunci foarte tare erva (7).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și spun că atunci când se arată mulți *Cosași* e semn de un an bun, iar când se arată puținii e semn de an sărac (8).

Tot la Românii din *Transilvania* mai există, pe lângă această credință, încă și cea următoare și anume:

Cel ce va vedé de timpuriu *Cosași*, acela va avé vite grase (9).

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) După spusa Rom. din Ilișesci, com. de cumnatul meu Ermolaiu Ghiuță, și a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea.

(3) După spusa Rom. din Opișeni, dict. de Iac. Popovici.

(4) Dto.

(5) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — a celor din Putna, dict. de Văs. Văcărean și I. Pusdrea: «*Cosașul* se arată numai la secetă, iar la plöie nu se arată nici odată.»

(6) După spusa Rom. din Carapeiu, dict. de Vas. Cărciu.

(7) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea; — și a celor din Galanesci, dict. de Precup Galan: «Când sunt mulți *Cosași* sau *Cobilife*, după cum le mai spun unii, și e mare secetă, atunci pasc mai totă erva și mai ales pe cea mai mică.»

(8) Cred. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan: «Vai de anul în care sunt *furnici* multe și *cosași* puținii; — și a celor din Bistrița: «*Cosași* mulți a fi, e semn de an bun, iar când nu sunt *Cosași* mulți, cruță ce ai.»

(9) Cred. Rom. din Cosma, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Când sunt mulți *Căluți*, atunci pescarii din *Bucovina* îi întrebuințază, cu deosebire pe cei mici, la prins pesce. Îi culeg de pe fânețe și-i pun în undiță. *Căluți* se mișcă, și așa prind apoi pesci cu dînșii, și mai cu sémă *păstrăvi* precum și un fel de pesci mici, numiți în unele părți ale *Bucovinei*, precum bună-óră în *Vicovul-de-sus*, *porșori*, sau *proșori*, sing. *porșor* și *proșor* și *coblici*, sing. *coblic*, iar în altele *porcușori*, sing. *porcușor* (1).

O sémă de Români însă nu numai că-i întrebuințază la prinsul pescilor, ci atât pe cei mari, cât și pe cei mici, îi strâng și-i dau la găini de mâncat (2).

(1) Dat. Rom. din *Vicovul-de-sus*, dict. de T. Ionesi;—a celor din *Buniți*, dict. de G. Dârja;—și a celor din *Dorotea*, dict. de Ilie Brădățan: «*Cosași* verși ca érba sunt mari și mușcă, dar mușcătura lor nu strică, pentru că nu e veninósă. *Cosași* mici sau *Căluți* se întrebuințază la prins pesce și mai cu sémă *păstrăvi*.»

(2) Dat. Rom. din *Vicovul-de-jos*, com. de George Chifan, stud. gimn.

CĂLUŞELUL.

(*Decticus verrucivorus* L.)

Afară de *căluşi*, despre care ne-a fost vorba în articolul premergător, mai cunosc Românii încă şi un alt fel de căluţ după nume. Acela e *Căluşelul* (1) numit altmintrelea în Bucovina şi *Căluţ pestriţ*, *Căluţ roşietic*, *Căluţ gălbiu* (2) şi *Cosaş pestriţ* (3); în Moldova: *Cosaş roşietec* şi *Cosaş gălbiu* (4); în Transilvania: *Căluşel* (5); iară în Ţera-Românească *Căluşel* şi *Lăcustă de erbă* (6), lat. *Decticus verrucivorus* L.

Căluşelul e cam de aceeaşi mărime ca şi *Căluţul mare* sau *Cosaşul*. Se deosibesc însă de acesta atât prin colórea corpului, cât şi prin aripilor sale. Pe când cel dintăi e prisne verde, pe atunci corpul acestuia e mai mult roşietic sau cărămiziu şi împetrişat ici-colea cu puiuş cafeniu şi mai cu sémă pe aripile cele dinainte sau de-asupra, iar pân-

(1) Dat. Rom. din Ilişesci şi Ştiulbicanî, precum şi din alte sate din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Igeesci, dict. de I. Danilescu: «*Căluşi* sunt de mai multe feluri şi se deosibesc unii de alţii nu numai după mărime, ci şi după colóre. Aşa unii sunt *verde*, alţii *gălbii*, şi iarăşi alţii roşietici şi cu puiuş pe dinşii.»

(3) Dat. Rom. din Buninţi, dict. de G. Dârja;—a celor din Şcheia, dict. de Gavr. Berariu;—şi a celor din Putna, dict. de Vas. Văcărean.

(4) Dat. Rom. din Păşcani, dict. de Iord. Bran şi Const. S. Bucan.

(5) Com. de d-l Andr. Bârsan, prof. în Braşov: «Sub *Căluşei* se înţeleg în Drăguş, com. Făgăraşului, după comunicarea d-lui prof. Dim. Făgărăşan, un soi de lăcuste.»

(6) V. S. Moga, *Lăcusta călătore*, publ. în *Albina*, an. II, Bucuresci 1899, p. 1265.

tecele îi este mai mult gălbui, din care cauză se și numesc el apoi în cele mai multe părți *Căluș* sau *Cosaș pestriț* și *Căluș* sau *Cosaș gălbui*.

Afară de acesta, *Călușelul* are încă și o gură foarte puternică, din care cauză o sémă de Români din Țera-Românescă îl întrebuințază la scóterea *negilor* sau *negeilor* de pe mâni sau de pe corp. Când *Călușelul* este apropiat cu gura de un *neș* sau *negel*, acesta este smuls de pe corpul omului cu rădăcina cu tot cu o iuțelă de necrețut (1).

(1) V. S. Moga, op. cit., p. 1265.

GRIERUL.

(*Gryllus campestris* L.)

Grierul se mai numește în Bucovina încă și *Grieruș* și *Greluș*; în Moldova: *Grier* (1), *Greuruș* și *Griuruș* (2); în Țera-Românească: *Greer* (3), *Greere*, *Greeruș* (4); în Transilvania: *Grier* și *Grieruș* (5); în Banat: *Greeruș* și *Greluș* (6); în Țera Ungurească: *Greluș* și *Greuruș* (7); iar la Români din Macedonia: *Ținđiră* și *Țiripuliū* (8).

Grierul e de două feluri și anume: unul de câmp și altul de casă.

Grierul de câmp, numit altmintrelea în Bucovina încă și *Călușel*, *Căluș de câmp* (9) și *Scriptăraș* (10), lat. *Gryllus*

(1) *Rîndunica*, revistă literară, științifică și folcloristică, an. I, Iași 1893, p. 105.

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran: «*Greurușul* e de două feluri: *de câmp* și *de casă*, și aceștia în privința colorii corpului sunt de mai multe feluri.»

(3) B. Nanian, *Zoologia*, p. 138;—D. Ananescu, *Zoologia*, p. 219.

(4) L. Șăinean, *Încercare asupra semasiologiei limbii române*, București 1887, p. 91.

(5) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(6) *Familia*, an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 479; — G. Cătană, *Povezile Banatului*, t. III, Gherla 1895, p. 35.

(7) Com. de d-l El. Pop: «*Grelușul* e de două feluri: *de câmp* și *de casă*.»

(8) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Ținđiră* (Epir) și *Țiripuliū* e un fel de greere, care trăește lângă cuptore și în câmpie; își face gaură în mod curb și cântă într'una.»

(9) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirneș, sat în distr. Sucevei, și în Frălăușul-vechiū.

(10) Dat. Rom. din Tereblecea, sat. în distr. Siretului.

campestris L. se deosebesce de *Grierul de casă*, lat. *Gryllus domesticus* L. atât prin mărime cât și prin colóre.

Grierul de câmp e negru, are cap mare, bolocănos și corp scurtuț, iar *Grierul de casă* e ce-vă mai subțirel și mai lungăreț, are cap mai mic și colóre gălbinie.

Despre acești doi *Grieri* și cu deosebire despre cel de casă, Româniî din *Transilvania*, și anume cei din Abafia lângă Reghin, au următórea legendă:

«Se ȓice și se povestesc, că pe vremea *Nasceriî Domnului Christos* eră o păsėruică frumósă ca și care nici una nu eră așa de frumósă, căci doar, cum o și fi, când ea aveă pene galbene ca aurul, clonț frumos ca argintul, și apoi un trupșor subțirel și drăguț, de să te tot uiți la ea. Dar pe cât eră de frumósă, pe atăta eră și de sburdalnică, neas-timpėrată și neascultătóre.

«Păsėruica acėsta eră prietenă bună cu *Maica sfintă*, căci doar și ei îi plăceaū cântările păsėruicilor cu glasul mândru.

«Când eră *Maica sfintă* supėrată, ea veniă și o mângăiă cântându-î cântece de-ți storceă lacrămi din ochi și te invelteliă, de ai fi fost și pe patul morții.

«*Maica sfintă* încă o ajută pe frumósă ei păsėruică, când o ajungeă ce-vă necazuri, așa când i se strică cuibul, ea îi ajută să și-l clădească.

«După ce însă *Maica sfintă* a avut pe *Domnul Christos*, prietenia între dinsa și păsėruica cea frumósă s'a stricat, că păsėruicii nu-î plăceaū copiii și mai cu sémă când îi auȓiă plângėnd, gândind că-i batjocoresc cântecul. Pentru aceea de câte ori îl vedeă pe *Domnul Christos* tót-deauna îl batjocoriă scāncindu-se și schimosindu-se: *gri, gri, gri; — gri, gri, gri*.

«*Domnul Christos*, auȓind-o se speriă de ea și plāngeă de te loviă mila.

«*Maica sfintă*, vėȓėnd obrăznicia păsėruicii, a alungat-o de la casă, blestemānd-o ca dın frumósă, cum e, să se facă una dintre cele mai urite gujulii, și trăind numai în scāncelii să cânte ȓiua și nóptea numai tot *grigrí, gri; grigrí, gri*, în semn de pedėpsă, că și-a bătut joc de copilul lui Dumnezeu.

«De atunci paserea aceea nu mai trăesce, ba nici pomană

nu mai este din vița și parodița ei, căci câte trăiau pe atunci din felul ei, toate s'au schimbat în *Grieruș* cântând și până în ziua de azi pe la vatra focului, batjocorind și acum copiii omenilor cu *gri, gri; grigri, gri* (1).

O altă legendă a *Grierului*, tot din *Transilvania*, com. Țagșor pe Câmpie, sună precum urmază :

«Pe vremea lui *Alexandru împărat* trăia un fecior frumos ca o fată de 16 ani și harnic de n'avea soție, dar posnaș de-i merse vestea și povestea peste toate țările.

«Fetele de împărați se muștrau aruncându-și câte în lună și în soare, povestindu-se și hulindu-se de erau de mirare la toate némurile. Fie-care se ținea că numai a ei trebuie să fie, că numai ea e vrednică de un bărbățel ca el.

«Eră și frumos feciorul acela de n'avea soție. Dar apoi când îl aușia cântând, te făcea de-ți sta mintea în loc, așa glas mândru și plăcut avea.

«Nu-î vorbă chiar și mamele fetelor se îndrăgiseră în el, ba și împărații moșnegi cu barba până la genunche încă își dădea genele și sprincenele lor stufoase în lături ca să vadă pe fătul cel frumos ca o minune și scump ca un boț de aur.

«Tótă lumea îl plăcea, numai *Alexandru împărat* nu-l putea vedé în ochi, atât de urit îi eră. Căci cum, Dómne, nu l-a avé urit, când el eră împăratul cel mai mare și mai vestit din lume, și tot nu eră băgat în sémă nici pe departe de fetele celor-lalți împărați. Din pricina acésta s'a și început apoi o ură între ei, de nici *Sórele*, care pe atunci umblă pe pământ, nu i-a putut împăcă.

«*Alexandru împărat* s'ar fi împăcat bucuros cu cel *Făt-frumos*, pe lângă învoiéla, ca el nici când să nu mǎrgă în povești la drăguța sa.

«*Făt-frumos* însă își bătea joc de învoiéla lui *Alexandru împărat*, și în ciuda lui tot mai des se ducea la drăguța lui, și-î cântă câte numai le scia.

«*Sórele*, vedénd batjocura ce o făcea *Făt-frumos*, l-a luat odată la fugă și l-a alungat așa de mult că, din alb și frumos cum eră, s'a făcut negru ca cărbunele, și din mare și voinic ce eră, s'a făcut numai cât o alună, aseundéndu-se la

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

o femeie săracă sub vatra focului, de unde strigând femeii: «*griji, griji, griji; griji, griji, griji!* ca să nu mă găsească *Sórele!*» s'a prefăcut în *Grieruş*.

«*Sórele*, auşindu-l, i-a şis :

— «No! tot acolo să şed, şi flămând şi însetat şiu şi nóptea să tot strigi numai tot: *griji, griji, griji! griji, griji, griji!*»

«Fetele cele frumoşe, auşind de întimplarea aceea, s'au supărat rău, şi, prefăcându-se şi ele în *Furnici*, i-au cărat de mâncare bietului *Grieruş*, şi îi cară încă şi în şiu de aşi, ca să nu móră de sóme (1)».

Grierul de câmp, după credinşa Românilor din *Bucovina*, e *năsdraşan* şi cu mult mai tare de fire decât *Cocoşul*, pentru că el cântă nu numai şiu, ci şi după ce inserază până la mieşul nóptii. El cântă adecă şi asupra *Puterii nóptii*.

Şi fiind-că *Grierul* are o fire atât de tare, de aceea cântă el pretutindenî nu numai în locurile cele fórte adese-orî cercetate de ómeni, ci chiar până şi în cele mai singuratice şi pustii, fără ca *Puterea nóptii* să aibă vre-o înriurire óreşicare asupra lui.

Din potrivă, dacă s'ar încumetă şi ar cântă vre-un cocoş în ast-fel de locuri singuratice şi pustii, atunci *Puterea-nóptii* cu mult mai uşor ar înriuri asupra lui şi fórte lesne ar puté să slăbéscă de fire.

Prin urmare un om, care e nevoit să petrócă nóptea într'un loc singuratic, într'o pustietate, cum aude un *Grieruş* cântând în apropierea sa, îndată se mai liniştesce.

Fiind *Grierul năsdraşan* şi ca atare putend el cântă până la mieşul nóptii, de aceea se mai numesce el de către unii din Români încă şi *Cocoşel de nópte* sau *Cocoşel de mieşul nóptii*.

În sfârşit, tot pentru că *Grierul* e *năsdraşan*, cunósce el îndată atât pe omul pe al cărui câmp sau în a cărui casă petrece, cât şi pe cel străin. De aceea el nicî când nu face celui de casă sau celui cu câmpul vre-un rău sau daună, afară dór numai atunci când e zidărit. Celui străin însă nu

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

odată îi face câte o stricăciune, care n'o pôte așa de lesne uită, adecă saū îi róde straietele, saū i se bagă în urechi, saū altele de asemenea îi face (1).

Sunetele, ce le produce *Grierul de câmp* cât și *cel de casă* prin frecarea aripilor una de alta și prin mișcarea piciorélor din dărăt, se exprimă în genere de către toți Români din Bucovina prin verbele *a fîrâi* și *a cânta*, pentru că Grierul, după cum am amintit mai sus, e încă un fel de *cocoșel*.

Grierul *fîrăsece* saū cântă de cum se desprimăvăréză și până către sfârșitul tórnei, când începe a se răci.

Jîrăitul lui însă însemnéză nu numai desfătare, ci el prevestesce adesea-orî și schimbarea timpului. Din cauza acésta apoi Grierul se și consideră de către toți Români și mai ales de către cei din Bucovina de un *vestitor al vremii*.

Așa cei mai mulți Români din Bucovina cred și spun că atunci când cântă *Grierul-de-câmp* cu capul afară, adecă spre gura borții în care locuesce, e un semn, că are să fie vreme bună, frumoasă, senină, căldurósă, iar când cântă cu capul în bortă și cu abdomenul întors spre gura acesteia, are să fie vreme rea, posomorită, vînturósă, ploioasă și frigurósă, căci precum s'a întors el în borta sa, așa se vor întorce și norii și va plouă (2).

Alții însă spun că atunci, când cântă *Grierii de câmp* mai des, are să fie *moloșag*, adecă vreme môle, iar când cântă mai rar, are să fie vreme bună, senină (3).

Alții iarăși dic că dacă *Grierul de câmp* cântă tare, are să se facă vreme bună, iar dacă cântă mai încet are să se facă vreme rea (4).

(1) Cred. Rom. din Volcineț, sat în distr. Siretului, dict. de Ioan Morariu, și com. de Al. Jijie, stud. gimn.

(2) Cred. Rom. din Mihoveni, Mitocul-Dragomirnei și Costina, sate în distr. Sucevei; — a celor din Volovăț, sat în distr. Rădăuțului; — a celor din Pătrăuți-pe-Siret, sat în distr. Storojinețului, com. de mai mulți stud. gimn.; — și a celor din Pârtescii-de-sus, sat în distr. Homorului, dict. de Domnica Bărănaiu.

(3) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, sat în distr. Rădăuțului, com. de G. Teléga, stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Catrina Crăsnean.

În sfârșit dic unii că dacă *Grierul de câmp* cântă, va urmă vreme bună, iar dacă nu cântă va urmă vreme reă (1).

De regulă însă se crede că atunci, când cântă *Grierul de câmp* și mai ales pe timpul cositului, are să plouă cât de curând, iar când nu cântă, atunci are să fie vreme bună (2).

Pe când *Grierul de câmp* prevestesce, după cum am vădut, numai schimbarea timpului, pe atunci *Grierul de casă* prevestesce nu numai schimbarea timpului, ci și alte întâmplări.

Așa, când cântă grierul acesta cu capul în bortă, se crede că stăpânului de casă îi va merge rău, iar când cântă cu capul afară, îi va merge bine (3).

Când cântă tare e veste de bucurie, iar când cântă mai încet e veste reă de supărare; ori când cântă tare, se va face afară vreme môle sau are să plouă, iar când cântă încet va fi secetă (4).

Când cântă séra va fi vreme bună, iar când cântă dimineța vor veni ôspetii (5).

Când cântă înainte de ce are să călătorască unde-vă stăpânul casei, sau și altul cine-vă dintre căseni, e semn rău, căci atunci respectivului trebuie numai decât să i se întâmple vre-o nenorocire sau o altă neplăcere în călătoria sa, sau se va întorče cu o pagubă acasă (6).

În fine se mai crede că dacă unui om are să i se întâmple vre-o nenorocire, atunci *Grierul-de-casă* vine cu vre-o două sau trei zile înainte de acesta și cântă vre-o două sau trei serii în casa omului aceluia, iar după ce a suferit omul nefericirea, se duce iarăși de la casa lui (7).

După credința Românilor din *Moldova*, cântatul său țirai-

(1) Cred. Rom. din Bunița, com. de Vas. Strachină, stud. gimn.

(2) Credința foarte lătită în Bucovina.

(3) Cred. Rom. din Volovăț, com. de Ilie Buliga, stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Catrina Epure;—S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. I, p. 121.

(5) Cred. Rom. din Cireș, sat în distr. Storojinețului, dict. de Domnica Burla.

(6) Cred. Rom. din Fundul-Sadovei, sat în distr. Câmpulungului, dict. de Catrina Latiș.

(7) Cred. Rom. din Bosanci, sat în distr. Sucevei, com. de Sim. Șutu, stud. gimn.

tul *Grierilor de casă* prevestește noroc (1), iar după a celor din *Banat și Transilvania* nenorocire sau chiar morțe.

Iată ce scrie d-l A Iana în privința credinței Românilor din Banat:

«Se întâmplă cu deosebire în zidurile vechi, că îndată ce sorele apune și începe a insera, *Grierușii* încep a cânta. Acastă cântare, în felul ei, se consideră de popor de orecare semn pentru respectiva casă ori familie, creșându-se că dacă cântă *Grierușul* de-asupra de căpătăiul capului familiei, atunci móre unul din familie, iar din contră la picóre, móre ori se întâmplă altă nenorocire mare în casă, ori unui prietin sau rudenie» (2).

Iar d-l Th. A. Bogdan îmi scrie, cu privire la cele ce cred Români din Transilvania, următoarele:

«Când îți cântă *Grierușii* la casă, însemnă a pustiū (3).

«*Grierușii* când îți cântă sub pat, e semn că o să-ți cânte și popa, adecă ai să mori (4).

«Cine are *Grierușii* la casă să-și facă sfeștanie» (5).

Grierul de câmp petrece de regulă pe locuri uscate, și anume pe fânațe, pe cöstele delurilor, unde bate sorele, și pe arături nisipöse, în borți pe cari și le face singur în pămînt și cari sunt cu puțin ce-vă mai largi de cum e grosimea corpului său. Și nici când nu se depărtază de borta sa. De aceea nici nu se pöte lesne prinde.

Cu töte însă că *Grierul de câmp* e așa de precaut, totuși băeșil, voidnd a se jucă cu dinsul, sciū să-l scötă fără nici o greutate. Și iată cum!

Iaū un paiū sau un beșisor subșirel, îl bagă pe încetișorul până în fundul borții, care e făcută de obicei sub fața pămîntului și numai spre fund ce-vă mai adâncă, și după ce l-aū băgat, îl strigă să ösă afară.

Grierul, zidărit fiind, se prinde cu picórele dinainte

(1) *Rîndunica*, an. I, p. 105: «Pe cât e de noroc, când cântă *Grierul* la casă, pe atăta e semn reu, când năvălesc peste tine alte animale.»

(2) *Din credințele poporului român din Maidan lângă Oravița*, publ. în *Familia*, an. XXVI, p. 497.

(3) Cred. Rom. din Rebra.

(4) Cred. Rom. din Coșna, Bistrița.

(5) Cred. Rom. din Fărăgău, Romuli și Telciū.

de paiț și nu se lasă de el, până ce nu e scos cu totul afară.

Acésta însă se întâmplă mai cu sémă în timpul verii, când e foarte cald (1).

Băeșii români din *Macedonia* îl scot cu apă fiertă, și după ce l-au scos, îl pun într'un pahar cu verdețuri numite *sălată*, unde tótă nóptea o duce apoi într'un *țir*, *țir* (2).

Grierul de casă petrece în genere prin casele ómenilor și prin apropierea acestora.

Pripășirea și înmulțirea grierului acestuia prin casele ómenilor se întâmplă, după credința și spusa Românilor din Bucovina, în următorul mod:

Când se face o casă nouă și proprietarul ei nu scóte tóte surcelele dintr'insa afară, ci le lasă innăuntru, din *surcelele* saú *ciurcelele* acelea, după cum le mai numesc unii, es apoi *grierii* (3).

În genere însă se crede că la fie-care casă nouă vin grieri și mai cu sémă de la cele părăsite, iar când cele noué încep a se învechi, atunci și grierii încep a le părăsi și a se duce în alte părți (4).

Când se face un cuptor, o sobă saú un horn nou, saú când se preface unul dintre acestea, și stăpânul casei nu se interesóază ca locul unde se face să fie cât se póte de curat, ci-l începe și-l face pe surcele mărunțele saú alte gunóie, din surcelele saú gunóiele acelea es apoi *Grierii* (5); orí dimpreună cu lutul trebuincios spre facerea acestora, aduce și vre-un cuib de grieri și soba, cuptorul, hornul saú ce este se zidesce pe capul grierilor (6).

(1) Datina băeșilor români din cele mai multe sate din Bucovina.

(2) Com. de d-l Per. Papahagi.

(3) Cred. Rom. din Frátăușul-nou, Frátăușul-vechiú, Horodnicul-de-sus și Cupca, com. de mai mulți stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Frátăușul-vechiú, dict. de Catrina Dascal.

(5) Cred. Rom. din Broscăușul-vechiú, sat în distr. Storojineșului;—din Todiresci, sat în distr. Sucevei, și Horodnicul-de-jos, com. de mai mulți stud. gimn.

(6) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de C. Epure;—a celor din Bilca, dict. de C. Crásnean;—și a celor din Cireș, com. de Vas. Burla, stud. gimn.

Când se aduce lutul din *lutărie* Lunia, adecă la începutul săptămânei sau când e *lună nouă*, sau într'o ȃi de sec, precum Miercuri ori Vineri, și cu lut de acela se unge apoi casa sau pe jos (1).

Dacă femeile sunt une-ori constrinse să aducă numai decât lut din *lutărie*, când e *lună nouă* sau într'o ȃi de sec, atunci când îl sapă, trebuie să ȃică:

Eă lutul acesta-l ieă,
Dar *grierușii* nu-ı ieă!

Iar rostind cuvintele acestea, trebuie să ieă de trei ori câte puțin lut în mână și tot de atâtea ori să-l arunce în grópa din care l-aă săpat (2).

Mai departe se crede că *Grierul de casă* se pripășese la casa omului atunci, când se mătură în casă Sămbătă séra după ce a apus sórele (3), sau când scóte plugarul întâia órá plugul, și după ce a arăt, venind acasă, îi pică țérină din opineă (4).

În fine, când ómenii nu țin pe *Trif cel nebun*, care e stăpânul tuturor *gândacilor*, *gujuliilor*, *gâzelor* și al *omidiilor* și a cărui ȃi pică tot-deauna la 1 Faur, atunci se înmulțesc și grierii prin casele ómenilor (5).

Grierul de casă atât după credința Românilor din Bucovina, cât și a celor din România, e un insect cu inimă bună spre casa omului (6).

Casele, în cari se află mulți *grieri*, se crede că sunt

(1) Credința tuturor Românilor din Bucovina.

(2) Cred. și dat. Rom. din Mihoveni, com. de Vas. Strachină.

(3) Cred. Rom. din Fundul-Sadovei, dict. de Catr. Latiș.

(4) Cred. Rom. din Todiresci, sat în distr. Sucevei, com. de Nic. Rădășan, stud. gimn.

(5) Cred. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancrațiu Prelipsean.

(6) T. G. Djuvara, *Superstițiuni populare la Români și la diferite popóre*, publ. în *Țera nouă*, an. II, București 1886, p. 262: «Dacă țéranul român, ca și cel frances, iubese cântecul monoton, dar vesel al *greerului*, pe care îl consideră ca protectorul vetrei sale, apoi acéstă dragoste superstițioasă nu trebuie să ne surprindă, căci o găsim până la aborigenii Europei sau Arianii, cari pe malurile Indului credeau că *greerul* este veselia și prosperarea casei.»

făcute pe loc curat și prin urmare că sunt norocoase (1).

Iar când se înmulțesc tare, atunci e un semn că anul ce urmează are să fie un an ploios, dar tot odată și roditor (2).

Fiind *Grierii* cu inimă bună către casa omenilor, Românii nici când nu-î prigonesc nici nu-î omără, ci le dau pace să trăească, întâiū pentru că ei, după credința lor, șed numai trei sau cel mult șapte ani la casa omenescă, și apoi se depărtază singuri; al doilea pentru că nedându-le pace și prigonindu-i, se înmulțesc cu mult mai tare (3), și al treilea pentru ca nu cum-vă prigonindu-i și omorându-i cei-lalți ce rămân să li se bage în urechi. Căci se crede că dacă i-a intrat cui-vă vre-un grier în ureche, numai din cauza aceea i-a intrat, pentru că mai înainte de acesta ar fi ucis vre-un alt grier de casă (4).

Iar aceia cărora li s'a băgat vre-un grier în ureche, și nu caută să-l scotă cât mai de grabă afară, se bolnăvesc de urechea respectivă și mai pe urmă asurdesc (5).

Ba, ce este încă și mai periculos și mai rău, adese-orî se întâmplă că neputându-l de grabă sau de fel scôte, respectivului i se umflă tot capul, nebunesc de durere și trebuie să mără, pentru că *grierul îi råde crierii* (6).

Mâncându-i crierii și murind respectivul, atunci dacă din întâmplare grierul ce i-a intrat în ureche a fost femeiușcă, îi es pe nas în loc de unul de ce sau și mai mulți grieri, pentru că neputându-se omori femeiușca, se ouă în ureche și se înmulțesc în cap ca și în alt loc (7).

(1) Cred. Rom. din Costina, com. de Vas. Huțan, stud. gimn.; — și a celor din Volcineț, dict. de I. Morariū.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Alex. Romaș, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Cireș, com. de Vas. Burla; — și a celor din Broscăuțul-vechiū, dict. de Iléna Bahriū.

(4) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos; — și a celor din Tereblecea, dict. de Ana Nimigean: «Dacă omori un *grier*, soțul lui intră în ureche.»

(5) Cred. Rom. din Frătăuțul-vechiū, dict. de Axenia Sofroni; — a celor din Reusenī, sat în distr. Sucevei, com. de V. Pop; — a celor din Bălăceana și Stupca, com. de G. Jemna și Onufreiū Căilean.

(6) Cred. Rom. din Capul-Câmpului, sat în distr. Gurei-Homorului, dict. de Pant. Tatarăū; — și a celor din Bălăceana, Reusenī, Frătăuțul-vechiū și Todiresci.

(7) Cred. Rom. din Șcheia, com. de d-l P. Prelipean.

Maî departe se crede că grierul, care a intrat în ureche și nu s'a putut scóte afară, nu odată ese până la gura urechii, cântă un timp, și după aceea iar se bagă înapoi (1).

De aici apoi durerea cea crâncenă și la urmă nebunóală.

Acéstă nenorocită întimplare se vede că a dat maî pe urmă nascere ȓicalei: *«pare că are grieri în cap»*, care e fórte usitată în Bucovina și care se aplică de regulă unui om, ce umblă încolo și încóce buimac de cap, ca și când n'ar fi cu tótă mintea.

Însă vorba Românuî: *bóle de-ar fi, că lécuri se găsesec destule*.

De s'a întimplat să-i între cui-vă un grier într'o ureche, n'astăptă până ce i s'ar întimplă atare nenorocire din cauza acésta, ci cum s'a băgat innăuntru, caută tóte chipurile și mijlócele ca să-l scótă cât maî de grabă afară viú orí mort.

Iar mijlócele cele maî usitate spre scopul acesta sunt următoarele.

Iaú frunze de *Ciumăfae*, le ung cât se póte de gros cu miere frámintată cu *Mac alb* și le puu la ureche. Grierul în urma acésta ese afară (2).

Tórnă în ureche apă călduță (3), saú unt-de-lemn sfințit (4), saú móre de pepeni (5), saú rachiú orí oțet (6), saú slatină curată cu *sare mare* (7).

Cum s'a turnat una dintre aceste fluidități în ureche și s'a plecat cu ea în jos, grierul îndată ese afară, saú se în-nécă și pier e și după ce putreȓesce îl scot apoi pe înceti-

(1) Cred. Rom. din Bosanci, com. de Trufin Crupă, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Capul-Câmpuluî, dict. de P. Tatarău.

(3) Dat. Rom. din Mihoveni și Todiresci.

(4) Dat. Rom. din Cireș, com. de Vas. Burla.

(5) Dat. Rom. din Pártescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiú.

(6) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu;—Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 94: «Când omul dórme, *Greeril* intră une-orí în urechi, ei es dacă se tórnă în urechi oțet tare (com. Măscurei, jud. Tutova).

(7) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiú, dict. de Axenia Sofroni și Catrina Dascál.

șorul cu *gormariul* (1) sau cu alt instrument afară, căci de odată și întreg rar se poate scote (2).

Nescotându-l la timp, ci lăsându-l să putredască, atunci grierul mai pe urmă se desface și ese câte o bucățică afară. Dar atunci urechia se umflă, căce și o materie urită începe a curge dintr'insa (3).

Ung o petecuță curată cu cêră galbenă asemenea cât se poate de curată. Ieau apoi un fus și învălind peticuța pe lângă el, fac din ea un fel de buciom, care se numesce *fofază*. Bagă după acêsta capêtul cel îngust al fofezei în urechia cu grierul, iar pe cel mai larg îl aprind. Prindând fofaza a arde și fumul dintr'insa a intră în ureche, grierul, neputând răbdă fumul, orî ese afară, orî se înădușă.

Neajutând mijlôcele câte s'aũ înșirat până aici, cel ce i-a intrat grierul în urechi trebuie să postescă nouă zile, și atunci ese singur de bună voie sau se dă mai lesne scos (4).

Deși *Grierul de casă*, după cum am arătat mai sus, e pruncios casei în care trăesce și, dacă nu e zidărit, nu face nimêrui nimica, și deși el după vre-o câțî-vă ani părăsesce singur casa, în care s'a încuibat, totuși ómenii caută tóte chipurile și mijlôcele cum s'ar puté cât mai de grabă și mai lesne cotorosi de dînsul, parte pentru că el cu cât se îmulțesce mai tare, cu atâta se face mai supêrăcios și mai nesuferit, parte din cauza țirăitului sêu în timp de nópte, când ar voi cei din casă să dórme și să se odihnescă mai bine, și parte pentru că, fiind zidăriți sau unul dintre dînșii omorît, nu numai că cei-lalți revoltându-se se fac și mai nesuferiți, ci li se bagă și prin urechi, și prin acêsta devin chiar periculoși.

Mijlôcele, pe cari le întrebuinteză Români din Bucovina spre scóterea și depărtarea grierilor din casă sunt felurite.

Iată vre-o câte-vă și dintre acestea:

Dacă se rade lut din vatra focului și scotându-se afară se

(1) Sub *gormariul* se înțelege un fel de șurub.

(2) Dat. și cred. Rom. din Reusenă.

(3) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean.

(4) Cred. și dat. din Securicenă, sat în distr. Sucevei, dict. de Sofronia Gușet.

duce și se aruncă în lutăria din care se crede că s'a scos și adus, rostindu-se cuvintele :

Eū n'aduc lutu 'napoi,
Ci grierii de la noi,

atunci toți *Grierușii* părăsesc casa și se întorc înapoi în lutăria de unde au venit sau au fost aduși (1).

Dacă se stropesce casa Lunii dimineața înainte de ce răsar soarele cu apa ce a rămas de Duminecă și se mătură îndărăt, iar stropirea și măturarea acesta se repetesce de trei ori, adecă la începutul celor-lalte două săptămâni ce urmează (2); sau dacă se stropesce casa, și mai ales părțile acelea unde se țin mai cu seamă, atunci toți grierii fug afară și se duc pe la alte case (3).

Dacă se aduce o copită de cal mort și se pune în locul acela, unde se scie că sunt mai mulți grieri și unde cântă mai tare, dicându-se: «Cum fuge calul de repede, așa să fugiți și voi de casă!»

Dacă îi scot de unde sunt și-i mătură, când e luna spre sfârșit, cu o mătură părăsită, rostind cuvintele:

Cum s'a părăsit mătura,
Așa părăsiți-vă și voi;
Și cum s'a sfârșit luna,
Așa sfârșiți-vă și voi!

Apoi luându-i și ducându-i în drum, îi aruncă dimpreună cu mătura cea părăsită dicând :

— Duceți-vă de aici într'acolo de unde ați venit! (4)

Dacă se prinde un *Grier de câmp* și aducându-se viu acasă i se dă drumul între cei de casă, atunci cei de casă, cum îl ved, fug de dinsul care în cotro apucă, pentru că cel de câmp îi omoră și-i mănâncă pre toți, ast-fel că după vre-o 2—4 zile nu se mai vede, nu se mai aude nici unul. Iar după ce *Grie-*

(1) Dat. Rom. din Mihoveni, dict. de Pelaghia Strachină.

(2) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Marghiola Cimpoș.

(3) Dat. Rom. din Băncesci, sat în distr. Siretului, com. de Ioan Băncescu, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Pătrăuțel pe Sucéva, dict. de Ioana Grămadă și Maria Turtorean.

rul de câmp l-a omorît și mâncat pre toți până ce a rămas numai singur, atunci fuge și el din casă (1).

Dacă se pun séra în mijlocul casei paie de mazăre, peste nópte toți grierii se string pe paie, și paietele acestea se adună apoi și se aruncă saú se ard.

Dacă se pune o potcǒvǎ în locul unde cântă *grierul* în casă.

Dacă Luní diminéța, înainte de a răsári sórele, stupesci în locul unde cântă *grierul* în casă (2).

Dacă gospodina de casă saú și altul cine-vǎ iea o bucățică de mǎmǎligǎ și implántând mai mulți *grieri de casă* într'insa o duce în drum și svǎrlind-o acolo dimpreună cu grierii dice:

Duceți-vé la Sucéva
La iarmaroc,
Orí în alt loc,
Unde este iarmaroc! (3)

Dacă femeia de casă iea Sǎmbǎta diminéța înainte de rǎsǎritul sórelui *melesteul* (culeșeriul) cu care se mestecǎ mǎmǎliga și ducéndu-se cu dînsul la *lemnar* saú *trunchiú*, adecǎ locul unde se taie lemnele, și acolo îl rade de mǎmǎligǎ (4).

Dacă femeia de casă, care a copt pǎne, mǎlaiú saú plǎcinte în cuptor, lasǎ covata, strachina, lopata și cociorva, mai pe scurt tóte lucrurile, pe cari le-a întrebuițat la frémintarea și cǒcerea pǎnei, nespélate. Iar dupǎ aceea, puindu-le pe tóte în covatǎ și tǎrǎindu-le pe jos, așǎ ca nimeni sǎ n'o vadǎ, până în mijlocul drumului, rostesc cuvintele urmǎtore de mai multe orí dupǎ olaltǎ:

Puii mamei roșiori,
Toți pe ușǎ ducători,
Veniți unul câte unul,
Sǎ nu rămâneți nici unul;
Veniți în ruptul capului

Până 'n mijlocul drumului,
Acolo sǎ locuiți,
Acolo sǎ trăiți,
Înapoi sǎ nu veniți.
Acolo sǎ stați,

(1) Dat. și cred. mai tuturor Románilor din Bucovina;—cf. și Dr. N. Leon, *Istoria naturalǎ medicalǎ*, p. 94.

(2) Dr. N. Leon: *Istoria naturalǎ medicalǎ*, p. 94.

(3) Dat. Rom. din Pǎtrǎușul-pe-Sucéva, dict. de M. Turturean.

(4) Dat. Rom. din Broscǎușul-vechiú, dict. de Il. Bahriú.

Acolo să cântați, Înapoi să nu vă înturnați,	Că eu acolo vă duc De băut și de mâncat! (1)
---	---

Dacă se vede, din întâmplare, un grier alergând șiua prin casă și stupindu-se i se țice :

Nu ți-e rușine obrazului
S'alergi șiua mare prin casă!
Amu te-am văduț aici,
Amu să mi te și duci,
Ca mai mult să nu te ved!

Atunci nu numai Griurul cel stupit, ci și cei-lalți, se rușineză și se depărtéză din casă (2).

Dacă unul dintre căseni se pune într'o și de sec, și anume când e *lună nouă* sau *Craiă nouă*, la feréstră în casă, iar altul eșind afară îl întrébă :

— Ce faceți voi în casă ?

Și el răspunde:

— Ce să făcem,
Ia ședem !

Cel de afară :

— Da grierii ce fac ?

Cel din casă :

— Ce să facă ?
S'aũ dus unul câte unul,
Până n'a rămas nici unul ! (3)

Sau așa :

Craiă nouă în astă séră !
— Să éșă grierii afară !
Noi ce-om cină 'n astă séră ?
— Ce-a da Domnul Dumneșeș ?
Dar grierii ce-or cină ?

(1) Dat. Rom. din Șchela, com. de Ioan Berariu, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Broscăușul-vechiu; — și a celor din Măzănăesci, sat în distr. Gurei-Homorului.

(3) Dat. Rom. din Poeni, sat în distr. Siretului, com. de Dim Furtună.

— Ia s'or mîncă
 Tot unul câte unul,
 Pîn' n'a rîmîné nici unul! (1)

Saŭ:

Craiŭ noŭ în țeră!
 — Grieri din cas' afară!
 Dac'or eși ce-or mîncă?
 — S'or mîncă
 Tot unul câte unul
 Pîn' n'a rîmîné nici unul! (2)

Saŭ:

Craiŭ noŭ în țeră!
 Eși grieruși afară,
 Că pâne și sare
 Voiŭ da de mîncare,
 Dacă'n casa mea
 Mai mult nu-ți călcă
 Și 'ntr'insa nu veți cântă! (3)

Dacă se iea apă fierbinte saŭ *uncrop* și turnându-se în borta saŭ în locul acela, unde se află mai mulți grieri, se rostesc următoarele cuvinte:

Grieruș amețitor,
 Eși afară din cuptor,
 C'afară de nu-î eși,
 Cu uncrop că te-oii stropi
 Și de țile te-oii găti! (4)

Dacă se prinde un grier și se orbesce, adecă dacă i se presură cenușă în ochi ca să nu pôtă mai mult vedé, atunci vîdîndu-l cel-lalți grieri, se sperie de dînsul și fug cari în cotro din casă (5).

Dacă se tîrnă slatină saŭ oțet de trei ani sfințit în borta

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, dict. de Iléna Ureche.

(2) Dat. Rom. din Șcheia, com. de Petru Moldovan, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Securiceni, dict. de Sofr. Gușet.

(4) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean.

(5) Dat. Rom. din Pătrăuțul-pe-Siret, com. de G. Pițul.

unde petrec ei atunci, adunându-se toți grierii *firăind* la un loc, cad în slatină sau oțet și innecându-se pier (1).

Dacă proprietarul casei, pornindu-se într'o Duminică sau sârbătoare la biserică, se întorce de pe drum îndărăt și chemă pre grieri ca să mERGă și ei împreună cu dînsul la biserică (2).

Dacă colbul, unde șed ei, se mătură, se scöte afară și se duce în trei Miercuri după olaltă și se aruncă în crucile drumului. Iar după ce s'a aruncat colbul, cel ce l-a aruncat nu se întorce pe unde a mers, ci prin alt loc, pentru că întorcându-se pe aceeași cale grierii nu se rătăcesc nici când de la casă.

Dacă se iea într'o Duminică, când sunt preoții în biserică, lut de pe röta unui car de boi, care trece pe drum așa, ca nimeni să nu vadă, și apoi ungându-se cu lut de acela borțile pe unde se află grierii, se dice :

Să vă duceți unde-a dus
Mutul röta
Și prostul öpa,
Că de nu ve-ți duce
Veți păți

Ce a pățit
Cel ce s'a incumetat
Și a 'njugat
Boii Duminica ! (3)

Dacă o femeie se desbracă pe la sfârșitul lunii de töte vestimintele în cari e îmbrăcată, până chiar și de cămașă, și apoi despletindu-și pöru capului și punöndu-și o cușmä bărbătöscă pe cap, iea o cociorvă și trögönd cu dînsa spre öșa din odaia, în care sunt mulți *grieri, ploșnițe, șfabi, ruși, lätăuși, molii*, precum și alte *göze și gujuli*, ca și când ar trage cu sapa, rostesce de trei ori după o laltă urmätöarele cuvinte :

Voi *grieruși*,
Ploșnițe și ruși,
Șfabi și lätăuși,
Și alte *gujuli*

Câte mai sunteți
Și aici petreceți
Prin borți și päreți
În acöstă casă

(1) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Alex. Romaș.

(2) Dat. Rom. din Mänästirea-Homorului, sat în distr. Gurei-Homorului, com. de d-l Petru Colesniuc, invetätör ; — și a celor din *Transilvania*, com. Färögäu, com. d-l Th. A. Bogdan : «Când vrei să nu-ți cante grierii, Duminica, când mergi la biserică, öi : «*haideți la biserică!*» și vei scäpä de ei.»

(3) Dat. Rom. din Capul-Cämpului, dict. de Pant. Tataräu.

Mare și frumoasă
 Și îndemânosă,
 Haideți după mine,
 C'aici nu-mi convine
 Să vă țin mai mult
 Ha! , că eu vă duc,

Într'un loc mai bun
 Peste păree cu maluri,
 Peste văi și peste deluri
 Într'un loc mult mai frumos,
 Mai curat și'ndemânos! . . .

După ce a ajuns în tindă, se pune călare pe cociorvă și ast-fel se duce apoi până dincolo de pörtă. Iar după ce a trecut pörta, svârle cociorva, lépädă cușma din cap, se duce la fântână, scöte o ciutură de apă, iea o gură de apă, se întörce în casă și stropesce de trei ori pe unde scie că pe-trec gujuliile, cari s'aũ amintit mai sus (1).

Tot cam așa fac și alte femei, când vor să depărteze gri-erii din casele lor, cu acea deosebire numai că în locul des-cântecului citat mai sus, rostesc alt descântec, și anume:

Grier negru,
 Grier roșu,
 Grier gălbiniũ,
 Grier narangiũ,
 Aici să nu vii,
 Aici să nu fi,
 Nici în casă
 Nici în masă;
 Că tu de la Dumneđu
 Nu ești dat,
 Nici de Maica Domnului
 Nu ești lăsat
 Să stai în acéstă casă
 Mare și îndemânosă.
 Eși din mia

De închieturi
 Și din suta
 De cotituri
 Și te grăbesce
 La câmp de pornesce,
 La câmp locuesce,
 La câmp țirăesce,
 La câmp te hrănesce,
 Că acolo ai unde ședé,
 Ai apă de unde bé,
 Ai destul ce mănca
 Și cu ce te sătură . . .
 Și de ađi la casa mea
 Nu mi te mai înturnă,
 Că mai mult n'ai ce câtă! (2)

Dacă femeia de casă iea într'o Marți séra *fundul de mă-măligă* dimpreună cu fărmaturile de mă-măligă ce rămân pe el, se duce cu el în drum și acolo, măturând fărma-turile de pe fund și aruncându-le în mijlocul drumului, rostesce următórele cuvinte:

Pui, pui, pui, grierilor,
 Pui, pui, pui, puiușilor!

(1) Dat. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancrațiu Prelipcean.

(2) Dat. Rom. din Costina, com. de Nic. Nahorniac, stud. gimn.

Veniți fuga după mine,
 Că v'am adus masă'n drum
 Și aici veți mânca de acum;
 Veniți unul câte unul,
 Pân' nu-ți rămâne nici unul! (1).

Dacă se prind vre-o trei sau mai mulți grieri, se pun într'o țeve, și țevea se astupă bine la amândouă capetele, astfel ca să nu pótă nici unul eși afară, și așa se duc apoi la o movilă de pietre de pe un hotar, unde se despărțesc două moșii una de alta și acolo punându-se jos se ȳice :

— «Cum se despărțesc moșiile acestea una de alta, așa vė despărțiți și voi de casa mea, că aici vi-ı casa, aici să rămâneți!

Dacă se prind mai mulți grieri, însă fără pereche, adecă 3, 5, 7, 9, etc., se pun într'un sac cu pâne, precum: grâu, secară, orz, ovéz, păpușoiu, și apoi, ducându-se pânea la târg și vîndënd-o, se ȳice în gând, când se deșertă sacul:

— «Eü nu vînd grâu, etc., sau grăunțele acestea, ci vînd grierii din casa mea! (2).

Făcëndu-se acestea, precum și cele ce s'aü amintit în și-rele de mai sus, se crede că *Grierii de casă*, în scurt timp după acęsta, părăsesc casa și se duc, nesciundu-se când, cum și în cotro aü apucat, și te trezesci numai de odată că nu mai auđi nici pe unul mai mult cãntãnd.

Mai departe se face una sau și mai multe *furcuțe* mititele de tors, se pune pe dinsele câte un căerel de cãlți sau de buci și câte un fus, și după acęsta se așeză într'o Duminecă diminęta în fie-care ungher de casă sau la gura borții unde sunt mulți grieri și, dãndu-li-se prin acęsta de lucru, adecă de tors, li se ȳice :

Na-vė grieruși
 Furcuță și fus,
 Și ori tórceti
 Ori mergeți,

(1) Dat. Rom. din Pãrtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiü.

(2) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Trufin Crupã.

Da aici nu rămâneți
Și cu mine nu ședeți! (1).

Saū:

Na-vē grieruși
Furcuță și fus
Și orī tōrceți
Orī vē duceți!

Dacă-ți putea tōrce
Vē veți mai întōrce,
Dacă nu veți putē tōrce
Nu vē veți mai întōrce! (2).

Saū:

Na-vē grieruși
Furcuță și fus
Și-orī caerul să-mī tōrceți
Și tot fusul să-mī umpleți,

Orī de-aici să vē duceți
Și să nu vē mai întōrceți.
Și eșiți tot unul câte unul,
Să nu vē vēd nici pe unul! (3).

Saū:

Orī să tōrceți
Orī să vē duceți,
Că de nu-ți tōrce,
Orī de nu vē veți duce,

Va stā capul
În locul aripilor,
Iar aripile
În locul capului! (4).

Saū așā:

Dacă'n casă mī-ați venit
Trebue să și lucrați,
Nu numai să alergați,
Să mâncați și să cântați!
Deci orī tōrceți
Orī vē'ntōrceți
De unde-ați venit! (5).

Saū în fine așā:

A lucrā de nu voiți
Casa să mī-o părăsiți
Și'n spre câmp să vē porniți! (6).

Puindu-se furcuțele în locurile și în chipurile cum s'a ar-
tătat și rostindu-se cuvintele reproduse în șirele de mai sus,

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, dict. de Ileana Ureche.

(2) Dat. Rom. din Securiceni, dict. de Sofronia Gușet.

(3) Dat. Rom. din Poieni, com. de Dim. Furtună.

(4) Dat. Rom. din Băieșesci, com. de Oct. Seretean, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Bălăceana, comunicată de Alex Pițul.

(6) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Catr. Epure.

se crede că grierii având de lucru, adecă de tors, încetă de-a cântă. Dar fiind-că nu le prea vine la socotélă a lucrà, și mai ales a tórce, de aceea cum dau cu ochii de vre-o furcă cu caer pe dînsa, îndată părăsesc casa și fug în cotro îi due ochii și picidrele, numai ca să nu tórcă (1).

Și nici nu e de mirare de ce se feresc ei așa de tare de furcă și fug de dînsa, pentru că nu unul încercându-se a tórce, se încălcesce în caer și neputându-se de grabă desface dintr'insul, vin cei-lalți asupra lui și, în loc să-l scótă din cursa în care a cădút, încep mai întâi a-l scărménă din tóte părțile și pe urmă îl mănâncă, și tot așa.

Tot un ul câte unul
Pân'nu rămâne nici unul.

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* cred și dic că dacă-ți cântă *Grierușii* la casă, e bine să ungi ușa cu slănină, că apoi toți vor fugi (2).

Sau: cine aude prima óră un *Grier* cântând în casă, se serie pe ușa: «Grier meri afară», și atunci nici un *grier* nu va cântă mai mult (3).

Tot Românii din *Transilvania* mai cred și dic că: *Grierul* e ceterașul dracului (4).

Prin urmare: cel ce are *Grieruș* la casă, e semn că e prieten cu dracul (5).

Drep aceea: Cine va omori o mie de *Grieruși*, pe acela Sf. Petru îl lasă în raiu, fără a-l întrebă de a păcătuit orînu (6).

Iar când ai șapte capete de *Grieruș* și le ții sub pragu casei, atunci e bine (7).

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că cuvîntu *Greluș* se întrebuițeză în unele părți ca nume de batjo-

(1) Dat. Rom. din Ilișesci, comunicată de Filaret Doboș.

(2) Cred. Rom. din Coșna și Salva.

(3) Cred. Rom. din Selagiū, com. Cizeriū.

(4) Cred. Rom. din Romuli și Bicheșul românesc.

(5) Cred. Rom. din Măgeruș și Parva.

(6) Cred. Rom. din Rebra.

(7) Cred. Rom. din Parva.

cură sau poreclă, care se dă în genere ómenilor mici de statură și cam bolocănoși la cap (1).

Iar un proverb din *Țéra-Românească*, care se ȓice despre cei neprevăȓători, sună :

Greerele în vremea agoniselei cântă, și érna cere să se împrumute (2).

(1) *Șeȓtóra*, fóiea poporului român, an. I, Buda-Pesta 1875, p. 78;—
Cataná, op. cit., p. 35.

(2) Anton Paun, *Proverbe*, I, p. 150.

CONOCHIFTERIȚA.

(*Gryllotalpa vulgaris* Latr.)

Pe locurile cele grase, nisipoase și băhnoase, prin grădini și ogrădi sașu curți, în apropierea gunoiiului de vite precum și a altor movile de gunoie, ce au trecut sașu prind a trece în putrejune, se află o gujulie, care se ține de familia *Gri-erilor* și care petrece totă ziua în pământ și numai noptea ese afară.

Acastă gujulie, care aduce foarte mult în privința făpturii picioarelor sale de dinainte cu labele de dinainte ale *Cârțiței*, se numese în Bucovina: *Cucóna Chifteriță*, *Cucóna Chiftiriță*, *Cucóna Tifteriță*, *Cóna Chifteriță*, *Conochifteriță*, *Conochiftiriță*, *Conotifteriță*, *Conosciriță*, *Coroșpiniță*, *Chifteriță*, *Chiftiriță*, *Tifteriță*, *Tiftiriță*, *Pișteriță* și *Coroiu*.

În Moldova: *Conochifteriță*, *Cucóna Chifteriță*, *Chifteriță*, *Coropeșniță*, *Conopișteriță* și *Pișteriță* (1).

În Țera-Românească: *Cucóna Chifteriță*, *Cucóna Chiftiriță*, *Conochifteriță*, *Coropișteriță*, *Coropeșniță*, *Coropijniță*, *Coropișniță* masc. *Coropișnițoiu*, *Coropișteriță*, *Coropleșniță* și *Goropișniță* (2);

În Transilvania: *Colopiștiriță*, *Coropișniță*, *Coropișteriță*,

(1) *Ședetőrea*, an. I, Fălticeni, p. 120;—Cihac, *Dict.*, t. II, p. 71;—Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

(2) Sava Ștefănescu, *Zoologia*, p. 191; — St. St. Tușescu, *Pagini din metafisica poporului român*, publ. în revista «*Tinerimea Română*», noua serie, vol. III, p. 460;—Gr. G. Tocilescu, *Materiatuři folkloristice*, vol. I, Partea II, p. 1.133; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Conopiștiriță, Cânepchișchiriță, Cânopisceriță, Chifteriță și Păduche de cal (1).

în Ungaria, și anume în Biharia: *Conopisteriță* (2), iar în Chior, comitatul Sătmăruului: *Conopiștiniță*, și *Coropiștiniță* (3).

La Români din Meglenia: *Racică* (4) și *Sracică* (5), iar la cei din Macedonia: *Șracu*: (6);

Despre această gujulie există la Români din *Moldova* următoarea legendă:

«Cică eră odată o *Cucónă* foarte bogată, însă rea, rea, de să te ferescă *Dumnezeu*.

«Îmbătrânind *Cucóna* acesta, se duse la o mănăstire, vești *Dómne*, ca să se pocăescă și să se căescă de păcatele și nedreptățile ce le-a făcut în tinerețele sale.

«Dar ea, în loc să se pocăescă și să se căescă, ispitindu-o *Necuratul*, începù a face petreceri și chef cu ómeni mireni.

«Prin bani și hatir *cucóna* ajunsese a fi chiar și *stariță*. Însă cu tóte că ajunsese ea această mărire și cinste, ea totuși nu se lăsà de blestemății.

«Iată însă că într'o vreme vin la mănăstirea, unde eră *cucóna* noastră *stariță*, doi moșnegi. Se vede că erau *Dumnezeu* și *Sf. Petre*.

«Intrând moșnegii în mănăstire și găsind pe maica *stariță* cu chef și petrecând ca o *femea* ticăloasă, au început s'o

(1) Com. de d-nii I. Pop-Reteganul, Paul Beșa și Th. A. Bogdan; — *Fóia poporului*, an. I, Sibiu 1893, p. 284;—Idem, an VII, Sibiu 1899, No. 33, p. 390.—Numirea de *Păduche de cal* e usitată, după cum îmi scrie d-l Th. A. Bogdan, în Deda, Rîpa, Bistrița, Serețel, Ardan, Friș, Bârla, Șieș-Cristur, Nimigea, iar cele-lalte numiri sunt usitate în cele-lalte părți ale Transilvaniei.

(2) M. Pompiliu, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XX, Bucuresci 1887, p. 1008.

(3) Com. de d-l El. Pop: «*Conopiștinița* sau *Coropiștinița*, despre care se țice că e foarte veninosă, trăesce în pământ mai ales în straturile din grădină, puhóse și bine lucrate, pe unde își sapă nisce găuri în fața pământului și róde plantele ce-i vin în cale.»

(4) Per. N. Papahagi, *Megleno-Români*, Partea II, p. 111.

(5) Com. de d-l P. Papahagi.

(6) Com. de d-l Chr. Geagea.

dojenescă, dîcîndu-î că nu-î frumos ca ficele Domnului să facă așa și să ajungă de ris în lume.

«Starița, supărându-se pentru dojana ce moșnegii i-au făcut, îi luă de spate și-î dete pe ușă afară, *interindu-î* din cuprinsul mănăstirii.

«Moșnegii, vîdînd acésta, aũ blestemat-o să se facă gujulie, să se ascundă de fața lumii în pămînt, și numai atunci să ăasă din pămînt afară, când va fi vreme urită și ploioasă, când n'o mai vede nimeni.

«Și blestemul moșnegilor se împlinî, căci mănăstirea se prefăcũ în pămînt și cucóna starița, care făcea chef, se prefăcũ într'o gujulie urită, care umblă pe sub pămînt, de-și croesce pe acolo chilii, și se hrănesce cu rădăcinile legumelor și ale buruenelor, adecă făcînd și acolo rîutăți cum făcea și pe pămînt.

«Iar din rasa ei cea cafenie i s'aũ făcut aripî» (1).

O altă legendă despre *Conochifterița* și anume din *Transilvania*, com. Fecheteiele Mădărașului-de-Câmpie, sună precum urmîzã:

«În vremile de demult erã un om vestit peste nouă țeri și nouă mări de mare păsërar.

«E drept că nu erã nici un fel de pasëre pe fața pămîntului, care din grădina lui să fi lipsit, căci aveã o deosebită plăcere a le vedé sãrind din créngã în créngã, și a le auđi când cãntã de-ți țiuiaũ urechile.

«Dintre tóte însã îi mai plăceaũ pasëriile așa numite *Conopisterițe*, cari aveã un glas miunat de frumos, și níscce pene ca *Pasërea raiului*, dar pe lângã cele bune mai aveã și un obiceiũ rëu, că în tótã diminéța, sburãnd peste gard în grădina *Sfîntului Ioan* care ședeã numai în vecini, îi rá-cãiaũ tóte straturile de nu erã modru ca să se vadã cu ce-vã verdețuri în grădinã.

«Îi spuse *Sf. Ioan* omului păsërar ca să-și opréscã pasëriile de a mai veni în grădina lui, dar păsërarul nici că-î venia în gãnd grădina nici paguba ce i-o făcea vecinului sëu đî dupã đî.

(1) Dict. d-lui M. Lupescu de Zancu din satul Crucea și com. de d-î Art. Gorovei.

«De la o vreme *Sf. Ioan*, urându-se cu atâta polojenie de pasere și de sfadă, se puse pe rugăciune, așezându-se în genuchi lângă o masă ce o avea în mijlocul grădiniî.

«Paserile, vădându-l, se pricepură că *Sf. Ioan* numai în contra lor pôte ca să facă plânsore la Dumneđeū, și începură a ciripi, sburând jur împrejur pe lângă capul sfintuluî, ca să nu-și pôtă face rugăciunea.

«*Sf. Ioan*, ne mai avënd nici o răbdare, a luat o prăjină lungă, și cu învoirea lui Dumneđeū începù a aruncă după ele. Și fie-care pasere, cum o loviă, nu se mai ridică către cerul lui Dumneđeă, fără se ascundeă în pămîntul întunecat, până ce le-a lovit pe tôte, ne mai rămânënd nici un fel din nêmul acela de paseri.

«Și se dice și se crede, că tôte paserile acelea s'aũ schimbat în gujuliile, cărora noi ađi le đicem *Conopistirițe*, după numele ce l-aũ fost avut pe când erau paseri» (1).

Conochifterița petrece de regulă în pămînt într'o afundime de 30—60 cm. Aicia face ea mai multe galerii, iar la mijlocul acestora cuibul seũ. În acest cuib, care are forma și mărimea unui ou de găină sau de gâscă și care e pe dinăutru uns cu bale și tare, ca și când ar fi tencuit, se ouă ea o mulțime de oue de mărimea meiuluî (mălaiuluî măruntel) și de colóre gălbiniie.

Unii Români din *Bucovina* spun că s'ar ouă 99 de oue și că puil ce es dintr'insele n'ar trăi mai mult de un an. Numai unul dintre dînșii trăesce mai mult, și acela, cum trece de un an, creșce mai mare decât un șorece; capetă aripi, începe a sbură și pe cine îl mușcă, trebuie să móră (2).

Cei mai mulți Români însă cred și spun că nu numai puil cel ce a trecut de un an, ei fie-care *Conochifterița* mușcă și că mușcătura ei n'are léc, că cel ce a fost mușcat de dînșea trebuie numai decât să móră (3). Și numai atunci pôte cel mușcat să se vindece, când va găsi pe aceeași *Conochifte-*

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Capul-Câmpuluî, dict. de Panteleimon Tatarău, com. de G. Banilevič, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Reusenî, com. de Vas Pop: «Ómenii cred că dacă te ar mușcă *Cucóna Tifterița* ai muri»; — a celor din Bălăceana, com.

riță, care l-a mușcat, va prinde-o, va pune-o în apă și se va spăla cu apă de aceea (1), sau va număra o baniță de mălaiu măruntel (2), ori o baniță, o dimerlie sau o ocă de mac (3).

Tot așa cred despre mușcătura *Conochifteriței* și Românii din *Moldova* precum și cei din *Transilvania*.

Iată ce scrie în privința acésta d-l M. Lupescu:

«*Conochifterița* e o gujulie ce trăește pe la locuri băhnóse și grase; ea e foarte primejdíósă. Pe lângă stricăciunea foarte mare ce face în grădini, ea póte să muște și pe om. Vai de omul mușcat de ea, că léc nu mai are; îndată se umflă ca o bute și móre în dureri nesuferite.

«Dacă ar fi cu putință, ca omul să trecă prin borta prin care intră osia carului în butucul roții, sau să numeri un stambol (baniță) de mac ori de nisip, numai atunci ai avé léc pentru mușcătura de *Conochifteriță*» (4).

Iar d-l Dr. N. Leon scrie:

«Poporul crede că *Cucóna Chifteriță* mușcă; pentru ca să nu te umfli, e bine ca îndată ce te-a mușcat să-ți cauți gaura și să-ți numeri ouéle» (5).

de G. Jemna: «Spune poporul că dacă te ar mușcă noué *Cucóna Chifterițe* de odată, apoi poți să și mori. După mușcătura ei se umflă locul mușcat.»

(1) Cred. Rom. din Tereblecea, diet. de Domnica Dubău și com. de Pavel Scripcariú.

(2) Cred. Rom. din Reusení, com. de V. Pop; — a celor din Șcheia, com. de Sim. Pop: «Cel mușcat de *Conochifteriță*, până nu va număra o baniță de mălaiu, măruntel nu se póte vindecă»; — a celor din Dorotea, diet. de Ilie Brădătan: «Spun ómenii că dacă mușcă pe cine-vă o *Conotifteriță*, cel mușcat n'are léc, dórá numai atunci când va număra o strachină de mălaiu măruntel.»

(3) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiú, diet. de Ilie Istrátóe: «Ómenii de la noi șic, că dacă ar mușcă *Chifterița* pe cine-vă, n'are léc, numai dacă ar număra o pátrare de mac»; — a celor din Párhăuș, com. de Const. Bădăluță: «Se crede că dacă ar mușcă *Cucóna Chifteriță* pre cine-vă, alt léc nu ar găsi, decât să numere o baniță sau o ocă de mac, atunci s'ar vindecă»; — a celor din Straja, com. de Nic. Cotos: «Sé crede că dacă mușcă o *Cucóna Chifteriță* pe un om, omul acela nu s'ar puté lecul până ce n'ar număra un sac de mac și o códă de cal.»

(4) *Ședětórea*, Fálticeni 1892, p. 120; — tot d-l M. Lupescu scrie: «Mușcătura de *Conochifteriță* e foarte rea. Pe cine l-a mușcat nu mai calcă érbă verde.»

(5) *Zoologia medicală*, p. 10.

În fine d-l P. Beşa cu privire la Româniî din *Transilvania* îmi scrie:

«Poporul de pe la noi crede că *Cânopiscerița* e atât de veni-nôsă, în cât dacă ar mușcă pe un om, acela numai decât ar muri.»

Din cauza acésta apoi Româniî se feresc fôrte tare de ori și care Conochifterița, ca nu cum-vă să fie mușcați de dînsa.

Însă Chifterița nu numai că este fôrte periculôsă, ci tot odată e și stricăciôsă.

Nutrețul Chifteriței sunt diferite larve de insecte și viermi. Ba, fiind o gujulie fôrte mâncăciôsă, de multe ori nu cruță nici chiar propriiele sale ouă, ci și pe acestea le mănâncă.

Însă fiind-că ea nu-și pôte afla nutrețul trebuincios numai într'un singur loc, ci trebuie să și-l caute în tôte părțile, de aceea găunășese ea cu picioarele sale cele puternice pămîntul în lungiș și curmeziș ea și cârtița.

Prin acéstă găunășire însă se face fôrte stricăciôsă, pentru că ea nu se mulțumesc numai cu răscolirea pămîntului, ci adese-ori e nevoită să ródă și rădăcinile cele tinere ale plantelor, cari îi staū în cale.

Prin acésta procedură din partea ei cele mai multe plante încep apoi a se veșteji, a cădé la pămînt și a se uscă.

Mai cu sémă este ea fôrte stricăciôsă pentru straturile de legume.

Dacă se pripășesc într'o grădină, unde sunt multe legume semēnate, și mai ales printre straturile cu cēpă, atunci nu se alege mai nimica de grădina ácea (1).

Din cauza acésta apoi, precum și din cauza mușcăturii sale, Româniî și cu deosebire Româncele nu numai că au mare ciudă, ci cum o zăresc pe loc o și urmăresc și o omóră.

Dar fiind-că Conochifterița, după cum am amintit și mai sus, trăescce mai mult pe sub pămînt, și prin urmare nu se pôte așa de lesne da peste dînsa, pentru că ese afară numai nóptea și la timpuri anumite (2), saū când e vreme plo-iôsă și urită, precum și din causă că, neomorîndu-se de tot

(1) După spusa Româniilor din Bucovina și a celor din Moldova, com. de d-l M. Lupescu

(2) După spusa Rom din Capul-Câmpului, dict. de G. Tatarău și com. de G. Banilevici.

ci tăindu-se numai în două, sau numai capul, ea nu pere, ci crește iar la loc (1), nu numai c'o urmăresc și o omóră, ci caută și alte mijloce spre depărtarea și stârpirea ei.

Așa Români din unele părți ale *Moldovei* stropesc grădinile în toate părțile cu aghiasmă de la *St. Trif* (1 Februarie), care se dice că are foarte mare putere de istovire a unor asemenea gujulii.

Se chemă adecă preotul de face aghiasmă în ziua de Sf. Trif și cetesece rugăciunile de stârpirea gujuliilor ce vatămă ródela pământului.

Afară de acésta se fac nisce furcuțe, în cari se pune lână — caer — și fus, se începe un fir de tort, și se înfig în grădină într'o Vinere la sfârșitul lunii, adecă când e luna pe sfârșit și se mensesce așa :

— Cucónelor Chifferițe! orî să vĕ apucați de tors, ce v'am dat, orî de nu, să fugiți, că Sf. Vinere vĕ va omorî!

Și în urma acestor mijloce gujuliile fug (2).

Români din unele părți ale *Transilvaniei* spun că :

Conopistirița e *copitul dracului*, că ce face Dumneđeș ca strică, adecă legumele ce Dumneđeș le crește, ea le nimicesce rođându-le rădăcina (3).

Drept aceea :

De *Păduchele de cal*, adecă de *Conopistiriță*, numai așa îți poți scăpa grădina, dacă înainte de a săpa în acésta, ai spânzurat un *Păduche de cal* de un lemn (4).

Sau: când vrei ca să nu-ți strice *Conopistirițele* cépa, prinde una și o spânzură cu un fir de ață de un lemn implântat în mijlocul stratului de cépă (5).

Cu toate însă că *Chifferița*, după cum am văđut, este foarte periculósă și stricăciósă, cu toate acestea este ea și de folos.

Vorba Românului: «Nu e nici un rău în lume să nu aibă și o parte bună.»

Așa se dice că dacă un om međin ucide (omóră) o *Cu-*

(1) Cred. Rom. din Eréza, com. de Eus. Prelici, stud. gimn.

(2) Com. de d-l M Lupescu.

(3) Dat. și cred. Rom. din Fărăgău.

(4) Dat. și cred. Rom. din Bistrița.

(5) Dat. și cred. Rom. din Felfalău lângă Reghin, com. de d-l Th. A. Bogdan.

cóna Chifteriță dintr'o singură lovitură cu dosul mâinii, atunci respectivul om pôte vindecă la orî și ce ocasiune și la orî și ce timp pe o vacă, care a mâncat trifoiu și din cauza acésta s'a umflat, și anume dacă vaca respectivă se pălesce cu dosul mâinii la deșert, adecă unde e umflată (1).

O sémă de Români însă, când vëd primăvara o *Conochifteriță*, suflă de trei orî pe dosul mâinii și apoi omorînd-o tot cu dosul mâinii, o păstréză și când se umflă vre o vită de trifoiu o vindecă cu dînsa (2).

Dacă omorî o Chifteriță, spun iarășî alții, și voescî ca să fie de léc, s'o uciđi tot-deauna cu dosul mâinii, căci dacă o uciđi cu dosul mâinii, mâna aceea se face vindecătore pentru tóte bólele vitelor (3), și mai ales pentru cele mușcate de acéstă gujulie (4), pentru cele sângerate (5), precum și pentru cele ce se umflă de trifoiu. Cum puî dosul mâinii pe vita bolnavă și o frecî un pic saũ daî numai cu mâna în dărăt pe spinarea aceleia, vita îndată se însănătoșeză (6). Însă mâna respectivă pôte fi de léc numai până ce omorî altă Chifteriță. Cum ai omorit altă Chifteriță nu pôte să fie mai mult de léc (7).

Româniî din unele părți ale *Transilvaniei* folosesc *Căno-*

(1) Cred. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de Dumitru Covașă, com. de Ioan Covașă, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Domnica Dubău, și com. de P. Scripcariu;—a celor din Volovăț, com. de Ilie Buliga: «Dacă omorî o *Conochifteriță* cu dosul mâinii, atunci poți vindecă cu ea orî-ce vită de orî și ce bóla»; — a celor din Igesci, com. de d-l Iancu Grigorovici: «*Conochifterița* se usucă și apoi se afumă cu dînsa *umflăturile* la vite, mai ales însă pe vaci când li se umflă pulpa.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul-noú, com. de Vesp. Reuț, stud. gimn.: «Dacă atingî *Cucóna Chifteriță* cu dosul palmei, atunci mâna aceea se face vindecătore pentru tóte bólele vitelor.»

(4) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna: «Dacă *Chifterița* mușcă pe o vacă, se frecă cu dosul mâinii, și apoi îi trece.»

(5) Cred. Rom. din Stupca, com. de Tóder Bocăneț, stud. gimn.: «Când îți ese o Chifteriță înainte, atunci, spun ómenii, că e bine s'o omorî cu dosul mâinii și de va fi o vită bolnavă de sânger să daî cu mâna îndărăt pe spinare și se însănătoșeză.»

(6) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna;—a celor din Buninți, com. de Vesp. Corvin;—și a celor din Stupca, com. de T. Bocăneț.

(7) Cred. Rom. din Buninți, com. de Vesp. Corvin.

piscerița ca léc la vitele lovite de *durere de splină*. Proprietarul unei ast-fel de vite prinde *adecă o Cănopisceriță*, îi taie capul și-l aruncă, iar cu corpul ei frecă vita bolnavă în dreptul splinei, și apoi, după ce a frecat-o de ajuns, îl îngrópă în pămînt. Prin această frecare se țice că cele mîi multe vite lovite de splină se vindecă (1).

Dacă o femeie nu face copii, să beă ouă de *Cucóna Chifteriță* cu apă saú cu rachiú și se vindecă.

Când pe cine-vă îl róde la picior încălțămintea și se rănesce, să strivescă o Cucónă Chifteriță și să o aplice la rană.

Pentru reumatism se iea un litru de unt-de-lemn, se pune în el trei Cucóne Chifterițe și se lasă să stea la sóre și apoi se frecă cu el la închieturi când îl prind durerile (2).

Când veí găsi o *Coropleșniță* saú *Coropișniță* s'o omori cu călcăiul și să-í mai dai și cu tótă talpa de la amândoué piciórele, și atunci nu veí face *trântitură* (3).

Când cîntă *Cucóna Chifteriță*, e un semn că are să plouă (4).

Când sbórá *Conochifterița*, atunci însemnéza că are să fie secetă (5).

În fine mai e de observat încă și aceea, că ómenii, după pãrerea și spusa unora, îl țic acestei gujulií *Cucónă* de aceea, pentru ca să nu-í musce (6).

După legenda din *Moldova* însă se numesce *Cucónă* pentru că ea dintru început a fost întru adevér cucónă.

(1) Dat. Rom. din Bãrgău, com. de d-l P. Beșa.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10. — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 86.

(3) St. St. Tușescu, op. cit., p. 450.

(4) Cred. Rom. din Reusení, com. de V. Pop;— com. de S. Sa pãr. T. Bălășel: «Când cîntă *coropișnița*, e semn că va plouă».

(5) Cred. Rom. din Frătăuțul-vechiú, dict. de M. St. Coniac.

(6) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna.

CALUL DRACULUI.

(*Libellula depressa* L.)

De pe la începutul lunii lui Iunie și până după *Sântă-Măria-mare* sau, mai bine zis, până ce dă bruma, se poate nu odată vedé, și mai cu sémă în decursul lunilor Iulie și August, când arde sórele mai tare, sburând ca o săgétă prin aer un fel de insect, al cărui corp, de colóre galbenă închisă, e lung și turtit, iar aripile, asemenea lungi și late, sunt străveđii ca o pălóră.

Acest insect fórte sprinten, care în sborul său caută să prindă felurite musce precum și alte gâze și pre cari apoi le mănâncă, se numesce în Bucovina: *Calul dracului* (1), *Calul popii* (2), și *Cal turtit* (3); în Moldova: *Calul dracului* și *Calul popii* (4); în Țera-Românescă: *Calul dracului* (5),

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú.

(2) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan.

(3) Dat. Rom. din Corlata, com. de Daniil Hogeá, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan; — a celor din Bogdănesói, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp; — a celor din Opriseni, jud. Suceva, dict. de George Iacob.

(5) Dat. Rom. din Bucuresci, com. de d-l profesor Grigorie Crețu: «*Calul dracului* e o insectă lungă și subțire, de colóre negră-galbenă»; — a celor din Zorleni, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Calul dracului*, zis și *Calul popii*, e mórtea *Scleptilor* și a *Tăunilor*»; — a celor din jud. Vâlcea, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Libellula* în graiul poporului se numesce *Calul dracului*»; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 139; — D. Ananescu, *Zoologia*, p. 220.

Calul popii (1), și *Cobiliță* (2); în Transilvania: *Calul dracului* (3), iar la Români din Macedonia: *Calu al Dumneșei* (4) și *Calul Sf. George* (5), lat. *Libellula depressa* L.

Afară de acest insect mai sunt încă două insecte, cari se țin de aceeași familie și cari li-s Românilor asemenea cunoscute după nume. Iar acelea sunt:

Drumețul (6) sau *Țărăncuța* (7), lat. *Libellula virgo* L. sau *Colopteryx virgo*, și:

Calul de apă (8), *Căluș de apă* (9), *Calul dracului* (10), *Ca-*

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — dat. Rom. din jud. Ialomița, adun. de Petre I. Dimitriț, și com. de d-l Gr. Crețu: «*Calul dracului* e o insectă roșietică pe spinare, corpul lungăreț și capul ca la o albină. La noi pōrtă numele de *Calul popii*»; — Fr. Damé, *Nouveau Dict.*, vol. I, p. 185.

(2) Fr. Damé, op. cit., p. 265; — G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română latină*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 329 și 332; — *Enciclopedia română*, tom. I, p. 679.

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Com. de d-l Per. Papahagi.

(5) Com. de d-l Chr. Geagea.

(6) Dat. Rom. din Opișeni, distr. Siretului, dict. de Iacob Popovici: «*Drumețul* sēmēnă la trup cu *Țințariul de apă*, e tot atât de mare ca și acesta, însă de colōre întunecat-albastră sau cafenie. El sbōră — de multe ori cu miile la un loc — neconținut, de aceea se și numește *Drumeț*. Iar când se pune pe vre-o erbă, cu greū să stea vre-ua minut, și apoi iar sbōră mai departe. Începe a sbură din luna lui Maiū până ce-l apucă bruma, apoi se oprește, dar unde, nu se știe. Nu e de fel stricător.»

(7) Dat. Rom. din Fundul-Sadovei, com. de L. Latiș.

(8) *Gazeta Sătēmului*, an. IV, R-Sărat, p. 46.

(9) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiū, dict. de G. Onciul: «Este un *Căluș de apă*, care petrece în apă și după ce face aripī sbōră ca și *Călușul de câmp*»; — a celor din Igești, dict. de I. Danilescu.

(10) Dat. Rom. din Căltuna, jud. Ilfov, adun. de I. Petrea-Mihăilescu și com. de d-l Gr. Crețu: «*Calul dracului* e o insectă ce sbōră pe deasupra apelor. Are aripile galbene-verșui și albastre. Se oprește numai pe plantele de pe marginea riuurilor»; — Idem: «*Calul dracului*, e lungăreț și subțire, are 4 aripī și 6 picioare. Cōda lui e albastră și capul lui mai cāt o alună și verde. Trăește pe lângă apă și sbōră din loc în loc ca să mănânce *Răia brōșcei*. Brōșcele-l pândesc și-l mănâncă.»

lul popii (1), Căluș (2), Păunișă (3), Pițingăul Dracului (4), Scăluș de apă (5), și Țințariu de apă (6), lat. Calopteryx splendens Harr.

Despre insectele acestea, și cu deosebire despre cel dintâi și cel de pe urmă, există la Români din Țera-Românească următoarea legendă:

«Într'o Ți Dracul vĕdĕ cum un țĕran mergeă cu barca pe un lac mare. Vrĕnd să trecă și el lacul și neputĕnd, chemă pre țĕran să vie cu barca ca să-l ieă.

«Țĕranul însă, cum il vĕdĕ, începĕ să scâncĕscă (7).

«Dracul, neputĕnd suferi muca (8) și vĕdĕnd o albină, s'a prefăcut într'insa. Dar pentru că cōda lui eră cam lungă, făcĕ ca și corpul lui să fie mai lung decăt al albinĕi; iar cōrnele lui dădură aripile cele lungi ce le are Calul dracului.

«Și ast-fel Dracul putĕ trece lacul.

(1) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Gr. Olariu: «Calul popii e de colōre albastră, verde și roșietică. El se numește Calul popii de aceea pentru că rĕsare dintr'un loc într'altul fără de veste»; a celor din Piatra, jud. Neamț, adun. de I. Cocea, și com. de d-l Gr. Crețu: «Calul dracului se numește și Calul popii. E mai lung ca o albină, de colōre închis-albastră. Sbōră pe de-asupra apelor»;—a celor din Dorotea, distr. Câmpulungului, dict. de Ilie Brădățan.

(2) Dat. Rom. din Romănia, com. de d-l Andr. Bârsan: «Numirea de Scăluș n'am putut-o află, ci numai numele de Căluș, sub care se înțelege în Petroșița (Romănia sub munte) libela saă Calul dracului.»

(3) Dat. Rom. din Valea-sĕcă, distr. Gura-Homorului, com. de Isidor Pașcan, stud. gimn. «Libela albastră se numește pe la noi Păunișă, pentru că aripile ei sĕmĕnă cu ale păunului.»

(4) Dat. Rom. din Oltenia, com. Săpata-de-jos, jud. Argeș, com. de d-l Gr. Crețu.

(5) Dat. Rom. din Maidan, în Banat, com. de d-l Ios. Olariu: «Scălușul de apă, e de colōre brunetă și vĕnetă-verdie. El curățește muscele de pe fața apei.»

(6) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca;—a celor din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Oaciul;—și a celor din Opișeni, dict. de Iac. Popovici: «Țințariul de apă, are ochii verđi și mari ca la Bonzariul de vite. Trăeșee pe lângă ape, jōcă de-asupra acestora și se nutreșee cu musce mai slabe decăt dĭnsul, cari es pe de-asupra apelor ca să jōce. Nu trage la nici un animal ca să-l musce.»

(7) În notișă se ȓice «să câncĕscă».

(8) Probabil că în loc de musică.

«Și de atunci a rămas *Calul dracului* pe pământ» (1).

După o legendă din *Transilvania* însă, și anume din com. Jabenîța, *Calul dracului* să fi fost dintru început într'adevăr *Cal*, iar mai pe urmă, blestemat fiind de *Sf. George*, stăpânul său, pentru că s'a nărăvit când merse acesta la o luptă contra *Satane*, s'a prefăcut într'o gănganie sburătoare, după cum îl vedem și astăzi.

Iată și legenda respectivă:

«Mai de mult *Dumnezeu* și *Satana* erau în neconținută sfadă.

«*Dumnezeu*, pacinic de felul său, îl lăsă pe *Satana* ca să-și jöce mendrele, până va avé voie, căci gândia el că de la o vreme o să se mai möie.

«Dar *Dracul*, tot drac e, orî le-î luă cu buna orî cu răul. Așa păși și *Dumnezeu*. L-a fost așteptat o vreme hăt destul de lungută cu nădejdea că l-a vedé mulțumit și împăciuit, dar în zadar. După ce-î da una, el așteptă alta, și tot așa din pofte în pofte.

«Vedënd *Dumnezeu* de la un timp că nu-î nici un mod de a mai trăi în pace cu *Satana*, și-a înarmat toți slujbași, punëndu-le la îndemână fie-cărui inger câte un cal frumos, de să te tot uiți la ei.

«*Îngeri*, încălicând care-și de care pe calul său, într'o di pe când se revërsă de diuă, o porniră în frunte cu *Sf. George* în potrive *Satanei* și a slugilor lui.

«*Sf. George*, care aveă un cal cât trei și frumos ca o minune, de la o vreme simți că calul lui nu numai că nu merge înainte, fără încă *heiență*, adecă da înapoi ca racul.

«Așa îl făcù pe *Sf. George* de a ajuns în vălmășelă, ba mai făcù cu calul lui smintelă și altor îngeri, ai căror cai începuseră asemenea a se nărăvi ca și calul lui.

«Atunci numai decăt auți *Sf. George* un glas dumnezeesc, care-î spuneă ca să se scoböre de pe cal, că e fermecat pe sēma *Satanei*.

«Noa ! dacă-î așa trēba, *al dracului să fie de acuma înainte!* îi diise *Sf. George*, când îl lăsă din căpēstru.

(1) Auđită de Alexandru Marin Iiescu, în Bucuresci, și com. de d-l Gr. Creșu.

«Și așa a și fost, căci din voința lui *Dumnezeu* nu a putut merge nici trei pași, și s'a și schimbat într'o gănganie sburătoare, căreia noi pămîntenii și până în ziua de azi, unde o vedem, îi dîcem *Calul dracului*» (1).

Cel mai mulți Români din *Țera-Românească* însă cred nu numai că *Calul dracului* e făcut, după cum spune legenda primă, dintr'un *drac*, ci cum că el într'adevăr e *Calul dracului* (2), că dracul încălicând pe dînsul și preumblându-se cu el, face ômenilor rău (3). De aceea unii copii de la țeră se feresc de a pune mâna pe dînsul, ca nu cum-vă să li se întîmple vre-o nenorocire (4); alții însă, când îl ved vara, alérgă după el strigând :

—«*Calul dracului*, stăi să te prind, ca să nu mai aibă *Dracul* pe ce încălică!

Și apoi, prindându-l, îl chinuesc și omóră, credënd că e trimis de *Dracul* sau *Satanail* ca să lase excremente pe pariși sau pe aracii implântați în pămînt, din cari se nasc apoi *Cariș* (5), ce mânâncă acel *pom* (6), și ast-fel omul să nu aibă noroc de el, ci să-l arunce sau să-l deă lui (7).

Românii din unele părți ale *Olteniei*, precum bună-ôră cei din *Săpata-de-jos*, jud. Argeș, cred asemenea că insecta acésta ar fi întru adevăr *Calul dracului* și cum că séra, *ve-*

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Adun. de Michail Pascalopol, și com. de d-l Gr. Crețu.

(3) Cred. Rom. din Slănic, jud. Prahova, adun. de I. M. Teoharescu, și com. de d-l Gr. Crețu: «Se crede că pe insecta acésta (adecă pe *Calul dracului*) călăresce *Dracul* și face reu ômenilor;» — a celor din Bolintinul-de-vale, jud. Ilfov, adun. de Ștefan Oprescu și com. de d-l Gr. Crețu: «Se spune că *Dracul* încălecă pe *Calul dracului* și se primblă cu el;» — a celor din Cloșani, jud. Mehedinți, adun. de I. Mich. Popescu, com. de d-l Gr. Crețu: «*Calul dracului* e o insectă albastră, ce dîce poporul că umblă *Dracul* pe ea. Umblă pe la rădăcinile arborilor din ape. De aceea și poporul dîce că acolo e *Dracul*.»

(4) Cred. Rom. din București, adun. de Mich. Pascalopol, și com. de d-l Gr. Crețu.

(5) *Cariș* sunt nisce insecte ca viermii, cari rod pomii uscați. Not. culeg.

(6) În *Țera-Românească* cuv. *pom* însemnă și *copac neroditor*.

(7) Cred. Rom. din București, adun. de I. Zlătescu, și com. de d-l Gr. Crețu; — a celor din Călfuna, jud. Ilfov, adun. de I. Petrea Michăilescu, și com. de d-l Gr. Crețu.

nînd Dracul, el se preface în deosebite forme după porunca *Cornuratului* și așa îl duce apoi de ici, colo după fapte rele (1).

Românii din unele părți ale *Moldovei* însă cred și spun că *Caii dracului* ar fi *draci* aceia ce nu pot face rău unor ómenii, și ca pedépsă sunt puși apoi de către mai marele lor să umble 9 zile așa. Pe urmă merg iarăși la locul lor (2).

Pe lângă producerea *Carilor*, despre cari am amintit mai sus, *Calul dracului*, după credința și spusa Românilor din *Țera-Românescă*, mai face încă și multe alte rele, precum :

Dacă se pune pe vre-o vită, boi sau vacă, vita respectivă strechie. Iar dacă vre-o vită o mănâncă cu érbă și mai ales cu *Susaiu*, sub foile căruia se póte ascunde, vita aceea se umflă și *se sîngeră*, adică se îndrăpă, numai dacă i se slobóde sînge dintr'o vînă grósă de sub ochi (3).

Dacă se pune lângă sau pe undița cui-vă, proprietarul undiței respective nu mai prinde nici un singur pește (4).

Mai departe *Calul dracului* servește Românilor și ca un fel de profet, și anume :

Când se întîmplă ca el să între în vre-o casă, ómenii din casa aceea au să facă o călătorie (5).

Când se arată mulți *Caii dracului* pe apă, e un semn că are să ploué ; (6)

(1) Com. de d-l Gr. Crețu.

(2) Idem.

(3) Cred. Rom. din Vieșani, jud. Gorj, adun. de Dumitru Udrea, și com. de d-l Gr. Crețu.

(4) Cred. Rom. din Lița, jud. Teleorman, adun. de T. Mândroceiú, și com. de d-l Gr. Crețu : «*Calul dracului* e o insectă ce umblă pe suprafața apei, și dacă se pune lângă undiță, nu mai prind ómenii pește ;» — a celor din jud. Ialomița, adun. de Petre I. Dumitriu, și com. de d-l Gr. Crețu : «*Calul popei* e vègut rău de popor, care crede că dacă se pune pe undița cui-vă (căci sbórá pe suprafața apei), nu va mai prinde nici un pește.»

(5) Cred. Rom. din Vártej, jud. Ilfov, adun. de I. Dumitriu Grigorescu, și com. de d-l Gr. Crețu.

(6) Cred. Rom. din Valea-cu-apă, jud. Gorj, adun. de V. D. Popescu, com. de d-l Gr. Crețu : «*Calul dracului* este o insectă lungă și pátată cu colori care, când plóe (ad. plouá), se string multe pe apă. De aceea ómenii, când véd de acestea pe apă, cred că are să plóe ;» — a celor din Brașca, în Bucovina, dict. de Ger. Roșca : «*Calul dracului* se arată când are să fie plóe.»

Iar când se arată pușini, e semn de vreme bună sau de secetă (1).

De cum nu se vede *Calul popei*, se începe toamna (2).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și dic: Unde veți *Calul dracului*, acolo îl lasă, că de nu, te împrietinesci cu stăpănu-so (3).

Calul dracului, când îl veți, fă trei cruci cu mâna pe pământ, că ai scăpat de *Satana* (4).

Când te întâlnești de mai multe ori cu *Calul dracului*, prinde-l și-l rupe capul, că numai așa scapi de leșuirea *Satanei* (5).

Dacă vrei să-ți scapi satul de *Jidovi*, prinde șapte *Caî de aî dracului* și-i pune în marginea satului sub o grindă de pod, că atunci toți *Jidovii* vor fugi din sat, numai dacă în același timp vei dice de șapte ori:

A fost un rit
Verde, înflorit,
De nime ciufulit,
Dar multe ciuperce-o venit,
Multe *gônge* mi-o venit,
Și ritu mi l-o scobit,
Și ritu mi l-o găurit,
Până am aflat,
Că ești în sat,
Până am sciut,
C'aici te-ai născut.
Tu sprinten,
Nesprinten,
Aici te pun

Să păzesci,
Să silesci
Pe toți străinii,
Pe toți nemernicii,
Pe toți tragăii
Din sat a-î alungă
Cu capu gol,
Cu sacu gol,
Cu mintea gólă,
Gólă
Ca o ólá.
Ptui! n'ar mai fi
Jidovii pe-ací!
Paz, păzescu,

(1) Cred. Rom. din Stulbicană, dict. de Vasile Mureșan, agricultor: «Când es mulți *Caî* de aceștia, atunci încetă *Scleptii*, pentru că ei îi alungă pe *Sclepti*. Iar când se arată pușini, atunci e semn de vreme bună, n'are să plõe, și ómenii se bucură și prind a cosi;»—a celor din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Gr. Olariu.

(2) După spusa Românilor din Zorleni, comunicat de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(3) Cred. Rom. din Ibănesci, comunicată de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. Rom. din Cașva, comunicată de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Cred. Rom. din Hodac, comunicată de d-l Th. A. Bogdan.

De Jidovi ne mântuesce, | Mare la cap! (1)
 Tu *Cal de drac*, |

În fine unele țigănci din *Țera-Românească* întrebuintează aripile de la *Calul dracului* la facerea de dragoste (2).

Iar :

A fi *Calul dracului*. —

se dice, tot în *Țera-Românească*, de un om neastîmpărat, care umblă din loc în loc fără astîmpăr (3).

(1) Dat. și cred. Rom. din Glăjărie, comunicată de d-l Th. A. Bogdan

(2) Dat. Rom. din Fundeni-Dămnei, jud. Ilfov, com. de d-l Gr. Crețu.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

VETRIGA.

(Ephemera vulgata L.)

Cei ce locuiesc în apropierea apelor curgătoare, cred că nu odată vor fi observați, mai ales în zilele cele senine și călduroase din luna lui Iulie și August, sburând și jucându-se pe de-asupra acestora și cu deosebire pe la apusul soarelui un fel de musculiță lungărețică și subțirică, care, după vre-o câte-vă ore de sburare și legănare în aer, cade apoi jos la pământ și pier.

Acastă musculiță care, după cum spun o sémă de naturalisti, trăește numai câte o singură zi, se numește în unele părți din Moldova: *Vetrigă* (1), iar în unele părți din Bucovina: *Țânțar de apă* (2).

Partea de dinainte a corpului acestei musculițe e întunecat-cafenie, iar cea de dinapoi galbenă. Mustățile ei sunt scurte și subțirele ca niște perișori, iar aripile, dintre cari cele de dinainte sunt cu mult mai mari decât cele dindărăt, sunt subțirele ca o peliță, străveșii și cu pete cafenii pe ele. La capătul abdomenului are trei perișori, cari sunt cu mult mai lungi decât întreg corpul. Asemenea și picioarele cele de dinainte sunt cu mult mai lungi decât cele-lalte două perechi.

Larva *Vetrigăi*, care se numește asemenea *Vetrigă*, trăește de regulă în lut humos și mâlos, în care-și sapă o mul-

(1) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Țârcaș, agricultor.

(2) Dat. Rom. din Opișeni, dict. de Iac. Popovici.

time de borticele. Iar după ce se preface în insectă, adică după ce capătă aripi, prinde a sbură ca un fel de roiū pe de-asupra apelor. Însă ea, ca insect, nu trăește mai mult decât o ȃi orī douē și apoi pică saū în apă și se înecă saū pe uscat și piere, pentru că, lipsindu-ī organele gurei, n'are cu ce mȃncă și de aceea trebuie să piēră.

Atunci când pică ea în apă, se ȃice că e timpul cel mai bun și mai potrivit de prins pesce, pentru că acesta se bate fōrte tare după ȃinsa și din cauza acēsta este fōrte lesne de prins.

Tot din cauza acēsta, că pescii se bat fōrte tare după acēstă musculiȃ, o sēmă de Romȃni caută anume *Vetriga* prin malul apelor și, puindu-le în unghiȃ, prind pesci cu ȃinsele (1).

În fine, aducēnd *Vetriga* în privinȃa fȃpturii corpului sēu întru cȃt-vȃ cu *Țȃnȃarul* și petrecēnd partea cea mai mare a vieții sale ca larvȃ și ca nimfȃ în apă, de aceea se vede că Romȃnii din unele părți ale Bucovinei o numesc: *Țȃnȃar de apă*.

(1) Dat. Rom. din Dumbrȃveni, dict. de Gr. Țȃrcuș.

PURICAȘUL.

(*Podura* sau *Degeeria nivalis* L.)

Cel ce va trece mai adese-orî în decursul ernii prin atare pădure sau pădurice, orî printr'o dumbravă sau luncă, și-și va aruncă privirile sale cu luare aminte în drépta și stînga, acela va trebui numai decăt să observe un fel de insect mititel de culóre négră-verđie sārind încolo și încóce pe omētul de sub tufișe sau stînd pe sub lemnele cele cöpte și putregăioșe de sub omēt, unde se adună cu sutele la izul cel acru ce-l daū lemnele respective.

Acest insect mititel, care e numai de 1.5 mm. de lung, și care aduce întru cât-vă cu *Puricele de casă*, se numesce în Bucovina: *Puricaș* (1) și *Purice de omēt* (2), iar în Moldova și Țéra-Románescă: *Purice de omēt* (3).

Atât Româniî din Bucovina cât și cei din Moldova și Țéra-

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū.

(2) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Lazăr Rotariū, și com. de Darie Cosmiuc: «*Puricele de omēt* e negru-verđiū. El se află pe sub lemnele ce sunt cam cöpte și cari staū sub omēt. Se strîng la izul cel acru, ce-l daū acestea»; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de Tóder Ionesi; — a celor din Igesci, dict. de Pinteleiū al lui Tóder Socolovschi; — a celor din Fră-tăușul-vechiū, dict. de G. Onciul: «*Puricele de omēt* se află mai ales la pădure pe omēt și sare ca și *Puricele de casă*.»

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Puricele de omēt* e puțin ce-vă mai mare decăt *Puricele de casă*; e negru și sare ca și acesta»; — a celor din Zorleni, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «Sunt două feluri de purici: puricele care trăesce pe om și pe animale, și *Puricele de omēt*, care se găsesce érna pâlcuri pe omēt»; — Crăini-ceanu, *Nomenclatura*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 342.

Românescă cred și spun că atunci când se arată puricele acesta întâia oră, și mai ales spre primăvară, pe omăt, atunci e un semn că în curând are să se ieă omătul, pentru că el rar când se arată mai înainte de ce se mōie omătul, ci mai tot-deauna pe la luatul acestuia (1).

Puricele de omăt e deci, după credința și spusa Românilor Bucovineni și Moldoveni, un insect care mănâncă omătul și prin acesta anunță nemijlocita sosire a primăverii (2).

După ce s'a luat însă omătul și după ce a sosit mult dorita și așteptata primăvară, nu se scie unde se duce și ce se face (3).

(1) Cred. Rom. din Bucovina, com. Igesci, dict. de Pint. al lui T. Socolovschi; -- a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Puricele de omăt* e negru, și când se arată pe omăt, atunci omătul acela îndată se topesce, se ieă»; -- a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Puriciă de omăt* se arată a moloșag, și cum se arată, îndată se și ieă omătul»; -- a celor din Galanesoi, dict. de George Cârstean: «Când se ved *Puriciă de omăt*, atunci a doua sau a treia zi se ieă omătul, să fie ori și cât de frig; să crape chiar și dranița pe casă de ger, că omătul tot se mōie și se ieă»; -- a celor din Frătăușul-noū, dict. de Nic. Rusu: «*Puricele de omăt* pică spre luarea omătului. El pică într'un număr foarte mare și când pică, de bună-sēmă se ieă omătul»; -- a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan; -- a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când zăpada face *purici*, e semn că are să se topescă.»

(2) Dict. d. Sam. Lucaciū și C. S. Bucan.

(3) Cred. Rom. din Galanesoi, dict. de Iléna Cârstean: «Când se arată *Puriciă de omăt*, atunci se subție omătul, căci se apropie primăvara; arătarea lor e semn de primăvară»; -- tot de acolo, dict. de George Galan: «Când se arată *Puricele de omăt*, trebuie să se lase sania și să se caute carul, căci în curând sosesce primăvara»; -- a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădășan: «*Puricele de omăt* se arată a căldură, și când se arată el, atunci e plin omătul de dinsul»; -- și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan.

ÎNDREPTĂRI ȘI ADAUSURI.

I L É N A.

Pag. 11, șirul 3 și 4, în loc de: prin gădini, să se cetască: prin grădini.

Pag. 12, Nota 6, în loc de: cf. Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1896, p. 316 și 317, să se cetască: cf. Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1898, p. 312. — Idem, *Dritter Jahresbericht*, Leipzig 1896, p. 316 și 317.

CĂRĂBUȘUL.

Pag. 26, șirul 5, în loc de: ca aripa să nu pôte scăpă, să se cetască: ca aripa să nu pôtă scăpă. Iar în șirul 12 de pe aceeași pag., în loc de: cotoiului, să se cetască: cotorului.

LICURICIUL.

Pag. 49, după șirul 7, să se adauge următoarea legendă din *Transilvania*, com. Șieul-mare, com. de d-l Th. A. Bogdan:

«Cât de rea e lumea și câte nemernicii se mai săvârșesc din partea ómenilor, nime în lume nu le scie, decât numai Dumneđeũ, care le scie tóte.

«Odată erà un om vestit de mare vrăjitor, căruia, de meș-

ter și prefăcut ce eră, i se duse vestea până în a șéptea țéră. Cine îl vedeà și-l auđià nu-l mai puteà uità, căci gura îi umblà ca melița și mânile ca sucala. El tóte le scià și le gâcià. Cum, cum nu, asta numai Dumneđeũ singur o scià de unde puteà el ca să *avă* atâta meșteșug și o așa de mare învățatură.

«Unii credeau că el e trimis de Dumneđeũ ca să lumineze lumea, alții însă îl credeau de unélta *Satanei*, care anume venise ca să învețe ómenii a nu mai crede în bunătatea lui Dumneđeũ.

«Dumneđeũ însă, care e cel mai mare binevoitor al făpturilor sale, le scià tóte: cum și ce face el printre ómenii pămîntenî. Îl cunoscũ că nu e altul decât *Tata dracilor*, căruia i se imputînară slugile și de aceea a luat-o prin lume ca să-și caute vre-o două.

«Ómenii, veđi bine, închinați spre rele, mai bucuroși primiau învățăturile *vrăjitorului* decât vorbele și povețele cele înțelepte ale preoților lui Dumneđeũ.

«De aceea nu eră o ți în care să nu se întîmple ce-vă mirozenii ne mai pomenite. Ađi eră vrajbă între prietini, mîni se gátuiau, apoi se întîlniau și de li se nimerià ce-vă lucru de pricină ajungeau până la străpungere și omor.

«Nu eră pomană până atunci ca tata cu fiul să se fi sfădit vre-o dată. Acuma însă din pricina averii, orî scie *Mamonu* din câte nemicuri, ajungeau până la sfadă, de acolo la judecată și mai pe urmă la aprinderi și omor.

«Până atunci femeile trăiau ca surorile, acum se sfădiau și se încăerau de pěr chiar și în mijlocul uliței.

«*Vrăjitorul* acesta cu *învățăturile* lui aduse lumea în corn de capră, spuindu-le că fie-care trebuie să aibă drepturi într'o formă. După învățăturile lui nimeni nu era ertat ca să aibă mai mult ca altu. Nimeni nu eră vrednic de o cinste mai mare ca cel-lalt. Fiul trebuie să fie alătura cu tată-sěu și fata alătura cu mama sa, că dór toți sunt ómeni, și nici unul nu e mai sfint ca cel-lalt.

«De aceea vrăjibile și neînțelegerile nu mai aveau capăt. Când se sfârșià o vrajbă, se începeau dece, — de se îngroziseră toți popii de atâta răutate, câtă se făcuse.

«Se trudiră preoții ca să-i abată de la rătăcire, dar tótă

truda le-a fost în zadar, căci meșter eră *Dracu* în ale răului.

«Dumnezeu vădând că nu-î modru ca preoții să mai pôtă îndreptă ómenii la calea cea adevărată, luatu-și-a cãrja și încãlțãnd o pereche de opinci de fier, pornit-a la drum, dând povețe înțelepte pãmîntenilor.

«Ómenii il ascultãu și nici preã, căci mai ușor li se pãrea a face rãu decãt bine.

«Așã umblãnd Dumnezeu pe pãmînt multã vreme, la urma urmei a vãduț cã nu-î lucru de șagã, și de aceea suindu-se pe un armãsar alb ca spuma și iute ca fulgerul, suitu-s'ó la cer și scoborînd tóte trãsnetele începuť a da din sãgeți dupã *Sãtana*, care ađi se ascundeã în o stãncã, mãne în o apã, în cãt numai cu greú ĩ-a putut ajunge un cap din cele 99 de capete.

«Din capul acela s'aũ fãcut apoi o mulțime de sfãrmi, cari schimbãndu-se în scãntei și ađi le mai vedem pe pãmînt, și mai cu sãmã pe marginea drumurilor leșuind și acum dupã ómeni.

«Și scãnteile acelea se crede cã ar fi *Licurióii* de ađi.

«*Tatu dracilor* însă, vãdând puterea lui Dumnezeu, s'a ascuns în stãnci și bolovanĩ și ađi e acolo, de unde și acum leșuesce dupã ómeni, iar pe care cum il intãlnesce, il pune sã facã lucruri grele și pãcãtóse.

«Și ómenii, așã se vede, cã și ađi ĩi mai ascultã povețele și invãțãturile lui, căci din đi în đi se fac tot mai rãi.»

BORZA.

Pag. 64, șirul 1, dupã cuvintele: încă și, sã se adauge: *Borzóe*; iarã în notã: Dat. Rom. din Pãrtescii-de-sus, dict. de Domnica Juga: «*Borzóea* e vãrtósã la aripĩ, merge încet și pute fórte urit. Adese-orĩ se string cãte mai multe *Borzóie* la un loc.»

Pag. 64, Nota 2, și pag. 65, Nota 1, șir 2, în loc de: Bãlãcena, sã se cetescã: Bãlãcena.

MORARIUL.

Pag. 67, șirul 1 de jos, după cuv. *Surdomaș* să se adauge și *Surdumaciū*, iar în notă, Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I, Partea I, p. 644.

Iar la pag. 72, Nota 1, să se adauge : cf. și Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, cit., p. 644, unde se află și două descântece despre *Surdumaci* din Țera-Românescă, jud. Gorj; și p. 645, unde se află două descântece despre *Moleți*, asemenea din Țera-Românescă, jud. Teleorman. — Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 112: «Cu *Moleți* se vindecă *nădușela* la copii, dacă se descântă *Moleți*, se piséză și se beaū cu apă (Romanaii).»

«*Sfoegi* din făină puși în rachiū se beaū pentru *friguri* (Ialomita).»

GĂRGĂRIȚA.

Pag. 94, șirul 11 de jos, în loc de : făți cuce, cetesce : fă-ți cruce.

BUBURUZA.

Pag. 116, după șirul ultim să se adauge :

O altă legendă din *Transilvania*, com. Sângiorzul de Mureș, com. de d-l Th. A. Bogdan, care ne spune asemenea că *Buburuza* e făcută dintr'o fată mare, sună ast-fel :

«Mai de mult, pe când nu erau ómenii așa de răi și de păcătoși, nu eră *iad*, făr' numai *raiū*, căci bunul Dumnezeu, vęđut-o că și așa numai pustiū o să stea, neavęnd cine să-l stăpânescă, după ce ómenii, în nepriceperea lor, erau așa de indestuliți cu tóte câte le-o rânduít Dumnezeu, de nici prin minte nu le venia ca să se plângă în protiva înțelepciunii și a bunătății lui. De la o vreme însă ómenii s'aū immulțit, de nimică nu le mai ajungea. Pentru aceea început-aū a se invrăjbi unii între alții, după ce cei lipsiți, cređęnd că

așă e bine, luaă cele trebuincioșe de la cei îmbuibați, fără a mai întreba că e ertat ori nu.

«Nu sciaă bieții lipsiți, că nu le eră ertat să ieă ce-î al altuia, căci până atunci nimeni nu cunoscea ce e păcatul.

«Înduratul Dumneșu, care tôte le scie și le vede, la urmă vedând că vrăjbele între omeni, în loc să se impuțineze, se tot înmulțesc, a trimis pe harnica lui sluguță, pe *archanghelul Mihailă*, ca să-î deștepte și să-î îndemne la lucruri bune.

«*Arch. Mihailă*, ducându-se, le-a spus omenilor și le-a luminat mințile, învățându-î că ce e păcatul și ce trebuie să facă ca să se ferescă de păcat.

«Numai atâta le-a trebuit omenilor ! După ce au știut și priceput ce e păcatul, pare că eră lucru pocit, numai tot lucruri rele și netrebnice făceaă. S'a născut între ei *lăcomia, pisma, răutatea, batjocura, sfada, bătăile și uciderile*.

«Vedând Dumneșu îndărătnicia omenilor, lăsatu-î-a ca fie-care să facă după voia lui, după ce ei făceaă chiar în potriva voinței sale. Ca pedepsă însă și-a pus în gând ca să nu-î mai lase în *raiă*, fără în marginea raiului făcut-a o gărlă afundată, de eră întuneric beznă în ea, de adâncă ce eră. A luat apoi un lucifer și așă înfocat, cum eră, l-a aruncat în fundul gărlei, de tătă s'a umplut de jar, apoi pe fiecare om, cum îl vedeă netrebnic, îl lua și-l asvârliă acolo pe foc ca să se pocăescă.

«Și locul acela l-a numit *iad* și *iad* e și azi.

«Dar ca să vadă omenii că Dumneșu scie cum să-î pedepsescă, a lăsat odată porțile *raiului* deschise, ca la care l-o plăcē să intre să vadă cât e de bine în el, apoi a deschis și porțile *iadului* ca să vadă și necazurile și plângerile din el.

«A mers multă lume și s'a uitat, și câți se uitaă în *raiă* le cresceă inima și li se înveseliă sufletul, iar după ce mergeaă și vedeă *iadul*, inima de spaimă li se făcea numai cât un purice și de frică le furnică sângele prin oșe.

«Vedând omenii cum scie Dumneșu să pedepsescă pe cei răi, îndreptatu-s'au cu mic cu mare până la unul.

«Cel din urmă însă nu vrea să se îndrepte odată cu capul. Și acest îndărătnic eră o *fată frumoșă* ca un înger și istetă, de nu i se găsiă soție. Eră sdravănă, după cum

dicem noi, căci aveă un trup înalt, rotund și grăsulii, ca și care nu mai veđi alta, dar mai aveă apoi și un cap, de gândia că-i de pe iconă. Și cum nu, căci përul ei mare, frumos și creț, negru și sclipicios ca pana corbului și môle ca mă-tasa, îi da o formă frumósă. Ochii ei negri și scăpërători, de gândia c'o să te sórbă cu ei dintr'o vedere, gura ei cu buzele roșii ca fragele câmpului și obrajii ei albi și curați ca omëtul, apoi împodobii cu două rujii roșii ca sângele, nu sciu dëu cui nu i-ar fi plăcut.

«Dumnezeu, trimitëndu-l pre *arch. Mihailă* ca să o ieă de pe lume și s'o ducă în *iad*, ca să-și ispășescă păcatele pentru *dăca* și îndărătnicia ei, s'a dus, dar când o vedu, nu putu să-i dică nici un cuvînt. Pare că i se puse un nod în grumaz, când eră să-i dică ca să se gate de drum. Și i se făcu milă *arch. Mihailă* de biéta fată, căci el scia cât e de rău în *iad*. De aceea s'a întors iar la cer, fără a fi dus și fata ca să o arunce în fundul întunericului.

«Dumnezeu, vedëndu-l supërat, întrebătu-l-a că de ce-i așa de măhnit.

— «Dóme — îi duse *arch. Mihailă* — tóte poruncile tale și le-am împlinit, una însă n'am putut-o, căci mi-a fost milă de frumusețea sărmanei fete. E așa de frumósă, cât te cuprinde un fior dulce și o milă fără sémën când te uiți la ea. Dóme! de este cu puțință, mai las'o că dóră se va îndreptă!

— «Hei, fiule Mihailă, de ai sci că mila ta mă costéză pe mine multă trudă și supërare. Ian veđi, ea de atunci a îmulțit numărul păcătoșilor, căci câți o ved, toți is cuprinși de lăcomie. Fie-care gândesce la ochii ei, la fața ei. Veđi, veđi, când ai mers să o ieși și s'o aduci, numai ea singură eră păcătósă, căci numai ea scia ce e fudulia, *dăca* și îndărătnicia, acuma însă numărul lor s'a îmulțit.

— «Dóme! de e cu puțință, nu stârpî acel fel de om, căci e frumósă, de nu e modru ca să se mai nască una ca ea!

— «Bine o să o mai las dór se va mai pocăi și îndreptă. Dacă însă în vreme de un an nu se va îndreptă, iar o să te trimet, ca să o aduci și să o arunci în fundul iadului.

— «Bine! fie voia ta!

«Și cu acésta se despărțiră, ducëndu-se Dumnezeu ca să mai îndrepte șuruburile de la mașina lumii, iar archanghe-

Mihailă se duse ca să mai înțeleptescă și încumintescă pe cei muritori.

«Archangelul *Mihailă*, după ce umblă multă lume-impărăție cât pe jos cât în căruță, ajunse și la casa fetei celei frumoase, unde de mulțimea ómenilor nici de casă nu se putu apropia. Curios se vâri și el printre ómenii ca să vadă la ce se sgăiaă curiosii. Inșă când colo, ce vedu?... Fata cea frumoasă îndemnă ómenii la plăceri și mândrie.

—Nu e bine ca să credem numai în cele ce ni le spune Dumneđeșu și sfetnicii săi, făr' hai să mai facem și de capul nostru, că a bună-sémă rău nu ne va fi!

«Așă dicea fata.

«Archangelul *Mihailă*, auđindu-ı cuvintele, se mânia foc pe dınsa, și haid, făcu o *istanța*, ca să-l lase să apuce pe fata cea păcătósă și să o arunce în iad.

— «Nu vei duce-o'n iad! — dice atunci Dumneđeșu, căci ea și acolo póte să nascocescă vre-o răutate și vre-o nemernicie, prin care să pricinuescă neînțelegeri, făr' mai bine să o prefaci în cea neînsemnată gujulie din lume!

«Archangelul *Mihailă*, auđindu-ı porunca, se repeđi printre ómenii la fata cea frumoasă și luând-o de pěr, o invárti de atâtea orı până se făcu mică cât o scıntee, apoi așă mică, cum eră, o asvãrlı, de se prefăcu într'o gujulie mică și roșie cu puncte negre pe aripı.

«Acéstă gujulie aú botezat-o apoi *Buburuză*, și *Buburuză* ı-a rămas numele.

«Și ea și ađi, când o puı pe deget, ıți arată în cătrău să te duci. Dar e bine ca omul chiar în contră să facă, căci ea numai la rău te indręptă.»

ALBINA.

Pag. 174, șirul 9, în loc de: *Albinișă*, să se cetescă: *albinușă*.

Pag. 190, șirul 21, după cuv. *alghină*, să se adauge: și *aldgină*.

BONZARIUL.

Pag. 193, șirul 1, după: *Bondariu de câmp*, să se adauge: și *Bondărotu*, iar în notă: Dat. Rom. din Părtescii-de-sus.
Pag. 197, șirul 16, în loc de: *ovezele*, să se cetască: *ovesle*.

VIESPELE.

Pag. 216, șirul 7, după cuv. *Gespuşor*, să se adauge: fem. *Gespuşoră*, iară în notă: Dat. Rom. din Părtescii-de-sus.

VIESPOIUL.

Pag. 256, șirul 8, în loc de: *Ghiespërică*, să se cetască: *Giespërică*.

ALBILIȚA.

Pag. 258, șirul 11, după cuv. *omiđi* să se adauge: *omñidă*, pl. *omñiđi*.

OCHIUL PĂUNULUI.

Pag. 276, șirul 3, în loc de: *Euphorbia Gyparissias*, să se cetască: *Euphorbia Cyparissias*.

FLUTURUL DE MĂTASE.

Pag. 283, șirul 1 și 4, precum și în Nota 1, șirul 3, în loc de: *dióiche*, să se cetască: *dióche*.

STRECHIA.

Pag. 361, în loc de versurile :

Strechia,
Urechia.

să se cetască :

Strechea,
Urechea.

MUSCA CALULUI.

Pag. 364, șirul 4, în loc de : *Aestrus equi*, să se cetască : *Oestrus equi*.

Iar în șirul 13, în loc de : *gădilătură*, să se cetască : *gădilătură*.

MUSCA.

Pag. 371, șirul 7, în loc de cuvintele : *mă nun de o parte*, să se cetască : *mă pun de o parte*.

PĂDUCHELE.

Pag. 468, după șirul 16, să se adauge :

O legendă din Transilvania, com. Rușii Beclénului, com. de d-l Th. A. Bogdan, ne spune despre originea *Păduche-lui de cămașă* următoarele :

«Restignind Jidovii pe Domnul nostru Is. Chr., toți creștinii se cântău morțesce, sfârșindu-li-se inima de necaz și suferare. Chiar și dobitocele și gujuliile pământului încă versău lacrimi de durere, numai nēmul cel afurisit și păcătos al lui Iuda rîdea și se veseliă de acastă faptă nemernică.

«Creștinii se ascundeau prin inima pădurilor unde, făcând slujbe creștinești, se rugau la Dumnezeu, cerënd pedepsă asupra acestui nēm netrebnic.

«Dumnezeu îi ascultă, dar dîse :

— «Nu e bine să bați pe nimeni cu bota, făr' fie-căruia să-î dai pace ca să drumărescă pe căile apucate, până se va bate el pe sine. Căci ómenii aceștia nu-s vrednici ca Dumnezeuul tuturor făpturilor să-și arunce privirea asupra lor, nu-s vrednici ca Dumnezeu să-și atingă mînilor cele sfinte și drepte de păcătosul lor trup. Voiu lăsa însă ca toți ómenii și tóte dobitocele pămîntului să judece asupra faptei lor, și pe cari le vor judecã fapta lor, face-î-oiú nedespărțiți ; pe cei ce însă îi vor judecã mai mult, inzestrã-i-oiú cu ce vor dorì!»

«Și cum dîse Dumnezeu, așa și făcù.

«Când colo ce să veđi ? Tóte dobitocele fugiaú de el, cum fuge Satana de puterea rugăciunii ; și fugiaú și ómenii de alt nēm, de nici urmă să nu le rămânã, numai vecinul lui *Iuda*, care l-a vîndut pe Is., bătendu-l cu palma peste umeri, îl lăudã, ȓicend cã dór un mai mare bine ca acesta nimeni în lume nu ar fi putut face.

«Pe vecinul acesta Dumnezeu îl pedepsì, cã îl lipì de haina vîndetóruului *Iuda*, dar pe cãnd îl atinse el de haina lui *Iuda*, îl schimbã într'o gujulie micã, cãreia ómenii îi ȓic *Pãduche*.

«Și de atuncì *Pãduchele* tot legat e de haina némului jidovesc, și *Jidovii* nici cã vor scãpã de el, pãnã nu se vor face cu toții creștini bunì, drepti și adevãrați!»

CUPRINSUL.

	<u>Pag.</u>		<u>Pag.</u>
Prefață	III	31. Gărgăunul	200
Introducere	V	32. Viespele	216
1. Repede	1	33. Drâghiciul	227
2. Gonița	3	34. Furișorul	228
3. Boul de apă	5	35. Furnica	231
4. Lardariul	7	36. Viespea de stejar	253
5. Cărăbanul	9	37. Viespoiul	256
6. Iléna	11	38. Albița	258
7. Grângoșa	13	39. Fluturul roșu	265
8. Cărăbușelul	16	40. Striga	268
9. Cărăbușul	19	41. Răchitariul	274
10. Băligariul	31	42. Ochiul păunului	275
11. Boul lui Dumnezeu	34	43. Fluturul de mătase	279
12. Faurul	43	44. Inelariul	284
13. Licuriciul	44	45. Bohociul	291
14. Muscariul	56	46. Strigoiesul	293
15. Cariul	60	47. Găselnița	295
16. Borza	64	48. Molia merelor	297
17. Morariul	67	49. Molia	301
18. Câțelul frasinilor	73	50. Streliciul	305
19. Mamornicul	82	51. Cotariul	306
20. Măzerariul	84	52. Aripa găscei	307
21. Prunariul	86	53. Țânțarul	308
22. Țigăiul	88	54. Țânțăroiul	328
23. Gărgărița	90	55. Poșgania	330
24. Cariul de pădure	96	56. Musca rea	332
25. Străluțul	98	57. Tăunul	347
26. Seripcariul	100	58. Strechia	353
27. Puricele de grădină	102	59. Musca calului	363
28. Buburuza	106	60. Musca	366
29. Albina	122	61. Viermănariul	382
30. Bonzariul	192	62. Musca de cireșe	389

	<u>Pag.</u>		<u>Pag.</u>
63. Cășița	391	78. Păduchele	466
64. Bețiva	393	79. Hăra	481
65. Bătucelul	396	80. Urechelnița	484
66. Checherița	400	81. Șfabul	489
67. Păduchele de albină	404	82. Călugărița	497
68. Puricele	405	83. Lăcusta	506
69. Ploșnița de câmp	421	84. Pârâitoarea	516
70. Vaca Domnului	424	85. Căluțul	518
71. Ploșnița	430	86. Călușelul	525
72. Fugăul	451	87. Grierul	527
73. Cornățariul	456	88. Conochifterița	549
74. Cicóra	456	89. Calul dracului	558
75. Mărgica cucului	459	90. Vetriga	566
76. Mușița	461	91. Puricașul	568
77. Fesușorul	464	92. Indreptări și adausuri	570

INDICE LATIN.

	Pag.		Pag.
Acanthia lectularia	430	Cantharis fusca	58
Acherontia Atropos	268	Cantharis unctuosa	37
Achronia alveolaria	295	Cantharis visicatoria	37, 73
Aceridium migratorium	506	Carpocapsa pomonella	297
Alydus calcaratus	422	Cephalomya ovis	359
Anobium portinax	60	Cerambyx cerdo	98
Anopheles bifurcatus	310	Cerambyx heros	98
Aphis brassicae	462	Cerambyx moschatus	98
Aphis cerasi	462	Ceratopogon pulicarius	312
Aphis mali	462	Cetonia aurata	11
Aphis persicae	462	Cetonia fastuosa	12
Aphis pruni	462	Chironomus leucopogon	310
Aphis rosae	114, 461, 462	Chironomus stercorarius	311
Aphis sambuci	462	Cicada montana	457
Aphis sorbi	114	Cicada orni	456
Aphrophora spumaria	459	Cicindella campestris	1
Apis mellifica	132	Cimex lectularius	430
Aromia moschata	98	Cimex oleraceus	421
Blaps mortisaga	64	Coccinella bipunctata	121
Blatta germanica	490	Coccinella dispar	121
Bombus hortorum	194	Coccinella septempunctata 37, 106	
Bombus lapidarius	194	Colopteryx splendens	560
Bombus muscorum	194	Corethra plumicornis	310
Bombus terrestris	192, 195	Cossus ligniperda	274
Bombyx mori	VI, 279	Crabro cephalotes	227
Bombyx neustria	286	Culex annulatus	308
Bostrychus tipographus	96	Culex pipiens	308, 309, 313
Botys margaritalis	293	Curculio pini	88
Braula coeca	404	Cynips quercus	253
Bruchus pisi	84	Cynips rosae	253
Bruchus rufimanus	85	Decticus verrucivorus	525
Calandra granaria 90, 113, 302, 304		Degeeria nivalis	568
		Dermestes lardarius	7

	<u>Pag.</u>		<u>Pag.</u>
<i>Drosophila funebris</i>	393	<i>Lucanus cervus</i>	34
<i>Drosophila graminum</i>	394	<i>Lygaeus equestris</i>	425
Ectobia lapponica	496	<i>Lytta visicatoria</i> . . VI, 37, 74	
<i>Elatér segetum</i>	43	Mamestra brassicae	291
<i>Ephemera vulgata</i>	566	<i>Mantis religiosa</i>	497
<i>Eristalis tenax</i>	392	<i>Meloe proscarabaeus</i>	82
Forficula auricularia	484	<i>Melophagus ovinus</i>	400
<i>Formica flava</i>	232	<i>Melolontha vulgaris</i> . . . VI, 19	
<i>Formica nigra</i>	231, 233	<i>Mormidea baccarum</i>	421
<i>Formica rufa</i>	231	<i>Musca caesar</i>	369
<i>Formica sanguinea</i>	231	<i>Musca corvina</i>	370
Galleria melonella	295	<i>Musca domestica</i> 366, 369	
<i>Gastropacha neustria</i> . . 284, 286		<i>Musca vomitoria</i>	366
<i>Gastrophilus equi</i> 363, 364		<i>Myrmica levinodis</i>	232
<i>Gastrophilus haemorrhoidalis</i> 365		<i>Myrmica rubra</i>	232
<i>Gastrophilus pecorum</i> 366		Naucoris cimicoides	455
<i>Gastrus equi</i>	364	<i>Nepa cinerea</i>	466
<i>Geotrupes stercorarius</i> 31		Oedipoda migratoria	506
<i>Gonopteryx rhami</i>	266	<i>Oestrus equi</i>	364, 365
<i>Gryllotalpa vulgaris</i>	549	<i>Oestrus ovis</i>	359
<i>Gryllus campestris</i>	527	<i>Orobena extimalis</i>	293
<i>Gryllus domesticus</i>	528	<i>Oryctes nasicornis</i>	9
<i>Gynnopleurus pilularius</i> . . . 13		Pachytylus cinerascens 515	
<i>Gyrinus natator</i>	3	<i>Pachytylus migratorius</i> . . . 506	
Haematopinus curysternus . . . 482		<i>Pediculus capitis</i>	466
<i>Haematopinus piliferus</i> 482		<i>Pediculus pubis</i>	467
<i>Haematopinus suis</i>	483	<i>Pediculus suis</i>	482
<i>Haltica nemorum</i>	105	<i>Pediculus tabescentium</i> 467	
<i>Haltica oleracea</i>	102	<i>Pediculus vestimenti</i>	467
<i>Hypobosca equina</i>	396	<i>Pediculus vituli</i>	481
<i>Hydrometra paludum</i>	451	<i>Pentatoma baccarum</i>	421
<i>Hydrometra palustris</i>	452	<i>Periplaneta orientalis</i>	489
<i>Hydrophilus piceus</i>	6	<i>Phthirus iniquinalis</i>	467
<i>Hylobius abietis</i>	88	<i>Pieris brassicae</i>	258
<i>Hylobius pini</i>	88	<i>Pieris crataegi</i>	258
<i>Hypoderma bovis</i>	353	<i>Piophilá casei</i>	391
Lampyrís noctiluca	39, 44	<i>Podura nivalis</i>	568
<i>Lethrus cephalotes</i>	87	<i>Pompilus niger</i>	228
<i>Libellula depressa</i>	558, 559	<i>Pompilus viaticus</i>	228
<i>Libellula virgo</i>	559	<i>Pontia brassicae</i>	258
<i>Locusta cantans</i>	520	<i>Pontia crataegi</i>	258
<i>Locusta viridissima</i> 518, 519		<i>Porphyrophora polonica</i> . . . 464	
		<i>Pterophorus pentadactylus</i> . . 307	

	<u>Pag.</u>		<u>Pag.</u>
<i>Psophus stridulus</i>	516	<i>Syromastes marginatus</i>	421
<i>Pulex canis</i>	416	<i>Tabanus albipes</i>	349
<i>Pulex irritans</i>	405	<i>Tabanus autumnalis</i>	349
<i>Rhizotrogus solstitialis</i>	16	<i>Tabanus bovinus</i>	347
<i>Rhodites rosae</i>	253	<i>Tabanus Morio</i>	349
<i>Rhynchites betuleti</i>	87	<i>Telephorus fuscus</i>	56
<i>Rhynchites cupreus</i>	86	<i>Tenebrio molitor</i>	67
<i>Saperda carcharias</i>	100	<i>Tinea granella</i>	302
<i>Saperda populnea</i>	101	<i>Tinea pellionella</i>	301
<i>Sarcophaga carnaria</i>	382	<i>Tinea tapitiella</i>	301
<i>Sarcophaga magnifica</i>	385	<i>Tineola biseliella</i>	302
<i>Sarcophaga mortuorum</i>	386	<i>Tineola crinella</i>	302
<i>Sarcophaga Wohlfahrti</i>	385	<i>Tipula oleraceae</i>	328
<i>Saturnia carpini</i>	275	<i>Trypeta cerasi</i>	389
<i>Saturnia pyri</i>	275	<i>Vanessa Io</i>	266
<i>Schizoneura lanigera</i>	462	<i>Vanessa polychloros</i>	267
<i>Sciaria militaris</i>	330	<i>Vanessa urticae</i>	265
<i>Simulia Columbacschensis</i>	332	<i>Vespa Crabro</i>	195, 200, 216
<i>Sitophilus granarius</i>	90	<i>Vespa holsatica</i>	217
<i>Sirex gigas</i>	256	<i>Vespa silvestris</i>	217
<i>Sphinx euphorbiae</i>	276	<i>Vespa vulgaris</i>	216, 217
<i>Strachia oleracea</i>	421		

INDICE ALFABETIC.

	Pag.		Pag.
Acrida	506	Alburușul	367
Agescbele	200	Aldgina	578
Agespariul	200	Aldina	190
Agespariul reu	200	Alghina	174, 190
Agespea	200	Alghineua	174, 190
Agespele	200	Aminșușitsa	33, 467
Agespele reu	200	Anpiratița	144
Agru-cumban	194	Arapul	516
Alacusta	506	Aripa gâscei	307
Albghina	190	Arșița	308, 309
Albgina	190		
Albgina mare	192	B	
Albilița	258, 463	Baba	21
Albina 122, 144, 192, 202, 218, 224, 376, 404		Barzaonul	201, 214
Albina de pădure	192	Bălegariul	31, 32
Albina de pământ	192	Băligariul	31, 32
Albina împărătească	144	Băligariul cu corn	9
Albina lucrătoare	177	Bărbânța	234
Albina lucrătoare	144	Bărzăunele	193
Albina selbatică	193	Bărzăunul	193, 200
Albina țiganului 194, 195, 201, 205		Bătucelul	396
Albina țigănească	194	Băzgăunul	201
Albinica	190	Bândaonul	201
Albinioara	134, 190	Bânțanul	310
Albinița	134, 174, 190, 191	Bânzariul	193, 347, 365
Albinioica	190	Bânzariul de câmp	365
Albinul	174	Bânzoiul	194, 196
Albinușa	174, 190, 576	Bărdăunul	132
Albinuța	190	Bărnăuzul	193, 195, 201, 214
Albira	190	Bărnăuzul mic	226
Albiruța	190	Bărsacul	310
Albul	292	Bărzacul	310
		Bățanul	310
		Băza (bîza)	144, 369

	<u>Pag.</u>		<u>Pag.</u>
Bazălăul	201	Boul al Dumneșeșu	36
Băzoniul	217	Bourelul 34, 38, 39, 40	40
Beșiva	393	Bozgoiul	194
Bidaciul	466	Buba	279
Biducul	466	Bubalica Domnului	35
Bohociul	291	Bubișă	279
Bombariul	193, 195	Bubulica	32, 33
Bondariul 192, 193, 195, 317, 348,	351, 353, 365	Bubuliclu	32, 33, 74
Bondariul de câmp 192, 193, 365		Bubuliclu di frapsin	74
Bondariul de grădină	194	Buburugiôra	106, 121
Bondariul de mușchiu	194	Buburușă	107
Bondariul de pădure	365	Buburuza 37, 106, 107, 424, 573	573
Bondariul negru	194	Buburuza albastră	121
Bondărașul	193, 194	Buburuza cafenie	121
Bondăroiul	577	Buburuza galbenă	121
Bondrășul	348	Buburuza mică	121
Bondretele	279	Buburuza neșră	121
Bônga V	Buburuza roșie	106
Bongariul	193, 195	Buburuza verde	121
Bongoiul	193, 194, 195	Buburuzul	106, 110
Bongușă V	Buha ciumei	268
Bônza	353, 366, 367	Buha de curechiu	291
Bonzălăul	347, 348	Buhaiul	34, 33
Bonzariul 192, 195, 347, 353, 365		Buhaiul lui Dumneșeșu	34
Bonzariul de câmp	192	Bumbariul	144, 193, 364
Bonzariul de grădină	194	Bumbărul	20, 144, 194
Bonzariul de miere	192	Bumbunarul	194
Bonzariul de mușchiu	194	Bundariul	193, 195
Bonzariul de vite	365	Bunzariul	VI, 20, 193, 195, 220
Bonzariul negru	194	Burghiașul	86
Bonzărașul	194	Burghieșul	86
Bonzăroiul	192	Buturuga	35
Bôrna	366, 367	Buzariul	20
Bôrza	100	Calu al Dumneșeșu	559
Borza V, XII, 64	Calul de apă	539
Borzôea	572	Calul dracului	558, 559
Botișul	400	Calul popei	558, 559, 560
Botușul	400	Calul Sf. Gheorghe	559
Boul	38	Calul turtit	558
Boul de apă	5	Capul cerbului	34
Boul de băită	5	Capul de môrte	268, 269
Boul Domnului 34, 37, 106, 424		Capul de mort	268, 269
Boul lui Dumneșeșu 34, 35, 36, 39,	41, 107	Capul lui Adam	268, 269
Boul popei	106	Capul morșilor	268, 269
		Carabana	9, 34, 39

	<u>Pag.</u>		<u>Pag.</u>
Carabanul	9, 34, 39, 42	Cărășelul	466, 469
Carabetele	309, 348, 362	Cărhanul	490
Carabățul	XIII, 309, 362	Cărnecea	35
Caradașca	34	Cățelul . . XIII, 146, 196, 223, 234	
Carcalețul	506	Cățelul de frasin	73
Caretele	295, 369, 391	Cățelul de turbă	74
Cariul XII, 35, 6), 96, 227, 267, 432		Cățelul frasinilor . . . VI, 37, 73	
Cariul de pădure	96	Căcărița	400
Cariul de scórță	96	Căcița	368
Cariul de stejar	35	Câne di la oi	277
Cariul mare	60, 96	Cănele babei	275, 276, 278
Cariul mic	60, 97	Căniephișcherița	550
Călugărița	497	Cănopiscerița	550
Călușelul	525, 527	Cășița	391
Călușul	560	Cerbariul	34, 38
Căluțul	518, 519	Cerbul	35, 38
Căluțul cenușiu	519	Cerbul lui Dumnezeu	34
Căluțul de apă	569	Cercelița	400
Căluțul de câmp	518, 519, 527	Cercelița de cal	396
Căluțul de érbă	518, 519	Cercelița	400
Căluțul de pămînt	519	Checherița	400, 401
Căluțul gălbui	525	Cherchelița	400
Căluțul mare	518, 525	Chercherița	400
Căluțul mic	519	Chicherița	400, 401
Căluțul negru	516	Chicherița de cal	397
Căluțul peștriț	525	Chichirița	400, 401
Căluțul roșietic	525	Chichiriza	400
Căluțul verde	518	Chifterița	549, 550
Căpușa de cal	397	Chiftirița	549
Căpușa calului	347	Chincala	456
Cărăbușa	19	Chirchirul	456
Cărăbușelul	11, 16, 17, 18	Cibucul	312
Cărăbușul VI, 9, 11, 16, 17, 19, 20		Ciciriza	400
	39, 488	Cicóra	456
Cărăbușul de érbă	17, 18	Cicórea	456
Cărăbușul de hrișcă	16, 17, 18	Ciobăcul	312
Cărăbușul de Maiu	XI, 20	Ciobotărașul	58
Cărăbușul de păpușoiu	19	Ciorma	21
Cărăbușul de primăvară	17, 19	Ciormagul	20
Cărăbușul de vară	16, 17	Ciormanul	21
Cărăbușul mânântel	16, 17	Ciulul	385
Cărăbușul mic	16, 17	Ciunlu	385
Cărăbușul micșor	16, 17	Clăbucul	82
Cărăbușul roșu	16, 17	Cobilița	518, 559
Cărăbușul verde	11	Cobilitariul	518
Cărădașca	34	Ciobzariul	100

	<u>Pag.</u>		<u>Pag.</u>
Codaciul	391	Cucóna Chifteriță	549
Codașul	7, 391, 392	Cucóna Tifteriță	549
Colopiștirița	549	Cucușorul	106
Colțanul	490	Cură în foc	294
Cóna Chifteriță	549	Curculeșul	90
Condrățelul	416	Curculezul	90, 113
Conochifterița	549	Curechița	258
Conopisterița	549, 550	Cuvaciul	35, 37
Conopiștirița	550	Davanul	348
Conosciřița	549	Davănul	348
Conotifterița	549	Dărădașca	35
Corhana	490	Dăunele	348
Corhanca	490	Dăunul	348
Corhanul	490	Doftorașul	58
Corhanul de casă	490	Doftorul	58
Corhanul de câmp	496	Dragobetele	1
Cornacul	35, 38, 41	Drăghiciul	227
Cornacul mare	35	Drumeșul	559
Cornățariul	455	Dubălsriul	9
Cornenciul	35, 38	Dzângănarul	12
Coroiul	549	Đinđinarul	456
Coropeșnița	549	Dzindzirul (đinđirul)	456
Coropișnița	549	Dzundzunarul	12, 33
Coropișnișoiul	549	Faptul	269
Coropișterița	549	Fata	233
Coropiștinița	550	Faurul	43
Coropiștnița	549, 550	Favrul	35, 37
Coropleșnița	549	Făclieșul	44
Corospinița	549	Fânărașul	44
Cosaciul	519	Fesul popei	464
Cosariul	518	Fesușorul	464
Cosașul	487, 518, 519, 520	Firesariul	86
Cosașul gălbii	525	Fliturile de nopțe	278
Cosașul mare	518	Fluturele alb	258
Cosașul mic	519, 520	Fluturele de curechiți	258
Cosașul pestriț	525	Fluturele de ți	278
Cosașul roșietic	525	Fluturele de lumină	293, 294
Cosașul roșu	516	Fluturele de mătase	279
Cosașul verde	518, 519	Fluturele de varđă	258
Coscodacul	466	Fluturele di nopțe	278
Coșul	360	Fluturele galben	265, 266
Cotariul	306	Fluturele peștricioar	267
Cotósa	484, 485	Fluturele picățel	267
Crăesa albinelor	144	Fluturul de mătase	279
Croitóriul	98		
Cucóna Chifteriță	549		

	Pag.
Fluturul inelat	284, 285
Fluturul morții	268, 269
Fluturul roșu	263, 265
Focul lui Dumnezeu	44
Forfecariul	9, 87
Forfecelul	87
Fórtica	485
Frigurile	268, 269
Fugául	451
Furieșul	228
Furișorul	195, 217, 225, 229
Furnica	179, 231, 232, 326
Furnica aripată	227
Furnica aripită	231, 233
Furnica cu aripi	233
Furnica de casă	231, 232
Furnica de câmp	231, 232
Furnica de copaciă	231
Furnica de fânaș	232
Furnica de grădină	232
Furnica de pădure	231, 260
Furnica galbenă	231, 232
Furnica gălbie	232
Furnica mare	29, 231, 232, 233
Furnica mică	231, 232
Furnica neárá	231, 232
Furnica roșie	232
Furnica sburátóre	233
Furnica sélbatică	231
Furnicariul	93, 231, 233
Furnicariul roșu	231
Furnicul	232
Furnicușa	232
Furniga	32, 232
Furul	231
Gaveiul	382, 468
Gáina lui Dumnezeu	106, 108
Gáinușa	VI, 20, 106, 108
Gáinușa de séră	20
Gáinușa lunei	106, 108
Gárgărița	90, 106, 112
Gárgăunele	200
Gárgăunul	32, 200, 466, 471
Gáselnița	295
Gáunoiul	201

	Pag.
Gáunul	195, 201
Gándacul V, VI, VII, XII, 20, 73, 74, 410, 487	
Gándacul de bucătárie	489
Gándacul de casă	489
Gándacul de fáină	67
Gándacul de frapsin	58, 74
Gándacul de gráne	13
Gándacul de gunoiú	32
Gándacul de hrișcă	17
Gándacul de mătase	VI, 279
Gándacul de prun	20
Gándacul de salcă	58
Gándacul de scórtă	96
Gándacul detrandafir	12
Gándacul de turb	77
Gándacul de turbare	74
Gándacul de turbat	44
Gándacul de turbă	73, 74
Gándacul mazerei	84
Gándacul mirositor	98
Gándacul morțiilor	64, 65
Gándacul negru	82, 489
Gándacul puturos	82
Gándacul verde	11, 73
Gándácelul	VI, 37, 73, 74, 272
Gándácelul de frasin	74
Gándácelul de turbat	37
Gándácelul scénteios	44
Gándácelul verde	37, 74
Gángania	V, VIII, IX, 410
Gángolia	V, IX, 12
Gángóna	IX, 177
Gárgálița	90
Gárgálița de bob	85
Gárgálița de bucate	90
Gárgálița de mazere	84
Gárgálița de pâne	90
Gárgálița neárá	85, 90, 302
Gárgára	90, 261
Gárgárița	84, 85, 90, 302, 304
Gárgárița albă	302
Gárgárița de bob	85
Gárgárița de bucate	302
Gárgárița de gráu	84
Gárgárița de mazere	84

	<u>Pag.</u>		<u>Pag.</u>
Gârgărița de pâne	85, 90	Gândra	64
Gârgărița-mărgărița	106, 112	Gônga V, IX, X, XII, 32, 86, 451, 452	
Gârgărița neagra	85	Gônga de baligă	32
Gârgăuna	200, 214	Gonguța	X, XI, 451
Gârgăunul 159, 195, 200, 201, 214, 216		Gonița	3
Gârgoșa	XI, 86	Gonițariul	452
Gâza V, IX, XII, 32, 141, 144, 369, 543		Gonitoriul	452
Gâza boului	31	Gornicul	98
Gâza calului	363	Grângoșa . . . V, XI, 12, 13, 86	
Gâza de cai	365	Grângoșa de svârnaică	20
Gâza de carne	366	Grângoșa verde	12, 82
Gâza de miere	144	Greerele	527
Gâza de viermi	382	Greerul	527
Gâza de vite	347	Greerușul	527
Gâza folositore	144	Grelușul	29, 527
Gâzoba	X, 309, 489	Greurușul	527
Gâzobenia	X	Greurușul câmpului	457
Gâzobuța	X	Greurușul de câmp	457
Gâzulița	IX	Greurușul viilor	457
Gâzuța	IX, 144	Grierul	527, 543
Gemele de cariū	96	Grierul de casă	528
Gemele de putregaiū	45	Grierul de câmp	527, 528
Germenariul	382	Grierele de tōmnă	456
Ghesparița	217	Grierușui	428, 527, 533, 543
Gespa	217	Gringōșa	XI, 86
Gespariul	200, 217	Gringōșa puturōsă	82
Gespariul rēu	200	Griurușul	527
Gespele	216	Gugiufortica	485
Gespērōica	256, 577	Gujulia	V, XI, 543
Gespērōiul	256	H	
Gespișorul	216	Halacusta	508
Gespușorul	216	Harapul	516
Gespușōra	577	Hâra	481
Giaspa	216	Hiavra	268, 269
Giaspele	217	Hira	468
Giăspul	216	Hirea	468
Giermele alb	20, 21	Hrișcariul	17
Giespērōica	256	I	
Giunjiunarul	12	Ilena	11
Glasul cucului	286	Ilenuța	32
Gōmba	64	Ilenuța cea păduchiōsă	32, 33
Gōmba de câmp	84	Inelariul	284, 286
Gonaciul	451, 452	Împērătesa	144
Gōnda	64	J	
Gōnda cânescă	397	Jegavița	485
Gōnda de cāni	397	Jidanul	82

	Pag.
Jidovul	82
Jujunarul	12
Lardariul	7, 392
Lăcusta	29, 261, 506
Lăcusta de ărbă	525
Lăcusta roșie	516
Lăcusta roșietică	516
Lăcusta verde	518, 519
Lăcusta vînătă	515
Lătăușul . . XIII, 309, 310, 543	
Lăturașul	XIII, 309, 310
Lăutariul	144
Lăcusta	506
Lenea	228
Libarca	410, 489, 490
Libarca galbenă	490
Libarca neagră	489
Lierença	484
Licuriciul	44, 45, 570
Lindena	467
Lindenul	467
Lindina	467
Lindinéna	467, 471
Lindinul	467
Liuliacul	45
Locusta	506
Lumida	XII, 258
Lumina de pădure	44
Mamornicul	82
Margarinta	106, 108
Margarita	106, 108
Matea	144, 404
Matița	144
Mămăruța	107, 109
Mărgica cucului 285, 288, 459, 460	
Mărgieța cucului	459
Măria popei	106, 108
Măriuța . . 37, 106, 107, 108, 424	
Măriuța popei	106, 107
Măzărariul	84
Mășconiul	309
Mînciușul	467
Mișcocea	466
Moletele	67, 292, 573

	Pag.
Moleții	301
Molia	301, 543
Molia albinelor	536
Molia bucatelor	302
Molia de albine	295
Molia de bucate	302
Molia de cojôce	301
Molia de lână	301
Molia de pâne	302
Molia de pene	302
Molia de pěr	302
Molia de piele	301
Molia de strae	301
Molia merelor	297
Molia straelor	301
Molia subțirică	301
Molia vînătă	301
Molța	301
Morariul	67
Mornița	312, 313
Mornițariul	312, 313
Moșinița	368
Mulița	301
Mulțica	301
Muma	144
Mumina	144
Mumuruța	107, 109
Musca 144, 366, 369, 376, 393, 487	
Musca albastră	366, 367
Musca bețivă	393
Musca cailor	363
Musca calului 363, 365, 396, 397	
Musca cânescă	396, 397
Musca cenușie	370
Musca columbacă	332, 333
Musca columbace	333
Musca de baligă	369
Musca de baliğariu	369
Musca de (di) cal . . 363, 364, 397	
Musca de (di) carne . . 366, 367	
Musca de casă V, 64, 366, 367, 369	
Musca de cireșe	389
Musca de gunoiu	369
Musca de stărvuri	388
Musca de viermi	382
Musca hoiturilor	366, 367

	Pag.
Musca mare	V, 64, 366, 367
Musca mânântică	370
Musca morților	386
Musca năprasnică	332
Musca nădrăvană	366, 367
Musca neagră	370
Musca rea	332
Musca stârvurilor	366
Musca țe ascuchie	385
Musca veninôsă	332
Musca verde	369
Musca vitelor	365
Muscariul	56, 58
Muscica	385
Muscoiul	193, 366, 367, 382
Musconiul	309
Musculița	366, 373, 393
Musculița de vin	393
Muscuța	366, 370
Muscuța mânântică	370
Mușăța	368
Mușinița	368
Mușița	368, 393, 394, 461
Mușița de curechiu	462
Mușița de pom	463
Muștița	393
Nalbariul	258, 260
Nieluța	424
Nourășul	311
Nourelul	311
Ochiariul	394
Ochiul păunului	266, 275
Ochiul păunului de di	266
Omida	XII, 258, 261, 295
Omîida	577
Oñida	258
Paparuga	107
Paparuea	107
Pascalîța	424
Pascile	424, 428
Păduchele	368, 466
Păduchele albinelor	404
Păduchele cânesc	482
Păduchele de boii	482

	Pag.
Păduchele de cal	550
Păduchele de cap	466
Păduchele de cămeșă	467, 578
Păduchele de căne	482
Păduchele de cireș	462
Păduchele de curechiu	462
Păduchele de frunze 59, 113, 461	
Păduchele de lemn 373, 410, 430	
	432
Păduchele de măr	462
Păduchele de părete	430
Păduchele de perj	462
Păduchele de piele	467
Păduchele de piersec	462
Păduchele de pom 113, 461, 462	
Păduchele de porc	482
Păduchele de prun	462
Păduchele de soc	462
Păduchele de straie	467
Păduchele de trandafir	462
Păduchele de vită	481
Păduchele lat	467
Păduchele mărului	461, 462
Păduchele pěrului	461
Păduchele piersecului	462
Păduchele porumbului	461
Păduchele roșu	462
Păduchele tutunului	461
Păduchelul	466
Păduchiașul	466
Păduchieșul	466
Păduchiul	466
Pădutele	466
Păpăluza	107
Păpăruga	108
Păpăruea	107
Păpăruza	107
Părăscuța	430
Păscălița	107, 119
Păunița	560
Păunul de nôpte	275
Pâna	468
Părăitorea	516
Piducliul	33, 466
Piducul	466
Pipiruga di nôpte	278

	Pag.
Pirpiruna di nópte	278
Pișterîța	549
Pișingăul dracului	560
Plopariul	100, 101
Ploșcuța	430
Ploșnicióra	430
Ploșnița 409, 410, 421, 430, 543	
Ploșnița albastră	421
Ploșnița albăstrie	421
Ploșnița de casă . . 421, 423, 430	
Ploșnița de câmp . . . 421, 447	
Ploșnița de căpșuni	421
Ploșnița de fragi	421
Ploșnița de grădină	421
Ploșnița de legume	421
Ploșnița de pădure	422
Ploșnița de pom	421
Ploșnița de scórță	421
Ploșnița de smeură	421
Ploșnița gălbioră	421
Ploșnița sură	421
Ploșnița verde	421
Ploșnița verđie	421
Ploșnița vînătă	421
Podóba	468
Polușca	430
Porumbacul	275, 276
Poșgania	330
Prunariul	86, 87
Frusul	490
Puiul	233, 234
Puliu aroș	107, 119
Purecanul	419
Purecașul	419
Purecele	187, 370, 419
Purecele de casă . . 102, 106, 416	
Purecelul	419
Pureciul	420
Purecul	419, 420
Purecul dracului	43
Puricașul	419
Puricele	368, 405, 419
Puricele bătrân	467
Puricele comun	416
Puricele de câmp	102
Puricele de căne	416

	Pag.
Puricele de curechiu	102
Puricele de grădină	102
Puricele de in	105
Puricele de omēt	568
Puricele de pămînt . . 102, 105	
Puricele de resad	102
Puricele negru	105
Puricele pămîntului	105
Puricele verde	102
Puricelul	411, 419
Puriclu	33
Puricul	419, 420
Purișile	419
B	
Bacica	550
Radașca	34, 35
Ragacea	34, 38
Ragaciul	31, 38
Ráchitariul	278
Răcușorul	455
Rădașca	34, 35
Răgacea	34
Răgaciul	35, 38
Răgăcea	34
Răgocea	34
Regócea	34
Repedea	1
Rișina (?)	474
Rodașca	34
Rogaciul	38
Rudașca	34, 35
Rudeșca	35
Rugacea	35
Rusul	409, 543
S	
Sacul	XIII, 233
Samuvila	275
Săcușorul	233
Scarcalețul	506
Scăculetii	506
Scălușul	519
Scălușul de apă	560
Scărăbușul	20, 26, 29
Scînteuța	44
Sclepițul	348, 353
Sclepsul	353
Scleptul	348, 353, 564

	Pag.		Pag.
Scleptul mare	348	Sufletul de strigoitü	268
Scleptul mic	353	Sufletul mortului	291
Scleptul	353	Sufletul morşilor	291
Sclepeţul	348	Suhăţi	364
Scodacul	466	Surdomaşul	67
Scripcariul	100	Surdumaciul	573
Scripcariul galben	100, 101	Surdumaşul	67
Scripcariul negru	100	Şcracu	550
Scripcăraşul	527	Şfabul	409, 489, 490, 543
Scualeţul	506	Şvabul	489
Sfitulica	46		
Sfoiagul	67, 573	Tahtabielu	33
Sfredelul lemnului	274	Tahtabicul	430
Sfredeluşul lemnului	274	Tarhanul	490
Sgriburicea	310	Tarhonul	490
Sgriburiciul	310	Tartabicul	430
Somnul	286	Tatabicul	430
Somnişorul	286	Taurul	34, 38
Sracica	550	Taurul lui D-şeü	9
Stâlniţa	430	Tavanul	348
Stelniţa	421, 430	Târhanul	490
Stelniţa de pere	421	Tăunele	348, 351
Stelniţa de pom	421	Tăunele albiü	349
Steluţa	44	Tăunele de toamnă	349
Strâlniţa	430	Tăunele negru	349
Strechea	348, 353	Tăunul	195, 347, 348
Strechia	195, 348, 349, 353, 354	Tăunul albiü	349
Strechia cailor	363	Tăunul de toamnă	349
Strechia calului	363	Tăunul negru	349
Strechia de vite	359	Tifteriţa	549
Strechia oilor	359, 361	Tiftiriţa	549
Strechia vitelor	361	Torhanul	490, 496
Strechiul	353	Trânduşul	31, 32
Strechiul vitelor	353	Trânjiü	354
Streclia	354	Trântoraşul	144, 191
Strălucul	98	Trântorele	144
Strelciul	305	Trântorul	144, 404
Strepedele	7, 92, 392	Trântorul de cai	363
Strepijul	392	Trântul	31, 32
Striga	268	Trânzul	31, 32, 364
Striga de nôpte	268	Turhanul	490
Striga nopţii	268	Ţabucul	311
Strigia	354	Ţărăncuţa	559
Strigoieşul	293	Ţărţarca	456
Stupitul cucului	286, 459	Ţânţarul	308, 317, 351, 371, 487
Sufletul	291	Ţânţarul de apă	560, 566

	Pag.		Pag.
Țânțarul de baltă	310	Viermele de făină	67
Țânțarul de câmp	311	Viermele de mătase VI, 251, 279	279
Țânțarul de pădure	310	Viermele de mere 297, 298, 299	299
Țânțarul de stuhărie	310	Viermele de omăt	59
Țânțarul lăbănat	328	Viermele de pere	299
Țânțarul mare	328	Viermele de rană	382
Țânțarul mășcat	328	Viermele lucitor	45
Țânțarul mânântel	311	Viermănariul	382, 386
Țânțarul mic	311	Viermișorul	45, 254
Țânțarul vulgar	313	Viermul de mătase	279
Țânțărășul	311	Viermulețul de cireșe	390
Țânțărelul	311	Viermușul	254, 255
Țânțărăoica 309, 315, 328	328	Viermuțul	45
Țânțăroiul	328	Viesparița	217
Țiboca	228	Viespariul	217
Țicori	456	Viespa	216
Țigănașul	100	Viespea	216
Țigăinatul	88	Viespea de casă	217, 218
Țigăiul	88	Viespea de rug	253
Ținđirea	527	Viespea de stejar	253
Țiripultu	527	Viespea gărgăune	201, 202
Țoba	311	Viespea neșră	228
Țobăca	311	Viespea țigăneșcă	194
Țobăcul	311	Viespele 178, 200, 201, 216, 217	217
Umidă	XII, 258	Viespele de casă	217
Urechelnița	484, 485	Viespele de câmp	217, 218
Urechita	484, 485	Viespele de pămînt	217
Urechiușă	485	Viespele negru	228, 229
Urichelnița	484, 485	Viespăroia	256
Urnicelnița	484	Viespăroica	256
Urzicariul	265, 267	Viespăroiul	256
Vaca	38	Viespișorul	116
Vaca Domnului . 34, 37, 106, 107, 424	424	Viespăia	256
Vaca lui D-șeu 34, 35, 37, 39, 106, 107	107	Viespăica	216, 256
Văpsa	217	Viespoiul	216, 217, 256
Verdetele	292	Viespușorul	216
Verdețul	292	Vruhul	19
Vetriga	566	Zăngănarul	12
Viariul	87	Zăngănarul	12
Viaspele	217	Zăngănarul	12
Viermele alb 20, 21, 30	96	Zespea măștiică	228
Viermele de cariă	96	Zespele	216, 217
		Zespișorul	216
		Zespele	216, 217
		Zespișorul	216

